Est. 2
nº 153

R. 4
6118

145
146

C.34
C.8

PHILIPPVS DECIVS IN TIT. FF. DE REGVLIS IVRIS.

Cum additionibus D. HIERONYMI Cuchalon Hispani. Et cum recente & perutili Auctario, & Annotationibus analyticis [redacted] Censoris Iurisconsulti Parisiensis, ac in amplissimo Parisiorum Senatu Aduocati, Theoriæ praxisque Iuris consultissimi, in gratiam & utilitatem Iuris candidatorum, totiusque Togati ordinis.

Loca etiam amplius mille, quæ partim mutila, partim etiam indigesta erant, hac postrema editione restituta sunt. Cum INDICE *multo, quàm anteà, locupletiore.*

Del Colegio de S. Ermenegildo.

LVGDVNI,
APVD ANT. VINCENTIVM,
M. D. LIII.
Cum priuilegio Regis.

Extraict du priuilege.

L EST permis par maistre Charles du Moulin aduocat en Parlement à Paris, à Antoine Vincent Libraire demeurant à Lyon, de faire derechef imprimer ce present Liure, auec certaines additions dudict du Moulin. Et defenses à tous autres Libraires & Imprimeurs, de ne l'imprimer auec icelles additions, iusques à sept ans prochains, sur les peines contenues au Priuilege, octroyé de par le Roy audict maistre Charles du Moulin pour ce Liure, & autres nommez en iceluy Priuilege. Donné à Fontainebleau, le xxij. Feburier, M. D. XLVII.

emendose es libro conforme al indice
del illustrissimo cardenal de toledo de 85

M. Medina

INDEX COPIOSISSIMVS IN ENARRATIONES D. PHILIPPI DECII IN TIT. ff. de Regulis Iuris, omnia, quæ ſcitu digna ſunt, complectens: cuius primus numerus paginam, mox ſequens numerum marginalem denotat.

Contract

Deli

BIBLIOTECA UNIVER
SEVILLA

[library stamp]

Factum

Inſtru

Priuileg

Punct

 non

Summa

Volunt

INDICIS FINIS.

Omnia

Semper

FINIS INDICIS LEGVM, ET PARAGRAPHORVM.

DN. PHILIPPI DECII MEDIOLANENSIS, IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS CELEberrimi ac doctißimi, Regij'que Senatoris, enarratio in Titul.

De Regulis Iuris. ff.

CVM solitis Additionib. HIERONYMI Cuchalon Hispani. Et Annotationib. analyticis CAROLI MOLINAEI Iurisconsulti Parisiensis, recenter adiectis.

*

In Rubricam argumenta.

1 Clausula generalis nonnunquam ad specialiter enumerata subijcitur, eadem omnia comprehendens.
2 Clausula generalis subiecta, ad enumerata specialiter minimè referri debet.
3 Regula non ius ipsum constituit, verum ex prius constituto iure ipsa elicitur.
4 Clausula siue titulus generalis aliquãdo statim in principio, quandoq; etiam in fine collocatur.
5 Genus ipsum cognitioni prius obijcitur, quàm species.
6 Vocabula nõ eo sunt numero: vt rebus ipsis rñdere valeant. Regula in iure varijs sumitur acceptionibus.
7 Regula qua ratione pro ordine absolutè sumatur.
8 Regula pro ratione adiuncti interdum accipitur.
9 Regulæ iuris, hæc duo verba, dupliciter i iure sumi possunt.

MAXIMA & incomparabilis videtur præsentis tituli vtilitas: & ex eo facile iudicari potest, quod vtriusq; Iuris censura in regulis, aut regularũ exceptionib. resoluitur. Idcirco studendo vtilitati vestræ quãtum possum, eius interpretationem in lectionibus extraordinarijs videbimus. Et quia in regulis bre-

uiter proceditur, in qualibet regula eius resolutionem conclusiuè,& ad tex.explicabo.

¶ † Primò, continuatur iste titul.vt in glos. dum inquit, 1
non esse nouam vt quibusdam specialiter enumeratis generalis clausula subijciatur,quæ omnia comprehēdat. l.si seruus seruum.§.inquit lex.in vers.sed non est nouū. ff.ad leg.Aqui.facit tex.in c.qui ad agendum.de procur. in vj.& in c.quoniam contra falsam.de proba.

¶ Sed tamen in casu isto non bene adaptatur quod gloss. dicit,quòd omnia comprehendat.† Nam generalis clau- 2
sula [a] quæ subijcitur,non refertur ad præcedentia,de qui A
bus specialiter dictum fuit.l.doli clausula.ff.de verb.ob. l.sanctio legum.ff.de pœnis.l.alimenta.§.basilicæ. ff. de alim.& ciba.lega.l.qui s sit fugitiuus.§.quod aiunt.cum glos.ff.de ædil.vnde esset supplendum,quòd omnia cōprehendat quæ non sunt specificata.Et ideo continuatio melius adaptari potest.

A Quando generalis clausula comprehendat casus speciales,vide Abbat.c. sedes.de rescrip.in fin. col.& ibi dom. Phil. pe.colū. Hiero. Cucha.

¶ † Primò, vt colligitur per gl. in rub.eod.tit.in vj. Nam 3
cùm regula ex iure prius scripto colligatur.l.j.ī.eo.cōueniens fuit q̄ vltimo loco hic ponatur.facit glos.instit.de actio.in prin.dum ibi ponit cōtinuationem. Et quod no. Bal.in l.j.in prin.per illum tex.ff.de iusti.& iur.Vel secūdò,vt Abb.dicit in rub.extra eo.in Antiquis.quia pro decisione casus cōcurrentis prius ad casus particulares recurritur si reperiantur,& in subsidium ad communes regulas Iuris, meritò titulus iste hic reseruatur.

¶ Circa continuationem glos.opp.secundùm gl.in rubri. eod.tit.in vj.† Quia non videtur verum quod generalis 4
clausula siue titulus generalis vltimo loco reseruetur: quia plerunq; à principio ponitur titul.generalis, vt patet in rub.extra de proba.& de reb.eccles.non alie.& in rub.de seruit.& in rub.de bon.pos.cum simi.gl.respondet in d. rub.eod.tit.in vj.quod in isto tit.hoc factum fuit,vt ostēderetur q̄ ius non sumitur ex regula:sed quod regula ex iure sumatur.l.j.ī.eo.& s.dictum est.Et ista responsio videtur bene procedere quantum ad situationem istius tit. Sed per hoc non respondetur ad quæsitum gloss.de alijs tit.general.cui plerunq; præmittuntur. Vnde aliter respondendum videtur, vt dicamus q̄ quando Legislator magistraliter procedit tradēdo doctrinā ad instructionē iuuenū à generali titulo inchoandū est: † quia ad cogni- 5
tionē specierū debet præcedere cognitio generis,vt not.

Bald.

Bal.per illũ tex.in l.j.in j.not.ff.si cer.pet.facit tex.in l.j. in prin.& quod ibi Bal.ff.de iusti.& iure. Et hoc modo bene procedit generalis ti.de prob.de serui.de bon.poss. cum si.Sed quãdo clausula generalis ponit post aliquos
A casus speciales,venit ad ampliãdũ [a]:quia omnes casus spe
6 cificari nõ possunt:† quia plura sunt negotia q̃ vocabula. l.natura.ff.de prescri.ver.Et tali casu vltimo loco clausula generalis ponit.d.c,qui ad agẽdũ.d.l.doli clausula. cũ si.Ista tamẽ latiorẽ postularẽt indaginẽ,quiavario modo iura loquunt:sed quia incidenter hic occurrit,nõ insisto. ¶ Vlterius ad intelligẽtiã præmittẽdum est,q̃ regula sumitur dupliciter,vt not.Bar.in l.j.in prin.ĩ.eo.Et plurib. alijs modis regula dicit:vt tradit Archi.iij.dist.c.regula.
7 ¶ Et breuiter placet vt dicamus † quod regula absolutè p
B ordine [b] accipitur,eo q̃ regat & rectè ducat:vt colligit in d.c.regula.iij.dist.in prin.variatur tamen secundùm subiectam materiam,vel ratione qualitatis adiũctæ. Nã quandoq; pro modo & ordine viuendi accipitur.d. c. regula.post princ.Et isto respectu quælibet lex, etiam laicorum,regula appellat.lib.ij.in fi.§.de legib.& in proœ. Decretal.in princi.in vers.ideoq;. Quandoq; pro ordine
8 ecclesiasticorum.xlvij.dist.in c.quoniam.† quandoq; ratione adiuncti declaratur:vt quando dicitur Regula Minorum.liiij.distin.in c.multos. ibi secundùm regulas patrum.& xij.dist.in c.de his.ibi,regulas magisterij. & in c.quemadmodum.§.fin.de iureiur.ibi,secundùm regulã Euãgelij.Et facit tex.lxj.dist.in c.bene nouit.dum loquitur de sacris regulis.Ad idem tex.in §.sancimus.in auth. quomodo opor.epis.& in authen.de monach.in §.fin. Et sic patet quod regula semper ordinem significat:& secũdùm subiectam materiam variatur,vel ratione adiuncti,
9 vt hic elicitur de Regulis iuris.† Et ista verba , de regulis iuris,duobus modis intelliguntur : transitiue , & intransitiue:vt not.Bart.in l.j.ĩ.eod.& ibi in ij.not. declarabitur. PHILIPPVS Decius Valentiæ.

A Ampliandũ. Fallit vbi expressa mentio requiritur , qa tunc quãtũuis generalia non sufficiunt. glo. Geminia. Phil. Fran.c.inquisitores.de hære. in vj Gemin.c. quia periculosum.de sen.excom.in vj.Mathe.Afflı.deci. Neapo.220.numero 16. & qñ etiam vniuersalia restringunt vide Oldra.q. cxlviij. in fin. Alberi.j parte statu.q. xvj. in fi.Ioã.Andr.in mercu.in generali eo. in vj. Ias.l.j.colũ.iij. de leg.j. Aym. consil.iij. consilio lxx. C.M.

B Ordine.Qui dicantur propriè habere regulã,vide Philipp. Franc. in rub.cod.tit.libro vi. Hiero. Cuchalon.

In Regulam primam argumenta.

1 Regula Iureconsulto Paulo quid dicatur,& quid Sabino.
2 Regula breuẽ cõtinere debet narrationẽ,& veluti summariũ. Leges regulam tradentes nil superfluum admittere solent.
3 Breuitas in cũctis rebus cõmẽdabilis,veluti plixitas odiosa.
4 Obscuritas breuitatis prætextu non admittenda.

Claritas seu perspicuitas ipsam legem maximè decet.
5 Regula ex iure colligitur, non autem ipsum constituit.
6 Regula superuenie͂tes co͂tinet casus, veluti gen⁹ suas species.
Regula ipsa nixus, in casibus non definitis intentionem fundatam habet.
7 Sententia secundum regulam proferri debet, ni contrarium sit probatum.
8 Regula seu dispositio generaliter loquens, personas etiam priuilegiatas includit.
Statutum vniuersale in causa dotis aut etiam militis locum sibi vendicare potest.
9 Statutum disponens instrumenta publica non probare nisi registrata, non intelligitur de instrumento dotis.
10 Regula quare causæ coniunctio dicatur.
11 Plerunque dictio, quam ob causam regulam faciat.
Præsumptio à communiter accidentibus ortum habere solet.
12 Regula ex oratione vniuersali aut etiam indefinita ferè semper constituitur. & nume. 16.
Indefinita à lege prolata, vniuersali est æquiparanda.
13 Regula co͂munis ex benignitate procedens qua͂doq; excluditur, veluti, etia͂ naturalis æquitas pacta suade͂s esse serua͂da.
14 Regula aliquando vitiata, suo ipsa officio priuatur. & nu. 19.
15 Dispositio generalis latius ipsa patet quàm regularis.
17 Testes ante litis contestationem regulariter non admittendi.
Indefinitè aliquid dici aut fieri, idem est quod generaliter.
18 Generaliter aduerbium, strict ius est aduerbio vniuersaliter.
Venalia in legato vniuersali co͂tinentur, in generali non item.
20 Exceptiones tametsi contra regulæ dispositionem esse dicuntur, de genere tamen regulæ conuincuntur.
21 Exceptiones quibus casibus regulam confirment. & nume. 22.
23 Legatum generale, quæ in domo sunt venalia includere non præsumitur.
24 Exceptio regulæ restringendæ gratia fuit adinuenta.
25 Procurator generaliter ad omnia constitutus, nil potest in his quæ mandatum speciale requirunt.
26 Princeps excipiens casum quo non vult tertio præiudicare, præsumitur in cæteris velle præiudicare.
27 Interpretatio eatenus fieri debet, quatenus valeat actus, non autem pereat.
Exceptio regulam qualiter ampliare dicatur.
28 Regula per exceptionem non ampliatur, quando verba regulæ repugnant.
Regula statuti qualem recipiat exceptionem.
29 Regula generalis pro qualitate exceptionis exte͂sione͂ patit.
Episcopus vicario omnia, quæ ipse potest, concedens, non censetur concessisse reseruata sibi specialiter.
30 Exceptio quibus casibus regula͂ ampliet, & quibus restringat.
31 Regula amplia͂t vigore exceptio͂is, vbi sequi͂t correctio iuris.
32 Exceptio in quibusdam admissa, ad similes casus est porrigenda. & nume. 35. & 36.

Reno

33 Renouatio priuilegij vel instrumēti quare spālis casus dicat.
34 Exceptio vna quando reliquas tollere credatur.

REGVLA PRIMA. PAVLVS.

1 *REGVLA est, † quæ rem, quæ est, breuiter enarrat: non ut ex regula ius sumatur: sed ex iure, quod est, regula fiat. Per regulā igitur breuis rerum narratio traditur, & (ut ait Sabinus) quasi causæ coniunctio est: quæ simul cum in aliquo uitiata est, perdit officium suum.*

ISTA lex non summatur, quia eius dicta sunt pro summario. Et diuiditur per gl. in quatuor partes, prout quatuor ponūtur dicta quæ de se patēt: ex quibus colligā quatuor not. & ī his totā materiā l. cōplectar.

2 ¶ Primo noto ibi, breuiter enarrat, † q in regula breuis narratio & summaria esse debet. Et ideo per illū tex. dicit Bal. in l. Gallus. §. j. in iij. opp. ff. de libe. & posth. quòd in legibus tradētib. regulā nihil superfluū esse debet. Et dictū Bal. intelligitur maximè procedere in legibus tradētibus regulam: quia idem est in alijs legibus, in quib⁹ omnis superfluitas reijcitur: vt no. Bal. per illū tex. in l. j. ff. quod met. cau. facit tex. in §. quibus. in j. constit. C. vbi Bal. & in procem. Decretal. §. pen. ibi resecatis superfluis.

3 † Et generaliter etiā in alijs breuitas cōmēdatur. l. fi. §. j. C. de app. l. fi. §. de precib. impe. offe. & l. fi. C. de dona. facit tex. in l. j. in prin. ff. de offi. præf. præt. xxij. dist. in prī. & lxij. dist. in prin. Et ideo dicit gl. j. in l. j. ff. q met. cau. q gaudent breuitate Moderni. facit tex. in l. j. §. si cer. pe. ibi, pauca. & in l. j. de præscript. verbis. ibi, agam paucis.

4 ¶ Et hoc intelligitur dūmodo obscuritas nō inducatur: vt no. Bal. in l. fi. C. de app. Et ne cōtingat quod Horat. dicit: Dū breuis esse laboro, obscurus fio: vt p gl. in pœ. Digest. col. pe. in verb. cōpendiū. Obscuritas enim reprobatur. l. si legatario. §. fi. ff. de fideic. li. l. ita fidei. ff. de iur.

A fis. Et præsertim in lege [a] que debet esse clara. iiij. dist. c. erit autē lex. & c. fi. de constit. Et nihil magis propriū est legis, quàm claritas. §. nos igitur. in auth. de testa. imper.

A In lege. Sedan tūc quis excuset ab ignorantia eius, vide Abb & doc. c. fi. de constit. Hierony. Cuchalon.

A Regula. Adde glo. & Doct. in rub. de reg. iur. in vj. & Bald. in sua Margarita, in verb. regula. Hieronym. Cuchalon.

B Transitus. Scilicet in aliud subiectum, sed est vnicũ & idem subiectũ. simile, cum dico personam Petri intelligitur intransitiuè, id est quæ est Petrus. Idẽ cum dicitur donũ fidei, id est ꝙ est fides. est enim donum & opus Dei in nobis. Ephesior. 1. Philip. 1. & ij. Petr. 1. sed cũ dixi donum Dei, verba stant transitiuè: quia aliud est res data, aliud dator hæc verba trãsitiuè sunt termini Grammaticorum & Logicorum, qb. frequenter vtuntur Theologi scholastici, vt apud Tho. Aqui. in tract. Fallac. c. x. in falla. amphibologiæ. quos terminos primus omniũ Dec. noster ad sciẽtiam legalẽ trãstulit, nec sine fructu. do exẽplum in c. quanto. de diuor. vbi Canonistæ multũ laborãt in distinguẽdo iter matrimonium & iús matrimonij. sed ineptè & frustrà, quia ibi illa vba Ius matrimonij, stant intransitiuè, id est ius quod est matrimonium. de quo per Alphons. Tostad. 1. Reg. 8. q. 12. Carolus Molinæus.

¶ Secũdo not. ibi, ex iure, quod est, regula fiat, † quòd re- 5
gula[a] nõ facit ius, sed ipsa colligitur ex iure quod est. Et A
istud verum est quo ad illos casus qui regulam præcedũt,
ex quibus ipsa regula cõstituitur & formatur: & hoc mo-
do dicitur regula iuris transitiue: quia de regula fit transi
tus ad ius, ita quòd ius est separatũ & distinctũ ab ipsa re-
gula. Secus est quo ad alios casus qui ante regulã determi
nati nõ reperiuntur, in quibus regula facit ius: vt patet in
regula Catoniana, quę dicitur regula iuris. l. cum legato.
ff. quando dies leg. ced. & facilius, vt not. in l. j. ff. de reg.
Caton. Et videmus quòd sępenumero fit decisio casus oc-
currẽtis per regulã iuris. c. inter dilectos. de fid. inst. in fi.
c. si diligẽti. de for. compet. cum sim. vt per gl. in rub. eo.
tit. in vj. Et isto casu dicitur regula iuris intrãsitiuè: quia
ipsa regula immediatè est ius. & non fit trãsitus:[b] quia ta B
li casu ius nõ est distinctũ & separatũ ab ipsa regula. Sed
ius & regula[c] est vnũ & idem. Et ita colligitur ex his quę C
Bart. hîc dicit post gl. & alios quos refert. Et idem Bar. in
l. j. ff. de reg. Caton. & not. per gl. & Dy. in rub. eod. tit. in
vj. Et in isto casu non comprehẽduntur alij casus per viã
extẽsionis, iuxta l. j. nõ possunt. de legib. sed ab ista regu-
la quæ facit ius, immediate includũtur: † quia sicut genus 6
cõprehendit species propriè, vt not. Bald. in l. ij. C. de iu-
re aur. annul. facit tex. in l. semp in generalib. j. e. ita re-
gula cõplectitur casus qui post regulã superueniunt. Vn-
de in casibus nõ determinatis fundatã habet intẽtionem
ille qui habet regulã pro se:[d] vt not. p gl. in l. omnis diffi D
nitio. j. e. & in rub. e. tit. in vj. Et ideo dicit Bar. in l. quo-

C Regula. Ergo videtur quod sententia lata contra regulam sit ipso iure nulla, sicut quando est lata contra ius. vt in l. j. & ij. C. quando prouoc. non est necesse. & cap. j. de re iud. de quo vide eundem dom. Philip. c. consuluit. Io. 1. in finalibus verbis de appel. Hieronymus Cuchalon.

D Pro se. Alexand. consi. lxxix nu. 5. lib. vij. latè Andr. Tiraq. in tract. Retract. proxi. §. j. glos. ix. num. ccix. Carolus Molinæus.

Priuil

a Priuilegiatas. Idem Dec. in l. pactum quod dotali. col. ij. C. de pact. in l. ij. C. vnde libe. in c. cum ordinem. col. ij. c. sedes. col. v. de rescript. in consil. v. Sed contra facit Ias. l. fin. col. fin. C. de inoffic. testa. l. i. col. ij ff. solu. matrimo. Dec. consi. cccexcvj. nume. 15. Alciat. in l. generali. §. de verbo. signifi. vbi limitat, nisi priuilegium tolleretur. Carolus Molinæus.

ties. ff. si quis caut. quòd res dicetur certa esse pro eo qui
habet regulã pro se. Et idẽ Bar. in l. ij. col. j. ff. si qs in ius
voc. vbi alleg. Inn. in c. præterea. de dilat. Et hoc dictum
pro notab. reassumit Matth. in not. xix. not. quòd senten-
tia. cum sim. vt dixi in consi. viij. in princi. Et dicit Bal. in
7 c. j. in ij. col. de alien. iud. mut. caus. fac. † quòd secundum
regulã pronuntiandũ est, nisi contrariũ probetur. Allegat
not. in l. qui restituere. ff. de rei vendi. Et idem Bal. in l. si
tutor. in fin. C. de ser. com. manu. Alb. in ij. parte statuto-
rum. q. clviij. si ex forma statuti. circa fi. bene facit tex. in
l. ab ea parte. ff. de proba. & in l. suus quoq;. in versi. puto
gñaliter. §. de hære. instit. & in c. ad decimas de rest. spol.
in vj. ¶ Et ampliatur ista conclusio vt regula etiam atten
A datur cõtra psonas vel causas aliàs priuilegiatas[a], † quia
8 regula & dispositio quæ generaliter loquitur, etiam cõ-
B prehendit personas priuilegiatas[b]: vt not. Bal. per illum
tex. in l. in fraudem. in fi. de testa. mili. Et facit tex. in ea.
l. in §. si quis. & quod ibi colligit Bald. ¶ Ex quo infert,
quòd lex vel statutum generale etiam habet locum in
C causa dotis[c] vel contra milites. Et hoc verum esse intel-
ligitur, nisi loquatur in tali materia in qua causa vel per-
sona priuilegiata sit. Et ita loquitur & procedit quod no.
Salic. per illum tex. in l. fi. in princ. in ver. ex quo not. bo-
9 num argumentum. C. de iure dot. † vbi inquit, quod sta-
tutum generaliter disponens quòd instrumenta publica
non probent, nisi registrata fuerint, tale statutum non ha
bet locum in instrumento dotis. Et bene dicit Salic. per
illum tex. vbi patet q in tali materia causa dotis priuile-
giata est: quia, vt ibi dicitur, causa dotis non debet infi-
mari. Secus ergo est si causa dotis non esset expresse pri-
uilegiata: quia tunc in statuto generali includeretur per
supra dicta. Et latius dixi in consi. v. vbi ita consului Flo
rentiæ. & dixi etiam in l. ij. C. vnde liberi. Et ad prædicta
videndum est quod scripsi in c. consului. el j. de appel.
10 ¶ Tertio noto ibi, quasi causæ coniunctio. † quòd regula
est cõiunctio causæ id est rõnis. Regula enim cõstituit cõ
iungẽdo rationẽ pluriũ casuum eandem rationẽ haben-

B Priuilegiatas. Et quòd dispositio generalis tantum valeat respectu omnium quantũ specialis respectu quorundã, vide Paulũ de Castro in l. qui ędificium. ff. de serui. vrb. prędio. Et quando dispositio generalis censeatur etiam disponere in casibus specialiter promissis, vide eundẽ Paul. de Castr. in l. j. § hoc autem. ff. de ope. no. nunt. Item an in dispositione generali veniant illicita, idem latissimè tractat in l. si quis. ff. de condit. instit.

c Dotis. Contrariũ late dõmin. Andr. Tiraquel. in tract. de Retract. prox. i. § 1. glo. xviij. num. 91. cum sequenti. Carolus Mol.

tium. Et sic rationes quę erant plures numero in quāpluribus & varijs casibus, ad vnum per traditionē regulę rediguntur: vt gl. & doct. hîc dicunt, & in rub. eod. tit. in vj. Et no. Archi. in c. regula. iij. dist. Et talis regula cōstituitur ex his quæ vt plurimū ita se habent. arg. l. nam ad ea. de legib. ita glo. not. concludit in l. Iulianus. §. j. in verbo plures. ff. de act. emp. † Et ideo dictio plerunq; , regulam facit: vt not. Alb. in q. clviij. in ij. parte statutorum. alleg. l. plerunq;. ff. de iur. dot. Et idem Alber. in Diction. in verbo plerunq;. vbi allegat bonum tex. in l. j. §. j. & plerunq; ita est. s̄. de tut. & rat. distr. & in l. iij. s̄. de offi. præfec. vig. Et ad idem est tex. in §. fin. insti. de legit. patron. tut. Sic etiam præsumptio insurgit à communiter accidentibus: vt not. per glo. in l. neque natales. C. de probat. cum simil. vt dixi in c. præsentia. colum. xvj. de probationib. 11

¶ † Similiter regula constituitur ex oratione vniuersali, vel indefinita: vt declarat glo. & Bar. hic & gl. Dy. & Doc. in rub. eo. titu. in vj. Nam indefinita prolata à lege, æquipollet vniuersali, [a] vt not. Bart. in l. si pluribus. de leg. j. & glo. in c. vt circa. in prin. de elect. in vj. Et no. ꝙ dicit Bar. hic, & in d. l. si plurib. quòd indefinita æquipollet vniuersali ex interpretatione. allegat l. si seruitus. ff. de seru. vrba. præd. ibi, humanius est verbo generali omne lumen significari. Et Doct. communiter ita tenent. ¶ Nouissimè tamen Barth. Soci. in contrarium inducit tex. in l. ij. ff. de libe. & posth. vbi ipse dicit ꝙ ibi in materia odiosa: [b] indefinita nō æquipolleat vniuersali ex benignitate. Ergo videtur quòd regulariter æquipolleat vniuersali de proprietate verborum. Sed responderi potest quòd ibi loquitur de benignitate particulari ratione odij, & excluditur regula communis, quæ tamen etiam de benignitate procedit, † sicut dicitur quòd æquitas naturalis suadet ꝙ pacta seruentur: l. j. in prin. ff. de pact. Et eadem æquitas naturalis suadet, quòd quandoque pacta non seruentur in aliquo casu particulari. in l. j. in princip. ff. de minoribus. 12 13

¶ † Quarto noto ibi, causa in aliquo vitiata est. ꝙ regula quandoq; vitiatur, & tunc perdit officiū suum. Et sic sunt duo dicta. Circa primū facit: quia regula & illud ꝙ regulariter fit: plerūq; habet exceptiones: vt inquit gl. in rub. eo. tit. in vj. Et no. Abb. post Cardi. per illum tex. in c. qm̄ frequēter. in prin. vt lit. nō cōte. facit tex. in l. regulariter. ff. de pet. hære. in l. regula. ff. de iur. & fac. igno. in c. pen. de re 14

A Vniuersali. Adde latissimè Dyn. in rubri. isto titul. & ibi per Anchar. & Philip. Fran. & doct. in l. si ita. de lega. ij. Alexand. consi. vij. in j. volu. & in consil. cx. eod. volu. Hierony. Cachalon.

B Odiosa. Idē quando nō est eadem ratio Philip. Corne. consil. cxl. libr. iij. Philip. Frācus. c. ij. co. j. de rescript. in vj. Carolus Moli.

a Regulariter. Alex c. synodum. xvij. distinc. quod recte reprobat Dec. hic, & in cap. nam concupiscentiam lect. ij. col. ij. de constit. C. M.

b Venalia. Cane, quia imo Bartol. ibi tenet quòd veniunt in generali legato, nisi dispositio restringatur ad res existentes in certo loco, quia tunc nõ veniunt merces, etiam in vniuersali, quia nõ censentur in loco. Et sic in hoc non est differentia inter generale & vniuersale. Idem Lãcelot. deci. ibi. Bald. l. cum tabernã. in prin. de pign. Alex. in l. si obstante. in princ. in ij. q. ij. part. principal. matr. & consil. xxx. nu. 16. lib. v. consi. clxvij. nu. 2. li. vij. Mat. Afflic. deci. Neapoli. cvi. nu. 6. Anto. ubi. Capel. ant. tract. pignorũ. part. ij. membro 2. ... Caro. Mol.

de re iudi. cum concor. vt tradit Io. And. in rub. extrà eod. tit. in antiquis. ¶ Secus est si generaliter aliquid disponatur: quia tunc omnia sine aliqua exceptione includũtur.

15 † Cum plus sit disponere generaliter, quã regulariter[a].

A vt not. Abb. per illum tex. in c. venerabilem. de elect. ibi, regulariter & generaliter. Et idem Abb. dicit in d. c. quoniam frequenter. in prin. quem Mod. ibi sequuntur. Sed ista differentia, quam Doct. communiter tenent, non vi-

16 detur vera, † quia regula constituitur ex oratione vniuersali vel indefinita, vt s. dictum est. Ergo regula vel verbũ regulariter, videtur significare vniuersaliter vel indefinitè. hoc est generaliter, secundum quod verba regulæ loquuntur. Et probatur in d. c. quoniam frequenter. in prin.

17 † vbi dicitur, quòd regulariter ante litem contesta. testes non recipiuntur. Et ista regula habetur indefinite in ru. vt lit. non contest. Et sic regulariter & indefinite pro eodem ibi ponuntur. ergo idem videtur de verbo generaliter, quia indefinite & generaliter idem est: vt colligitur

18 in l. j. §. & generaliter. ff. de leg. præstand. † Et hoc idem confirmatur: quia minus importat verbum generaliter, quam vniuersaliter: vt no. Bar. in l. generali. §. vxori. ff. de vsufru. leg. in fi. vbi inquit q in generali legato non in-

B cluduntur venalia[b]: secus est in vniuersali. Ergo non videtur verum, quod verbũ generaliter excludat exceptio-

19 nes, quia idem importaret quod vniuersaliter. ¶ † Circa secundum dictũ, q regula perdit officiũ suum si in aliquo vitiata sit. Et in effectu sensus est, quod exceptiones sunt contra regulam: id est, cõtra illud quod in regula disponitur, vt hic, & in l. in his. vbi Bar. ff. de legi. Et not. Ang. in

20 cõsi. ccxc. Thema est. col. iij. ¶ † Et licet exceptiones sint

C cõtra dispositionẽ regulæ, sunt tñ de genere[c] regulæ: quia si regula loquit de hoĩe, etiã exceptio debet fieri de homine. Et nõ esset cõgrua exceptio si dicit, Omnis homo currit, nisi asinus: vt cõcludit Dy. in rub. eo. tit. in vj. circa fi. Bar. hic, et in d. l. in his. ff. de leg. Et ꝓpter hoc, q exceptiones sunt de genere regulæ, dicim⁹ q exceptio declarat

D [d] regulã: quia ex qualitate exceptionis declarat, de quo

c Genere. Sine de terminis regulæ. Bartol. b. d. l. si eam. §. qui Romam. ... rum. ff. si quis caut. Angel. Aretin. in rubr. eo. in vj. Deci. l. j. solum. ... de off. ... cui man... est iurisd. ... consil. ... lib. iij. ... Carolus Molinæus. ... Decius. ... Alex. ... consil. ... libro. vj. Ca...

genere regula loquatur. l. nam quod liquidè. ff. de penu leg. Et hoc modo per illum tex. ad declarationem regulę arguit Alex. in l. senium. C. qui test. fac. pos. & Ro. in cõsi. cxvij. circa id. † Similiter licet exceptiones sint contra re- 21
gulam in casibus exceptuatis: tamen in alijs in casibus nõ exceptis, exceptiones confirmant [a] regulam: vt not. Bart. A
in l. quæsitum. §. deniq;. ff. de fund. instr. & in §. vt autem. vbi glo. & Bar. in auth. de non alien. col. ij. facit tex. in l. tribunus. §. fi. ff. de testa. milit. in c. nonne. de præsump. & xxxij. q. vij. in c. dominus. & not. Ang. in consil. ccxxxix. quidam emptores. & in consi. ccxc. s. alleg. & Rom. in consi. cccxxxvij. quo ad primum. Et ratio videtur: quia regula sub generalitate omnes casus includit. Vnde si aliqui casus specialiter excipiuntur, alij remanent sub regula. arg. l. cum prætor. ff. de iudic. in l. maritus. C. de procura. xxv. distin. ij. in c. qualis. ¶ † Sed quo ad alios casus qui sub re- 22
gula non includuntur, exceptio non firmat regulam: quia non facit [b] quòd regula extendatur ad ea quæ aliàs non B
facta exceptione sub regula comprehensa non fuissent: vt est tex. not. in l. generaliter. §. vxori. vbi Bar. ff. de vsufru. leg. † Nam in legato generali eorum quæ in domo sunt, 23
non veniunt venalia. d. l. generali. §. Idem quęsijt. l. si chorus. §. j. l. si ita legatum. de legat. iij. Si ergo testator legauit vsumfructum eorum quæ in domo sunt, non veniunt lanę venales quæ in domo sunt: vt est casus in d. l. generali. §. vxori. vnde exceptio ibi facta de argento, licet confirmet regulam, vt s. dictum est, nõ tamẽ ampliat vt sub illo generali legato res venales includantur: quia alias in tali legato non comprehenderentur. Et idem dicit Bart. per illum tex. in l. Lucius. §. j. ff. ad Trebell. Florian. in l. mora. la j. §. j. per illum tex. ff. de vsur. Et no. Abb. in c. in nostra. per illum tex. de sepul. cum simil. vt late congerunt Moder. in d. c. quoniam frequenter. Et vltra dicta ibi hoc tractat Signorol. in consi. viij. quæstio proponitur. ver. secundò præmitto. Imo. in consi. lxxxiiij. visa Ro. in consil. cvij. s. alleg. & in cons. ccclxxxix. circa primum. colum. fi. Abb. in consi. xx. casus in effectu. in fi. lib. ij. & in cõsi. lxij. in controuersia. col. v. eo. lib. ij. Aret. in consi. cxliij. visa. col. ij. Alex. in consi. xxxix. viso statuto. col. iij. lib. iij. & in consi. cvj. visis. col. iij. lib. v. And. Sicul. in consi. xix col. iij. lib. j. & Marian. in consil. xlvij. in princi. col. ij. & Cor. Perus. in consi. lvij. placet. lib. j. Et huius conclusionis ratio

A [redacted]

B [redacted]

A [redacted]

B [redacted]

24 tio manifesta videtur: † quia exceptio facta est ad restrin gẽdam regulam: ideo illam ampliare non debet. l. legata inutiliter. ff. de leg. j. l. si mãcipia. de fund. instru. ¶ Et pręcdicta conclusio vera est, & procedit quando fuit facta exceptio de eo quod in regula continetur: quia tunc exceptio satis operatur: quia regulam restringit, prout loquitur tex. in d. l. generali. §. vxori. secus [a] si exceptio facta sit
A de eo quod in regula non comprehendebatur: quia tunc ne exceptio superflua & inutilis reddatur, regulam ampliare intelligitur secundum qualitatem exceptionis. gratia exempli: †
25 Si constituo procuratorem generaliter ad omnia, non veniunt illa, quę mãdatum speciale requirũt. c. qui ad agendum. de procur. in. vj. sed si facio procuratorem ad omnia, nisi quod iuramentum nõ posit deferre. Et sic excipio vnum casum in quo speciale mandatum requiritur. Illa exceptio declarat regulam & ampliat, [b] vt
B omnia alia includantur in quibus mandatum speciale requiritur. Ita concludit Dominic. Post Lap. in. d. c. qui ad agendum. §. j. de procur. in vj. & sequitur Alexan. in l. fin. ff. quod quisq; iur. Et dixi in c. consultationibus. in fi. per illum text. de offic. deleg.

[redacted]

¶ Et ad hoc facit quod not. Alex. in cõsi. ccxvj. nec arguẽ
26 di. col. viij. in ver. x. cõsidero. li. ij. † vbi inquit, [c] quòd quã
C do princeps excipit vnũ casum in quo noluit tertio prǽiudicare, ex tali exceptiõe declarat & ampliat intẽtio principis, quòd in alijs voluit tertio pręiudicare. Ex quo infertur quod in casu. l. generali. §. vxori. si facta fuisset exceptio de re venali quæ in tali legato aliàs nõ cõprehẽdit: tamẽ virtute talis exceptionis regula generalis legati etiã ad res venales extenderetur, vt exceptio congrua sit & aliquid operetur. argumen. l. si quando. de leg. j. c. si papa. de priuileg. in vj.

C [redacted]

27 ¶ † Et quia in dubio interpretatio debet fieri vt actus valeat. l. quoties. ff. e. Nec isto casu habet obstare quod exceptio non debet regulã ampliare, cum facta sit ad istũ effectum vt regula restringatur, vt supra dicebatur. Quia ex
D quo alias exceptio non valeret, [d] inducta ad diminutionẽ

D [redacted]

oper

operantur argumentum quando dicit dispositio nõ potest habere locũ.l.Procul. [illegible] §.interdum.& ibi Bar.ff.de pecul.leg. Et ista declaratio sanè procedere intelligitur quãdo verba regulæ quæ debent ampliari nõ repugnãt:quia generalia sunt,& de sui natura cõprehẽdũt exceptionẽ:vt patet in d.l.generali.§.vxori.& in quæstione in qua loquit̃ do.Alex.in locis s̃.alleg.
¶ †Secus si verba regulæ repugnarent: quia tunc regula 28
per exceptionem nullo modo ampliatur,sed potius exceptio inepta iudicatur & reijcitur:vt notab.tradit Pau.de Castr.in l.his.ff.de legib.vbi dicit ꝙ disponente statuto, quòd debeat solui gabella de omni instrumento continente summam c.librarum,excepto instrumento procurationis. Et sic regula statuti loquitur de re æstimabili, & exceptio de re inæstimabili. Nam propter qualitatem exceptionis,regula statuti non extenditur ad instrumẽta facta de rebus inæstimabilibus, sed potius exceptio ineptare putatur,secundùm Pau.de Cast.quod ex eo videtur quia verba regulæ non conueniunt, quæ præcisè loquit̃ de rebus inæstimabilibus. Et in simili casu idem tradit d.Io.Bap.de S.Seuer.in l.omnes populi.col.lxxvj.in ver. xv.quæritur.ff. de iusti.& iur.
¶ Sed in casu d.l.generali.§.vxori.& in quæst.in qua docto.& Alex.loquunt̃ in locis s̃. alleg. †verba regulæ erãt 29
generalia,& secũdùm qualitatẽ exceptionis extẽsionẽ patiebantur. Et hoc modo varia doct.dicta adaptari & concordari possunt. Et secũdũ istã resolutionẽ dubia [a] videtur decis.Pet.de Anch.in c.ij.de offic.vic.in vj.in ver.quæro.episcopus cõcessit.dicens,ꝙ si episcopus vicario concessit,vt possit omnia quæ potest ipse episcopus, excepta collatione beneficiorũ,nõ tamen poterit alia quæ reseruata sunt episcopo. Et sequitur Aret.in consi.viij..abundè satis.in fi. Et Moder.in d.c.quoniam frequenter.in prin. A

a Imo verissima.

¶ Nam cum exceptio facta sit de collatione beneficiorũ, quæ est de reseruatis episcopo.c.fi.de offic.vicar.in vj.talis exceptio videtur ampliare regulã ad omnia alia quæ reseruata sunt episcopo:quia verba regulæ nõ repugnãt, sed conueniunt,dum dicitur, quod omnia concessit per supradicta,secundum Dominic.in d. cap.qui ad agendũ. Nam quando verba conueniunt, & restringuntur propter verisimilem mentem disponentis:vt in dicto c. qui ad agendum.& in dicto cap.fi..de offic. vic. Et excipiatur

casus

casus in quo requiratur specialis prouisio. Et tali exceptione apparet de mente disponentis. Ideo verba generalia generaliter vt sonant intelliguntur: nec tali casu regu
A la ampliatur. Sed potius [a] dicendum est, quòd verba generalia non restringuntur.

30 ¶ Et ex prædictis colliguntur tres conclusiones.† Prima est, quod exceptio non ampliat regulam, quando est facta de eo quod in regula continetur. d. l. generali. §. vxori. Secunda, quòd exceptio ampliat regulam si facta sit de eo quod in regula non continetur, quando verba regulæ cõueniant. vt not. Dominic. in. d. c. qui ad agendum. Tertia conclusio, quod si verba regulæ repugnant, exceptio facta de eo quod in regula non comprehenditur, non ampliat regulam, sed vitiatur. vt not. Paul. de Cast. in d. l. in his.

31 † Et ad supradicta notandum est, quòd nunquàm regula virtute exceptionis ampliatur, si correctio iuris sequeretur: vt est glo. in l. fina. ff. quod quisq; iuris. quæ ita intelligitur, secundum Alexand. ibi. Et eodem modo si absurdum resultaret. vt not. Alexand. in consilio. cvj. visis. col. iij. libro quinto.

¶ Postremò non est omittendum, quòd sicut regula limitatur non procedere in casibus exceptis, vt suprà dictum
32 est, pariter non habet locum in casibus similibus: † quia
B exceptio facta in aliquibus casibus, ad similes [b] porrigitur. vt no. per gl. in l j. C. de condict. indeb. & no. Bar. per illum tex. in c. post translationem. §. quãquam de renũt. Et ad hoc allegatur text. quem ibi Abb. ponderauit, in c. cum dilecta. de confir. vtil. vel inuti. Alexand. tamen in l. si cõst ite. in prin. col. vj. ff. sol. mat. dicit quòd ille text. nõ est casus exceptuatus à regula, imò procedit secundum regulam. vt habetur in c. si. de fid. instrum. Sed replicari po-
33 test, quòd imo † renouatio priuilegij vel instrumenti videtur specialis casus ex quo fieri non potest sine causa. d. c. fina. Et facit tex. in l. si quis ex argentarijs. §. penult. ff. de eden. & text. in d. c. cum dilecta. expresse arguit à simili. Et Alex. ipse hoc modo arguit, allegando illum tex. in l. singularia. colũ. iij. in vers. præterea. ff. si cer. peta. & in l. certi condictio. §. si nummos. co. j. eo. tit. & in l. j. co. xviij. versicu. iuxta prædicta quæritur. §. de off. eius.

34 ¶ † Et pro vlteriori declaratione huius conclusionis habemus cõsiderare duos casus. Primus est, in alijs exceptionibus quæ per alia iura includuntur. Et tunc clarũ est, quòd illæ non

A Potius. Imo quia fateor q exceptio non restringit p se in alijs: sed dico p. d. §. vxori, quod nõ facit quin generalitas restringatur prout aliàs per se restringitur. C. M.

B Similes. Alex. consil. xiij. num. 5. lib. iij. Decius. c. iura uit. colũ. ij. de probat. consil. cccclv. Imol. cõsi. vij. C. M.

non excluduntur, etiam si exceptio facta sit taxatiuè per dictionem tantum, vel duntaxat: quia propter hoc non tolluntur aliæ exceptiones comprehensæ per alia iura: quia hoc modo alia iura corrigerentur, quod non est dicendum. vt not. Bart. in l. iij. §. cum Titio. de adim. leg. in l. ob æs. post glo. C. de præd. min. & in l. serui nomine. ff. de vsucap. & in l. si constante. in princ. col. vj. ff. solu. mat. Et idem tradit Angel. in l. si hominem. §. in ædilitijs. ff. de ædil. edic. & in l. Paulus. §. hæres rogatus. vers. & hinc est. ff. de vsufru. & in l. ita nobis. C. de adulte. Abb. in d. c. cum dilecta. colũ. ij. Alex. in l. j. C. de contra tab. & in l. j. §. per seruum. s̄. de acquir. poss. Et hoc etiam habet locũ si verba taxatiua essent geminata. vt not. tradit Alexã. in consil. cxxx. in causa. col. iij. vers. nec. obstat. lib. iiij.

¶ † Secundus casus est, quando aliæ exceptiões non inclu- 35 dũtur per alia iura. Sed quærit, an exceptio facta in vno casu, porrigatur ad alium similem casum per viã extensionis. Et tunc si exceptio facta sit taxatiue, non videt̃ quod ad alios casus extẽdatur. vt not. Bal. in d. l. ita nobis. col. j. & in l. item videndũ. §. si. ff. de petit. hæred. & in l. j. §. sed excipiunt̃. in fine. ff. de fer. Et ad hoc faciunt quę dixi in l. j. s̄. de contra tab. vbi cõclusum fuit quod dictiões taxatiuæ concludunt oẽs alios casus de proprietate sermonis.

¶ † Si verò exceptio facta sit simpliciter in alijs casibus: 36 tunc videtur habere locum cõclusio suprà facta, quod ad similes casus porrigatur. Et hoc tamen altiorem postularet indaginem, quia pendet à profunda materia extensionis. Et talis conclusio procedit attẽto iure communi. Sed in statuto distinguitur, vt not. Abb. in c. ad audientiã de cleric. non resid. Et ex his hæc prima regula expedita sit.

PHILIPPVS Decius Valentiæ.

In l. Fœminæ. argumenta.

1 Munera ciuilia eadem dicuntur, quæ & publica.
2 Officium ciuile genus quoddam dicitur, sub quo reliqua officia comprehenduntur.
Mulieres deterioris sunt conditionis quàm viri.
3 Mulieres iudicare nõ posse, moribus est inductum.
4 Mulier, si consuetudo sineret, iudicis officio fungi posset.
5 Consuetudo à pari procedit cum statuto.
Mulier principis indulgentia iudicare potest.
6 Priuilegio principis idem potest quod & consuetudine.
Mulier qua ratione magistratum nequeat gerere.

Stato

45 Statutum requirens alicuius autoritatem vel consensum, non est de fœminis intelligendum.
46 Mulieres consilio sunt inualidò.
47 Masculus præfertur mulieri concurrenti in aliquo officio.
48 Masculus in deposito est mulieri præferendus.
Mulier maritum lugere tenetur, non autem contrà.
49 Mulier filios in potestate habere non potest.
Mulier pupillum substituere non potest.
50 Mulier filio tutorem dare nequit.
Mulier adoptare nequit citrà beneficium principis.
51 Mulier legitimare non potest.
Mulier posthumum hæredem instituere nequit.
52 Bonorum possess. cõtra tab. nó datur in mulierum testamẽtis.
Mulier viro subdita esse debet, non vir mulieri.
52 Maritus vxorem corrigere potest, nó autem mulier virum.
53 Vindicta fœminis non competit.
54 Mulier maiore fulgere debet honestate, quàm vir.
Mulier non succedit in feudo.
55 Masculi fœminis præferútur in feudis, quo casu eædẽ possunt admitti.
56 Mulier multis casibus in feudis succedere potest.
57 Descendentes ex fœminis deterioris sunt conditionis, quàm qui ex masculis.
58 Beneficium principis latam recipit interpretationem.
Descendentes ex fœminis quomodo dicantur de genere & posteritate.
59 Dispensationes & odiosa quæq; aliquando latam intepretationem admittunt, sicut & priuilegia.
60 Immunitas cõcessa posteris, etiã filiæ, nepti, & ex fœminis descendentibus conceduntur.
61 Concessio quæ fit alicui pro se & posteris, ad nomen familiæ referenda est.
62 Posteritatis nomine veniunt omnes descendentes.
63 Immunitas generaliter cõcessa vt ad posteros transmittatur, durat succedentibus in perpetuum.
64 Familia pro agnatione sumitur quandoq;.
65 Generis nomine veniunt omnes sexus vtriusq;.
66 Descẽdẽtes ex fœminis, etiã generis vocabulo cõprehẽdunt.
67 Mulier suos descendentes non reddit nobiles.
68 Liberi non matris, sed patris familiam sequuntur.
69 Statutum à quo fieri, & consuetudo induci posit.
70 Mulieres quot casibus melioris sint conditionis, quàm viri.
71 Mulier veniam ætatis citius impetrare potest, quã masculus.
72 Mulier carcere includi non debet. & num. 73.
74 Mulier pro administratione tutelæ obligata, potest carceri mancipari.
Mulier ad virum inuita trahi potest.
75 Mulier non semper comparere cogitur personaliter.
Mulier in palatium intrare potest, non obstante statuto.
76 Mulier in electione facta optionem habet.

77 Mulier non tenetur statuto loquente de bannitis.
Legatũ factũ monasterio, censetur in dubio factũ monialib⁹.
78 Fœminæ nõ puniunť ob crimen læsę maiest. à pr̃e cõmissum.
79 Mulier prægnans quibus gaudeat prærogatiuis.
80 Mulier pro excõmunicatione nõ tenetur Romam cõcedere.
Mulier ob minorem metum excusatur quàm vir.
81 Mulieres ob dotem varia habent priuilegia.
Mulier à muneribus corporalibus excusatur.
82 Mulieri potius quàm masculo subuenitur ratione fragilitatis sexus.
93 Filia nupta non gaudet priuilegio concesso patri & filijs, & filiabus. & nume. 85.
84 Filia nupta originem & familiam patris retinet.
86 Mulier in multis casibus à pari procedit cum masculo.
87 Mulier qua potiatur prærogatiua vltrà masculos.
88 Statutum pœnale locum habere potest aliquando in muliere. & numero 89.
90 Masculinum regulariter fœmininum continet.
91 Mulier non debet à masculo differre.
92 Statutum propinquorum requirens consensum, non est de fœminarum consensu intelligendum.
93 Fœmininum de sermonis proprietate non concipitur per masculinum,
94 Homo intelligitur, cum ab aliquo, si quis, profertur.
95 Indefinita de rigore sermonis non æquipollet vniuersali.
96 Homo dictio, simpliciter prolata, differt ab eo quod profertur, si quis homo.
97 Masculinum appellatiuè prolatum, differt ab eo quod propriè profertur,
98 Masculinum non continet fœmininum, cum constat aliter voluisse disponentem.
99 Neptis non præsumitur melioris esse conditionis quàm filia.
100 Voluntas testatoris ex ipsius qualitate coniecturam præbet.
101 Masculinum non concipit fœmininum, vbi mentio vtriusque sexus distinctè facta est.
Masculinum non concepit fœmininum, si verba ad literam sint intelligenda.
102 Masculinum concipere fœmininum, quando verum sit.
103 Masculinum includit fœmininum in vltimis voluntatibus. & numero 105.
Conditio, si sine filijs decesseris, intelligitur etiã de filiabus.
104 Ecclesia substituta an excludatur stante filia.
106 Masculinum in contractibus non continet fœmininum. & numero 108.
107 Mulier in contractibus venit liberorum appellatione.
109 Masculinum in legatis an concipiat fœmininum.
110 Contractus etsi strictam recipiunt interpretationem, non tamen perinde ac si materia foret odiosa.
111 Respublica fere in omnibus fauorabilis est.
112 Pœnæ vt plurimum fauore reipublicæ infligi solent.

REGVLA II, VLPIANVS.

FOEMINAE *ab omnibus officijs ciuilibus uel publicis remotæ sunt: & ideo nec iudices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio interuenire, nec procuratrices existere.*

¶ ISTA regula diuiditur in duas partes. In prima Iurisconsultus ponit dictum generale. In secunda, illationem facit. Secunda incipit ibi: & ideo. Et quia regula breuiter loquitur, alio summario non indiget.

¶ In textu, ibi ciuilibus vel publicis. † Pro eodem accipiũtur ciuilia munera & publica. l. fi. §. hęc omnia. ff. de mu. & hono. ibi, ciuilia seu publica appellantur. Et per illum tex. ita dicit Alexan. in consil. ccxiij. circa primum. col. ij. libr. v. Et ideo text. in l. ij. ff. ad Vellian. simpliciter dicit, quòd ciuilia officia adempta sunt fœminis. In cõtrarium tamen videtur text. hic. vbi tex. illationẽ facit primo ad officia publica: deinde ad priuata, prout est officiũ procuratoris de quo loquitur. † Et ideo dicendum videtur, ꝙ ciuile officium dicatur genus, & sub eo comprehendatur quodlibet officium, siue publicum siue priuatum: vt colligitur in d. l. j. ff. ad Velleia. & in l. j. cũ gl. in verb. ciuilia. C. de profes. & medi. lib. x. Et facit text. in l. j. ff. de mu. & hono.

hon.& in l.ei qui.§.quanuis.& in l.munerum. in princi. eod.tit. Et quãdo reperitur quòd distinctè dicatur de officijs ciuilibus & publicis, illa copula, &, ponitur tanquã inter genus & speciem: vt in rubri.C.de serui.& aqua.& hoc modo intelligitur tex.hic,& in l.medicos. C.de prof.& med.lib.x.ibi:ciuilibus vel publicis.

A ¶ Et ista regula more aliarum ex pluribus casibus [a] particularibus colligitur, in quibus deterior videtur conditio mulierum quàm masculorũ: vt dicitur in l.multis.ff. de statu homi. Nam aliqui ponuntur hic, & quamplures alij vtiliter applicari possunt.

3 ¶ Nam primò hic dicitur, quòd † mulier iudicare non
B potest.[b] Et hoc moribus introductum est: vt dicit tex.in l.cum prætor.§.fi.ff.de iud.& iij.quæst.vij.in cap.tria. in princ.& xxxiij.quæst.[illegible].in cap.mulierem.in fi.

¶ Et hoc verũ intelligitur, nisi iure hæreditario hoc sibi competeret: quia tunc iudicare & iurisdictionem exercere potest, vt inquit Ange.hic,& in d.l.cum prætor.§.fi. vbi refert vidisse Reginam Ioannam sedentem in solio regali,& sententiam proferentem contra illos de Balso. Et not.Innoc.& Abb.post alios in capit.dilecti.de arbit. & idem Abb.in capit.significauit.de rescrip.in cap.dilecta.de maio.& obedien. Alexand.in consilio j. columna
C vj.libro quinto.[c]

4 ¶ † Secundò hoc procedit, nisi consuetudo esset in contrarium: quia virtute consuetudinis mulier iudicare potest: vt probatur in d.c.dilecti.de arbi.& not.per glos.fi.cum deuotissimam.xij.q.ij.& xv.q.iij.in §.j. in versi. mulieres. Et not.Bal.in l.fin.in princ.C.de arbit.& in l.de quibus, supra de legib.

¶ Abb.tamen videtur hoc limitare in d.ca.dilecti. in iij. notabili, vt solum habeat locum in mulieribus habentibus dignitatem, prout tex.ibi loquitur. Et idem videtur sentire gl.in c.noua.de pæ.& remis.in gl.fi.dum inquit, nisi forte aliqua nobilis hoc habeat ex consuetudine.

¶ Sed tamen idem dicendum est in quacunque muliere: quia moribus & consuetudine talis prohibitio inducta est: vt dicitur in d.l.cum prætor.§.fi. & in d.§. quanuis.
D iij.q.vij. Ergo videtur quòd contraria consuetudine[d] tolli possit: vt in simili casu arguit Bald.per illum tex. ibi, moribus, in l.ij.in princ.ff.de vulg.& pup. Et idem Ang. per illum tex.in l.more.ff.de acquir.hæred.

A Casibus. Vide Spec. tit. de procu.in prin. vbi ponit xxxvij.casus, in quibus mulier est deterioris conditionis, quàm masculus. Hie. Chu.

B Non potest. Ratio prohibitionis est: non quia sint incapaces, sed propter honestatẽ, vt ten.Abb. c.dilecti.de arbi.ij. col. & gl. l.j.§. sexum.ff. de postul.Hiero.Chuc.

C Lib. v. vbi nu.24. dixi. & cons.xxiij.nu. 12.eo. lib.Dec. consi.xxxij.nume.6.C.M.

D ¶ Consuetudine. Idẽ tenet Barb.c.cum cõtingat. de foro compe.colũ.ij. in fine. Hiero. Chuc.

¶ † Et quod dictum est de consuetudine, idem esset in statuto: quia à pari procedunt, vt not. in l. de quibus. ff. de legib. ¶ Tertio, etiam mulier ex priuilegio principis habilitari potest ad iudicandum, secundum Bar. hic: & idem tenet glo. in l. j. vbi Bar. C. de mulie. & in quo loco. lib. x. Et idem glo. in d. c. dilecti. de arb. in verbo remotæ. & in §. j. xv. q. iij. in ver. mulieres. & in l. imperialis. in verb. dignitatem. C. de nupt. ¶ † Nam si consuetudine induci potest, vt dictum est: à fortiori cum priuilegio principis: vt not. in c. super quibusdam. de verb. signi. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æsti. ¶ Secundo, mulier magistratum gerere non potest, vt hic, & in l. & qui originem. §. corporalia. ff. de muner. & hono. Et ista conclusio procedit in magistratu seu in dignitate cum administratione quam mulier habere non potest, nisi ex certa scientia principis sibi concederetur: vt not. Bart. hic, & ff. dixi. Secus est in dignitate quæ non haberet administrationē: quia illam mulier habere potest: vt not. Barto. per illum tex. in l. j. C. de mulie. & in quo loco. col. ij. lib. x. & in l. j. per illum text. in secunda oppo. C. de digni. lib. xij. Nam ex simplici rescripto principis talem dignitatem consequitur: vt dicit Bart. hic per l. imperialem, C. de nupt. & ista dignitas in effectu nihil aliud est quàm nobilitas: vt Bar. concludit per gl. ibi in d. l. j. C. de dign. lib. xij. Et fœminæ competit talis dignitas seu nobilitas ex persona patris. l. fœminæ. ff. de senat. † Similiter ex persona mariti: 7
vxor enim radijs mariti illustratur. l. mulieres. C. de dignitat. lib. xij. Et ideo vxor militis vel doctoris, domina appellatur: licet ab ipso marito sic nominari non debeat: vt not. Bar. in l. si post mortem. §. ij. ff. de contrata. & in l. amicissimos. §. fi. de excu. tut. Et singulariter dicit Ang. in §. quod verò. in fine, in authen. quib. mo. natu. effic. sui. quòd si fœmina naturalis tantum nupta sit viro legitimo naturali, ipsa etiam propter qualitatē mariti legitima efficitur[a]: nam capacitas viri ad vxorem porrigitur. vt not. A
Bal. in l. si quis. per illum tex. C. de natu. liber. Ista tamen dignitas quæ conceditur fœminis ex persona aliorum nō est ita potens sicut est illa quæ ex propria persona competit: vt notabiliter Bar. dicit in l. quod prin. in fi. de leg. ij. facit quod no. Bar. in l. si quis in bello. ff. de act. vbi inquit, quòd firmius[b] retinetur illud quod quis habet ex propria B
acquisitione, quā ex persona alterius. Et in notabili q. tradit

A Efficitur. Sequitur Hippo. Marsil. singula. ccccci. sed est falsum. C. M.

B Firmius. Deci. l. si. col. ij. C. vnde leg. Petr. Pert in ru. proœ. inij it. nu. 7. And. Tiraqu. Tract. Retrac. provi. §. xxxij. nume. 2. Nico. Boeri. decisio. lxxvj. Car. M.

dit Aret.in consi.cxxxj.consultissime domine.

8 ¶ Secúdo.prædicta cóclusio † nó habet locú in abbatissa quæ dicitur habere dignitaté cú administratione:vt no. Bart.in l.j.C.de dignit.& in d.l.j.C. de mulier.& in quo loc.quòd habeat dignitatem,probatur in c.indemnitatibus.§.verum.& ibi Domin.de elect.in vj.Et not.Abb.in c.cum in cúctis.in prin.de elec.cum similibus,vt dixi ibi. & in administratione abbati æquiparatur:vt not.Bald.in c.j.in princ.col.vj.qui feu.da.pos. Abb.in c.ij.in princip. de his quæ fi.à præla. & Cardin.in consil.xvij.circa primum.col.ij.Et abbatissa dicitur habere iurisdictionem,

A & etiam potest habere collationem beneficiorú.[a] ca.cú dilecta.de confir.vtil.vel inuti.vbi Abb.in ij.notabili.in gl.ij.Non tamen potest ipsa excommunicare,nec absoluere.d.c.cum dilecta. Nec absoluere à peccatis.c. noua. vbi Abb.in princ.de pœnit.& remis.

9 ¶ † Tertio postulare fœmina prohibetur,vt hic:& in l.j. §.sexum.ff.de postul.vibi dicitur quòd pró alijs postulare non potest:& ita intelligitur hic.Pro se verò non prohibetur,vt ibi colligitur,& etiam pro alijs quibusdam personis.l.j.§.fi.ff.de postul.Et not.per glos.hic.Et ista conclusio procedere videtur quando mulier corá iudice præsentaret,quia tunc postulare dicitur.d.l.j.§.postulare.ff. de postul.Secus ergo videtur si in camera hoc faceret scri

10 bendo,cum hoc sibi prohibitum nó videatur:† quia prohibitus postulare, non prohibetur consulere in camera: vt not.Bart.in d.l.j.§.postulare. ff.de postul.& Ange.ibi sequitur,dicens esse casum pro doctore legéte, licet prohibitus sit aduocare in camera : tamen consulere potest. Et idem notat Bart.in l.j.§. aduocatos. ff.de var. & extraordin.in l.Paulus.ff.de leg.& sequitur Abb.in rubric. de postuland. Et hoc in casu isto videtur bene procedere: quia ratio prohibitionis quæ in muliere consideratur. in d.l.j.§.sexum.omnino cessare videtur, quando ipsa non vadit coram iudice in alio casu:videlicet,in doctore ratio prohibitionis deberet diligenter considerari, quæ etiam videtur militare scribendo in camera : vt tradit Ioannes de Anania in rubric.de magistris.in iiij.colum. circa fin.in versi.sed aduerte.

11 ¶ † Et talis prohibitio strictè debet interpretari. vnde

B prohibitus apud præsidem [b] postulare , apud legatum [c]

C eius prohiberi non intelligitur.l.moris.§.j.ff.de pœn.

A Beneficiorum etiam curatorum parochialiú vt quádoq; vidi tamé institutio authorisabilis necessario semp spectabit ad episcopú a quo separari non potest vt nota. per Philip.frá. in c. vnico de capell . monacho.in c.j.col. ij. de verbo. significa.in vj.in tantum quod etiá vbi huiusmodi beneficia curata conferuntur a Rege iure regaliæ vt in Scotia tamé institutio authorisabilis debet spectare ad episcopú. C.M

B Præsidem. Ad.de Barba.c. Rodulphus. colum.iiij.de rescriptis . Hiero.Chh..

C Legatum. qui non habet ...em tribunal. alias secus . C. M .

A Noue dixi in tract. commer. & vsur. q. xxx viij. Caro. M.

B Velleiano. Adde quod regula est ꝙ mulier non pót renuntiare Velle. de qua vide Soci. in suo tract. fallēt. ĩ regula cclxxiiij. vbi ponit regulam cum suis fal. Itē est alia regula ꝙ in casu ĩ quo pōt renuntiare si renuntiat nō certificata de Vellei. non tenet renūtiatio regulariter. ita Soci. qui ponit hanc regulā cū suis fallē. vbi s. in reg. cclxxiij. & vide Pau. de Cast. in l. fin. j. col. C. ad Vellei. ꝙ mulier q̃ promisit dotē, nō pót se iuuare Velle. Itē si fideiubeat ad pias cās: vt in l. pen. C. ad Vellei. Hie. Cuch.

C Extraiudicialibus. Adde Alex. in l. quãuis. §. nihil. ad Trebel. & vide Ias. in d. l. qui alienã. vbi ponit ix. limitationes, in j. col. & l. more. de acquir. hæred. Hieron. Cuch.

¶ Quarto, pro alio intercedere[a] seu obligare se mulier A non potest, ita senatusconsulto Velleiano disponente, vt hic, & in l. j. s. ad Velleia. † Et ideo si statutum dicit, quòd 12 nullus contra instrumentum publicum audiatur, non habet locum in muliere quæ Velleiano iuuatur: vt no. Bal. in l. in multis. ff. de statu ho. & tradit Ant. de Canario in tracta. de execut. instru. quæst. xviij. Et dato quòd pater mulieris consentiret in filia quæ se obligaret, consensus patris nihil operatur. vt not. Bald. in l. fina. §. necessitate. col. penultima versic. quæro nunquid. C. de bo. quæ libe.

¶ † Limitatur tamen hoc quod dictum est de Velleiano[b], nō habere locum in quampluribus casibus: vt not. 13 B per glo. in d. l. j. s. ad Velleia. Et tradit Alex. in l. in repudianda. s. de acquir. hæred. & in l. sciendum. char. pe s. de verb. oblig. & plenius Ang. Are. scribit in §. Item qui in iudicio. col. xij. in versi. hinc sumpta occasione institu. de excep. vbi latè prosequitur materiam Velleiani. Et præsertim in quibus casibus non habet locum.

¶ † Quinto, mulier officium procuratoris suscipere non 14 potest, vt hic dicitur, & in l. neque fœmina. suprà de procu. & in l. alienam. C. eo. titu. Et hoc procedit in iudicio: in extraiudicialibus[c] vero procuratrix constitui potest: C vt not. Barto. hic per tex. in l. iij. §. j. suprà de nego. gest. Et idem tenet Alberic. & Doct. in d. l. alienam. Abbas in cap. cum dilecta. de confir. vti. facit text. in l. j. §. parui refert. ff. de instito. & in l. idemque. §. si cui mandauero. versic. si mater. ff. manda. Et ideo licet mulier ex forma statuti obligari non possit, tamen officium procurationis ad negotia suscipere potest: vt not. voluit Angelus. in l. quanuis. ff. de acquirend. possessi.

¶ † Secundo fallit in iudicio voluntariæ iurisditionis: 15 vt not. Bal. per illum tex. in l. fi. §. id quoque. C. communia de manu. ¶ Tertio fallit in quinque casibus quos ponit Specul. in titulo. de procura. §. j.

¶ Quarto fallit in abbatissa quæ procuratrix pro monasterio constitui potest. c. cum dilecta. de confirm. vtili. vbi gloss. in verbo procuratricem. de quo not. per gloss. in cap. dilecti. de arbitr.

¶ † Quinto fallit in casu quem ponit Bartol. in fauorem pupilli vel minoris. in l. ij. in fin. C. de nego. gest. quod 16 declaratur vt Alexan. ibi prosequitur.

¶ Vltimo fallit quādo esset procedendū de æquitate re-

motis

motis apicibus iuris:quia ista exceptio dicitur esse de apicibus iuris,vt no.gl.per illum tex.in l.fideiussor.§.quidam.ff.mand.Ex quo infertur,q vbi agitur de salute animæ,mulier poterit esse procuratrix:quia tali casu non est disputãdum de apicibus iuris:vt no.Archid in c.scriptum.vj.q.iij.& ita dicit Anto.de Alexandro in d.l.alienam.C.de procura.& de his videndum est quod dixi in d.c.cùm dilecta.de confir.vtil.

17 ¶ †Sexto,in mulierem compromissum fieri non potest: vt est casus in l.fi.C.de arb.Et ad hoc facit:quia sicut mulier iudicare prohibetur, ita nec arbitrari debet, cum arbitria ad instar iudiciorum redacta sint.l.j.ſ.de arbit. Ex quo infertur q in casibus in quibus ſ.dictũ est q mulier potest iudicare,etiam in illis casibus poterit in illã compromissum fieri. Et ista conclusio bene procedit in arbitrio,prout loquitur tex.in d.l.fi.Sed arbitratrix mulier cõstitui potest:vt no.Spe.in titu.de arbi.§.potest. in prin.Bar.in l.in multis.ſ.de sta.ho. & Cyn.Alb.Salic. & docto.in d.l.fi.de arbi.Et no.Abb.post Bal.& alios in c.quintauallis.per illum tex.in ij.not.& in vj.differentia, quam ibi ponit inter arbitrum & arbitratorẽ,de iureiu. Et tractat Laufran.de Brixia.in trac.de arbi.in princ.

18 ¶ †Septimo,ab officio tutelę mulier remouetur.l.fi.ſ.de tutel.l.j.C.qñ mul.tut.offi.fungi potest.& in §.fi.instit. de legi.patr.tut.Et hoc absolute verum erat de iure antiquo,nisi à principe filiorũ tutelam impetrarẽt:vt dicitur in d.l.fi.quo casu priuilegium habebat locũ non stãtib' legitimis,& seruata forma quæ habetur in l.ij.C.quãdo mul.tut.offic.Hodie verò etiam de iure cõmuni mulier habilitata est,vt tutelam filiorũ suscipere posit[a]: vt est tex.in auth.vt ma.& auiæ.C.quãdo mul.tut.offi.Et not. Bar.distinguẽdo iura in l.si quis sub conditione. col. iij. de testa.tut.Et talis tutela quæ matri cõpetit, nõ potest sibi à patre auferri[b]:vt no.Bal.in cõsi.cccviij.testator.li.ij.vbi miratur q Bar.dubitauerit de hoc.Nam Bar.videtur velle cõtrariũ in l.miles.§.sexaginta in fi.ff.de adul. Et talis tutela adeo matri efficaciter competit:† q licet

19 ipsa excludatur ab hæreditate filij à statuto,vt plerunq; est in Italia,non tamen excluditur à tutela:vt no.Salı.in d.auth.ma.& auiæ.in versi.nono quæro.& in auth.sicut. in fi.C.de leg.tut. Et hoc idem voluit Ioã.And.in addit. Specul.in titu.de cura.col.vj.vbi ponitur instrumentum

A Et quòd hodie de iure authenticorũ mater præferatur oĩbus tutorib' legitimis & datiuis,sed nõ testamentarijs, renũtiãdo simplici verbo secundis nuptijs, est glo.nota.in ca ex parte. in extrauagan.de ap.Nec requiritur iuramentum: vt authẽ. mat.& auię.C. quãdo mu.tut. offi.fung.potest.

B Au[illegible]. Imò ex causa, vt dixi in Cõsiletu. Paris. [illegible] xcix.C.M.

curiæ furiosi. in fi. in vers. Dominus Hubertus de Bobio. Et tractat Alexã. in consil. cxxj. viso statuto. lib. iij. Et ita consuluit, vt patet in consi. xvj.

¶ Secus in alijs tutoribus legitimis, qui si priuati sunt hereditate, etiam à tutela excluduntur, vt not. Bar. in l. j. ff. de leg. tu. & dixi in c. ex parte. de app. In tutela verò aliorum iura antiqua incorrecta remanent: † & ideo mulier 20
non poterit dari tutrix filijs alienis: vt no. Maria. in cõsi. xx. visis actis. col. v. & licet mulier tutrix esse non possit, mandari tamen potest in testamento à testatore ꝙ eius consilio tutela administretur. l. quidam decedens. §. j. ff. de admi. tut. Et not. Bal. in c. decernimus. de iudic.

¶ † Octauo, mulier officium executoris suscipere non po 21
test eo casu quo in iudicio explicari debet: vt Bar. hic concludit. Extra iudicium verò, puta in vltima voluntate[a], A
excutrix constitui non prohibetur. Bart. hic, & in l. alio. in princip. ff. de alimen. & ciba. leg. & in l. filio. §. matri. s. de alim. leg. Bal. in l. id quod pauperibus. col. ij. versic. secundo quæro. s. de epis. & cle. Bal. in peculio eius, in verbo, mulier. vbi alleg. Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc verò. ver. sed nunquid. & Io. And. in d. c. fin. de test. in vj. Et not. Pet. de Anch. in cõsi. cciij. circa primum. in princi. Et tali casu quando est executrix non perdit officium, licet ad secunda vota transeat: vt tenet Bar. in d. l. alio. & sequitur Bar. in auth. ijsdem pœnis. in fin. C. de secũ. nupt. imò etiam si nupta[b] sit, executrix constitui potest. vt no. Ang. B
in auth. vt lic. matri & auiæ. in prin. Et in duobus casibus mulier ad officium executoris indistincte admitteretur quando ipsa non esset mera executrix, & ageretur de suo interesse. Et eodem modo ad pias causas generaliter constitui potest, vt not. Ang. in l. fœminas. s. de procur. & Bal. in d. l. id quod. in loco s. alleg.

¶ † Nono, mulier bonorum curatrix dari non potest, se- 22
cundùm Ang. in l. ij. s. de cur. bo. dan. Quod videtur procedere nisi esset mater: quia sicut tutelam filiorum suscipere potest, ita etiam curam filiorum & bonorum habere poterit, vt not. Bar. post gloss. in d. auth. matri & auiæ. col. ij. & in d. l. si quis. col. iiij. in versi. quæro an idem sit in cura. & not. Abb. in c. ex parte. de appel.

¶ † Decimo, non potest constitui exactrix tributorum: vt 23
concludit Luc. de Penna in l. j. colũ. j. C. de mulier. & in quo loco. lib. x. Et ibi plura dicit de fœminis.

A Voluntate. Adde Alb. cum l. filium. ff. de opt. leg. j. col. & l. Titium. ff. de admi. tut. j. col. & l. filio. §. matri. ff. solut. mat. & Bald. in sua margarita. in verbo, mulier. Hie. Chu.

B Nupta. Sed apud [redacted] non poterit acceptare nisi autoritate viri, qua obtẽta reliqua sine eius autoritate peraget: nec vir obligabitur, quia nec etiã ipsa obligatur nomine proprio, sed executorio, vt dixi in consue. Paris. §. cxiiij. Quod autẽ dixi nõ posse acceptare, verũ est vt obligeť, vel agere aut conueniri possit: sed si de facto extrà ius executa sit: tenet: quẽadmodum si tanquã nuncia vel procuratrix tertij quid fecerit, tenet in præiudicium constituẽtis. C. M.

+ gallos

¶ Vndecimo, ab officio argentarij repellitur. l. pen. quæ incipit fœminæ. ff. de eden.

24 ¶ † Duodecimo, delatio in fiscum mulieri prohibetur. l. deferre. in prin. ff. de iure fis. nisi de annona agatur. l. mulierem. ff. de accus. & in l. fi. §. ad leg. Iul. de anno. Similiter ad denuntiandum delicta mulierum deputari potest: quia ipsę melius cognoscunt, vt dicunt Luc. de Pen. & Io. de Pla. in d. l. j. C. de mulie. & in quo loco.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA

25 ¶ † Decimotertio, actione populari mulier agere non potest. l. mulieri. ff. de popu. actio.

¶ Decimoquarto, mulier prohibetur esse testis in testa-

A mento [a]. l. qui in testaméto, §. mulier. ff. de testa. §. testes autem. insti. de test. Secus tamé est in codicillis, secũdùm gl. in l. fi. in gl. pen. in fi. C. de codicil. & in d. §. mulier. in

26 verbo, poterit. quam doct. omnes sequuntur. † Sed in contrarium facit: quia prohibitio facta in testamento etiam videtur habere locũ in codicillis. l. ij. ff. de lega. j. l. si quis in graui. §. si quis codicillos. ff. ad Sillan. in l. diuus. §. codicillos. el ij. l. conficiuntur. §. codicilli. ff. de iur. codic. & in l. discretio. C. qui test. fa. pos. Responderi potest ꝙ regula quæ habetur in locis prælleg. habeat locum quantum ad habilitatem personæ ꝙ ille qui non potest facere testamentum, non possit pariter facere codicillos. non sic videtur respectu solennitatis testamenti: quia solennitas requisita in testamento, non habet locum in codicillis. d. l. fi. C. de codic. vbi testes in codicillis etiam non rogati recipiuntur, qui tamen in testamento non admittuntur. Et ita respondet Aretin. in d. l. qui testator. §. mulier. Sed huic solutioni obstare videtur tex. not. in l. hac consultissima. in ver. quæ in eundem modum. C. qui testa. face. pos. vbi tex. in prin. facit mentionem de septem testibus qui regulariter in testamento requiruntur. Et postea in d. ver. quæ in eundem modum. dicitur, ꝙ ea quæ supradicta sunt, eundem modum debẽt obseruare in codicillis. Ergo videtur quòd qualitas testium requisita in testamento habeat locum in codicillis. Et hoc nisi contrariũ expressum reperiatur: vt in d. l. fi. C. de codicil.

A In testaméto. Vide Sozin. qui ponit hanc regulã, scilicet ꝙ m[illegible]r in testé, nec in causa criminali, nec in chirographo nõ potest esse testis. in tracta. fallẽ. ĩ reg. ccccxix. & quo ad illud de chirographo adde Feli. c. qm̃. de testi. verſ. fallit tertio. & Iaſ. l. si quis. C. de cod. vbi etiam ponit an & quãdo possit esse testis. Hier. Chu.

27 ¶ † Similiter quod dictũ est de testõ in quo mulier non

B potest testificari, hoc nõ habet locũ in testaméto ad pias causas [b], vt no. Bal. in l. pe. in fi. C. de sa. san. eccl. cum si. vt tradit Moder. in c. quoniã. de test. Et idẽ sequit Alex. in cõsi. cv. viso. col. vj. lib. iiij. & Cor. Perus. in cõs. ccxv. vide

B Causas. vide Alex. & Ias. in l. fi. C. de codic.

tur.col.ij.lib.ij,Idem no.Bal.in l.habeat.in repe.d.l.ver. super prima quęst.ibi,de muliere.C.de sac.san.ecc. Lanfran.de Oria.in repe.c.quoniam cõtra falsam.in ver. testes.ver.& primo qrit.ibi,inter liberos.extra de ꝓb.Feli.idem in c.qm̃.extrà de test.Pau.de Ca.cõsi.suo ccclxj. Bal.consi.viij.& Pe.Phi.Cor.cõsi.ccxv.in litera i,part.ij. ¶ Est verum ꝙ Romanus tenet contrarium in auth.similiter.in xv.speciali,in vltimavoluntate.C.ad leg.Fal.per text.in c.relatum.el j.de testa.vbi testamentum ad pias causas probari debet duobus aut tribus legitimis testibus.Ergo non videtur quòd mulier admittatur: quia nõ videtur testis legitimus in testamento.

¶ † Sed respondetur,quòd non requiritur quòd sint legi- 28 timi : secundùm quod requiritur in testamento de iure ciuili:sed secundùm canones debent esse legitimi,vt expresè dicitur in d.c.relatum.Et ratio quæ ibi allegatur hoc ostendit,dum dicitur:quia in ore duorum vel trium stat omne verbum:nam ista ratio declarat quòd testes debeant esse legitimi secundùm regulam communem.

¶ †Et ad hoc facit tex.in l.Lucius.in fi.de test.mi.vbi si- 29 militer testamentũ multis legitimis probationibus debet ꝓbari.Et tñ ꝓbatio ordinaria sufficit,vt ibi not. & in l.j.ff.e.ti.Et quod s.dictũ est de testamẽto ad pias causas:idem est in testamẽto inter liberos,in quo etiam mulier admittitur,vt no.voluit glo.in auth.quod sine.C.de testa.& Bal.ibi rationẽ adducit:quia ꝙ masculi requirãtur,statutum fuit de solennitate iuris ciuilis, quæ nõ attẽditur inter filios.Et pari ratione idem dicẽdum est in testamento militis:& hoc videtur sentire gl.in d.authẽ. quod sine.quæ allegat tex.in d.l.Lucius.ff.de testa.mili.

¶ †Et eadem ratiõe idem esset dicendũ si in statuto dis- 30 ponatur ꝙ valeat testamentũ cũ duobus aut tribus testibus:quia tali casu statutũ videtur considerare ordinariã probationẽ:vt Corn.Perusi.dicit in d.auth.quod sine.secus ergo videretur si statutum loqueretur de tribus vel quatuor testibus:quia ista non esset ordinaria probatio. & ideo esset intelligendum de masculis[a] secundùm ius A commune,cui non apparet esse derogatum.& quòd possit mulier esse testis in testamẽto inter liberos. ita quòd institueret liberos,probatur per glos.fina.in allegatione authenti.quod sine.C.de testamen. & ita tenent omnes doct.in alleg.l.qui testamento.§.mulier.ff.de testa.

a Masculis. di xi in Consuet. Parisi. §. xcvj. Car.Mol.

Sed

31 ¶ †Sed circa hoc dubitatur, an illa glos. procedat eo casu
A quo instituat bastardum [a] Bal. in dicto. §. mulier. format
dictam quæstionem in terminis, & alleg. Specu. sed non
dicit vbi. dic quòd est in tit. de instru. edi. §. compendiose.
versi. quid si pater naturalis. vide etiam Bal. de hac eadem
quæstione in l. si qua illustris. C. ad Orfi. & in l. humanitatis.
C. de natu. lib. & in l. fi. C. fami. ercifcun. & ibi
etiam Paul. de Cast. & in l. parentes. ff. de in ius voc. col.
ij. ver. liij. quid dicemus.

32 ¶ †Decimoquinto, mulier prohibetur esse testis in priua
B ta scriptura [b] in terminis l. scripturas. C. qui pot. in pi. ha.
C vbi Bal. hoc dicit per illum tex. in verbo, trium virorũ. [c]

¶ Sed cõtra hoc facit quod not. idẽ Bal. per illum text. in
l. licet vniuersis. de test. vbi requirĩt numerus duorũ vel
triũ testiũ. iuxtà illud quod habetur in Euãgelio, In ore
duorũ vel triũ stat omne verbum. Et tamẽ tex. ibi dicit,
duorũ vel triũ virorũ. & secundũ Bal. ibi illa verba non
excludunt mulieres. Ita ergo dici potest in casu d. l. scripturas.
quæ nõ videtur habere rationẽ specialitatis: vt dicunt
Mod. in c. quoniã. de testi. in d. c. licet vniuersis. & dicunt
ꝙ in d. l. scripturas. videtᷣ facta expressio de viris ratione
maioris frequẽtiæ, vt in simili habetᷣ in l. j. per gl.
de rapt. virg. in cle. j. in verb. præsidentes. de rescrip.

¶ Non tamen videtur recedendum ab eo quod dicit Bal.
in d. l. scripturas. per illum text. quia textus ibi loquitur
in casu speciali, vt patet: quia tres testes præcise requirun
tur. Et duo regulariter sufficiunt. l. vbi nume. ff. de testi.
Et debent esse testes probatæ atque integræ opinionis,
vt vbi dicitur. Et ideo cum ibi dicat, trium virorum. consonat
quòd talia verba prolata sint cum ministerio: ideo
à proprietate verborum non est recedendum. Secus videtur
in d. l. licet vniuersis. quia ille tex. loquitur, secundum
regulas iuris communis, vt ibi patet.

33 ¶ Decimosexto, non potest mulier testificari in causa cri
D minali [d] saltem de iure canonico. c. mulierẽ. xxiij. q. v. vbi
gl. in c. forus. §. fi. & ibi gl. quæ ita restringit illũ text. de
verb. sig. & idem gl. in c. ex eo. xv. q. iij. cum simi. vt Abb.
tractat in c. quoniã. de test. & ibi dicit quòd ista est cõmunis
opi. & idem tenet Flor. in l. ex eo. ff. de testib. & Io. de
Pla. & Ang. Aret. in §. testes autem. instit. de testa.

34 ¶ †Sed tamen aduertendum est: quia ista cõclusio nõ probatur
iure: nam primo tex. in dicto c. mulierem. absolute
dicit

A Bastardum. dic quòd non, Alex. Ias. l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. Benedict. Rep. c. Rayn. versi. testamentũ. j. nume. 83. de testamen. C. M.

B Scriptura. vide Ias. in l. j. §. de lega. col. iij. in prin. vbi vult tenere cõtrarium. tamẽ opi. Bal. cõmuniter est approbata. Hier. Ch.

C Virorũ. dic quòd hoc verũ ad finẽ & effectum d. l. duntaxat, aliàs secus. C. M.

D Criminali. Alex. consil. xj. nu. 5. lib. j. vbi dixi. Sed hoc non obseruari dixit Alex. cõsi. xxiiij. nu. 11. lib. ij. adde Cepol. causa. cri. consi. xxxv. C. Mol.

dicit quòd mulier testis esse nõ põt.& sic nõ loquitur magis in causa criminali quàm ciuili.Sed ille tex.videt̃ hoc prohibere vt non possit sine cõsensu viri,quia hoc infert ex dicto præcedẽti,dum inquit,mulierem subiectam esse viro.Vnde accedẽte consensu viri ita videtur quòd posset in criminali sicut in ciuili:quia cũ de iure ciuili admittat̃ etiã in criminalibus,per l.ex eo.ff.eo.tit.per locũ à speciali.hoc etiam deberet seruari de iure canonico,ex quo cõtrariũ expressum nõ reperit̃:vt not.in c.j.de ope.no.nun. ¶ Nõ obst.tex.ĩ.d.c.forus.qa ille tex.simpliciter dixit ꝙ testimoniũ mulierũ nõ est tãtæ autoritatis sicut masculorũ:qa variũ & mutabile semp fœmina:nã ista ratio generalis est,& non magis in cã criminali quã ciuili loquitur.

¶ † Et gñaliter in omnibus causis in qbꝰ fœmina admit- 35 tit̃ vt testificari possit,illis minus credit̃ quàm masculo:[a] A vt not.Abb.in d.c.forus. & Bal.in cõsi.xxj.q meliꝰ.lib.ij. facit tex.in l.fi.ff.de fide instru.cũ sim.vt inferius dicam. ¶ Sed dato quòd cõmunis opi.sit vera,limitat̃ nõ habere locũ quãdo aliter veritas haberi non põt[b]: quia etiã mũlieres in subsidiũ in causa criminali recipiũtur.vt not.Io. B And.post Guid.de Suza.in.addit.Spec.in tit.de teste.§.j. in versi.itẽ quòd mulier.Et tradit Alex.in cõsi.lxiiij.viso themate.in prin.lib.j.& idẽ Alexand.in cõsil.xxiiij.animaduersis.colũ.iiij.lib.ij.& Abb.in d.c.quoniã.de testib. ¶ Et casu quo mulier admittatur,non est testis omni exceptione maior propter fragilitatẽ sexus: vt ex pluribus concludit Bart.Vero.in consil.xxxij. quidam rustici.col. ij.Et idem Alex.in consil.xcix.in causa inquisitionis.li.j. & in consil.clxxvj.viso themate.lib.ij.

¶ Et nõ sunt integri testes,ita ꝙ duæ[c] mulieres sufficiãt C ad condẽnatione:sed si plures essent, numerus suppleret defectũ:vt in simili no.Inn.in c.cũ nũtius.de testi.quẽ refert & sequitur Alex.cõsi. xcix.visis processibus. col.iiij. lib.v.facit gl.in l.iij.§.eiusdem.in ver.numerꝰ.de testib.

¶ † Decimoseptimo, mulier ꝓhibet̃ testificari in feudis: 36 vt no.Bal.p.illũ text.in.c.j.in fi.in tit.qui test.sunt neces.

¶ Decimooctauo,in legibus vel statutis cõdendis mulieres nõ debẽt interuenire.l.j.vbi Bar.& Ang.hoc dicũt. ff. de legi.per illũ tex.& ideo Augusta non põt legẽ condere.vt p gl.in l.princeps.ſ.de legi.no.Ang.in d.l.j. † Et pa 37 ri ratione mulieres non possunt cõsuetudinẽ inducere:vt no.Sy.in l.ij.C.q sit lõg.cõsue.Bar.& Alb.in d.l.j.Et idẽ Abb.

A Masculo. Vide latè Feli.c.quoniã. de testi.ij. colum. hoc tamen limita nisi mulieres doponerẽt pro reo,& viri pro actore: de quo vide Hip. de Marsil.in l. vnius. §. in ea causa. v. colũ. ſ.de quæstiõi. Hieron.Cucb.

B Potest.Hippol. Marsil.l. diuus.col. ij.ſ. de quæstio.Alcia.tract. præsumpt.regul j. præsump. xlvij. C. M.

C Duæ.Contrà facit Dec. consil. cccxlij. dico quod iudex arbitrabitur.C.M.

Abb.in c.fi.col.vij. de cõsue. vnde infert. Ro. in sing.suo xlv.aliàs.xlij.incip.ad hoc vt cõsuetudo.quòd si mulieres contrahũt cũ personis prohibitis, nõ derogãt statuto.hoc tamen qđ dictũ est limitat̃ nisi esset comitissa vel regina quia ꝓprio iure hęreditario haberet potestatẽ faciẽdi statuta: secundũ Ang. hic.arg. eius qđ not.in l.fi.C. de arbi. & idem Ang.in d.l.princeps.s̃.de leg.facit quod dixi s̃.in prin.l.de iurisdictione,quę quandoq; mulieribus cõpetit.

38 ¶ Est etiam notandũ, † ꝙ licet mulieres non habeant vocem in statutis condendis vel legibus:videtur tamẽ quòd consilium mulieris haberi posit:quia imperator ipse dicit legem fecisse,& consilij participem habuisse coniugẽ eius.in auth.vt iud.sine quoq.suffra.§.hæc autem omnia. facit qđ s̃.dixi de tutela quę consilio mulieris administrari potest. Et ad idem facit quod not. Bal.in c. statutũ.el j. de hære.in vj.quem refert ibi Peru.quòd licet non valeat

A statutũ [a] quòd mulier non posit matrimoniũ contrahere sine cõsensu patris,vt ibi dicit Io.An. Secus tñ est in consilio. Et ad idẽ facit quòd licet reprobata sit conditio,ꝙ matrimoniũ cõtrahat de cõsensu alteri⁹.Secus tñ est in cõsilio.Et rõ est: quia cõsiliũ nõ astringit.c. cũ olim.de arb. Et ita Paul. de Cast. cõcludit in cõsi.lxxxvj. videt̃ dicendũ. Et dicit in c.ecclesia sanctæ Mariæ.col.xvj. de cõstit. A [redacted]

39 ¶ Decimonono,† mulier ordinari non potest ad ordines ecclesiasticos, nec recipit characterem si ordinetur:vt per gl.xxvij.q.j.in c.diaconissam.not. Abb.in c.noua.de pœ. & remis.Et facit tex.xxxij.distin.in c.mulieres. & c.fina.

¶ Et ideo abbatissa licet posit habere iurisdictionẽ iure speciali.c.dilecta.de maio.& obed. non tñ potest ea quæ sunt ordinis vel ab ordine dependẽt: vñ nõ põt excõmunicare,nec absoluere à peccatis.d.c.noua.vbi Abb.ĩ prin.

40 ¶ Vigesimo,† mulier etiam si monialis sit,sacrata vasa & res sacras tãgere ꝓhibet̃:& incẽsum circa altaria deferre nõ debet.xxiij.dist.in sacratas.Et mulier ꝓhibet̃ ad altare accedere,& presbytero ministrare non põt.c.j.in fi.de coha.cler.& mulie. Et ideo dicit Arch.de cõse.dist.j.in c. hoc quoq;.qđ mulier non põt seruire ꝑsbytero in missa.

41 ¶ Vigesimoprimo † mulier prædicare non potest,neque docere,licet docta sit & sancta.c.noua.de pœni.& remis. xxiij.distin.in c.mulier.& in c.mulierem.xxxiij.q.v.

¶ Põt tamẽ cũ autoritate superioris. secundũ gl.xvj.q.j. in c.addiscimus.quam Abb. reprobare videtur in ca.de-

cerni

A Patronatus. Roch. Curt. in tract. de iure patron. in ver. competens.
B Inchoari. Aliam tibi asśigno rationem, quia mulieres omnes sunt malę. ita Bar. in l. pater Seue. §. socrus. ff. de cond. & demon. & ideo ab eis est incipienda tortura. per nota. in c. ij. de iud. & not. quòd mulieres raro sunt bonæ, & sunt nimium crudeles, faciunt fictas adulationes, sui natura sunt auaræ, sunt mobiles & inconstantes, odiunt priuignos. ita Alber. in l. filia in orbitate. in j. col. C. de inoffic. test. Barba. in capit. ad hoc. vt lite nō contest. col. vj. Item mulier si est sterilis, est infamis & maledicta. ita Ias. l. j. solu. matri. colū. ij. Item si est inhonesta potest de vicinia expelli. P. de Cast. l. nullus C. de sum. trinit. colū. j. & finaliter vide Ioā. de Neuisa nis in suo trac. qui vocatꝰ Syl ua nuptialis. vbi plenisśimè ponit omnes malitias fœminarum, & etiā earum virtutes quæ raræ reperiuntur. Hiero. Chuch.
C Fœminis. Hiero. Cagno. Rep l. fi col. xvj. de pact. Andr. Tiraquel. tract. de legib. connubia. in princ. nu. 73. Sed certè hoc non est verum. Vnde vetus illa constitutio Caroli Magni de non alienandis hæredijs siue consensu proximiorum, quæ adhuc seruatur in Saxonia vt testatur Bal. in consil clxxiij. lib. v. & in multis locis Galliæ, vt Ambiani & Artesij: intelligitur etiam de consensu mulierum si sint proximiores. Et hoc erat frequens in Gallia ante trecentos annos: & ipse vidi multa instrumenta donationum dicti temporis, vbi etiam nominatim apponitur consensus proximiorum donantis, non minus fœminarum quàm masculorum, dixi in consuetud. Paris. §. lxxxix. C. M.

cernimus. de iudi. sed defendi potest per ea quæ dixi ibi.
¶ Notandum tamen est † quòd licet mulier videatur prohiberi à rebus spiritualibus & ecclesiasticis: potest tamē fœmina habere ius patronatus [a] in ecclesia: vt per glos. xvj. q. vij. in c. quoniam. el primo. not. Abb. in fi. versi. sed quæro. de conces. præben. Et idem Abb. in cap. j. in versi. secundo potest dubitari. & in c. nobis. in j. not. de iure patro. Et idem Abb. in consi. liiij. videtur primo. in fi. lib. j. Et idem Cald. in consi. iiij. de iure patro. Cald. in cle. fin. q. vj. de iure patr. cum simil. 42
¶ Vigesimosecundo, † In fragilitate sexus est deterioris conditionis. l. ij. §. verba itaque. ff. ad Velleia. l. si mulier. C. eo. tit. & in c. ex parte. el primo. de priuileg. 43
¶ Vigesimotertio, propter hoc tortura debet inchoari [b] à fœmina, quia timidior videtur. arg. l. vnius. in prin. ff. de quęst. & ita tenet Gand. in tract. maleficiorum. in rub. de quæst. & torm. & §. nunc videndum. col. ij. & Paris de Puteo in tract. de syndic. in char. cxiij. in ver. viso. de iudi.
¶ Vigesimoquarto, † mulier mortua prius pręsumitꝰ. l. qui duos. §. si maritus. vbi gl. ff. de reb. dub. Et econtrà masculus præsumitur prius natus, vt not. gl. in l. idem erit. ff. de statu hom. & not. Bart. in l. si fuerit. §. planè. ff. de reb. du. 44
¶ Vigesimoquinto, † si statutū requirit in cōtractu alicuius autoritatem vel consensum consanguineorū vel coniunctorum, non intelligitur de fœminis [c]: vt no. Bal. in l. j. col. fi. ver. sed quid si statutū. C. qui admit. cum simil. vt tradit Alex. in cōsil. xxiiij. animaduersis. char. fi. col. 1. lib. ij. Et idem Bal. in cōsil. ccj. col. fi. in prouincia. lib. j. idem voluit Ang. in l. fi. de verb. sig. & Cor. de Perus. in consil. 45

cij.videtur.lib.iiij.Et dicit Bal.in c.j.de iudi.colum.ix.in
46 ver.vltimo quæro.allegando Aristotelem.quod† mulieres habent consilium inualidum.& idem Bal.in c.significauit.de rescrip.col.j.dicit, quòd consilium animi apud fœminam non reperitur. ¶ Et illud videtur verum quo ad integrandum personam alterius, prout doct.loquuntur in locis præalleg.& facit tex.in c.forus.§. fi.de verb. sign. ¶ Secus esset in materia indifferenti: quia tunc veniunt etiam fœminæ.vt not.Bal. de propinquis. in consil.cccxxxiiij.in quæst.lib.iij.Eodem modo appellatione proximorum:vt not. Ange.in consil.cclxxxix.viso facto. Et appellatione coniunctorum, not. Alexand.in consil. cxv.circa dubitationem.colum.fin.lib.ij.

47 ¶ Vigesimosexto † si mulier concurrit in aliquo officio cum masculo,præualet masculus.l.j.ff. de sena.& s.dictũ est in officio executoris.vnde si masculus & fœmina patroni discordant in præsentando, vox masculi [a] præfertur,secundum Bald.in d.l.j. de sena. Et in testificando præualet masculus cæteris paribus. Abb. per illum text. in c.forus.de verbo.significa.in §.fina. & Bald.in consil. cxxj.quis melius.lib.ij.

¶ Et in substitutione exemplari cæteris parib. attenditur substitutus à patre:vt no.Bal.in l. ex facto.col. fi.ver. vltimo quæro.s.de vulga.& pupil.& in simili not.Salic. in l.vxor.col.ij.C.qui accus.non possunt.

¶ Et ista conclusio sanè intelligitur quando officium æqualiter competit vtrique. Secus si principaliter illud officium fundatum sit in fœmina, ex eo quod notabiliter tradit Rota in deci.ccccxxij.fuit dubitatum.in nouis. vbi concludit quòd si maritus ratione dotis præsentauit vnum,& ipsa vxor quæ dedit ius patronatus in dotem cum alijs bonis præsentauit alium, præfertur præsentatus ab vxore [b].

48 ¶ † Vigesimoseptimo,præfertur masculus in deposito.l. fina.ff.de fide instrumen.

¶ Vigesimooctauo, mulier est deterioris conditionis: quia tenetur lugere maritum.l.j. & ij.C.de secund.nupt. Secus est in viro.l.vxores.ff.de his qui not.infami.

49 ¶ † Vigesimonono,fœmina non habet filios in potestate.§.cæteri.instit.de hæred. & quali.& differ. & insti.de adop.§ fœminæ.

¶ Trigesimo,propter hoc non pōt mulier pupillum substitue-

A Masculi. Intelligendum cæteris parib. vt declarat Fely. c.quoniam. in fi.de test.quod ego verum dico si ordinari velit gratificare præsentato à viro, quare etiam poterit gratificare præsentato à muliere æquale ius habente, vel neutrũ admittere, & libere prouidere lapso tēpore præsentandi. & sic illud dictũ Bal. simpliciter est falsum.C.M.

B Vxore. Imò à marito, ad quem spectant omnes fructus. vt tenet Roc. Curt. tract. de iure patr. ver. ipse, vel is à quo. q. xxviij. dixi in Consu. Paris.§.xxxvij. glo.x. nume.2. Carolus Moli.

stituere[a].l.ij.in princip.ff.de vulg.& pupil.si mater. vbi glos.fin.de vulg.

a Substituere. Adde Cal.consil.ij.sub tit.de testamen.

¶ †Trigesimoprimo, nō potest mulier dare tutorē filio. 50
§.permissum.insti.de tut.l.pater.in prin.ff.de test.tut.

¶ Trigesimosecundo:nō potest mulier adoptare,nisi impetret à principe.§.fœminæ.insti.de adopt.l.si suspecta. §.si.s.de inof.testam.& in l.mulierem.C.de adoptio. Et istud etiam hodie procedit,vt tradit Ange.Aret.in §.sed hodie.instit.de adop.

¶ †Trigesimotertio,mulier non potest legitimare.secun 51
dùm Bal.in l.mulierem.in fi.C.de adopt.Et not. Angel. Aret.in d.§.fœminæ.instit.de adop.

¶ Trigesimoquarto, non potest mulier posthumum[b] hæ B
redem instituere.l.placet.vbi Soci.post Cuman.ff.de lib. & posthu.

b Posthumū. Intellige quòd fœmina nō potest oēm posthumum hæredē instituere: tamen posthumum suum, scilicet generatione bene potest.ita Ias.ibi in fin.j.colū.& Socin.in j. col. vers.ex quibus conclude. Hie. Cuchalon.

¶ †Trigesimoquinto,in testamentis mulierū non datur 52
contratabulas.l.illud.§.ad testamenta.ff.de contratabu.

¶ Trigesimosexto,mulier viro subiecta est.c. mulierem. xxxiij. q̄. v.Et debet versari in obsequio viri.l. sicut.de oper.lib.Et est naturalis ordo,vt viris seruiant fœminæ. in c.ordo.xxx.q.v.

¶ †Et ideo maritus corrigere & leuiter vxorē castigare 52
potest.l.consensu.§.j.C.de rap.& authē.ibi posita:& per gl.in q.quemadmodum.in gl.fi.de iureiur.quæ voluit ꝙ etiam eam in vinculis tenere possit.

¶ Et hoc verum est in vxore clerici:vt est text.in c.placuit.xxxiij.q.ij.Secus est in vxore laici : quia iure cautū non reperitur,secundùm gl.[c]in d.c.placuit. in verbo po C
testatem.

c Glo.Sed dicta gl.est fatua & contra d. l. cōsensu. C.M.

¶ †Trigesimoseptimo:ius vindictæ nō competit fœmi- 53
nis,vt per gl.in c.j.§.hoc autē notādum.in tit.de his qui feud.dare pos.in gloss,magna, in fi. quæ dicit quòd fœmina non recipit cōpositionem patris occisi, sed tantùm masculus.& no.Ang.in l.pro hærede.§.fi.ff.de acqui. hæ. in l.iij.§.Cato.de verb.oblig.& in consi.lxvij.ex themate.& Bald.in l.cùm inter veteres.C.de fideic.lib.vbi inquit quòd si sint duo hæredes masculus & fœmina,sufficit habere pacem ab hærede masculo[d]. D

D Masculo. Falsum,vt per Angel.Aret.in tract. Malefic. ver.comparēt. &in ter.defen. col. iij.Alexā. in d.l.pro hærede. C.M.

¶ Glossa tamen prællegata reprehēditur per Bal.in d.§. hoc autē notandū.quia procedit de iure Lombardorū, & non iure Romanorū.Conclusio[e] est,ꝙ vindicta extraiu- E
dicialis nō cōpetit mulieribus : secus est in iudiciali : vt not.

E Conclusio. Idem Deci. c. in præsentia. nu.57.de prob. sed dicendum vt ibi dixi. Ca. Molin.

not. Ange. distinguit in consi. lxxxix. viso & facto & statutis.

54 ¶ †Trigesimooctauo in muliere maior honestas requiritur: vt per glos. not. in l. palam. §. quæ in adulterio. ff. de ritu nuptiarum.

¶ Trigesimonono, fœmina repellitur à successione feudi.[a] c. j. §. hoc autem notandum. in tit. qui feud. dar. poss. in c. j. §. ad filias. de succes. feud. in c. vnico. an mutus. & in c. j. de alie. feu. pater.

55 ¶ †Et etiam si expresse dictum sit pro se & descendentibus masculis & fœminis. Masculi tamen præferuntur. c. j. §. quinetiam. in tit. episcopum vel abb. de cuius intellectu notabiliter scribit Alex. in cõsi. ix. ponderatis his. lib. v. & in consil. xxix. quoniam abunde. col. pe. lib. j. Et dixi in consi. cxxxix. circa fi. & in consi. cxciij. col. iij.

¶ Et prædicta conclusio procedit quando concessio est facta in feudum: secus si per viam donationis:[b] quia tunc fœmina admittitur: vt notab. Ang. tradit in consi. cxlij. super puncto. in fi. & Card. in consi. lxiij. quòd domina mera. cum simil. vt dixi in consi. xxxij.

56 ¶ †Et etiam in pluribus casibus in feudo fœmina admittitur: vt colligit Ro. in not. suo clxxx. hodie fœmina. & in consi. cclxvij. circa primum. & Iacob. de sancto Georgio in tractatu de feudis. in verbo, & fœminis. & Cor. Perusi. in consi. xvj. aperta fronte. lib. j. cum simil.

¶ Sed stante iuramento fidelitatis fœmina semper excluditur, nisi de illa specialiter exprimatur: vt Alex. concludit in d. consi. ix. ponderatis his. col. iij. ver. præterea. lib. v. & dixi in d. consi. cxciij. & cxxxix.

¶ Et prædictos casus fere omnes posuit Spec. in tit. de procur. §. j. licet non cum tanto apparatu.

57 ¶ †Et non solum fœminæ, vt suprà dictum est, sed etiam descendentes ex fœminis sunt deterioris conditionis, quàm ex masculis descendentes. Nam priuilegium datũ alicui circa immunitatem, & generi posterisq; suis ad eos qui nati sunt ex fœminis non pertinet: vt est tex. not. in l. j. §. final. ff. de iur. immun. Et hoc procedit in priuilegio. prout ille text. loquitur. Secus est in beneficio concesso à principe: quia ille tex. non haberet locum, vt tradit Imo. in l. si ita scriptum. de leg. ij. & sequitur Alexan. in l. quia personale. ff. solu. matri. & idem Alexan. in consi. clx. viso themate. lib. ij. Et idem Ioan. de Imol. in consil. lxij. post

A Feudi. Vide omnino dominum præceptorem meũ Frã. Cur. in suo tracta. feud. in iij. parte. in j. qõ. vbi ponit regulam cũ suis fal. & circa id qđ hic dicit domi. Phil. ꝙ masculi &c. vide eundem do. Fran. vbi suprà, ver. xvij. ad declarationem &c. l. arb. c. significauit. de rescrip. col. ij. Hie. Ch.

B Donationis. Ita quòd non sit datũ in feudum, vt dixi in d. consil. xxxij. Car. M.

exhibitum consilium. vbi dicit illum text. in l. j. procedere in quolibet priuilegio contra ius commune. Et idem Ant. de But. in consi. ix. viso puncto.

¶ † Et ratio prædictæ conclusionis videtur: quia benefi- 58
cium principis latè interpretari debet. l. fi. ff. de cõst. prin.

¶ Priuilegium verò contra ius commune strictè interpretatur, vt no. Bar. in l. j. circa fi. C. de iur. & fac. ignor. & in d. l. fi. in prin. de consti. prin.

¶ Iste tamẽ intellectus qui communiter approbat̃, quòd tex. in d. l. j. restringatur, quòd loquitur in priuilegio, nõ procedit sine dubio: quia de ꝓprietate verborũ descẽdentes ex fœminis dicunt̃ esse de genere & de posteritate, vt
infrà dicã.[a] Ergo in priuilegio cõprehendi debẽt: † quia A
non solũ in priuilegio, sed etiã in dispẽsatione & in ma- 59
teria odiosa fit lata interpretatio quatenus verborũ proprietas videat̃ reqrere. Et de dispẽsatione no. Cal. in consi. j. de consang. & affin. & in materia pœnali est tex. in l. cum lege. ff. de testa. & Aret. ibi ad hoc not. illum tex.

A Dicam. Nu. 72. Bertrã. consil. ccxlix. viso consultationis. libr. ij. dixi in Consue. Paris. §. xij. numer. 3. C. M.

¶ Vnde secundo ille tex. in d. l. j. de iur. immu. habet aliũ intellectum, videlicet quòd solum habeat locũ in priui-
legio immunitatis: prout[b] loquitur quòd quoddam pri- B
uilegium est contra vtilitatem publicam. Secus esset in alio priuilegio: quia etiam descendentes ex fœminis cõprehenderentur: vt dicit Pau. de Cast. in l. in maritum. ff. sol. mat. gl. in d. l. si ita scriptum. & sequitur Alex. in d. l. quia personale. Nam etiam beneficium principis quod de sui natura latè intetpretatur, tamen restringatur quãdo vtilitati publicę derogaret: vt not. Ang. in l. fi. col. iij. de consti. prin. facit tex. in l. si quando. C. de oper. pub. & no. Bal. in l. ij. C. an ser. ex suo facto.

B Prout. Idem Ant. but. consi. ix. col. j. Alexã. cõsil. clx. lib. ij. Corn. conf. ccxix. lib. ij. Cur. senior cõsi. lxxiij. nu. 4. Deci. consil. ccxxij. cõs. cccclxviij. col. fi. in c. nouit. col. ij. de iudic. latè Andr. Tiraq. in tract. de retrac. proxi. §. 1. glos. nu. 230. C. M.

¶ Sed contra istum secundum intellectum de priuilegio immunitatis, vide tex. in l. j. C. de impo. lucr. descrip. lib.
x. † vbi priuilegiam immunitatis datum posteris etiam 60
competit filiæ nepti & ex fœminis descendẽtibus. And. Sicul. in l. cum acutissimi. in xiij. char. ver. & pondera. C. de fideicom. opponit de illo tex. & respondet quod loquitur in materia fauorabili, & plus non dicit.

¶ Sed ista responsio nõ satisfacit: quia etiã in l. j. ff. de iu. immu. materia fauorabilis videtur respectu eius cui priuilegium conceditur, & si reputetur odiosa, quia sit cõtra publicam vtilitatem: vt doct. dicunt declarando illũ tex. eadem ratione odiosa materia videtur etiã in casu dictę

l. j.

l.j.de impo.lucra.descrip.quia etiam ibi iuri publico de-
A rogatur. Nisi [a] dicamus quòd tex.in d.l.j. de iure immu. loquitur de immunitate generali quæ magis nocet Reipublicæ,& tollit legem cõmunem. Secus videtur in illa immunitate particulari,de qua loquitur text.in d.l.j. de impo.lucra.descrip.quia loquitur illa l.specialiter de curialibus & causis lucratiuis:& ibi priuilegium immunitatis tollit illam l.specialem: quo casu latè debet interpretari:quia ad ius cõmune reuertitur, vt not.in c.olim. vbi Abb.secundùm vnum intellectum.de verb.sig.& facit gl.in c.statutum.§.numerandum.de præb.in vj.

A Nisi. Adde And.Tiraq. de legi.connub.l.j.nu.36 Franc. Ripa.de rescr. respons.xxvj. nu.19.Philipp. Dec.cõs.xxxij. in fin. C.M.

¶ Tertiò,reperio ad illum tex.in d.l.j.ff.de iure immun.
61 alium intellectum, † quòd ibi concessio facta fuit alicui pro se & posteris:quo casu posteritas ad nomen familiæ refertur.l.vacatio.ff.de mun.& hon.familia autem cõsistit in his qui per sexum masculinum tantùm procedunt. l.familiæ.§.fin.ff.de verb.sig.ita Alex.dicit in consi.clx. viso themate.lib.ij.s.alleg. Et hoc allegat Cyn.d.l.fi. de constit.princ.in iiij.quæst.

¶ Sed aduertendum est,quia ista declaratio ad text. in d. l.j.de iure immu.non satisfacit:quia ille tex.non solùm dicit de posteris,sed etiam de genere. ibi, generi posterisq; datæ:quo casu appellatione generis etiam fœminæ includuntur:vt not.Ant.de But.in c.nouit.in iiij.not.per illum text.de iudi.& latius j.dicam. Præterea etiam sub nomine posterorũ fœminæ & descendentes ex eis comprehenduntur,vt concludit præcipuè Ant.de But. in con
62 silio ix.viso puncto.in j.dubio.s.alleg.† vbi dicit,quod ver-
B bum posteritas,includit omnes [b] descendentes.& ibi allegat text.in l.quod his verbis.§.fi.de lega.iij.vbi appellatione posterorum veniunt liberi,& appellatione liberorum veniunt omnes vtriusque sexus, & etiam ex fœmineo sexu descendentes.allegat etiam Anto.de Butr.in d. consil.tex.in c.in quibusdam.de pœnis.

B Omnes.Do. And. Tiraq.d. trac. §.j. gloss. ix.nu.238.

¶ Et vlterius facit tex.in l.cùm acutissimi.C.de fideic.in l.generaliter.in prin.C.de insti.& substi.in l. vel quæ pater.in ver.exhæredatis.& l.si venditor.ff.de relig.& in l. j.in prin.C.de lucra.descrip.lib.x.cum si.vt tradit Andr. Sicul.in d.l.cũ acutissimi.char.xiij.col.iiij.C.de fideicõ.
63 ¶ † Et bene facit tex.in l.immunitates.ff. de iure immu. vbi dicitur,quod immunitates generaliter tributæ,vt ad posteros trãsmittant,durant succedẽtibus in perpetuum.

Ergo etiam videntur cõpetere fœminis & earũ descendẽtibus: quia illis æqualiter successio tribuitur. Et hoc de proprietate verborũ, nisi lex vlterius ꝓcederet, prout in casu d.l.j.§.fi.ff.de iur.imm. Eodẽ modo in noĩe familiæ dicẽdum est: nã licet qñq; familia specialiter ꝓ agnatiõe intelligitur.d.l.familiæ.§.fi. tñ de proprietate ibi etiam descendentes ex fœminis includuntur.l.fi.C.de verb.sig. vbi Old.Bal.& Paul.de Cast.per illum tex.hoc dicunt.& facit tex.in l.pronuntiatio.§.familiæ.ff.de verb.signi.& not.Bar.in l.cum ita.§.in fideicommisso.de leg.ij.

¶ †Eodem modo dicẽdum est de genere: nam qñq; pro agnatione accipit̃, vt per gl.in l.j.ff.de prob. Et hoc modo intelligit̃ quod no. Ang.auth.de ince.nupt.in prin.ad fi.dũ inqt per gl.ibi, illos esse de genere q cõsanguinei sunt. Et ideo frater dicit̃ esse de genere.l. eum qui.ff.de interdi.& releg.& no.Bal.in c.si pater.de testa.in vj.dicens, ꝙ appellatione generis, veniunt tantùm descendentes per lineam masculinam.& Bal.refert Perusi.in d.c.si pater.in xiiij.char.in xiij.q.& And.Sicu.in consi. lvij.in ij.lib.Io.de Plat.in l.vacantia.C.de bo.vac.lib.x. 64

¶ †Regulariter tñ & gñaliter sub appellatione generis oẽs vtriusq; sexus cõprehẽdunt̃: vt no.Bal.ĩ l.j.ff.de ꝓba. vbi inquit, ꝙ de genere meo dicũtur etiã qui sunt cognati.alleg.bonũ tex.& gl.ibi in §.oportet aũt.in authẽ. de mã.prin.vbi dicit̃ ꝙ puniri debet q deliquit, & bona ꝑmitti debẽt generi, secũdùm qđ ll.disponũt. Et idẽ dicit Ant.de Bu.in d.c.nouit.per illũ tex.in iiij.no.licet And. Sicu.conetur respõdere ad illũ tex.in d.consi.lvij.circa fi. 65

¶ Et idẽ probat et tenet Pau.de Ca.in l.j.C.de cõd.inser. col.j.in ver.itẽ qu erit.& dicit ꝙ ista est veritas †ꝙ descẽdentes ex fœminis dicunt̃ esse de gñe, & dicit se ita consuluisse, & sic repetit in cõs.cccxiij.suprascriptus dñs consultor.in nouis.vbi etiã ad hoc allegat Spe.in ti.de loca. ver.nũc aliqua.vers.clv.& inducit tex.in c.statutũ.el j.in prin.de hæret. in vj. Et idẽ cõcludit Io.de Imo. rñdendo ad ea quæ in cõtrariũ adduci pñt in cõs.lij. post exhibitũ cõsiliũ.& idẽ Mari.in cõs.xxv.Do.Frã.in j.dub. Et nouissime Do.Pe.Phil.de Cor.cõs.ccxxiij.in hac cõsultatione. lib.iiij.vbi inducit tex.in c.j.de schis.in vj.& idẽ Luc. de Pen.in l.fi.col.pe.C.de loc.præd.ciui.lib.xj. Et ista addẽda sunt ad ea quæ tradit Bal.& Mod.ĩ l.ij.C.de iu.emph. 66

¶ †Similiter descẽdentes ex fœmina nobili sunt deterio 67

a Matre. Deci. c. nouit. col. ij. de iudic. Bo. de Curtili. in tract. nobili. part. iiij. nume. 2; cum seq. Alcia. in l. familiæ. de verb. signi. Pulchrè & latè do. Andr. Tiraq. in doctissimo suo tract. de nobilitate & iure primogenituræ. cap. xviij. nume. 20. cum seq. nunc primum typis excussi Parisijs. C.M.

b Valet. dic breuiter quòd valet quantum ad ea quæ sunt in potestate consuetudinis vel statuentium & intra eorum territorium duntaxat: non antē extra, nec etiā intra quantum ad ea quæ non sunt in potestate consuetudinis vel statuentium. vnde valet quantum ad diuidendas successiones, de quibus loquitur consuetudo, sed non ad eximendum à collectis regijs vt dixi in Consue. Paris. in procemio glo. vij. C.M.

ris conditionis, quia non dicuntur esse nobiles: quia no-
A bilitas non dicitur à matre[a]: vt not. Bal. per illum tex. in l. liberos. in fi. ff. de sena. Et idem not. Bal. ponendo rationem in fi. l. ver. sed hic quæro. C. de ser. fugi. & tradit Pet. de Ancha. in consi. ccclxxxix. visis diligenter iuribus. Et ideo non potest quis portare arma matris, quia tale ius deferendi arma non competit cognatis: vt not. Bartol. in tract. de insign. & ar. in versi. quæro qualiter. vbi allegat
68 tex. in l. ius familiarum. C. de reli. Et ad hoc facit † quia descendentes ex fœmina non sunt de familia eius: quia qui nascuntur, patris, non matris familiam sequuntur l. familiæ. §. fina. ff. de verb. sig. & intantum procedit quod dictum est, vt nobilitas ex persona matris non consideretur, quòd statutum & cōsuetudo in contrarium non va-
B let[b]. vt not. Bald. per illum text. in fin. in l. exemplo. C. de decur. libr. x. In quo dicto aduertendum est, quod statutum vel consuetudo inferioris non valeret: quia ibi in dicta l. exemplo. derogatur consuetudini. ideo consuetudo contraria, non valet, sicut etiam dicitur in authentic. nauigia. C. de furtis. in authentic. omnes peregrini. C. communia de succes.

69 ¶ † Sed ab ipso imperatore, vel principe, vel populo qui superiorem non recognosceset, bene videtur quod statutum fieri posset, vel consuetudo induci: quia quod nobilitas sit à patre, hoc à iure ciuili inductum est, sicut ius agnationis, quod tolli & mutari potest. §. fin. insti. de leg. agna. tute. vnde in totum nobilitas à statuto induci potest. vt not. Bar. in l. j. in fi. ch ri. in ver. iij. ex prædictis. & in versi. iiij. infertur. C. de digni. lib. xij. & Paul. de Cast. in consi. cxxvj. dubitatur. j. in iij. dubio. in nouis.

70 ¶ † Econtrà verò in pluribus casibus melioris[c] conditio-
C nis sunt fœminæ, quàm masculi.

¶ Primo, mulier citius potest facere testamentum. l. qua ætate. ff. de testamen. ¶ Secundo, prius matrimonium contrahit. institu. de nupt. in princip. quia prius efficitur pubes. instit. quib. mod. tute. fini. in princip.

71 ¶ † Tertio, mulier citius veniam ætatis impetrare potest.

c Melioris. Adde Specul. titu. de proba. ver. & econtra. in iij. col. vbi ponit xj. casus in quibus fœminæ sunt melioris conditionis quàm masculi. Hiero. Chuc.

videlicet in xvij.anno,& masculus tantùm in xx.l.ij.C. de his qui ven.æta.impetr. Et ratio prædictorum videtur secundùm Bald. in d.l.ij. quia naturaliter citius crescit[a] A
quod citius finitur.

A Crescit. Quare citius pubescit mulier quã masculus? vide Bart. in l.ij. C. de his qui ven. æt.imp.H.C.

¶ † Quarto, mulier non potest carcerari. [b] l.j. C. de offic. 72
diuer. iud. authen.nouo iure.C.de custo.reo. Et hoc ha- B
bet locum in honestis mulieribus: secus est in meretrice, quæ capi & carcerari potest:vt not. Angel.post Petr.in l. quoniam.C.de custod.reor. Et idem not. Baldus in l.consentaneum.colum.fina.C.quomodo & quando iudex. alleg.text.in argumen.in §.fina.in authent.de testib.& ea quæ parit.

B Carcerati. Vide Iaso.l.iij. C.de iu.emph. & in l.j.docto. & præmaximè Phil.Franc. in c. mulieres. de iudic. lib. vj. in princi.Ias.in l. pleriq;. & in l. neq; impuberes.de i ius vocan.Barb.in c. lator.de pign. col.j. Socin. in tract.fallen.in regu.ccxxix.in ij.fallen.

¶ † Et hoc verum est, nisi esset in matrimonio: quia pro- 73
pter honorem matrimonij, licet inhonestè viuat, non potest carcerari:vt not. voluit Ioan. Andr.in tit.de iniur.in prin.in addi.Spec.ar.l.si vxor.in §.diuus.ff.de adult.not. Rom.in l.si verò.§.de viro.in secunda fallen. supra solu. mat.Alex.in l.pleriq;.ff.de in ius vocan.

¶ † Secundo, fallit, in muliere obligata pro administra- 74
tione tutelæ:vt not.Barto.in authenti.matri & auiæ. C. quando mul.tut.offic.& in l.si quis sub conditione. ff.de test.tut.

¶ Tertio, fallit, quando recusat redire ad virum:quia capi potest & extrahi de domo, vt ad virum ducatur : vt notabiliter tradit Abb.post Cardi.in c.literas.colum.fin.ff.de restit.spolia.

¶ † Quinto, mulier non cogitur comparere [c] personali- 75
ter, saltem non ex omnibus causis ex quibus masculus C
compellitur:vt not.Bald.in l.fin.C.de procur.in ver.vltimo quæro hic.

¶ Sexto, statutum quòd nullus de magnatibus intret palatium, non intelligitur in muliere : vt not.Bald.in l. in multis.ff.de sta.homi.

¶ † Septimo, mulier in diuisione quæ fieri debet, habet 76
electionem.vt not.Bart.in l.j.per illum tex.C.de his qui se defe.lib.x. quod dictum videtur procedere specialiter in illo casu:vt sentit Bar.ibi.& Ioan.de Platea, quę dicit, quod mulier in isto casu habet duo priuilegia.

C Comparere. Dic q; regulariter non teneť cõparere, nisi ĩ casibus à iure expressis . ita Anch. per tex. ibi, in c.mulieres.de iud. lib. vj.in j. notabi

¶ † Octauo, statutum quod loquitur de bannito non ha- 77
bet locum in fœmina: quia ratio statuti non videtur procedere in fœmina.tradit Ang.in consi.lxvij.primum est. columna prima.

Nono

li.& Paul.de Cast.in l.ij.ff.si quis cautio.§.si non propter.ij.col. & ibi Alexan.& Bald.l.fina.C.de procura.Hier.Chuc.

A Prægnans. Mulier prægnans est maioris pretij quàm non prægnans Albe.l.si quid.j.colum.de lega.ij. & an possit citari post partum, vide eundem l.non exigimus.§.si quid.j.col.si quis caut. Item potest examinari lite non contestata. Feli. capit.quoniam frequenter. vt lite non contestata. septima colum. & post partum retinet eadem priuilegia.ita Alexan.dict.l.non exigimus. & non tenetur in iudicio comparere. Paul. de Castr. l. ij.§. si non propter.si quis caut.ij.colum. item non cogitur ad testimonium. Alexand.l.imperator. de statu hominũ. item non potest torqueri, vt hic. de quo latè per Hippolytũ de Marsilijs in l.j. in princip. in quinta col.versi. nono requiritur. & in leg. edictum.in tertia colũ. suprà de quæstionib. Hieronymus Chucha.

¶ Nono.si legatum factũ sit monasterio,in dubio de monasterio fœminarum & monialium intelligitur:quia locus magis pius reputatur:vt no.Bar.in d.l.in multis.in fi. de statu homi.alleg.Cyn.in l. cum multæ.C. de dona.ante nupt.in vltima quæstione.vbi de hoc idem Bal.& Angel.sequuntur.

78 ¶ Decimo,† in crimine læsę maiestatis filię fœminæ sunt melioris conditionis:vt in l.quisquis.C.ad leg. Iul.maie. fa.tex.in c.quicunq;.de pœn.in vj.Et in simili si filij bannitorum expelluntur de ciuitate, non intelligitur de filiabus:vt not.Bal.in l.quicunque.C.de seruis fugi.

79 ¶ Vndecimo, † si mulier prægnans [a] sit, habet prærogatiuam:vt habetur in l.prægnantis.ff.de pœnis, quia pœna differtur & torqueri non potest:de quo Bar.ibi,& Bal. in l.imperator.ff.de statu homi.& idem Bald. in l.interpositas.in fin.C.de transact.& Ioan.de Anan.in cap.j.col. ij.de his qui fil.occid.

80 ¶ Duodecimo, † est melioris conditionis fœmina: quia pro excommunicatione non cogitur Romam petere.ca. mulieres.de senten.excom.

¶ Decimotertio.quia mulier pro minori metu excusatur quàm masculus: secundum glo.in c.cum locum.de sponsa.de cuius intellectu videndum est quod dixi in c. fin.de app.& in c.causam matrimonij.de offic.deleg.

81 ¶ Decimoquarto,† est melioris conditionis respectu dotis [b] quæ est valde priuilegiata.l.j.ff.soluto matrimonio. l.assiduis.C.qui pot.& in §.fuerat.institu.de actionibus.

¶ Decimoquinto,in muneribus corporalibus.l.iij.§.corporalia.ff.de mu. & hono. Et ideo statutum de capiendo malefactorem,non intelligitur in mulieribus [c].vt no.Io. de Fla.in l.patrimonium.C.de mune.patrimo.lib.x.

82 ¶ Decimosexto. † propter fragilitatẽ sexus mulieri magis succurritur,quàm masculo:quia mulier plerunq; cõtra

B Dotis.Cuius priuilegia vide latè ibi per doctores, & per Bald. nouel.in suo tractat. de dote. vbi ponit de priuilegijs competentibus constante matrimonio.& etiam soluto.

C Mulieribus.Falsum,& contra seruatur.C.M.

A Decimooctauo. Adde tu quòd mulier quæ est nupta si habeat rem cum clerico, efficitur de foro ecclesiastico. ita Feli c. cum sit. de foro compet. colū. vij. idem etiam de laico habenti rem cum moniali: secundum Maria. Soci. quem refert ibi Felin. Hieronymus Chucalon.

B Filiæ nuptæ. Hanc tenent Bar. Ang. Platea. d. l. quoties. Feli. c. nouit. j. colum. de iudic. Barba. c. proposuisti. de foro compe. fi. col. Corf. sing. in versi. priuilegium. Iason. & Roman. in l. cum quædam. hic alleg. & Roma. l. j. in prin. ad Sillan. Bartholo. Brix. in suo repertorio in versicu. posteri. Curtius. in addit. ad Alexā. in dicta l. cum quædam. & hęc est communis opin. tamen contrariā opinion. tenet Alexan. in d. l. cum quædam. & do. Philipp. hic: circa quod primo est videndum in tex. an d. l. quoties. probet id ad quod alleg. per Barto. & doct. & an Barto. dicat id ad quod allegatur. Quo ad primum dico quòd tex. in dicta l. quoties. probat opinionem Barto. & doct. duobus modis. primo in verbo liberi. vbi dicit quòd si liberi alterius iudicis iurisdictioni se submiserunt, quòd perdunt dictum priuilegium: ergo patet quòd tam filij quàm fœminæ mutando forum perdunt priuilegium. Secundo inquantum dicit, matres vt eorum in viduitate &c. vult quòd matres & sic ascendentes per lineam fœmininam quibus competit priuilegium ex persona filiorum, quòd gaudeant dicto priuilegio, si permanserint in viduitate, aliàs secus Ergo videtur quòd contrahendo matrimonium perdant priuilegium: & sic idem videtur in filia nupta: & hoc modo probat id ad quod Bartol. allegat, quicquid dicat Philippus Corne. in dicto suo consilio clxxvij. in fin. capit. iiij. volumi. de quo vide Barbat. qui tenet hanc opinionē. & dicit se ita consuluisse, in clemen. j. de electio. colum. xviij. versicu. ego vidi dubitari. Hieronymus Chucalon.

propria commoda laborat. l iij. C. de nup. Et ideo in muliere facilius iuris ignorantia præsumitur, vt no. Bar. in l. fi. C. de iuris & facti ignoran. Et facit quod not. Bald. in rub. C. de rerum permu. circa fi. vbi dicit quòd in muliere & rustico præsumitur simplicitas, non obstante iuramento: quia iuramentum captiosum est. Et facit quod s. dictū fuit de Velleiana & fragilitate mulieris.

¶ Decimoseptimo, in casu l. sicut patronus. ff. de oper. lib.

¶ Decimooctauo[a], in casu l. iij. §. si filiofamilias. ff. commo. & de his not. Specu. in titu. de procurato. in §. j. A

¶ Et ad supradicta notādum est, † quod priuilegiū datum 83 alicui pro se & filijs masculis & fœminis, non cōpetit filię nuptæ[b]. Ad hoc allegatur dictum Bar. in l. quoties. C. de B priuileg. schola. lib. xij. vbi Ang. & Io. de Pla. sequuntur.

¶ Sed Maria. Soci. in consi. incip. reuerendus dominus de Rauella. prout Moder. referunt in c. nouit. col. j. de iudic. reprobat illud dictum: † quia mulier nupta retinet tamē 84 originem & familiam patris: vt not. Bar. in l. fi. §. pe. ff. ad municipi. Et contra Bar. etiam tenet Alex[c]. in l. cum quæ C dam puella. col. fi. ff. de iurisdict. omn. iudicum. Et late id concludit Corne. Perus. in consi. clxxvij. circa quod est primo videndum. col. fi. lib. iiij.

¶ Sed nō est laborandū: q̄a Bar. in d. l. quoties. nō dicit illud ad quod allegatur. Et verissima cōclusio videtur † q̄ 85

C Alex. & in consil. cxxv. nu. 10. lib. vij. vbi dixi. Carolus Molinæus.

filia

filia nupta gaudeat priuilegio dato patri suo & filiabus: quia licet mulier nupta sit, remanet tamē in potestate patris. vt no. per gl. insti. ad Tertu. §. j. in ver. parentes. & no. Bal. in l. si vxorem. in prin. C. de cōd. inser. Et retinet originem & familiam patris. vt no. Bar. in d. l. fi. §. penul. ad municip. & Bal. in d. l. cum quædam puella. Et ideo bona prohibita alienari extra familiā, non prohibentur aliena ri in filiam nuptam. vt Alex. concludit in consi. lvj. consideratis verbis. col. pe. lib. j. & late hoc tradit Soci. in cōsi. ccxxvij. præsens consultatio. col. ix. Et cum prædictis etiā concordat Alex. in consil. xx. viso processu. in fin. lib. ij. in consil. cj. ex inspectione. in princip. lib. ij.

86 ¶ † Extra casus suprà notatos, in quibus expresè inter masculos & fœminas differentia constituitur, à pari procedunt regulariter masculus & fœmina: qui enim inter eos differentiam inducunt, naturæ accusatores existunt. vt dicitur in l. maximum vitium. C. de lib. præte. & in l. lege xij. tabularum. C. de leg. hære. & in §. nostra constitutio. insti. de exhære lib. ibi, inter masculos & fœminas nihil interesse existimas. & in auth. defuncto. C. ad Tertul. ibi, exclusa prorsus omnino differentia sexus. & in authen. in successione. C. de suis & leg. ibi, non distinguendo sexus. Ad idem tex. in §. consideremus. in fin. in versi. non autem. in auth. de trien. & semis. ibi, non autem distinguemus de filijs, siue masculi, siue fœminæ sint. Ad idem tex. in l. mulier an masculus. ff. ad Trebel. in l. pe. C. qui bo. ced. poss. ibi, vtriusque sexus. & in l. quoties. §. imperator. ff. de pollici. ibi, non tantum masculos, sed etiam fœminas. & in l. j. §. & generaliter. ff. de lega. præstā. ibi, sed nec personas prosecutus est, vtrum ex virili sexu an ex fœminino descendunt. & in l. ij. §. j. ff. vnde legi. ibi, non tantum masculorum, sed etiam fœminarum. & in l. omnes omnino. C. de agrico. & censit. lib. xj. ibi, sine vllo sexus discrimine. & in l. vel quæ pater. §. liberis. ff. de religio. ibi, liberis vtriusque sexus. & facit tex. in cap. j. in fin. de vita & honesta. clerico. vbi fœminis sicut masculis laicis ingressus ecclesiæ ad orandum pariter conceditur. Et mulier in contractibus principalibus masculo æquiparatur: vt not. Bald. per illum textum in l. si a muliere. C. de institu.

a In iure. Alexan. consi. lxxv. nume. 10. lib. v. vbi dixi. consili. clxv nu 8. lib. vi. And Tiraqu. in tract. retract. conuētio. § 1 in. gl. 8. vij numer. 17. Carolus Mol.

87 ¶ † Et si mulier nullam habet prærogatiuā vltra masculum, nisi quaten' expressum in iure [a] reperit. l. fi. vbi Bal.

C.de iur.& fac.ign.vnde quod disponit in monachis,etiã habet locum in monialibus,in his quæ sunt eis proportionabilia.vt not.Abb.in fi.per illum tex.in vltimo notabili de statu reg.de quo not.Card.in cle.j.in v.q.de regula.

88 ¶ † Et eodem modo statutum quod imponit pœnam in aliquo casu etiam habet locum in fœmina:vt no.Bar.in l. iura.in fin.ff.de leg. vbi loquitur in statuto pœnali quod quis non vadat de nocte sine lumine. Nam etiam comprehendit mulierem.& idem not.Bar.in l.j.in fi.ff. de pecu.post Cyn.in l.j.in antepe.q.C. quæ sit long. consue.& Bal[a].in l.quicunque.col.iij.C.de ser.fugit. A

89 ¶ † Et idem in statuto quod imponit pœnam pro violentia illata cum armis vel sine,quia etiam mulierem includit.vt no.Imo.de Ro.Pau.de Cast.& Alex.in l.si constante.§.fin.ff.solu.matri. Et facit quod no.per glo. magnam quam Bal.& doct.sequuntur,in l.si quis in tantam.C.vnde vi. quæ tenet pœnam illius l.etiam habere locum in muliere.facit glo.in l.j.C.de rapt.virg.

¶ Aliqua iura ex supradictis alleg. Specu.in dicto titu.de procurato.§.j.

¶ Et quia suprà proxim. dicta in effectu pendent ab illo articulo, quando masculinum concepit [b] fœmininum, B hic non impertinenter pro complemento huius l.applicari potest, & plenius & meliori ordine quàm hactenus scriptum sit ,declarabitur.

90 ¶ † Sit ergo conclusio & regula affirmatiua,quod masculinum [c] concipit fœmininũ:quia dicit tex. in l.quæ duos. C in fi.de leg.iij.quod sexus masculinus semper fœmininũ continet,& in l.seruis legatis.de.leg.iij. dicitur quasi cõmune nomen vtrunque sexum continens:& hoc procedit etiam secundum Grammaticos,vt dicit Pau.de Cast.in l. quicunque.C.de seru. fugi. Et hoc etiam habet locum in lege diuina:vt not.Abb.per illum tex.in c.maiores. colũ. ij.versicu.item noto.de baptis. Et ratio huius conclusionis videtur : † quia non debet fieri differentia inter masculum & fœminam. l. maximum vitium.C. de liber. præter.cum simi.s.alleg. Et istam rationem adducit Pet. de Ancharano in consilio cxx.pro clariori.Et attenta hac ratione dicendum est , quod regula procedat in materia indifferenti : prout textus loquitur in dict i l. maximum vitium.& ita prima regula limitatur. Secus ergo videtur in materia differenti, [d] quæ non ita conueniret fœmi- D 91

nis

A Bald. Adde eundem in l.ne passim . C. de iur.& fac.ign. vbi dicit, quod mulieres ligantur statutis,nisi expressè reperiantur exceptæ. Hie.Chuc.

B Concipit.latè domi.Andr. Tiraq.in tract. retract. proxi. .j.gloss.ix.nu. ccxliiij. cum sequen.C.M.

C Masculinum. Hanc regulam ponit Socin.in suo tract.fallẽ. in regul.cclv. fol.xxxix. vbi ponit ix.limit. &vide latè Ias. in l. si quis id quod. de iurisdi.om.iudi.qui loquitur quasi in omnibus casibus quibus hic do. Philip. Decius. Cardi. in clemen.j. de elect. & in cle. j.de sepul.Hie. Chuc.

D Differenti. Alex.consil. cxxxv.col.fina. libr.i.vbi dixi. Carolus Moli.

nis ſicut maſculi:quia tunc maſculinũ non complectitur fœmininum:vt no.Bar.in l.j.ff.de verb.ſignifica. & in l.j.in fin.ff.de pecul.& idem dicit Bal.in l.ſeruus.C. communia de ſucceſ.& in l.in multis.in verſic.& nota quòd maſculinum.ſ.de ſtatu ho.Et idem Bal.in l.tres fratres. in ver.& eſt argumẽtum.ff.de pac.& in conſi.ccj. in prouincia.col.fi.lib.j.& not.Sali in d.l.quicunque.C. de ſer. fug.& Cuma.in conſi.lxxxiiij.præſuppoſito.& facit quod

92 ſ.dictum eſt in hac l.de † ſtatuto requirente conſenſum propinquorum:quod non intelligitur de fœminis: quia eſt diuerſa ratio in fœminis, vt dictũ fuit. Et iſta ratione ſi ſtatutum præponit agnatos cognatis,non intelligitur de fœminis:vt voluit not.Ioan.de Anan in conſ.iiij. viſis ſtatutis.in ſecundo dubio.Et reperio quòd Bal. idẽ dicit in conſil.cccclxxxiij.circa quęſtionem.lib.v.Et iſta prima limitatio etiam habet locũ ſi ſtatutum expreſsè dicat,quod maſculinum concipiat fœmininum,quia ſtatutum intelligitur ſi materia adaptari poteſt , & ſi eadẽ ratio in fœminis:vt not.Bal.in conſil.xlvij.factum tale eſt.lib.v.Et tale ſtatutum ſecundùm ius commune intelligitur,& parum operatur:vt tradit Cor. Peru.in conſil. xj.ſtantibus dictis ſtatutis.lib.j.Niſi ſtatutum diceret quod in omnibus caſibus maſculinum concipiat fœmininum: vt idem Cor.Peru.ſcribit in conſi.cccvj.quo ad primum. col.pen.lib.j.

93 ¶ †Secundo,regula procedit ex interpretatione extenſi-
A ua[a]:quia de proprietate ſermonis maſculinum non concipit fœmininum,vt notat Bart.in d.l.j.de verb. ſig. per text.in l.pronuntiatio in princip.ff.de verbo.ſignifi. vbi dicitur quòd pronuntiatio ſermonis in ſexu maſculino plerunque ad vtrunque ſexum porrigitur:ergo illud videtur per extẽſionem per illud verbum:porrigitur. facit text.in l.ij.de lib.cau.ibi,ad iniuriam noſtram porrigit. Et ad hoc alleg.tex.not.in l.in adoptiuis.verſ.quæ in filio.C.de adop.vbi expreſſe dicitur,quæ in filio diximus, hoc in filia extendimus.

a Extenſiua. limitat Alcia.in l.inter ſtuprũ. in fi.s.tit.i.Vide d.And.Tir. in tract.retract. proxi.ſ.l.gloſ. ix.nu.23. C.Molin.

¶ Et iſta limitatio ſane intelligitur in nomine maſculino,prout eſt ſeruus,equus,filius.Secus eſt in termino cõ-

94 muni,prout eſt homo. † Et idem ſi dicatur,ſi quis quia intelligitur,homo:& tali caſu in termino cõmuni maſculinum cõprehendit fœmininũ de proprietate ſermonis: vt Barto.concludit in d.l.j.de verb.ſigni.per illam text.

vbi verbum si quis, complectitur tam fœmininū quàm masculinum. Et hoc propriè propter illud verbum complectitur. Et idem sequitur Bal. in l. Gallus. in prin. co. si. de libe. & posthu. Car. in cle. j. in iij. q. de elect. Domi. in c. generali. col. iij. de elect. in vj. Alexā. in consil. lxj. super eo. lib. j. & idem Alex. in consi. xxiiij. animaduersis. colū. iiij. lib. ij. & idem Cuma. in consi. clxvj. visa. & Benedic. Capra. in consi. lxij. cum viso. circa finem.

¶ Et circa prædictam doctrinam Bart. primo dicit Ang. in d. l. quicunque. C. de ser. fug. quòd in materia fauorabili talis differentia non attenditur: quia termini sunt communes in substantia, licet non in probatione sermonis. Secundo dicit Domi. in d. c. generali. col. iij. quòd talis differentia non attenditur, quia ista est interpretatio passiua quæ habet locum etiam in statutis.

¶ Tertio dicit Bart. in l. j. col. fi. ff. de pecu. † quòd licet de 95
proprietate sermonis masculinum conciperet fœmininum, illa tamen est oratio indefinita quæ de proprietate sermonis non æquipollet vniuersali: & sequitur Areti. in consi. xxxix. in facto. col. ij. in ver. pro hac decisione.

¶ Et hoc videtur esse intelligendum, quando profertur ab homine. Secus videtur si à lege: vt not. Bar. in l. si pluribus. de leg. ij.

¶ Quarto & vltimo considerandum est, quia non videtur quòd Bart. bene dicat in secundo membro, dum inquit, æquiparando, siue dicatur de homine simpliciter, siue dicatur si quis: quia intellligitur de homine secundùm eum. † Nam hoc non videtur verum: quia licet ter- 96
minus homo, sit communis si proferatur simpliciter: non tamen sic videtur, si dicatur si quis homo[a]: quia tunc ter A
minus homo, restrictus videtur in masculino per illud verbum, si quis. quod est masculini generis. & ita Fulgo. dicit in d. l. quicunque.

A [redacted]

¶ † Tertio regula limitatur vt habeat locum quādo ge- 97
nus masculinū in nomine appellatiuo exprimitur: puta filius vel seruus. Secus si in noīe proprio: vt no. Bar. in d. l. j. de verb. signif. per l. si quis ita. §. j. cum gl. in ver. filio. ff. de testa. tut. & idem Ang. dicit in d. l. quicunq;. Et idē est si expresse dicatur de masculo: quia tunc fœmina nō comprehenditur: vt Abb. tradit in consil. xxxvij. videtur primo. in j. lib. vbi inquit, q terminus masculus tm̄ cōuenit viris & non fœminis. idē Ant. de Bu. in consi. xlvj.

rectè

rectè decisum est. & Io. de Ana. in cõs. xxij. ad approbãdã.

A ¶ Et idem si dicatur viris: quia non veniunt fœminæ[a]. vt not. Bar. per illum tex. s. de legi. & Bal. in l. scripturas. per illum text. C. qui pot. in pig. hab. de quo s. dictũ fuit. Et ad hoc etiam allego bonum tex. in c. maiores. de baptis. ibi, tam viri quàm fœminæ baptizantur.

98 ¶ Quarto limitatur nisi constaret de voluntate disponentis: quia tunc masculinum nõ continet fœmininum: vt no. Bart. in d. l. j. de verb. sig. per l. Lucius. §. quæsitum. de lega. iij. ibi, nisi aliud sensisse testatorem probetur. Et idem dicunt Ang. & Sali. in d. l. quicunque.

¶ Et hoc clarum videtur quando apparet de voluntate: idem tamen est etiam si hoc ex coniecturis colligatur, quia voluntas testatoris quæ apparet & ex coniecturis etiam attenditur. l. licet imperator. vbi Bart. de lega. j. l. cùm auus. de condi. & demon. l. cùm proponeretur. in fin. l. qui solidum. ff. de leg. j.

¶ Et exemplum poni potest in notabili quæstione quam ponit Paul. de Cast. post Fulg. in l. j. col. fin. C. de condit.
99 inser. vbi inquit, † quod si pater instituit filiam in re certa, & filium vniuersaliter instituit, ecclesia substituta, si filius institutus sine filijs decederet. Nam tali casu illa conditio filiorum intelligitur de masculis[b]: quia non est verisimile quòd testator voluerit neptes esse melioris conditionis, quam filias proprias. arg. l. si viua matre. C. de bo. mat. de quo dicendum est, vt tradidit idem Paul. de Ca. in consi. lxxvij. casus frequenter contingit. & in consilio cclv. viso dicto testamẽto. & Raph. Cum. in consi. cxvij. in testamento. in prin. cum simil. vt dixi in consil. xv. Et nouissime late in hoc insistit Soci. in l. cùm auus. in xiij. chart. ff. de condi. & demon.

¶ Et in proposito de dictis coniecturis tradit Bal. in l. tres fratres. x. not. ff. de pact. cum similibus. vt Alex. tradit in consil. cxxvij. viso testamento. lib. j.

100 ¶ Et ad coniecturandum voluntatem testatoris non parum facit qualitas testatoris: quia si ipsa fœmina sit, non est verisimile quod voluerit fœminas excludere: vt in nota. casu sing. scri. Pet. de Ancha. in consi. cccxxix. pro maiori intelligentia. co. iiij. Et de isto consilio feci mentionẽ in c. præsentia. in v. char. de proba.

¶ Et ex hoc colligi potest limitatio ad tex. in l. j. de iure immu. quod dispositio illius l. nõ haberet locũ si priuilegiũ

immu

A Fœminæ. vide latè Iaso. in l. si quis id. iiij. col. de iurisdi. om. iudi. versi. decimo limita. & Alexã. in lib. j de ver. si. qui dicit, quod etiam in statutis ratiõe vsus masculinum virorum concipit fœmininũ. Hieron. Chuc.

B [redacted]

immunitatis concessum fuit ab aliqua muliere, puta à regina vel ducissa, quod addendum est ad ea quę dicta sunt s. circa intellectum l. j. §. fi. de iure immu.

¶ † Quintò, limitatur quando esset facta mentio distin- 101
ctè de vtroque sexu: quia tunc masculinum non concipit fœmininum, vt no. Bal. in l. in multis. in fi. ff. de sta. hom. quia expressum facit cessare tacitum. l. cùm ex filio. §. j. ff. de vulga. Et reperio quod Bal. hoc idem dicit in consilio clxxxvj. quia allegationes. libr. j. secundùm nouā formā.

¶ Sextò, regula non habet locum stante statuto quod verba intelligi debeant ad literam. Nam tali casu [a] masculinū A
non contineret fœmininum. vt not. Bal. in consil. ccclx. Ioannes. lib. v. & Cor. Perus. idem tradit in consi. xiiij. in præsenti consultatione. col. pen. lib. ij.

A Casu. Nisi quādo ex proprietate sermonis. vt s. eo. nu. 96. C. M.

¶ † Præmissis prædictis limitationibus quæ generales 102
sunt, nunc videndum est an regula habeat locū in omni materia [b].

B Materia. Vide Barb. in cle. j. de elec. in xj. col. H. C.

¶ Et ad maiorem declarationem possunt formari decem B
quæstiones.

¶ Prima, quid in vltimis voluntatibus.

¶ Secunda, quid in contractibus.

¶ Tertia, quid in dispositione legis.

¶ Quarta, quid in statutis.

¶ Quinta, quid in gratia vel priuilegio.

¶ Sexta, quid in rescriptis.

¶ Septima, quid in sententia.

¶ Octaua, quid in officijs.

¶ Nona, an appellatione fratris veniat soror.

¶ Decima, videndum erit de quibusdam quæstionibus in specie.

¶ Postremò econtrà: An fœmininum concipiat masculinum.

¶ † Circa primam in vltimis voluntatibus iura clara sunt 103
quòd masculinum comprehendat fœmininum: quia legatis mulis etiam mulæ continentur. l. qui duos. de lega. iij. & legatis seruis seruæ veniunt. l. seruis legatis. eod. ti. de lega. iij. & in §. j. in authen. de non eligen. ibi, duos filios masculum & fœminam. Et in substitutione not. Petr. de Ancha. in consi. cxx. pro clariori.

¶ Et conditio illa, si decesserit sine filio: etiam de filiabus intelligitur: vt not. Ioā. And. & docto. in c. Raynaldus. de testa. cum sim. vt dixi in consi. xv. in prin.

Et

¶ Et ex ista cõmuni opi.confundit quod dicunt Mod. Papieñ.videlicet Iaſ.in l.ſi qs id quod.col.iiij.ff.de iur.om. iud.ꝙ ſi teſtator reliquit fundũ Titio & filijs ſucceſsiuè, & non ſtãtibus filijs ſubſtituit eccleſiã.quod eccleſia non excludit ſtante filia:quia eccleſia ſubſtituta tollit præſumptionẽ filiorũ.de qua in l.cũ auus.ff.de cõdi.& demon.& l.cũ acutiſsimi.ff.de fideic.vt no.tradit Pe.de Anc.in cõſ. xlvj.prima facie. nam talis deciſio quã ponũt Mod.in d. l.ſi id quod.fundata in præal.cõſi.Pe.de Anc.nõ eſt vera, quia eſt cõtra cõmunem opi.quæ habet ꝙ in vltimis voluntatibus maſculinũ cõcipit fœmininũ.vt ſ.dictum eſt.

¶ Non obſtat dictum Pet.de Anc.quia ad propoſitum nõ bene adaptatur:quia fauor eccleſiæ ita excluderet maſculos ſicut fœminas in caſu in quo loquitur Pet.de Ancha.

¶ Propterea contrariũ eius quod dicit Pet.de Anc. tenet Bal.in d.l.cum acutiſsimi.ꝙ illa lex etiã habet locũ eccleſia ſubſtituta:de quo dicendũ eſt,vt latè Soci.ſcribit in d. l.cum auus.in vj.char.in ver.ſecundum correlarium.

150 ¶ † Et prædicta cõcluſio,ꝙ in vltimis volũtatibus maſculinũ cõcipiat fœmininũ,ꝓcedit in materia fauorabili.Secus eſt in materia odioſa:puta ſi facta ſit exhæredatio de filio nõ habẽte locũ in filia.l.j.§.ſed & ſi incertũ.ff.de vẽ. in poſ.mit.& no.Bar.in d.l.j.de ver.ſig.Et iſto caſu verificari põt qđ dicit gl.in c.gñali.de elec.in vj.ꝙ in fauorabilibus maſculinũ cõcipit fœmininũ.& nõ in odioſis. Et ita ſimpliciter etiam Bal.dicit in conſi.ccxxvj.præmiſsis verbis.col.fi.lib.v.& Cuma.in conſi.clxvj.viſa.

¶ Sed tamen aduertendũ eſt,quia text.in d.l.j.de vent.in poſſ.mit.videtur loqui quando verba maſculini generis geminata ſunt,vt colligitur ibi,ſi mihi filius vnus naſcatur. Quo caſu dici poteſt, ꝙ illa verborũ geminatio hoc operet:quia verba geminata præciſam oſtendunt voluntatẽ diſponẽtis.vt no.Bal.per illũ tex.in c.cũ te.de reſcri.

¶ Vel ſecundo rñderi poteſt,ꝙ ille text. videtur loqui in caſu claro qñ cõſtabat de voluntate teſtatoris, ꝙ noluiſſet filiã exhæredare,ſed ſolũ filiũ:& tunc bene adaptatur caſus de quo ibi loquit:quia incertum eſt an naſcatur filius,vel filia. Et licet hoc modo tex.cauillari poſsit,negari tñ nõ poteſt quin in d.l.j.§.ſed & ſi incertũ. pro cõſtanti præſupponat ꝙ exhæredato filio non ſit filia exhæredata,& ſic bñ ꝓbat ibi cõmunis opi.quia materia odioſa eſt. Et facit tex.in l.ij.in l.cum quidam.de lib.& poſthu.

In ſec

A Contractibus. Latè And. Tiraq. in trac. retract. proxi. §.j. glos. ix. nu. 181. C.M.

¶ †In secunda quæstione communis est opinio, quòd in contractibus [a] masculinum non concipiat fœmininum. vnde si quis recipit in emphyteusim fundum pro se & filijs non veniunt fœminæ: vt voluit Guid. de Suza. in l. veteribus. per illum tex. ff. de pact. quia verba interpretant̃ cōtra illum qui illa protulit. Et idem tenet Archid. xvij. q. iiij. in c. si quis suadente. cum simi. vt Alex. tradit in cōsi. lxj. super eodem. lib. j. & in consi. cxiij. viso instrumēto. lib. ij. & in consil. cciiij. consideratis verbis. eod. lib. ij. & dixi in c. in præsentia. de prob. col. xvij. & idē tenet Imo. in consi. xxxvij. in casu præmisso. & Cuma. in cōsi. clxvij. vbi dicit hoc præsertim ꝓcedere in cōtractu stricti iuris. 106 A

¶ Et quod dictum est etiam sequitur Rom. in cōsil. xxxv. visa facti serie. & Cor. Peru. in cōsi. lxxiiij. de duobus. col. fin. lib. j. & in consi. clxxj. post redditum consilium. col. fi. lib. iij. & in consil. ccxxxiij. in hac consultatione. lib. iiij.

¶ †Prædicta conclusio habet locum quando in contractu dicitur de filijs: secus si dicatur de liberis: quia tunc etiam in contractibus fœminæ includunt̃: vt no. Bal. per illum tex. in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius vo. Pe. de Anch. in cōs. cxxv. visis. Alex. in d. §. liberos. & in cō. lxxx. viso. li. j. 107

¶ Sed tamen talis differentia non videtur procedere sine dubio: quia ratio dictæ l. veteribus. ff. de pac. etiam videtur militare in liberis: quia sicut appellatione liberorum veniunt fœminæ cum masculis d. l. sed si hac. §. liberos. & & in l. fi. ff. de censi. & in l. cognoscere. §. liberorum. ff. de verb. signi. Eodem modo appellatione filiorum, veniunt filiæ, vt suprà dictum est. Et tamen in contractibus non veniūt. per d. l. veteribus. quæ quidem etiam videtur militare in liberis: nam etiam quandoq; appellatione liberorum non veniunt fœminæ. l. liberos. ff. de senato. vnde concludendum videtur vt infrà dicam.

¶ Secundo, cōclusio supra facta in contractibus non haberet locum quando absurdū sequeretur, si fœminæ in contractu non includerentur: vt Alexan. declarat in d. l. sed si hac. §. liberos. & in consi. lxj. super eo. lib. j. supra alleg. & ibi respondet ad illum tex. in §. liberos.

¶ Tertio, prædicta cōclusio non videtur habere locum in donatione q̃ latè debet interpretari. c. cū dilecti. de don.

¶ Et ad hoc allego decisionem Ang. in consi. ccxlij. super primo. in fine. Cardi. in cōsi. lxiiij. quòd dicta verba. & dixi in consil. xxxij.

Postre

108 ¶ † Postremò aduertendũ videtur, quia licet communis sit opi.ꝙ in contractibus masculinum non concipiat fœmininum, vt patet ex supradictis: tamen ista opi. non pro
A batur iure:[a] quia reg. l. veteribus. dicit, ꝙ in re obscura & ambigua interpretatio fit contra venditorem & cõtra locatorem qui apertius potuit legẽ dicere. Sed hoc in isto casu non videtur adaptari: quia nõ videtur obscurum nec ambiguũ, qñ dicitur de filijs, quin cõprehendantur filiæ: quia hoc semper habet locum, ꝙ masculinũ concipit fœmininum. d. l. qui duos. de lega. iij. Et cum ista sit regula, res clara & certa dicitur pro eo qui fundatur in regula: vt no. Bar. in l. quoties. ff. si quis cau. Et quia hoc est in vltima voluntate, vt. s̄. dictum est, ergo pariter idem videtur esse in contractibus: quia ratio diuersitatis efficaciter reddi non potest. Nec valet ratio Alexan. in. d. consi. lxj. dum inquit, quòd in vltimis volũtatibus fit larga ĩterpretatio. l. in testamentis. ff. de regu. iur. quia illa reg. nõ habet locum in legatis in quibus attenditur quod minimum est.
109 l. nummis. de leg. iij. l. apud Iulia. §. Seio. de leg. j. † Et tamen in legatis masculinum concipit fœmininũ. d. l. qui duos. & l. seruis. Ergo non videtur obscurum legatũ quãdo masculinum concipit fœmininum. Ergo l. veteribus. non videtur habere locum in tali casu.

¶ Et ad hoc facit quod Doc. dicunt de liberis: nam idem videtur dicendum de filijs, ex quo ratio diuersitatis assignari non potest: vt s̄. dictum est. Et quia etiam materia odiosa, vt ĩ. videbimus in dispositione l. masculinum concipit fœmininum l. si quis id quod. ff. de iurisd. omnium
110 iudic. Ergo idem in contractibus videtur. † in quibus licet debeat fieri stricta interpretatio l. quicquid astringendæ. de verb. oblig. non tamen verba contractus magis restringi debẽt, quàm si materia esset odiosa. Et de hoc aliquid dicit Cor. Perus. in consi. clxxvij. circa quod. lib. iiij. & in consi. ccxxxiij. lib. iiij. s̄. allegato.

¶ Tertia est quæstio in dispositione legali, in qua communiter omnes tenent, quod regula habet locum: si lex loquitur de eo, etiam in ea intelligitur. l. j. ff. de consti. pec. l. iij. in prin. ff. de neg. gest.
B ¶ Et hoc etiam procedit in materia odiosa & pœnali[b] vt dicit Cy. post Odof. in l. quicunq;. C. de ser. fug. Et idem dicit Alb. per illum text. in l. si quis id quod. ff. de iur. om. iud. & ibi etiã allegat tex. ĩ l. ait diuus. ff. de iure fisci. vbi

A Iure. Et hãc partẽ affirmatiuã plenè comprobaui in Cõsue. Paris. §. xij. C.M.

B Pœnali. An. Tiraq. tracta. Retract. § j. gl. ix. nu. 211. Sed vide Alex. consi. cxxxv. nu. 4. lib. j & quæ ibi dixi. C.M.

verbum quicunq;,masculum & fœminam continet:& idem est in ver. si quis.l.j.ff.de ver.sig.& not.per glo.in c.generali.in ver.vniuersos.de elec.in vj.& facit tex.in l.si quis in tantam.cum glos.fi.in prin.C.vnde vi.& in c.si quis suadente.xvij.q.iiij.iuncto c.mulieres. de sent.excom. & in l.si quis maior.C.de transac.cum gl.in l.cum proponas.eod.tit. & in clem.j.cum glo.in verb.eos.de sepul.Et ex his verificatur quod not. Ange.in consi.cclxxxix.viso testamento. vbi inquit, quòd quando masculinum profertur à lege,semper concipit fœmininum.alleg.Io.And. in c.fi.de elec.in vj.

¶Non omitto tamen quòd in casu l.si quis id quod.non videtur materia odiosa: quia interest reipublicæ quòd delicta puniantur.l.ita vulneratus.ff.ad leg.Aquil.c.vt famæ.de sen.excom.† Et quando tractatur de 111
interesse reipublicæ,materia reputatur fauorabilis:& extēsio fit etiam in materia pœnali.vt not.Bart.in l.quemadmodum.C.de agric.& censi.lib.xj.

¶Et ita dicit Cor.Perus.in consi.cxxxiij.lib.iiij.supra alleg.Et idem dicunt Moder.in d.l.si quis id quod,

¶Sed respondetur,ꝙ illud est verum quādo delictū remaneret impunitum:aliàs secus,vt declarat Bar.in l.ij.§.exercitū.ff.de his qui not.infa.

¶†Secundo potest responderi, quòd in pœnis causa immediata est fa- 112
uor reipublicæ.Et causa immediata attenditur, quæ principalis est. Et ita respondet Soci.in l.j.in prin.col.fi.de verb,obli.alleg. Bal.in l.fi.C. de interdi.matrimo.

¶Prædicta conclusio limitatur, primo vt procedat in materia indifferenti:secus si materia penitus non conueniret fœminis: vt in isto casu Domi.dicit in d.c.generali.cum simi.vt dixi supra in prin.nam ista limitatio semper intelligitur per ea quæ supradicta sunt.

¶Secundo ista conclusio habet locum, vt dictum est, etiam in materia odiosa.Et hoc intelligitur in odio rationali: secus est in odio irrationali,prout est quando vnus pro alio ponitur : quia tunc masculinum non concipit fœmininum.vt no.Bar.in d.l.j.ff.de ver.sig.pen.l. quisquis.C. ad legem Iul.maiest.& Domin.in d.c.generaliter.Aret.in consil.xxix. in facto.& facit quod not.Bal.in l.quicunq;.col.iij.in ver.sed pone,statuto.C.de ser.fug.vbi inquit, quòd si filij bannitorum non possunt morari in ciuitate,hoc statutum non intelligitur de fœminis.

¶Sed tamen aduertendū est,qui tex.in d.l.quisquis.per quam mouentur Doct.ad ita dicendū,etiā videtur fœminas includere.Sed ex dispensatione excipiūtur:quia Imperator vlterius ita declarando processit.

¶Secundo in d.l.quisquis non veniunt fœminæ alia ratione:quia est facta ibi distinctio de masculis & de fœminis.& ita illum tex. intelligit Bal.in d.l.quicunq;.col.iij.de ser.fug.& facit quod not.idem Bald.in l.in multis.supra de statu homi.& supra dictum fuit,

Tertio,

¶ Tertiò, etiam dici potest quòd in dicta l. quisquis. materia nõ ita cõueniebat fœminis, sicut masculis: quia in fœminis non est tanta audacia, vt not. Bal. in l. quicunq;. colum. iij.

113 ¶ † Tertia conclusio s. facta non habet locum quãdo lex de masculo loquitur per modũ qualitatis: vt quia dicat, religiosus vel medicus: nam tali casu masculinum non concipit fœmininum: vt no. Domin. in d. c. generali. per tex. in cle. eos. vbi Card. in fin. idem tenet. de consang. & affi. per illum tex. ibi, religiosos & moniales. Ad idẽ tex. in c. quòniam. §. hoc etiam. de simo, vbi similiter fit specialis nominatio de monialibus & monachis. Ad idem facit tex. xxvij. q. j. in c. impudicas. & sequitur Alexan. in consi. cxxxv. circa primum. col. pen. lib. j. & Barth. Veron. in consi. xxvj. magnifice & generose.

¶ Sed tamen ista limitatio non videtur procedere sine redubio: quia si materia ita conueniat mulieribus sicut re-
A ligiosis: idem [a] dicendum videtur: vt not. Card. in clemẽ. j. in v. q. de rescrip. Et certè nõ videtur differentia in nomine appellatiuo cuius qualitatis, vel alio nomine. Et ad hoc facit tex. in l. quicunq;. C. de ser. fugi. vbi quod dicit de seruo fugitiuo, etiam videtur habere locũ in fugitiua: & tamen est nomen qualificatũ: & ita tenẽdum videtur.

114 ¶ † Quarta conclusio s. facta nõ habet locum in materia
B correctoria [b], quia masculinũ non concipit fœmininũ: vt
C not. Alex. [c] in l. Gallus. in prin. col. vj. de lib. & posthu.

¶ Postremò etiam aduertendum est: quia licet secũdùm communem opi. s. dictum sit, quod in dispositione legis, etiam in materia odiosa masculinum concipiat fœmininum, hoc efficaciter nõ probatur in materia odiosa: quia text. in l. si quis id quod. cum simil. s. alleg. non loquitur in masculino præcise, sed in termino communi quando dicitur, si quis: quia de homine intelligitur. vt not. Bald. in dicta l. j. de verbo. significat. Et hoc tenendo dictum Bartol. quod communiter approbatur, licet aliud suprà dictum sit. Et in contrarium facit, quia ex quo propriè masculinum non concipit fœmininum, vt s. dictum est, hoc non deberet habere locum in materia odiosa, quæ debet strictè interpretari. l. cum quidam. de lib. & posth. & in regula, odiosa. de regu. iur. in vj. Et ad hoc facit illa distinctio communis, quod in fauorabilibus masculinũ comprehendat fœmininum, nõ in odiosis: vt not. per gl.

A Idem. Et bene. C.M.

B Correctoria. Ias. tenet cõtrà. l. si quis id. col. ij. de iurisdic. omnium iud. H.C.

C Alex. Idem Cor. cõsil. xiij. cons. xiij. li. 2. C.M.

in d.c.generali. cum si.s.allega.& facit tex.in d.l.j.§.sed & si incertum.de ventre in pos.mitten.

¶ †Quartò quæritur,†quid in statutis? Et videtur dicendum,quòd etiam [a] masculinum comprehendat fœmininum,vt not.Bar.in l.intra.in fi.ff.de legi.cum sim. vt tradit Alex.in l.si constante.§.fin.col.fin.ff.sol.mat.& notat Bar.in l.j.in fi.ff.de pecul.vbi absolutè dicit,quòd si statutum loquatur in materia indifferenti,masculinum concipiat fœmininum.& sequitur Aret. in consil. copiosè & eleganter.col.j.& idem not.Bald.in consil.xlvij. factum tale.libr.v.Et ideo statutum de primogenito habet locũ in primogenita [b].vt not.Bald.in l.in multis. ff.de statu ho.& sequitur Rom.in consi.xcviij.quo ad id.circa fin.& idem Fulg.in consi.ciiij.visis. 115 A B

a Etiam. Bar. consi. ccclxxvj, lib.j.And.Tir. trac.retrac. §. j.gl.ix.nu.229. Lud.Gomes in reg.Cancel.de infir.resignãt. q.vj. C.M.

b Primogenita.si tamen cõstet eãdẽ omnino esse rationẽ aliàs nõ. C.M.

¶ †In contrarium tamẽ facit:quia in statuto saltem odioso quod strictè debet interpretari,non videtur quòd masculinum concipiat fœmininum.Et ita in statuto pœnali arguit Alex.in consi.cxxxv.lib.j.s.alleg. Et idem Barth. Veronẽ.in consil.xxvj.s.allega.& idem in statuto tradit Alex. [c] in consi.xxiiij.animaduersis his.col.antepe.lib.ij. vbi concludit q statutum de habitatore nõ habet locum in muliere habitatrice.& idem Alex.in consi.xxviij. preclarè & subtiliter.col.iij.lib.iij.concludit,q statutum cõtra ius cõe quod loquitur in filiofamiliâs nõ habet locũ in filia:vt no.Cor.Perus.in consi.xiiij.in præsenti. lib.ij. 116 C

c Alex.Sed in d. consilijs est diuersa ratio, C.M.

¶ †Dominic.in d.c.generali.colum.ij.distinguit,quòd si masculinum profertur à statuto sub termino communi, idem est quod in dispositione legis:quia masculinũ concipit fœmininum. Si verò statutum præcisè in nomine masculino loquitur in materia exorbitanti,masculinum non comprehendit fœmininum:secus si in materia fauorabili.Vnde infert,quòd si statutum excludit matrem vt non succedat filio,non habebit locum in filia. Et ad hoc facit quod not.Bal.in l.quicunque.col.iij.in versi.sed ponetur.C.de ser.fug.vbi inquit, quòd si statuto cauetur q filij bannitorum de ciuitate expellantur,non habet locũ in fœminis:quia in illis est minor audacia: & statutum de adultero, non habet locum in adultera,vt not.Bal. in consi.vj.factum tale est.lib.v.in fi. 117

¶ Quintò† vidẽdum est de priuileg. Et Bal.in c.ad audiẽtiam.el j.col.fi.ver.quæro nũquid.de rescrip. dicit q vsu veterum masculinum concipit fœmininum etiã in priui- 118

legijs

legijs.& idem Domin.in d.c.generali.col.iij.in ver.tertio casu.vbi infert quòd priuilegium immunitatis cõcessum alicui ex filijs,etiam filiabus competit.

¶ Et ad hoc facit tex.in l.j.§.fi.de immu.vbi excipiuntur descendẽtes ex fœminis,non autem fœminæ. Et per hoc videtur dubitandum de eo quod voluit Signo. in consil. clxxx.in q.vbi inquit,quòd priuilegium legitimandi filios datum alicui,nõ intelligitur de filiabus. [a] Nam opi. communis videtur in cõtrariũ:quia etiam in priuilegijs masculinum concipit fœmininum.Et contra Signor. facit:quia potestas legitimandi est fauorabilis, & latè debet interpretari:vt not.Io.And.in c.fi.de simo. per illum tex.& Abb.ibi post alios sequit.& idẽ Oldr.dicit in cõsi. clij.factũ tale est.in prin.& Dñic.in c.quãuis.el ij.de pb.

¶ Et ad prædicta notandum est quod tradit Corn.Perus. in consil.clxxvij.circa quod.lib.iiij.& quod not.Fulg.in consi.cxxj.supposita.vbi in mandato Papæ de charitatiuo subsidio moniales includuntur.& Cardi.consi.cxxxv. puto.& Domin.in c.ne aliqui.de priuile.in vj.

119 ¶ Sexto † idem est in rescriptis:vt no.Archi.in d.c.si quis. xvij.q.iiij.vnde sub illa clausula,& quidam alij,etiã fœmina comprehenditur:vt not.Spec.in tit.de rescrip.præsenta.§.fi.versi.sed quæritur vtrum.col.j.in fi. Imol.in l. si ita scriptum.de leg.ij.& Domi.in d.c.generali.col. iij. versic.quarto casu.& not.in c.significauit. de rescrip. vbi Abb.hoc tenet:quia rescriptum est modici præiudicij.de quo ibi latè insistit And.Sicul.col.iiij.

120 ¶ Septimo † idem in sententia in verbis iudicis: vt notat Archid.in d.c.si quis.xvij.q.iiij.Et illud dictum Alex.extenditur etiam ad verba arbitri.in consi.j.col.vj.lib.v.

B ¶ Sed tamẽ [b] de sententia dubitari potest, quia est stricti iuris:vt no.Inno.in d.l.si ita scriptũ.de leg.ij.Et cõfirmatur:quia ex verbis sentẽtiæ plus inferri nõ debet, quã ex his necnon inferatur.Bart.in l.Iulianus.col.iij.ff.de con dic.indeb.& Fulg.in consi.cxl.præsuppositis.in ij.dubio. & dixi in consi.xliij.circa fin.Et de hoc etiam not.Alex. in d.consi.j.col.vj.

121 ¶ Octauo † quid in officijs? Bal.in c.ad audiẽtiã.el j.circa fi.ver.sane in officijs.de rescri.tenet q nõ.vnde infert q si quis in testamẽto dedit executores fratres suos,non intelligit de sororib⁹:quia fœmina inualidũ habet cõsiliũ.

¶ Et ex tali ratione videtur,quod dictum de officijs pro-

A Filiabus. Quod verũ puto,;quia nõ est tanta rõ in fœminis,& priuilegiũ exorbitat,& est originaliter decisio Signo.consi. clxxxiiij.in qõ. vertente inter Durantẽ,quod ad verbum refert & sequit Præposi.in c p venerabilẽ. §. qd verò. num. 125.q si.sint le. Itẽ tenet Sign. cõ.ccxix.factũ sic se habet.co. pe.nu.15.Cur. senior col.fin. Hippo.Marsil. singu.dxxxvj. & ita tenendũ est: licet Deci. hic, & Ias.in l. si qs id qd col. ij.de iuris om. iu. dubitẽt .sed ipse Dec. postea maturius cogitãs & pleni⁹ examinans, in cõsi.cccclij. secuius est opin. Signo.& bene. C.M.

B Tamẽ. Imo idem.C.M.

qd his temporibus iudicat.

cedat in materia differenti, prout regulariter est in officijs: vt in hac l. fœminæ.

¶ Nonò, † specialiter dubitatur, an appellatione fratris, 121
soror includatur de iure communi? Hoc clarum videtur in dispositione legis: quia iura hoc expressè dicunt. l. tres fratres. ff. de pact. vbi glos. & in l. Lucius. §. quæsitum. de leg. iij. & in l. Lucius. in prin. vbi glos. ff. famil. ercis. & in l. Lucius, §. Mæuia. el ij. ff. ad Treb. & not. Fulgo. in consilio lxxj.

¶ Et hoc procedit etiam si verbum, fratres, ab homine proferatur: vt not. Angel. in d. l. tres fratres. in d. §. quæsitum. & in d. §. Mæuia. & sequitur Alexan. in consil. viij. animaduersis. co. ij. lib. iiij. Et Pau. de Cast. in d. l. fratres. vbi ipse distinguit, an proferatur in numero plurali vel singulari.

¶ Sed magna dubitatio est, an hoc habeat locum in statuto? Pet. de Anch. in c. j. de constit. quem refert Alexan. in d. consil. lxxxv. † tenet quòd non, in statuto odioso. & 123
idem Paul. [a] de Cast. in consil. ccxl. hæreditas prædicta. A
quem refert Fran. de Cur. in consil. ix. Et concludit Pau. de Cast. in d. consil. quòd statutum excludens sororem à successione fratris, non habet locum in successione sororis. & idem tradit Bened. Cap. in consil. lxij. cùm viso. circa fin. qui tenet quòd non: quia non propriè masculinum concipit fœmininum. Et quia sunt diuersa nomina, frater & soror, non est idem sicut est in filio & filia. Et hoc idem in casu substitutionis not. Fulg. in consi. xxxiiij. domina Catherina. quia non propriè masculinum concipit fœmininum. ideo appellatione fratrum non veniunt sorores. Et idem in statuto exorbitante tenet Cor. Peru. in consil. xciiij. circa prin. lib. ij. in prin.

A Paul. Quod est consi. cxix. lib. j. secundùm nouã impressionẽ. & placet in exorbitãti. aliàs secus. adde Alex. consi. xlv. lib. vij. Soci. in rubric. in xij. ff. de acqr. poss. Albe. in j. par. stat. q. clxviij. Deci. j. e. l. secundùm naturam. in fine. C.M.

¶ In contrarium [b] autem est decisio Bal. in consil. xlvij. B
factũ tale. in verbo, dubitatur. lib. v. vbi inquit, † quòd in 124
dispositione legis & testatoris appellatione fratris soror comprehenditur. Et idem dicit in statuto si eadem ratio sit. & idem tradit Alexan. in consil. lxxxv. animaduersis. colum. ij. lib. iiij. s. alleg. & late Franc. de Cur. in consil. ix. Ticinensi statuto. & Ludo. Bologni. in consil. lx. tota difficultas videtur in perscrutando, an sit eadem ratio in sorore quæ est in fratre. Nam vbi esset diuersa ratio, allegata suprà in contrarium procederent: & exemplum habetur per Alexand. in consil. xv. viso testamento. lib. iiij.

B In cõtrariũ, vide Hippo. de mar. in suis singul. xxxix. incip. capias vnũ de pane lucrãdo. vbi allegat plura consilia doctorũ tenentium hanc partem. H.C.

Decimo

125 ¶ † Decimo, notandum est de quibusdam verbis specialiter. Nam appellatione coniunctorum [a] vterque sexus comprehenditur etiam de proprietate sermonis. Alexan. in consil. xv. circa dubitationem. col. fi. lib. ij.

¶ Idem est appellatione propinquorum. Bald. in consil. cccxxxiiij. in q. libr. iij. Idem est appellatione proximorum. vt not. Ange. in consil. cclxxxix. viso facto. Idem est appellatione descendentium, quia veniunt masculi & fœminæ. Alex. in consi. clx. viso themate. lib. ij.

126 ¶ † Idem est appellatione posterorum. Anto. de Butr. in consi. ix. viso puncto. in primo dubio, cum simili. vt s. dixi & tradidit Pet. de Ancha. in consi. cccxxxix. pro maiori intelligentia. colum. iiij.

¶ Et sub nomine auunculi matertera non comprehenditur. Cor. peruf. in consil. cclxxj. lib. iij.

127 ¶ † Vltimo, econtrà, fœmininum [b] non concipit masculinum. l. si ita scriptum. de leg. ij. not. per gloss. in § fin. qui da. tuto. test. poss. in l. j. ff de verb. signi. Ideo ancillis legatis masculi non continentur. l. seruis legatis. de leg. iij. Nam hoc esset contra naturam, quam ars quantum potest imitatur, vt dicit Car. in cle. j. in ij. q. de sepul. in fin. & in clemen. j. iiij. quæstio. de elect. Et ideo nomine abbatissæ abbas non comprehenditur: vt per gloss. in clemen. ascendentes de statu monac.

¶ Et intelligitur, nisi esset eadem ratio in masculo, quæ est in fœmina: vt dicit Anto. de Butr. in c. fi. char. ix. de consuetu. quem referunt & sequuntur Medern. in l. si quis id quod. ff. de iurisdict. omn. iudic.

¶ Sed hoc non videtur verum [c]: quia tunc non esset differentia inter masculinum & fœmininum, contra. d. l. si ita scriptum.

¶ Et econtra illud dictũ Ant. de But. allego tex. notabilẽ
128 in c. quoniam in princ. de simo. † vbi pœna quæ mulieribus imponitur, non habet locum in masculis, in quibus tamen erat eadem ratio. Et illum tex. ad hoc ponderauit Ioan. de Anan. Sed illud quod dicit Anto. de Butr. posset habere locum quãdo dictũ fuisset de fœmina gratia maioris frequẽtię [d]. Ex quo infertur ad quæstionẽ quã Albe. ponit in j. parte statutorũ, quæst. ciiij. incip. sed quid si statutũ sit in villa. quod quis nõ teneat capras sub pœna, an habeat locum in hircis. dicit fuisse determinatũ Mutinæ quod non, de consil. Alberti Papiens. per regulam

[a] Coniunctorum. Sed non appellatione consanguineorum: vt vult Alex. consil. cliij. cõsi. clxxxj. in fin. libr. vij. C.M.

[b] Fœmininum. Vide Alex. in l. sed si hac. §. liberos. de in ius vocando. & in consil. xlvj. iiij. volu. & consil. lxvj. Hie. Chu.

[c] Verum. Idem Deci. c. cum in cũctis. in prin. col iiij. de elec. C.M.

[d] Frequentiæ. Alciat. l. detestatio. §. serui. de verb. sig. fa. Certet. in sing. ver. frequẽtia. Gerard. singu. xcvij. Tengi ad Alex. consi. cxix in fi. libr. vj. C.M.

dicta l.si ita scriptum . quia fœmininum non concipit masculinum.

¶ Dicit tamen Alberic.quòd vidit contrarium obseruari propter identitatem rationis: & dici potest expressum fuisse de capris propter maiorem frequentiam, vt dixi. Et ad hoc facit gloss.in l.j.C.de rap.virg.

¶ † Appellatione tamen personæ masculus continetur, 129 vt not.Bal. [a] in l.quicunque.col.iij.ver.idem si statutum A diceret,quæcunque persona.C.de seru.fugi. Et idem dicit ibi,nomine vniuersitatis. per l.metum.§.animaduertendum.ff.quòd met.causa. Et idem dicit Bal.in d.l.quęcunque.de nomine aquilę:quia masculus & fœmina comprehenditur.Et in hac l.hæc satis sint.

A Bald. Adde eundem in l.omnes populi. de iusti.de iur. col.pe.& Barba.c. dilecti.de fo.compe. col. viij.& si vis videre latissi.de pluribus verbis, puta, filij appella.an veniat filia:& hirci appel. an veniat capra: & verbum,si quis si comprehendat fœminam, verbũ raptor, & de similibus vide Barba.in cle.j. de elect. vbi multa dicit in col.xj.vsque ad xx.Hie.Ch.

PHILIPPVS Decius regius senator Delphi.

In §. Item impuberes. Argumenta.

1 Impuberes ciuilibus fungi officijs haudquaquam possunt.
2 Impubes iudex eligi nequit.
3 Impubes dignitatem aut officium sine administratione potest obtinere.
4 Pupillus, quòd scilicet iudicio careat,ab officijs prohibetur administrationem requirentibus.& nu.5.
6 Iuramentum non præsumitur esse de feudi substantia.
Pupillus in ecclesia cathedrali canonicatum habere potest.
7 Pupillus in ecclesia præbendam obtinere potest.
8 Pupillus iure hæreditario dignitatem cum administratione potest obtinere.
9 Pupillus neque notarius neque testis esse potest.
10 Impuberes defectu iudicij non possunt ad testimonium admitti.
11 Pupillus maior factus testis esse potest de his quæ vidit in ætate pupillari.

§. Item impuberes.

ITEM *impuberes ab omnibus officijs ciuilibus debent abstinere.*

¶ NOTA regulam † quòd impuberes ab omnibus 1 officijs ciuilibus remouentur.| Et ideo non tenetur pater qui consentit filium infantem creari decurionem: quia creatio non valet. lege Lucius. §. pro infante filio. vbi gloss.ff.ad municip. Et idem est in officijs ecclesiasticis quæ impuberibus non conferuntur.c. indecorum. de ætate & qualit.c.superinordinata.de præbend.

Et

¶ Et ista regula generaliter procedit, adeo quòd etiam propter penuriam hominum impubes non admittitur.l.ij.§.fi.ff.de iure immun.

2 ¶ Secundo ampliatur,† vt etiam iudex eligi non possit,ita quòd officiũ debeat exercere post pubertatem: quia tempus electionis consideratur. vt not.Bar.in l.impuberem.in prin.ff.de fal.vbi dicit,quòd pupillus notarius creari non potest,hoc modo,vt postea factus maior officium exequatur.alleg.l.excusatur.in princip.ff.de excu.tut.& text.in c. si eo tempore.de rescript.in vj.

3 ¶ Sed hoc dictum dubitabile videtur:† quia vt j.dicam, impubes potest habere officium & dignitatem sine administratione. Ergo nihil repugnare videtur quominus constituatur notarius conferẽdo exercitium post tempus pubertatis: quia tunc dum est impubes nihil facit iudicio intellectus impuberis. Sed postea post pubertatem exequitur officium secundum iudicium quod tunc habet. Secus esset quando actus in effectu haberet fundamentum à iudicio pupilli, dum est pupillus. gratia exempli: Si minor xiiij.annis faceret testamentum conferendo eius testamentum post tempus pubertatis. Certè hoc non valeret: vt est bonus tex.in l. .si minor.ff.de ser.expor.ibi,consilio eius quasi parum firmo resistit.& facit tex.in l.j.§.fina.ff.commod.

¶ Non obstant iura allegata per Barto.quia habent locum quando electio fit simpliciter. Secus quando facta est conferendo exercitium in tempus habile: de quo tamen videndum est quod dixi in cap.post cessionem.de probatio.

4 ¶ † Tertio pupillus prohibetur hic, quia iudicio caret: vt dicit textus in l.cum prætor.§.non autem.ff.de iudi.& in §.præterea.insti.quibus non est permis.fac.testa.& facit textus in l.j.§.impuberes verò.C.de fal.mo. Idcircò tertio ampliatur ista regula, vt contrarium per viam dispensationis à principe constitui non posit: quia super defectu iudicij naturalis dispensari non potest.vt not.Innoc.in c.sciscitatus. de rescrip. Bal.in l.bonarum.C.qui admit.fa.tex.in l.fin.C.de testa.milit.cum similibus, vt not.tradit ibi Alexand. Et videtur hoc procedere, nisi pupillus esset doli capax: quia cum eo videtur quod princeps dispensare posit: vt not. Angel.& sequitur Alex.in d.l.fina.per illum tex.de testa.mil. & ad hoc facit text.in d.l.de minore.in princip.ff. de quæstionib. vbi in crimine læsæ maiestatis impubes habilitatur ad testimonium. & facit glo.in c. statututum.in versi.in canonicis.de rescript. in vj. quæ dicit quod Papa ex certa scientia potest causam pupillo committere. Et de hoc tradit Abb.& Moder.in c.cum vigesimum.de offic.deleg.

5 ¶ † Et prædicta regula nũc limitatur vt procedat in officijs & dignitatibus cum administratione. Secus esset in officio & dignitate simplici quę non haberet administrationem: ad quã etiam pupillus habilis videtur: vt no.Bal.post Odof.in d.l.fi.per illũ tex. de testa.mili. Et idem Bal.per

illum tex.in l.sed & milites.§.iam autē.ff.de excu.tut.vt not.Bar.in l.j.col.x.versi.ex prædictis patet.C. de digni.lib.xij.vbi inquit,quòd infans licet nihil intelligat, miles creari potest.Et hoc sæpenumero faciunt barones & reges qui faciunt eorum filios paruulos milites:vt Alb. dicit in d.l.fi. Et ista ratione etiam infanti feudum concedi potest : quia magis habet naturam beneficij, quàm contractus. Et licet non poſsit iurare. l. iusiurandum.§. pupillo.ff.de iureiur. † iuramentum non est de substan- 6
tia feudi.ita Bal.dicit in l.si quis serno.C.commu.de manu.& facit tex.in l.quam tuberonis.§. pupillum.ff.de pecul.vbi pupillus potest habere peculium.

A Pupillus. Imò requiritur quòd annum decimumquartum excesserit. Egid.Bellamera decis.DCCXXVij. supposita. & decis.DCCLV. sentit Panor. c. super inordinata. nu. 4. de præben. in ca. præterea . de æta.& quali.& est decisum per Reg. Cancella. 17.Inno.8. [redacted]

¶ Et eodē modo in ecclesiasticis potest pupillus [a] habere A canonicatū in ecclesia cathedrali , licet vocem dare non poſsit.c.ex eo.de elec.in vj.no.in c.fi.vbi gl.de iud.in vj.
¶ † Et potest etiam pupillus habere præbendam in eccle- 7
sia:vt not.Bald.in l.administrantes.§. qui corporis. ff.de excut.tut.& est text.in c.ex insinuatione.de simo.de quo Feder.tradit in consi.xlix.domine Raynut.& in consilio cxxxij.casus est talis:quædam est canonica. Et late Abb. in c.super inordinata.de præben. Nam etiā pupillus potest habere ordines minores in quibus sufficit septennium.vt per gl.lxxvij.distin. in summa.& in clem.fi. de æta. & qualit. Ergo etiam poterit habere beneficia simplicia:vt s̄. dictum est: quia ille qui reputatur habilis in ordinibus,etiā in beneficijs debet habilis reputari.c. de his.vbi gl.xxviij.distin.in c.accepimus.de æta.& qualit.
¶ † Secundo,regula procedit nisi pupillus iure hæredita- 8
rio dignitatem cum administratione consequeretur: vt patet in filio regis,qui mortuo patre succedit : vt not.in cap.grandi.de sup.neglig.præla.& not. Bal.& Ang.in d. l.fina.de testa.mili.& idem Ang.in l.cum prætor.§.non autem.ff.de iudic. Et tunc debet regi per tutorem [b]:vt B not.Old.in consi.lij.quæstio talis est. Ioan. And.in addi. Specu.in titu.de tut.in rub.cum similib.vt tradit Alex.in d.l.fi.& Abb.in c.cum vigesimum.col.ij. de offic.deleg. Ioan.de Ana.in rub.de delic.pue.col.j.

[redacted]

¶ † Et per istam regulam infertur,q̄ pupillus non potest 9
esse notarius.vt not.Bal.in d.l.impuberē. in prin.de fal. Et eodē modo non potest esse testis.l.iij.§.lex Iulia.l.inuiti.in fi.ff.de testib.§.testes autē.insti de testa.quia eius testimoniū esset, sicut si cæcus testificaret de coloribus:

vt Bal.

vt Bald. dicit in l.testium.C. de testib.colum.ij.versicu. redeo ad primum.

¶ Et licet non opponatur, eius dictum non valet: quia ipso iure est nullum.vt not.Ang.per illum text.in §.j.in authentic.de testamen.

10 ¶ †Et non videtur quòd etiam in defectum aliorum impuberes admittantur propter defectum iudicij naturalis,ex eo quod s.dictum est per l.ij.§.fina ff. de iure immuni.licet secus esset in alijs testibus qui ob alium defectum repelluntur.

¶ Et ista cõclusio fallit in crimine læsę maiestatis in quo pupillus ad testimoniũ habilitatur.l.de minore.in prin. ff.de quæstio.Secundo fallit quo ad iudicium faciendũ si sit doli capax:vt no.per gl.in l.inuiti.l.ij.in fi.ff.de testi. & not.Barto.per glo.ibi in l.fina.C.de his quibus vt indign.& in l.ex libero.§.fina.ff.de quæstionibus.Non tamen facit iudicium plenum, sed aliquale. vt not.Bartol. in l.maritus.suprà de quæstionibus.

11 ¶ †.Tertio & vltimo limitatur,nisi sit maior factus:quia testificari potest de his quæ vidit in pupillari ætate secundum glo.in l.iij.§.lex Iulia.s.de testi.in l.notione.§. instrumentorum.de verb.sign.in l.ad testium.in prin.ff. de testa.& in §.sed neq;.instit.de testa.& not.Spec.in titu.de testi.§.j.versic.sed nunquid factus impubes.Et hoc est verum in his quæ vidit dum esset proximus pubertati:vt not.Bart.in d.l.ad testium.in prin.& in d.§.instrumentorum.& est communis opinio: vt dicit Are.in d.l.

A ad testium [a].& Ang.Aret.in §.testes.instit.de testamen.

B ¶ Sed tñ considerandũ est: quia hoc nõ videtur verum [b]. Nam ex quo eorũ dictum refertur ad tempus pupil.ætatis in quo non habebat iudiciũ,non videtur valere testimonium:quia factus pubes non deponit.Prout nunc,sed prout tunc.facit tex.in l.[illegible]j.§.fin.ff.cõmo.vbi factus maior nõ obligatur pro cõmodato facto in ætate pupillari.

PHILIPPVS Decius Valen.

In l.Eius est nolle. Argumenta.

1 Nolle nubere non dicitur, quæ viri potens non reperitur.
2 Religiosus qualiter intelligatur non habere velle aut nolle.
3 Silere dicitur propriè qui loqui potest,& desinere qui cœpit.
4 Tutor nomine pupilli bonorum possessionem agnoscere quit,repudiare nequit.
5 Repudiare posse eum,qui & adire,qualiter intelligendum.

A Ad testium. Hæc opini. est etiam cõmunis de iure canon. circa quam vide Felin. latè post alios cap. cũ nobis. de pscrip.iij. col.in cã tñ criminali requirit qd sit ætatis xx. annorum: vt l. in testimoniũ. s.de testib.Sed an vbi delictũ aliter non posset probari, admittantur impuberes. Albe. quòd sic in l.in testimoniũ. s. de testib. quod tamen non credo verũ p not. per Bald. in l. testiũ.C.de testi.ij.col.& per ea quæ dicit hic do. Philip. in versi. & per istam. & maximè,quia in criminalibus probationes debẽt esse luce clariores.l.fina.C.de probati. & per tex.in d.l in testimonium qui non sine mysterio statuit ætatem xx. annorum. in causa criminali.Hie. Chu.

B Verum. Imò vt dicit ad Alex. consi.xxix.lib. vij Caro.M.

Quam hodie approbat L.9 tit.13 p.16 [illegible]

6 Nolle & velle cõtraria sunt, mediũ inter vtrũq; est nõ velle.
7 Voluntatem cessare, differt ab eo quod est, eandẽ reuocare.

REGVLA III. VLPIANVS.

EIVS *est nolle, qui potest & uelle.*

¶ ISTA regula vltra gl. melius exemplificari potest,
ex eo quod dicit tex. in l. pater Seuerinam. in princ. ff. de
condi. & demon. & Bar. ibi ponit summarium huius l. Et
not. illum. quòd illa † quæ non est viri potens non dici- 1
tur nolle nubere, ex quo matrimonium contrahere non
potest. Et sic velle non potest. bene facit tex. in l. quis sit
fugitiuus. §. idem ait si seruus. ff. de ædil. edi. vbi nolle di
citur ille qui potest statim facere, & nõ fecit ibi, cum pos-
set noluit. Ad idem tex. in l. nolle adire. ff. de acqui. hær.
vbi non videtur nolle adire qui non potest. Et ista ratio-
ne dicitur, quòd † religiosus non habet velle nec nolle. c. 2
si religiosus. de elec. in vj. & in c. si religiosus. de testa. in
vj. in c. si. de sepultu. eo. lib. not. in c. non dicatis. xij. q. j. &
ideo non nocet nolle ei qui velle non potest. vt not. Bal.
per illum tex. in l. ab administratione. C. de leg. vbi post
Iac. But. infert ad statutum quod imponit pœnam decli-
nanti iurisd. potestatis, vt nõ habeat locum in clerico qui
etiam si velit non potest coram seculari litigare. c. si dili
genti. de fo. comp. & hoc late prosequitur ibi Alex. & per
istam etiam vt s. & nolle etiam dicitur, qui facit quod nõ
possit velle. vt not. Bald. in c. intelligimus. col. ij. de iudi.
per l. j. C. de natu. lib. vbi etiam Bal. in vlti. not. idẽ dicit.
¶ Et per istum tex. dicit Abb. in consi. xxij. quidam Ioan.
colum. ij. libr. ij. quod † ille dicitur proprie silere, qui po- 3
test loqui: & desistere dicitur ille, qui inchoauit. vt not.
Bald. in consi. xvj. de verbor. significa. facit text. de pœni.
distin. ij. in si vbi dicitur, quòd illud quod non est, deseri
non potest. Et propriè excusatur ille qui acceptare po-
test: & qui non potest, dicitur impropriè excusari. gl. not.
in l. j. §. initium. in versi. casum. ff. de postul. & facit quod
not. per glo. in c. ad dissoluendum. de despon. impu. dum
inquit, quòd non moritur ille qui non vixit. alleg. xxxij.
q. ij. in c. quod vero. & in c. sicut ex vestratum. de homi-
ci. cum simil. vt per glo. in d. c. ad dissoluendum. & est re-
gula generalis, quod priuatio presupponit habitum. l. de-
cem. de verbo. obliga. l. manumissiones. de iusti. & iure. l.

non

non videtur.ī.eo.vbi de hoc plenè videbimus.

4 ¶ † Et regula istius l.secūdùm gl.Bar.hîc fallit in tutore qui bonorum possessionem agnoscere potest pro pupillo:& tamen illam repudiare non potest.l.tutor.ff.de bo. possessione.

¶ Sed tamen videtur dicendum ꝙ imò ista regula etiam in tutore habeat locum:nam ipse potest nolle, cùm habeat facultatem adeundi hæreditatem, vel agnoscendi bonorum possessionem. Ergo etiam bene verificatur, vt dicatur nolle adire vel nolle agnoscere. Sed non sequitur quòd licet dicatur nolle adire vel nolle agnoscere bonorum possessionem, quòd videatur repudiare: quia ex eo quòd tutor dicat, nolle agnoscere, nolle adire, non infertur repudiatio:vt not.in l.qui se patris.C.vnde liber. vbi declaratum fuit.

¶ Bene verum est quòd per illum tex.in d.l.tutor. limita
5 tur regula.l.is potest.ī.de acquirē.hæred.† vbi dicitur:is potest repudiare, qui potest adire. Nam illa regula habet locum in eo qui iure suo & ex propria persona adire potest. Secus si ex persona alterius.vt not.Bar.hic: & sequitur Alex.in l.legatum.ff.de leg.j.in l.fi.C.de repub.bon. possess. Et hoc etiam non videtur verum:quia imò regula d.l.is potest.etiam habet locum in eo, qui ex persona alterius adire potest:vt probatur in l.is qui hæres.§.fi. ī. de acqui.hære.vbi in repudiando voluntas patris & filij requiritur sicut etiam in adeundo necessaria est, vt etiam dixi in d.l.ij.de repud.bon.possess. Et ideo d.l.tutor. aliū habet verum intellectum:quia procedit in eo qui ad vtilitatem alterius adire potest. Nam in præiudicium alterius repudiare nō potest.vt no.idē Bart.in d.l.is potest. col.v.vbi alleg.gl.hic, quæ hoc sentire videtur, dum dicit quòd fallit in tutore ratione officij.

6 ¶ † Postremo, ad declarationem verborum regulæ, notandum est ꝙ nolle & velle cōtraria sunt. Et inter ista con-
A traria datur medium, quod est, non velle[a] vt not. Bart.in l.iam dubitari.de hære.insti.facit quod not.in l.j.§.scientiam.ff.de tribu. Nam verbum nolle, denotat expressam resistētiam:nō sic in verbo non velle. vnde dormiens bene dicitur non velle:sed nō dicitur nolle, vt tradit Inno. Io.And.& doc.in c.prudentiam.§.sexta.de offi. deleg.cū simil.vt dixi ibi, & in l.qui se patris.post Alexand.ibi.C. vnde lib. Et adde Abb.qui videtur in c.finem litibus.de dolo

A Non velle. adde Bal. in l. verbū.C.de fideicommissis.

dolo & contu.in ij.col.

¶ Et ad predicta etiam fa.quia † aliud est, quòd in aliquo 7 casu cesset voluntas:& aliud est, quod voluntas reuocetur[a]. A gratia exempli: morte mandantis expirat mandatum, et mandatum nõ extinguitur per mortem tanquam reuocatum sit à domino. Sed quia voluntas domini cessat. l. iiij. ff. loca. nam per mortem non dicitur voluntas reuocata: quia reuocatio est quando contraria voluntas ponitur, & talis reuocatio per mortẽ fieri non dicitur. ita notabiliter Bart. dicit in l. more maiorum. col. fi. §. de iurisd. om. iud. vbi per hoc infert quod si aliquis causam delegauerit, donec iusserit reuocandum, quòd per mortem non videtur reuocare[b]. Allegat bonum tex. in c. si delegatus. B de offic. deleg. in vj. & est cõmunis opinio, quod per mortẽ non dicatur actus reuocari[c]: vt latè Alex. concludit: quia C alios refert. in l. centesimis. §. fi. de verb. obli. & est dictũ Inn. in c. licet vndique. de offic. delega. refert & sequitur Ang. in l. & quia. §. de iurisd. om iud. Et sic ille cuius voluntas cessat, dicitur non velle. Et nolle dicitur, qui reuocationem facit. PHILIPPVS Decius Valentiæ.

a Reuocetur. no. vnũ casum vnicũ in materia reuo. mandati. quòd vbi subest causa reuocandi mãdatũ, reuocatur. l. si cũ Cornelius. ff. de solu. ibi, nec causam habuisset. Hie. Chuc.

b Reuocare. hinc etiã dicitũ iudex qui posuit quendam ad confinia donec reuocauerit, an eo mortuo expirent cõfinia. de quo vide Bar. l. cẽtesimis. hic alleg. Bal. in l. in emptis. vbi latè Sali. de contra. empt. latè per cano. in c. si gratiosè. de rescrip. lib. vj. H. C.

c Reuocari. fateor, sed bene dicitur per se finiri cessante voluntate, vt in delegatione vel alio mãdato. C. M.

In l. Velle non creditur. argumenta.

1 Velle non putatur, qui superiore cogente operatur.
2 Voluntarius non dicitur actus qui iussu patris vel domini est factus.
3 Voluntas coacta qualiter voluntas dici possit.
4 Voluntatem coactam, voluntatem esse, in negotijs proprijs & non alienis intelligendum.
5 Voluntas an possit dici coacta in eo, q gerit negotia aliena.
6 Voluntas dicitur quandoque coacta conditionali violentia.
7 Filius vel seruus aliquid faciens mandato patris vel domini pressus excusatur.
8 Locator operarum excusatur, si iussu conductoris aliquid fecerit in fundo alieno.
9 Laborator an ob denũtiationem cum protestatione extraiudiciali desistere teneatur.
10 Bona fides possessoris non alteratur per simplicem denuntiationem.
11 Vicinus vicini negotia nosse præsumitur.
12 Iudicis mandato qui quid operatur, an aliquãdo excusetur.

REGVLA IIII. VLPIANVS.

VELLE non creditur, qui obsequitur imperio patris uel domini.

NOTA

1 ¶ NOTA quòd † non reputatur velle ille qui actum facit ex iussu patris vel domini: licet enim præcise nõ cogatur obedire, quia etiam iubente domino seruus potest nolle adire: vt dicit tex. in l. cum proponas. C. de here. insti. Tamen obtemperando actus ille non dicitur voluntarius, vt hic dicitur. Et secundùm gl. hoc intelligitur quo ad hoc vt à pœna excusetur, aliàs secus: quia etiam voluntas coacta, voluntas est. vt per glos. quæ alleg. l. si mulier. §. si metu. el ij. supra quod met. cau. & l. si patre cogente. supra de ritu nup. Sed certè hoc modo ista regula multũ restringitur intelligendo illam respectu pœnæ, de qua in tex. nihil dicitur. Et ideo generaliter vt verba sonant intelligi potest, quia propriè & verè non datur velle: nec
2 † actus voluntarius videtur, quando fit iussu patris vel domini: quia ex voluntate fieri dicitur, quod ex libero mentis arbitrio proficiscitur. vt dicit tex. xv. q. j. c. j. in §. volũtatem. Et per obedientiam propria voluntas mactatur, vt inquit tex. viij. q. j. in c. sciendum. Et actus non dicitur
A voluntarius, quando fit ab eo qui poterat compelli: [a] vt not. Bal. per illũ tex. in l. nouissime. ff. quod fal. tut. auth. & tradit Io. Andr. in c. præterea. in ver. extorquentes. de iure patr. & in regula bona fides. in prin. de reg. iur. in vj. cum simi. vt dixi in c. cum M. de consti. & facit text. in l. rem legatam. infra de adi. lega. vbi alienatio dicitur voluntaria, quando non instante necessitate, sed à mera volantate ꝓcedit. Et ideo ex prædictis bene infertur, quòd hæc regula absolutè procedat prout loquitur.

A Compelli. Dec. consi. ccij. nu. 2. vbi dixi. C.M.

3 ¶ † Non obst. ꝙ voluntas coacta voluntas dicatur, vt in iuribus alleg. in gl. & ad idẽ tex. in l. si priuatus. in prin. supra qui & à quib. & est tex. melior de iure. xv. q. j. in c. merito. quia respondetur ꝙ voluntas est qualificata & non simpliciter vnde non propriè dicit̃, ex quo nõ est simpli-
B citer, sed secundũ quid [b] arg. l. hoc legatum. & ꝓ ibi Bar. de le. iij. Et ad hoc est text. ad literam in c. maiores. in §. item quæritur. de baptism. vbi dicitur, ꝙ coactus dicitur velle cõditionaliter & non absolute. & facit tex. in d. l. si priuatus. vbi primo dicitur, ꝙ coactus manumittere voluntatẽ accõmodauit. Et postea dicit text. ꝙ non fuit voluntas manumittẽdi. Et sic simpliciter & absolute eius q cogitur nõ dicit̃ volũtas. Et in primo limitat̃ & declarat̃ illud quod dicitur ꝙ voluntas coacta, voluntas est. Et regula nostra intelligitur de volũtate simplici & propria.

B Quid. Bal. l. pe. in fi. C. qũo & qñ iud. adde Arist. in iij. Ethic. Gabr. Biel. in iiij. sent. di. xv. q. iiij. arti j. tetigi ĩ tractã. v sura. nu. 411. Et nouem gradus volũtarij tradit Bonauen. in ij. sent. dist. xlj. & quæ dicã ĩfra . e. re. cxxxiiij. C.M.

Secun

¶ †Secundo, quod dicitur quod voluntas coacta voluntas est, habet locũ in negotio proprio. Secus est in negotio alterius: vt not. Bal. dicit in rubri. de controuer. inuest. in fi. per l. j. in fi. ff. de auto. tut. & idem no. Bal. in l. ij. §. sed si quis. col. fi. C. commu. de leg. 4

¶ †Sed considerandum est, quòd imò etiam in gerente negotium alterius: quia in tutore vel procuratore voluntas coacta voluntas est, dum eligit potius hoc facere, quàm aliud malum pati, vt dicitur in d. c. merito. xv. q. j. Nam ratio ista quæ in facto proprio consideratur, etiã in alieno procedit, bene verum est quòd compulsio non reddit actum nullum in facto proprio: secus in tutore. & ita loquitur text. in d. l. j. in fi. Et hoc idem est in pluribus alijs casibus. vt not. ibi per glos. 5

¶ †Tertio voluntas coacta voluntas dicitur, quando violentia præcise non infertur, sed est conditionalis: puta: nisi sic feceris, te interficiam. In eo enim quòd elegit ita facere potius quàm mori, eius volũtas est: vt declarat tex. in d. c. merito. v. q. ij. & in d. c. maiores. in §. item quæritur. de de bapt. Secus quando quis præcise cogitur aliquid facere, quia tunc nullo modo consentire videtur: quia potius dicitur pati, quàm agere: vt dicit tex. not. in c. satis. quod met. cau. & idem habetur in d. c. maiores. 6

¶ Quarto & vltimo licet coacta voluntas dicatur, non tamen est voluntas spontanea. vt no. Abb. per illũ tex. in c. j. de reg. & est gl. not. xxxiij. q. v. in c. notificasti. in verb. licentia. & no. Abb. in c. cum locum. de sponsa. in c. abbas. quod met. cau. Et in hoc etiam considerandũ est, quia si voluntas spontanea accipiatur pro libera, hoc habet locũ in qualibet voluntate simplici quæ propriè libera esse debet, per ea quę superius dicta sunt. Si verò capiatur spontanea voluntas pro voluntate eius qui spontè se offert: tunc spontanea voluntas à voluntate simplici distinguit̃. Nam sponte fieri dicitur illud quod fit proprio motu, & non ad petitionem: vt not. dicit Pet. de Anch. in cle. præsenti. de censi. in v. not. vbi expresse, dicit, quòd non dicitur spontè fieri illud quod fit ad petitionem.

¶ †Vltimo notandũ est quod dicit gl. hîc per istũ tex, & excusatur filius vel seruus qui aliquid facit de mãdato patris vel dñi. Et hoc intelligit̃ in delictis leuibus qui non habẽt atrocitatẽ: vt gl. dicit per l. ad ea. infra eod. Et ad hoc est tex. in l. liberorũ. §. excusant̃. ff. de his qui not. infa. & in l. liber homo. la ij. in prin. supra ad leg. Aquil. & glos. ibi latè insistit. Secus est in grauibus delictis in quibus non excusatur filius vel seruus. d. l. ad ea. quæ à contrario sensu. & est tex. in l. seruus non in omnibus. s. de act. & obli. & no. Bart. in l. seruus. ff. de noxal. in l. non solũ. §. si mandato. col. j. s. de iniur. & ibi in versi. idem puto. dicit ꝙ quælibet iniuria personalis dicit̃ graue delictũ quantũ ad propositũ. Et licet in grauioribus (vt dictũ est) non excusetur filius vel seruus ex iussu patris vel dñi, pœna tamẽ mitigatur: vt est tex. no. in l. seruos. C. ad leg. Iul. de vi publ. & Bal. & Sali. ibi ad hoc not. illũ text. Et eodẽ modo excusaretur etiã in 7

atrocibus

atrocibus, qñ seruus cogeret à dño sub cōminatione mortis si illud nō faceret: vt Bar. dicit in d. l. seruus. de nox. Et hoc haberet locū in quolibet qui tali modo per metū cōpelleretur: vt not. per doc. in l. vt vim. supra de iust. & iu.

8 ¶ † Et quod supra dictū est de filio vel seruo, etiā habet locū in alijs hominibus sui iuris qui ex mādato alterius excusant, saltē in his quæ sunt de genere permissorū. vt no. per glo. fi. in l. in rem. §. tignū. ff. de rei vend. quæ dicit de

A laboratore[a] qui cōductus de mādato cōductoris intrauit fundū alterius, ꝙ excusatur. & Bar. Ang. & Docto. illā sequuntur. & tradit no. Bal. in consi. cccclxiij. statuto ciuitatis Papiæ. lib. iij. secundū nouā formā. & no. Alb. in l. si qs id quod. col. pe. in ver. itē facit. supra de iurisd. om. iud. & idē Alb. in l. j. in prin. col. j. in fi. in ver. & bene facit ista litera. supra de eo per quē fac. est. & no. Bar. in d. l. nō solū. §. si mandato. col. iij. in ver. sed quæro. Bal. in l. non ideo. col. j. ver. & nota ꝙ. l. nostra. C. de accu. & idē Salic. ibi, in j. q. & idē Bal. in auth. ingressi. col. ij. in ver. quod dico de medico. C. de sacrosan. ecc. & facit quod not. Bal. in q. accusatus de vi turbatiua. col. antepe. ver. tertio quæritur.

9 ¶ † Et prædicta cōclusio limitat non procedere qñ prædicto laboratori sit facta denuntiatio. vt dicunt Imo. & Roma. in l. de pupillo. §. nuntiationem. in ver. quis forte. per gl. ibi, in ver. nullus. in fi. Et idem voluit Ange. in d. §. tignū. in ver. quod intellige. dicens, ꝙ cōtra laborantes nō obstāte ꝓtestatione eis facta, est præsumptio doli. & idē no. Ang. in auth. vt omnes obe. iud. in iij. col. in ver. item ex hac lectura patet. & sequitur Alex. in cōsil. xxxvj. visis his quæ per dños. lib. j. col. ij. & in cōsi. lxxix. visis his quę egregie. lib. iij. Et ista videt cōmunis opi. licet idē Alex. cōtradicat in d. l. de pupillo. §. nuntiationē. col. iiij. vbi inquit, ꝙ laboratores ꝓpter talē protestationē non debent desistere: quia illa denūtiatio extraiudicialis nō cōstituit illos in mala fide. alle. tex. in l. pe. ff. ꝓ empt. vbi emptor rei alienæ q bona fide possidebat nō cōstituit in mala fi. ex eo ꝙ qs extraiudicialiter sibi denuntiauit rē esse suā.

10 ¶ † Sed rñderi potest, ꝙ tex in d. l. pe. loquitur in eo q erat in bona fide causata ex tit. emptionis: meritò illa bona fides non alterat ex simplici denūtiatione alterius. Nō sic videtur in laboratoribus, quorū bona fides & credulitas erat solū fundata in simplici dicto cōductoris: ideo etiam ex simplici dicto alterius alterat. Cùm nulla sit rō quare

a Laboratore. Idem Bal. l. nō ideo min⁹. col. j. C. de accusa. Ang. de malef. ꝟ si. semproniū mandatorē. q. iiij. Soci. l. rem quę nobis. col. vlt. de acq. pos. cōs. liiij. cū seq. lib. iiij. Ias. l. de pupillo. §. nunciationē. in fi. de ope. no. nū. Fran. Purpu. l. quod te. nu. 86 si cer. pe. Limitat Paul. consi. cccclxx. in fine lib. j. Alex. cōs. xxxvj. vbi in annota. tetigi lib j. Frā. Rip. c. ij. num. 61. de iudic. C. M.

magis vni quàm alteri credatur. Et sic defendit ista limitatio quæ maximè haberet locum si protestatio facta fuisset re integra antequam laboratores intrarent fundum. argu. l. si fundum. & quod ibi Barto. C. de rei vend. & ex eo quod dixi responderi potest ad doctrinam Barto. quæ facit pro opi. Alex. in l. quod te. col. pen. supra si cert. pet. in l. qui in alterius. de reg. iur. cum simi. vt dixi ibi, quòd quis non tenetur credere denuntianti vel protestanti in eo quod nō pendet à facto proprio eius cui fit protestatio: quia in facto alieno est probabilis ignorantia, nisi facta sit fides per instrumentum: nam hoc non videtur habere locum in laboratore: quia, vt dixi, sicut fuit facilis ad credendum conductori: ita etiam debet contradicenti credere & desinere.

¶ Secundo gl. in d. §. tignum. habet locum propter ignorantiam probabilem in qua sunt laboratores. Secus ergo videtur si ignorantia non esset probabilis: vt quia essent vicini qui præsumuntur habere notitiam, † quia vicinus præsumitur scire facta vicini. c. quosdam. de præsump. & 11 no. Bar. & doct. in l. j. ff. si cer. pet. Et in simili casu ad propositū nostrum tradit Spec. in ti. de emp. & vend. §. nunc dicendum est. in fi. & in terminis tradit Alex. in consi. xxxvj. lib. j. s. alleg. Et pari ratione idē esset dicendum in alijs casibus in quibus scientia præsumitur: vt quia esset fama in loco, propter quam scientia præsumitur: vt no. Bar. in l. is potest. col. vj. de acqui. hær. & in l. si cui. §. eisdem. ff. de accu. cum simi. & tradit Alex. in consi. xxxvj. visis his. col. ij. lib. j. & in consi. clxxvj. in hac causa col. iiij. lib. ij. & in consi. clix. col. ij. eo. lib. ij. & secundum istam limitationē procedit tex. in l. ij. in fi. in ver. si verò. ff. de term. mot. de quo tex. opponit Alb. & non soluit in l. si quis id quod. ff. de iur. om. iu. Nam loquitur ille tex. quando operarij scienter hoc fecerunt, vt colligit ibi, in ver. seq. quòd si per ignorantiam. vbi tex. aduersatiue loquitur de ignorantia. Ex quo datur intelligi quòd in d. versi. si verò. immediate præcedenti loquitur quando scienter id factum fuit. & non placet sol. Moder. in d. §. nuntiationem. qui dicunt quòd in tex. d. l. ij. sequitur quando laboratores conducebantur ad opus illicitum: quia ibi non constat hoc: quia illa mutatio lapidum & terminorum de se non videtur de genere prohibitorum. † Ad supradicta etiam esset videndum, an excusetur ille 12 qui mandato iudicis aliquid facit. Et regula est quod sic, in regu. quod quis. de reg. iur. in vj. & in l. non videtur. §. quod iussu. j. eo. & quomodo hoc procedat & intelligatur, reseruatur dicēdum ibi, vbi melius cadit.

PHILIPPVS Decius Valentiæ.

In l. In negotijs. Argumenta.

1 Furiosus quia agenda non intelligit, meritò negotium gerere nequit.
2 Furiosus ne ad pias quidem causas testari potest.

Test

REGVLA V. PAVLVS.

IN negotijs contrahendis alia causa habita est furiosorum, alia eorum qui fari possunt, quanuis actum rei non intelligant. nam furiosus nullum negotium cõtrahere potest: pupillus omnia negotia tutore autore agere potest.

1 ¶ PRIMO noto, quòd † furiosus nullum negotium contrahere potest: quia non intelligit quod agit. §. furiosus. institu. de inutil. stipul. & nulla est eius voluntas. l. furiosi. j. eodem. §. præterea. institu. quibus non est permiss. facere testamen. & in omnibus & per omnia loco absentis & quiescentis habetur. l. ij. §. furiosus. s. de iure codic. l. j. §. adipiscuntur. s. de acquiren. possessio. & in l. vbi non voce. §. furiosus. j. eodem. in l. ij. §. furiosus. s. de procuratoribus.

¶ Et ista conclusio procedit etiam dato quòd actus per furiosum recte factus fuisset, prout prudenti conueniret: quia hoc videtur factum à casu ex quo mente caret: vt dicitur in d. §. præterea. cum simili. s. allega. Et hoc patet,
2 quia etiam ad pias causas furiosus testari non potest: vt Bartol. concludit in l. j. in j. quæstio. C. de sacrosan. eccle. bene facit tex. in cap. fin. de successio. ab intest. & in c. sicut tenor. de reg. & hoc videtur verum, quando constat talem non esse sanæ mentis: aliàs verò ex dispositione quæ mature & prudenter facta sit, ex quo hic nõ constat de furore, videtur quod non præsumatur furiosus. Et hoc
A modo videtur procedere quod notat Ioan. And. in capit.
3 fina. de successio. ab intesta. circa fin. vbi refert [a] † testa-

[a] Refert. Ant. Cors. in singu. ver. testamentum. Ias. l. patre furioso. colum. ij. de his q sunt sui vel ali. iur. & consilio cxlj. col v. lib. iiij. Hipp mar. singu. ccclxxx. vide Cor. consil lxxiij. lib. j. C. M.

A Mentis. Dixi remisſiuè ad Alex.conſi.cxlj.lib.j.fa.Pentha.de Cre.repeti.l. ij. col.lij.C.de reſcin.ven.Lud.Gomes in Reg.Cancella.reg.de infir.reſignan.q. x. Sed quòd præſumitur furor perſeuerare,& in eo facto,Alexan.conſi.cxlvij. col. ij.lib.vij.Bertran.conſi.xlviij.ex proceſſu.col.ix.lib.j.vide Alcia.tract.præſum. reg.ij.præſum.xviij.Carol.Molinæus.

B Delicto.

Nota tamen ꝙ ſi culpa ſua ſit factus furioſus & delinquit, nõ excuſatur. ita Car.in cle. j.de homic. in vj. quòd de delicto tamen cõmiſſo ante furorem non poteſt puniri criminaliter. ita Bald.in c.j.de eo qui trat. ſuũ occidit. & iſta eſt communis opi.de qua vide latiſsime p Iaſ. poſt Alex. l.ex facto. de vulgar.& pup. col.x. verſ.ſed pulchrum dubium. & Bald. in c. in literis. de reſcript. & hoc procedit etiã ſi ante furorẽ fuerit condeſnatus, ſecundùm doct. ibi. Si tamen conſtaret de ſimulatione,bene poteſt puniri. ita Bal.l furioſum.qui teſt.fa. poſſ. C.in cautela.hinc vſus eſt quidam iudex in patria mea quadam cautela : nã cùm vellet mandare ſententiam executioni contra quendam malefactorem : fuit oppoſitũ ꝙ non poterat propter ſuperuenientẽ furorem:tũc ipſe fecit ponere malefactorem in loco vbi erat ſagittandus : & præcepit cuidam ex executoribus vt percuteret ſagitta lignum in quo malefactor erat:quo facto ipſe alta voce petijt cõfeſsionem:& ſic detecta fuit malitia malefactoris. Qualiter autem probetur furor,vide Barb.c.cùm dilectus.de ſucc.ab inteſt.ij.col.Iaſ.l.furioſum.j. colũ. quia quis non præſumitur furioſus,ſecundùm Bald.per illam l.in fine.C. de hæredib. inſti.ideo alleganti incumbit onus probandi,vt per Bal.in l.nec codicillos.C. de codic.& Card.cle.j.ſ.alleg.in ij.q.Et an probetur per teſtem nõ reddentem ra-

mentum cuiuſdam qui dicebatur furioſus,ex eo ꝙ rectè factum fuiſſet,Romæ in ſenatu approbatũ fuiſſe. & recitat Bal.in c.j.in prin.per quos fi it inueſt.Alex.in l.furioſum.C.qui teſt.fac.poſ.& facit quod no.Ang.in d.l.furioſum.vbi inquit,ꝙ in furioſo qui dilucida habet interualla,ex qualitate actus præſumit factum qñ erat ſanæ mentis[a].cũ ſi.& tradit Alex.in cõſi.cxij.matureq;.co.iiij.li.j. & in conſi.xxxvj.viſis atteſtationibus.col. pen.lib.ij. A

¶ †Secundò,prædicta concluſio quæ videtur loqui in cõtractibus,ampliatur vt habeat etiam locum in delictis, in quibus furioſus non punitur.l. ſed & ſi quemcunq;.§. ſecundo.ff.ad legem Aquil.l.illud. §. ſanè. ſ. de iniur. & etiam pro graui delicto[b],puta pro homicidio.vt eſt tex. in l.diuus.ſ.de offi.præt.l.infans.ſ.ad leg.Corn. de ſica. in l.pe.§.fi.ſ.de par. Aliqualis tamen pœnitẽtia imponitur,ſi furioſus poſt delictum cõmiſſum ad ſanã mentem conuertatur.vt dixit tex.xv.q.j.c.ſi quis inſaniens.& hoc toleratur,ne diſciplina eccleſiæ deſeratur. vt dicitur in c.excõmunicatorum.xxiij.q.v.vbi imponitur pœnitentia pro homicidio permiſſo,ne diſciplina eccleſiæ deſeratur.& in hoc tenet Luc.de Pen.in l.ſi apparitor.col.fi. de coarta.lib.xj.Sed hoc dictum nõ videtur verum: quia furioſus pro tali homicidio nõ efficitur irregularis.text. in cle.j.de ho.ergo non videtur aliquo modo puniendus: & quia ſatis ipſo furore punitur.d.l.diuus.& d.l.pen. §. fi.de par. & quia ibi dicitur tale homicidium eſſe impu- 4 B

tum

5 nitum.†Et quia factum à furioso, videtur factum à casu sine facto personæ. vt dicit tex. in l. fi. in fi. ſ. de administ. tut. & glos. hoc tenet in d. c. si quis insaniens. in ver. propria. & ad illum text. in prin. responsio colligitur. Non obst. tex. in d. c. excommunicatorum. quia ibi potest esse culpa, quæ non cadit in furioso.

6 ¶ †Et ad supradicta notandum est, quòd furiosus [a] tamē
A obligatur ex causis ex quibus ignorans obligatur, vt probatur in l. iij. §. & si furiosi. ſ. de neg. gest. & not. per glo. hic, & tradit Barto. in l. Iulianus. in vij. col. ff. de condict. indebiti.

¶ Et not. etiam casum singu. quem gl. hic adducit in quo furiosa filia pro consentiente habetur. in l. ij. §. voluntatem. ff. sol. mat. vbi videtur ille tex. contra text. in l. quia certum. ff. loca. vbi furiosus non potest haberi pro cōsentiente: quia expressè consentire non potest. Docto. laborant in ratione illius §. voluntatem. in d. l. ij. sol. mat. Ias. ibi dicit quòd in d. §. voluntatem. nō fingitur consensus aut voluntas: quia istud est impossibile in furioso. d. l. qui ad certum. sed ibi fingitur non contradictio: quia filia ibi furiosi habetur pro non contradicente.

¶ Sed certè hoc videtur contra illum tex. qui expressè dicit consentire eam, quia meritò credat: ergo ibi fingitur consensus: & nullo modo dici potest quòd fingatur ibi non contradicere: quia in veritate non contradicit filia furiosa. Cùm ergo habeamus veritatem, non est opus fictione: quia fictio cum veritate non conueniret. l. filio quem pater. ſ. de lib. & posthu.

7 ¶ †Præterea in illo casu filia sanæ mentis, si non contradicit, habetur pro consentiente, vt ibi dicitur, nisi euidēter contradicat, videri patri consentire, ergo in illo casu non videtur differentia an fingatur consentire, vel fingatur non contradicere. Et ideo stat cōtrarium de d. l. quia certum. quia in filia sanæ mentis, taciturnitas habetur pro consensu: quia contradicere potuisset: secus videtur in furiosa. d. l. quia certum.

¶ Sed potest responderi, vt dicit glos. hic, quòd ibi sit casus specialis: & ratio specialitatis videtur, quia actio erat communis cum filia: & quia nō agitur de interesse filiæ, ex quo pater teneretur illam iterum dotare, si non haberet dotem: vt not. per gloss. in l. ij. §. quòd si in patris. in verbo, dos est. ff. sol. mat.

tionē dicti furi. vide Bald. in l. solam. C. de testibus. Paul. de Cast. in d. l. furiosum. H. C.

A Furiosus. Et an furiosus gaudeat omnibus priuilegijs pupilli. Bald. in l. ij. C. qui admitti. & vnum no. q licet furio- nō habeat consensum in contractibus, habet tamen in quasi cōtractibus. ita Bal. in sua Margar. in verbo, furiosus. & in dubio si sit furiosus per dilucida interualla si faciat testamentum vel cōtractum, præsumitur fecisse tempore non dilucidi interualli: ita Bald. vbi ſ. H. C.

¶ †Secundo principaliter noto differentiam quã regula facit inter furiosum,& pupillum qui fari potest,& idem habet in §.furiosus.& in §.pupillus.insti.de inut.stip. Secus est in pupillo infante, quia furioso æquiparatur, vt à contrario sensu colligitur hic.& ad idẽ pro ista æquiparatione est tex.in d.§.pupillus.in l.j.§.adipiscimur. s̃.de acq.pos.in l.Fulcinius.§.adeò.ver.ita autẽ.s̃.ex quib. cau. in pos.ea.in l.pupillus.supra de acqui.hæ.in l.vij. s̃.de cõdi.fur.in l.quod infans.s̃.de rei ven.in l.infans.s̃.de sica. in l.inuitũ.de ser.vrb.præd.in §.præterea.insti. qui.non est permis.fa.test.in l.quod pupillus.s̃.de condi.inde. in l.pupillus.s̃.de act.& obl.in l.j.C.de fal.mo.limitatur in casu l.infantis.C.qui admitti.vbi glo.facit differentiam inter infantem & furiosum,de quo ibi dixi. 8

¶ †Et quod dictum est de pupillo infante,idẽ est si infantiæ proximus sit.vt dicitur in d.§.pupillus.insti.de inuti. stip.& gl.ibi declarat,quando dicatur proximus infantię vel pubertati,in verbo infantiæ proximus.& idem gl.in l.pupillũ.in j.gl.infra eo.no.Bar.in l.j. ff. de noua.col.ij. 9

¶ Et de hoc quomodo intelligatur & procedat, videbimus in d.l.pupillum.infra eo.vbi melius cadit:quia tex. ibi loquitur de pupillo proximo pubertati.Regula ergo ex differẽtia quæ traditur hic,procedit in pupillo qui sit maior infante & proximus pubertati:quo casu habet aliquem intellectum,& actus in eo fundari potest & suppleri cum autoritate tutoris:vt hic dicitur, & in d.§. pupillus.de inuti.stipul.

¶ †Et qualiter pupillus obligetur,no.Bar.in d.l.j.col.pe. supra de noua.cuius dicta reassumit Ang.Are.in d.§.pupillus.col.j.& videbimus in l.pupillus.infra eo. 10

In l.Non vult hæres esse. Argumenta.

1 Legitimus consentiens hęreditatem transferri in institutum, præsumitur nolle hæres esse.
2 Transferre latius patet,quàm concedere.
3 Transferre velle intelligitur quis varijs modis.& nu.9.
4 Corrumpere volẽs mulierem, quando capite puniri debeat.
5 Voluntas non eadem est cum facto,sed ipsa re distincta.
6 Verba statutorum sunt propriè intelligenda.
Veneno interficere volens,an sit plectendus, si non perfecerit quod voluit.
7 Venenum emens necandi gratia punitur,ac si necasset.

9 Verba actum denotantia pro materiæ subiectæ ratione sumuntur, quandoque pro simplici voluntate.
10 Voluntas ex facto collecta, præsumitur tacita.
11 Actus se habens per modum actionis, fortior censetur eo, qui per patientiam constat.
12 Non velle dicitur, qui etiam velle potest.

REGVLA VI. VLPIANVS.

NON *uult hæres esse, qui ad alium transferre uoluit hæreditatem.*

¶ ISTA regula melius quàm glo. dicat, exemplificari potest in casu l. si quis ita hæres instituatur si legitimus. ff. de hære. instit. vbi hæres institutus sub conditione si le-
1 gitimus hæres hæreditatem vendicare nolit. † Nam si legitimus consentiat quòd hæreditas in hæredem institutum transferatur, apparet quòd non velit esse hæres, vt hic dicitur: qui enim rem in alterum transfert, illam nolle ipse habere dicitur: vt de donatione text. dicit in l. senatus. §. j. ff. de dona. cau. mor. vbi qui donat, illum potius quàm se habere mauult. Et qui rem habet pro delicto, intelligitur voluisse in alium transferre, & à se omnino reijcere: vt inquit tex. in l. j. in l. si id quod. §. fi. ff. pro dereli. in l. quod seruus. in princip. ff. de stipulat. ser. & in §. hoc amplius. instit. de rer. diui. Et ideo hic bene dicitur, quòd non vult hæres esse, qui ad alium voluit hæreditatem transferre: & verbum istud, transferre, de quo tex. loqui-
2 tur, intelligitur de totali abdicatione: † quia plus est trãsferre, quàm concedere. vt per glo. in c. j. de commo. in §. sed quod principi. in verbo, concessit. instit. de iure natu. & in capit. lex est. ij. distinct. quæ exponit trãstulit, id est concessit. Et ideo translatus de vna ecclesia in aliam, nihil retinet de prima. xxj. q. ij. ca. si quis translatus. Et not. Bal. per illum tex. in l. Vlpianus. ff. de excu. tut. Et dum in tex. dicitur hic voluit transferre. ista verba dupliciter intelligi possunt.

3 ¶ † Primo simpliciter pro nuda voluntate: vt quia declarauit voluntatem suam esse quod hæreditas in alium transferatur, prout dictum est in figuratione casus, per illum tex. in dicta l. si quis ita hæres.

¶ Secũdo, illa verba, voluit trãsferre. intelligi possunt cũ

effectu, ita quòd re ipsa hæreditatem ipse in alium transtulerit. Et ita videtur glo. hic intelligere. ¶ Et secũdum istum intellectum hic probatur quod voluit glo. not. per illum tex. in l. fin. ff. de re. diui. quæ verba hic posita, muros transcendere voluerit: interpretatur & intelligit, ꝙ re ipsa transcenderit muros. † Et Bar. ibi per illam gl. infert ad statutum quo cauetur quòd si quis voluerit [a] aliquam mulierem corrumpere, capite puniatur. Nam intelligitur, quòd cum effectu illam corruperit. Et ex hoc dicto Bar. infert Franc. de Cre. in suo not. xlix. defensaui semel. quòd stante statuto, quòd si quis voluerit aliquem venenare, capite puniatur, quòd tale statutum non haberet locum in illo qui præparauerat venenum, si delictum non fuit consummatum: quia verbum illud, voluerit, intelligitur de re ipsa quòd fecerit. Et pro tali expositione etiam est gl. in l. j. in verbo, voluerit. ff. de leg. ij. Et illum not. ibi Alex. in fi. post Pau. de Cast. Et ad idẽ est glo. in l. fi. in prin. C. de cõdi. in ver. voluerit. quæ exponit voluerit, id est elegerit. & in l. si constituerit. in ver. voluisse. ff. fini. reg. & in l. quòd si ab initio. ff. si cer. pet. & in c. si diligenti. in verbo, purgare. de foro compe. & not. Bal. Ang. & Imo. in l. si quis Sempronium. s. de hæredi. insti. 4 A

A Voluerit. istud dictum sequitur Barbat. in c. quia nonnulli. de rescr. col. xvij. & Feli. in suo tract. quãdo conatus puniat. in iiij. col. in princip. quem vide in ista materia. & Socin. in tract. fallen. in regu. xxxj. folio viij. & Bertachi. in suo reperto. in versi. venenatio.

¶ Sed tamen [b] aduertendũ est in prædictis quæ Doctores simpliciter sequuntur. Nam talis expositio est contra proprietatem verborum: † quia volũtas ab ipso facto separata est, & distinguitur. c. j. de eo qui mit. in pos. l. promissor Stichi. §. cum constituto. s. de constit. pec. Et ideo exponere verbum voluerit pro ipso actu, est contra proprietatem verborũ. Bene fateor quod talis expositio tolerari potest quandoque propter subiectam materiam: quia verba secũdum subiectam materiam accipiũtur. l. si vno. in prin. vbi Bart. C. loc. etiam impropriãdo verba: vt Alexan. tradit in consi. v. puto de iure. lib. iiij. cum simil. vt dicam in l. quoties. j. eod. Et hoc modo procedit & intelligitur glo. in d. l. fin. s. de rer. diui. Nam illa expositio ibi necessaria est, quòd exponatur verbũ illud, transcendere voluerit, pro facto quod transcenderit: quia pœna de qua ibi agebatur, erat imposita pro ipso facto, vt dicitur ibi in principio. l. si quis violauerit. Nam verbum illud, violauerit, designat factũ. vnde licet postea inferius in eadem l. dicatur quod Remus occisus fuit ex eo quod muros transcendere voluerit: consonat quòd verbũ illud voluerit B 5

B Tamen. eadẽ tradit & tenet Deci. in l. certi condictio. §. fi. col. ij. s. si cert. pe. vbi aliquid dixi. C.M.

voluerit, pro facto accipiatur, secundum quod in princ. l. dicitur. Et ideo illatio quam facit Bart. ad statutū in d. l. fi. non bene probatur in statuto: quia in statuto nō cōcurrit illa ratio ita interpretādi quæ in præalleg. l. fi. habet.

9 ¶ Et in contrarium est regula communis, † quòd statutorum verba propriè intelliguntur. l. iij. §. hæc verba. vbi Bart. ff. de nego. gest.

¶ Minus etiam satisfacit illa decisio Franc. de Cre. quòd statutum, si quis voluerit venenare aliquem, non habeat locum in eo qui præparauit venenum.

7 ¶ † Primo, quia militat ratio inducta contra Bar. quòd in

A casu statuti non subest illa necessitas [a] recedendi à proprietate verborum, prout erat in casu d. l. fi. de rerū diui.

¶ Secundo, quia in casu in quo loquitur Franc. de Cremo

a Necessitas. Imò videtur quòd sic: quia statuta punientia delicta, intelliguntur de consummatis, iuxta doctrinam Bar. & omnium in l j. ad leg. Cor. de sica. & statuta debent intelligi in casu vero & non ficto. l. iij. & ibi Bald. §. hæc verba. de nego. gest. & l. quicquid. de verbo. obligat. s. & sic ista voluntas venandi etiam si processit ad actum propinquum, dicitur ficta. vnde non potest puniri per statutū quia reqrit factū verū & cōsummatū: put in simili consuluit Bal. in cōsili. cclvj. incipient. statuto Placentię. in j. volu. vbi vult quòd stāte statuto Placent. quòd quicunque nixus fuerit adulterium cōmittere, decapitet. quòd si quis tentauerit, & non potuit adimplere, quòd nō sit decapitandus, sed quòd puniatur alia pœna pecuniaria: per not. per Cy. & doct. in l. is qui cum telo ad leg. Cornel. de sicar. Tertio facit, quia per consuetudinem totius mundi est derogatum omnibus legibus disponentibus conatum puniri. vt vult Specu. in titu. de accusa. in § j. quem sequitur Bal. in consil. ccclxj. in j. volu. incip. quidam rumor. & Alex. in consi. xv. in j. vol. ij. col. Ang. & Moder. in l. j. §. hæc autem verba. ff. quod quisque iur. Fely. in tract. quando conatus puniatur. in iij. col. Ang. in tract. malefi. in ver. & ex interuallo, pe. col. Bertachi. in suo reper. in versi. venenatio. vbi dicit se pluries iudicasse Romæ. Barbat. latissimè in consilio xxxiij. in ij. volumi. & hæc est communis opi. prout ipse dicit. & sic videtur quòd bene iudicauerit Franc. de Cre. exponendo venenauerit, id est re ipsa fecerit. & mors secuta est. pro quo facit tex. glo. in c. consulere. de simo. his tamen nō obstantibus credo opi. d. Philip. veram. per ea quę ipse subtiliter dicit, prout moris eius est semper mittere falcem suam in materias subtiles, nodosas, & intricatas, & eas miro & subtili modo enucleare: nam negari non potest quòd voluntas sit separata ab ipso facto. text. c. j. hic per eum alleg. vbi glo. in ver. voluntatem, alleg. plures concor. quæ voluntas in deliquendo retenta in animo etiā in atrocissimis delictis non punitur. l. cogitationis. s. de pœnis. latè Car. in clem. j de vsur. in iij. q. sed vbi processum est ad actum exteriorem, efficitur punibilis: vt no. dicit Bal. in l non ideo minus. C. de accu. vij. col. dicens, quòd etiam in atrocissimis voluntas seu ordinatio ad delinquendum non punitur, nisi processum sit ad aliquē actū ordinatum de præsenti ad ipsum factum, quo casu venit punienda: sic ergo in præsenti casu. Secundo, vbi quis est impeditus impedimento facti, vt quia fuit detectus, non venit puniendus conatus: vt volunt Docto. maximè Card. in d. c j de eo qui mit. in pos. Tertio, statutum loquitur clare & expresse puniendo ipsam volūtatem. ergo debemus sequi illud. quia lex vel statutū quantuncunq. durū & riga-

rosum sit, vbi clarè loquitur, est sequendum. l. prospexit. ff. qui & à quib. Quarto, verba statuti sunt intelligenda propriè vbi absonus intellectus non sequitur: vt in l. iij. §. hæc verba & ibi Bar. ff. de neg. gest. ita in casu isto cũ clarè cõstet voluntatem statuentium velle punire ipsam voluntatem delinquẽdi propter atrocitatem delicti: vt in l. j. C. de malefi. vbi gloss. Salic. & Ioan. Fab. & Ang. post gloss. in §. alia. instit. de publi. iud. Bal. in suo consilio clxiij. in iij. volu. vbi appellat istud delictum grauissimum, dicens quòd cõmittens tale delictum, proditor & homicida nũcupatur. ergo si est grauissimũ, quare nõ punietur eius conatus, sicut in alijs etiã hodie. vt in crimine læsæ maiestatis, & in assasinamento: vt vult ipse Bald. & Ang. post gl. ibi in d. §. hæc verba. & magis latè Ludo. Bolo. in suo consi. viij. in iij. colũ. versic. quo assasinamento. Quinto, facit dictum cõsiliũ Bal. ccclvj. vbi vult, quòd si ibi probatum esset quòd ille

na, ille non habuit simplicem voluntatem, sed deuenit ad actum, quia venenum præparauit: & per eum non stetit, quia detectus fuit, vt ipse dicit: quo casu statutum videtur voluisse talem pœnam imponere propter atrocitatem delicti: quia plus est hominem veneno interficere, quàm gladio. l. j. C. de male. Et ad hoc bene facit decis. Bar. in l. j. ff. de parric. vbi in vlti. no. per illum tex. dicit, quòd ille † qui emit venenum vt daret alicui, licet non dederit, punitur tamen ac si dedisset. Quòd dicit notandum esse cõtra quosdam monachos qui voluerunt abbatẽ venenare. 7

¶ Et de hoc not. Ioan. de Ana. in rub. de his qui fil. occ. & Barth. Veron. in consi. lxxxj. visa inquisitione. & est consilium vltimum. Et idem Bartho. Veron. in consil. v. casus talis. & in simili casu de abortiuo tradit And. Sicul. in cõsil. xxiij. sapientissimus dicit. lib. ij. col. penul.

¶ Eodem modo quantum ad casum huius l. applaudet quòd verba illa, transferre voluerit, intelligantur cum effectu propter subiectam materiam: vt s. dictum est.

¶ † Sic etiam econtrà propter subiectam materiam verba quæ denotant actum & effectum, pro voluntate simplici quandoq; accipiuntur. l. stipulatus sum Damam. de verborum obligati. cum glo. in ver. dares. quæ exponit, dare velles. l. ij. in princ. ff. solu. matrimo. in ver. cogitur. circa fi. dum dicit: stipulanti, id est stipulare volẽti. & in l. illud. C. de sac. san. eccl. in ver. fecerit. quæ exponit, id est facere voluerit. facit tex. in l. j. §. j. ff. de aqua plu. arcen. cum glo. in ver. noceat. quæ exponit, id est nocere possit. ad idem text. in l. Labeo. in princip. s. de statu libe. ibi, nocet, id est 8

qui tentauit committere adulterium, fecisset quicquid potuerit, & per eum non steterit, quòd veniret puniendus: tamen quia ibi non perseuerauerit: quia aufugit, non venit puniendus. & ad contraria s. adducta respondeo, quòd nos loquimur vbi statutum clarè vult punire conatum: quia tunc non potest dici casus fictus, imò verus, quia ipsa voluntas delinquendi vere est: nec etiam non consummatum, quia satis est consummatum illud quod punit statutum. nec etiam obstat communis opinio, quæ habet, quòd generali consuetudine est hodie derogatum omnibus legibus punientibus conatum, quia illa nõ extenditur ad atrocissima delicta, vt s. dictum est. nec etiam obst. d. c. consulere. quia responde,

noce

nocere posit.& in l.hæ actiones.ff. ad Velleia. cum glo. in ver.competunt.quæ exponit,id est competere possunt cum sim.vt in not.casu tradit And.Sicul.in cõsi.xxj.præclarè dicitur.col.iij.lib.ij.& consi.lxxxj. præclarè & eleganter.col.ij.lib.iiij. ¶ Et retento supradicto intellectu, ad istum tex.ꝙ verba illa transferre voluit,intelligantur cum effectu, ita quòd realiter in aliũ hæreditatem transtulerit, colligitur & bene probatur hic, † quòd ex facto

9 voluntas declaratur.ad idem text.in l.Paul.respondet.ff. rem rat.hab.in l.si auia.C.de iure delib.in l.reprehendenda.cum glo.C.de instit.& substi.vbi glo.in ver.comprobasti.quæ alleg. bonum tex.in l.de quibus.s̃.de legib.

¶ Et plus est aliquid facere facto, quàm verbo: vt dicit tex.in c.dilecti.el ij.de app.Et plus est facere,quã pronuntiare,vt inquit tex.in l.si tamen.§. ei qui.s̃. de ædil.edic. & potiora sunt facta ad declarandum voluntatem, quàm verba,quæ sæpenumero contra intentionẽ proferuntur: vt Abb.dicit in consi.cxvij.illud de iure quæritur. lib.ij. col.ij.

10 †Notandum tamen est quòd voluntas quę ex facto colligitur,tacita videtur. Et ad qualitatẽ facti restringitũ & limitatur:vt not.Bart.in l.j.§.si quis hoc interdicto.in fi.ff.de iti.actuq; priua. qđ verò verbis sit expressum,dicitur,& magis extenditur gl.no.in cle.sæpe.in ver.partibus.circa fi.de verb.sig.de qua not.Pau.de Ca.in l.si conuenerit.s̃.de iurisd.om.iu.& in cõsi.xxv.super primo.col. v.secundũ formã primã.& Ro.in cons.cxxxiij.in ꝓposito casu.Et ad idem facit gl.no. in l.j.§.sed videndũ.in versi. succedat.ĩ.de suc.edi.prout illam declarat Pau.de Ca.in l. j.C.qui admit.de quo videndum est quod dixi ibi,col.iij.

¶ Similiter notandũ est ꝙ licet facto volũtas declaretur, vt s̃.dictũ est:tamẽ actus facti qui se habet per modũ agẽdi,est fortior & magis intẽtus ad demõstrandũ volũtatẽ, quã actus qui sola patientia consistat:vt no.Inn. tradit in c.olim.el iij.de resti.spo.Ant. de But. in c.veniens.col.ij. ver.restat videre.de fil.presby.cum simi.vt Moder.cõgerunt in c.gratũ.de offi.deleg.& dixi ibi.col.pe.Sic etiam testis facilius probat facere, quàm pati.vt not.Bald.in l. data opera.col.xj.ver. octauo modo dicitur.C.qui accus.

¶ Vltimo cõsiderandum est,quod regula ista videtur procedere quantum ad hereditatem,de qua principaliter disponitur quòd in alium transferatur. Secus est in consequentia:quia transferendo in alium hæreditatẽ,videtur

velie

prout ad l.fin. de rer.diui.Est bene verum ꝙ in iudicando esset durum recedere à prima opin.quam sequũtur omnes. de quo vide hic per domi. Philipp. alleg. maximè Barbat. Vnum tamen dico,quòd si casus eueniret vbi esset in practica talis species delicti, prout est Romæ.quòd iudicarem contra communem, & credo quòd rectè.Hier.Chu.

a Velle. Dixi in cõsue. Paris. §.ix.gl.iiij.nu. 7.C.M.

vellea esse hæres per prius:quia aliter in alium trãslatio fieri non potuisset.l.si auia.vbi tex.C.de iure delib. A

¶In glos.vnica quæ laborat ponendo exempla ad istum tex.quæ,non videntur cõuenire. Nam in duobus primis exemplis non potuisset pro se retinere ille ,qui in alium trãstulerit hæreditatẽ,cuius cõtrariũ videt̃ præsupponere tex.hic,dum inquit,nõ vult hæres esse. †quia nõ velle 12 dicit̃,qui potest & velle.l.eius.§.eo. & vlterius in secũdo exẽplo quãdo quis fuit grauatus restituere, ipse remanet hæres saltẽ nomine, & nõ fit totalis trãslatio, vt denotat verbũ illud trãsferre,vt.§.dictũ fuit in prin.Alia duo exẽpla posita in glo.etiã nõ possunt bene adaptari : quia ibi hæreditas in illũ trãsfertur propter expressam repudiationẽ.& nõ ex eo simpliciter qñ quis hæreditatẽ in aliũ trãstulerit,prout hic tex, loquitur.& vltrà glo.secundum Albe.hic exẽplificari potest tex.in casu.l.fuit quæstionis. §.de acqui.hæred.& in l.Iulianus.in prin. §.si quis omis. cau.test.Sed etiã illa iura nõ vident̃ bene adaptari posse ad istã regulã quæ videtur loqui in casu licito in quo qs posit licitè in aliũ hæreditatẽ trãsferre, vel illã habere apud se:sed in illis iuribus punit̃ trãsferendo hæreditatẽ in alium:ideo exemplificari potest,vt dixi supra in prin.

PHILIPPVS Decius Valentiæ.

In l. Eius est nolle. Argumenta.

1 Testamentum est quid indiuiduum,quod non est partim validum,& partim nullum.
2 Ius accrescendi qua ratione introductum fuerit.
3 Substitutio pupillaris an faciat testamentum pro parte valere,quod aliàs non valet.
4 Testator non potest ius accrescẽdi prohibere in institutiõe.
5 Hæres partem hæreditatis adire nequit,alia repudiata.
6 Miles partim testatus, & partim intestatus decedere potest.
7 Miles de vna re testari potest,in reliquis remanẽs intestat⁹.
8 Miles,quod ad testamentum attinet,in dubio præsumitur vti velle communi iure.
9 Miles cœlestis militiæ quo iure testetur, & an posit testatus partim,& partim intestatus decedere.
10 Qualitas quæ verbo adiungitur,secundum tempus verbi ferè semper intelligitur.
11 Sententia iudicis quare strictam recipiat interpretationem.
12 Statuto induci potest,vt decedere posit quis partim testatus,& partim non.
13 Testatus partim qs decedit,qñ alicui totũ relinquere nequit. Vxor maritum in tertia parte bonorum potest hæredem instituere,in reliquis quos vult,aut debet.

REG

REGVLA VII. POMPONIVS.

A IVS *nostrum non patitur eundem in paganis & testato & intestato* [a] *decessisse, earumq; rerum naturaliter inter se pugna est, ut testatus & intestatus quis sit.*

1 ¶ ISTA regula, comprobatur: † quia testamentum est actus indiuiduus. Ideo pro parte valere nõ potest: vt not. Cy. in l. furiosum. C. qui test. fa. pos. & Bal. per illum tex. in l. si is qui legē. ff. de test. & facit tex. in l. fideicõmissa. §. j. & quod ibi Bart. de leg. iij. Et propter istā regulā † ius
2 accrescendi introductum fuit, ne quis decedat pro parte testatus, & pro parte intestatus. vt not. per gl. in l. si seruus communis extero. ff. de acqui. hære. vt not. Bar. in l. j. §. his ita. ver. tertio habet. C. de cad. toll. in l. re coniūcti. col. viij. ver. quartò quæro. de leg. iij. & probatur in §. nõ autem. insti. de hære. insti. vbi tex. istam rationem adducit. & in l. si duobus. ff. de test. mil. & de ista ratione vidēdum est quod dixi in l. j. C. quando non pet. par. vbi defendo prædictam rationem ab impugnatione Moder.

¶ Ista regula ampliatur tripliciter. Et quatuor modis limitatur.

3 ¶ † Primo enim ampliatur vt etiam habeat locum in pupillari substitutione quā facit pater pro filio. vt no. Bald. in l. sed & plures. §. ad substitutos. ff. de vulg. vbi per illū text. dicit, ꝙ sicut pater non potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus: ita filius cui pater pupillariter substituit: quod dicitur esse notatu dignum. & hoc refert & sequitur Corn. Peru. in consi. xxxviij. in casu isto. libro quinto.

4 ¶ † Secundo ampliatur, vt ista regula intātum procedat ꝙ dispositio testatoris in cõtrarium non valet: quia non potest testator in institutione prohibere ius accrescendi, ad istum effectū vt pro parte decedat testatus, & pro parte intestatus: vt not. Bar. in l. si duo. in prin. ff. de hære. insti. & de hoc doct. omnes cõueniūt. arg. l. nemo potest. de leg. j. Sed inter doc. magna est discordia. An tali casu debeat testator in totū testatus vel in totū intestatus decedere, de quo vidēdum est in locis alle. per Alex. in l. quoties. C. de hær. insti. & in l. si quis priore. in fi. ff. ad Treb.

5 ¶ † Tertio ampliatur vt idem sit in herede qui nõ potest hæred

a Intestato. Circa istam regulam videas Soc. in trac. fal. vbi ponit vigintiduas fallē tias in reg. cccc. fo. lix. & inquātum dicit ꝙ ad pias causas potest quis decedere pro parte &c. vide Ias. l. j. C. de sac. san. eccles. col. iiij. vbi dicit ꝙ cõmunis opi. est ꝙ in testamentis ad pias causas nõ sint sublatæ solennitates iuris ciuilis. Soci. tamen vbi ff. tenet cū Bar. H.C.

hæreditatem pro parte accipere, & pro parte recusare.l.j.& ij.ff.de acquir.hære. Et intantum hoc procedit quòd etiam filius hæres institutus nõ potest legitimam retinere,& residuum hæreditatis repudiare: vt tenet Cy.in l.hæres instituta.C.de impu.vbi Bal.& Paul.de Cast.sequuntur.& Bar.in l.quia poterat.ff.ad Trebel.cum simil: vt tradit ibi Alex.& idem Alex.in consi.vlti.lib.v.Pe.de Anch.in consil.cccxij.ex sola vulgari.Aret.in consil. clx. longa est ista consultatio.col.ij.

¶ † Prædicta regula primò fallit in milite qui potest decedere pro parte testatus,& pro parte intestatus: vt colligitur hic ibi,in paganis.& est tex.§.non autem.insti.de test.mil.& in l.qui miles vnum.in l.si duobus.ff. de test. mil. Et non solùm pro parte bonorũ,sed etiam pro parte temporis militi priuilegium conceditur: vt probatur in l.miles ita hæredem.ff.de test.mil. Et ratio specialitatis in milite videtur,quia vice duarum personarum fungitur.l.ij.§.fi.ff.ad Maced. 6

¶ Et regula ista de eadem persona loquitur,ibi,eundem. vnde non mirum si regula non habet locum in milite, licet vice plurium personarũ fungitur. Et ita dicunt Bal. Sali.& Moder.in ij.not.in l.j.C.de test.mil. Et ex ista ratione inferri videtur quòd miles testari possit de bonis castrensibus tatum,& in paganicis remanebit intestat⁹,vel econtrà:non autẽ videtur quòd pro parte bonorũ paganicorum testari possit.ita inferri videtur ex ratione præalle.

¶ † Sed tamẽ hoc nõ est verum:quia etiã de vna re miles testari potest,& in omnibus alijs bonis intestatus decedere.l.si miles vnum ex fundo.ff.de test.mil.l.cogi.§.sed & si miles.ff.ad Treb. Et ratio superius alleg. nõ videtur vera:quia imò miles pro vna persona cõsideratur in tali priuilegio.vt colligitur in d.§.cum autem.instit.de her. insti.vbi ponitur regula,quòd iste non potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus,nisi sit miles. 7

¶ Vt ergo exceptio facta de milite conueniat, miles pro vna persona reputatur:ex quo regula ibi facta est de eadẽ persona,ibi,neque idem.& dixi latius in d.l.j.de testam. milit. Non obstat l.ij.ff.ad Macedonian.quia ibi dicitur, quòd miles filiusfamil.in castrensi peculio reputatur sui iuris:quia aliàs non posset testari.l.senium. C. qui testa. facere poss.l.qui in potestate.ff.de testamen.vnde in alijs militibus qui sunt sui iuris illa ratio cessat. Est ergo dicen

cendum, quòd in militibus speciali priuilegio hoc cõce-
8 datur vt possint etiam pro parte testari: & † tale priuile-
gium habet locum quãdo apparet de eorum voluntate:
A aliàs in dubio præsumitur quòd iure communi [a] vti ve-
lint. l. in testamento. C. de test. mil. cum simi. vt dixi ibi
in vlt. no. Et ista limitatio de militibus extẽditur vt etiã
habeat locũ in pia caus. vt no. Bar. in l. j. C. de sac. san. ec.
& sequitur Alex. in consil. cv. in fi. lib. iiij. Abb. in consil.
xxxj. circa duo. col. ij. in ij. lib. Et pari ratione idem vide-
tur in testamento facto inter liberos, per ea quæ notan-
tur in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam.
9 ¶ † Restringitur tamen ista limitatio in militibus arma-
B tæ [b] militiæ, prout iura supra alle. loquuntur. Et non ha-
C beret locum in militibus cœlestis [c] militiæ: vt nota. dicit
Ioan. And. in rub. de pecu. cler. in addi. Spec. in ver. est au-
tem sciendum. & sequitur Aret. in l. j. quam legit cum l.
ij. col. iiij. ver. adde etiam. ff. de acqui. hæred. Hoc tamen
pendet ab his quæ tradunt Alex. & Moder. in l. centurio.
supra de vulg. & pup.

¶ Secundo, regula limitatur procedere à principio, vt ver-
ba regulæ etiã indicant, ibi, decessisse. & in d. §. non autẽ.
ibi, nec enim ex parte intestatus decedere potest. Et sic
10 verba referuntur ad tẽpus mortis: quia † qualitas adiũcta
verbo secundũ tempus verbi intelligitur l. Titius. vbi Bart.
ff. de testa. mili. l. in delictis. §. si extraneus. de noxa. Secus
verò est ex postfacto: quia non prohibetur quis ex postfa
D cto decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, [d]
vt probatur in l. circa. supra de inoff. test. vbi Bar. & Doc.
hoc dicunt. & hoc sanè intelligitur quãdo per sententiã
iudicis post aditã hæreditatem mediante querela rumpi
tur testamentum pro parte. d. l. circa. nam querela nõ in-
tentatur nisi post aditam hæreditatẽ. l. filium. §. sed cum
11 exhæredatio. supra de contra tab. † & sentẽtia iudicis stri
cte intelligitur: quia ex verbis sententiæ non infert nisi
quatenus verba sententiæ important de necessitate: vt
not. Bar. in l. Iulianus. col. iiij. supra de condic. indeb. vbi
alleg. l. si iudex. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & l. j. C.
de ordi. iudi. & no. Fulg. in consi. cxl. præsuppositis. meri
to ergo sententia iudicis restringitur, vt pro parte rum-
patur testamentũ: secus vero si testamentũ rumpatur pro
parte ex dispositione legis, & ante aditã hæreditatẽ: quia
tunc etiã ex postfacto in totũ rumpitur: vt no. Bart. per illũ

rex.

A Communi. Alex. consi. lx. nu. 20. (vbi dixi) lib. ij. consi. lv. nu. 6, lib. v. C. M.

B Armatæ. Pro hoc facit gl. in §. sed hactenus. insti. de mil. testa. qui vult, quod nulla priuilegia cõpetãt militibus nõ existentibus in expeditione, nisi quod filiusf. & surdus & mutus milites possint testari, quæ glo. cõiter approbatur ibi. de quo latè doc. l. centurio. hic alle. H. C.

C Cœlestis. Facit Mathes. sin. lxxxj. C. M.

D Pro parte intestatus. De hoc vide latissimè do. Pau de cas. in l. nam & si. §. filius. ff. de in off. test. & in l. cũ duobus. C. de inoff. test.

tex.in l.pen.ff.de ritu nup.& Pau.de Cast.ibi declarat.
¶Tertio regula fallit,si aliter disponatur à statuto: quia huic regulæ licet à testatore derogari nõ possit, vt supra dictum est,tamen†autoritate statuti induci potest quòd 12 quis possit decedere pro parte testatus,& pro parte intestatus,vt no.Ang.& Imo.in l.moribus.in prin.per illum tex.ff.de vulg.& pup.& Alex.in l.sequitur.in ij.notab.
¶Quarto & vltimo regula fallit,quando quis alicui non potest totum relinquere,sed tantùm partẽ, [a]quia in alia A parte erit intestatus:vt no.Bar.per illum text.in l.j.C.de secun.nup.not.in l.si is qui.ff.de vulg.& pupil. vbi Alex. post alios in ij.not.& ibi reprehendit glos. nostram hîc, quæ tenet quòd totum acquiratur,licet postmodũ auferatur sibi illud quod erat prohibitum.& Bar.in d.l.j.de secun.nup.refert opi.gl.hic.& in d.l.j.quæ idem tenet.Sed ipse dicit esse speciale in illo casu,vt quis possit decedere pro parte testatus,& ꝓ parte intestatus:sicut est in milite:quasi velit Bar.quòd propter dispositionem legis & statuti hoc fieri possit,vt supra dictũ est. Et certè hoc esset verũ in terminis.d.l.j.de sec.nup.si constaret de mente legis.Sed in illo casu non constat quòd Imperator voluerit derogare huic regulæ.†Nam simpliciter ibi dicit, 13 quòd non potest vxor maritũ instituere,nisi in tertia parte.Et per hoc non infertur,quòd in alijs partibus,mulier intestata decedat: quia intelligitur quòd alium instituat in alijs partibus.Et casu quo non institueret in totũ, acquiritur iure accrescẽdi.Sed vltra tertiã partem restituere cogetur.arg. l.cogi.§.hi qui solidum. supra ad Treb. Et ita in effectu glo.hic saluari potest.

A Partẽ. Vide Steph. Bertrã. in l.j.nu.47. & ibi Io. de Garro. super gl.ij. nu.8.&9.C.M.

In l. Iura sanguinis. Argumenta.

1 Naturalia quæ sunt,immutabilia sunt.
2 Pater iure naturali filios educare tenetur, non obstante statuto contrario.
3 Pactum quòd pater nõ tenetur alere filiũ,est ipso iure nullũ.
4 Filius an possit ex causa alimentis priuari.
5 Filius,qui debitam sibi portionẽ consumpsit,alimenta à patre petere poterit.
6 Pactum contra ius naturale aut officium paternum,est ipso iure nullum.
7 Legitima filijs debita non potest per statutum auferri.
8 Legitima quo iure filijs sit debita ex bonis parentum.
9 Legitima patri vel matri an statuto possit minui, vel in totum tolli.

RE

a Pactum. Vide Lud. Bolog. in cõsi. xxj in ŋ. col. & vŋ. vbi an valeat argu. de pacto ad statutum. & adde quòd cõmunis opi. Cano. à qua nullus discrepat, tenet ꝙ non valet consuetudo quòd pater non teneatur alere filiũ. Ita Rochus Cur. in repe. c. quanto. de consue. col xxxiiŋ. fo. xxŋ. H. C.

b Instictũ. Iste vt mer⁹ legista nõ capit qd sit ius naturę, qa ĩstinct⁹ licet insit à natura nõ est ius, sed passio vel affect⁹. Ius aũt naturę quantũ ad diuina est noticia quædã legis diuinę hominis naturę à Deo indita. ad Rom. j. & iuxta illud psal. iiŋ. Signatũ est super nos lumen vultus tui. Quãtũ autẽ ad ciuilia negotia, ius naturę est noticia siue dictamẽ rectę rõnis naturaliter inditũ. vt pbat̃ 1 l. cũ naturalis rõ de bo. dãna. Et tradit Ioan. Gers in lib. de vita spirit. ani. Arc. Peli. Psal. j. Sic ĩ pposito, vt recta rõ dictat liberos alendos, ita ius naturæ obligat. cõtra data statuta omisa dene gadi, vt necrecta rõ ita, nec ius naturę obligat. Nec pter ea ius naturæ seu recta ratio mutat̃ in se, tñ cã subiecta mutat̃, seu circunstãtię casus variantur. C. M.

REGVLA VIII. POMPONIVS.

I VRA *sanguinis nullo iure ciuili dirimi possunt.*

Hæc regula de plano procedit capiẽdo iura sanguinis pro ipsa coniunctione sanguinis, quæ tolli nõ potest etiã pacto. l. ius agnationis. s̃. de pac. l. abdicatio. vbi glo. C. de
1 pat. pote. † quia naturalia immutabilia sunt. §. fi. insti. de iur. na. bene facit tex. in l. ij. s̃. de vsuf. ea. re. quæ vsu cõsu. vbi dicitur ꝙ ratio naturalis autoritate Iurisconsulti mutari non potest: & ideo ista naturalis coniunctio sanguinis etiam cadit in seruum: vt not. Bar. in l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accu. Ius verò cognationis quod à iure ciuili inducitur, bene tolli potest: vt per gl. in §. quod autẽ. in ver. cognationis. insti. de capi. dimi. & no. Bal. in l. j. §. ius naturale. in fine. ff. de iusti. & iur. vbi inquit, quòd ista agnatio vel cognatio non potest tolli: sed ius agnationis, id est, ius proueniens ab agnatione, tolli potest. Et in nostro casu tradit Ro. in consi. lxxxij. quo ad id quod quærit. vbi concludit, cõiunctũ sanguine posse haberi pro extraneo
2 ex forma statuti quo ad cõmoda ciuitatis. † Et cum pater iure naturali teneat̃ filiũ alere. l. j. §. ius naturale. s̃. de iusti. & iur. per istũ tex. infert Alb. de Ros. in j. parte statutorum, in q. xl. in versi. itẽ quæro. ꝙ non valet statutũ, quòd pater non teneat̃ filiũ educare. & ad hoc alle. Iac. de Are. in l. si quis à liberis. ff. de lib. agno. & Galeotũ in tract. de alim. in ver. pone quæstionem. & alleg. etiam Spec. in tit. qui fil. sint legi. col. iiij. ver. sed pone, quidam emancipa-
3 uit filium. † vbi tenet non valere pactum quòd pater non teneatur alere filiũ cui dedit partem suam, si postmodum
A ad necessitatẽ peruenerit. & quòd non valeat pactũ, [a] nec statutũ, tenet idẽ Alb. in l. j. §. ius naturale. col. fi. versi. sed quæro. ff. de pac. Sed tñ contrariũ de iure videtur saltẽ ex causa: quia licet educatio liberorũ sit de iure naturali quã
B tum ad instinctum [b] naturæ. d. l. j. §. ius naturale. & j. dist. in c. ius naturale. tamen ille naturalis instinctus est reductus ad necessitatẽ à iure ciuili. l. si quis à liberis. in prin. ff. de lib. agn. vnde in pluribus casibus videmus quòd ali-

menta filio denegari possunt, puta si filius à seipso viuere potest. d. l. si quis à lib. §. sed si filius. de lib. agn. Et ex pluribus causis potest filius exhæredari. §. aliud quoq; capitulum. in auth. vt cũ de app. cog. Et pariter ex illis causis alimẽta denegari possunt: vt no. Bar. in d. l. si qs à lib. §. si qs ex his. & in l. diuus. s. de parr. & in l. si patrem. C. de alen. lib. † ergo pariter videtur ꝙ ex causa filius à statuto poterit priuari iure alimẽtorũ: quia tollitur solũ illa necessitas [a] à iure ciuili introducta, & remanet ille instinctus naturalis: & tũc pater secundũ illũ naturalẽ instinctum qui tolli nõ potest, poterit alimẽta ministrare: quia solũ in effectu, vt dictũ est, tollit̃ illa forma, & illa necessitas inducta à iure ciuili. & ad hoc facit tex. in auth. ex cõplexu. C. de incest. nup. vbi pater filio nõ tenet̃ præstare alimẽta. Ergo pariter ex causa à statuto hoc induci põt: imò etiã sine causa [b] videtur quòd fieri possit: quia iura ciuilia pro volũtate statuẽtiũ mutari possunt. §. fi. insti. de iur. natu. ¶ Non obstãt alleg. s. in cõtrariũ: quia possunt habere locũ in pacto prout loquit̃ Spec. in loco. s. alleg. secus videtur in statuto saltẽ causa subsistẽte, ꝑ ea quæ. s. dixi. Et in pacto idẽ tenet Bal. quòd † filius qui consumpsit partẽ suã quã habuit à patre, possit petere [c] alimẽta. Bal. idẽ tenet ĩ d. l. j. §. ius naturale. col. fi. in ver. quæro qd si filius. & ĩ l. scimus. in prin. in ver. sexto quero. s. de inof. te. ar. l. libertus qui operarũ. s. de ope. li. & idẽ Bal. i auth. si captiui. in fi. C. de epis. & cle. cũ sim. vt tradit Alex. in l. si cũ dotẽ. §. j. col. iij. ff. so. mat. & dicit Bar. in d. l. j. §. parẽs. in fi. nõ valere pactũ, ꝙ filius alimentari non debeat. ff. de lib. agn. ¶ Et quod dictũ est videtur limitare Bal. in auth. quid si rogatus. col. ij. ver. & facit ad duas quæstiones. C. ad treb. nisi filius partem sibi datam à patre perdidisset dolo vel lata eius culpa. & sequitur Alex. in d. l. si cum dotem. §. j. ¶ Sed considerandum est: † quia aut dicimus ꝙ non valet pactum, quia fit contra ius naturale, vel contra officium paternum. Et ista ratio pariter militare videtur, dato ꝙ filius eius dolo vel lata culpa portionem sibi datam perdiderit. Aut dicimus quòd valet pactum: quia ex causa factum videtur, ex quo eius partem recepit. Et indistinctè videtur pactum valere quocunq; modo eius portionem perdiderit: quia non priuatur legitima ex quo illam habuit. Et hoc videtur de stricto iure, licet ex quadam miseratione deberet pater illi ꝓuidere, sed ad hoc nõ cogitur

4 A B 5 C 6

a Necessitas. Vult dicere ꝙ remanet ius naturale & eius obligatio: licet nõ detur actio de iure ciuili, quod hic ineptũ est. C. M.

b Sine causa. Falsum, nec valeret tale ius ciuile, tanquã iuri naturali cõtrariũ, sicut cũ tyrãnus ius denegat. C. M.

c Petere. Vide Barb. in c. quæ in ecclesiarum. de cõsti. col. v. post me. H. C.

a Generali.Host.consi.lxvj Dec.l.principalib.in fi.§.si cer.pe.Aymo.consi.clxxxix.numero 1.

b Legitima.Breuis veritas est, ꝙ licet possit quota variari, nõ potest tolli liberis nisi ex causa ad exhęredationẽ iusta. Adde decis. Thol.ccccxxxvij. Ang. Are. trac. testa.ver.nolẽs decedere intest.col.fi.& idxi ad Alex.consi..xxv.nu.11.li.j C.M.

tur:& sic tali casu idem videtur in pacto quod in statuto. Et hoc quando specialiter sit dictum de alimentis, aliàs secus videtur: quia in generali [a] remissione non videtur remitti alimenta. d.l. libertus qui operatur. & bene facit tex. in l. libert⁹. §. posthumus. & quod ibi Bar. ff. de ali. & cib. leg. Et tali casu quando non fuit expressum de alimẽtis, saluari potest opi. Bal. & doc. in locis s̃. alleg.

7 ¶ †Similiter per istũ tex. arguit Dyn. in regula, indultũ. de reg. iur. in vj. ꝙ legitima [b] quæ filijs debet̃, tolli non possit à statuto: qa secundùm naturã debet̃. §. cũ itaq;. in auth. de hære. & fal. ibi secũdùm ipsam naturã eis debeatur. facit tex. in l. scripto. in fi. j. vnde lib. in l. cũ rõ. ĩ prin. de bo. d. ĩna. Contrarium tamẽ cõcludit & tenet [c] Dy. in dicta regula, indultũ. quòd de rigore iuris, qui in isto casu præualet æquitati, statutũ possit tollere legitimã quæ introducta fuit à iure ciui. quod qdẽ ius ciuile imposuit illã necessitatem relinquendi filijs. §. j. in auth. de trien.

c Cõtrariũ tñ cõcludit & tenet. Vnũ scire debes, ꝙ vsque ad hæc tẽpora nullus discrepauit in hac opi. videlicet ꝙ legitima possit minui, præter Barb. in c. Raynutius. de test. q tenet ꝙ non põt minui. in co. xlij. & in cõsil. xxiiij. in j. vo. sed an possit ĩ totũ tolli. Dy. & Io. and. ĩ reg. indultũ. tenẽt ꝙ sic. Idẽ Io. an. in addi. Spe. ĩ ti. de suc. ab intest. hãc opi. tenẽt oẽs hic alleg. per d. Philip. in vers. cõtrarium tñ &c. hanc etiã Old. cons. cvij. circa ius municipale &c. Ang. in cõsi. ccclxij. inci. post hoc scriptum. & in cõsi. ccclix. inci. præsuppo. stat. & in cõsi. ccc. inci. pũctus talis est. in j. col. Ro. consi. cxxxiiij. inci. pro declaratione primę. in prin. Fed. in cõsi. xxj. in iij. col. inci. nunquid hæres. Cald. in cõsi. xv. inci. an si statutũ augeat. Et Cal. in cõsil. xxxij. sub ti. de testa. Card. in dicto c. Raynutius. Lanfran. in rep. d. c. Raynutius, in vj. co. vbi dicit hanc cõmunem legistarũ. Anto. in l. planè. §. si duobus. de leg. j. Rom. in l. sequens gradus. ad Silla. Ang. in repe. c. pater filium. de inof. test. Barto. Imol. & Moder. in l. Titio. §. Titio genero. de condit. & demon. Paul. in l. planè. §. si duobus. de leg j. Ful. d. l. Papinia. §. vnde si quis. Ray. & Io. de Bel. in authẽ. de hære. & fal. & ibi Bart. Sali. in auth. nouissima. vj. colũ. xj. q. vbi dicit quòd coĩter teneĩ opi Dy. tamen cum modificatione, videlicet ex causa. Paul. in consil. xvj. in ij. colũ. in secunda parte. Phil. Corn. in omnibus consilijs hic alleg. affirmat hanc communem Bart. in l. de quibus ff. de legibus. in iij. colum. in principio.

¶ Contrariam tamen opin. videlicet quòd non in totum, tenent, Doctores hic alleg. per do. Philipp. in versi. nonnulli tamen. & Domini de Rota in decis. ccccl xxvj. sub titul. de consuetu. fol. 92. colum. iij. in antiquis incip. consue. videlicet &c. & magis latè in decisione xviij. in nouis. fol. 5. col. iiij. incip. fuit dubitatum. Ias. in l. quoniam in prioribus. col. ij. in fi. & in auth. nouissima. col. pen. C. de inof. testa. tenet hanc opinionẽ: & dicit hanc esse communem opi. Barb. singulariter in consil. xxiiij. in j. vol. & in c. Raynutius. de testamẽ. col. xij. & xiij. vbi allegat Bald. & Ancharanum in quibusdam recollectis in l. hac edictali. C. de secun. nupt. Cardi.

vi · so[illegible] in [illegible] 4 in 2 [illegible] c 286.

Alex.in c.ius naturale.j, dist.in iij.col.vbi reprobat dictum Abb.in d.c. Raynutius. Angel.in d.c.Raynutius.in v.col.in medio.Bal.in authen.nunc autem. C.de episc.& cler.& in tract.statutorum in verbo,legitima.versicul.viij.& ix.& in sua Marga.in ver.legitima.ver.iij.Bar.in consi.lxij.col ij.Car.in consil.ij. vbi dicit, quòd de iure canon.non valet tale statutum.Ange.& Bal.in l.ij.§.ius naturale.de iusti.& iure.in finalibus verbis. Capra in consil.lxxij.in ij.col.Inno. in c.quæ in ecclesiarũ. de cõsti. Fel.in c.ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. col.iij.Socinus cõsi.cl.in j parte.& in consil. cclxxv. incip. in causa fratris in ij.volu.& in consil. cclxxxviij.in ij.part. Alex.in consil. cxcvij. inci.viso tit.q. in iiij. colũ. vbi dicit hãc verã opin. & communem cano.Alber.de Rosa.in ij. par, statu.q. ciij. & ciiij.& in l.quoniam in prioribus.pen.& fi.col.Bal.tenet hanc opinionẽ in pluribus locis relatis,vbi s.in tract.statu.& sic vides quòd vtraque opi.est communis: tamen non recedas ab opi.Cano.quia est magis æqua,quia vbi sunt duæ opinio. communes contrariæ,scilicet cano.& legistarum,est tenenda opi.cano.de quo vide Lanfran.in repe.c.quoniam contra.in ver.testium,col.xj.in fin.de probat. & vbi est decisio Rotæ,est maioris autoritatis quàm cõmunis opi doc. ita Barb. in c.olim.de lit.contest.col.xij post prin.est bene verum ꝙ cum causa poterit in totum per statutum vel consuetudinem tolli legitima , secundùm magis communẽ opi.doc.quã refert Abb.in consi.lxxv.fi.col.& Rochus Curt.in trac. de consuet. col.lxxxiiij.fo.xxxij.& dato ꝙ prima opi.legistarũ esset vera,cõmuniter tenent omnes ꝙ alimenta possent peti.de quo per Barb.vbi s.& Imo.in §.Titio genero. col pen.& Abb.consi.lxiij.in j.vol.& per d.Roch.de Curte vbi s.qui dicit,ꝙ nullus discrepat ꝙ non valet consuetudo ꝙ filij à parentibus non alantur. Et sic per ista patet an valeat statutum inclytæ ciuitatis Valentiæ regni Hispaniæ disponẽs ꝙ pater possit filium exhæredare cum quinque solidis monetæ ipsius regni , qui faciunt summam quartæ partis vnius aurei. Item etiam an meliorationes seu maioricatus sunt liciti.de quo vide Moder.Hispa. in repe.c.per vestras.de dona. inter vir.& vxo.fo.83.ver,restat nunc examinare,H.C.

& semis.§.si quis autẽ.& in authen.de fal. Bene verũ est ꝙ lex ciuilis ita statuit naturali ratione suadente.Et hoc modo iura alleg.in cõtrariũ intelligũtur.& idẽ finaliter tenet Cy.in l.scimus.in fi.C.de nup.Old.in cõsil. cxxxv. factũ est tale.& Alex.in consi.lxxv.visis.col.ij.li.j.refert
Dy.† ꝙ legitima debetur de iure ciuili : naturali tamen 8
ratione.Et ꝙ legitima absolutè à statuto tolli possit:tenet Ange.in l.Papinianus.§.quarta autem.col.fi.s.de inoffic.testa.vbi dicit se pluries ita consuluisse : & patet in eius consi.xv.statuto cauetur.in consi.cccxlix. cõsultatio hæc.& idẽ Ang.in l.quod de bonis.§.fi.s.ad le.Fal. & ibi Imo.dicit ꝙ ista est cõmunis opi.& Alexã. ibi post multas alleg.dicit ꝙ communiter ita tenetur, saltem ex causa.Et idem Domi.in c.quanuis.col.pen.de pact.in vj.Io. de Ana.in cõsi.iiij.visis.Lapus in alleg.cj.in ciuitate Florentiæ.colũ.j.Rota in xviij.deci.fuit dubitatũ. in nouis. & Abb.in consi.lxv.primò est vidẽdum.col.fi.lib.j, And. Sicu.in consi.lxxvij.col.vj.lib.iij.Et istam esse communem opi.etiam attestatur Cor.Peru.in consi.cl.hãc quæstionem.in fi.lib.j.& cõs.ccx.in hac cõsultatiõe.col.j. pe.

lib.

lib.& in consi.vij.in hac consultatione.lib.ij.in princ.& in consil.cv.in hac cõsultatione.lib.iij.& in consi.cxxiij. licet breue sit.eo.lib.iij.col.fi.& in consi.j.col.iij.lib.iiij. vbi pluribus medijs tollit æquiparationem quæ fit de ali mentis ad legitimam.

9 ¶ † Et ista cõclusio præsertim habet locũ ĩ legitima[a] quæ debẽt matri vel patri, vt not. Ang.in d.consi.cv.Bal. in l. j.§.ius naturale.ff.de iust.& iur.Ro.in cõs.xxxij.visa.co. fi.Ben.Cap.in cõs.xv. pro pleniori.& ĩ cõsi.clj.subscripsi. ¶ Nonnulli tamen tenent contrarium, ꝙ nõ possit tolli in totum sed minui. Et vltra antiquos quos refert Dyn. in dicta reg.indultum.hoc tenet Bald. in consil. xlvij. in quæstione.lib.j.& in consil.cxxxj.circa prædicta.libr.ij. Fulgo.consi.xcv.quidam.Raphael Cuman.in consil. lxx. quidam Serpetius.col.j.And.Sicul.in consi.xxiiij.col.iij. & fi.lib.j.Alex.in consi.lv.viso titulo.col.fi.lib.ij.& Maria.in consi.xxx.quanuis ex his.& Soci.in cõsi.cl.in prin. vera & magis communis opinio est, ꝙ possit tolli etiam in totum saltem ex causa per supradicta.

A Legitimã. Roma.consilio xxxij. incipiẽ. visa municipali.fi.col. vbi dicit quòd nullus tenet contrarium.& Abbas consi.lxxv.incip. quidã decessit &c.H.C.

In l.Semper in obscuris.Argumenta.

1 Minimum quod est, quando sequi debeamus.
2 Testator ꝓsumit quã minimũ velle hæredẽ legatis grauare. Minimũ in legatis sequi debemus, & in vltimis volũtatibus.
3 Minimum sequimur, nisi significatio propria vocabuli aliud innueret.
4 Legatum ad pias causas non est de minori intelligendum.
5 Legatum quod fit clericis, an intelligi debeat de minori, an verò maiori.
6 Legatum pro loco, cui fit, qualiter est intelligendum.
7 Minimum etiam in contractibus quare sequi debeamus. Debitori datur electio in alternatiuis.
8 Obscurum iudicis arbitrio declarandum si sit, nõ recurritur ad id quod minimum est.
9 Minimum in pœnis infligendis atttendendum.
10 Damnatus pœna capitali, intelligi debet de minori.
11 Proprietas verborum in pœnalibus maxime attendenda.
12 Pœna si ꝑ delictis sit infligẽda, q̃ mitior est irrogari debet. Excommunicatio in dubio de maiori est intelligenda.
13 Excommunicatio qualiter esse pœna probetur.
14 Excommunicatio minor non solet ab homine proferri.
15 Obscurum in iudicijs interpretari solemus in fauorẽ actoris.
16 Obscurum quando aliquid esse meritò dicatur.

REGVLA IX. VLPIANVS.

SEMPER *in obscuris quod minimum est, sequimur.*

¶ EADEM regula habetur eo.tit.in vj.c.in obscuris.& gl.ibi exemplificat in c.ex parte.de censi. sed non bene:quia tex.ibi rationē specialem adducit.& in terminis illius c.si legatū fuisset factū ecclesię,deberet maius. l.Titia.§.Seia.& ibi Bar.ff.de aur.& arg.leg.vnde exemplificari potest.l.in nūmis.de leg.iij.quā gl.hîc adducit. & in l.apud Iulia.§.Seio.de leg.j.in l.qui cōcubinā.§. cū ita.de leg.iij.cum si.vt tradit Dy.in d.regu.in obscuris.

¶ †Et ista regula habet locū in subsidium:quia prius inspicitur quod actū est.Secūdò,quod verisimilius est.Tertiò,quod fieri solet.l.semper.j.eod.l.in obscuris.j.eod. & no.per gl.in d.regu.in obscuris.Et huius regulæ rationē adducit gl.in d.reg.in obscuris.eo.ti.in vj.quia in eo qđ plus est,cōtinetur minus.Sed ista ratio bene procederet in quātitatibus,nō autē in speciebus. l. inter stipulantē. §.si stipulante.ff.de verb.ob.vnde melior ratio videtur: †quia in legatis testator videtur minus grauare hæredem,ꝙ fieri possit.l.vnū ex familia.§.si rē.de leg.ij.in cōtractibus verò ratio videtur,per reg.l.veterib⁹.ff.de pac. & in delictis ratio colligitur per l.si præses.ff. de pœnis. 1 2

¶ Habet ergo locū regula, primò in legatis [a], & in vltimis voluntatibus,vt probatur in d.l.nummis.de leg.iij. in d.l.apud Iulianum.§.Seio.in l.si ita scriptum sit. in fi. de leg.j.in l.si ita relictum fuerit.in princ.de leg.ij.in l. qui concubinam.§.cum ita.de leg.iij. A

A Legatis.j.c. l.in testamentis. nu. 3. idem Dec.l.j.in fi.l. si creditores. in fi.l.certis annis.col.2.C.de pac.l. in testamento.col.fin. C.de mil. test. l.j.col j. C. de insti.& substit. l.j.in fin.C. de impube.& ali. Ias.l. si pluribus.col.ij.de lega.j.l. nō solū. §.fi.colū.xx.de oper.no. nun. Soc.l. si fuerit. de reb. dubijs. C.M.

¶ Et tali casu regula procedit vbi est incertitudo in rebus.Secus est in personis:quia tunc electio datur hęredi. l.si quis seruum.§.si inter duos. de leg.ij.Et not.per Dy. in regula in obscuris.eo.tit.in vj.vbi dicit, quòd in personis minimum apparere non potest.

¶ †Secundò regula limitatur,nisi propria significatio vocabuli aliud importaret:vt not.Bar.per illum text.in l.si is qui ducenta.in prin.s̄.de reb.dub. 3

¶ Tertiò regula intelligitur,quando illud minimum habet in se vtilitatem:aliàs secus.vt per gl.in l.legato generaliter.de leg.j.vbi Alex.in iij.co.in ver.item dicit gl.

¶ Quartò regula intelligitur, quādo non apparet ꝙ electio data fuerit legatario:aliàs secus.vt no.Bar.in d.l.legato generaliter.circa fi.in ver.predicta omnia.de le.iij.

¶ Quintò fallit,qn̄ qualitas legati vel legatarij aliud suaderet l.si cui.de ali.& cib.leg.l.Stichus.de leg.iij.quia legatū obscurū ex affectiōe cuiusq; capit ĩterpretationē:vt

dixit tex.in l.capienda.§.qđ factũ est.ĩ.eo. facit tex. in l. Aurelius.§.Titius testamento.& qđ ibi Bar.s̃.de lib.leg.

4 ¶† Sexto & vltimo fallit in legato relicto ad pias causas[a]:qa nõ de minori,sed de maiori fauore religiõis intelligitur.l.Titia.§.Seia.ff. de auro & ar.leg. vbi Bar.ita limitat istã regulã & illũ text.pro singulari alleg.Rom. in sing.cccccxv.quæro si lego ecclesiæ.& not.dom. Abb. in c.iudicãte.de testam.col.ij.ver. vnũ tamẽ sing.Et tradit And.Sicul.in consi.lix.illud in medium.col.xj.lib.ij. ¶Limitatur tamen ille tex.procedere in legato ecclesiæ, prout loquitur.

A Causas.Idem Socin. in tract. fallẽtiarum, in regul.cccx. in xlj. priuilegio piæ causæ.Hierony.Chuc.

5 ¶† Secus si esset legatum factum clericis vel personis ecclesiasticis.vt not.Abb.dicit per illum text.in c.ex parte. de censi.per rationem quæ in tex.ibi assignatur.Sed certe cum text.ibi loquatur in voto, consonat quòd votum factum fuerit de dando ecclesiæ,& clerici ibi videntur pro ecclesia recipere.vnde ille text. indistinctè prout loquitur,videtur procedere secundum istam regu.quæ etiã videtur habere locum in relicto facto ecclesiæ.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA

¶Non obst tex.in d.l.Titia.§.Seia.quia nõ videtur pro-
6 bare illud ad quod per Bar. & doc. oẽs allegatur.† Nam ibi erat factũ legatũ templo in quo nõ erãt nisi dona aurea & argentea. merito secundũ qualitatẽ loci legatum intelligitur. Et dum ibi dicitur,quòd de argento debeat legatũ fieri,bene probatur regula quòd in dubio legatũ sit quod minus est,ex quo fit ibi de argento non de auro. Et ideo Ro.in not.s̃. alleg. cccccxv. bene dicit ꝙ legatũ factum ecclesiæ de calice, intelligitur de argento vel auro:quia de alia materia calices ecclesiæ non conficiuntur c.vt calix.de conse.dist.j. Et sic propter qualitatem loci videtur fieri illa interpretatio.

B ¶ Aliàs[b] ergo in legato facto etiam ecclesiæ regula ista haberet locum:vt probatur in d.c.ex parte.Et hoc modo saluatur gl.in d.reg.in obscuris.eod.tit.in vj.quæ exemplificauit reg.per illum tex.in d.c.ex parte.Et ad hoc facit quod not.Roma.in singul.lix. quidam Roma.vbi inquit, quòd si quis legauit ecclesiæ vtilitatem palatij sui, quòd videtur legare solum vsum, & non proprietatem. alleg.tex.cum gl.in l.si habitatio.§.j.ff.de vsu & habita.

B Aliàs. Idem Iason.l.si ita sic ascriptum. in fin de le.j. dixi in tract. vsur. q.xx.C.M.

7 ¶ † Secundo regula etiam habet locum in contractibus. l.inter stipulantẽ.§. si stipulãte.l.si stipulatus fuero decẽ. de verborum obligat.l.si fideiussor.la secunda.s̃.manda.

l.si quid venditor.in fin s.de ædil. edict. Et facit regula, quòd in contractibus in alternatiuis electio est debitoris.l.plerunq;.in fi.ff.de iur.dot. Et ad propositum fa.gl. notab.in l.fi.s.de præto.stip.quę dicit,quòd iudices semper sequuntur quod minus est. Et ideo in mandato obscuro attenditur illud quod minus præiudicaret : vt not. Bal.in l.falsus.col.penul.C. de falsis.& in dubio non videtur quòd transferatur dominium.vt not. Bar.in l.cum pater.§.pater pluribus.de leg.ij.Alex.post Bal. quem ibi refert in l.si pascenda.C. de pact. Et talis regula in contractibus procedit quando illud minimum non sit inutile.aliàs debetur mediocre.l. si quis argentum.§. similiq; modo.C.de donati. declarando vt per Dyn. in regula,in obscuris.eod.titu.in vj.

¶ Secundo regula fallit in dote:vt not.per gl.in princip. in l.nuptura.ff.de iure do. quæ alleg.l.in ambiguis.eod. titu. Nam illa regula, in ambiguis.quæ loquitur in dote,est magis specialis, & videtur derogare huic regulæ generali.vt regula generi per speciem.de regu.iur.in vj.

¶ † Tertio fallit quando illud quod obscurum est, declarari debet arbitrio iudicis:quia tunc nō recurritur ad minimū:vt no.Abb.in c.j.de deci.vbi limitat istam regulā; & ad hoc bene fa.tex.in l.cū post.§.gener.s. de iure dot. & ꝙ s.dictū fuit in legatis per l.is cui.de ali. & cib.lega. 8

¶ Quarto fallit in casu.l.veteribus [a] .s.de pac.vt per glo. hic,& Dyn.in d.re.in obscuris.Et de intellectu.d.l.veteribus.videndum erit in locis.j.allegandis. A

A Veteribus. Imò recte intelligendo, iuxta l. sæpe . de verbo. signifi. concordat.Carulus Moli.

¶ Quinto fallit ratione subiectæ materiæ:quia in dubio videtur dominium transferri.l.j. in versi.si tamen. ff.pro dote.l.si ita distrahatur.§.j.de contrahend. empt. & not. Bartol.in l.dotis.ff.de iure dot. & in l.cum pater.§.pater pluribus.de leg.ij.

¶ † Tertio regula etiam procedit in delictis:vt no.per gl. hic:quia in dubio minor pœna imponitur.l.si preses.& l. interpretatione.s.de pœn.& de pœn.dist.j.in c.pœnæ.in l.pactū.§.in pœnalibus.j.eo.facit tex.cū gl.in l.hæ enim causæ.s.de suspec.tut.in l.absentem ff.de pœ.Et not.Bal. in l.diuortio.in prin.ij.ver.& facit ad quæstionem.ff.sol. met.& in l.quoties.§.si quis ita.in versi. facit etiā hoc ad quæstio.s.de hær.insti.& tradit Alex.in cōsi.cxvj.in causa inquisitionis.lib.iij.† Et ad idē facit,quia cōdemnatus pœna capitali (cū sint plures causæ capitales) de minori, intelligitur: 9 10

intelligitur:vt not. Abb.post gl. & alios in c.quanto.col. iiij.ver.iij.quæro.de iureiur.cum simil.vt tradit Alex.in consil.cum statuto loquens.lib.j. Et condemnatus ad restitutionem rei furtiuæ in dubio videtur condemnatus condictione furtiua,quæ nõ infamat.vt in not.q.trad.Io. de Ana.in c.qualiter & quando.§.ad corrigendos.col.iij. de accus.vbi dicit se ita consuluisse Venetijs. facit glo.in l.si quis id quod.in versi. quingentorum. quæ dicit quòd aliàs in text.est quinquaginta.Et ita approbatur:quia est minor pœna, secundum Cyn.Alber.Bald. & alios ibi.& Fulg.in consil.cxxxviij.hoc maximè.

¶ Et prædicta conclusio limitatur primo,nisi ex qualitate facti aliud colligatur:vt patet in l.j.C. ad leg. Corn.de sicar.in l.si non conuitij.C. de iniur in ca. j. de præsum. & latius per Dyn.in d.reg.in obscuris.

¶ Secundo fallit in casu l.item Mela.§.si plures.ff.ad leg. Aquil.de cuius intellectu vide Ioã. de Ana.in c.significasti.el secundo,de homi.in iij.notabi.Et Pe.de Anc.in cõsi.ccxvj.nos Bartholomæus.cum simi.vt tradunt Mod.in d.c.significasti.Et adde Ro.in consi.ccccj.eo præsupposito.Alex.in consi.xv[a]. viso processu. lib.j.& in consi.l.visis.col.ij.eo.lib.j.& in consi.xlvj.copiosè.lib.iiij.

A Consil.xv. vbi plenè dixi. Adde Nicol. Boeri . decisi. ccxxxvij. & j. eod.l. fauorabiliores.nume.6. Carolus Moli.

11 ¶ † Tertio, prædicta conclusio limitatur non habere locum, quatenus verborum proprietas videtur requirere: quia lata interpretatio fit vt verborum proprietas seruetur,etiam in pœnalibus.l.cum lege.§.de test.vbi Arc.no. illum tex.ad hoc.& facit quòd not.Cal.in consi.j.de consang.& affi.vbi inquit,quòd materia dispensationis quæ stricte debet interpretari.c.j.de fil.presby.tamen late secundum proprietatem verborum interpretatur.

12 ¶ † Quarto & vltimo, conclusio supradicta procedit in delictis vbi agit̃ de pœna corporali,vel pecuniaria.Secus est in excõmunicatione,in qua in dubio fit interpretatio de maiori excõicatione.c.pe. de sent. excõ.quia excõciatio nõ dicitur pœna , sed medicina ad corruptionẽ.c.j.de sen.excõ.in vj.vt no.Abb.in d.c.pe.& in c.j.de postu.p̃la.

13 ¶ Sed ista respõsio nõ videt vera: qa † absurdũ est dicere quòd excõmunicatio nõ sit pœna:quia contrarium probatur in c.quoniã frequenter.§.fi.vt lit. nõ contest. & nulla maior pœna est in ecclesia:vt dicit tex.in c.corripiantur. xxiiij.q.iij. Obstare tamẽ videtur tex.in d.c.pe.vbi cõtra naturã pœnæ sit lata interpretatio.Et in hoc valde labo-

rant doct.Imo.in c.j.de loca.Io.de Ana.in c.j.de sagittarijs.Mod.in c.pe.in c.dilecte.de except. ¶ Sed non bene resoluunt.Vnde dicendũ est[a], quòd tex.in d.c.penul.loquitur in iudice q protulit sententiã excõmunicationis. Nã de maiori intelligitur,†quia ab homine minor excõmunicatio proferri non solet:& verba intelligũtur secundum communẽ vsum loquendi.c. quanquam.ij.q.vij.l. Labeo.ff.de supel.leg.& in delictis quomodo regula procedit,dicendũ est,vt latius per Dyn.in d.reg.in obscuris. A 14

¶† Vltimo , regula nõ habet locum in iudicijs,vt gl.hic dicit:qa in dubio fieri debet interpretatio in fauorẽ actoris.l.si quis intentione ambigua.ff.de iudi.l.inter stipulantem.§.si Stichum.de verb.obli.& not.Bar.in l.rerum amotarum.in fi.ff.re.amo.Et no.Inno.in c.licet causam. in fi.de proba.quem Bald. refert in l.ordinarij.C.de rei vendi.col.pe.& idem Inno.in c.examinata.de iudi.in fi. Abb.in consi.lxxvij.in q.in fi.lib.ij. Alex.consi.lxvij.viso themate.col.pen.libr.ij. Et prædicta conclusio etiam habet locum in iudicio criminali,vt Alex. concludit,reprobando Rom.in l.diuortio.in prin.col.iij.ff. sol.matr. & ita tenet Bar.in l.libellorum.col.fi.in prin.versi.quæro aliquis percussit. limitatur tamen text. in d.l.si quis intentione.vt Bal.ibi dicit in secundo notabili. & tradit Alex.in consi.lv.quoniam causa.col.fi.lib.v. 15

¶ † Et ad declarationem regulæ, vt l.veteribus.ff. de pact.quando aliquid dicatur esse obscurum, tradit Alex. in consil.xj.viso.col.fi.lib.ij. & ibi dicit quòd verba generalia non dicuntur obscura. de quo not. in l.si fideiussor.la ij.ff.mandati. 16

¶ Et an sit differentia inter verbum obscurum,& ambiguum,dixi in c.fi.de constitut.

¶ Et de præallegata l.veteribus.not.Imo.in consi.xxj.in casu præmisso.Io.de Ana.in consi.xcviij.visis.in fi.Aret. in consi.liiij.in causa magistri Blasij. in fin. & in consil. lxxxiiij.diligẽter.col.fi.Old.in cõsi.xcv.ex forma.col.ij.

A Dicendum est . Aliam tibi assigno rationem quam dat Anch. in c.statuimus. de sen. excom.libr.vj. in versi.ij. not. nam excommunicatio non profertur nisi pro mortali.c. nemo.xj. q.iij. mortale de per se operatur remotionem à sacramentis , vt minor excommunicatio.c.sacerdotes. }. q.j. ergo vt aliquid addat , excommunicatio debet intelligi de maiori. vt l.j. in fi. ff. ad municipales. alias rationes ponit Feli.in d.c.pe. de sen. excom. quem vide,vbi sentit istam,licet non ita declaret.Hier.C.

In l.Secundum naturam. Argumenta.

1 Cõmoda ferens incõmoda & onera sustinere debet.& nu.2.
2 Pactũ de lucro in societate,est etiã de damno intelligendum.
3 Contrariorum quare eadem disciplina.& nu.5.
4 Testes publicatione facta nec super ijsdem capitulis, nec super directo contrarijs admittantur.
6 Augmentum si non auget , nec minutio minuet , quòd oppositorum

situorum eadem sit ratio.

7 Argumentum ab oppositis quare inualidum.

8 Frater an succedat sorori, statuto stante quòd soror non succedat fratri.

9 Testes tot in reuocatione requirũtur testamẽti, quot in eiusdem confectione.

REGVLA X. PAVLVS.

SECVNDVM *naturam est: commoda cuiusq; rei eum sequi, quem sequuntur incommoda.*

¶ EADEM regula habetur [a] in c. qui sentit. eo. tit.
A lib. vj. & probatur in l. j. in prin. ff. de instito. §. cum autẽ. insti. de emp. & vend. l. j. §. pro secundo. C. de cad. tol. cum simi. allega. in gl. alia exempla, & similia traduntur per glo. in d. regula, qui sentit. Et adde tex. in l. is qui in pote
1 state. in §. fi. ff. de leg. prestan. † vbi dicitur absurdum esse alium habere commoda, & alium onera sustinere: & vbi periculum est, ibi lucrum debet collocari. l. fi. §. pen. C. de fur. glos. per illum text. in l. si is qui. §. j. supra commo. Et ideo pactum factum de lucro in contractu societatis etiã de damno intelligitur. §. illud. insti. de socie. Iniquissimũ enim est genus societatis, in qua vnus damnũ & non lucrum haberet. l. si non fuerint. §. fi. ff. pro soc. Et ideo cõmodum ab onere regulatur: vt in not. q. tradũt Bal. Ang. & doct. per gloss. ibi in l. planè. §. si duobus. de lega. j. vbi Alex. refert col. j. facit text. in l. Seio. in princ. & quod ibi Bar. ff. de annuis leg. in l. Nesennius. §. fi. supra de excus. tuto. & in l. quoties. supra ad Treb. Et ad prædicta facit quod not. Bar. in l. quia poterat. in fin. supra ad Treb. vbi ponit quæstionẽ, de socio qui suo periculo voluit ire Venetias contra voluntatem socij: nam de lucro quod fecit nihil debet habere socius qui noluit periculum subire. cum simil. vt tradit ibi Alex. col. j. & sequitur Ang. Aret. in §. illud. insti. de socie. & Roma. consil. ccccclxxv. & per istam regulam. & Bal. dicit in l. j. §. pro secundo. in fi. C. de cadu. tol. quòd aut vasallus dimittat feudum, aut præstet seruitium.

A Habetur. Facit Hipp. Marsi. sing. cclxiiij. C.M.

2 ¶ † Et prædicta regula procedit data habilitate personæ. Sed quãdoq; propter inhabilitatẽ personæ quis cõmodũ consequitur, licet onus & incõmodum nõ patiat: vt patet in muliere & minore qui ad hæreditatẽ agnatorũ admittuntur, & tamen tutelam eorum subire non tenentur. l. j.

§. inter

§.interdum.ff.de leg.tut.in §.fi.insti.de legi.pat.tute.

¶ Secundo regula non habet locum in dote, in qua mulier quandoque habet lucrum, & onus non patitur: vt not. Bar. in l. si constante. in prin. colum.penul.in v.q.iij.q.princip.

¶ Tertio ista regula habet locum quando est eadem ratio, vt qs ad commodum & incommodũ admittatur: secus vbi esset diuersa ratio. vt not. Bar. hic & patet in iuribus alleg. in gl. videlicet in l. si negotia absentis. s̃.de neg.gest.in l.si quis.§.j.s̃. communi diui.in l. sed & socius.§.si absenti.ff.pro socio, in quibus iuribus propter culpã eius qs cogitur damnum subire & à lucro repellitur. vt no. Ang. ꝑ gl.fi.ibi in l.fi.C. ad Tert.

¶ Et secundum istam limitationem duæ limitationes supradictæ videntur procedere: ita omnia supradicta in ista limitatione includi possunt. & ratio Barto. in d.l.si constante. non fundatur in fauore dotis: sed quia eadem ratio videtur. Et ad hoc facit, quod inferius dicam.

¶ Per istum tex.cum similibus.s̃.& in gl.alleg.infert gl.hic illud vulgatum, † contrariorum eadem est disciplina. & idem not. per glo.in rub. 3
C.de acquiren.poss.in c.quanto.de censi.in glo.fi. & in l.sciendum.§.fi. s̃.qui satisda cog.in l.Pomponius.§.j.in versi.esse.ff.de procur.

¶ Prædicta regula exponitur & declaratur pluribus modis. Primo, vt dicamus: eadem disciplina, id est, eadem cognitio: quia cognito vno de contrarijs, alterum cognoscitur. & hoc probatur in l.j.ff. de his qui sui vel alie.iur.insti.eo.in prin.& ibi Ang.Aret.& insti. de tutel.in prin.& & in l.qui accusare.in princi.ff.de accus.& in l.j.§. stipulatio.s̃.de præt. stip. Et hoc modo arguit Dy.in reg.ij.in prin.de reg.iur.in vj. Bar.in l. inter stipulantem.§.sacram.colum.iij.ff.de verbo.obl.Abb.in c.fraternitatis.de test.colum.antepenul.

¶ † Et ideo sicut facta publicatione testium testes non admittuntur su- 4
per eisdem capitulis: ita non admittuntur super directo contrarijs: quia est idem timor subornationis in directo contrarijs: quia cognito vno contrario, alterum cognoscitur: vt dicit Ange.Aret.insti.de his qui sunt sui vel alie.iur.col.j.in fi.alleg.not.in cle.ij. de test. & in §.quia non.in authen.de testi.not.in c.fraternitatis.de testib.

¶ † Secundo, cõtrariorum eadẽ est disciplina. intelligitur ꝙ eadẽ sit de- 5
cisio: q a dispositũ in vno, habet locũ in alio: vt gl. hic dicit ꝑ istũ tex.cũ simi. Nã licet cõtraria sint cõtrariæ naturę & effect⁹.c.hospitiolũ.xxxij. dist.in fi.vnde si vnũ cõtrariũ est bonũ, alterũ malũ est: vt per gl.in c.intellecto.de iureiur.quia quod operatur propositũ in ꝓposito, operat̃ oppositum in opposito.l.si & toto.in princi.l.quod in rerum.§.si quid põt. de leg.j.l.fin.de leg.iij. Et contraria non possunt simul stare: quia vno posito alterum tollitur.xxij.quæs.ij.c.cũ humilitatis.& ibi gl.in l.fi.vbi gl.de diuor.facit tex.in l.non codicillum.C.de test.& quod ibi gl.l.Põponius.§.j.ff.de procur. Tamen quandoq; de vtroq; cõtrario idẽ disponitur

nitur & iudicatur, vbi est eadem ratio, vt hic: secus si diuersa ratio sit: vt cõcludit Bar. hic. & idem Bar. in l. in fundo. in j. col. ff. de rei ven. Ang. in consi. lxvj. visis. in fin. & Dy. in d. reg. qui sentit. & Bar. in d. §. sacram. Pau. de Cast. in l. qui proprio. §. procurator. ff. de procu. Ang. Are. in d. §. illud. & insti. de his qui sunt sui &c. in prin. & in ista cõclusione omnia iura resoluuntur. & ita etiam concludit Aret. in rub. ff. de acqui. pos. vbi ad hoc inducit glo. no. in cle. fi. de appel. in ver. repulsio.

6 ¶ † Et secundùm prædicta procedit quod not. Bal. in l. pe. C. de solu. vbi dicit ꝙ oppositorum est eadem disciplina: quia si diminutio non minuit, sic nec augmentum augere debet. allegat pro concordãtijs l. & si contra. §. fi. ff. de vulga. & pup. & quod not. Bald. in l. non nudis. in fi. C. de
7 probat. † ꝙ non valet argumentum ab oppositis, quando non est eadem ratio. & quod no. glos. in clemẽ. j. in verbo obseruare. de sen. excom. quæ dicit ꝙ contrariorum non est eadem disciplina, vbi verba & mens resistunt. & idem Bal. in l. si præses. C. quomodo & quando iud. in prin. dicit quòd contrariorum non est eadem disciplina, quando non est eadem ratio contrariorum.

¶ Ex supradictis infertur ad quæstionẽ quam ponit Bal. in l. duodecim tabularum. in fine. C. de leg. hære. in ver.
8 quæro statu. vbi dicit, † quòd si statuto [a] cauetur quòd so-
A ror non succedat fratri: non tamen in casu contrario vi-
B detur statutum disponere, ꝙ frater [b] non succedat sorori: quia non videtur eadẽ ratio contraria conseruandæ agnationis: & illud etiam sequitur Paul. de Cast. in d. l. lege. cum si. vt tradit Alex. in l. inter stipulantem. §. sacrã.
9 de ver. oblig. † Et quot testes requiruntur in confectione
C testamenti, tot etiam in eius reuocatione requiruntur [c]: vt not. Bal. in l. fi. col. iij. vers. & scias. C. de fideicom. cum si. vt tradit Alex. in rub. de acqui. pos. & de hoc videbimus plura similia in reg. nihil tam naturale. j. eo. vbi melius similes quæstiones conueniunt.

A Statuto. Do. Soci. tenet contrariũ per pulchra fundamẽta, in rub. ff. de acquirẽ. pos. in fin. verbis. Ias. tamen ibi dicit cõmunẽ opin. esse cõtra Soc. & ibi latè per doct. circa hãc materiã. H.C.

B Frater. s. eo. l. ij. nume. 117. C.M.

C Requirunt. Imò non semper, vt no. in l. sancimus. C. de testa. & dixi ad Alex: cõsi. ciiij. lib. ij. C.M.

In l. Id quod nostrum. Argumenta.

1 Voluntas nostra quare facti esse dicatur.
2 Facti vocabulo venit quandoque non factum.
3 Princeps & respublica occasione data rem meam mihi auferre possunt.
4 Commune quod est, meum aliquo modo est.
5 Liberta patrono nupta non potest eo inuito diuertere.

Meum

6 Meũ,tuũ,ſuũ,hæc verba in dubio pro toto ſunt accipienda.
7 Conditio,ſi meus erit,verificatur ſi meus pro parte ſit.
8 Res tota in dubio venit rei vocabulo.

REGVLA XI. POMPONIVS.

ID QVOD *noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt.*

¶IBI in text.facto noſtro. Hic factum noſtrum pro voluntate ſimplici etiam accipitur.†Nam voluntas noſtra & animus facti eſſe dicitur.l.bonæ fidei.§.j. de acq. re.domi.ibi,ad factum pertinet.no.Bar.in l.pro hærede. in prin.ad fi.ff.de acqui.hære. 1

¶Secundò factum noſtrum hîc etiam non factum includit.†Nam appellatione facti,etiam non factum continetur.inſtit.de nupt.§.ſi qua vxor. in fi. vbi dicitur rectius illos facturos ſi ſe abſtinuerint.& no.per gloſ.& doct. in l.iij.in prin.ff.de verbo.obli.Et hoc etiam habet locum in materia pœnali:vt tradit Alexã.in l.vbi autem.§. qui id quod.ff.de verb.obli.& in terminis regulę hoc patet: quia id quod noſtrum eſt, mediante negligentia , & ſic mediante noſtro facto ad aliũ transfertur : vt contingit in præſcriptione & vſucapione.l.j.ſ.de vſucap.l. traditionibus.C.de pact.& gl.hîc dicit,dum inquit,quòd ille qui tacet & patitur contra ſe præſcribi,dicitur aliquid facere.& fortior videtur iſta translatio quæ fit mediãte pręſcriptione:quia prælatus qui non poteſt alienare, cũ eius negligentia eccleſia priuatur iure ſuo mediante præſcriptione.c.veniens.de præſcrip. 2

¶Et iſta regula ſic declarata limitatur non procedere ex cauſa:†quia princeps [a] & reſpublica ex cauſa poſſunt rem meam mihi auferre.l.item ſi verberatum.§.j.vbi Bar.ff. de rei vend.l.Lucius.ff.de euict.not.in l. Antiochẽſium. ff.de priuil.cred.& ibi Bar.Imò etiam officialis ex cauſa hoc poteſt.l.fi.§.Titius.vbi Bar.ff.de pig.act.Et hoc ſanè intelligitur,dummodo pretium ſoluat.l.ſerui. vbi Bald. C.pro quib.cauſ.lib.accip.gloſ.in l.ſi locus.§.fi.ff. quẽad. ſer.amit.& no.Bar.in d.l.fi.§.Titius.Archi.ix.q.iij.c.per principalem.bonus text.in l.venditor.§.ſi conſtat. ff.cõmunia præd. 3 A

¶In hac l.eſt gloſſ.not.quæ allegatur,†ꝙ illud quod eſt commune,dicitur meum [b] largo modo per fictionem,& non propriè [c]:& iſtã gl.ſequitur Bar.in l.ſerui electione. §.j. 4 B C

a Princeps.vide latiſsimè Iaſo.l.barbarius. de offic. prĉſi. vj.col.ver.circa duas vltimas.Cañ. cap. quæ in eccleſiarũ.de cõſtit. H.C.

b Meũ. Deci. c.ratio.de præben.Iaſ.l. cæteṙa.§.itẽ quæri poteſt. de le.j. Alci.ĩ l.pupillus.§.fi.de ver. ſig. dixi in conſue.Pari.§.j.gl. j.q.vij.C.M.

c Et nõ propriè.adde bar. l. ſi teſtamẽto. in princi.ff. de cõdi.inſtit.& l. hoc legatũ. de leg.iij.& doct. in c.cũ in illis. §.ſi.de præbẽ. li.vj. vbi dicit ꝙ in materia fauorabili meũ dicitur qđ eſt cõmune ; ſecus in odioſa : de qua vide Car. in cle. j.de ho. in ij.col.in fin. adde tamẽ bal. in l.j.C. de cõmu.re. ali. qui dicit ꝙ cõe dicitur meũ tñ vſq; ad diſpoſitionem partis meę & non vltra.H.C.

§.j.in fi.supra de leg.j.per tex.in l.illud.ff.de rit.nup.vbi videtur tex.dum ibi dicitur,quia nõ propriè videtur eius liberta,quæ etiam alterius sit.Nicol.de Neapol.in d.§.j. & Alb.de Rof.quem ibi Alex.refert,dicunt,ꝙ tex.in d.l. illud.videtur probare contrariũ:& illum contra Bar.inducit Aret.in d.§.j.quia licet primo,secundum sententiã Iaboleni,text.dicat ꝙ res communis propriè nõ sit mea: tamen videtur recedere ab illa opi.dum inquit,alijs contrà visum est:quia libertam eius esse negari non potest, licet alterius quoq; sit liberta:& Iureconsultus illam approbat.& sic videtur recedere à prima opi.Iaboleni.

¶ Sed responderi potest,ꝙ licet sententia Iaboleni reprobetur in decisione illius casus.Ratio tamen alle.non reprobatur:& ibi de liberta cõmuniter iudicatur idẽ quod
5 de propria:† quia liberta nupta patrono, non potest illo inuito diuertere.l.fi.in prin.ff.de diuor.& hoc fuit statutum propter reuerentiã patroni:vt dicitur in l.in eo iure. §.fi.ff.de rit.nup.Et talis reuerẽtia insolidũ patrono debet.l.cõmunis libertus.ff.de in ius vo.l.fi. de iu.pa.l.quedam mulier.ff.fa.erc.& ista ratione in d.l.illud.de cõm. lib.idẽ iudicat̃ quod de ꝓpria:vt Soci.ibi declarat,& ibi est casus specialis fauore matrimonij:vt no.Io.And.in c. fi.col.ij.de ver.si.in vj.Et difficultas secundũ Are. in hoc consistit, vtrũ ille qui dicit rem suã, ita propriè loquẽdo intelligi possit de parte,sicut de toto:& ipse tenet,ꝙ res propriè sua dicat̃,si ꝓ parte sua sit:quia in materia pœnali quæ propriè & strictè intelligit̃,appellatione rei meæ venit cõmunis.d.l.libert᷒.Sed m̃sio colligit̃ ex.s̃. dictis.

¶ Ad idem Aret.inducit tex.in l.rectè dicimus.de ver.signi.vbi res communis non falsò dicitur mea.

¶ Sed dic verum esse,ꝙ non falsò dicitur mea:quia excusatur à falsitate ex quo mea est pro parte.Sed non sequit̃ quòd propriè dicatur mea.ad idem alleg.text.in l.pupillus.in fi.de verb.sig.vbi dicit,quòd verbum,suum,ambiguũ est,an de toto vel de parte intelligatur. & ideo qui iurat suum non esse:addere debet,neq; sibi cõmune esse.

6 ¶ † Sed dic quia licet verbum suum, ambiguum sit,in dubio cum pro toto intelligit̃,inferius dicã. Illa expressio, quòd non sit cõmunis,videtur facta ad maiorem declarationẽ,vt gl.ibi dicit:& no.Ioã.And.in d.c.fi.de ver.sig.in vj.col.j.vbi dicit,quia verbum meum, de vi verbi debet A intelligi quòd sit meũ simpliciter, [a] id est omni sui parte &

A Simpliciter. Alex.cõl cxcv. nu.1.li.6.C.M.

te & dicit quòd text.in d.l.pupillus. intelligitur ad tollendam dubitationem: vt ibi no.& sic videtur approbare gl.ibi,& concludit,quòd commune non potest propriè dici meum: & idem sequuntur Doc. ibi,col.ij.

¶†Vltimo Aret.alleg.l.ij.in princi.ff.de condi.insti.vbi illa conditio,si 7
talis seruus meus erit cum moriar,verificatur etiã si meus sit pro parte. & sic videtur quòd propriè verificetur: quia conditio est voluntaria quę formaliter debet impleri.l.Mæuius.& l.hæredi.de condi.& demon.

¶Sed potest responderi,quòd ibi illa cõditio verificata videtur vt actus valeat: quia aliàs si in totum seruus proprius remansisset, institutio non valuisset: quia erat institutus seruus sine libertate, quo casu institutio non valet. Sed in aliena in totum vel in parte valet.l.iij.ff.de hæred.instit.& ita illum tex.declarat Soci.in d.§.Labeo.in l.serui.alleg.de leg.j. licet idem Soci.referat dicta Aret.& sequatur in consil.ccxl.incip. circa præsentem consultationem.col.v.

¶Et concludendo cõclusio gl.hic verissima videtur, quòd propriè illud quod est commune,non dicitur meum: †quia appellatione rei simplici- 8
ter,de tota intelligitur: vt dicunt Ioan.Mona.Ioan.And.& Domi. in d. c.fi.de ver.sig.& si quandoq; contrarium reperitur,illud videtur procedere in casibus specialibus qui habent particularem rationẽ, & hoc modo etiam procedit tex.in l.j.§.domini appellatione.ff.ad Sillan.ibi,etiã appellatione dñi pro parte dominium cõtineri dicendũ est, quia in illa materia, vt occasio delinquendi remoueatur,fit larga interpretatio: vnde ibi etiam filius viuente patre dñs reputatur in l.j.§.domini appellatione.el ij. Et quòd secundum regulam appellatione rei simpliciter de tota intelligatur,probatur in l.si quis cum totũ.in princ.ff.de excep. rei iud.vbi parificatur quòd quis petat totum fundum,vel fundum simpliciter.ad idem tex.in l.si defensor. §.qui interrogatus. ff.de interro.act. in l.de pupillo.§.qui nuntiat.ff.de ope.no.& ibi Bar.cum sim. vt tradit ibi Alex.& idem Alex.in consi.cxiij.viso.in fi.lib.iij. Abb.in c. ij. de libel.obla.col.iij.ver.secundo dicit gl.& facit tex.in l.j.§.edere.ff.de edẽ. vbi dicitur,quòd edere dicitur ille qui totũ edit. Et ideo quando res cõmunis tanquã propria iudicatur,iura vtuntur verbis designantibus improprietatem.l.extraneo.de quæst.ver.cum enim.ibi, de cõmuni seruo habendam quæstionem rescripsit,quòd pro domino fore videretur.

In l. In testamentis. Argumenta.

1 Testamenta locum habere,interest reipublicæ.
Interesse publicum dum tractatur,verba latissimè interpretantur.
2 Statutum fauorabile est,quod de non rumpendo testamento factum est.
3 Legata,etiam in testamentis relicta,strictam recipiunt interpretationem.
4 Mistus casus quando contineatur sub simplicibus.
5 Testamenta pleniorem admittunt interpretationem,quàm contractus.
6 Legata in testamentis relicta,paratam habent executionem.
7 Argumentum à testamento ad contractus,est nullum in dubio.

REGVLA XII. PAVLVS.

A IN *testamentis plenius uoluntates testantium interpretamur.* [a]

¶In testamentis plenius voluntates testantium inter
1 pretamur.& idem dicitur in c.cum dilecti.de don.† nam agitur de interesse publico,quòd testamenta habeant locum.l.vel negare. ff.quemad.test.ape.l.Gallus.§.si is.vbi Bal.ff.de lib.& posthu.Et quando agitur de interesse publico,lata interpretatio fieri debet.l.ij.§.exercitum. vbi Bar.ff.de his qui no.infa.l.quemadmodum.vbi Barto.de
2 agric.& censi.lib.xj.†& propter hoc statutum de nõ rumpendo testamentum dicitur esse fauorabile.vt no.Bal.in consi.ccccxxxiij.incip.domina Ioanna.lib.iiij.& ideo in fauorem testamenti iudicari debet.l.siue pars.ff.de inof.test.c.fi.de re iud.
3 ¶Et ista regula non videtur habere locũ† in legatis,quæ licet in testamẽto relicta sint,tamen strictè debent interpretari.l.nũmis.de leg.iij.l.apud Iulianũ.§.Seio. de le.j. cum simi.vt dixi supra in reg.in obscuris.Et ideo gl.quæ ponit exemplum in legatis,non bene dicit.& Bart. in l. cum annus.de cond.& demon.videt istã legẽ intelligere respectu institutionis:quia institutio est caput testamẽti. §.ante hæredis. instit.de leg.Et ideo fauorabilior interpretatio fit in testamentis quàm in legatis:vt not.per gl. fi.in l.si plures.ff.de condi.insti. & ad hoc facit text.in l. cum quidam.iuncta l.pe.§.illo.C.de neces.ser.hær.insti.
4 ¶†Vide tamen tex.in l.Titiæ textores.de le.j. vbi etiam in legatis videt fieri larga interpretatio:qa casus mixtus sub simplicibus continetur.Sed potest responderi, quòd ibi erat facta prouisio de vtroque simplici:quo casu licet materia odiosa sit,tamen prouisio facta in vtroq; simplici videtur habere locum in mixto:vt probatur in l.si ita. ff.de iniu.rup.& irri.fac.test.vbi hoc dicitur in exhæredatione quæ odiosa est.l.cum quidam.§.de lib.& posthu. Et de intellectu l.Titiæ textores.no.Bar.in l.seruis vrbanis.§.fi.de leg.iij.Aret.in l.Gallus.§.& quid si tantũ.col. iij.ver.tertio adde.de lib.& posthu.
5 ¶Item regula bñ procedit cõparatiuè ad cõtractus†:quia
B plenior fit interpretatio in testamẽtis,q̃ in cõtractibus:[b] vt dicitur in d.c.cum dilecti.de dona.Nam in testamẽtis appellatione filiorũ veniũt nepotes: secus in cõtractibus:

A Interpretamur.Quę sit interpretatio vide Bal. in rub. C.de verb.sig. & quotuplex sit,vide Bart.l. oẽs populi. in vj.q.de iusti.& iu. & ibi Alex. & Bal.in l. iij. C.de lib.præt. & qñ sit facienda latè & latissimè, vide hic Bart.& in l.ij. C.de bon.vac. lib.x.H.C.

B Cõtractib⁹. Quę sit rõ differentiæ : vide Iaso.post Alb. in l. beneficiũ. de cõsti.princ. col.iij.versi.in quarta pte.vbi satis latè tractat Albe.hanc materiam,& in trac.stat.in rubri.an statu.incipiãt interpretationẽ.H.C.

vt no.Bar.in l.liberorum.col.vj.ff.de verb.signi. †& reli 6
cta in testamentis paratam[a] habent executionem:vt no. A
Ang.per illum tex.in §.illud quoque.in ver.item not. in
auth.de hære.& fal.& no.Bar.& Doct.in l.fin. per illum
tex.C.de edic.diui Adria.tol.vbi Alex.in ij.notab.

¶ Secus est in alijs instrumentis quæ non habēt paratam executionem.l.minor vigintiquinque annis.ff.de mino. & in dispositis in testamento masculinum concipit fœmininum. Secus in contractibus, secundum communem opin.vt supra latè dixi in l.ij.eod.titu.

¶ Et ex his comprobatur quod dicit Alex.in consi.lxj.in
cip.super eo.col.iij.lib.j.†quòd in dubio non valet argu- 7
mentum de testamento ad contractus: [b]secus tamen vbi B
constaret quòd esset eadem ratio, quia tunc valeret argumentum:vt ibi Alex.dicit.& hoc modo procedit in l. seruum filij.§.eum qui chirographum.de lega.j.in l. pactū inter hæredem.supra de pactis.in l.j.vbi Bald.C.de lege Fusia Cani.tol.cum multis simi. & per istam regulam arguit.d.Alex.in consi.cclx.col.iij.lib.iij.& in consil. lviij. lib.iij.col.fi.Abb.consi.xxxij.lib.ij.col.ij.

A Paratā.Iure non probaī,& contrariū etiā tenet Dec.in l. fi.C.de edic.diui Adr.tol. vbi tñ dixi puisionē decerni posse à iudice causa cognita.& latius in cōsu. Pari.§.xcv. C.M.

B Contractus. Nic.Eueral. in loc. lega. Io. xvij. de cōtra. ad vlt.vo.Vin. Hercu.dispu.j. col. xxxj.Sali. Ias.l.fi.C.de lega.Vide Paulū Iaso.in l.pactū inter. de pact. Cor.cōs.cij.li. iij.Dec.l.j.col. j.C.de instit.& substi.C.M.

In l. Non videtur cepisse. Argumenta.

1 Actionem habere, sed elisam exceptione, perinde est, acsi nullam habeat.
2 Debitū non dicitur, quod perpetua exceptione defenditur.
3 Creditor non dicit̄ negligens, qui potuit exceptione repelli.
4 Actio intentata perimitur per exceptioné, quæ opponitur.
5 Sententia pro actore fertur, ni exceptio ex parte rei probet̄.
6 Iure ipso liberari magnopere differt ab eo quod est ope exceptionis liberatum esse.
7 Exceptio quando perimat actionem,& quando non.
8 Præscriptio petitione sola interrumpitur.

REGVLA XIII. VLPIANVS.

NON *uidetur cepisse, qui per exceptionem remouetur à petitione.*

¶ AD istam regulam alia conformatur in l.nihil in-
terest.infra eo. vbi dicitur, † nihil interest ipso iure quis 1
actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur.& facit alia regu.quæ habetur in l.si quis obligatione.§. non potest videri cepisse, infra eod.

Et

¶ Et per istã reg. cõfirmatur quod no. Bal. in l. ꝙ si mari-
2 tus. §. si quis autem. ſ. de cõsti. pec. vbi inquit, † ꝙ nõ dici tur deberi illud quod perpetua exceptiõe defendi potest. facit tex. in l. debitor. in l. creditor. ſ. de verb. sig. & ista ratione valet legatum factum creditori, cui exceptio perpetua competebat. l. si creditori. in prin. de leg. j.

¶ Et per istam reg. etiam infertur ad illud quod not. Pet. de Anch. in cõsi. v. pro parte. in vlt. dub. dum ibi cõcludit
3 † quod nõ dicitur esse in negligẽtia ille qui nõ petijt debitũ à quo debito excludi poterat exceptione: qa ille malè agere dicitur, cui obstat exceptio. l. verũ. ſ. de compẽsa.

4 ¶ † Et ad declarationem regulæ cõsiderandum est, quòd opposita exceptione actio intentata perimitur. l. quęcũq;. ſ. de compẽ. & exceptio proposita actionem excludit. l. ij. ſ. de excep. & no. in l. si vnus. §. pact⁹ ne peteret. ſ. de pact. vbi Bar. hoc declarat col. iij. & in l. Iulianus. col. x. ſ. de cõdi. indeb. Et ideo regula bene dicit, quòd non videtur cepisse qui per exceptionẽ remouetur à petitione: quia intentio agentis excluditur exceptione opposita, vt ſ. dictũ est. Et tali casu intelligit̃ alia regula ſ. alleg. in d. l. nihil interest. j. e. Secus est, si exceptio non opponat̃, quia actor obtineret. vt no. per gl. in d. l. si vnus. §. pactus ne peteret. quem Bar. ibi sequitur col. antepe. dicẽs, quòd si petij à te decem in quibus eras debitor meus, licet fecerim tibi pactum de non petendo: nisi tu opponas exceptionẽ, iudex te condemnabit. & Pau. de Ca. ibi col. fi. & alij sequũtur. & hoc idem not. Bar. in l. cum qui ita. §. qui ita. ſ. de ver. oblig. & in l. exceptionem. C. de proba. & tradit Angel. Aret. in §. omnis. col. ij. instit. de verb. oblig.

5 ¶ Et ad hoc facit, † quia vbi est fundata intentio actoris, nisi exceptio ex parte rei probet̃, fertur sentẽtia ꝓ actore. c. post electionẽ. c. cũ sup. de cõces. præb. & tradit Alex. in cõsi. lviij. viso & perfecto. in prin. lib. v. Et ista cõclusio procedit, nisi ex actis cõstaret exceptionẽ cõpetere: quia
A tũc iudex supplere põt [a] in his quæ ex actis colligunt̃: vt no. ꝑ gl. in l. j. C. q & aduer. quos. Ant. de Bu. in c. ex tenore. col. j. in ver. not. hoc dictum. de rescrip. Angel. in d. l. si vnus. §. pactus ne peteret. col. fi. Rom. in cõsi. ccxxvij. spectabilis domine. in fi. cum si. vt dixi latè in c. ex insinuatione. circa fi. de app. & tradit Alex. in l. j. C. vt quę desunt aduo. col. ij. in cõsi. xcv. in causa & lite. col. pe. lib. j. Cautus tamen sit aduocatus: vt opponat exceptionem: quia si

A Potest. Licet non teneat̃ nisi petatur. C. M.

iudex non vellet supplere, non facit litem suam. vt notat Ang. in d. §. pactus ne peteret. col. fi. alleg. dictum Spe. in ti. de offi. iud. in §. competit. de quo latè dixi in c. ad hæc. el. iij. de app. vbi videndum est. Et superius dicta procedunt vbi agitur de exceptione propria, quæ excludit actionem: secus si non excluderet actionem: quia nõ esset opus replicatione, prout [a] esset exceptio intentionis & facti: vt no. Pau. de Cas. post Ang. in l. licet. col. fi. in ver. no. tu qui practicas. C. de iudi. & de illa exceptione intentionis dixi in rub. extrà de excep. vbi videndum est. A

A Prout. Quo casu etiã parte non opponẽte supplere tenetur. Adde Ale. consi. clxxxvj. in fi. (vbi dixi) lib. ij. consi. ccxxv. nu. 2. lib. vj. Deci. l. cũ quid. col. vj. §. si cer. pe. C. M.

B Ipso iure. vide Bald. in sua marga. in ver. liberatio. & Iason in §. in bonæ fidei. insti. de actio. col. j. H. C.

¶ † Et ex supradictis colligitur, quòd magna sit differẽtia an quis sit liberatus ipso iure [b], vel ope exceptionis. & declarat Ang. Are. in §. omnis. alleg. s. in ij. col. insti. de ver. obli. & ideo ille qui obligatus ipso iure reperitur, licet exceptione se tueri possit, dicitur esse in damno: quia magis sibi expediret ꝙ ipso iure non esset obligatus. vt no. Ang. dicit in l. metum. §. sed quòd prætor. per glos. ibi. ff. quod me. cau. & ad hoc facit, quia melius est iura intacta seruari, quàm post causam vulneratam remedium querere. l. fi. C. quib. cau. in integ. resti. non est neces. l. j. C. quãdo lic. vnicuique sine iud. se vindi. 6 B

¶ † Postremò regula ista limitatur procedere respectu principalis petitionis, prout loquitur; quia illa exceptione opposita perimitur: vt dictum est. Secus videtur quo ad ea quæ extrinsecus veniunt: quia tunc petere videtur. licet per exceptionem repellatur. gratia exempli, in l. amplius non peti. ff. rem ratam hab. vbi prohibitus petere sub pœna [c], si petat, & litem contestetur, incidit in pœnam: certè hoc etiam haberet locum, licet post litem contestatã opposita exceptione excludatur, d. l. amplius non peti, & etiam citrà litis contestationem. in l. si quis maior. C. de transac, committeretur pœna secundùm dispositionem illius legis: quia petens licet repellatur exceptione, dicitur tamen petijsse & contrauenisse quantum ad pœnam illius legis. 7 C

C Sub pœna. Et ꝙ petitio etiã infructuosa sit punibilis qñ petenti pœna imponitur, ponit Bar. in l. j. in ij. no. C. de bo. pet. subla. lib. x.

¶ Similiter quo ad effectum interrumpendi præscriptionem, † quia sola petitio sufficit: vt not. Bart. in l. fi. §. de eo per quem factum est. per l. cùm notissimi. C. de præscri. triginta anno. cum simi. & hoc modo fallentiæ quæ ponuntur in glos. adaptari possunt. 8

¶ In gl. ibi, non alij, restituendum. hoc non bene cõgruit verbis regulæ, quæ etiã primam acquisitionem excludit, dum

dum inquit, remouetur à petitione. Et per hoc etiam non videtur conuenire quod glo. dicit de hærede grauato restituere qui grauatus adiuit. Similiter aliud exemplum quod gl. ponit pro veriori, non satisfacit: quia ibi in l. nihil. §. si cum fili⁹. ponitur casus specialis in quo filius deceptus fuit facto patris: & non consonat quòd regula in casu speciali restringatur. Similiter limitationes quæ ponuntur in glo. non conueniunt verbis literæ, quæ dicit, remouetur à petitione, & in casibus quibus gl. loquitur, non remouetur à petitione: quia habuit hereditatem, vel hæres esse reputatur. & ideo limitationes gloss. debent adaptari, prout dixi in vltima declaratione ad textum.

¶ Et dum in tex. dicitur, non videt̃ cepisse. melius quàm gl. dicat, exponi potest: cepisse. id est inchoasse & petijsse: vt colligit̃ ibi, remouetur à petitione. Et pro ista expositione facit tex. in l. j. §. cepisse. ff. de pollici. xj. q. iij. in c. cepisti. xxiiij. q. j. in c. fi. vel cepisse, id est acquisiuisse: vt per gl. in l. si qs obligatiõe. §. nõ potest videri cepisse. j. e.

In l. In omnibus. Argumenta.

1 Qualitas loci & temporis quæ in principali obligatione ponitur, in fideiussoris obligatione repetita censetur.
Dos promissa puellæ, intelligi debet cum nubilis erit.
2 Promissio mercedis vel pensionis soluendæ, ad quod tempus porrigatur.
3 Promittẽs simpl̃r restituere mutuũ, non põt statim cõueniri.
4 Precarium ad voluntatem concedentis reuocabile, non est ilico reuocandum.
5 Precarium recipiens, cum reuocatur, de solo dolo tenetur.
6 Promittens simpliciter, non statim cogitur soluere, licet præsenti die debeatur quod promissum est.
7 Dies appositi dispositioni, differt ab ea, quæ executioni.
8 Conditio dispositioni apposita præsumitur in dubio quando substantialia concernit.
9 Obligatio an nasci soleat ante diem ratione loci tacitè subintellectam.
10 Natiuitas actionis an differat à natiuitate obligationis.
Dies expressa actionis natiuitatẽ impedit, obligatiõis nõ itẽ.
11 Debitum purum dicitur, quod præsenti die debetur.
12 Promissio de soluẽdo die præsenti, non ob temporis expressionem impedit fieri exceptionem.

REGVLA XIIII.

IN OMNIBVS *obligationibus in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur.*

¶ IDEM habetur in l.cum qui Calendas.§.quoties. de ver.obli.cum si.alleg.in gl. ad idem tex.in l.si dies.in prin.s.qn̄ dies leg.ced.in §.omnis.insti.de ver.oblig.

¶ Ista regula procedit nisi dies ratione loci tacitè intelligatur.§.loca.insti.de verb.oblig.d.l.eum qui.§. quoties. l.interdum.l.continuus.§.cum ita.ff.de verb.oblig.l.iij. §.si quis ita.el ij.de eo quod certo loco.

¶ Et hoc etiam habet locum respectu fideiussoris.l.si testamento.§.fi.de fideiuss.ff.facit l.si vt proponitur.ff. eod. tit.de fideiuss.per quem Bart.concludit in l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus.in penul.col.de verb.obliga.† quòd 1
qualitas loci vel temporis posita in principali obligatione,repetita intelligitur in obligatione fideiussoris.& notat Bald.per illum tex.in l.Titius.C.de oper.liber.& dixi in consilio meo ij.

¶ Secundo, quod dictum est ratione loci,idem est ratione rei quæ nō sit in rerum natura,sed speretur:quia dies & tacita conditio intelligitur si nascatur. d.l. interdum. de verb.oblig.l.j.§.fi.ff.de condi.& demon.no.per glos. hic,& in §.omnis.insti.de verb.oblig.cum simil.

¶ Tertiò,idem est si ex voluntate disponentis tacitè aliquod tempus determinatum intelligatur:vt de testatore no.per gl.in l.si dies.in prin.in verbo,confestim.s.quando dies leg.ced.quæ allegat l.epistolam.in §.fi.ff.ad Trebel.& Bar.ibi declarat.ad idem facit text. in l.fideicom. §.si filio.de leg.iij.quem ad hoc Bar.adducit in l.si legatarius.§.fi.de leg.iij.

¶ Quarto,hoc idem dicendum est si ex qualitate contractus vel actus hoc intelligatur: & potest exemplificari hoc pluribus modis.

¶ Primo, ex eo quod notabiliter dicit Christophorus Porcus in d.§.omnis.de verb.oblig.insti.in gl.inverbo, confestim.quòd † si quis promittit puellæ dotem , tacitè 2
intelligitur cùm erit nubilis ætatis.allegat l.qui filium. ff.vbi pupil.educ.deb.& ibi dicit quòd eo ita respondente iudicatum fuit.

¶ Secundo,aliud exemplum Porcus ibi ponit, in eo qui promittit soluere mercedē magistri,vel pēsionē domus: nam tacitè intelligitur in die quo solutio fieri cōsueuit. l.nec semel.§.si in habitationem.ff.quādo dies lega.ced.

¶ Tertio,aliud exemplum colligitur ex dictis Bar.in l.si pœnam.in fi.de verb.oblig.ver.inquit.quòd † si mutuaui 3
tibi

tibi decem, & promittas simpliciter restituere: non tamen videtur quòd statim [a] posit conueniri, quia ex tali mutuo non haberes aliquam vtilitatem. allegat gloss. in l.penul. in fi. C. commodati. & sequuntur Imo [b]. & Alex. in d.l.si pœnam. quia non debet quis decipi beneficio, sed iuuari. l. in commodato. §. sicut. ff. commodati. facit l. qui sic. ff. de solu.

A Statim. Dixi in tract. vsura. nume. 82. C.M.

B Imola. Idem etiam tenet ibi Raph. sed Bal. in addit. in d.l. si pœnam. & ibi Ang. tenent gl. d.l. si pœnã. licet Bar. eam reprobet, & alleget glo. in l. pe. in fi. C. commoda. pro sua opi. tamen illã gl. reprehẽdit Frãciscus Tigri. & alleg. tex. contra eam in l. seruus leg. §. fi. de lega. j. & in l. fideicom. §. si heres. de lega. iij. quæ iura meo videri probant clarè opi. Bar. maximè. §. si hæres. & §. fi. si iungatur cum §. si heres. hanc opin. tenet Ias. d.l. si pœnam. & l. eum qui calendis. §. j. eod. titul. Hie. Chu.

¶ Quarto hoc in simili voluit Abb. in c. fin. de precarijs,
4 colum. ij. versicu. sic potest dici in precario. dicens, † quòd licet precarium reuocari posit ad voluntatem concedentis: non tamen videtur quòd statim reuocari posit, ex eo quòd notat Bar. in d.l. si pœnam. hoc tamen dictum Abb. de precario non videtur procedere sine dubio: quia precarium pendet ex sola voluntate concedentis. l. Lucius. ff. de donationibus. ergo videtur quòd statim [c] reuocari posit: & ita Bald. dicit in l. ij. C. commodati. Confirmatur hoc: quia si pendet à voluntate concedentis. d.l. Lucius. & in l. de precarijs. in c. j. eo. ti. voluntas est libra. l. fideicommissa. §. quanquam. ff. de lega. iij. l. cum quidam. de lega. ij. ergo videtur quòd semper pro voluntate reuocatio fieri posit.

5 ¶ † Et pro ista conclusione contra Abb. induco text. in l. quæsitum. §. eum quoq;. ff. de precarijs. & quod per illum textum not. Bart. in l. quod natura. col. fin. versi. xiij. quæro. ff. depositi. vbi concludit quòd ex eo quod precarium reuocari potest ad nutum concedentis, solum de dolo tenetur qui precarium recipit: quia cum in vno grauetur, in alio releuetur. Et ista ratio facit, & inferre videtur, quòd statim reuocari posit, nec propter hoc deceptus videtur, qui precarium recipit: quia ista est natura precarij de qua cogitare potuit à principio ille qui recipit.

6 ¶ Quinto † generaliter considerandũ est, quòd licet præsenti die debeatur illud quod simpliciter ꝓmissum fuit: non tamen statim promissor cogitur soluere: vt glo. hic dicit. & idem gl. in d. §. omnis. insti. de verb. obl. vbi tex. magis præcise loquitur, dum inquit, quòd confestim peti potest: & tamẽ gl. ibi dicit hoc esse intelligendũ cum aliquo spatio. & idem glo. in §. si impossibilis. in verbo, statim. insti. de inuti. stip. & ad hoc facit, quia licet interpellatio constituat debitorẽ in mora. l. si ex legati causa. de ver. obl. no. in l. quod te. §. si cer. pet. hoc tamen intelligit cũ aliquo spatio. l. si quis filiũ. §. stip. de colla. bo. ff. & not.

C Statim. j. eo. l. contractus. nume. 9. C.M.

Bartol.in l.si pœnam.s.quando di.leg.ced.cum simi.vt trad.Alex.in l.j. §.item si ita.col.ij.s.ad leg.Fal. Et stante ista conclusione, dictum Bart. in d.l.si pœnam. videtur habere locum non solum in mutuo, prout ipse loquitur, sed in quolibet alio debitore, qui videlicet statim, teneatur, non tamen statim cogitur soluere. vt s.dictum est.

¶ Vlterius in casibus supradictis aduertendũ est, † quia magna differentia est, an dies qui apponitur apponatur dispositioni vel executioni. vt no.Bar.& distinguit. in l.talis scriptura.in fi.de leg.j. Et eo modo in cõditione quæ respicit executionẽ nõ suspendit, neque facit actum conditionalem. vt per Bart.in l.j.col.ij.ff.de condi. & demon. vbi declarando tex.in l.mutuo.§.sub conditione.ff.de tute.dicit, quòd illa conditio apposita tutori, si satisdederit, non facit conditionẽ, vt ibi dicitur: quia nõ respicit dationem tutoris, sed executionẽ & administrationẽ tutelæ.& idem Bar.cõcludit in l.itẽ quia.versi. huius rei.s.de pact.in l.ita demũ. C.de arbi.& Bal.in l.iij.C.de arbi.cum simi. vt tradit Alex.in d.l.item quia.& est bonus text.in l. si decem cum petiero.de verb.oblig. † Et in dubio conditio videtur apposita dispositioni quando cõcernit substãtialia, sine quibus obligatio consistere nõ potest: secus si respiciat accidentalia, quia tunc executioni apposita videtur: vt not.Bal.in c.fi.col.j.in fi. de præsumpt. Et applicando ista ad ea quę superius dicta sunt, considerãdum est, ꝙ quando datur tempus debitori ad soluendũ miserationis cã, vt s.in quinto & vltimo casu dictũ fuit, illud tẽpus respicit executionẽ, & nõ impedit natiuitatẽ obligationis. Et tali casu regula ista nõ limitatur: quia verũ est dicere, quòd præsenti die debetur, licet exactio differatur: quia cessit & venit dies cũ obligatio pura sit. l.cedere diẽ. de verbo. sign.& eodẽ mõ in casu mutui, de quo Bart loquitur in d.l.si pœnã. ille qui mutuũ recipit statim tenetur illud restituere. vt no.per gl.fi.in d.l.si pœnã facit l.j.ff.si cert.pet. licet aliqua dilatio ad soluendũ tribuatur. ar. l.ratũ.& l.quod dicimus.ff.de solu. secus est in tacita cõditione, ratione rei quæ non sit in rerũ natura. vt s.in secũdo casu dictũ fuit: quia ista suspẽdit dispositionẽ, quia respicit substantiã obligationis. d.l. interdũ.de verb.obl.& d.l.j.in fi.de cõdi.& demõ. & idẽ dicẽdũ est, si testator hoc velit, vt s.in tertio casu dictũ fuit. ꝑ gl.in l.si dies.ff. qñ dies leg.ced. cũ simil.s.alleg.& facit l.in conditionibus.§.j.de condi. & demon. In istis enim casibus regula nostra hic limitatur: quia præsenti die nõ debetur.

¶ † Sed dubitatio est de die tacita quæ ratione loci subintelligitur, de qua.s.in primo casu dictum fuit, an ante diem quæ tacite intelligitur sit nata obligatio. Barto.in d.l.interdum. concludit quòd obligatio statim nata sit, sed non actio, per illum tex.& opi.Bart.commmuniter tenetur. vt Alex.ibi dicit. facit text.in l.si ita stipulatus essem abs te. de verbo. oblig.ibi, non antè agi posse.& in l.existimo.§.ex hac.eod.titu.de verbo.oblig.& in l.si tutor reipu.§.fi.de tutel.& rat.distrah.

Iason

¶ Iason tamen nouissimè in d.l.interdũ dicit se tenere contra omnes, ꝙ dies tacita nedũ impediat natiuitatẽ actionis, vt cõmuniter Doct.dicũt, sed ꝙ etiam ita impediat natiuitatem obligationis, propter æquiparationem quã facit text.in d.l.interdũ.de stipulatione quę fit de partu nascituro, vel de fructibus nascituris ad promissionẽ solutionis quæ certo loco fieri debet:& quia secundũ eum, si dies quæ tacitè ratione loci intelligitur.impedit natiuitatem actionis, vt doc.cõmuniter tenent, pariter videtur natiuitatem obligationis impedire: quia ratio diuersitatis, dicit ipse, reddi non potest. Audacter iste loquitur, & cum paruo fundamento:& ideo à communi opin.recedendum non videtur.

¶ Non obst.æquiparatio quam facit tex.in d.l.interdũ.quia loquitur respectu actionis.de qua tex.expresse dicit, non autem de natiuitate obligationis.& certè quantum ad natiuitatẽ obligationis, alia ratio videtur in eo qui partum futurum vel fructus nascituros promittit, quia incerta est obligatio, nõ sic videtur in eo qui certo loco soluere promittit.

10 ¶ † Non obstat quòd non videtur ratio diuersitatis inter natiuitatem actionis & obligationis: quia hoc in die expressa reperitur, quæ licet impediat natiuitatem actionis, non tamen impedit natiuitatem obligationis.l.cedere diem.de verb.signifi.not.Batt.in d.l.ita stipulatus.in ij.principali q.de verb.obli.Iason respondet in d.l.interdum. & fatetur hoc in die expressa:secus dicit in tacita, de qua agitur, sed talis differentia non satisfacit quantum ad propositum:quia si dies expressa non impedit natiuitatem obligationis, à fortiori nec tacita. quæ l.intelligitur ex coniecturata mente contrahentium.

¶ Adde tamen, ꝙ contra cõmunem opi.videlicet ꝙ ante diẽ quæ tacitè intelligitur, nõ sit nata obligatio, videtur tex.in l.continuus.§.cũ ita.in fi.dum ibi dicitur, quòd si ille qui certo loco dare promisit, ad talẽ locũ peruenerit celerius quàm fieri solet, statim quòd applicuit ad locũ, obligatus est:ergo videtur ꝙ prius nõ sit obligatus.& Aret.ibi.not.illũ tex.

¶ Non obst.ꝙ in die expressa sit nata obligatio ante diem: quia non sic videtur in tacita, in qua minor est certitudo, quàm in die expressa & determinata:quia dies tacita arbitrio iudicis declarari debet.d.§.cum ita.

11 ¶ Vltimo no.istũ tex.† quòd illud quod præsenti die debetur, purè debeatur.ad idẽ tex.in l.liber homo.§.x.de ver.ob.vbi ille qui hodie dare promittit, põt statim conueniri:quia obligatio pręsens dicitur, & nõ in diẽ.& illũ tex.gl.hic adducit. hoc verũ est respectu dilationis, quia illa expressio præsentis diei nõ facit dilationẽ: secus est quo ad aliũ effectũ extrinsecũ:quia diẽ habere dicitur.vt est text.not.in l. talis scriptura.de leg.j.vbi clausula illa quæ loquitur de legatis in quibus dies nõ erat, nõ cõprehendit legata quæ præsenti die relicta erãt;quia illa dicuntur ha-

12 bere diem ad effectum de quo tex.ibi loquitur.† Et notandum est, quòd ꝓmissio facta de soluẽdo hodie, vel præsenti die, nõ impedit exactionẽ

a Ipso. In contrarium est sensus & obseruantia communis. Caro. Mo.

fieri in ipso[a] die propter specificam expressionẽ tempo- A
ris: licet secus sit in promissione facta simpliciter: vt not. Ang. Aret. in §. omnis. insti. de ver. obli. per gl. ibi in verbo, nec ipso. & alleg. etiam Bar. ad hoc in l. liber homo. §. decem. de verb. obliga. & probatur per illum tex. & ad idẽ facit l. iij. §. si quis ita. el ij. ẽ. de eo quod cert. loco. vbi si quis promittit hodie dare Romæ. x. nõ valet stipulatio propter impossibilitatem. ergo datur intelligi, q̃ illa expressio de dãdo hodie sit p̃cisa, & dilationẽ nõ patiatur.
¶ In gl. ibi, idem si exprimatur. Albe. hic dicit quòd ista glo. à Doct. reprobatur: sed saluari debet, vt habeat locũ quo ad natiuitatem obligationis, prout loquitur. secus quòd ad translationem. vt Bar. concordando glo. contrarias concludit in l. ita stipulatus. in ij. q. de verb. oblig.

In l. Qui actionem habet. Argumenta.

1 Meum non immerito dicitur quod mihi debetur.
2 Actio vel mobilis vel immobilis dicitur, pro qualitate rei, quæ in ea deducitur.
3 Videtur verbum fictionem, non veritatem importat.
4 Actionem habere, an sit minus, quàm rem ipsam teneri.
5 Actiones personales, & debitorum nomina, in bonis nostris computantur.
6 Statutum loquens de vendente rem suam, non intelligitur de re, ad quam quis habet actionem personalem.
7 Debitum mihi, non est propriè meum.

REGVLA XV. PAVLVS.

QVI *actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere uidetur.*

¶ NOTA quòd de actione idem quod de re ad quã competit, iudicatur: † & ideo illud quod mihi debitũ est, 1
meum appellatur: vt not. per glo. in l. si tibi pecuniam. in verbo, meum. ff. si cer. pet. & in l. si me & Titium. in verbo, pecunia. in l. eius qui in prouincia. in verbo defuncti. & ibi Bar. ff. si cer. pet. & in l. si pecuniam. in verbo, tuam. C. de nego. gest. in l. j. ff. quod cum eo. in verbo, suum.
¶ † Et ista ratione actio iudicatur res mobilis vel immo- 2
bilis, secundum qualitatem rei[b] quæ in ea deducitur: vt B
per gl. in l. j. C. si aduer. transac. & Bar. ibi hoc declarat. & idem Bar. in l. potest. ff. de auth. tut. cum simil.

b Rei. Andr. Tiraq. in tract. retract. proxi. §. j. glo. vij.

¶ Et quantũ ad istã regulã, ille de plano exẽplificari põt in actione reali: q a cũ actio cõpetat ad rẽ recuperandã, talis res

lis res dicit eẽ in bonis.l.rẽ in bonis.ff.de acq.re.do.l.bonorũ ap.s̄.ti.j. ¶ Nec obst.ꝙ habens dominiũ rei, & rei vendicationẽ.propriè dicatur rem habere:vt gl.hic dicit.Regula autem ista loquitur per modũ fictio-
3 nis,dum dicit,† videtur.&per istam rationẽ gl.reprobat istũ intellectũ. Quia responderi potest, ꝙ ista ratio nõ tollit quin ista regula verificetur,& à fortiori habeat locum in actione reali, dato ꝙ verè & ꝓpriè dicatur rem habere ille qui habet dñium:sed ratio prẹallegata videret inferre,quòd in actione reali regula non restringatur. Præterea & secũdo respondeẽ:licet in actione reali quis verè habeat dominiũ,plus tamẽ est habere rẽ apud se,quã habere actionẽ ad rem recuperandã,ꝓpter cõmodum possessionis,quod nõ videtur esse parui momẽti.§.cõmodũ.instit.
4 de interdi.l.is qui.s̄.de rei ven.& ideo alia regula quẹ habetur.ff.eo.†dicit,minus est actionem habere,quã rem.& isto respectu iura vtũtur verbis denotantibus fictionẽ:quia vere nõ habet rẽ apud se,licet habeat dominium.& isto modo loquẽdi vtiẽ tex.in d.l.rem in bonis.de acqui.rer. do.dum vtitur verbo intelligitur, quod denotat fictionẽ.l. quoniã.vbi Bal.ff.de his qui no.infa.l.hæres quandoq;.s̄.de acqui.hære. quẽ tex.ad hoc allegat Roma.cõsi.ccccv.præsuppositis terminis.col.j.& in c.ex studijs.de præsump.quem tex.ad hoc allegat Abb.in consi.xx.casus in effectu.col.ij.lib.ij.¶ Similiter tex.in d.l.bonorum.§.fi.s̄.tit.j.vtitur verbo, videntur.quod verbum etiam no.fictionem:vt per gl.hic,& in l.si duo. in glo.fi.s̄.de acquir.hære. in l.j.§. deiecisse.in verbo,videor.ff.de vi & vi arma.cum simi.vt per Bar.in l si quis pro emptore.de vsucap.

¶ Secundo ista regula etiam videtur procedere in actione personali:vt tenet glo.hic quæ rationem adducit: quia cum adesse dicatur debitori id in quo alij obligatus est.l. si mandato Titij.ff. de negot. gest.ergo econtra creditori cui debetur videtur adesse. secundum gloss. hic. & ad
5 hoc facit,† quia actiones personales & nomina debitorum dicuntur esse in bonis.d.l.bonorum.§.fi.tit.j. & ideo qui non potest rem acquirere,eodem modo actionem ad rem acquirere non potest.l. si ad resoluendam.C.de præd.mino.l.si vnus ex socijs.ff.de serui.rusti.præd.vbi Pau. de Cast.& illud quod est in iure & obligatione dicitur esse in patrimonio:vt not.Bald.in l.facere.in princip.per illum tex.ff.solu.matrimo.

¶ Et ista conclusio vera est largo modo & fictè, vt denotat verbũ illud: secus est vere & proprie:quia,vt s̄.dictũ est.minus est,actionẽ hr̃e,quàm
6 rẽ:vt ī.eo.l.minus.† & ideo statutũ quod loquiẽ de vẽdẽte rẽ suã imponendo pœnã,nõ habet locũ in eo qui vẽderet rem ad quã haberet actio-
A nem [a] personalẽ.vt no.Bar.in l.Gallus.§. videndũ.de lib. & posth.quia ille nõ diciẽ proprie habere rẽ ad quã habet actionẽ,vt post alios tradit Alc.in d.§.vidẽdũ. & no.Bar. in l.nemo.ff.de in inte.rest.& dicit Bar.in l.forma.§.si cũ ego.s̄.de cẽsi.ꝙ ille q possidet,debet ponere rẽ ĩ catastro non

A Actionem. Dixi in consue. Parisi.§. xxiij. q.ix. C.M.

nō ille q habet actionē ad rē petendā. & facit l. sciendū. §. si fundus. ſ. qui satisd. cog. ibi diuersa causa est eius qui fundi petitiōe personalē habet: sic etiam quod ſ. in prin. dictum fuit, quòd meum quandoq; appellatur quod est mihi debitum: illud est verum largo modo & impropriè, per supradicta. & ad idem facit, quia licet ius patronatus sit de foro ecclesiæ. c. quanto. de iudi. non tamen actio personalis ad ius patronatus dicitur de foro ecclesiæ, secundum Ant. de But. in d. c. quanto. circa fi. & no. Aret. in consi. vj. viso instrumento. in fi. de quo dixi in d. c. quanto. in fin. ¶ † Et qa, vt dixi, ꝓpriè nō dicit meū, quod est mihi debitū: vt no. per gl. 7 insti. de actio. in prin. in ver. debetur. & ꝑ illā gl. dicit Ro. in cōs. ccj. pro decisiōe. qđ meū ꝓpriè nō dicit mihi debitū. etiā facit tex. in l. Aurelius. §. Mæuia. in l. creditor. §. Titia. de libe. leg. & quod no. Bal. in l. cū necessitatē. C. de fideicō. in prin. & aliud est qđ. beneficiū sit suū, aliud ꝙ sit sibi debitū: vt no. ꝑ gl. in cle. auditor. ī verbo debitū. de rescr. Largè ergo & impropriè mihi debitū, dr̄ meū. vt dixi. & not. Ro. in cōsi. cxcv. in casu premisso. & quod no. Alex. in cōsi. lxiiij. & si celebrrime. lo iij. in prin.

In l. Imaginaria. Argumenta.

1 Pretium, in contractu venditionis dicitur de substantia.
2 Venditio facta pretio viliori, an sit dicenda donatio.
3 Venditio imaginaria seu simulata, nullius est efficaciæ.
4 Venditio facta in fraudem creditorum, valida est, reuocatione indigens.
5 Venditio nullius est valoris, quæ facta est in fraudem legis.
6 Simulatum contractum asserens, simulationis speciem exprimere debet.

REGVLA XVI.

IMAGINARIA *uenditio non est, pretio accedente.*

¶ IAM pretiū arguit cōtractum vēditionis. l. fi. vbi Bar. C. de prędicuria. lib. x. no. gl. & Bal. in l. cū dotē. C. de iure dot. & gl. in verbo ꝑtio. in l. apud Celsum. §. sed cū legitima. ſ. de excep. do. † & pretiū dicit esse 1 de substātia cōtract⁹ vēditiōis. l. pacta cōuēta. ſ. de cōtrahē. emp. & ideo accedēte pretio, vt ibi dicitur, vera est vēditio, & nō imaginaria: sufficit etiā vt vera dicatur vēditio cōuentio facta de pretio cū ꝓposito soluendi pretiū: quia solo cōsensu venditio perficit. §. j. insti. de emp. l. ij. ff. eo. vnde quod dicitur hic, pretio accedēte, intelligitur etiā cōuento: nec resoluitur cōtractus vēditionis, licet postea præter primū ꝓpositum loco pretij aliud soluatur. l. pretij causa. C. de rescin. vē. l. si spōsus. §. circa venditionē. ff. de don. inter vir. quē tex. hic gl. adducit. & quod dictū est intelligitur, qñ à principio intētio erat ꝙ pretium solueretur: secus si pretium apponat ex causa donatiōis, id est ea intētione ꝙ nō soluatur: tūc enim nō dicitur vēditio. l. cū in vēditione. ſ. de contrahē. emp. esset eñ imaginaria venditio, quæ in effectu facta est sine pretio, vt hic à contrario sensu colligitur: & eo modo imaginaria venditio dicitur, si facta sit

vno

vno nummo de re longe maioris pretij: vt not. per gl. in §. præterea. insti. quib. mod. ius pa. po. sol. in verb. imaginaria. & insti. de test. in prin. in verb. libripendæ. Si autẽ venditio facta sit pro modico pretio, illa tamen est venditio vera: vt hic dicit per text. qui hoc bene probat in l. quis donationis. j. de contrahẽ. empt. secus est, vt dixi, in vẽditione facta vno nũmo: quia tale pretiũ nullã habet
2 proportionem ad æstimationẽ rei. An autẽ † venditio facta modico pretio dicatur potius donatio quàm venditio. Cy. in l. j. in fi. C. de pact. quem Bal. ibi refert, dicit ꝙ potius dicitur donatio: & ad hoc est glo. in l. apud Celsum. §. de autoris. in verb. causa. de except. dol. s. & ideo Bal. in d. l. j. infert ꝙ dispositio l. si vnquam. C. de reuoc.
A don. habeat locum in venditione facta modico pretio[a]. & idem dicit Bal. in d. l. si vnquam. & facit quod no. Bar. in l. nõ vsq;. s. si quis à pa. fue. ma. & hoc intelligẽdũ videtur qñ pro maiori parte esset donatio secũdùm doctrinam quam tradit Bar. in l. Aristo. circa fi. ff. de do. & l. tenetur. §. j. s. de act. emp. no. in c. ad quæstiones. de re permu. & trad. Abb. in consi. xv. quæritur. lib. v. Alex. consil.
3 cxij. viso processu. col. pen. lib. v. † Et imaginaria vẽditio
B & simulata, de qua dictũ est, nulla[b] est. l. emptor. in prin. s. de aqua plu. arc. facit l. & qui sub imagine. C. de distra.
4 pig. & no. Bar. in l. post cõtractũ. colũ. iij. ff. de donat. † vbi secus dicit esse in vẽditione facta in fraudẽ creditorum, quia illa valet, & opus est ꝙ reuocetur mediãtibus actionibus reuocatorijs: de quibus in tit. de his quæ in fraud. cred. & Bar. in l. filios. C. de reuo. his quæ in frau. cred. & hoc bene procedit in alienatione facta in fraudẽ credito
5 rũ: † secus si facta sit in fraudẽ legis: quia illa est nulla: vt no. Bar. per illũ tex. in l. si libertus. s. de iurepat. & Bal. in l. j. in j. opp. de oper. lib. quia vbi agitur de annullatione actus, durius agitur cum lege, quàm cũ hoĩe: vt per Bar. in d. l. si libertus. & in l. amplius nõ peti. ff. rem rat. habe. ¶ Postremo ad declarationem istius l. dicit Bal. allegando istum tex. in l. cum precibus. C. de prob. quòd hic agitur de simulatione in qua nihil agitur. Et hoc exẽplificari potest in eo qui nullo modo velit vendere: sed propter timorem tyranni vel criminis cõmissi facit venditionẽ simulatam: vt dicit Pau. de Cast. in consi. cxiij. viso pũcto suprascripto. col. ij. & ibi prosequitur plures species simulationis: de quibus no. Bal. in d. l. cum precibus. Barto. in consil.

A Pretio. Latè And. Tiraq. Rep. d. l. si vnquam. ver. donatione largitus. nu. 2.

B Nulla. Vide Bald. & doc. in l. j. C. plus val. quod agi. vbi dicit ꝙ simulatio vitiat iuramentũ, transactionem, sentẽtiam & laudũ: & quotuplex sit, vide Bal. in l. cũ precibus. C. de prob. latè Cepo. in tractatu de simul. cõtractuum. et qualiter ꝓbet. vide Bald. vbi s. Bar. l. pacta. C. de pactis. & Bald. in l. multum. j. col. C. si quis alteri. H. Chuc.

consi.lxv.Petrus Nicole.col.ij.vers.circa primum.in l.j. C.plus val.quod agi.in l.Lucius.la ij.ff.deposi.& nouissime Soci.scribit in consi.cclxviij.visis.col.iij.circa secundam quæstionem.

¶ † Et cũ sint plures species simulationis, ille qui dicit cõ 6
tractũ simulatũ, debet exprimere & specificare speciem[a] A simulationis: vt no.Bart.in d.consi.lxv.col.iij.Bal.in l.ab Anastasio.in fi.C.mand.Pau.de Castr.in l.Iurisgentiũ.§. dolo malo.ſ.de pac.Alex.in consil.cxj.viso superiore themate.col.j.lib.iij.in cõsi.xxviij.in causa.col.iiij.li.v.Pet. de Ancha.in consi.ccxxvij.Ad corroborationem.col.j.Et ista addenda sunt ad ea quæ tradit Barth.Veron.in trac. simulationum.in xxvj.præsumptione.col.fi.

A Speciem. Ang.Are. inst. de exceptio.in prin.co.xxj.

In l.Cùm tempus. Argumenta.

1 Tempus solutioni adiectum, videtur fauore debitoris.
2 Hæres grauatus ad distribuendum bona se mortuo, non potest ante mortem distribuere.
3 Declaratio fienda in tempore, ante tempus fieri non debet.
4 Tempus, quod in testamento adijcitur, gratia hæredis adijci creditur.
5 Dies incertus pro conditione reputatur.
Creditor ante conditionem non cogitur inuitus solutionem recipere.
6 Creditor ante tempus non cogitur vinum aut granum recipere, cursu temporis quod minuitur.
7 Emphyteuta quare pro annis plurib⁹ futuris soluere neq̃at.
8 Emphyteuta non soluens ca nonem, iure suo priuatur, non obstante rescripto summi Pontificis.
9 Emphyteuta non soluendo, non priuabitur iure, si hoc ferat consuetudo.
Emphyteuta pacisci potest cum ecclesia, quòd non soluendo non cadat iure.
10 Creditor, cuius fauore tempus adiectum est, ante tempus petere poterit.& nu.sequentib.

REGVLA XVII.

CVM tempus in testamento adijcitur, credendum est pro hærede adiectum: nisi alia mens fuerit testatoris, sicut in stipulationibus, promissoris gratia tempus adijcitur.

¶ NOTA † quòd tempus appositũ ad soluendum, in 1
dubio appositũ videtur in fauorẽ debitoris & hæredis. ¶ Et primò de hærede, vt hic dicit.& ideo hæres ĩ dubio lucrari debet fructus qui pẽdente dilatione percipiũtur. l.si ita relictũ.§.Pegasus.de leg.ij.Et propter hoc hæres si velit

si velit, añ tẽpus soluere põt. l. eũ q. ff. de ann. leg. & l. post mortẽ. C. de fideicõ. & l. patrẽ. ff. de his quæ in frau. cred.

¶ Et ex hoc infert Bar. ĩ l. si cũ pfinitiõe. ĩ fi. s. qñ di. le. ce.

¶ Quod si testator vnã corbẽ grani reliqt annuatim vsq;
A ad 50. annos, hæres statim [a] añ tẽpus soluere poterit, quia est vnũ legatũ. Et dilatio apposita est in fauorẽ hæredis.

¶ Et ista cõclusio pcedit qñ solũ agit de interesse hæredis: secus si tractat de præiudicio tertij: quia tũc hæres añ tẽpus soluere nõ potest. l. vxorẽ. §. Seia. de leg. iij. l. cũ pa-
2 ter. §. à filia. de leg. ij. vbi Bar. infert, † q hæres grauatus post mortẽ eius distribuere bona inter pauperes, nõ põt hoc facere ĩ vita ĩ præiudiciũ pauperũ q erũt post mortẽ eius. Et idẽ dicũt Bar. Ang. & Doct. in l. post mortẽ. C. de fideic. Et est cõis opi. vt psequit Alex. in l. stipulatio ista. §. incertã. quẽ legit simul cũ. §. si quis dolũ. de verb. obli.

¶ Et in simili no. Bar. in l. omnes populi. in v. q. quæstiõis principalis. ff. de iusti. & iur. vbi not. cõcludit, q potestas quæ habet arbitriũ imponẽdi pœnã in casibus nõ determinatis à iure, nõ poterit in principio officij hoc decla-
3 rare: quia talis† declaratio quæ potest variare in tẽpore: ante tẽpus fieri non potest. d. l. cũ pater. §. à filia. & sequit Pet. de Anch. in c. j. in ver. quærit Bar. de constit.

¶ Et idẽ qđ dictũ est de pauperib⁹, sequit Ro. in cõs. cccclij. circa primũ. & Bal. ĩ cõsi. lxxvij. videt q electio. li. iij.

¶ Aliter tñ reperio q in hoc voluit Pe. de Anc. in cõs. cc-
B ij. circa primũ dubiũ. in secũdo dubio: [b] quia illa distributio quæ debet fieri inter pauperes post mortẽ hæredis, est principaliter facta pro salute animæ defuncti, cui expedit q celerius prouideat. Vnde si hæres in vita voluit eligere pauperes. debet cõmẽdari: nec est curandũ de pauperibus q accessoriè veniũt. vt latius ipse ibi psequit. Et hoc idẽ videt tenere Abb. in cõsi. xj. factũ sic proponit. in primo dubio & ij. lib. & ista opi. de iure verior videtur.
4 ¶ Secundo quod dictum est de hærede, † idem est de quo libet alio debitore: quia in dubio pro eo tempus appositum intelligitur, vt hic dicitur, & l. eum qui Calendis. §. fi. de verb. obl. & tex. in §. omnis. versi. quod in diem. instit. de verb. oblig. Et ideo ante tempus si velit soluere, potest. l. quod in diem. ff. de solu.

¶ Et eodẽ mõ si debet solutio fieri ĩ certo loco fauore debitoris. poterit alibi debitor soluere, ac si talis loc⁹ expssus nõ fuisset: vt no. Bar. in l. is q. s. de eo quod cer. loc. Et idẽ

A Statim. Contrarium sentit Alb. in d. l. si cũ præfinitiõe. & verius. C. M.

B Dubio. Vbi clarissimè respondet motiuis Bart. & pro ista opin. facit tex. l. vxorẽ. §. Scæuola. de le. iij. vbi hęc verba post mortẽ exponunt, id est quãdo vellet. H. C.

idē no.Bal.ī l.acceptā.ī xij.q.in fi.ver.sed pone.C.de vsu.
¶ Et quod dictū est de tpe, ꝓcedit in die certa: secus est ī die incerta: vt expresse tex.distinguit in l.stipulatio ista. §.inter certā.de ver.ob. † Nā dies incert⁹ ꝓ cōditione ha- 5
bet.l.dies incert⁹.s.de cōd.& dem. Et aū cōditionē nō cogit creditor inuitus solutionē recipere, qa deficiēte cōditione tenet restituere: vt no.Bar.in l.itē liberat.§.qui paratus.in fi.j.qui.mo.pi.vel hypo.& no.in d.§.inter certā.
¶ Secundo, prædicta cōclusio, ꝙ ante tempus solui potest, habet locū qñ tēpus solū apponitur fauore debitoris: secus si agat interesse creditoris, quia ante tēpus solui non potest.l.qui Romæ.in prin.ibi glo.& Bar.de ver.obl.facit quod s.dictū est de hærede qui aū tēpus soluere nō potest in præiudiciū legatarij.& à fortiori hoc dicendū est, si solū fauore creditoris tēpus adijciat: quia similiter aū tēpus solutio fieri nō pōt.l.si ita relictū.§.Pegasus. de le, ij.vt not.in l.in fideicōmissi.§.cum Polidius.s.de vsur.
¶ Et ex his infert: † ꝙ creditor nō cogit aū tēpus recipe- 6
re vinū, nec granū, nec aliud quod cursu tēporis deteriorari possit, vt no.Bal.post Guil.de Cu.ī l.plures apochis. C.de fi.instr.& Flor.in d.§.cū Polidius.in fi.Alex.in d.§. inter certā.& no.Cy.in d.l.ij.in vlti.q. C.de iur.emphy. Ang.in l.Titius.in fi.in ver.vnū tñ.ff.quæ res pi.obl.pos.
¶ Et hac ratione † emphyteuta nō potest soluere canonē 7
pro pluribus annis futuris, quia agit de interesse ipsius dñi creditoris: vt tenēt Cy.Bal.Alb.& Domi. in d.l.s. de iur.emph.Spec.in ti.de loca.§.nunc aliqua.ver.xlij.Bart. in l.eum qui. s.de ann.leg.cum simi.vt tradit Alex. in d. §.inter certā.vbi dicit istam esse communē opin.& idem Aret.dicit in d.l.qui Romæ.in princ.Et Moder.in d.l.ij. q.xxij.Et adde, † quòd non valet rescriptum [a] Papæ, quòd 8
emphyteuta non soluendo non priuetur iure suo: vt not. A
Bal.in l.si à te.ver.& no.C.de pac.inter empt.& vendi.
¶ Videt tamen quòd valeret rescriptū quòd emphyteuta possit soluere ante tēpus pro plurib⁹ annis futuris si propter malignitatē quorundā dominorū qui subterfugiūt, & nolunt canonē recipere, ad illaqueandū emphyteutā: qa malitijs hominū obuiādū est.l.in fundo.s.de rei ven.
¶ Et quia agitur de modico præiudicio: nam si potest cōcedi dilatio ad soluendum per rescriptum.l.quoties.C.de preci.impe.offer.à fortiori videtur quòd quis possit cogi ad recipiendum: quia hoc videtur minus præiudiciale.

A **Rescriptum.** Intellige propriè: nā largo modo cōprehēdit priuilegiū, & bene posset fieri.quia ꝙ potest per cōsuetudinē induci, potest à fortiori per priuilegiū, vt per c.super quibusdā. de verb. sig. & hoc etiā sentit Bal.in l.si à te. in princ. legis. H.C.

Et

9 ¶ Et licet valeat rescriptum, vt dictum est, † valet tamen consuetudo quod non soluendo emphyteuta iure suo non priuetur: vt not. Abb. tradit in consi. lxxij. circa primum. lib. j. vbi hoc dicit in ecclesia. & idem Ioan. de Ana. in consi. lxxxiiij. videndum est. col. fi.

¶ Et eodem modo valeret pactum factum cum ecclesia, quòd emphyteuta non soluendo non cadat: vt not. dicit Bar. in l. fundi. C. de fundo patr. lib. xj. & sequitur Pau. de Cast. in consi. cxxxvij.

10 ¶ † Et sicut debitor in cuius fauore tempus appositum est, potest, si velit, ante tempus soluere: ita creditor, in cuius fauorem tempus apponitur, poterit petere ante tempus: vt sit æqualis conditio vtriusq; cõtrahentis. vt Rom. dicit in d. §. inter certam. & sequitur Areti. in d. l. qui Romæ. in princ. argu. l. cum dies. §. si arbiter. in fi. ff. de arbi. facit tex. in l. fin. C. de fruct. & lit. expen.

11 ¶ † Soci. in d. l. qui Romæ. in prin. reprobat istam æquiparationem, & dicit manifestam esse rationem diuersitatis: quia in debitore soluente ante tempus non agitur de interesse creditoris: secus videtur in creditore si velit sibi solui ante tempus: quia agitur de interesse debitoris, vt ante tempus non cogatur soluere. Et ipsi debitori videtur esse ius quæsitum beneficio creditoris, vnde illud sibi tolli non potest. arg. l. fin. ff. de pact. Et facit quod no. in l. petens. C. de temp. in integ. resti. peten. & quod no. Bar. in l. si post mortem. §. fi. ff. de contratab.

12 ¶ † Sed verior videtur opi. Ro. quia si tempus apponitur fauore creditoris, prout loquitur Ro. etiam ipse debet posse renuntiare fauori suo: nec tali casu potest debitor prætendere aliquod interesse: quia si solum est dilatio in fauorem creditoris, debet esse nociua debitori, & interesse debitoris non est in consideratione. Nam si interesse debitoris deberet cõsiderari in tali casu, tunc gratia vtriusq; esset dilatio: quo casu etiã debitor in diem non potest prius soluere, qñ tempus respicit fauorẽ vtriusq;: vt no. in d. l. qui Romæ. in prin. vnde patet quod rectè cõsideranti, debitor & creditor à pari procedunt, prout Rom. & Aret. dicunt, & bene.

In l. Quæ legata. Argumenta.

1 Legata purè vel in diem certum relicta, ad hæredem transmittuntur.
2 Legata quæ ad hæredem non transferuntur, patri, vel dño non acquiruntur.
3 Stipulationum commoda patri vel domino indistinctè acquiruntur.
4 Conditionis futuræ spes quare potius in contractu, quàm in legato ad hæredes transeat.
5 Conditio in persona hæredis implẽda, in domino vel patre nõ est verificãda.
6 Conditio dandi hæredi, non habet verum in hærede hæredis.

REGVLA XVIII.

QVAE legata mortuis nobis ad hæredem nostrum trãseunt, eorũ cõmodum per nos his quorũ in potestate sumus, eodem

casu acquirimus: aliter atq; cum stipulati sumus. nam & sub conditione stipulantes, omnimodo eis acquirimus, etiam si libertate nobis præstita à dominis conditio existat.

¶ NAM †legata quæ purè vel in diem certum relicta sunt, ad hære 1
dem transmittuntur. l. si post diem. in prin. l. si penum. in prin. ff. quando dies leg. ced. l. j. §. cum igitur. in fi. eo. ti. C. quando dies leg. ced.

¶ Eodem modo ista legata ex persona filij vel serui patri vel domino acquiruntur. vt hic dicitur, & in d. l. si post diem. §. pe.

¶ Sic econtrà †legata quæ ad hæredem non transmittuntur, vt sunt le- 2
gata conditionalia. l. j. §. sin autem aliquid sub conditione. supra de cadu. tollen. & d. l. si post diem. §. sed & si sub conditione. patri vel domino non acquiruntur, sed ipsi filio vel seruo, si tempore purificatæ conditionis sui iuris reperiuntur: vt hic à contrario sensu colligitur, & in l. si vsusfructus. §. fin. supra quando dies lega. ced. & in l. si legati. supra de pignoribus. & in l. j. §. si. supra vt leg. no. caue. in l. vxor. C. de condi. inser. Et, hoc bene procedit in legatis: † secus est in stipulationibus, quo- 3
rum commodum indistinctè patri vel domino acquiritur: licet tempore purificatæ conditionis sint sui iuris filius vel seruus: vt hic dicitur. ad idem text. in l. si filius. ff. de verb. obli. in l. ij. §. id quoque quod. supra de colla. bono.

¶ Et ratio diuersitatis videtur: quia in stipulatione cōditionali illa spes quæ habetur de conditione futura, transit ad hæredem. §. ex conditionali. insti. de verb. obli. ideo patri vel domino acquiritur, per regulam quæ hic in prin. habetur. Sed spes legati conditionalis non transmittitur in hæredem. l. j. §. sin autem. C. de cad. toll. ideo patri vel domino nō acquiritur, secundum regulam quæ hic ponitur.

¶ † Et si vlterius quæratur de ratione quare potius spes futuræ conditio 4
nis in contractu ad hæredes transmittitur, quàm in legato. Dicendum est quòd in contractu actus fundatur ex consensu duorum, & factum stipulatoris interuenit, qui sibi ex heredibus suis prouidere videtur. vnde fortior acquisitio redditur. Non sic videtur in legato: vt per glo. in d. §. ex conditionali. & per Doct. in l. si filius. de quo tamen dicendum est, vt dixi in l. j. C. de pact.

¶ Vltimo ad æquiparationem quæ fit hic de hærede ad patrem vel dominum, facit tex. in l. qui liberis. §. hæc verba. de vulg. & pupil. vbi substitutio facta de hærede, non habet locum in patre vel domino, & pariter nec in hærede hæredis. † Et conditio quæ debet impleri in persona 5
hæredis, non verificatur in persona domini vel patris. l. qui hæredi. in princ. supra de condi. & demonstr. & facit tex. not. in l. iij. §. hoc autem. de lega. præstan.

¶ Et pariter videtur quòd † cōditio dandi heredi, non verificetur in hæ- 6
rede

A rede hæredis[a]. d. §.hæc verba.facit tex.in l.cùm ita datur.s.de condi. & demon. vbi conditio dandi Titio, non potest impleri in hærede Titij.

A Hęredis.vde omnino Iaso.l. paterfam de vul.& pup & qũo intelligatur regulaq̃ hæres hæredis primi testa.est hęres, vide Ancha.cõsi.cxxx. H.C.

In l.Qui cum alio. Argumenta.

1 Contrahens,cõditionem seu qualitatem secum contrahentis nosse debet.
2 Societate finita nõ tenẽtur socij de contractu postea inito cũ aliquo ipsorũ,licet cõtrahens nescierit solutã societatem.
3 Ignorans,quo casu æquiparetur dubitanti,
4 Delicta an posʃint excusari ex causa iusta.
5 Bannitum cum saluoconductu occidens,excusatur.
6 Offendens alium,conditionem eius inuestigare debet.
7 Hæres ex quasi contractu obligatur.
8 Obligatio qualitate non mutatur in creditoribus ob hæredum personas.
9 Statutũ de contractu loquẽs,ad quasi cõtractũ qñq; extẽdit.
10 Esse,idem putatur cum eo quod est,esse debere.
11 Cõtrahere sponte nõ dicit̃, qui ex quasi contractu obligat̃.

REGVLA XIX.

QVI *cum alio cõtrahit,uel est uel debet esse nõ ignarus cõditionis eius: hæredi autẽ hoc imputari nõ potest,cùm non spõte cũ legatarijs contrahit.*

1 ¶NOTA quòd†qui cum alio contrahit, debet esse certus de conditione & qualitate contrahentis. & ideo qui mutuauit pecuniam filiofamiliâs,non potest mutuũ recipere obstante Senatusconsulto Macedoniano: quia scire potuit illum esse filiumfamiliâs.l.pen.s.ad Maced.

¶ Et idem in minore:vt no.per gl.in l.si Titius. in versi. ætatis.s.de fideiuss.vnde præsumitur ille qui cõtrahit habere notitam eius cum quo mercatur:vt not.Bal.per illũ tex.in l.inciuile.C.de fur.

¶ Et in hoc etiam forensis non excusatur:quia debet conditionem eius cum quo contrahit inuestigare : vt notat Cuma.in consi.xxvj.cùm statutum Paduæ.col.j.

B ¶ Et ista ratione etiã iusta causa nõ excusat à pœna[b] cõuẽtionali:qa debuit inuestigare,vt no.tradit Ale.in cõsi. cxix.titulus quęstionis.col.pen.lib.ij.Et bene facit quod no.tradit Pau.de Cast.in l.j.§.nõ aũt.in ver. itẽ aliâs con 2 sului.ff.de exercito.vbi dicit se consuluisse,† q̃ cùm duo mercatores fecissent societatẽ per quinquenniũ, q̃ finito quinquennio alter nõ tenetur ex contractibus cũ alio celebratis,licet cõtrahentes ignorarent finitã esse societatẽ: qa debuerũt perscrutari & se informare de qualitate

B Pœna. Dixi ad Alex. d.cõs. cxix.nu.13.lib. ij.adde Alexã. cõsi.lxvj.lib.v. do.And. Tira. in trac. Retra. conuentio.4.J. gl.vj.num. 56. C.M.

societatis, per istam regulam. & idem Pau. de Cast. in l. j. §. conditio. ff. de insti. & idem Paul. de Cast. in consi. cccxxxv. visis & ponderatis omnibus. in prin. & idem Petr. de Anch. in consi. cccxxxiij. pro clariori decisione. vbi cõcludit, quòd vnus socius pro alio nõ tenetur nisi pro illa quãtitate quam posuit in corpore societatis. Et ideo ille qui cõtrahit debet inuestigare qualitatem societatis per ipsam regulam. Et ad idem facit: quia† licet aliàs igno- 3
rans & dubitans æquiparentur[a]. l. manifestissimi. §. sin- A
autem. vbi Bart. C. de fur. l. fi. C. de condi. indebi. Hoc nõ habet locum in contrahente cum alio: quia si dubitat, debet eius conditionem inquirere. ita Bal. not. dicit allegãdo istum text. in c. j. §. persona verò. ver. sed quid indubitatè. per quos fiat inuesti. de cuius dicti veritate dixi in l. quandiu. C. qui admit.

¶ Et quod hic dicitur de contrahente, idem est in eligente qui præsumitur habere notitiam electi. & ideo non excusantur canonici qui eligunt indignum[b]: vt no. Bar. B
in l. si patronus. de confir. tut. & ibi Bart. alleg. istum tex. Et per istam l. qui cum alio. arguit Alexand. in l. si cum dotem. §. si mulier. ff. sol. matri. col. ij. versic. vnum addo. quòd imputatur creditori qui acceptauit debitorem qui non erat soluendo: quia debuit eius cõditionem perscrutari. & idem dicit Paul. de Cast. post Ange. in l. j. ff. si quis in ius voc.

¶ Et ista regula procedit, nisi ignorantia esset multum probabilis & iusta, quia tunc excusatur. l. si quis patrem. ff. ad Maced. & d. l. si Titius. de fideiuss.

¶ Secundo regula habet locum in contrahente, prout loquitur: † secus est in delictis in quibus quis à pœna excu 4
satur ex iusta causa, & non imputatur si conditionem[c] C
offensi inuestigauit, vt not. tradit Paul. de Cast. in consil. xxxij. licet ista sit quæstio. in fi. versi. ad quartum. vbi propter hoc concludit, † quòd occidens bãnitum excusatur: 5
non obstante quòd bannitus occisus haberet saluumcõductum, de quo ille non inuestigauit.

¶ Sed tamen talis differentia non videtur vera: quia in tali casu ex quo erat publicè bannitus[d] & descriptus in li D
bro bannitorum ignorãtia saluiconductus erat multum probabilis: quo casu idem esset in contrahente. vt s. dictũ est: sed si ignorantia non esset ita probabilis, idem esset in delinquente.

A Aequiparẽtur. vide Paul. de Ca. in l. manifestissimi. §. sed querebãt. C. de furtis.

B Indignum. Ias. l. cùm filiusfa. §. in hac. col. j. de verb. obli. Frã. Rip. de rescrip. Respon. xij. col. j. fa. Alex. consil. cciij. col. iij. li. ij. cõsi. xix. nu. iiij. lib. iiij. C. Molin.

C Conditionẽ. hæc faciunt ad materiam ca. si verò. de sentẽ. excom. vbi ponuntur plura exẽpla per do. Fel. qñ quis delinquit ignorãdo conditionẽ seu qualitatem personæ. & ponitur ibi regula, ꝙ vbi factũ est illicitũ non excusatur allegans ignorantiam, quia præsumit̃ scientia. de quo per cano. in ca. à nobis. eod. titulo. H. C.

D Bannitus. Hyppo. Marsi. in prac. ver. aggredior. C. M.

Et

6 ¶ †Et quia si ille qui cum alio contrahit debet inuestigare conditionem eius cum quo contrahit, vt hic dicitur, multò magis qui alium offendit debet eius conditionē inquirere. ita Bar. dicit[a] in l. fi. ff. de adul. Et de quæstio-
A ne Paul. de Castro latè scribit Alexā. in l. huiusmodi. §. si ita. de leg. j. & in consi. lxxvij. visis dubitationibus. li. iij.

¶ Tertio regula habet locum in contrahente: secus est in
7 hærede, vt hic dicitur: †quia ipse ex quasi contractu obligatur. §. hæres. insti de obli. quæ ex quasi contractu. l. ex maleficijs. §. hæres. š. de act. & oblig.

¶ Et hoc verum intelligitur quo ad legatarios quibus hæres obligatur ex quasi contractu: secus est in creditoribus quibus hæres est obligatus ex contractibus quibus defunctus tenebatur: vt not. Bartol. dicit in l. de eo. ff. de iudic. Et idem Raphael Cumañ. in consil. clxxvj. statuto Papiensi. col ij.

¶ Et de legatarijs loquitur tex. hic in §. hæres. instit. de obli. quæ ex quasi contrac. Et in d. l. ex maleficijs. §. hæres. & l. apud Iulianum. §. fi. vbi glos. verbo, contrahere. ex quibus causis in pos. ea.

8 ¶ Et ad hoc facit, quia †ex persona hæredū qualitas obligationis in creditoribus mutari non debet. l. ij. §. ex his. de verb. oblig.

¶ Quantum tamen ad istam regulam idem videtur in creditoribus à quibus hæres conuenitur ex contractibus cum defuncto celebratis de quibus hæredi nihil imputari potest, si conditionem creditoris non inuestigauit. Et sic militat ratio quæ hic in tex. alleg.

¶ Et ex his colligitur, quòd illud quod dicit de cōtractu, non habet locum in quasi contractu, ex eo quod hic dicitur de hærede qui ex quasi contractu obligatur. Et hoc in statuto not. Bar. in l. apud Iulianum. §. fi. in fi. ff. ex quibus causis in pos Bar. in l. j. per illum tex. š. de contrario iud. tute. cum sim. vt tradit Alex. in l. mutum. & in l. more. in ij. not. š. de acqui. hære. Et idem Ang. in cons. ccij. visis & diligenter. Abb. in consi. lxj. quinque dubia. colū. viij. lib. j. & c. qua fronte. de appel. vbi dixi.

¶ Et idem Alex. in c. lxxvj. visis dubitationibus. colū iij. libr. v. Et ista conclusio procedit inspecta vi & proprieta
9 te verborum: per viam vero extensionis †quandoque sta-
B tutum quod loquitur de contractu etiam ad quasi contractum porrigitur[b], quādo omnimoda ratio militaret:

A Dicit. Vide Ias. qui plura circa hanc qō. accumulauit post Alex. in l. si se non obtulit. §. condēnatum. in vj. col. ver. vlti. Dy. & Alb. &c. š. de re iudi. vbi etiam ponit an possit quis occidere bannitū qñ nullitas banni est patēs: quid qñ pendet lis, an bannum sit nullum vel ne: an potestas à statuto cōcessa occidendi bannitum sit interim suspensa. H.C.

B Porrigitur. Ias. l. si ego § si cer. pet

Et ita procedit quod no.Bal.in rubr.C.de pact.Bar.in l.more. de acqui. hære.cum ſimi.vt tradit Alex.in l.ſiue apud acta.C.de tranſac. & idem Rom.in conſi.xij.viſo facto.col.fi.in fi.& in conſi.cclxxx. præſuppoſito.in prin.& ſubtiliter ſcribit Cuma.in conſi.clxxvj.ſtatuto Papien.ſupra alleg.facit quod not.Bar.in l.ſi vnus.§.pactus ne peteret. col.iiij.ſupra de pact.& in l.Mæuia.§.j.ſupra ſol.mat,

¶ Vltimo ex verbis illius regulæ duo notanda ſunt.

¶ Primo ibi,eſt vel eſſe debet.†quòd paria ſunt,eſſe vel eſſe debere. Sic 10
etiam paria ſunt,ſcire vel ſcire debere.l.quod te.ſupra ſi cer.pet.vbi dixi,vt no.per gl.hic.Vnde ſicut denuntiari poteſt ille qui ſcit ſe debitorem:ita ille qui ſcire debet:vt not.Bal.in auth.ad hæc.col.iiij. C.de vſuris.ſic etiam paria ſunt,ſcire & ſcire poſſe.l.pe.ſupra ad Maced.no.Bal. per illum tex.in l.ſi duo.de acquir.hæred.facit text.in l.qui contra.vbi Bar.C.de inceſt.nup.in c.ij.cum glo.de temp.ord.in vj. Sic etiam paria ſunt,habere & habere poſſe,vt in not.q.Ang dicit in l.item veniunt.§. petitam.ſupra de pet.hæ.Sic etiam paria ſunt,habere & habere debere: vt not.Bar.in pulchra quæſtione,in l.pe.§.cum ita.de aur.& arg.leg.

¶ Secundo not.†quòd ſponte non dicitur quis contrahere & ſe obligare 1
qui ex quaſi contractu per interpretationē iuris obligatur.Et ſic ſponte dicitur fieri illud quod fit principaliter & immediatè ex propria voluntate:adeò quod not.dicit Petr.de Ancha.in cle.præſenti.in v.not. de cenſi.quòd non dicitur ſponte factum illud quod fit ad petitionem: ſed videtur tex.in contrarium in l.ij.C.de pact.& ibi dixi.

In §. Non ſolet. Argumenta.

1 Exceptio doli non nocet,quibus teſtatoris voluntas non reſiſtit.
2 Exceptio doli repellit petentem debitum,quod exceptione elidi poteſt.
3 Teſtamentum primum reconualeſcit,ſi teſtator ſecundum inciderit.

§. Non ſolet.

NON *ſolet†doli exceptio nocere his quibus uoluntas teſtatoris non refragatur.* 1

¶ Vltra gl.hic iſte §.exemplificari poteſt,vt ſtatim dicam in tex. ibi, doli exceptio. Nam†exceptione doli generaliter repellitur qui debitū 2
petit quod exceptione elidi poteſt.l.ij.§.generaliter.ſupra de excep.do. vnde petens conſultò deleta exceptione repellitur.l.j.§. ſed conſultò.ff. de his quæ in teſta.delen.ſed ſi inconſultò deleta ſint,non repellitur. d. l.j.verſi.inconſultò verò.quia voluntas teſtatoris non refragatur,vt hic dicitur.Et aliud etiam exemplum colligitur in l.pe.§.fi.ſupra de ſecun. tabu.†vbi ſi teſtator vltimum teſtamentū inciderit vt primum habeat 3
locum,præualet primum.

In l. Quoties dubia. Argumenta.

1 Libertati in dubio fauendum est.
2 Libertas inter causas pias annumeratur.
3 Libertati plus fauetur, quàm liberorum legitimæ.
4 Libertatis causa publica censetur, non priuata.

REGVLA XX.

QVOTIES *dubia est interpretatio libertatis, secundum libertatem respondendum erit.*

1 ¶ NOTA quòd in dubio † pro libertate iudicandū est. faciunt iura allegata in gl. ad idem tex. in l. lege Iulia. ff. de manumiss. l. inter pares. ff. de re iud. & in l. in obscura.
2 & in l. libertas. in eadem. † Causa enim libertatis dicitur pia. l. j. circa fi. C. de communi seruo manu. not. Bart. in l. proxime. ff. de his quæ in testa. delentur. in l. si vnus. C. de testa. Bal. in l. ij. & pe. C. de fideicom. lib. Et libertati magis quàm reo fauendum est. c. fina. de re iudic. d. l. inter pares. & dicta l. Iulia.
3 ¶ Et † fauorabilior est causa libertatis, quàm sit legitima liberorum: vt not. dicit Paul. de Cast. per illum text. in l. Papinianus. §. quarta autem. de inoffic. testa. Et cau-
4 sa libertatis dicitur publica, † non priuata. l. si quis rogatus. ff. de fideicommiss. libert.

In l. Non debet. Argumenta.

1 Occidere qui potest licitè, verberare poterit non illicitè.
2 Argumentum à maiori, in statutis locum habere potest.
3 Mulier quæ licitè occiditur, impune violari poterit.
4 Argumentum à maioritate rationis, in materia correctoria non probat.
5 Plus & minus si sint eiusdem speciei, cui quod licet plus, non licebit minus.
6 Dispensatio ratione maioris rationis non extenditur.
7 Mandatum de maiori, non extenditur ad id, quod minus est.
8 Argumentum à maiori ad minus valet, si vtrobique sit ratio eadem.

REGVLA XXI.

NON *debet cui quod plus est, licet: quod minus est, non licere.*

¶ CVM ista regula cōcordat reg. cui licet. e. ti. in vj.
A & istā reg. etiā colligit Alex.[a] per illū tex. in l. in actionib⁹.

A Alexā. Et ibi Ias. col. iij. Dy. d. cap. cui licet. Nicol. Euerard. in lo. leg lo. à minori. C.M.

§.j.ff.de in lit.iur. Et ideo † si quis potest aliquē occidere,à fortiori illum poterit verberare & contumelijs afficere.l.nec in ea.ff.de adul.vbi Bar.facit tex.in l.in suis.in fi.s̄.de libe.& posthu.l.j.C.ne fideiuss.dentur.c.ex parte. de deci.c.per venerabilem.qui filij sint legiti. 1

A Statutis. An hoc procedat quando statuta sunt contra ius commune vel ne,vide Lanfr. in tract. de interpret. statu. in vj.col.Hier. Chuc.

¶ † Et istud argumentū à maiori etiam habet locum in 2
statutis [a]: vt not.Bal.in l.quod vero.versic.sed pone.ff.de A
legi.in l.si verò.§.de viro.s̄.sol.mat.l.ij.C. de in ius voc. & l.affinitatis.versi.pone statutum.C. commu.de succes.

¶ Et ex his sumitur argumentum à maiori affirmatiuè, quod valet auth.multomagis.C.de sacr.sanc.eccle.c.cum in cunctis.in prin.de elect.cum simi.vt dixi ibi.

¶ Et econtrà etiā regula negatiuè procedit: quia cui denegatur quod minus est, etiā quod plus est videtur prohiberi.l. relegatorum.§. potest.s̄. de interdic. & releg.l. qui indignus.s̄.de senat.l.cui pacto.s̄. de ser. expor.& in c.cum illorum.de senten.excommunica.

¶ Et per istā regu. hic arguit gl.in d.l.ij.C. de patri.qui filios distra.ꝙ si pater pōt filium vendere, à fortiori potest illum pignorare.Et hoc tenet Azo ibi in summa.

¶ Et per istam reg.infert Nellus in tract.bannitorum,in
ij.parte secundi temporis.q.xlvj.† quòd si mulier banni- 3
ta potest occidi,à fortiori poterit adulterari: cum maius sit homicidium, quàm adulteriū.xxxiij.q.ij.c.si quid verius.ibi, si enim facturus est quod non licet, prius faciat adulterium, quàm homicidium.aliter tamen in hoc expresse voluit Bald. in l.fi.C. si contra ius vel vtil.public. vbi inquit,quòd licet mulier occidi possit,nō tamen poterit adulterari. de quo dicendum est, vt scripsi in c.quæ in ecclesiarum.col.vj.de constit.

B Maioritate. Nicol. Eueral. in loc. leg. Io.à ratione. l. larga.columna 4. Caro.M.

¶ Nunc regula ista limitatur non habere locū in casibus
notatis in gl.hic.Et vlterius†primo fallit in materia cor 4
rectoria,in qua nō valet argumentū à maioritate [b] ratio B
nis: secundū gl.quæ approbatur communiter in authen. quas actiones.C.de sacrosan.eccle.& gl.fi.& ibi Bar.in l. sancimus.C.de testa.& l.præcipimus.C.de appel.

¶ Et idem Bart.in l.si constante.in princi.in ix.q.j.partis principalis.s̄.sol.matri.& est bonus tex.in authen.de admini.sacri palat.col.iij.

¶ † Secūdo,regula habet locū quādo plus & minus sunt 5
eiusdē speciei:secus est in diuersis speciebus: quia regula non procedit:vt per Dy.in d.reg.cui licet.per tex.in l.so-

lemus

lemus.§.latrũculator.ff.de iud.vbi latrunculator hominẽ interficere põt. Et tñ de cã pecuniaria cognoscere nõ põt. ¶ Contra istam tamẽ limitationẽ facit text.in d.l.in suis. de lib.& posthum.& d.l.nec in ea.& d.l.j.ne fideiuss.den. vbi arg.fit à maiori etiam in diuersis speciebus. nõ obst. tex.in d.§.latrũculator. quia respondetur vt statim dicã. ¶ Tertio, regula fallit qñ est facta diuisio potestatis secũdum plus & minus:quia tũc ille qui habet potestatẽ in eo quod plus est, nõ põt qđ minus est, cũ alteri illud speciali ter sit attributũ.no.Bal.in reg.cui licet.vbi Peruſ. sequit. Et hoc modo põt ꝓcedere tex.in l.solem⁹.§.latrũculator.

6 ¶ †Quarto, regula nõ ꝓcedit in materia dispensatiõis in qua nõ fit extẽsio ad casum etiá habentẽ maiorẽ rationẽ: & est dictũ Host.in c.postulasti.de rescr.vbi ad hoc alleg. c.j.& ij.de fil.ꝑsby.& seqt Abb.ĩ c.at si clerici.§.de adul. de iudi. ¶ Et hoc pro regula ponit Fely. in c.postulasti. ¶ Et cõprobat per tex.in c.fi.de postul.præla.vbi dispensatio facta cũ aliquo ꝙ possit trãsire ad archiepiscopatũ, nõ habet locũ in episcopatu. ¶ Et quia licet sit dispensatũ cũ monacho in curato beneficio, dispẽsatio nõ habet locũ in simplici beneficio. ¶ Sed vt dixi ĩ d.§.de adulterijs. col.vj.ista cõclusio nõ probat iure.nã in tex.d.c.j.& ij.de fil.ꝑsby.simpliciter dicit,ꝙ materia dispensationis odiosa est:ergo nõ debet dispẽsatio magis stricte interpretari, quàm alia materia odiosa. Sed in alia materia odiosa habet locũ argumẽtũ à maiori [a].d.l.nec in ea.& d.l.in suis.

A & d.c.cum illorum.de senten. excom. cum simil.s.alleg. ergo idem videtur in dispensatione. & in terminis est text.in c.per venerabilem.qui filij sint legiti.

¶ Non obstat quod sit dispensatio gratiosa:imò est odiosa, quia contra ius commune.

¶ Non obst.c.fi.de postul.prælat. quia ibi nõ trahitur ad id quod minus est:quia nõ est eadem ratio, cũ facilius debeat dispensari in maiori beneficio, quã in minori, propter maiorẽ vtilitatẽ, vt ibi colligit. Et ista ratiõe facili⁹ dispensat cũ monacho in bñficio curato, qa in eo maior est vtilitas & necessitas, quã in simplici:vt latius dixi in

7 d.§.de adulte. ¶ † Quinto fallit in mandato.vt tex.no.in c.ei cui.§.fi.de præben.in vj. vbi si mãdatur prouideri de prabenda certi valoris, de minori valore prouideri non potest:quia huiusmodi mãdata quorũ fines obseruari diligẽter oportet, nõ debent ad alios casus quã expressos ex

A Maiori. Adde Philip.Dec. l. & militibus. nu.12.C.de testa. mili.consi. lxxvj. Vbi in annotat. dixi Hierony. grat. consi. xxvj.nu. 34.lib.j.C.M.

rendi:vt ibi dicitur.& facit tex.in c.fi.de verbo.signific.

¶ Sexto fallit in decreto:vt est text.in l.si pupillorum.§. si prætor.ff.de rebus eorũ,ibi,cũ quis aliud facit quã à prætore decretũ sit,nihil agit.& not.per glo.hic,& sequitur Alex.in d.l. in actionibus. de in litẽ iuran.

¶ Vltimo fallit quãdo non est eadem ratio in eo quod minus est, prout colligitur ex s̃.dictis:& faciunt iura alleg.in gl.hic. Et eodem modo limitatur reg.l.quæ de tota.ff.de rei vendic.vbi arguitur de toto ad partem. † Nam argumentum procedit vbi est eadem ratio,vt Abb.declarat 5 in c.pastoralis.§.item cum in totum.in fin.de offic.deleg.& not.Are.in consil.clxiiij.diligenter.col.iij.versicu.non obstat argumentum.& hoc idem Bar.dicit in l.iurisgentium.§.adeo.ff.de pact.& adde quæ dixi in regu.in eo. in princip.j.eo.

In l. In personam. Argumenta.

1 Seruus nec obligare,nec obligari potest.
2 Seruus quando naturaliter obligari posit.
3 Seruus an posit fideiubendo obligari.
4 Seruus in delictis obligari potest,in contractibus non item.

REGVLA XXII.

IN PERSONAM *seruilem nulla cadit obligatio.*

¶ ISTA regula intelligitur de obligatione ciuili † quæ nec actiuè 1 nec passiuè cadit in seruum.l.serui.s̃.de acti.& obl.l.nec seruus.s̃.de pecu.vbi tex.notabilis quem glo.hic adducit.

¶ Secus est in naturali obligatione ad quam seruus obligatur.l. serui.& l.hæres à debitore.§.seruo.s̃.de fideiuss.ad idem text.in l.naturaliter.ff. de condict.indeb.& l.si id quod.eo.titu.ibi Bart.declarat quomodo naturalis obligatio cadat in seruo.

¶ Et hoc quod dictum est,seruum obligari naturaliter, † verum est,nisi 2 ex causa fideiussionis promitteret: quia tũc etiam naturaliter seruus nõ obligatur.l.sed & si serui.in prin.s̃.de fideius.ibi,cũ seruus fideiussionis nomine obligari nõ posit.& gl.ibi,& in l.in personam.§. qui pecunia. in ver.à Titio.s̃.de pac.& no.Bar.in l.seruus inscio. de fideius. vbi rationem adducit, quia lex resistit.d. l. sed serui. & l.licet.§. sed si filius.s̃.de pecu. ergo non oritur naturalis obligatio ex quo lex resistit .l. cum lex.de fideius.& sequitur Pau.de Cast.in d.l.seruus inscio.

¶ † Sed tamen considerandum est, quia imò seruus etiam fideiubendo 3 naturaliter obligari videtur,quia consensit d.l.naturaliter.cum simil.s̃. allegat.

¶ Non obstat quòd iura resisterent:quia illa prohibitio est respectu domini,vt de peculio non teneatur, prout iura prædicta loquuntur : non autem quo ad ipsum seruum procedere videatur.

¶ Secundo, quod dictum est,seruum obligari naturaliter actiuè & passiuè,procedit quando ista naturalis obligatio prouenit ex promissione,

secundum

secundum quam graue erat fidem fallere.l.j.suprà de pactis.l.j.in prin. suprà de constitu.pecu.

¶ Secus si ex contractu mutui vel alio contractu qui sit de iure gentium: quo iure status serui erat annihilatus: quia tunc etiam naturalis obligatio seruo acquiri non potest:vt not. Bartol. in l.frater à fratre. in j.q.extra gloss.š.de condit.indeb.

4 ¶ † Secundo principaliter regula habet locum in contractibus: secus est in delictis,in quibus etiam serui obligantur:prout tex.distinguit in d.l.serui.de actio.& obliga.& not.glo.hic, quæ dicit idem esse in quasi maleficio.alleg.l.j.§.cũ seruus.de his qui deiece. vel effude. facit tex.in l.si vnus.§.cum seruus.š.de iniur.& l.si minor.§.si seruus.š. de minor.& instit.de noxa.in prin.& generaliter vbi de pœna corporali agitur,seruus tenetur.l.hos accusare.§.omnibus.š.de accusationibus.

In §.Generaliter.Argumenta.

1 Arbitrium boni viri intelligitur, si quid in domini vel procuratoris arbitrium conferatur.

2 Arbitrium liberum differt ab arbitrio simpliciter dicto.

3 Arbitrium boni viri,quale debeat intelligi.

§. Generaliter.

GENERALITER probandum est,ubicunq; in bonæfidei iudicijs confertur in arbitrium domini uel procuratoris eius conditio: pro boni uiri arbitrio hoc habendum esse.

1 ¶ NOTO † quòd illud quod confertur in arbitrio domini vel procuratoris,de arbitrio boni viri intelligitur.facit tex.in l. hæc venditio. in prin.š.de contrahen.emp & l.si in lege.in prin.ff.loca.l. si cum ea.C. de dot.promiss.Et not.Barto.in tract.ad reprimen.in versi.videtur.

2 ¶ † Et hoc intelligitur quando simpliciter dicitur de arbitrio: secus si de libero arbitrio dicatur,quia tunc de libera voluntate intelligitur.vt not.Barto.in l.si sic.de leg.j.in l.alio.col.iij.in versi.expradictis.de alimen.& cib.leg.in l.fideicõmissa.§.si sic.de leg.iii.Bald.in l.j.š.de testa.mili.& Rom.in l.filiusfa.col.iij.in tertio casu principali.š. de donatio.

¶ Secundo regula ista limitatur,nisi arbitrium concedatur illi qui alias arbitrium boni viri habuisset[A]: quia tũc vt verba aliquid operentur de voluntate & libero arbitrio intelligitur:vt notat Imo.in dicta l.si filiusfamilias. de donationibus.

A Habuisset. Imò idem,quia tolerabilius est verba nihil operari, quàm contra materiam subiectã: vt j.eod.l. quoties idẽ sermo. C.M.

3 ¶ Vltimo notandum est, † quòd arbitrium boni viri intelligitur illud quod in rebus suis quis faceret, vel quod vellet sibi fieri:vt not.Barto.in l.j.ff.de solu.& Roma. in rubri.de arbitr.colum.iij.

In l.

In l. Contractus. Argumenta.

1 Depositarius de dolo solo tenetur.
2 Depositum & commodatum eiusdem sunt fermè rationis.
3 Depositarius pro custodia pecuniam recipiens, de culpa etiã leui tenebitur.
4 Depositarium, qui se obtulit, de culpa leuissima teneri, quando verum sit.
5 Contractus quando gratia eius, qui rogauit, dicatᷣ celebratus.
6 Commodatarius de culpa leuissima teneri solet.
7 Culpa leuissima in faciendo, est leui æquiparanda.
8 Depositarius de casu teneť, si depositũ in pecunia numereť.
9 Precarium recipiens, de dolo & lata culpa tenetur.
Precarium constitui dicitur, vbi verbum, precario, vel aliud eiusdem significati adijcitur.
10 Precarium sumens non tenetur de leui aut leuissima culpa.
11 Precarium concedens non potest illud ilico reuocare in prę iudicium recipientis.
12 Commodatarius minus iuris consequitur, quàm precario recipiens, & tamen plus obligatur.
13 Precarium quando transeat in hæredem concedentis.
14 Precarium quando extinguatur morte concedentis.
15 Precarium quo differat à constituto.
16 Constitutũ verã possessionẽ tradit, licet ficto modo quærať.
17 Constitutũ quando post mortẽ constituentis conferri possit.
Conditio purificata retro trahi solet.
18 Donatio vel venditio si duobus successiuẽ facta sit, vtri iure quæratur.
19 Emptor primus non est secundo præferendus, ni pretium aut fidem de pretio dederit.
20 Possessio constituti in absentem facti non transfertur ante ratificationem.
21 Pax alicubi & suis adhærentibus facta, qualiter sit extẽdẽda.
22 Donatio facta absenti, ante ratificationem non prodest ei.
23 Pax pro absente per notarium recepta, an post terminum datum possit ratificari.
24 Ratificatio secundæ obligationis quando præiudicet priori obligationi.
25 Dolus & culpa in plurib. cõtractib. simul interuenire possũt.
26 Testes deponẽtes de culpa ĩ cõtractu, de qua ĩtelligi debeãt.
Indefinita in testibus non æquipollet vniuersali.
27 Culpa quomodo in contractibus interuenire dicatur.
28 Commodatum quo differat a precario.
29 Commodatũ, terminorũ data paritate, nõ differt à deposito.
Commodatum pręsumitur fieri ad petitionem cõmodatarij.
30 Commodatarius pro deterioratione rei non tenetur, si ad vsum debitum ea vtatur.
31 Venditor de dolo & culpa leui in re vẽdita cõtingẽte teneť.
32 Creditor de dolo, lata & leui culpa contingente in re pignori accepta tenetur.

Condu

REGVLA XXIII.

CONTRACTVS *quidam dolum malum dũtaxat recipiunt, quidam & dolum & culpam. Dolum tantum depositum: & precarium: dolum & culpam, mandatum: commodatum: uenditum: pignori acceptum, locatum: item dotis datio, tutelæ, negotia gesta. In his quidam & diligentiam. Societas, & rerũ communio, & dolum et culpam recipit: sed hoc ita nisi si quid nominatim conuenit uel plus uel minus in singulis contractibus. nam hoc seruabitur quod ab initio conuenit. Legem enim contractus dedit, excepto eo quod Celsus non putat ualere si cõuenerit ne dolus præstetur. hoc enim bonæ fidei iudicio cõtrarium est, & ita utimur. Animalium uerò casus: mortesq; quæ sine culpa accidunt, fugæ seruorum qui custodiri non solent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum, à nullo præstantur.*

A Dolo. Ita ꝙ non de lata, vt tenuit Ioann. Igne. hic, & nimis effuse in l. iij. §. si quisquã. col. v. cum nouem col. sequẽtib. ad Sillan. sed verior est cõis sententia quã tenet Dec. hic: & tenuit d. Pyrrhus legen do Aurelijs, ~~me audiente,~~ ~~Anno 1518.~~

¶ PRIMO noto ibi, dolum tantùm depositum. ꝙ
1 depositarius duntaxat de dolo[a] teneť. ad idẽ tex. in l. si
A vt certo. §. nunc videndum. ff. cõmo. ibi, solùm dolum in

depo

deposito.& in d.l.j.§.si vestiméta.& §.fi.ff.eo.tit.& in §. præterea.inst.quib.mod.re contrahi.oblig. Et nō solùm de dolo,sed etiam de lata culpa tenet̄.l.j.C.deposi. & per gl.in d.§.præterea.in ver.dolo.& c.fi.in ver.de culpa.extra de depo.& tradit Bal.in consil. ccxviij. præmittendū est.lib.v.Nā dictio illa tātùm,nō excludit latā culpā.l.j. §.j.s̄.si mēs̄.fal.mod.dix.no.p gl.hic & in d.l.iij.§.interdum.s̄.de neg.gest.vbi Ang.tamen dicit hoc non habere locum in statuto in quo duntaxat dicatur de dolo.

¶ Et cùm tantùm de dolo & lata culpa teneatur depositarius,infertur ꝙ de leui & leuißima nō tenet̄. ex quo infert Ang.Aret.in d.§.præterea.in princi. ꝙ si leui culpa depositarij res deposita furto subtracta sit, qđ nō tenet̄.

¶ Et ista cōclusio procedit qñ depositū factū sit gratia deponentis,prout regulariter & cōmuniter fieri solet:quia nulla vtilitas eius versatur apud quē deponit̄:ideo solus dolus præstat̄:vt dicit tex.in d.l.si vt certo.§.nūc vidēdū.

¶ Secus ergo si factū sit depositū gratia depositarij : quia tūc de culpa etiā leuißima tenet̄.l.si qs nec causam.ī prī. ff.si cer.pe.secūdùm communem intelle.de quo dixi ibi.

¶ † Et tali casu in deposito idem videtur quod in cōmodato:quia data paritate terminorū, non videt̄ differētia inter cōmodatum & depositū:vt declarat Bar.in l.quod Nerua.col.fi.ver.duodecimò quæro.s̄.deposi. 2

¶ Eodē modo si depositarius obtulit se,de leuißima culpa obligat̄:secūdùm gl.hic per l.j.§.sæpe.s̄. deposit.facit tex.in c.ij.extra de deposi. Et ratio videt̄,quia gratia ei⁹ qui rogauit contractus videt̄ celebrari.l. si gratuita.in §. margaritas.ff.de præscri.ver.si verò depositū factum sit gratia vtriusq;,depositarius de dolo,lata,& leui culpa tenet̄,secūdùm dist.quæ habet̄ in d.l.si vt certo.§.nūc vidēdū.& latius ista tradit Bar.ī d.l.ꝙ Nerua.col.antep. ver. octauò prīcipaliter q̄ro.& Ab.post alios ī d.c.ij.col.ij. de depo.¶ † Et ad prædicta facit:q a si depositari⁹ accipit pe- 3
cuniam ꝓ custodia rei depositæ,de leui culpa tenet̄:quia gratia vtriusq; cōtract⁹ fieri vr̄ vt cōductor cōueniat̄.l. j. §.si vestimēta.ff.depo.& d.l.si vt certo.§.nūc vidēdū. Nā pecunia ꝓ deposito dari pōt:vt no. Ang.in l.interesse.s̄. de acqui.pos.And.Sic.in consi.lxij.lib.iiij.facit quod notat Rom.in consil.cccc.summarius quæstionis.col.j.

¶ † Et ꝙ dictū est,depositariū qui obtulit se,de leuißima culpa teneri:hoc de plano ꝓcedit,si gratia ipsius deposi- 4
tarij

A tarij depositũ factũ sit, [a] vel gratia vtriusq; vt obligatio aliqd operet̃: secus vr̃ si gratia deponẽtis depositũ factũ sit: quia satis obligatio operatur, si de leui culpa obligetur. & ad hoc facit tex. in d.c.ij. de deposi. vbi æquiparantur isti duo casus, quòd se offerat, vel pecuniam accipiat depositarius: sed quando recipit mercedem, tantùm de leui tenetur: vt supra dictum fuit. ergo pariter videtur in alio casu quando se obtulit.

¶ Et certe ex quo nullam habet vtilitatem depositarius qui se obtulit, non videtur quòd ex tali obligatione in tantum debeat obligari.

¶ Non obst. tex. in d.l.j.§.sæpe. quia ibi de leuissima culpa nihil dicitur. Sed simpliciter dicitur, quòd debet præstare culpam & custodiam: quæ verba videntur potius leuem culpam respicere.

¶ Non obstat, si dicatur dum text. ibi dicit illum teneri de culpa & non de casu fortuito: ergo videtur omnis culpa includi, ex quo tantũ casus fortuitus excluditur: quia respondetur hoc non esse verum: nam non sequitur, de casu non tenetur, ergo de omni culpa obligatur. l. quæ fortuitis. C. de pig. act.

5 ¶ † Non obstat, quòd gratia eius qui rogauit contractus videtur celebratus: quia hoc videtur verum quando agitur de vtilitate rogantis: prout loquitur tex. in d.l. si gratuita. §. si margaritas. Secus videtur vbi constat rogantẽ nullam habere vtilitatẽ: esset enim absurdum quod ibi tantum agitur de vtilitate deponentis, quòd ex eo quod depositarius magis liberalem exhibuit, debeat ita grauari vt de culpa leuissima teneatur.

¶ Adde etiam alium casum in quo depositarius de leuissima culpa tenetur, videlicet quando fuit in culpa, quia portauit rem depositã per loca periculosa: vt no. per glo. in d.§. præterea. in ver. dolo. alleg. l. in rebus. in princ. & l. si vt certo. §. interdum. ff. commo.

¶ Sed aduertendum est, quia illa iura loquuntur in com-
6 modato, † in quo venit regulariter leuissima culpa. Et nõ videtur bene inferri ad depositũ in quo regulariter quis de dolo & lata culpa tenetur.

7 ¶ Sed responderi potest, † quod culpa quæ est in faciendo, prout iura suprà allegata loquuntur, etiam si leuissima sit, æquiparatur leui & etiam latæ culpæ in nõ faciendo: vt not. Bar. in l. quod Nerua. col. antepe. ver. item quæro vtrum

A **Factum sit.** Vide Barba. c. bonafides. de depo. vbi dicit hãc cõmunem opi. tñ ipse in cõtrariũ põderat ibi text. in æquiparatione quã facit de eo qui se obtulit, & de eo qui pecuniã ꝑ custodia recipit, quẽ vide ij. colũ. & vide eum, quia vult ꝙ qñ qs se obtulit, videat̃ contractus celebrat⁹ gratia recipientis tantum. H.C.

vtrum culpa.ff.deposi.& glo.in l.si maritus.ff. so.ma.vbi Alex. Et alios casus in quibus tenetur depositarius de leuissima culpa & de casu, tradit in glo.in d.§.præterea.in l.j.§.sæpe.ver.euenit.supra deposi.& in c.ij. de deposito. in verbo, de culpa.

¶ Et notabilem casum nota in quo depositarius de casu tenetur [a] † quando fit depositum in numerata pecunia: & A
8 actum est quòd tantundem reddatur: tunc enim egreditur terminos depositi : vt dicitur in l.Lucius.la j.& l.die sponsaliorum.supra deposi. Et cum tali casu depositarius teneatur ad tantundem in genere: eius est periculum. [b] B
l.incendium.C.si cert.peta. Nam de tali deposito idem quod de mutuo quantum ad hoc iudicatur, vt not.Rom. in consi.ccccc.summarius quæstionis.colū.ij. & in consil. cccccxx.circa propositam.in prin.Paul.de Cast.in consil. ibi, in præsenti causa.& idem tradit Bald.in consi.cccxv. præmittendum est.lib.ij.& in.consil.ccclxij. viso instrumento.eo.lib.ij.

9 ¶ Secundo noto, quod † recipiens rem precario de dolo duntaxat tenetur, & etiam de lata culpa: vt est tex.in l. quæsitum.§.cum quoq;.supra de precar. Et vt sit precarium, oportet quòd adijciatur verbum precarium vel aliud idē importans: puta si dicat, promitto tibi vt voluntate mea ædifices. Nam illud verbum idem importat quod precarium.l.Lucius.cum glo.ff.de dona.ita Ange.dicit in consi.j.porrecta fuit.col.pen. Et differt precarium neutri generis, à precaria in fœminino genere: quia concessio precaria non potest reuocari ad libitum concedentis sicut precarium, quia ad certum tempus cōceditur: vt no.Abb. in c.j.in ij.not.& c.fi.in vlt.not.extrà de precar.

10 ¶ Et mirum videtur quòd cum † precarium fiat gratia recipientis, quod de culpa leui & leuissima non teneatur, sicut est in commodato.l.si vt certo §.nunc videndum.ff. commod.

¶ Ad hoc tex.respondet in d.l.quæsitum.§. cum quoque. ita statutum fuisse in precario: quia voluntate concedentis reuocari potest.& not.Bar.in l.quòd Nerua. col.fina. ver.octauo quæro.ff.deposi.

¶ Et ex hoc videtur dubitandū de eo quod Abb. voluit in c. fi.in iij.col.de preca.dicens, † quod si cōcedens velit reuocare 11
precarium statim in præiudiciū recipientis, non videtur quod possit: quia secundum eum, iura quæ simpliciter dicūt

A De casu tenet. Vide Pau. de Ca. in l.j.§. si euenerit. ff. deposi.

B Periculū. Et hoc verissimū & æquissimū, quoniam solū tenet in genere generalissimo. secus si teneretur de genere subalterno, puta de certo aceruo posito in tali archa, vt patet in l in naue saupheij.§.loc. quia toto illo genere subalterno perēpto, esset liberatus.& ita debet intelligi illa lex nō autē debet extendi extra casum suum ad genus generalissimū, & ita intelligit d.l.in naue saupheij. Deci.in l quod te. co.j. § si cer.pet. facit Dec.consil. vj.C.M.

precarium posse reuocari ad libitũ concedentis, intelligitur dato aliquo interuallo. arg. l. quod dicimus. s̄. de solu.
A Nam hoc videtur contra[a] tex. in d. l. quæsitũ. §. eũ quoq;. vbi videtur præcise statim posse reuocari, ex quo propter hoc solum de dolo & lata culpa tenetur: nec potest allegare se deceptum, ex quo ista est natura precarij de qua à principio cogitare potuit: vt dixi etiã l. in omnibus. s̄. eo.

A Cõtra. Barba. ca. fin. tenet cõtra Abb. alle. l. Lucius. de dona. supra.

12 ¶ † Mirum etiã videtur q̀ cõmodatarius qui plus obligatur, minus iuris cõsequat̃, quàm ille qui precario rem accipit. Nam cõmodatarius nõ possidet, sed simplicẽ habet tenutã. l. officiũ. s̄. de rei vẽ. l. rei cõmodatæ. s̄. cõm. Et per precariũ possessio trãsfert̃. l. & habet. §. eũ qui. de precar. ¶ Sed ratio à quibusdam assignatur: quia in commodato vsus est limitatus, in precario verò vsus est latior ad voluntatem concedentis: & hoc incertum est, quo casu dubium perpetuum reputatur. l. sufficit. supra de condi. indeb. l. iurisperitos. in princ. vbi Bart. ff. de excu. tuto.

¶ Et licet precariũ reuocari possit ad voluntatẽ cõcedentis. vt s̄. dictũ est, non tamẽ per mortẽ cõcedentis reuocatum intelligit̃: vt no. Abb. per illũ text. in fi. in iij. not. de
13 precar. † Transit enim precariũ ad hæredẽ concedentis.[b]
B l. quæsitũ. §. j. l. cũ precario. §. fi. s̄. de preca. Et hoc verũ est quando precariũ concedit̃ simpliciter: secus si cõcedatur ad beneplacitũ concedentis: quia tunc per mortem beneplacitum expirat. c. si gratiose. de rescrip. & ita Abb. dicit in d. c. fi. Et hoc de beneplacito in pulchra quæstione tradit Ange. in consi. ccxvij. in causa accusationis. col. ix.

B Cõcedentis. Est bonus tex. in l. Lucius. de don. s̄. vbi etiã probatur, q̀ si cõcessum sit ad voluntatem q̀ morte cõcedẽtis non extinguatur. H. C.

14 ¶ † Et eodẽ modo videt̃, si concedat̃ precariũ ad voluntatem cõcedentis, videt̃ precariũ extingui mortuo concedente: quia per mortẽ cessat volũtas. l. iiij. ibi tex. ff. locat. ¶ In contrarium tamẽ facit tex. in l. j. supra de precar. vbi precarium concessum videtur quandiu patitur qui cõcessit. Et idem dicitur in d. c. fi. de preca. Ergo ista patientia videtur cessare per mortem. d. l. iiij. supra loca.

¶ Sed potest respõderi, q̀ illa verba quãdiu patit̃ qui concessit, sunt declarata in l. iij. §. j. s̄. de precar. vt dicat̃ patiille qui cõcessit, donec reuocauerit & voluntatẽ mutauerit, vt colligit̃ ibi: vt possum reuocare cũ mutauero volũtatẽ. & no. Bar. in l. centesimis. §. fi. de ver. obl. Meritò per mortẽ non extinguit̃ precariũ: quia licet per mortẽ cesset voluntas, non tamẽ dicit̃ facta reuocatio: vt not. declarat Bar. in l. & quia. col. fi. s̄. de iur. om. iu. & bonus tex. in. c. si

delegatus.ff.de offic.dele.in vj.Et idem no.Bar.in l.centesimis.§.fi.de ver.obli.cum simi.vt Alex. ibi prosequit.
¶ Et nota† differentiam esse inter precarium & constitu- 15
tum.Nam in precario trãsit naturalis possessio in ipsum rogantem,& ciuilis remanet apud concedentem.l.& habet.§.eum qui.s̃,de precar.Sed in constituto si constituo me simpliciter nomine tuo possidere, omnis possessio transfertur:quia ille possidet cuius nomine possidetur.l. quod meo.s̃.de acqui.pos.& no.Bar.in l.interdũ.in prin, s̃.de acqui.pos.& in l.creditores.in ij.q.ver.item quæro. C.de pign.cum si.vt tradit Alex.in d.l.interdum.Et hoc videtur procedere in dubio: aliàs etiã in precario agi potest,ꝙ omnis possessio transferatur,vel quòd nulla transeat:vt per gl.in d.l.& habet.§.eum qui.in verbo,in possessione.& insti.de interd.§.hodie tamen. ver.nec clam.
¶ † Et notandum est,quod per constitutum [a] vera posses- 16
sio acquiritur:licet modus acquirẽdi sit fictus:vt no. Bar. A
in l.ab emptione.circa fi.ver.vltimo aduertas. s̃. de pact. & probatur in l.certè.§.j.ibi,ꝓpriè habere dicor.& Bar. ibi not.illum text.s̃.de precar.Et idem tradit Bart.in l.si is qui pro emptore.col.pe.ff.de vsucap.cum simi.

a Constitutũ. Late do.Andr. Tiraq. in trac. de consti.poss. & in tracta. le mort saisit le vif.C.M.

¶ Et hoc fallit vbi corporalis traditio præcise requiritur, quia tunc non sufficit constitutum:vt not.Bar. dicit in l. Titia.circa fi.ver.quid si do tibi fundum. s̃.de verb.obli.
¶ Secundo,ista conclusio procedit quando constitutũ apponitur in contractu vero:secus si sit simulatus,vel sit suspicio fraudis,quia tunc vera & corporalis traditio requiritur:vt no.Bar.in l.post contractum.col.iij.ver. sed quid si venditor.s̃.de dona.& in l.emptor.s̃.de aqua plu. arcẽ.
¶ †Item notandum est,quòd tale constitutum non potest 17
conferri post mortem constituentis:vt notab.Ang. dicit in l.quamuis.§.j. ver.sed ex hoc dico.supra de acqui.poss. Nam tali casu,dicit ipse,constitutio precarij nihil operatur,quia confertur in tempus quo possessio defuncti erat penitus interrupta.l.cum hæredes.in princ.de acqui. possess.& sequitur Alexan.in d.l.quamuis.§.j.versic.item per istum tex.& idem Alexan,in consi.lxxxij. perspectis his. colum.iij.[b] lib.ij. secus tamen est si conferatur in tem- B
pus mortis : vt in notabili casu tradit Oldrad.in consilio cxxxix.ad habendam aliqualem notitiam.in quinto dubio.Et sequitur Alexand.in consilio lxxxiij.visa facti narratione.colum.iiij.libr.ij. Et eodem modo si conferatur post

b Col. iij. nu. 9. vbi dixi. Antho. Negusan. tract.pig.fo.v. C.M.

post mortem accidentaliter: vt quia constitutum factum sit sub conditione quæ post mortem constituentis purificetur, valet constitutum: quia conditio purificata retrotrahitur: vt Oldrad. tradit in consil. præallega. cxxxix. in tertio dubio.

A ¶ Et supradicta habent locum quando apparet de constituto in ipso instrumento: si non apparet, non potest [a] illũ notarius apponere virtute dictionis, &c. vt notabiliter concludit Alex. in consi. xxviij. viso & præhabito. lib. ij.

A Non potest. j. eo. l. semper in stipulationibus. nume. 15. C. M.

B Penes. Dixi ad Alex. consi. clxj. nu. 1. libro vj. C. M.

18 ¶ Ex suprascriptis infertur ad quotidianam quæstionẽ, † quòd si res sit vendita vel donata duobus successiuè diuersis tẽporibus, quo casu præfertur ille, cui prius rei traditio facta sit. l. quoties. C. de rei vend. Nam sufficit quòd traditio facta sit per constitutum: vnde primus emptor vel donatarius cui factum fuit constitutum, præfertur secundo cui postea realis traditio facta sit: vt tenet Guil. de Cug. in d. l. quoties. quẽ refert, & sequitur Ioan. And. in addi. ad Spe. in tit. de empt. & vend. §. sciendũ. col. x. ver. quòd si res tradita non est in præsentia. in addit. incip. dubitatur. Et idem sequitur Bal. in rub. de contrahen. emp. in xvj. q. Abb. in c. ij. col. fi. de consue. & in consi. xcj. quo ad primum dubium. col. pen. li. j. & idem Alex. in consi. xiiij. circa primum dubium. in fi. lib. j. & in consil. xxv. viso testamento. lib. iij. & idem Bald. in consil. ccclxix. venditor constituit. lib. v. & Angel. in consi. cvj. quædam mulier. Et ista conclusio est satis nota. sed pluribus modis vtiliter limitatur.

B ¶ Primo, quando possessio tempore constituti erat penes [b] constituentem: aliàs secus. vt not. Ang. in d. l. quamuis. §. si conductor. & Alexã. ibi in fin. sequitur. & post Ange. admonet aduocatum eius qui agit virtute constituti, vt debeat probare constituentem possidere tempore constituti. & idem Ange. dicit in l. ij. circa fi. C. de acquir. pos. & in l. quædam mulier. col. j. versi. attende tamen. de rei vendic. & Bal. in l. j. columna j. quando lic. ab emptio. discedere. & idem Alexand. consilio x. viso processu. libro quarto. hoc fallit in antiquis, vt Socinus scribit in consilio clxxxvij. in controuersia. columna iiij. versicu. tertio probatur. Et non sufficit quòd constituens detineret: vt not. Bald. in rub. de contrahenda emptione. q. xvj.

19 ¶ † Secundo fallit, quando primus emptor non soluisset pretium, nec habita fuisset fides de pretio: quia tali casu vera traditio non transfert dominium. §. venditæ. instit. de rerum diuis. A fortiori ergo nec ista, quæ inducitur per constitutum: vt not. Bal. in d. rub. de contrahen. emptio. in decimasexta quæstione.

¶ Tertio, cõclusio prædicta intelligitur qñ res certa sit quã qs cõstituat se possidere: secꝰ si incerta sit: quia ꝓpter ĩcertitudinẽ cõstitutũ nihil operatur: vt no. Bar. ĩ l. iij. §. incertã. ff. de acq. pos. & idẽ no. Ang. ĩ l. q de tota.

§.incertæ.ff.de rei vend,versi.& ideo.vbi inquit, quòd si venderem vel donarem quicquid habeo in tali fundo, & constituam me precario nomine possidere,non transfertur possessio propter incertitudinem. Et ad hoc bene facit quod no.Barto.in consil.xxiiij.Petrus vendidit.vbi inquit,ꝙ si venditio facta sit ad mensuram,quo casu ante mensuram non est perfecta venditio. l, quod sæpe. §. in his.s̃.de contrahen.empt.vnde tali casu constitutum nihil operatur:& secundus emptor cui facta est venditio & traditio,debet primò præferri: vt concludit Bar. in cons. præalleg.& ista videtur quarta limitatio ad conclusionẽ suprà factam,

20 ¶ †Quinto limitatur conclusio supradicta quando constitutum fuit factum præsenti:secus verò si absenti factum sit: quia tunc possessio non transfertur antequam ille ratificet[a].vt no.cõcludit Alex.in .l. quod meo. in princip. col.ij,ver.item istud quod hic dicitur.s̃.de acqui.pos. vbi limitando illum tex,dicit,ꝙ intelligitur quãdo erat præsens ille cuius nomine fit constitutum.Nam tũc in illum per constitutum possessio transfertur:secus si quis cõstituat se possidere pro absente:quia illi nõ acquiritur possessio antequam ratum habeat.l.si communis seruus.§.j. de acqui.pos.facit tex.in l.si ergo.s̃.de nego.gest. Et ideo dicit Ant.de But.in c.cùm venissent.in fi.de resti. spolia. ꝙ si ille pro quo absente fuit factum constitutum expellatur de possessione antequam ratum habeat, non competit sibi remedium[b] recuperandæ possessionis;quia ante ratificationẽ possessio acquisita nõ fuit.Et si nũc ratificaret post spoliationem non amitteretur ratificatio;quia non esset facta congruo tempore,videlicet tempore quo cõstituens possideret:quia iam erat perdita possessio.argumen.l.bonorum,s̃.rem ratam habe.Et ad hoc allegat Anto.de Bu.in d.c.cùm venissent,decisionem dominorũ de Rota in decisione cxlvj. inci.item licet amicus.& reperitur in nouis,in decisione cl.& sequitur Alexã.in d.l. quod meo.col.ij.quia ratificatio debet fieri re integra:vt no.Bar.in d.l.si vxor.§.si quis planè vxore.s̃.de adult.vbi inquit,†quòd ab aliquo fuit facta pax pro se & adhærentibus suis sub pœna , & vnus ex adhærentibus offensus fuit antequam ratum[c] haberet,quòd licet postea ratificet,pœna non cõmittitur.arg.d.l.bonorũ.sic in proposito constitutum factũ pro primo emptore vel donatario absente 21

A Ratificet, Bertran. cõsil. ccciiij donatio lib.xxxiij.dixi ad Alex.cõsil. lxxxviij. nu.3. lib.v,C.M.

B Remedium. idẽ Alex.cõsil. cx.num.3.(vbi dixi.)lib.j.consil.clxvij.nu.3. lib.vj.C.M.

C Ratũ. Vide eundẽ in regu. semper qui nõ prohibet.j.eo.

absente non potest ratificari, si ante eius ratificationē facta sit vēditio & traditio secūdo emptori vel donatario. ¶ Et ampliatur singulariter ista limitatio etiam si notarius stipulatus sit pro illo absente pro quo factū fuit con
A stitutum: vt sing. tradit Paul.[a] de Cast. in consi. cxcv. visis his quæ narrātur. & plene allegata sunt in secūdo dubio.
22 vers. secūdo videndum est. vbi ponit quæstionem † de donatione facta absenti, pro quo notarius illam recipit & stipulatus fuit, & ante ratificationem absentis fuit alteri facta donatio de eisdem bonis, concludit quòd ante ratificationem nō fuit ius quæsitum primo donatario: per reg. l. si ego. de neg. gest. & alleg. §. generaliter. authen. quib. mo. nat. effi. sui. Et quia speciale est in mutuo, vt alteri per alterum etiam ignorāti actio acquiratur. l. certi condictio. §. si nūmos. s. si cert. peta. Non obst. stipulatio notarij: quia dicit ibi Paul. de Cast. quod stipulatio notarij nō facit quod absenti ius acquiratur, nisi secuta ratificatio-
B ne[b]. Solùm enim operatur vt sequuta ratificatione vtilis actio sine cessione acquirat, quod non esset in alio quàm notario, qui si stipuletur nomine absentis, etiam sequuta ratificatione actio illi non acquiritur sine cessione, vt latius prosequitur Paul. de Cast. in d. consi. Et ibi ad propositum concludit, quod ratificatio non potest fieri in præiudicium secundi donatarij cui medio tempore ius quæsitum fuit: quia illi fuit res donata & tradita. allegat l. si ego. §. si res. ff. de iur. dot. & no. in l. si indebitum. §. j. ff. rē rat. hab. Et hoc idem tradit Paul. de Cast. in consi. clxxj. in casu præsenti, visis omnibus. lib. ij. Et id quod dictum est de notario etiā tenet Bal. in l. nec ei. §. satisdatio. cir-
23 ca fi. vers. sexto quæro. s. de adop. vbi quærit, † si notarius recipit pacē pro absente intra terminū, nunquid post terminum ratificari possit? Et videtur primò quod sic, in notario qui alteri acquirit. Contrarium concludit, quia non obstante stipulatione notarij ratificatio requirit ante terminum. & sic Bal. tenet quod nō obstante stipulatione notarij ratificatio necessaria sit, secundùm prædicta: aliàs cō-
c sului Lugduni[c] in quadam donatione facta per magistrū Ioannē de Arbēdo notariū, filie suæ Margaritæ absenti. ¶ Sexto limitatur non habere locum in primo emptore, vel donatario cui factum sit cōstitutum sub conditione: quia licet purificata conditione cōditio retrotrahatur, vt not. Oldra. in constituto, in consi. cxxxix. s. alle. in iij. du-

A Pau. cōsil. cxcv. lib. ij.

B Ratificatione. Idem Bertrā. consi. cxvj. visa consul. in fi. consilio ccciiij. donatio. li. iij. Alci. Parer. li. iij. c. xiiij. fa. Bartol. l. iiij. §. hoc autē iudicium. col. ij. de dam. infec. Tñ cōtraria opin. de iure erat verior & cōmunis quā tenet Ale. cōs. xxxj. nu. 6. (vbi dixi.) cōs. clxxxv. nu. 7. lib. vj. cōsi. liij. nu. 4. libr. vij. Guid. Pap. dec. Delph. xlix. & ipse Deci. j. cō. tit. l. quo tutela. i fi. Sed opi. Deci. hic cōfirmata fuit noua constitutione regia. 1539. §. cxxxiij. C M.

c Lugduni. cōsil. ccxxvj. idē consil. ccxlvij. cōsi. cccxxxij. C.M.

A Tamen. Fa. Alex. cōsil. clij. nu. 3. cōs. ccxxviij. n. 4. li. vj. Sic nō valet qñ cōfertur in tẽpus quo consti tuens non possidebit, puta post mortem. Alexā. consilio lxxxj. colū. iij. lib. ij. Bertran. consil. cccxv. quoniam Andreas. lib. ij. licet cōtra facit Matth. Afflict. decis. Neap. lij. col. iij. C.M.

B Habile. Corneus cōs. clxxiij. col. pe. lib. ij. Dec. cōsi. cc-cclx. in fi. licet Soci. l. fi. nu. 6. ṡ. si ex noxali cau. aga. C.M.

bio. Tamen[a] si ante euentum cōditionis res pro qua fuit factum constitutũ alteri vendita sit, & donata, & tradita, illi ius quæsitũ videtur quod tolli nō potest, licet prima conditio cōstituti primi emptoris vel donatarij purificata sit: quia illa conditio nō trahitur retro in præiudicium secundi emptoris vel donatarij: quia extremũ à quo, non est habile: iuxta not. per Barto. in l. si is qui pro emptore. col. iiij. versi. idem si æstimabile extremũ à quo. ṡ. de vsu. alleg. l. bonorum. ṡ. rem rat. habe. vbi si ille actus qui ratifiatur nō potest secūdùm veritatẽ fieri tempore ratificationis, illa ratificatio non trahitur retro: quia extremum à quo, nō est habile[b]. Et idem probatur in l. necessario. §. quòd si pendente. ṡ. de peri. & cōmo. rei vend. vbi si cōditio venditionis extitit re perempta, conditio nō retrotrahitur: quia extremum à quo, non est habile. & ita in proposito videtur: quia tempore purificatæ conditionis illa clausula constituti non potuisset possessionẽ transferre: quia non erat apud venditorem. & hoc idem notat Bar. in l. quoties. in fi. ṡ. de noua. & Alex. in consi. xxv. viso testamento. col. ij. lib. iij. & quia ad hoc vt ratihabitio vel cōditio trahatur retro, requiritur ꝙ res sit in eodem statu: vt not. tradit Bar. in l. si vxor. §. si quis vxorem. vers. vel aliter. ṡ. de adult. & Alex. in d. l. quod meo. in princip. col. ij. & in consi. lxxviij. viso. col. penul. lib. v. & Corn. in consi. cx. in iudicio diuisorio. col. pen. lib. ij. & ad idem facit quod not. Bar. in l. res aliena. in prin. ṡ. de pign. actio. vbi concludit, quòd ratificatio domini facta de obliga- 24 tione rei suæ per alium facta, eius nomine non præiudicat illi cui dominus ante ratificationẽ rem vendidit vel obligauit. & facit quod not. Abb. post Ant. de But. in d. c. cùm venissent. col. ij. de resti. spol. & quod no. Pau. de Ca. in consi. cxcvij. cum sim. in præsenti limitatione. ṡ. alleg. Et ita aliàs consului in ciuitate Auinionẽsi pro magnifico barono Dales.

¶ Vltimo, conclusio supradicta limitatur procedere stante primo contractu vẽditionis valido: secus si nullus fuisset: quia constitutum in cōtractu nullo nihil operatur. vt not. Bal. in l. ex testamento. C. de fideicommis. dicens, ꝙ si non valet principale, consequenter non valet precariũ eius accessorium. Et idem not. Bal. in c. ij. de feu. dato in vic. legis cōmis. & sequitur Alex. in l. j. §. si vir. & l. quod meo. in princip. ṡ. de acquiren. possesione. & latius idem

Alex.

Alexan.in consi.lxxxj. lecto & discusso.col.iiij.lib.iij. Et hoc bene procedit in ista possessione quę à iure per cõstitutum transfertur: quia pariter potest à iure annullari: secus est in possessione reali, quæ in facto consistit, quia illa transfertur: licet contractus principalis sit nullus.l.j.§.si vir.ſ.de acquiren.posseſ.vbi Paul.de Cast. ita dicit & declarat. Et hæc satis sint de constituto.

25 ¶ † Tertio, noto ibi dolum, & culpam, quòd in pluribus contractibus hic enumeratis venit non solum dolus, sed etiam culpa. Et de leui intelligitur: quia sub nomine cul
A pæ, quando profertur à lege, de leui intelligitur[a]: vt no. Bal.in authen.quod locum.in ij.quæstio.infrà de collat. alleg.l.si cum venderet.§.fina.ſ.de pignori.actio.& not. per glo.l.in venditione.§.de tempore.in verbo, ex culpa. & Barto.ibi in vltimo notabili.ſ.de bonis autorit.iudic. poss.& facit gloss.in §.præterea.in versic.culpæ.institut. quibus modis re contrahitur oblig. & in l.si filiusfamiliâs.§.marito.in versi.culpa.ff.soluto matri. & not.Bald. in l.acceptam.in vj.C.de vsu. Et hoc intelligitur nisi secundum subiectam materiam esset aliud dicendum, quia tunc culpa intelligitur secundum subiectam materiam: vt not.Bal.in l.quæ fortuitis.colum.iij.versic.sed dubitatur.C.de pigno.actio.cum simil.vt per Alex.in l.si mora. colum.v.ſ.soluto matrimo.

26 ¶ † Hoc tamen non haberet locum in testibus: quia si deponunt de culpa in contractu gratia vtriusque celebrato, non intelligitur de culpa leui secundum subiectam materiam: quia probatio non concludit, cum posit intelligi de leuissima culpa: vt not.Corn.Perusi.in consi.cxviij. videtur prima facie.colum.iij.lib.j. Et hoc ex eo videtur, quia probatio debet de necessitate concludere.c.in præsentia.de probatio.l.non hoc.ſ.vnde leg. Et ideo in testibus indefinita non æquipollet vniuersali: vt notat Abb. post Innoc.in c.auditis.de præscrip.Alex.in consi.cx.visis accutissimis.lib.j.

27 ¶ † Et discurrendo breuiter quomodo veniat culpa in cõ
B tractibus[b] hic enumeratis. Primo in mandato. Conclusio
C sit, quòd regulariter in mandato mandatarius[c] teneatur de dolo, lata, & leui culpa.tex.hic declarando vt dixi.facit tex.in l.si procuratorem.§.fin.ſ.mand.in l.in re mandata.in fi.C.manda. Et ista cõclusio videtur procedere in mandato quod mediocrem diligentiã videtur requirere:

A Intelligitur. Deci.l.in actionibus.colũ.vij.ſ.de in lit.iurã. Iaso.l. si mora. col.ij. solu.matri.Alex.consi. lxxiiij.nume.1. lib.vj.C.M.

B In contractibus. vide Iaſ.l. domus.ij.colũ. de lega.j.

C Mandatarius. Quando mandatarius teneatur de leuissima culpa: & quæ dicatur leuissima: & quãdo de dolo vel lata culpa, vide Pau.de Cast.in l. in rebus. ff. cõmodati.Bar. in l eum qui.§. si culpa. ff. de furtis.

A Lites. Lancelo.Deci. l.cum res legata.§.ita que si Stichus. col.fin.de lega. iij. ratio propter peritiam assertam ex eo quòd idoneum se profiteturad id quod summam diligentiam requirit. dixi in trac.de eo quod interest.n. 142. cum seq.C.M.

vt emere aliquid, vel negotia gerere. Secus est in mandato in quo maxima diligentia requiritur, vt in mandato ad lites [a]: quia tunc procurator de culpa etiam leuissima tenetur.l.à procuratore.C.mand. & not.Dy. in reg.contractus.cum simil.vt tractat Alex. in consil.xlj.viso puncto.colũ.ij.libr.iij. Et ex hoc ibi infert, quòd capitaneus galearum de leuissima culpa teneatur, quia tale negotiũ videtur exactissimam industriam requirere. Si vero in mandato continetur illud quod modicam aut nullam requirit industriam, vt in mandato facto fideiussori quòd soluat vel alicui portet literas: tunc solum mandatarius de dolo & lata culpa tenetur.l.si fideiussor.in princ. & §.j.ſ.mandati. Et ita adaptando iura ſ.alleg.cõcludit Bart. in l.quòd Nerua.col.penul.versi. ix.quæro.ſ. mand.& in l.eum qui.§.fi.ſ.de fur.& sequitur Bal.in l.quæ fortuitis. in penul.colum.versi.iuxta hoc reuoco in dubium.C.de pigno.act.Pau. de Castr.in l.in rebus.in princip.ſ.commoda. & Angel.Aret.in §.mandatum. in fin.institut.mand.gloss.tamen in l.in re mandata.C.manda. in verbo,exactio.aliter distinguit, considerando cuius gratia factum sit mandatum.Sed gloss.instit.mand. in §.mandatum. in versi.iusta causa. non approbat dictam opinio.dicens, quòd contractus mandati multum distat ab alijs contractibus. Et hoc patet ex eo quod suprà dictum est de procuratore ad iudicia qui etiam de leuissima culpa tenetur, & tamen mandatum factum videtur gratia mandantis. Et supradicta habent locum in actione mandati directa: secus in contraria in qua venit leuissima cupa.l.si seruus communis.§. quod verò. in princip. & ibi Bartol.ſ. de furtis. Et hoc limitatur & declaratur vt per Bald. in l.quæ fortuitis. columna penul.C.de pigno.actio.

¶ † Secundo dicitur hic de commodato: nam commodatum differt à precario: quia precarium conceditur ad voluntatem concedentis.l.j.ſ. de precario.c.fi.de precar.& ſ.dictum fuit. Sed commodatum fit ad certum vsum:& debet esse gratuitum.l.si rem tibi inspiciendam.ſ.de prescriptis verb.item debet fieri cum certo tempore expresso vel tacito: secus si concessio facta sit ad certum vsum indeterminatum, quia esset precarium:vt not.Bar.in l.j.in princip.ſ. de preca. & in l.in commodato.§.sicut.ſ.commodati.per l.Lucius.ff.de donat.& idem not.Bald.in l. Aquilius.in j.oppo.ſ.de donati.& idem not.Bald.in l.ij.C. commod.& Ang. Are.sequitur in §.sequens.col.iij.instit.de actionib. 2 B

¶ Et commodatum non potest reuocari nisi vsu finito, d.l.in commodato.§.sicut.in c.j.in fi.eo.tit.de cõmod. sufficit tamen quòd tantum temporis elapsum sit quòd potuerit cõmodatarius perficere vsum ad quem res fuit cõmodata. Et si non sit vsus etiam propter aliquod impedimentum,

tum,reuocatio non impeditur:vt not.Bar.post glo.in d.l.in commodato.§.sicut. Et in commodato quia gratia commodatarij cõmuniter fieri solet: ideo de leuissima culpa regulariter commodatarius tenetur.§.item is cui.instit.quibus mod.re contrahi.oblig.& l.j.§.is quoque.ff.de actio.& oblig.l.in rebus.in prin.l.si vt certo.§. nunc videndum.ff.commo.c.j.in prin.de commo. Secus si gratia vtriusque dantis & recipientis factum sit commodatum: quia tunc solum de leui culpa obligatur.l.in rebus.§.hoc ita.s.commod.l.si cum venderet.§.fi. & ibi glo.s. de pigno.acti.si verò tantum gratia commodantis factum sit commodatum: commodatarius solum de dolo & lata culpa tenetur.d.l.si vt certo.§.interdum.s.commodati.& gloss.ibi ita distinguit, & latius tradit Bar.in d.l.quòd Nerua.col.fin.in versi.xij.quæro.& Bal. in l.quæ fortuitis.col.penul.C.de pigno.actio.Abb.in d.c.j.col.ij. Et ex prædictis infert Bar.
29 in d.l.quòd Nerua.in loco præalleg.† non esse differentiam inter commodatum & depositum,data paritate terminorum : sed differentia quá facit tex.& in d.l.si vt certo.§. nunc videndum. videtur procedere,considerato eo quod plerunque contingit:quia commodatum gratia commodatarij, & depositum communiter gratia deponentis fieri solet. Et propter hoc in dubio præsumitur quòd rogatu commodatarij sit factum commodatum:vt not.Bart.in d.l.si vt certo.§.interdum. & sequitur Angel.Aret.in d.§.item is cui.institu.quib.mod. re contrahi.oblig. vbi dicit,quòd cautus sit ille qui agit contra commodatarium, vt dicat quòd ipse commodatarius rogauit & petijt. Ista tamen cautela non videtur necessaria ex eo quod dictum est, quòd rogatu commodatarij præsumitur factum commodatum. Et ad iudicandum cuius gratia contractus sit celebratus,debemus inspicere principale propositum: vt not. Barto.in l.rogasti.s.si cert.peta.

30 ¶ † Et ex supradictis infertur, quòd si commodatarius vtatur re commodata ad vsum pro quo fuit commodata,& res deteriorata sit,non tenetur.l.fina.ff.commoda. Et si res commodata remittatur per nuntium idoneum communi opin.& à casu perdita sit,non tenetur commodatarius.l.argentum.s.commodat.Qui text.limitatur,& declaratur,vt dixi in capitu.significante.de appellatio.& tradunt Moder.in l.j.ff.de eo per quem factum est.

31 ¶ Tertio dicitur hic de venditore † qui etiam ipse de dolo & culpa tenetur:vt hic dicitur. Et de culpa leui intelligitur, cum gratia vtriusque cõtractus celebretur:vt concludit gl.per illum tex.in §.cum autẽ.insti.de contrahen.emp.in versi.neque culpa.& in l.custodiam.ff. de peric.& commodo rei vend.& tex.in d.l.si vt certo.§.nunc videndũ.ver.sed vbi. Nam licet in re vendita periculũ pertineat ad emptorẽ.d.§.cum autẽ.& in l.1.C.de peri.& cõmod.rei ven. debet tamen venditor custodiã in re vẽdita præstare qualẽ bonus paterfamilias in rebus suis adhiberet.l.

quod sæpe.§.si res vendita.ff. de contrahend.empt.

¶ † Quarto, idem est in contractu pignoris:vt hic dici- 32
tur.Gratia enim vtriusque contractus pignoris celebra-
tur:& ideo de dolo,lata,& leui culpa creditor tenetur.§.
creditor quoque.instit.quibus modis re contrahi. oblig.
& dicta l.si vt certo.§.nunc videndum.versicu.sed vbi.&
l.sicut.ibi gloss.Bald.C.de pignori.& l. si cum venderet.
§.final.& ibi gloss.ff.de pignorat.actio.Et ista conclusio
procedit in pignore conuentionali prout textus hic di-
cit,& iura suprà allegata loquūtur. Secus est in pignore
prętorio vel iudiciali in quo creditor [a] solum de lata cul- A
pa tenetur.l.prætor ait.§. est præterea. ff. de bonis auth.
iud.pos.vbi tex.expresse istam differentiam facit.Et not.
Bar.in l.j.ff.de pigno.actio.

A Creditor. Caue vt intelligas secundum hæc iura, videlicet in creditore misso nō ad administrandum,sed ad inquietādum.Secus si creditori ipsi vel cuius cōmittatur administratio vel custodia totalis rei, quia tunc etiam de leui culpa tenetur, vt nouè declaraui in consue. Paris.c.vj. glo. vij. quæstio.ij. C.M.

¶ † Quinto, dicitur hic de contractu locationis & con- 33
ductionis,in quo vterque adinuicem tenetur de dolo,la-
ta,& leui culpa,vt hic, quia gratia vtriusque celebratur.
d.l.si vt certo.§.nunc videndum.versic.sed vbi. Ad idem
tex.in l.in iudicio.C.loca. vbi gloss. & §.qui pro vsu.vbi
gloss.instit.loca.

¶ Hoc fallit in rebus quæ leuiter franguntur, in quibus
venit etiam culpa leuissima.l. si merces.§. qui columnā.
vbi glo.ff.loca.& not.per glo.in d.§.qui pro vsu.

¶ Et ex prædictis infertur ad quæstionem quam ponit
Bald.in consi.ccxix.incipien.Vannutius.lib.j.quòd † pro 34
equo quem quis accipit ad vecturam, si in itinere infir-
matus sit, & conductor apud hospitem dimisit, & mor-
tuus sit,non tenetur: quia de vitio naturali, nec de casu
fortuito, nec etiam de leuissima culpa conductor tene-
tur,per supradicta.

¶ Et similiter infertur ad glo.in authen.de non alienan.
§.scire autem.versi. fecit. quæ dicit, † quòd emphyteuta 35
qui rem deteriorem facit, tenetur quando talis deterio-
ratio proueniat ex lata, vel leui culpa: quia contractus
gratia vtriusque celebratur.Et not.Bald. in authenti.qui
rem.de sacrosanct.eccle.C.in j.col.versi.tertio requiritur
& tradit Alex.in consi.cxviij.in casu de quo quæritur.co-
lumna penult.libr.v.

¶ Similiter infertur ad quæstionem quā ponit Corneus
Perus.in consil.ccxviij.pro dicto victurali.libr.iiij.ibi,de
victurali qui perdidit sacculum in quo erat argentum.

¶ Sexto dicitur hic de dotis datione.Nam etiam contra-
ctus

36 ctus dotis gratia vtriusque celebratur: † ideo maritus de
A dolo, lata, & leui culpa tenetur, [a] vt hic. & in d. l. si vt certo. §. nunc videndum. versi. sed vbi. & not. per gloss. in l. si constante. §. si maritus. in verbo culpanda. in fine. & in l. si mora. in ver. culpa. supra solu. matrimo. Illo tamen casu tenetur de leuissima culpa: videlicet quãdo in rebus suis esset diligentissimus, vt per glos. notab. in l. in rebus. C. de iure dot. in glos. j. in fi. & Alexan. in l. etiam. §. licet. in princ. ff. solu. matrimo. & ibi post Nicolaum de Neapoli dicit hoc modo posse limitari omnia iura dicentia quem teneri de dolo, lata, & leui culpa. Et ibi infert ad quæstionem de boue, quam ponit Bal. in l. pignus. sed voluit allegare. l. quæ fortuitis. col. iiij. versicu. sed iuxta prædicta quæritur. C. de pigno. actio. Eodem modo si esset leuissima culpa in faciendo, maritus tenetur: quia cum de leui
B teneatur, vt supra dictum est, leuissima culpa in faciẽdo [b] æquiparatur leui in faciendo: vt per Bart. in l. quòd Nerua. in vij. quæst. princ. versic. item quæro vtrum. supra depositi. Et ad hoc est glos. not. in l. si mora. & Alexã. ibi. ff. solu. matrimo.

37 ¶ Septimo, etiam in tutela † obligatur tutor de dolo, lata, & leui culpa, vt hic: & est text. in l. quicquid. C. arbitr. tute. & in l. tutori. C. de nego. gest. in l. iij. §. tutores. vbi glos. in versic. inconsideranter. supra de suspec. tut. vt no. Barto. in l. quod Nerua. colum. penult. in x. quæstione. Et ibi excipit duos casus in quibus tantum de lata culpa tenetur. & tradit Bald. in l. quæ fortuitis. colum. penulti. C. de pigno. actio. Ange. Aret. in §. actionum. colum. xxiiij. instit. de actio. & vide tex. in l. ij. C. arbi. tut. in l. si tutor. supra de admini. tuto. & Fulgo. in consilio xxv. spectabilis miles. in fine. Et faciunt quæ dixi in consilio clxxviij. & in consilio cxcij. & in consilio cx. colum. final. Et licet tutor de leui culpa teneatur: hæredes tamen tutorum solum de lata culpa conueniri possunt. l. j. & per totum. C. de hæred. tuto.

C ¶ Successiue octauo dicitur de actione [c] negotiorum ge-
38 storum, † in qua etiam regulariter venit dolus, lata, & leuis culpa. l. tutori. C. de negotijs gestis. Et per illum textum hanc regulam facit glos. in lege tertia. §. interdum. supra de negotijs gestis. & §. sunt autem. instit. de obliga. quæ ex quasi contrac. Et licet iste qui alterius negotia gerit videatur se ingerere, tamen regulariter de leuis-

A Tenet. Adde Bal. ĩ l. quæ fortuitis. fi. co. Doc. l si mora. solu. mat.

B Faciẽdo. Ancha. Phil. Frãc. c. inquisitiõis. ĩ fi. de hęr. Cur. iunior l. vnica. col. viij. nu. 23. C. de sent. quæ ꝓ eo ꝙ inter. Ias. Deci. auth. q rẽ. C. de sac. san. ecc. Dec. l. fi. col. iij. C. de pac. l. actione. ĩ fi. C. de trãsa. cõs. cxcij. C. M.

C Actio. Vide Bal. d. l. q fortuitis. pe. col.

leuissima culpa non tenetur:vt facilius homines inducantur ad gerendum negotia absentium quæ perirent:vt not.Barto.in quòd Nerua.colum.fina.in xj.col.

¶ Et considerandum est, quòd ista actio negotiorum gestorum numeratur inter contractus qui gratia vtriusque celebrãtur. quod ex eo fieri videtur,quia cum sponte quis veniat ad negotia alterius, illa oblatio facit quòd etiam eius gratia contractus videtur celebrari.argu.l.j.§.sæpe.š.depositi. Merito ergo tenetur de leui culpa: quia in contractibus bonæfidei qui gratia vtriusque celebrantur. quis tantum de leui tenetur. l.si seruus.§.cum quid.de legat.j.limitatur tamen ista conclusio , vt per glo.in d.l.iij.§.interdum.de negot.gestis.& Barto. ibi sequitur.& in d. l.quòd Nerua.colum.fi.Et Ang.Are.in §.actionum.col.xviij.vers.quæro de quo tenetur gestor.instit.de actionibus.

¶ Nono,dicitur hic de societate[a].† Nam in tali contractu etiam dolus A
& culpa prestatur,vt hic dicitur:& de leui culpa intelligitur,quia gratia 39
vtriusque celebratur.l.si vt certo.§. nunc videndum.versicul. sed vbi.& ad idem text.in §.final.institut.pro socio.& in l.socius socio.& in l.cum duobus.§.j.suprà pro socio. Et tradit Alexand.in consil.xlvij.circa primum.colum.v.libr.j. Et prædicta conclusio procedit , nisi socius in suis rebus negligens esset : quia sufficit illam adhibere diligentiam quam in rebus proprijs præstare solet:vt dicitur in dicta l. socius socio. & d.§. final.institut.pro socio.Et notat Alexand.in consil.cij. super primo.columna v.lib.ij. Et hoc declaratur vt per gloss. in dicta l.cum duobus.§. j.in versicul.venit.quam pro notabili sequitur Angel. Aretin. in §.fina. institut.pro socio.

¶ Et ex prædictis infertur, quòd cum socius teneatur de leui culpa , tenetur de furto.l.cum duobus.§.damna.ff.pro socio.not.Bald.in l.si creditor.C.de pigno.actio.& Corneus Perus.in consil.cccviij.pro dicto victurali.colum.iij.libr.iij.

¶ † Decimo & vltimo dicitur hic de rerum communione,in qua etiam 40
dolus lata & leuis culpa consideratur , vt hic , & in l.hæres.§.non tantum. in l.& puto.§.sed & si.suprà famil.erciscun.Et tamen notandum quòd leuis culpa in rebus communibus aliter consideratur,quàm in rebus alienis:quia in alienis diligentia requiritur quam diligens paterfamiliàs præstare solet.l.si cum vendere.§.fi.cum l.sequenti.š.de pignor. actione.& l.si procurator.ff.ad l.Aquil.sed in rebus communibus sufficit talem præstare diligentiam qualẽ in suis rebus adhibere solet.d.l.hæredes.§.non tantum.& ita declarat Bartol.in l.quòd Nerua. colum.ix.versic. ad primum.& ver. ad secundum. Et idem in l.j.ff. de sol.col.ij.vbi etiam limitat quod dictum est de rebus alienis,nisi committatur res arbitrio recipientis : quia tũc illa verba important vt faciat

[a] Societate. Addc Baldum d.l.quæ fortuitis.fin.col.

faciat illud quod in rebus suis faceret, per illum text. ibi cum gl. & no. Bal. in l. j. in ij. opp. C. de his quę pœnæ no. cum simil. vt tradit Alex. in cõsi. cij. super j. col. iij. lib. ij.

41 ¶ † Quarto principaliter noto, valere conuentionem cõtra naturam contractus, vt quis in plus vel minus teneatur, quàm de iure obligatus sit: quia contractus ex conuẽtione legem accipiunt, vt hic dicitur, & in regul. contractus. eo. tit. in vj. l. j. §. si conuenerit. & §. sæpe. s̄. deposi. in l. pacisci. s̄. de pact.

¶ Et ista conclusio procedit quando natura contractus solùm alteratur: secus si mutetur illud, quod esset de substantia contractus, quia tunc conuentio non valet. l. cum precario. s̄. de preca. facit tex. in l. ij. s̄. de vsufru. earũ rerũ quæ vsu consu. & l. per seruum. §. deniq;. C. de vsu & hab. & in l. pacta conuenta. ff. de contrahen. emp. in l. cũ mansueta. eod. ti. Et hoc intelligitur, nisi conuentio posset in aliam dispositionẽ transire: quia tunc illa conuentio quæ non valet prout agi videbatur, in aliam dispositionem transfertur, quando verba conueniunt & hoc patiuntur. l. vbi ita donatur. s̄. de don. causa mort. vbi Bart. declarat.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA

42 ¶ † Quinto noto quòd dolus per pactum remitti non potest, idem dicitur in l. j. §. si conueniatur. versi. illud. s̄. depositi. in l. si vnus. §. illud. s̄. de pact. l. in commodato. in princ. s̄. commod. & rationem text. hic adducit: quia hoc bonæfidei iudicio contrarium est. ista tamen ratio non videtur generalis: quia idem videtur in contractu stricti iuris. l. si quis cùm aliter. de verb. obli. l. dolo. C. de inuti. stipul. Et ideo illa ratio esse videtur, ne detur occasio de-

A linquendi [a]. l. conuenire. s̄. de pact. dotali. Et ista ratione, quia dolus remitti non potest, in generali remissione vel

B liberatione facta alicui, non venit dolus [b]. l. non solùm. la ij. §. fin. l. Aurelio. §. Caius. s̄. de lib. le. & l. si seruus vetitus. de leg. j. l. quidam decedens. in prin. s̄. de admit. tuto. vbi Bart. cum sim. vt tradit Alex. in consil. lxij. seuerissimus. lib. iiij. & in consi. clxiiij. præsupposito primo. li. v. Et idem Ang. in consi. cxliiij. reuocatur in dubium. & in consi. clxxiiij. filius Iugonis. & Bal. in cõsi. l. in causa pręsenti. in prin. lib. j. secundùm formam nouam. vbi inquit quòd in nulla latitudine potestatis dolus includitur. l. creditor. §. Lucius. s̄. manda. Et idem no. Fulg. in consilio ciij. nobilis vir. Et de hoc latè dixi in consil. clxxviij. vbi hoc limitatur & declaratur, & cõsil. cxcij. vbi vidẽdũ est.

A Delinquẽdi. Vide Bal. in l. sic cùm antea. C. de arbi. & in l. si. de contrahen. emp. Hie. Chuc.

B Dolus. Vide gloss & doct. l. trãsactio. C. de transac. & in l. si vnus. §. illud. de pact. Bal. in l. aduersus. C. de excep. Bar. in l. Pompo. in ix. col. de neg. gest. H. C.

Et

¶ † Et licet dolus remitti non posſit, lata culpa tamē remitti poteſt: vt no. in d. regula, contractus. eo. tit. in vj. facit tex. in l. ſi vt certo. §. interdum. ff. cōmo. Et no. Alexá. in l. ſi mora. col. j. ſ. ſol. mat. Et idem Fulg. dicit in conſil. xxv. ſpectabilis miles. col. penul. alleg. iſtum text. qui de dolo loquitur. 43

¶ Poſſet tamen reſponderi, quòd idem ſit in lata culpa quæ dolo[a] æquiparatur, adeò quòd ſi dicatur de dolo tantùm, lata culpa non excluditur. l. j. ſ. j. ff. ſi menſ. fal. mod. dix. niſi dicamus quòd remiſsio doli eſt contra bonam fidem. vt dicitur in l. j. §. ſi conueniatur. ff. depoſiti. Et iſta ratio non videtur habere locum in lata culpa quæ ex ſimplicitate & quadam fatuitate procedit: vt not. Barto. in l. quòd Nerua. in diffinitione latæ culpæ. Et per glo. §. pe. inſtit. quib. mod. re contrahi. obliga. Et ad hoc facit: quia lata culpa videtur dolus præſumptus. l. quòd Nerua. ſ. depoſiti. qui quidem dolus præſumptus remitti[b] poteſt: vt tenet Ant. de But. in c. fraternitatis. col. ij. ver. fallit quarto. de teſti. Et Feli. ibi ſequitur. col. iij. Contrarium tamē voluit Paul. de Caſtr. in d. l. ſi vnus. §. illud. ſ. de pact. per tex. in l. quòd Nerua. † Et ad hoc facit, quia licet minor reſtituatur aduerſus dolum præſumptum, vt per gloſſam in l. vbi exigitur. ff. de edendo. hoc non habet locum in dolo præſumpto de futuro. vt not. Barto. in d. l. vbi per. l. auxilium. in prin. ſ. de mino. vbi Bar. & idem Bart. in l. j. §. nuntio. de ope. no. nun. cum ſi. vt tradit ibi Alex. Concordari poſſunt, ſi dicamus quòd dolus præſumptus de futuro remitti poſsit, quando in non faciendo conſiſtit, vt in tutore qui non fecit inuentarium: vt dixi in conſil. clxxviij. ſ. alleg.[c]. Et iſta opi. Anto. de But. intelligitur: ſi verò dolus præſumptus in faciendo conſiſtat, remitti nō poſsit. Et tali caſu dictum Pauli de Caſt. procedat per rationes quæ habentur in conſi. præalleg. 44

A Dolo. Vide iſtam regulam per Soc. in ſuo tract. fallen. in reg. xcv. H.C.

B Remitti. Tacitè nō expreſsè. Bal. l. j. in fi. C. de vſufr. Alciat. l. actione. verſi. ſpecialiter. C. de trāſactio. adde Hip. Marſil. ſing. cclxxxix. C.M.

C Alleg. & cōſilio ccccxviij. col. fi.

¶ Item quod dicitur hic de dolo, intelligitur de dolo futuro: ſecus eſt in dolo præterito, qui remitti poteſt[d]. vt per gl. & doct. in d. l. ſi vnus. §. illud. ſ. de pact. Et no. Bar. in l. quidam decedens. in prin. ſ. de admi. tut.

D Poteſt. vide Bald. in l. cùm neceſsitatē. C. de fideicom.

¶ Vltimo, concluſio ſ. facta procedit ſi dolus expreſsè remittatur, prout iura ſ. alleg. loquuntur. † Tacitè verò etiā dolus de futuro remitti poteſt, ſecūdùm gl. in d. l. ſi vnus. §. illud. per illum tex. in ver. quanuis. Et idem gl. in l. iuriſgētium. §. ſed & ſi quis paciſcatur. ſ. de pact. Paulus de 45

Caſt

Cast.& Moder.in d.§.illud.reprobant istum intellectum. Et dicitur,ꝙ nec etiam tacitè remitti potest:quia text.dicit,nulla pactione, & sic expressa nec tacita. Et quia subest eadẽ ratio,ne detur materia delinquendi,ad §.quanuis.respondetur,quòd in dolo de præterito intelligitur.

¶ Sed certè opin.glos.videtur apertè probari in d. §. illud quanuis. vbi tex.aduersatiuè loquitur ad illud quod supra proximè dixit de dolo. vnde in eodem casu intelligitur,& sic in dolo de futuro vt bene aduersetur. Et non est nouũ,quòd aliquid permittatur tacitè fieri quod expresse prohibeatur,vt patet in iuramento calumniæ quod tacitè remitti potest,quanuis expresse non posit.c.j.de iura.cal.in vj.l.iij.§.sed quia veremur.C.de iura.cal.

¶ Non obst.tex.qui dicit,nulla pactio,quia de pacto expresso intelligitur:quia tacitum pactum non est pactum propriè:vt no.Host.de pact.in prin.in diffinitione.& dixi in rub.C.de pact.

46 ¶ Vltimo noto regulam,† ꝙ debitor speciei ex natura contractus de casu fortuito non tenetur.ad idem tex.in l.in rebus.in princ.s̄.cõmo.in l. quæ fortuitis.C.de pig.act.in l.j.C.deposi.in l.ij.§.si eo tempore. supra de admi.rer.ad ciui.perti.& l.si res pupillaris.s̄.de admi.tut.vbi glo.limitauit hoc tripliciter. Et pro illa glo.est tex.in c.ij.de deposi.

¶ Primo,enim limitatur,nisi debitor sit in mora : quia tunc periculum casus fortuiti ad eum pertinet.l.quod te.supra si cer.pe.l.si ex legiti causa.de verb.obli.cum simi. Et hoc etiam habet locum in mora irregulari.l.merito.la j.§.certisimè .supra de vi & vi ar.& no.Bal.in cõsi. lxxxiij.sunt quidam.lib.j.

47 ¶ †Secundo fallit,quando culpa præcedit casum: quia tunc etiam debitor de casu tenetur.§.item is cui.in fi.instit.quibus mod. re contrahitur oblig.ibi,si modò non ipsius culpa is casus interuenit. Et tex.in l.in rebus.supra commod.cum simi.vt tradit Rom.in consi.ix. quòd pars condemnata. Et hoc procedit quando culpa est ordinata ad casum: vt in iuribus præalleg.secus si culpa non fuit ordinata ad casum : quia tunc de casu is non tenetur,licet in culpa fuerit.l.si is qui.supra de act. & oblig. l.fi.§.si ea conditione.supra ad leg.Rhod.de iac.& l.si alius.§.etiam autem.supra quod vi aut clàm.& not.Bar.l.si vt certo.§.interdum. vbi latius hoc declarat,supra commod.

48 ¶ † Tertio fallit,quando quis pro casu fortuito se obligauit.l.j.C. deposi.l.negotium.C.de neg.gest.& in c.ij.de deposi.& no.Bar.in l.sed & si quis.§.quæsitum.col.fi.supra si quis cau.vbi post glo.ibi tenet,quòd sufficit si quis dicat in se suscipere periculum casus fortuiti, & tenetur de omni casu.l.quæ fortuitis.C.de pig.act.& l.si quis fundum. in princ.ff. loca.& d.c.ij.de deposi.vbi Abb.

¶ Et idẽ Bar.per illũ tex.in l.Titius.in prin.s̄.de lib.& posth.cum simi. vt tradit ibi Alex.qui dicit illam esse cõmunem opi. ista tamẽ altiorem

post

postularent indaginem:ideo videndũ est in d.l.sed si quis.§.quæsitum. quia in singulis insistere longum esset. Et ex his lex ista expedita sit.

In l. Quatenus. Argumenta.

1 Interesse quotuplex,& quale vnumquodq;.
2 Interesse alicuius quantum sit,non in iure,sed in facto consistit.
3 Statuta & consuetudines loci particularis,facti sunt,& in facto consistunt.
4 Interesse non iniustè tunc petitur,cum factum fieri denegatur.
5 Interesse qualiter probari posit.
6 Testis interesse probando adhibitus, rationem dicti adducere debet, etiam non rogatus.
7 Testis dicens quem quid in sui defensionem fecisse, non tenetur dicti sui rationem allegare.
8 Testis quando dicatur affectione moueri,& quando non.
Probatio concludens esse debet.

REGVLA XXIIII.

QVATENVS *cuiusque intersit, in facto, non in iure consistit.*

¶ Quatenus,id est quantum l.si vnus.§.pacta.l.si quis crediderit.s̃.de pac.& in l.grege.§.pignori.s̃.de pig.& c.placet.s̃.de conuer.coniug.
¶ †Et cum interesse secundum communem opin.sit triplex.Commune, 1
singulare,& cōuentũ,vt per gl.in l.j.s̃.de act.emp.in ver.interest. & l.libertas.ĩ.eo.in fi.& l.j.in gl.j.C. de sen.quæ pro eo quod interest profer. dictum huius regulæ in qualibet specie videtur procedere. Nam si agat̃ de interesse singulari quod cōsideratur ex eo quòd fundus sit vicinus. l. si cui.in fi.de leg.ij.vel ex eo ꝙ res fuerit maiorũ suorũ.l.si in emptione.ff.de mino.in facto hoc consistit,vt hic dicitur. Eodem modo si agat̃ de interesse cōmuni,quod est cōmuniter æstimatum, ita quòd vnicuiq; tantũ valet.l.pretia rerũ.s̃.ad leg.fal.l.si seruũ.s̃.ad leg.Aquil.hoc etiam in facto consistit:similiter si agatur de interesse conuento, quia pendet à conuentione & contractu.l.fi.s̃.de præto.stipu.etiam illud dicit̃ in facto consistere,quia contractus facti sunt.l.cōsilio.in fi.s̃.de cura.furio.
¶ Sic ergo quantum sit alicuius interesse, in facto & non in iure consistit.Sic etiam quæstio facti est,si queratur quousq; videatur permissum administrare peculium:vt dicitur in l.j.§.j.s̃.quæ res pigno. Et quæstio facti etiam dicitur in l.insulam.quæ res pig.oblig.pos. Et quæstio facti est potius,quàm iuris,quis prior natus sit.l.idem Mæuius.in fi.s̃.de statu homi.l.Herennius.ĩ.de verb.signi.
¶ †Sic etiam statutũ vel consuetudo loci particularis dicitur esse facti,& 2
in facto cōsistit,vt dicit tex.in c.j.de consti.in vj.& etiam quæ pendent ab animo in facto consistunt.l.bonæfidei.s̃.de acqui.re.dom.Et ista quę in facto cōsistunt debēt probari,quia nō præsumunt̃.l.in bello.§.factæ. s̃.de capti.c.cũ in iure.de off.deleg.l.j.C.de ꝓba.l.asseueratio.C. de nō nume.pecu.Et hoc modo arguit Bal.in rubr.C.de fide instru. col.iij.&
Abb.

Abb.in cõsi.xxxvij.circa primũ.col.j.lib.ij.& cõsi. lxxix. super eo.lib.ij.cum sim.vnde videndũ est de duobus.Primo,qualiter interesse petatur.Secũdo,qualiter probetur.

4 ¶ †Circa primũ tutior modus, ꝙ petatur factũ fieri.Et si factũ non fuerit,petatur interesse successiuè:vt Bar.cõclu dit in l.stipulationes non diuiduntur.col.pe. ver. tertius modus est.& glo.quæ hoc dicit in l.ij.§.item si in facto. in gl.j.de ver.obli.Et no.Bal.in l.si pacto quo;pœnam.in fi.ver.vltimo quæro.s̃.de pac.vbi dicit aptissimè formari libellũ si dicatur,peto quod principaliter promisisti:& si non solues,peto pœnã.& idem Bal.in l.j.col.fi.C.de sen. quæ pro eo quod interest.& in consi.cxc.allegationes.in iiij.lib.& idem glos. in l.j.s̃.de act.emp.in gl.magna.& Bar.ibi idẽ sequit̃,ver.tertia practica est.Et idẽ tenet Cy. in l.si traditio.ver.secundo quærit̃.C.de act.empt.& Bal. ibi in prin.ver.itẽ potest.col.j.& sequitur Pet. de Ferra. in eius practica Papiensi,in libello de actione reali.versi. pro florenis decem pro omni damno & interesse. col.iij.

5 ¶ †Circa secundũ de ꝓbatione interesse,dicit Bar.in l.ij. circa fi.C.de rescin.ven.ꝙ talis probatio interesse est difficilis:& in tali probatione interesse debet iudex habere A æquitatẽ an̄ oculos,& etiã ex cõiecturis [a] ꝓbari potest:vt dicit Bal.in cõsi.clxx.ad euidẽtiã.col.ij.lib.j. Et in proba B tione interesse nõ defert̃ iuramentũ [b] in defectũ ꝓbationis,secundũ Bal.in l.j.in fi.de sen.quæ pro eo quod inter. Et primo de interesse cõmuni videndũ est quomodo probetur testibus.Secundo de singulari. Tertio de cõuento.

¶ Circa primum,interesse cõmune referri videtur ad cõmunem rei æstimationẽ & ad communẽ rei valorem: vt no.Bal.in d.l.j.col.ij.de sen.quæ pro eo quod interest. & facit tex.in l.pe.ex quib.cau.in poss.eatur.in l.si vendidero.§.j.ff.de furt.in l.j.ff. de his qui à non domino manu.

6 ¶ †Et testis in probando interesse debet rationẽ dicti sui allegare etiã nõ interrogatus:vt no.Bar.in tract.de testi. col.ij.ver.testis dixit aliquẽ esse dñm.in fi. vbi inquit,ꝙ C si testis dicat fundũ valere decẽ,nõ probat,nisi rationẽ [c] adducat,quãuis nõ sit interrogatus. Et no.Abb.post alios quos ibi refert in c.cum causa.col.ij.versi.sed dubitat̃.de testib.& idẽ Bal.in l.fi.C.de iur.do.impe.& l.j. col.viij. ver.septimo quæro.de sen.quæ pro eo quod interest profer. Alex.post Paul.de Ca.in l.pretia rerũ.col.fi.s̃.ad legẽ Falc.Et idẽ Alex.in l.j.in prin.ad fi. s̃.de ope.no.nun.fa-

A Cõiecturis. Bald.l.si traditio. C.de acti. empti.dixi ad Ale.cõs.lxxvij. num. 13.lib.vj. C.M.

B Iuramẽtum. Idẽ Ias.§.curare.co.fi.nu.59. inst.de act.sed cõtrariũ veri⁹, vt expressim Bal.cõsi.incip. ꝓponit̃.ad fin. quod est consi. ccxij.li.j.secundum veterẽ, & cõsil.cccxlv.li. ij. secũdũ nouã impressionẽ.et Pyrrh⁹ hic co. v.C M.

C Rationẽ.Bertrãd.cõs.cclvj. multa sunt. co. fi.lib.iij. C.M.

cit quod no.Inno.in c.cum causam.de testi.Bar.in l.solã. C.de testa.cum si.Et ista cõclusio procedit in æstimatione domus vel fundi : quia talis æstimatio intellectu potius quàm sensu corporis colligitur.Secus in æstimatione frumenti & victualiũ, & in similibus rebus in quibus non est opus magno discursu:ideo dictũ testis bene probat absq; alia ratione si non fuit interrogatus:vt no.Bar. in d.trac.in loco s̄.alle.& idem Bal.dicit in l. solam. col. fi.ver.quæro nunquid.C.de test.Et ad hoc facit quod no. Bal.in d.l.solam.col.fi.ver.solum hic quæritur.vbi tenet

7 † ꝙ testis qui deponit aliquẽ fecisse ad sui defensionẽ: [a] probat: licet rationem non adducat:quia modico discursu intellectus hoc percipi non potest per coactionẽ loci & temporis.alle.Bar.in consi.lvij. sed reperitur.in consi. cviij.quidã Masiolus.vbi Bar.hoc dicit,& sequitur Alex. in consi.cxix.visis.col.fi.li.j.Et ratio in testibus deponentibus de valore rei vt cõgruè sit & probet,debet ad communẽ æstimationẽ referri:videlicet ꝙ cõmuni æstimatione tantũ valet,& ꝙ tantum cõmuniter venderetur.vt no.Bar.per illũ tex.in l.pretia rerũ.s̄.ad leg.Falci.& in l. filiusfamiliâs.§.si quid alicui.de leg.j.& l.fi.C.de prædi. naui.li.xj.vnde non sufficit ꝙ testis dicat ꝙ ipse tantum daret:quia posset moueri aliqua particulari affectione.& ita tenet gl.in l.ij.in gl.mag.C.de rescin.ven.Et pari ratione non sufficit probare quantũ res vendita fuit.vt no. Bar.in l.cum emptor.§.fi.s̄.de dam.infe.cum si.vt tradit Alex.in consi.xxviij.in causa & lite.col.ij.li.v. & Maria. in cõsi.viij.visis.col.j.Ang.Arc.in §.si qs agẽs.col.iiij.insti.de act. ¶Non omitto tamen ꝙ contra gl.in d.l.ij.de rescin.vend.tenet Bal.[b] in d.l.ij.col.pe.vbi post Nico.de

8 Marsi.dicit,† ꝙ si non apparet de speciali affectione,non præsumitur ꝙ testis qui dicit ꝙ ipse tantum daret, moueatur particulari affectione , sed potius communi æstimatione:quia præsumitur quis facere illud quod fit communiter.l.si pactum.de proba.Imo.& Alex.in d.l.pretia rerum.sequuntur opi.glo.& Bar.quia probatio debet esse concludens.c.in præsentia.de proba.& iura allega.per Bal.non loquuntur in materia probationis.

¶Sed replicari potest, ꝙ imò etiam in materia probationis sufficit ꝙ præsumptiuè probatio cõcludat:vt per glo. in l.neq; natales.C.de proba.cum si.vt dixi in d.c.in præsentia.Et hoc in proposito dicunt ipse Imo.& Alexan.in

l.j.

A Defensionẽ. Facit Hyppol. Mars.sing.xix. Alex.cõ.lxxvj. cõs.cix.li.j.vbi dixi.C.M.

B Bald.Sequit Pãcha.de Cre. Rep.d.l.ij.col. lxxiij.C.M.

l.j.§.hæres percepto fundo.ſ.ad Trebel.vbi dicunt per illum tex. quòd res tantum valet quantum vendi poteſt:intelligitur ſcienti qualitatem rei.Et dicunt hoc non eſſe opus exprimere:quia ſufficit ꝙ ita præſuma tur.Et iſta opin.Bald.eſſet ſuſtentabilis,& verior videtur de iure:& ple rique illam tenent quos refert Alex.in d.l.pretia rerum.Et ſaltem vide retur procedere quãdo in capitulo ſuper quo teſtes deponunt,dicitur ꝙ res tantum valet communiter vel communi æſtimatione: quia dictum teſtis videtur habere relationem ad capitulum,vt not.Bart.in l.Labeo. ſ.de ſupel.leg.Et hoc modo opin.concordari poſſunt. & in probatione intereſſe,aduertendum eſt:quia debet eſſe in potẽtia propinqua.& not. declarat Paul.de Caſt.in l.non vtique.§. nunc de officio. ff. de eo quod cer.loco.Et de iſta materia vlterius nõ inſiſto hic, quia latè videbimus in l.j.C.de ſen.quæ pro eo.

In l.Plus cautionis. Argumenta.

1 Pignori incumbere ſatius eſt,quàm in perſonam agere.
2 Actio in rem vtilior eſt ea,quæ intentatur in perſonam.
3 Fideiuſſorem qui dare tenetur,dando pignora liberabitur.
4 Creditori inuito non ſoluitur aliud pro alio.
5 Satiſdatio remitti poteſt ei,qui valde idoneus eſt,non autem pignoris datio.

REGVLA XXV.

PLVS *cautionis in rem eſt,quàm in perſonam.*

¶ IBI,cautionis,id eſt ſecuritatis & cautelæ:vt gl.hic dicit. & facit tex.in §.neque autem.in authen.de manda.prin.& in l.ſancimus. C. de verb.ſig.Sic ergo plus ſecuritatis eſt in rem,quàm in perſonam. Et hoc
1 exemplificari poteſt in eo quod dici ſolet,†quòd melius eſt pignori incumbere,quàm in perſonam agere.§.furti.inſti.de obliga.quæ ex deli. naſcun.& l.itaq;.§.fi.ſ.de fur.Et hoc etiam patet in actionibus realibus quæ firmiores ſunt:quia dantur contra quemlibet poſsidentem.§.j.inſtitu.de actio.ſecus eſt in perſonalibus:nam actio perſonalis contra ſin gularem ſucceſſorem non dirigitur.l.j.§. ſi hæres percepto fundo.ſ.ad Trebel.l.fi.ſ.de contrahen.empt.l.cùm fundus.vbi Bal.ſ. de ſer. ruſtic. præd.ſecus eſt in reali actione l.ſi fundus.§.in venditione.ff.de pigno. facit tex.in l.pignoris.eod.tit.
2 ¶ † Et quòd vtilior ſit actio in rem,quàm in perſonam, probatur in d.l. ſi fundus.in d.§.in vẽditione.in fi.Et plenius prouidet diſpoſitio realis, quàm perſonalis.l.ſi neceſſarias.§.de vẽdendo.ſ.de pig.act.& l.iuriſgẽ tium.§.pactorum.ſ.de pact.& not.in l.ſi pactum.ſ.de probat.Et perſonis data immunitas,cum perſonis extinguitur,& rebus, nũquam extin guitur.l.iij.§.fin.l.forma.§.quanquam.ſ.de cenſi. Et ex ſupradictis dicunt Guil.de Cug.Ang.Pau.de Caſt.& Alex.& Moder.in rubr.ſ.ſi cert. pet.quòd actiones reales digniores ſunt:de quo dicẽdum eſt vt dixi ibi.

¶ Et per istum tex. infert Bar, hic† quòd ille qui tenetur 3
dare fideiussorē, liberatur dando pignora: quia plus cautionis est in rem, quàm in personam. Et idem Bart. dicit in l. prætoriæ. la iij. ff. de præto. stipul. l. j. ff. qui satisdare cog. cum simi. vt ibi tradunt Alex. & Moder, idem Alex. in l. j. C. de procu. Et hoc verum videtur, nisi à lege aliud præcisè disponatur. d. l. prætoriæ. Non obst. regula quam in contrarium adducunt Alex. & Modern. in d. l. j, qui satisda. cogan, † quòd aliud pro alio inuito creditore solui 4
non potest. l. ij. §. j. ff. si cert. petat. ideo non videtur quòd pro fideiussore pignus dari possit: quia respondetur[a], quod A
hic non agitur de solutione, sed de cautione: quo casu qui promisit dare vnum pignus, potest dare aliud æquè bonum: vt per glos. in l. si Titio. ff. de pig. Et pro fideiussore dato alius æquè idoneus præstari potest. l. Labeo ait. §. fi. ff. de arbit. & l. qui autem. §. sed & si quis certam. ff. de cōstitu. pecu. Et quia tenetur quis facere quod sibi non nocet, & alteri prodest. l. in creditore. & ibi gl. ff. de euic. & l. ij. §. item Varus. ff. de aqua plu. arcen.

A Respondet. opi. Bartol. est magis cōmuniter approbata, vt dicit Ias. in d. l. j. qui satis. cog. in princi. iij. col. vers. ex secunda.

¶ Vltimo notandum est, † quòd licet quis liberetur à sa- 5
tisdatione quam præstare teneatur, si sit valde idoneus: vt not. Bar. in l. quicunq;. la ij. C. de fund. patrimo. lib. xj. cum si. vt tradunt Alex & Moder. in d. l. j, qui satisd. cog. non tamen videtur liberari si tenetur dare pignora. ita videtur dicendum per istum tex. quia plus cautionis est in re, quàm in persona.

In l. Qui potest inuitis. Argumenta.

1 Filius possessionem bonorum patre inuito & ignorante potest agnoscere.
2 Citare non debet is, quo etiam inuito potest actus transigi.
3 Inuito aliquo si quid fieri possit, & eo ignorante poterit.
4 Iudicia in inuitum etiam reddi solent.

REGVLA XXVI.

QVI *potest inuitis alienare, multomagis et ignorantibus & absentibus potest.*

¶ AD hoc facit tex. in l. nec nō ignorāte & īuito. ff. de tut. & cur. da. ab his. & ī l. iiij. §. j. ff. de fideic. li. Et per istā reg.[b] arguit gl. in l. j. C. qui admit. in ver. ratā. † qd si filius B
agnosceret posse. inuito patre, à fortiori posset ignorāte. 1
Et

B Reg. Alexā. consil. cxxx. libro j. Ias. l. ij. §. fi. nu. 19. soluto mat.

¶ Et Alex. ibi in d.l.j. ampliando istam regulam dicit illam etiam procedere in materia correctoria, quia est interpretatio passiua: per nota. in l.ij. de lega.ij. in l.j.§.lex Falcidia.ff. ad leg. Falc. Et hoc idem prius voluit Imol. in l. si quis mihi bona.§.iussum. supra de acqui. hæred.

2 ¶ Et per istam regulam infertur, †quòd nunquam debet

A citari ille quo inuito actus expediri potest.[a] Et hoc modo arguit Oldra. in consil. xcv. in fin. ex forma istius statuti. & eodem modo arguit Paul. de Cast. in consil. xxxiiij. super primo dubio. colum. pen. in nouis, aliàs in consil. ccxxvij. vbi etiam alleg. tex. in d.l.iiij.§.j. de fideicommis. liber. & ita etiam arguit Roma. in consi. ccij. quo ad primum. & idem Rom. in consil. ccclix. circa primum. in quinto dubio. & idem Alexan. in l. si pacto quo pœnam. in vlt. not. C. de pact. & in consi. ij. visis codicillis. colum. vj. lib. j. & idem Alexan. in consi. cxxx. difficultas. in eod. lib. j. & in consil. vj. circa processum causæ vertentis. col. fina. lib. iij.

A Potest. Nisi debeat esse pꝰ iudicis. C.M.

B ¶ Ista regula limitatur pluribus modis:[b] vt per gloss. hic & in l. si in tres. ff. de arbi. & Bar. hic resoluendo considerat hic plures casus: vt ex eius distinctione colligitur.

B Modis. Ias. l. qui in aliena. col. iij. de acq. hę. s. l. j. col. vj. C. qui admit.

¶ Sed magis breuiter concludi potest, quòd regula intelligatur & procedat vbi sit eadem ratio, prout regulariter

3 videtur: quia † si possum facere aliquid te inuito & cõtradicente, pari ratione te absente & ignorãte: quia non debet expectari præsentia & scientia, quæ nihil operatur. argu. l. aliquando.§.fi. supra ad Velleia.

¶ Secus vbi sit diuersa ratio, prout est in casu l. duo ex tribus arbitris vel iudicibus. supra de re iu. & in l. si in tres. ff. de arbi. ibi, duo ex tribus arbitris vel iudicibus iudicare possunt, tertio contradicente & inuito: non autem eo absente vel ignorante. facit tex. in d.l. si in tres. qui rationem adducit: quia tertius si esset præsens, posset alios in suam sententiam trahere. Barto. tamen hic videtur istam rationem impugnare: quia talis ratio semper videretur habere locum. Et in omnibus casibus regulæ procederet, quòd absens posset alios præsentes trahere in eius sententiam: sed cum ista sit ratio Iurisconsulti, impugnari non potest. Et ideo dicendum est, quòd illa ratio solum attendatur in arbitris vel iudicibus qui ratione officij habent potestatẽ iudicandi: secus videtur in priuatis, prout regula loquitur.

¶ Et eodem modo regula non procedit in iudicialibus: †quia iudicia redduntur in inuitum. l. inter stipulantem. 4
§. j. de verbo. obligatio. & tamen non procedit iudicium contra absentem: quia citatio requiritur. l. de vnoquoq;. in princip. ﬀ. de re iudi. Et similiter in electionibus prælatorum & in actibus capituli vel collegij in quibus attẽditur quod fit à maiori parte: & cõtradictio minoris partis non attenditur. l. quod maior. ﬀ. ad municip. cap. cùm omnes. de constitu. Et tamen factum à maiori parte non valet aliquibus absentibus & ignorantibus: quia plus nocet vnius cõtemptus, quàm cõtradictio multorum. c. per venerabilem. de electio. in prædictis enim casibus regula non procedit: quia data est forma à iure, quòd absentes requiruntur.

In l. Nec ex prætorio. Argumenta.

1 Conuentio priuatorum non potest publico iuri derogare.
2 Delicta puniri Reipublicæ interest.
3 Pactum iudiciorum ordinis derogatorium est inualidum.
4 Statuto potest iuri publico derogari.
5 Statuto plura ĩtroduci possunt, quæ pacta inducere nequnt.
6 Testamenti factio potest tolli statuto, non autem pacto.
7 Statuto fieri potest vt quis partim testatus decedat, & partim intestatus.
8 Statutum facultatem testandi auferre potest, pactum tollere non potest.
9 Argumentum de pacto ad statutum nullius est vigoris, si negatiuè formetur: si affirmatiuè, poterit valere. & nu. 10.

REGVLA XXVII.

NEC ex prætorio, nec ex solenni iure priuatorũ conuentione quicquam immutandum est: quãuis obligationum causæ pactione possunt immutari, & ipso iure: et per pacti conuẽti exceptionem: quia actionum modus uel lege, uel per Prætorem introductus, priuatorum pactionibus non infirmatur: nisi tunc cùm inchoatur actio, inter eos conuenit.

¶ NOTANDVM est, † quòd partium[a] cõuentione iuri publico[b] derogari non potest. ad idem tex. in l. in 1
risgentium. §. pacisear. l. ius publicum. ﬀ. de pact. in l. ij. §. A
ius reipublicæ. ﬀ. de admin. rerum ad ciui. perti. & in c. si B
diligenti. de foro compe.

a Partium. sed an pacto publico populi vel alicuius villæ vel vlteri⁹ vniuersitatis possit derogari iuri publico. Bartol. in l. oẽs populi. de iust. & iur. in ij. co. tenet ꝙ sic. tu tñ vide Barba. d. c. si diligẽti. v. col. ver. quĩto pondero. vbi reprobat hanc opi. Bar. H. C.
b Publico. Et

¶ Et ius publicum intelligitur, quando respicit formam & solennitatem à iure publico introductam, cui etiam testator derogare non potest. l. nemo potest. de lega. j. l. testandi. C. de testib.

2 ¶ Similiter † vtilitatem publicam respicit, quòd delicta puniantur. l. ita vulneratus. suprà ad leg. Aquiliam. l. si citatio. §. quod illicitè. s. de publica. cap. vt famæ. de senten. excom. ideo non valet pactum, quòd non agatur actione iniuriarum, vel furti si committatur. l. si vnus. §. pacta. s. de pactis.

3 ¶ Et non valet pactum † propter quod ordo iudiciorum tollatur: vt per gloss. in cap. de causis. de offic. deleg. quod declaratur, vt dixi ibi. Et tradit Alexan. in l. si conuenerit. colum. vij. de re iudic.

4 ¶ Et quod dictum est bene procedit in pacto. † Secus est in statuto quod iuri publico derogare potest: vt not. per gloss. hic, & not. l. neque pignus. §. priuatorum. j. eodem, vbi glo. tenet, quòd etiam vniuersitas potest statuere contra ius publicum. & per illam glo. notab. Abb. consi. ciiij. videtur primo colũ. ij. libr. ij. & in capi. si diligenti. in iij. notab. de foro compet.

¶ Et ideo dicit Bartol. in l. alia. §. eleganter. suprà soluto
5 matrimon. † quòd multa possunt fieri per statutum quæ
A non possunt [a] per pactum. allegat glos. in locis præallegat. & no. Dominic. in consilio cxxxix. in causa. columna iij. & idem Bart. in l. Titio centum. §. Titio centum. el ij.
6 suprà de condit. & demonstratio. † vnde facultas testandi per statutum auferri potest, licet pacto tolli non possit: vt not. Ang. in consi. lxvj. visis. colum. fina. Et licet pa-
B cto quis non posit se obligare ad pœnam mortis [b], vel mutilationem membri: quia non est dominus membrorum suorum. l. liber homo. la j. s. ad l. Aquil. & Bart. in l. si quis reum. in princ. ff. de custo. reo. à statuto tamen obligari potest: vt not. Bart. in l. Titio centum. d. §. Titio centum. versi. tertia ratio est.

¶ Et solennitas testandi à statuto potest tolli. l. si non speciali. C. de testamen. licet à priuatis derogari non posit.
7 d. l. nemo potest. † Et licet non posit quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. l. ius nostrum. j. eo. à statuto tamen hoc induci potest: vt not. Angel. & Imol. per illum tex. in l. ij. & ibi Alex. in ij. not. de vulg. & pup. Et dictum fuit in d. l. ius nostrum.

ideo pactum quod faciũt debitores suis creditoribus de nõ probanda solutione, non valet, per Barba. in d. c. si diligẽti. ij. colum. per Bal. in sua marga. in verb. pactum. Pau. in l. pactum inter hæredes. ff. de pact. Bart. in l. si. ff. de præto. stip. Hie. Chu.

A Possunt. Decius in rubr. de consti. ij. lectu. iiij. col. ver. potentius. & in c. j. eo. tit. in ij. lectu. iij. col. ver. vlterius.

B Mortis. In criminalib' nemo potest renuntiare defensioni per pactum, de quo vi de Feli. in d. ca. si diligenter. in princ. & eiusd. addi. super litera b. Hie. Chu.

¶ Similiter licet non valeat pactum per quod tollitur facultas testandi.l. pactum quod dotali.C. de pact.† valet 8 tamen statutum:vt not. Bal.in l. Archimedoram.col.fin. ver.sed nunquid.C.vt in pos.leg.

¶ Hoc tamen dictum Bal.reprobat Alex.in l.pactũ.& in d.l.fi.s̃.de pact.quia tale pactũ videtur contra bonos mores [a].d.l.pactũ.& l.stipulatio hoc modo cõcepta.de verb. A obliga. quo casu si non valet pactum, quia contra bonos mores,etiam tali casu non valet statutum:vt no. Bal.in l. non impossibile.s̃.de pact.& j̃.statim dicam.

¶ Sed potest responderi ꝙ ratio Alex. procedit inspecto iure cõmuni. Sed ex quo à statuto in loco hoc permittit, non videtur contra bonos mores, quia ad iudicandũ aliquid esse contra bonos mores,mores ciuitatis de qua agitur debent cõsiderari.l.item apud Labeonẽ.in prin.versi. sed quod adijcitur.ff.de iniur. Et quòd valeat statutũ,tenet Ang.in cõsi.lxvij.s̃. alleg. Et quod suprà dictũ est de validitate statuti,à fortiori haberet locum si cum statuto pactum concurreret: quia plus potest fieri per statutum vallatum pacto, quàm per statutum simpliciter:vt tradit Bal.in c.venientes.col.fi.ver.sed nunquid.de iureiuran.

¶ Et ex prædictis infertur,quòd negatiuè† non valet argumentum de pacto ad statutum: vt dicamus, si non potest fieri per pactum,ergo nec per statutum:vt not.Barto. 9 & Doct.in locis s̃.alleg.Et idem Socinus in consil.lij.super hac difficultate.in prin.nouis.

¶ Et hoc intelligitur & procedit vbi agitur simpliciter de derogatione iuris publici,per supradicta.

¶ Secus si sit aliquid turpe & contra bonos mores: quia tunc etiam negatiuè valet argumentum: quia si non valet pactum,non valet statutum:vt no.Bar.in d.l.non impossibile.s̃.de pact.l.omnes populi.in iij.q. principali.s̃. de iustitia & iure.& in l. Titio centum.§. Titio centum. de conditio.& demonstra.

¶ Et hoc modo intelligitur gl.in rub.C.de decre.ab ord. fac.lib.x.quæ dicit nõ valere statutum si pactũ nõ valet.

† Affirmatiuè verò valet argumentum, si potest fieri per 10 pactum:ergo per statutũ.Et ita arguit tex.in l.fi.vbi Bar. C.de fideius.& idem Alex [b].in cõsi.l.in causa & lit.lib.v. B Bar.in cõsi.clxxij.dubia occurentia.in prin.Et ad hoc facit:quia dispositio legis contrahentiũ & testatoris æquiparatur.l.fi.s̃.de reb.ali.non alie.vbi Bal.Et ampliat̃ ista conclusio:

A Bonos mores. Adde quod pactum quod debitor bonis cedere nõ possit, est inualidum,quia contra bonos mores.Soci. in tract. fallent. in regul. cclxxix. idem in pacto de hære.perdẽda,in regu. cclxxx. & quot modis dicatur pactum contra bonos mores, vide Bald.in l. pactum. C. de col.& Bar.in l. si quis pro eo. de fideius.Hierony.Chu.

B Alex.consil. cxx. in fin.lib. vj.Franc.Cur. tract. de sequestris.quæ.xxij. in fin.C.M.

conclusio:quia si potest fieri per pactū iuramento firmatum, potest fieri per statutum, vt not. Bar. in l. fin. coll. iij. versi. quod casu. ff. de pact.

¶ Et ista conclusio affirmatiua procedit vbi sit eadē ratio, secus si diuersa, quia quandoque aliquid potest fieri per pactum, & nō per statutū. Nā per pactum princeps obligatur. c. j. de proba. & tamē lege vel statuto nō obligatur. l. princeps. ff. de legibus. l. digna vox. C. de legib. Et per pactū potest remitti iuramentū ab eo in cuius fauorē præstitū fuit. c. ij. de spōsa. Et tamē iuramentū à statuto tolli nō pōt: vt per Alex. in cōsi. lix. viso instrumēto. col. iij. ver. nō obstat ter. lib. j. Et ex his expedita sit ista lex.

In l. Diuus Pius. Argumenta.

1 Conuenti ex causa donationis, in id quod possunt tantum, damnandi sunt.

2 Vsufructuarius quo casu cautionem de vtendo arbitrio boni viri præstare non teneatur.

3 Donatio ob causam, quare insinuationem non requirat.

4 Donatio simplex dicitur, qua quid in premium emancipationis à patre donatur.

5 Conuentus ob donationē à se factam, retinere potest, ne insolidum exigatur.

6 Conuentus ob donationem propriam, quo gaudere posit priuilegio.

7 Conuentus ob liberalitatem suam actione personali, tenetur tantum in id quod potest.

8 Priuilegio originem ex contractu trahente potest renunciari.

9 Donans conuentus ob donationem, æs alienum deducere potest.

REGVLA XXVIII.

DIVVS Pius *rescripsit, eos qui ex liberalitate sua conueniuntur, in id quod facere possunt condemnandos.*

1 ¶ NOTO quòd † illi qui ex causa donationis cōueniūtur, in id qđ facere possunt debent condemnari. ad idem tex. in §. sicut præterea. ver. idem est si quis ex donatione. instit. de acti. l. inter eos. §. hic quoq;. ff. de re iud. Et hoc habet locum etiam si ex alia actione donatarius cōueniat quæ originē habuerit ex donatione: vt not per gloss. hic & est tex. in l. si quis id quod. in princip. ff. de don. ad idem bene facit tex. in l. ij. §. parui quoque. ff. de priuileg. credi. ¶ Et quod hic dicitur, iusta ratione statutū fuit, ne quis ex sua liberalitate periclitetur: vt tex. dicit in l. ne liberalitate sua. ff. de re iudica. Et ista ratione singulariter dicit Bartholomæus
2 Soci. in l. oēs. ff. de excep. quòd licet † vsufructuarius teneatur præstare cautionē idoneam de vtendo arbitrio boni viri. l. j. ff. vsufruct. quēadm. ca. hoc secundū tum nō habet locū in eo qui donasset eius bona retento vsufructu: quia cū ex sua liberalitate cōueniatur cū eo mitius agendū est
A arg. l. ad res donatas. ff. de ædil. edic. Et ideo satis[a] erit, ꝙ tali casu vsufructuarius solum promittat cum hypotheca bonorū. & ad hoc inducit text. not. in l. filio. ff. vt leg. no. caueatur. Et latius hoc idē cōsulendo deducit Cor. Perus.

A Satis. Deci. consil. cccxv. col. fi. C. M.

in consi.cclxvij.in hac consultatione.col.iij.libr.iiij. Et hoc idem prius voluit Ioan.de platea in d.§.sed prætereа.in versi.si quis.instit.de actio. ¶ Et ista regula procedit in donatione simplici quæ ex mera liberalitate procedit.d.l.ne liberalitate sua.de re iudic. secus est in donatione ob causam.vt not.Ang.in l.sed hoc ita.ſ.de re iud. & ibi Alex.sequit̃,& inducit glo.ibi in ver.matrimonio. Et idem Alex.in l.qui in id.col.ij.eod.titu.ſ.de re iudic.& idem tenet Ioan.de.Platea in d.§.præterea.versicu.sed & si quis.† Et ratio manifesta videtur,quia donatio ob causam non 3
est propriè donatio:ideo non requirit insinuationem:vt not. per glos.& ibi Bar.in l.Aquilius Regulus.per illum text.C.de dona.& facit text.in l.si pater.§.j.ſ.de dona.& not.Oldr.in consil.cxxxix.ad habendam.cum simil.vt tradit Alex.in consi.xij.viso instrumento.colum.ij.lib.j.Et donatio ob causam quantum ad propositum,dicitur,quando causa respicit fauorem donantis quæ excludit liberalitatem:secus[a] est A
in alia causa extrinseca quæ non impediret quominus dicatur donatio ex liberalitate procedere: vt not.Ang.in d.l.sed hoc ita.& Ioan.Faber & Ioan.de Plat. in d.§.prę terea.versi.sed & si quis.& facit quod not.Pau. de Cast.in l.vt liberis.col.penul.C.de collat. † vbi declarat quomodo donatio facta à patre in præmium emancipationis, 4
dicitur donatio simplex,& non ob causam,quia illa causa non tollit liberalitatem. sic etiam concludit Paul.de Cast.in l.j.ſ.de don.vbi dicit,quòd donatio facta sub conditione, si nauis venerit ex Asia: dicitur tamen donatio simplex, quia à mera liberalitate procedit, & hoc etiam declarat Aret.in consil.xvij.consideratis.col.iij. Et si donatio excederet causam donationis,in illo excessu haberet priuilegium.per ea quæ not.Bald.in l.illud.col.iij.in iij.q.C.de sacrosan.eccle. cum simil.vt tradit Alex.in l.si donatione.col.ij.C. de collat. facit text.in l.si sponsus.§.circa venditionem.ibi,quatenus locupletior facta est.ſ.de dona. inter virum & vxo.& in c.relatum.de testib.ibi,iuxta seruitij meritum.& not.Oldr.in consil.ccxxvj.quidam episcopus.col.penul.Alex.in consi.lv.consideratis verbis colum.ij.lib.j.& in consi.cj.visis instrumentis.col.iij.eod.lib.j.& Aret.in consil.xvij.suprà allegato.

A Secus. Idem Ang.cõsi. cxxiiij.totius.Cor. consi.cj.col.pe. lib.j. Dec.consi.ccxxviij.ad fi.Aymo.consi. xcv.nu.2. licet aliter velle videatur Betrã. consi.lxxxv.viso instrumento.col.j.sed sibi contradicit cõsil.clxxiij. quia difficultas. col. j.Caro.Moli.

¶ †Secundo regula procedit quando illi qui donationẽ fecerunt conueniuntur,quia retinere possunt vt insolidũ nõ exigãtur.Sed si soluissent 5
petendo,nõ haberẽt tale priuilegium:vt not.Bal.dicit in c.j.in prin.ad fi.in tit.de notis feud.Et ad hoc bene facit in l.n.ĩ & maritus.ff.de cõdi.indeb.Et not.Alex.in l.maritum.ver.xvj.fallit.ſ.sol.matri. Et ad idem facit:quia facilius retentio permittitur,quàm petitio.l.ij.vbi Bal.in iij.notab.C.de fideicõ.facit text.in l.per retentionẽ.C.de vsuris.in c.intelleximus.

leximus.de iudic.iuncto cap.cum inter.de excepti. Et in notabili casu tradit Benedict.Capra in consil.xix.& si viso & considerato. Et in alia simili quæstione notat Alex. post alios quos refert in l.precibus.in gloss. final. de impub.& alijs substit.

6 ¶ † Tertio regula habet locum in eo qui ex propria donatione conuenitur.d.l.ne liberalitate.de re iud.cum simil.s̄.alleg.secus est in alio qui ex donatione alterius tenetur cui non competeret tale priuilegium: quia est personale, & ad alium qui non dotauit non porrigitur: vnde non datur hæredi.l.sciendum est.s̄. de re iudic.nec fideiussori.& l.si fideiussor.in princip.eo.titu.s̄.de re iudi. & no.per gl.hic.& ad idem tex. in l.verum.in princip.ff. pro soc. Cautela tamen est, quòd si conueniatur fideiussor principalis, compareat & suscipiat iudicium in se:& tunc ex persona sua habebit priuilegium vt docet Barto. in d.l.& si fideiussor.per l.idemq;.§. & generaliter. in fi. ff.mand.Et idem not.Bar.in d.l.rerum. in princip.s̄.pro soc.cum simili.vt tradit Alex.in d.l. sed hæc ita. §.quod autem.in fin.ff.de re iudic.& ibi dicit not.hoc procedere quando fideiussor qui cōuenitur esset habiturus regressum contra principalem: quia tunc principalis compareret pro suo interesse: aliàs secus.vt not. Bartol.in l.Marcellus.in fin.s̄.de fideiuss.

7 ¶ † Quarto regula procedit in actione personali: secus est in actione reali: vt probatur in l. Nesennius.§. fundum.s̄.de re iudicat.& not.Barto. in l.maritum.& in l.si constante.col.final.s̄.soluto matrimo.& hoc intelligitur quando conuenitur actione reali, prout loquitur text.in d.§.fundum.videlicet quando res donata tradita fuit donatario: & postea aliquo casu ad donantem perueniret. aliàs secus:vt not.Bar.in l.si filiusfamiliâs.la ij.s̄.sol.matrimo.cum simili.vt Alexan.tradit in d.§.fundum.

8 ¶ † Quinto[a] limitatur, nisi tali priuilegio sit renuntia-
A tum: quia cum habeat originem ex contractu, potest renuntiari:vt Alex.concludit in l.alia.§. eleganter.col.penul.s̄.soluto matrim. & videtur renuntiatum ab illo qui integrè promisit soluere quantitatem:vt not. Alex.trad.
B in consil.cxxxiij.super quæsitis.in princip.libr.v[b].

9 ¶ † Vltimo ad declarationē huius beneficij notādum est, quòd,in tali beneficio donans deducit æs alienū.l.inter eos.versi.& quidem.s̄.de re iudica. Et vlterius deducitur, ne do-

A Quinto. Sexto crederem esse limitandū quādo iste qui ex causa dona. conuenitur, negaret donationem, quia per mendaciū perdit priuilegiū: sicut dicimus de marito negante matrim. qui habet simile priuilegium: nam conuenitur insolidum. ita Bar.l.etiam §.j.circa fi.s̄.so. matri. & Alex. in l. maritum. ij.col.eo. titul. ratio est, quia mendacium circa id quod est fundamentum & causa priuilegij facit perdere priuilegium. ita Bart. in l. si dubitetur.§.ita demū. per text. ibi.s̄. de fideiuss.H.C.

B Lib. v. vbi contrarium tenui.C.M.

ne donans egeat [a]. d.l.inter eos.§.fin. & l.condemnatione.in princ.ī.eod. Et illa verba inquantum facere potest, intelliguntur commodè [b] & honestè: vt per glo.in dicta l. in condemnatione. Et hoc debet considerari secundum qualitatem personæ: vt notat Bal.in l.ij.in princ.C.quod cum eo.cum simil. vt Alexand.tradit in l.si maritus in id. in fi.s̄.sol.matr.nec tali casu videtur quòd donans teneatur vendere proprietatem, si res aliqua sit magni valoris & parui reditus.argumē.l.qui bonis.s̄.de cessione bonorum. Nam proprietas vendi non debet, sed alimenta debent præstari secundum quantitatem fructuum: vt notat Bart.in l.pen.s̄. de alim.& ciba.leg.per l.imperator.s̄.ad Trebel.vbi Bar.in l.fin.cum simil.vt scribit ibi Alexand. Bald. tamen in casu nostro videtur velle contrarium, quòd imò debeat vendi proprietas, vt ipse tenet in d.l.ij. versi.iuxta prædicta quæro.cum simi.vt tradit Alex.in d. l.si maritus. Et idem Alexand. in l. maritum.in fin.s̄.sol. matri.concludit, quòd si alimenta debentur ex titulo lucratiuo, non debet vendi proprietas: secus si ex titulo oneroso. Et quòd non vendatur proprietas, tradit Alexand. in consil.iij [c].super processu causæ.in lib.iiij.& facit tex. not.& quod ibi Bald.in l.fina.§.ipsum autem.in fin.C.de bon.quæ liber.vbi filius non dicitur posse alere se, si non habet tot reditus quod viuere posit: nec tenetur vendere proprietatem.

A Egeat. quæ personæ gaudeant hoc beneficio, & qualiter intelligatur vide Fabr. & post eum Mod. in §. sunt præterea.ver.item si de dote. instit.de actionibus. vbi latè per Iason.Hierony.Chuc.

B Commodè. Albe.Bru.consi.lxxxix.C.M.

C Consili.iij. Nunc habetur in lib.j.consi.c. in fin.C.M.

In l. Quod initio. Argumenta.

1 Acquisitio facta per forensem initio nulla, non conualescit eo ciue facto.
2 Laudum à principio nullum, nullo pacto ratificari potest.
3 Liberatio facta à filio patris viui debitoribus, non conualescit patre mortuo.
4 Confesio in quæstione nullis indicijs illata, non validatur superuenientibus indicijs.
5 Actus personæ illegitime inualidus, non fit validus ea effecta legitima.
6 Electio facta de bannito, non roboratur eo rebannito.
7 Testamentum filij à principio nullum, non capit vires patris accedente consensu.
8 Vitiosum à principio qn̄ vires expostfacto assumere posit.
9 Actus initio nullus non potest validari: validus autem qui potest annullari, poterit etiam confirmari.
10 Causa confirmans, superueniens actui inualido robur ministrat.
11 Alienatio rei minoris, ĩualida, accedēte ætate cōfirmari pōt.

Testes,

12 Testamentum vsurarij nullum, præstita demum cautione efficitur validum.

13 Actus à principio nullus potest ratificatione roborari.

REGVLA XXIX.

QVOD *initio uitiosum est, non potest tractu temporis conualescere.*

¶ ISTA regula etiam habetur in regula pe. j. cod. & in regula non firmatur. eo. tit. in vj. plura exempla[a] A in glos. hic ponuntur. ad idem text. in §. j. institu. de exhere. lib. in c. j. de despon. impu. in vj. & in c. j. §. j. de prohibit. feud. alie.

¶ Et per istam regulam infertur ad q. quam tradit Rom. in consi. cccccix. circa propositam consultationẽ. in v. dubio, col. pen. vbi plura iura inducit ad probandum, quòd
1 †acquisitio quæ à principio fuit nulla, quia facta per forensem contra formam statuti, non reconualescit, licet post acquisitionem nulliter factã ciuis efficiatur. de quo tamen aliter loquitur And. Sicul. in cõsi. lxx. col. ij. lib. iij.

2 ¶ †Similiter laudum quod à principio fuit nullum, ratificari non potest: vt not. Bald. in titu. de pace Constan. in ver. sententiæ quoq;. Rom. in consil. clx. præmissum laudum. & idem Ang. in consi. ccxviij. visa narratione. colũ. pen. De quo videndum est quod tradit Pet. de Ancha. in consi. cxxij. vnus ex procuratoribus.

3 ¶ †Similiter liberatio facta à filio debitoribus paternis viuente patre, quia à principio fuit nulla, non reconualescit si postea filius patri succedat. ita arguit Bald. in l. filiusfamiliâs. la ij. s. de solut. de quo dixi post Mod. in l. filius. C. de pactis.

4 ¶ †Et confessio facta in tormentis non præcedẽtibus indicijs, quia non valet à principio, nõ confirmatur postea superuenientibus indicijs: vt not. Bar. in l. maritus. col. j. s. de quæstionib. cum sim. vt tradit Alex. in consi. clxxix. B in causa angelorum. col. pen. versi. quinimo. lib. ij. Ro.[b] in consil. clxxvij. Antonius. col. ij.

5 ¶ †Et actus qui à principio fuit nullus, quia persona non erat legitima, nõ confirmatur, licet postea persona legitimetur: vt tradit Alex. in consi. clxxj. viso processu causæ. lib. ij. & facit quod no. per gl. in c. dilectus. el ij. de præb. de impetratione iudicis excommunicati, quæ fuit nulla à prin.

A Exempla. Dy. in d. regu. non firmat. ponit plura exẽpla tã in testa. quàm legatis, quàm etiam in cõtractibus & matrimonijs. gl. & Io. Imol. i l. fi. §. fi. de ꝟ. obli. & docto. in regula j. de reg. iur. lib. vj. H. C.

B Rom. Idem etiam in sing. cxxxj. fo. v. Felin. in c. ad nõstram. de proba. j. col. vbi satis remissiuè. & quid in minore qui cõfessus est in tormẽtis sine autoritate tutorũ, & postea ratificauit: vide Abb. c. fi. de confes. iij. col. & ꝙ cõfessio in tormentis nõ prę cedentibus indicijs sit nulla, etiam si perseueret, vide Ias. vbi plura de confessione in materia delictorũ, in l. qui aliena. §. Celsus. de acquir. hære. Hippol. de Marsi. in ti. de quęst. in l. j. vj. col. versi. primo enim. & in l. pe. e. ti. col. ij. ver. mo-

à principio,& nõ confirmatur, licet postea absolutus sit. Et in simili not.per gl.in c.statutum.in prin.in ver.canonicus.in fi.de rescrip.in vj.cum si.vt dixi in c. post cessionem.in vlti.charta,ver.prima conclusio est.de proba.

¶ † Et electio facta de bannito qui non potest esse de 6
prioribus,statuto ita disponente,quia est nulla, non confirmatur,licet postea rebannitus sit:vt not.Bald.in rubr. C.de condi.ob turp.caus.circa fi.facit tex.in c.si eo tempore.de rescript.in vj.& not.Bart.in l.vsusfructus.in fin. ſ.de stipul.seruo.†Et si in testamento quod potest facere 7
filiusfamiliàs de consensu patris ex forma statuti à principio non interuenit consensus patris,non valet testamẽtum,nec postea confirmatur : vt not.Bald.in l.si vxore. col.ij.C.de condi.inser.Et in simili quæstione de cõsensu propinquorum not.Bal.in l.j.col.pen.vers.extrà quæritur.C.qui admit.

¶ Et ista regula videtur procedere maximè vbi consideratur principium:vt glos.dicit in dicta regul.non firmatur.in fi.facit tex.in d.c.si eo tempore.de rescript. in vj. cum simil.ſ.alleg.

¶ Secundo regula ampliatur procedere etiam si esset causa propter quam actus fuit nullus : quia per hoc actus nõ confirmatur:vt not.per Dyn.in dicta regul. non firmatur.col.ij. Et probatur in §.præterea.instit. quib.non est permis.face.test.§.j.instit.de inutil.stipul.l.eius qui.ſ.de testa.& in d.c.j.de despon.impub.

¶ †Et prædicta regula habet locum quando à principio 8
fuit initium vitiosum,& constet:secus si nõ constaret, vt patet in eo quod memoriam hominum excedit [a], quia A
illud valet & habet vim priuilegij.l.hoc iure.§. ductus aquæ.ſ.de aqua quoti.& æsti.& cap.super quibusdam. §. præterea.de verb.signi.cum si.vt tradit Alex.in consi.vj. viso themate.in prin.li.j.vel dici potest,ꝙ illa verba tractu temporis non videntur excludere tempus cuius initij memoria non sit in contrarium.facit quod not. Ang. per gl.ibi,in auth.vt de cætero commu.ecclesiarũ.col.v. cum sim.vt tradunt Moderni in rub.de præscrip.in fi.

¶ †Secundo regula limitatur procedere prout loquitur 9
quando ab initio actus fuit nullus:secus si validus sit, licet annullari posit:quia tunc confirmatur.c.quod sicut. in fi.ff.de elect.& no.per gl.in d.reg.nõ firmatur. & idẽ not.Abb.in cap.iij.colũ.ij.de his quæ fiunt à prælatis.Et hæc

do redeundo, &c.Lanfr.in c. qm̃ contra. de prob. in versi. cõfessiones. & per Mathesill. sing.lv.fol. iij. & Raph.in cõsilio cxxxviij. col.j.in princ. & Bald. in sua Marg.in versi. confessio. col. iij.in princi.& Alex.consil. v. incip.in causa inquisitiõis. in j.vol.& in consil.j.incip.viso processu. i iij. vol.& in cons. l iij. incip. viso themate. vol. iij. H.C.

A Excedit. ita declarant hãc reg.Io.And. & doct.in d.reg. non firmatur. in princ.& adde ꝙ si possessio esset violenta à principio, non posset talis rescripto principis confirmari.ita Ias. in l.iustè possidet.j.col.vers. secũdo limita. de acqui.poss. & quãdo cõfirmatio superioris firmet actũ nullũ,vide latissimè Fel.i c. inter dilectos. de fi.instr.i v.

hæc ampliatur etiam si aliquo respectu actus valet: vt no. Inno. in c. cum consuetudinis. de consue. per l. per fundũ. supra de serui. rust. præd. vbi Pau. de Ca. refert Inno. & di cit ꝙ ideò in d. l. per fundum. confirmatur illa concessio seruitutis, quia non erat ex toto nulla: quia ille qui prius consensit, non poterat contrauenire. Et hoc idem tradit Pet. de Anch. in consi. cxxij. ex narratis. in fi.

col. post prin. & c. qualiter & qñ. de accu. xij. col. Alex. in cõ si. viij. inci. abũ de. ij. col. H. C.

10 ¶ † Tertio, regula limitat̃ non procedere si causa confirmans superueniat: quia tunc cõfirmat̃ quod ab initio fuit nullũ. Et Dy. concludit in d. regula, non firmatur. per d. l. fundũ. vbi Bart. approbat quod Dy. dicit. Et idẽ sequitur ibi Bal. & Ang. & Domin. in cõsi. xxxiij. pro examinatio ne. col. fi. & idem gl. hic in effectu dicit. & idem gl. in d. regu. non firmatur. Et hoc facit, quia iudiciũ quod à prin cipio erat nullũ, ex iure superuenienti confirmat̃. l. si rem alienam. §. fi. s̃. de pign. act. not. Alex. in consil. xxvij. viso libello. col. ij. lib. j. & in consil. lxxviij. in causa & lite. in fi. co. lib. j. & in cõsi. cxxvij. viso instrumento. col. ij. lib. v. ¶ Et similiter in casu l. fi. C. si maior fac. alien. rat. habue.

11 † vbi alienatio rei minoris facta sine decreto quæ nõ valet, cõfirmatur superueniente maiore ætate: prout ibi distinguit̃. de cuius intellectu no. Alex. in consil. cxvij. viso processu. li. v. Bal. in cõsi. xlv. incip. quandoq; cõtractus. & cõsi. clxxxiiij. ad intelligentiã li. ij. & Cor. Perus. in consi. xxxvj. in hac cõsultatione. lib. ij. & in cõsi. ccvij. videt̃ pri ma facie. lib. iij. Et qñ actus à principio nullus ex consen su vel ratificatione superuenienti confirmet̃. Rom. tradit in cõsi. liiij. visis circa id de quo quærit̃. & And. Sicul. plenè in cõsi. lxx. lib. iij. Et ad prædicta facit text. in l. j. in fi. C. si quacunq; prædi. pote. l. si quis in senatorio. s̃. de ritu nup. & quod no. Bar. in l. filio præterito. col. fi. s̃. de iniust.

12 rup. test. † vbi ponit quæstionẽ de vsurario qui fecit testamentũ nõ præstita cautione. iuxta c. quanquã. de vsur. in

A vj. Nam eius testamentũ recõualescit demũ prestita [a] cau tione, secundũ Bar. in d. l. filio preterito. cũ si. vt Alex. scri bit in l. posthu. col. antepe. C. de cõtratab. & est cõmunis opin. vt Feli. dicit in c. cũ dilectus. de accu. col. ij. Et circa prædicta considerandũ est, ꝙ regula videtur generaliter procedere prout loquit̃, quia tractu tẽporis nõ firmatur: sed aliud vltra tẽpus requirit̃: & talis cõfirmatio facit ꝙ actus valeat, prout nũc & prout tunc, vt not. Abb. per illũ tex. in d. c. iij. de his quæ fiunt à prælat. & bene facit text. in l.

A Prestita. Ange. disput. inci. Astensis miles. & dispu. vsurarius. Ancha. in rubri. col. ij. de reg. iu. ĩ vj. cõsil. clxj. colũ. ij. Alb. j. parte statu. q. clj. Bald. Pau. l. vniuersa col. j. C. de preci. imp. of. Pau. l. filiussa. s̃. de test. Phil. Frã. in rub. de test. col. xxj. lib. vj. C. M.

A Nullũ. An si dolus det causam, matrimonium sit nullũ, vide Iaso. in §. actionũ. instit. de act. col. vij. in fi. H.C.

in l. obseruare. in fi. supra de offic. procons. Et ideo si matrimoniũ fuit nullũ, [a] filij non legitimantur per dispensationẽ postea factã: quia dispensatio videtur cõualidare matrimoniũ, vt tũc, vt no. Bar. in l. Paulus. §. de sta. homi. A
12 ¶ † Et quod dictum est, limitatur, nisi actus confirmet̃ per ratificationẽ, quia trahitur retro: & perinde habet̃ ac si ab initio cõsensisset. l. fi. C. ad Maced. vbi Bart. cum si. vt tradit Alex. in cõsi. cxvij. viso processu. col. ij. li. v. Et hoc intelligit̃ quãdo actus qui ratificat̃ fuit aliquo respectu validus: secus si omnino fuit nullus: quia tunc ratificatio retro non trahit̃: vt not. Bar. in d. l. obseruare. supra de offi. procons. Alex. in consi. lxxviij. viso & diligenter ponderato. col. vj. ver. quarto respondeo. lib. v. Et Are. in consil. cxxvij. eximie domine. col. ij. & de ista ratificatione videbimus in regula, semper qui non prohibet. infra eod.

In l. Nuptias. Argumenta.

1 Matrimonium consensu contrahitur, non concubitu.
2 Matrimonium per verba de præsenti contractum, secundo per eadem verba etiam copula secuta, est præferendum.
3 Matrimonium præsumitur ex consuetudine cum muliere habita.
4 Matrimonium præsumitur in fauorẽ filiorum, vt scilicet legitimi credantur.
5 Consensus matrimonium perficit, non carnalis copula.
6 Legatum alicui factum si nuptias contrahat, quando deberi incipiat.
7 Vxor nondum cognita, non prohibetur religionem ingredi.
8 Filiusfamilias an posit citrà patris assensum vxorem ducere.
9 Statuto induci nequit, vt filius sine patris consensu matrimonium contrahere non valeat.
10 Pater àd tempus filio sub pœna matrimonium prohibere potest.
Filius matrimonium sine patris consensu contrahens, an posit exhæredari.
11 Filia matrimonium sine patris consensu contrahens, potest dotem petere.
12 Statutũ pœnã imponens filijs vxorẽ ducentibus sine patris assensu, spernẽdũ.
13 Pœna exhæredationis à iure ciuili imposita contrahentibus matrimonium, canonibus reprobatur.
14 Filia sine consensu patris matrimoniũ contrahens, quãdo posit exhæredari.
15 Exhæredatio à pari procedit cum priuatione alimentorum.

NVPTIAS REGVLA XXX.

non concubitus, sed consensus facit.

¶ NOTA quòd † consensus facit matrimonium, & non cõcubitus. 1
ad idem tex. in §. nuptias itaque. auth. de nup. col. iiij. & in §. illud. in authen. quib. mod. nat. effic. leg. & in l. fi. in prin. C. de repud. nam solo consensu matrimonium contrahitur. c. cum locum. de despon. in c. sufficit. & c. matrimonium. xxvij. q. ij. sic etiam nudo consensu sponsalia contrahuntur. l. ij. ff. de sponsal. in c. tuæ. de sponsal.

Et

2 ¶ † Et matrimoniũ per verba de pñti cõtractũ præfert̃ secũdo matrimonio postea cõtracto etiã sequuta copula. c. fi. de spõs. duorũ. Et ex isto tex. duæ cõclusiões colligunt̃. ¶ Prima est, quòd cõcubitus non facit matrimonium. Et idem dicitur in c. matrimoniũ. s. alleg. xxvij. qõ. ij. & hoc
3 videt̃ intelligendũ ex vno coitu. † Secus videt̃ si quis haberet consuetudinẽ cum muliere: quia ex tali cõsuetudine matrimonium præsumitur. l. in liberæ. ff. de ritu nup. ¶ Et hoc procedit de iure ciuili: secus est de iure canonico: quia fornicatio præsumitur: vt no. per gl. in c. illud. in verb. vxorem. de præsump. & ibi Abb. in fi. Et hoc verum
4 intelligitur respectu ipsorũ cohabitantiũ, † sed respectu
A filiorũ [a] vt legitimi sint, matrimoniũ præsumitur. vt not. Abb. in c. lator. qui fil. sint leg. cum si. vt dixi in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. col. xvj. ver. in septimo casu. ¶ Secundo limitat̃ ista cõclusio, nisi præcedant sponsalia de futuro: quia tunc copula quæ sequit̃, matrimoniũ inducit. c. veniens. el ij. de sponsa. c. is qui. & no. in c. fi. eo. ti.
5 ¶ † Secunda cõclusio est, ꝙ cõsensus facit matrimoniũ. gl. hic intelligit̃, ꝙ cõsensus perficiat matrimoniũ: sed resoluit̃ negatiuè, ꝙ sine cõsensu nõ possit esse matrimoniũ. & ista cõclusio gl. negatiua indubitata est, adeò ꝙ etiã si quis expresse cõsentiret per verba de pñti: si tñ animo nõ cõsentiret, nõ esset matrimoniũ, saltẽ in foro cõsciẽtiæ: vt est tex. in c. tua nos. de spõs. de quo latè Marian. scribit in cõsi. xxviij. ¶ Sed dubitatio est in cõclusione affirmatiua. Et affirmatiua etiã nõ videt̃ probari cõcludenter per istũ tex. quia dũ dicit̃, ꝙ cõcubitus nõ facit matrimoniũ, sed cõsensus: potest intelligi, ꝙ cõcubitus solus non facit matrimoniũ, sed cõsensus requirit̃. Et per hoc inferri nõ potest, ꝙ solus cõsensus faciat matrimoniũ. & istũ sensum fortè habuit gl. dũ inquit, ꝙ cõsensus perficiat matrimoniũ. Et licet iste tex. cauillari possit: tñ cõtra gl. sunt plura iura in quibꝰ dicit̃ expresse, ꝙ solus cõsensus facit matritrimoniũ. in c. cũ locũ. de spon. & in c. sufficiat. & in c. mamoniũ. xxvij. q. ij. cum si. s. alle. Et per solũ cõsensum quo ad essentiã eius, dicit̃ matrimoniũ: vt no. per gl. fi. in c. ex publico. de cõuer. cõiu. Et tale matrimoniũ impedit secũdũ matrimoniũ postea cõtractũ, etiã copula sequuta. c. fi.
6 extra de spons. duorũ. Et ideo † legatũ factũ alicui, si nuptias cõtrahit, statim cõtracto matrimonio solo cõsensu cõditio impleta videt̃ absq; copula carnali: qa nuptias nõ

A Filiorũ. Pulchrè Dec. cõsi. clix. cũ duobus sequen. C. M.

[redacted]

cōcubitus,ſed cōſenſus facit.l.cui fuerit.ſ.de cōd.& dem. Et qa talia ſpōſalia de pñti nō poſſunt diſſolui à partib⁹. c.ſi inter. de ſpōſa. Et iſto reſpectu quia cōtrahit̃ vinculū indiſſolubile,dicit̃ matrimoniū cōtrahi ſolo cōſenſu abſolutè:tamē nō videt̃ perfectū matrimoniū ſolo cōſenſu: vt probatur in c.debitū. de biga.in prin.vbi dicit̃,ꝙ duo ſunt in cōiugio, cōſenſus animorū, & cōmixtio corporū: ergo nō videt̃ ꝙ alterū facit perfectū matrimonium. Et ideo abſq; corporū cōmixtione non cōtrahitur bigamia. d.c.debitū.& facit tex.in c.ex publico.de conuer.coniug. vbi tex.interpretat̃ legē diuinā,ꝙ non licet viro vxorem dimittere,vt intelligatur de matrimonio copula carnali
cōſummato.[a] †Et ideo non prohibetur vxor nondū co- A
gnita intrare[b] religionē.c.verū.c.ex publico. de conuer. 7
coniug.& facit tex.in c.quod autē.xxij.q.ij.apparet illos B
cōiuges non fuiſſe.ergo patet ꝙ copula ad perfectionem matrimonij requirit̃.Et dicit tex.eadē cauſa & qō.in c. ſi quis deſponſata.ꝙ ritè coniugiū vocatur, qñ mulier eſt tradita viro,ita ꝙ ea vtatur.Et hoc modo ſaluant gl. hic quæ dicit,quòd conſenſus non perficiat matrimonium.

¶ Et cū ſolo cōſenſu inducat̃ matrimoniū,vt ſ. dictū eſt, infert̃ ad qōnē de qua ſuperioribus diebus quærebatur,
†vtrū filiusfam.abſq; patris cōſenſu matrimoniū contra 8
here poſsit. Et ſi hoc facit,an propter hoc exhæredari poſſit. Circa primū breuiter cōſiderandū eſt, ꝙ licet de iure ciuili cōſenſus patris neceſſarius ſit.inſti.de nup.in prin. l.Paulus.ſ.de ſta.ho.l.ſi vt ꝓponis.la ij.C.de nup. Et maxime ſi filius duceret vxorē turpē & indignam: quo caſu etiā ꝓpter hoc exhæredari pōt.l.iij.§.ſi emācipatus.el j. ſ.de cōtrata.l.libert⁹.vbi Bar.C.de nup.Secus tñ eſt de iure cano.ꝙ in iſto caſu attēdit̃ vbi agit̃ de matri.c.fi.de ſe. nup.& in ij.q.iij.§.hūc igit̃.ibi,leges ſeculi ꝑcipue in matrimonijs ſacros canones ſeq nō dedignant̃.& do.Fed.in cōſ.xxxvj.caſus talis eſt.Ang.ī cōſ.xxix.ex themate. in j. dub.& in cōſi.cxcij.ſuꝑ primo quæſito.in v.dub.Anto.de

B Intrare. Vide text. & ibi doc.ī c. cōmiſſum.de ſpōſ. & Abb. in d.c.ex publico.vbi ponit an ad eſſentiā matrimonij reqrat̃ copula. & ponit qōnē, ſi ſtatutū ſit ꝙ maritus lucret̃ dotē muliere decedente ſine liberis,an ſi decedat añ copulā, ſi lucrabit̃ dotē. Et adde, ꝙ ſi vxor vel ſpōſa ſit cognita ꝑ vim à ſpōſo: nihilomin⁹ poteſt cōtra voluntatē ſponſi religionē intrare.ita Ang.in l.j.§.monet. ff.depoſi. quē ſequitur Hipp.de Marſi.in l.j.§.præterea.in iij.col.ſupra de quæſt.H.C.

Buf.

Butr.in consil.xxxv.visa forma.in prin.Abb.in c.j.col.ij.de sponsa.& in c.j.col.j.de desponsa.impub. & in consil. lxij.ad decisionem.col.j.lib.ij.Et ideo in terminis in casu nostro infertur,quòd iura.s.allegata de iure canonico correcta sint:quia secundùm canones filiusfamiliàs absq; consensu patris matrimonium contrahere potest:vt not. per glos.in c.fin.xxxij.quæstio.ij.quæ expressè hoc dicit. idem glos.pen.in c.j.de despon.impub.vbi Abb.& idem concludit glos.in l.Paulus.de statu homin.De honestate bene requiritur consensus patris:vt not.per glo.in c.cùm virum.de regul.in verbo,paterna.& in c.sufficiat.in verbo,solus.xxvij.quæstio.j.sed, vt dixi, non est necessarius consensus patris, nec impedit validitatem matrimonij. Et secundùm istam conclusionem consuluit Abb. in cap. lxv.in princip.in ij.lib.s.alleg.& idem Abb.in consi.xij. vt clarè materia.in j.dubio.lib.j.& idem Pet.de Anch.in consil.xxj.pro solutione dubiorum.in ij.dubio.Et Ange. in consi.xxix.ex themate.in princi.s.alleg. Et ad confirmationem huius conclusionis facit:† quia non valet [a] sta-
9 A tutum,quòd filius non possit contrahere matrimonium sine consensu patris:vt concludit Ioan.And.in c. statutū. el primo.in ver.& facit decretalis ad quæstionem. in fin. de hære.in vj.dicens,quòd correctæ sunt leges quæ requirunt consensum patris & matris filiorum:vnde à fortiori non debet valere statutum. & sequitur Domini.ibi,& alij.Abb.in cap.ecclesia sanctæ Mariæ.colum.viij.in versiculo,ad prædicta adde.de constitu. & in capitulo j. desponsal.& in consil.xij.libro j.s.allegato.cum similibus. vt tradit Alexand.in consilio j.col.vij.libro iij.& in rub. s.soluto matrimonio.colum. fina.& in l.Seius & Augerius.colum.j.s.ad legem Falcidiam.vbi refert se ita consuluisse:& ita consuluit in consilio xcvij.principalis dubitatio.lib.j.Et licet statutum videatur esse rationabile: vt not.Bald.in rubri.de constit.columna fin. & in capit. clerici.colum.j.de iudicijs.in capitu.tenor. in fine,de re iudic.& in l.omnem matri suæ.C.ad Tertullian.in l.j.§. ius naturale.s.de iusti.& iure. Andreas Sicul. in consilio vltimo.in iij.lib. Tamen non sufficit rationem subesse ex quo deficit potestas:quia in quolibet actu voluntas & potestas requiritur.capitulo,cùm super.de offic.deleg. l. cùm in te.vbi Bald.C.de donatio.ante nup.& in l.nolle. vbi Bald.s.de acquiren.hæred.cum simil.& communem

A Non valet. Imò, vt dixi s. eo.l.ij.nu.40. C.M.

opinionem [a] ipse Bald. sequitur in l. nemini. C. de iud. in c. pen. in fin. de consti. cum simi. vt nouissimè late scribit Franc. de Cur. in consil. xxvij. magnificus vir. in j. dubio. Et ita ex omnibus supradictis concludendum est, indubitanter valere matrimonium quod absque consensu patris contractum fuit. † Illud tamen no. quòd pater potest 10
ad tempus sub pœna filio matrimonium prohibere. l. sed si hoc specialiter. §. fin. de condi. & demon. vbi Bartol. & Imo. & Aret. in consi. lxvij. diligenter & maturè. col. ij.

¶ Venio ad secundum: an filius exhæredari possit ex eo ꝙ sine consensu patris matrimonium contraxit. Et prima facie videbatur dicendum quòd sic: quia ita decidit Paul. de Cast. in l. si filium. C. de inof. testa. vbi per illum text. dicit, quòd filia quæ nubit sine consensu patris, exhæredari potest. Ita à contrario sensu ibi colligitur. Et idem dicit Paul. de Cast. ibi, etiam in filio. argu. l. iij. §. si emancipatus. el j. s̃. de contratab. quia licet valeat matrimonium contractum sine consensu patris, prout canones dicũt: vt s̃. proximè dictum est, ius canonicum solùm disponit de fœdere matrimonij, & non de iniuria quæ patri illata videtur. Et ad hoc quod not. Bar. in l. adijcimus. C. de murileg. lib. xj. in fi. vbi inquit, ꝙ licet statutũ non possit prohibere matrimonium, quia est res spiritualis, & de iurisditione ecclesiæ: tamen valet statutũ quo ad hoc vt contrafacientes puniãtur. Et ita videt̃ esse in casu nostro: quia honestas maximè suadet ꝙ consensu patris matrimonium contrahatur: vt not. per gloss. in c. cùm virum. de reg. cum simil. s̃. alleg. Et facit quod not. Bald. in

A Communem opinionem. Hanc etiam dicit cõmunem Feli. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. xix. ver. sed contra. & in c. j. de spon. vj. & vij. col. vbi Alexã. dicit eam magis cõmunem. & idem dicit Fran. Cur. in cõsi hic alleg. de quo etiam per Moder. Hisp. in repe. cap. per vestras. de donatio. inter virum & vxorem. fol. 75. versicu. sunt tamen qui has. col. iiij. vbi refert quasi omnes tenentes hanc opinio. de quo etiã vide Ias. in l. j. §. fin. s̃. de iust. & iure. & sic patet hanc esse magis communem, à qua nõ est recedendũ, vt per gl. in l. omnis diffinitio. ĩ. eodem. et Bald. in l. precibus. C. de impub. & alijs. dicentes adhæreas Carrocio. & Abb. c. ij. de cogn. spiritua. & in c. tua nos. de vsuris. vnde patet clarè an valeant leges regni Castellę disponentes ꝙ si filia contraxerit matrimonium sine patris & matris consensu, quòd nihil ex bonis parentum possit habere. de quibus & alijs simile disponẽtibus, vide Moder. Hispa. vbi suprà, fol 74. & folio 75. vbi multa adducit ad earum corroborationem, dicendo eas iustissimas & rationabiles, quod admitto, tamen quòd dictæ leges non tollant libertatẽ contrahendi matrimoniũ. & quòd causa matrimonij non spectet ad ecclesiam, hoc non est admittendum, per ea quæ omnes doctores s̃. allegati dicunt. de quo adde eundem do. Philipp. in dicto c. ecclesia sanctæ Mariæ. colum. xvj. idem etiam est dicendum de prius in dictis legibus depositis: vt subtiliter more suo concludit dominus Philip. j. in versi. venio ad secundum. & Francis. Curt. in dicto consi. xxvij. Hieronymus Chuchalon.

rub.

rub.extrà de consue.col.pen.dicens ꝙ consuetudo potest pœnam impo nere rei licitæ,puta matrimonio,si ex eo sequatur illicitum. Et idem tradit Bal.in l.omnes.C.ad Tertul.vbi tenet valere statutum quod pœnam imponit filijs contrahentibus matrimonium sine consensu patris: quia non vetat substantiam matrimonij,sed punit malos mores.

¶ Sed prædictis,& similibus quæ adduci possunt non obstantibus, contrarium de iure videtur , quòd propter tale matrimonium filius nullo modo exhæredari posit:quia cùm matrimonium permissum sit de iure canonico,vt s̄.conclusum fuit : quod fit lege permittente,pœnam nō meretur.l.Gracchus.C.de adult.xxiiij.q.iiij.in c.qui peccat.& in terminis Abb.consuluit in consil.xij.vt latè materia.col.ij.versi. sed dubium imminet..lib.j.vbi dicit istam non esse iustam causam exheredationis: quia cùm de iure canonico matrimonium debeat esse liberū, nō debet per istam pœnam exhæredationis restringi.& inducit decisionem Io. And.in d.c.statuto.de hære.in vj.& idem Abb.in c.j.de spons.col.ij. sicut enim pœna conuentionalis in matrimonio reprobatur, ne libertas matrimonij impediatur.l.Titia.in princip.s̄.de verb.obli.Et cùm à iure canonico permittatur matrimonium absque consensu patris , quia vult matrimonium gaudere omnimoda libertate.c.cùm locum. c.gemma.de sponsa.& eadem ratione pœna exhæredationis remota videtur: quia cessante prohibitione matrimonij,cessat effectus,& tollitur pœna quæ in casu prohibitionis erat statuta:vt dicit text.in ca. non debet.de consang.& affini.Et vbi non est delictum,pœna cessare debet.l. sancimus.C.de pœnis.

11 ¶ †Et ideo filia [a] quæ contraxit matrimonium absq; con A sensu patris,prout canones permittunt , non prohibetur dotem petere:vt not.per gl.in c.fi.xxxij.q.ij.in gl.j. ver. sed nunquid.& xxxvj.q.j.in c.de raptoribus.in gl.in verbo , excusata. & pari ratione videtur ꝙ filius nullo modo exhæredari posit:vt s̄.dictum est secundùm Abb.in consi.xij.lib.j.s̄ allega. Et hoc idem in terminis tradit Petr.de Ancha.in consil.xxj.pro solutione dubiorum.in secundo dubio,dum inquit, quòd pœna quam canones concedunt filijs & filiabus liberam facultatem contrahendi matrimonium absque consensu patris,non videtur quòd talis facultas metu pœnæ per leges coarctari posit.Et propter hoc concludit, quòd filij tali casu non debēt priuari hæreditate patris naturali iure illis debita: vt latius ipse ibi prosequitur.Et decisionem Pet.de Ancha.latè comprobat Alexand. qui in simili casu consuluit in cōsilio xcvij.principalis dubitatio. lib.j.

A Filia. Dixi ad Alex. consi. ccix.li. vj. Ca. Molin.

12 vbi concludit,† non valere statutum quod imponit pœnam filijs contrahentibus matrimonium sine consensu patris: quia à tali statuto aufertur libera facultas contrahendi matrimonium.l. cùm tale. §. rescriptum est.s̄.de conditionibus & demonstratio.vnde sicut non valet sta-

tutum quod tali casu prohiberet matrimonium:pariter non debet vale re statutum quod pœnã imponit cõtrahentibus matrimonium:quia vbi non potest aliquid directo & principaliter prohiberi,non potest etiam conditionaliter & per indirectum prohiberi:vt not.Bar. per illum tex. in l.Seius & Augerius.supra ad leg.Falc.& per illum tex.dicit Bal.in l. j.C.de indic.vidui.tol.quòd si non valet statutum prohibitorium,ergo nec pœnale:quia pœna legis nunquam potest incipere à permissis.arg. l.ab administratione.C.de legib.Et not.etiam Bal.in l.omnes populi. col.vj.ver.sed nunquid statutum inualidum.supra de iust.& iur. dicens, quòd qui non potest disponere simpliciter,non potest disponere pœnaliter. Et quòd in adiectione pœnæ maior potestas requiritur, quàm in dispositione principali.Et in proposito bene facit glo.not.in c. de tutelis.xxxvj.q.ij.in gl.fi. quæ voluit quòd sicut non valet prohibitio legis ciuilis quæ prohibet mulierem raptam matrimonium contrahere cum raptoribus.c.pe.de rapt.ita pariter non valet dispositio iuris ciuilis quæ pœnam imponit mulieri contrahenti matrimonium cum raptore: quia cum prohibitio cessat,etiam pœna cessare debet:vt glo.ibi dicit.Et ista ratio pariter in casu nostro concludit.

¶ † Vnde concludendum est,quòd pœna exhæredationis imposita à iure ciuili non habeat locum. 13

¶ Non obstant allegata supra in contrarium:quia responsio ex supradictis colligitur.Nam dictum Pau.de Cast.in d.l.si filia.non est verum,& contrarium tenent Pet.de Anch.& Abb.in cõsi.supra alleg. Et rationes contra Pau.sunt efficaces,vt patet ex prædictis.

¶ Non obst.tex.in l.iij.§.si emancipatus.de contratab.quia vt dicit Bar. ibi,ille tex.hodie non habet locum.& not.Imol.in ca.accedens.colum. fina.versicu.& per prædicta.de procuratoribus.Alexand.in l.j.colum.x. supra solu.matrimo.

¶ † Et quanuis pleriq; dicant,quòd filia etiam hodie possit exhæredari duobus [a] concurrentibus:videlicet ꝙ sine consensu patris contrahat matrimoniũ,& cum turpi persona.vt gl.sentit in c.de raptoribus.xxxvj.q.j. ver.excusata.in fi.& vt no.Bal.in l.nec filium.C.de nup.& in l. si pater.C.de sponsa.Anto.de But.in d.c.accedens. de procur. Et Pet.de Anch.in consi.xxj.supra alleg. col.ij.hoc haberet locum secundum iura antiqua.& ita Docto. loquuntur in locis prælle.qui allegant tex.in d.l.iij.§.si emancipatus.sed hodie ille.§.est correctus,vt s.dictum est. Et quia secundum iura canonica quæ attenduntur hoc non videt̃ verum:quia matrimonium à iure ciuili prohiberi nõ potest,nec pœna imponi potest,per ea quæ supradicta sunt.quæ omnia habent locũ etiã si cum turpi ꝑsona con 14 A

trac

A Duob⁹.Hãc sequebat̃ Soci. in tract.fallen. in re.cclxxxj. de quo vide Iaso. in auth.sed si post.C.de in offi.test.vbi refert oẽs tenentes hãc opi. finaliter tñ tenet cũ do.Philip.hic.H.C.

tractum sit matrimoniũ:quia est defectus potestatis,vt s. dictum est. Et ista etiam ratio militat concurrẽtibus his duobus,cũ iura ciuilia in tali materia nõ habeãt ptãtem. ¶ Non obst.dictum Bar.in d.l.adijcimus.de murileg.lib. xj.quia nõ est verum per supradicta . & contra Bar.tenet Ioan.de Platea in d.l.adijcimus.vbi allegat Ioan.And.in d.c.statutum.de hæretic.in vj.cuius opi.communiter tenetur,vt Alex.concludit in d.consil.xcvij.libr.j.vbi alios plenè refert in iij.col. & látius scribit Francisc.de Curte in consilio xxvij.in j.dubio.s. alleg. Et hoc modo etiam respondetur ad alia s.alleg.in contrarium.

¶ Et sic ex omnibus supradictis conclusio est, ꝙ filius qui accepit vxorem sine cõsensu patris, propter hoc nõ potest exhæredari. Et pari ratione nõ potest priuari alimentis: quia rõnes superius alleg. etiã militant in alimentis:† &
15 quia à pari [a] procedunt,exhæredatio & priuatio alimẽto
A rum,vt not.Bar.in l.si quis ex liberis.§.si quis ex his.ver. idem iudex.in ver.detuleras.s.de liberis agnoscẽ. Et idẽ Bar.in l.diuus.s.de parricid.in l.fi.C.de alen.lib.in prin. & per gl.in §.siue igitur.in verbo,habere.in auth.vt cum de appel.cog.& idẽ Bar.in trac.de alim. col.ij. ver.quero an ex causis.& Abb.in c.cũ haberet.col.fi.de eo qui duxit in mat.quã polluit per adult. Et ex his expedita sit ista l.

A Pari. Idem Alexan. consil. cciij libr.ij.vbi dixi. Ca.M.

In l.Verum est. Argumenta.

1 Factum non potest non esse factum.
2 Virginitas amissa semel,nunquam recuperari potest.
3 Facta per fictionem,infecta iudicari possunt.
4 Mortuus potest quandoque fingi viuus.

REGVLA XXXI.

VERVM est neq; pacta , neq; stipulationes factum posse tollere.quod enim impoßibile est, neque pacto, neque stipulatione potest comprehendi, ut utilem actionem,aut factum efficere poßit.

1 ¶ NOTA † quòd impossibile est factum nõ esse factum.ad idẽ tex.in l.in bello.§.facto.in prin.s.de capt.in l.si ita quis.s.de euict.& in l.j.§.si vir.s.de acqui.pos.& id auth.de æqual.dot.§.j.ver.quę igit.vbi dicit:qd em̃ factũ est,infectũ manere impossibile est:adeo ꝙ nec Deus ipse facere põt.ꝙ illud quod sit factũ,nõ sit factum.vt no.Bar. in l.nõ dubium.col.iiij.C.de legi.vbi alleg.tex.nostrum hic.& idem no.Bal.in l.fi.ver.his autẽ factis.C.de leg.&

in l.ex his.in fin.C.de testa.mil.latè tradit Soci.inferen-do ad pulchram quæstionem in consi.cij.in præsenti consultatione. Et facit ꝙ no. Bal.in l.eam quã.col.x.ver.circa quintum.C.de fideicom. Et ideo dicit tex.in l.j.in prin. C.de rap.virg.†quòd mulier corrupta & violata restitui 2
non potest. Et gloss.ibi in ver.non potest.dicit quòd etiã Deus facere non potest quòd illa quæ fuit corrupta non sit corrupta : licet enim omnia Deus posit, suscitare tamen virginem non potest post ruinam : vt dicitur in c.si Paulus.xxxij.quæstio.v.

¶† Et istud verũ est veritate inspecta : sed per viã fictio- 3
nis facta ꝓ infectis [A] haberi possunt, quãtũ ad effectũ iu- A
ris:vt notat Bar.in l.nõ dubiũ.col.iiij.& est gl. notabilis in clem.j.de immuni.eccle.in vers.pro infectis.cũ sim.vt dixi in c.fi.col.fi.in fi.de cõsti. Et ad idẽ tex.in l.non dubiũ.C.de legi.vbi pacta cõtra leges pro infectis habent.

A **Infectis.** Scilicet illis quæ sunt iuris positiui vt dixi super cle. vnica de immunit. ecclesia.ad marginem gloss.

¶ Nec obstat, quòd est impossibile quòd factum non sit factum:vt hic dicitur ibi,impossibile est.cum sim.s.alle. non videtur quòd per fictionem contrarium induci possit : quia fictio non habet locum super impossibili.l.qui ad certum.vbi Bar.s.loca.l.certe.in prin.s.de precar.

¶ Quia respondetur,vt declarat Barto.in l.sub conditione.s.de sol.col.j.lex non potest fingere illud quod est impossibile in suo genere:vt,quòd filius sit maior patre,vel quòd furiosus consentiat: sed bene fictio habet locum in eo quod est impossibile in aliquo casu particulari. Et satis est quòd possibile sit in suo genere.

¶ † Vnde fingitur quandoq;, quod ille qui mortuus est, 4
viuat.l.fi.s.de vaca.muner.in princi.l. bello admissi.s.de excu.tut. Et licet impossibile sit quòd mortuus viuat,satis est quòd possibile sit in genere quòd homo similis viueret:vt latius declarat Bar.in l. si is qui pro emp.col.xv. ver.tertio principaliter quæro.s. de vsucap. Et Alexand. refert in d.l.j.§.si vir.de acqui.posses.

In l. Quod attinet. Argumenta.

1 Seruus,tabellionatus officio fungi nequit.
2 Argentarij officium publicam causam habet.

REGVLA XXXII.

QVOD *attinet ad ius ciuile, serui pro nullis habentur: nõ tamen et iure naturali:quia quod ad ius naturale attinet,omnes homines æquales sunt.*

DE

¶ DE ista regula dictum fuit in l. in personam. ff. eo.
1 solum adde, quòd seruus † non potest esse tabellio. l. ge-
A nerali [a]. C. de tabu. lib. x. obstare tamen videtur, quia ser-
uus potest esse argentarius. l. prętor ait. §. sed & si seruus.
2 ff. de eden. † Et tamen officium argentarij publicam ha-
bet causam: vt dicitur in l. argentarius. in princip. ff. de
eden. potest dici quòd text. in d. l. generali. procedat ex
noua prouisione illius legis: quia text. dicit, deinceps, &
sic de cætero. vnde videtur pręsupponere quòd. secundum
iura Digestorum potuisset seruus esse tabellio. & ad istã
regulam vide aliam regulam quæ habetur j. eod. in l. in
omnibus officijs.

A Generali. Vbi latißimè Ioã. de Platea. & qua pœna puniatur domi nus qui permit tit seruũ sumere tabellionis officium, ibi in principi. l. Hiero. Chu.

In l. In eo quod. Argumenta.

1 Damni & lucri alia & alia est ratio habenda.
2 Hæreditatis titulus, censetur lucratiuus.
3 Hæreditas tũc lucratiuam causam habet quãdo soluẽdo est.
4 Lucratiua causa dicitur à lucro originem trahens, licet damnum afferat.
5 Lucrum dotis factum à marito, an dicatur ex causa lucratiua.
6 Lucrum vt verè dicatur causa immediata attenditur.
7 Donatio quare inter virum & vxorem prohibeatur.
8 Causa lucratiua vel onerosa qualiter ab origine sit iudicanda.

REGVLA XXXIII.

IN EO *quod uel is qui petit, uel is à quo petitur lucri potiturus est, durior causa est petitoris.*

¶ DE ista regula videbimus j. eod. in regu. l. in pari. vbi melius cadit.

¶ Sed quantum ad causam lucratiuam, de qua loquitur
1 iste tex. sciendum est, ꝙ † sæpenumero alia ratio dãni, &
alia ratio lucri habetur in l. Proculus. in fi. ff. de dã. infec.
l. si is cui. §. fi. ff. de fur. l. fi. §. licẽtia. C. de iure deliber. l. fi.
C. de codicil. l. qui autẽ. in princip. ff. de his quæ in fraud.
cred. l. cum hic status. §. si maritus. ff. de don. inter virum.
¶ Et hoc intelligitur nisi lucrum radicatũ sit: quia de tali
lucro idem quod de dãno iudicatur: vt per glo. in l. j. §. si
qs propter. in ver. in integrũ restitutiõe. ff. de itin. actuq;
priua. & not. Bal. post Cy. in l. cũ te. C. de don. ante nupt.
Bal. Ang. & Imo. in l. nõ amplius. §. j. ff. de leg. j. cum simi.
vt tradit ibi Alex. & in l. iij. ff. de dam. infect. in prin. in l.
ij. §. fina. ff. qui satisd. cog. & in l. cum emptor. ff. ad legem
Fal. & in consi. lxxxix. viso puncto. colum. penulti. libr. ij.

¶ Et de lucro agitur, & causa lucratiua dicitur quod agitur de hereditate & donatione causa mortis, vel inter viuos, vel de relictis in vltima voluntate. l. j. §. lucratiuas verò. C. de impo. lucr. descrip. libr. x. facit text. in l. si hæreditatem. ff. mand.

¶ † Et quod titulus hæreditatis dicatur lucratiuus, probatur 2 in l. inter stipulantem. §. si rem. de verb. obli. in l. fi. §. pe. C. de codicil. in §. si verò expectet. vbi Ang. in auth. de nupt & no. Alex. in cõsi. cij. super eo de quo quærit. col. pe. lib. iij.

¶ Et hoc habet locũ non solum in hæreditate extranei, sed etiam in hæreditate ascendentis. tex. cum glos. in l. si emancipata. C. de iuris & fac. igno. Et ita hoc ampliando Alex. dicit in d. l. inter stipulantem. §. si rem.

¶ Et de hereditate intelligitur, † quãdo hereditas est sol- 3 uendo, tunc habet causam lucratiuam: aliàs secus. vt not. Alex. post Dy. & Ang. in d. l. inter stipulantem. §. si rem. per l. si seruus legatus. §. item si domino. de leg. j.

¶ Et hoc videtur verum quando à principio constat hæreditatem non esse soluendo, prout loquitur text. in d. §. item si domino. aliàs secus videtur: † quia quando causa 4 trahit originem [a] à lucro, licet quandoque damnum af- A ferat, lucratiua dicitur. gloss. not. vbi Imo. in l. si duo. de acquiren. hæredi. in gloss. penulti.

¶ Similiter quod acquiritur ex causa pœnæ [b], acquisitũ dici- B tur ex causa lucratiua: vt not. Bar. in l. Mæuius. §. duobus. col. pe. de leg. ij. idẽ Bal. in l. nec d. nosam. in ij. opp. C. de pcib. imp. offe. facit tex. ĩ l. seru⁹ ea lege. ĩ fi. ff. de ser. expo. & quod no. Bal. per illũ tex. in l. milites. in fi. C. de testa. mil.

¶ Similiter acquisitum in ludo [c] dicitur ex causa lucratiua C acquisitũ: vt no. Bal. in d. l. j. circa fi. in versi. extrà quæro. C. si quid in fraud. patr. ¶ Et acquisitũ modico pretio, dicitur acquisitũ ex causa quasi lucratiua. gl. not. in l. apud Celsum. §. de autoris. in versi. causa. ff. de excep. doli.

¶ † An autẽ lucrũ dotis quod facit maritus ex forma sta- 5 tuti dicatur ex causa lucratiua? glo. no. in l. si donatarius. §. j. in ver. duntaxat. ff. de condic. ob caus. tenet quòd nõ [d]. D Sed ex causa onerosa acquisitum dicitur, quia propter onera matrimonij acquiritur. & Bal. ibi & Doct. alij communiter sequuntur: vt Alex. ibi dicit.

¶ Et idem Bal. in l. cum multa. C. de donat. ante. nupt. col. ij. in auth. præterea. col. penul. ver. præterea non est verũ. C. vnde vir & vxor. & in l. hac edictali. col. iij. C. de secũ. nupt.

a Originem. Vide j. nu. 8.

b Pœnę. l. apud Celsum. §. autoris. iuncta glo. in ver. noxa. ff. de dol. excep. Alex. l. cum mulier. col. ij. in fi. ff. sol. ma. C. M.

c Ludo. Andr. Tiraq. rep. l. si vnquã. in ver. donatione largitus. nu. 272. C. de reuocan. donat.

d Quòd non. Deci. consilio ccclij. num. 4. And. Tiraq. repetio. d. l. si vnquam. vers. donatione largitus. nume. 187. C. M.

nupt.& idem Bald.in consilio lxiiij.duo sunt.libro iij.in fin.& est bonus text.in l.j.§.lucratiuas.versicu.si verò.de impo.lucra.describ.libro x.

¶ Sed tamen aduertendũ est,quòd prædicta videntur procedere inspecta causa remota. Sed causa proxima & immediata huius lucri est vir ipse,& matrimonium:vt not. Bal.in auth.ex testamẽto.col.x.ver.xiij.cap.in fi.C.de collat.Et pro dicto Bal.est tex.in l.cũ quis.ſ.de do.prælег.in §.j.vbi dicitur,quòd matrimonij causa id lucratus est.& per illũ text.hoc trad.Bal. nouellus in trac.de dote,in vj. parte.in xxxvij.priuilegio,col.iij. Et ista causa proxima attẽditur:vt no.Bal.in d.auth.ex testamento.in loco præalleg.alleg.l.sed & si plures.§. in arrogato.ſ.de vulgari.

6 ¶ † Et ista ratione,quia causa immediata attenditur,tale lucrum dotis aduentitium dicitur:vt not.Bart.in l.si cum dotem.§.transgrediamur.in fi.ſ.solu.matri.per text.in l. j.vbi Bal.in fi.C.de bon.quæ lib.idem Bal.in l.si donatarius.§.j.in prin.ff.de condi.ob caus.

A ¶ Et certè cum tale lucrum marito [a] acquiratur, immediatè absque aliquo onere ex causa lucratiua acquisitum videtur: quia causa onerosa dicitur,quando onus est causa acquisitionis:vt in emptione cõtingit.l. apud Celsum. §.de autoris.verũ.si quis autem.ff.de excep.doli. Et ideo in dote dicitur causa onerosa.l.ex promissione.ſ. de acti. & oblig.quia dos datur pro oneribus.C. de iure dot.l.dotis fructus.ſ.de iure dot.l.dotem.ſ.de cast.pecu.

A Marito.Dicendum vt scripsi in tract. de donatio . factis in cõtractu matrimonij.nu.9. nu.18.C.M.

¶ Nõ sic videtur in tali lucro statuti quod marito defertur:quia ipse etiã absq; tali lucro cogebatur onera matrimonij subire:& videmus quòd tale lucrũ acquiratur etiã marito qui onera matrimonij non sustinuit:vt not.Bart. in l.nihil.ff.re.amot.Bal. in l.Deo nobis.per illũ text.C. de episc.& cler.in l.non sine.C. de bonis quæ lib.cũ simi.

¶ Et quòd tale lucrũ ex causa lucratiua dicatur procedere:expresse tenet Ang.in authẽ. de nup.§.adscriptitio.Et
7 ad hoc facit,† quia donatio est prohibita inter vir.& vxorẽ,quãdo donãs pauperior efficitur,non autem si lucrum remittitur.l.sed & si vir.§. quod legaturus.l.cum hic status.§.si maritus.el ij.ver.si miles.ſ.de dona.inter virum.

¶ Et ideo tale lucrum remitti potest vxori per maritum: quia causam habet lucratiuã:vt not.cõcludit Andr.Sicul. in consi.lix.illud in medio.col.ix.lib.ij. idẽ dicit Alex.in l.si socer.§.Lucius.ſ.sol.matr. & idem concludit Socinus in consil.

in consi.cxiiij.viso testamento.col.ij.ver.ad secundam rationem.

¶ Et ex decisione istorum concludendum est, tale lucrum statuti procedere ex causa lucratiua, attẽta causa proxima quæ inspicitur, vt dixi. Et allex.§.in contrarium possunt habere locum considerando causam remotam quæ non attenditur.l.socium qui in eo.supra pro socio.

¶ † Non obst. ꝙ causa lucratiua vel onerosa debet iudicari ab origine, secundum glo.in d.l.si duo.§.de acqui.hære. Quia illud procedit quando causa de sui origine & natura habeat causam lucratiuam. Nam licet accidentaliter damnũ occurrat, non attenditur prout est in hæreditate, de qua illa gl.loquitur: non sic videtur in lucro statuti quod de sui natura causam habet lucratiuam per supradicta. Et ideo secundum principalem eius naturam iudicari debet: arg.l.si quis nec causam.§.si cer.pet. 8

In l. Semper in stipulationibus. Argumenta.

1 Acta à partibus attendi debent in contractibus.
2 Propositum nil operatur, si in mente retineatur.
3 Verba non sunt curanda, vbi mens disponentis est aperta.
4 Animus hominis ex ipsius cognoscitur loquela.
5 Actum id præsumitur, quod tacitè subintelligitur.
6 Actum etiam esse dicitur, quod ex rei qualitate colligitur.
7 Consuetudo attenditur, si quod actum est non intelligitur.
8 Contractus secundum loci consuetudinem attenditur, si contrahentis mens ignoretur.
9 Doctor secundum consuetudinem studij præsumitur conduci.
Notarius præsumitur rogatus ad clausulas consuetas.
10 Consuetudo quælibet, cuiuslibet consuetudinis regula esse debet.
11 Clausula codicillaris præsumitur apposita de voluntate testatoris.
Notarius in instrumento dotis hypothecam apponere potest.
12 Pœna quando contractui possit adijci.
13 Iuramentum quare possit in contractu apponi.
14 Contractus secundum quam consuetudinem extendi possit.

REGVLA XXVIIII.

SEMPER *in stipulationibus et in cæteris contractibus id sequimur quod actum est. Vnde si non appareat quid actum est, consequens erit ut id sequamur quod in regione in qua id actum est, frequentatur. Quid ergo si neq; regionis mos appareat, quia uarius fuit? Ad id quod minimum est redigenda summa est.*

A Dictum est. Quid in matrimo. vide text. & ibi no.i c.tua nos. de sponsa.

¶ NOTA † ꝙ in cõtractibus primo attendit̃ qđ actũ est à partib⁹. ad idẽ tex.in l.sed Celsus.§.si fundus. de cõtrah.emp. vbi dicit̃, q: in cõtractu potius id quod actũ est, quàm id qđ dictũ est ᴬ sequi debet. Et in cõtractibus veritas rei poti⁹ quàm scriptura ꝑspici debet: vt dicit̃ in l.j.C. 1 A

plus

plus vale.quod agi.& in l.iij.eo.tit.vbi dicitur,non quod scriptum est, sed quod gestum est inspicitur.Iustum est enim voluntatés contrahentium magis,quàm verborum conceptionem inspicere,vt dicitur in l.fi. in prin.C.quæ res pig.obli.pos.ad idem text.in l.in conuentionibus.ff. de verb.sig.in l.promittendo.in prin.ff.de iur.dot.

¶ Et prædicta procedunt quando constat de voluntate,& apparet quod actum est,vt hic dicitur.Secus si non apparet:quia tunc plus valet scriptura,quàm quod actum est.l.si alij.in fine.ff.de vsufruct.lega.qui text. ita intelligitur,vt declarat Bartol.post gloss.in l.in ambiguo.ff. de rebus dubijs.

2 ¶ † Et ratio est,quia propositum in mente retentum nihil operatur.l.si repetendi.C.de condict.ob caus.Et non sufficit testatorem ita voluisse nisi disponat.l.quidam cùm filium.vbi Bal.& Imo.ff.de hære.insti.

3 ¶ Et est communis doctrina,quòd † receditur à verbis quando aliter cõstat de mente disponentis:vt not.in l.non aliter.in princip.de lega. iij. & late tradit Bartol.in l.non dubium.col.ij.ver.secundum dubium est. C.de legi.Bald.in l.iurisgentium.§.pactorum.ff.de pact.Ang.in consil. ij.præmitto primo.col.ij.Aretin. in consi.lxvj.viso puncto.col.j.in singu.Alex.in consi.cxvj.animaduersis statutis.col.ij.lib.ij.Sic ergo si non apparet quod actum est,non est recedendum à verbis:& actum videtur quod ex verbis colligitur:quia videtur quis habere voluntatem prout verba sonant.l.Labeo.§.idem Tubero.de supell.leg.& in l.nepos Proculo.de verb.sig.& id loquitur quod ex his quæ significantur sensit. & ideo à verbis contractus non est recedendum.l.si quis stipulatus sit Stichum.de verb.oblig.l.fideiussores magistratuum.ff.de fideius.quæ iura ad hoc alleg.Paul.de Cast.in consil.ccxxvij.super primo.& in cõsi. clxj. in præsenti causa.ad idem tex.in l.fi.C.communia vtriusque iud.vbi tenor stipulationis inspicitur.Et in stipulationibus verba ex quibus obligatio oritur,inspicienda sunt.l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus. in fi.ff. de verb.oblig.

4 ¶ † Et ex loquela hominis eius animus iudicatur:vt not.Bald.in l.sed & reprobari.in prin.ff.de excus.tuto.Et verba contractus sunt forma contractus,quæ forma dat esse rei:vt not.Bald.in l.quoties.col.ij. C.de suis & legit.& nullum est magis nostræ mentis testimonium, quàm qualitas inspecta verborum.vt not.Bal.dicit in c.j.de test.cum simi.vt tradit And.Sicul.in consi.lvj.lib.ij.in consi.ix.col.pen.lib.iij.in consi. xx. col. pen.eo.lib.iij.& in consi.xlij.col.iij.in eod.lib.

5 ¶ †Similiter actum videtur etiam illud quod tacitè intelligitur: vt not. Bar.hic per l.cũ quid.ff.si cer.peta.vbi hoc probatur in his quæ sunt de natura cõtractus.illud tamẽ nõ videtur propriè ex cõuentione contrahẽtium,sed potius ex prouisione legis:quia tex.ibi dicit,agi intelligit, & pro cauto habet.& declarat illũ text.Aret.in l.iiij.§.Cato.col.xiij.de

.verb.

verb.oblig.facit quod no.Bar.in l.cùm stipulatus.de ver.obli. vbi concludit quòd oblig.ad interesse quæ tacitè in obligatione facti intelligitur,non dicitur ex dispositione hominis,sed legis.

¶ †Item actum videtur illud quod ex qualitate rei colligitur, vt notat 6
Barto.hic post glo.not.ad idem glos. & ibi Bartol.in l.j.§.qui superficiem.ff.de superficie.in verbo,agendo.quæ dicit quòd ex qualitate pretij colligitur an fuerit venditio vel locatio,vt not.Barto.in l.patronus. §.j.col.ij.de leg.iij.Petr.de Anch.in consil.ccccij.pluribus rationibus. col.ij.Alexan.in consil.xxvj.consideratis verbis. lib.iiij.& Areti.in cõsilio vj.viso instrumento visionis.colũ.penult.Et quando in fine instrumenti dicitur, Actum in tali loco.verbum illud, actum,rem perfectam significat.Paul.de Cast.in consil.cciiij.ad primum quæsitum.Bald.in l. quod sine.C.de testamen.

¶ †Secundo colligitur hic,quòd in contractibus si nõ apparet q actum 7
sit secundùm supradicta,recurritur ad consuetudinem: videtur tamen quòd in primis consuetudo ipsius contrahentis inspiciatur.l. vt vniuersorum.s̃.de pign.actio.l.qui semisses.s̃.de vsur.& in l. hæredes palàm. §.si quid post.in fi.ibi,ex consuetudine patrisfamiliàs vel regionis.s̃. de test.& in l.si seruus plurium.§.fi.de leg.j.ibi,ante omnia ipsius patrisfamiliâs consuetudo,deinde regionis.

¶ Vnde concessio facta ab ecclesia,videtur facta secundùm consuetudinem ecclesiæ concedentis:vt not.Alex.in consi.cxxiiij.consideratis his. col.ij.libro quinto.

¶ †Et consuetudo vltima attenditur.l.Mela.§. quid ergo. de alimen.& 8
cib.leg.& tradit Alex.in consi.v.si vera sunt.col.fi.lib.v.

¶ Sed cessante consuetudine contrahẽtis,secũdùm cõsuetudinem loci contractus interpretatur: vt hic dicitur: ad idem tex.in l.q si nolit. §.qui assidua.s̃.de ædil.edict.& in l.si fundus.s̃.de euict.in l.si prius.§.placuit. s̃. de aqua pluuia arc.& in c.cæterùm.de dona.& not.Bart. in l.fi.in princip.s̃.de his quæ in fraud.credi.& in l.si procurator. in princ.s̃.de iure fisci.

¶ †Et ideo doctor conductusvidetur conductus secũdùm 9
consuetudinem studij:vt no.Barto. in l.nemo est qui nesciat.s̃.de duob.reis.Et magistratus etiamvidentur creati secundùm consuetudinem: vt not. Bart.in l.magistratus.in prin.s̃.ad municip.

¶ Et notarius rogatus videtur vt apponat clausulas consuetas[a]:vt not.Bar.per illum tex.in l.fi.C.de fideiuss. A

¶ †Et generaliter quęlibet dispositio recipit dispositionẽ 10
à consuetudine,vt est dictum Inn.in c.olim.de ver.sig.& sequitur Abb.in c.certificari.de sepul.cum si. vt late congerit

A Consuetas. Vide Paul. de cast.in l.j.ff.de iur.om.indi.& latissimè per Alex in l.si finita.de dam. inf. Barba.in consil.ix.col. pen. in iiij.volu. & Ias.i l. Gallus. §.idem credendum. de liber. & posthu.& d. Philipp. in ca. cum M. hic allegato.colũ. ij. in v.not. H.C.

gerit Feli.in c.cum M.col.iij.& iiij.de consti.

¶ Et prius Alex.in l.huiusmodi.in prin.de leg.j.& in consi.xxvij.in causa & lite.lib.ij.& in consi.cvij. pro inuestigatione.col.pe.eo.lib.ij.& in consi.xxxvij.viso dicto instrumento.col.ij.lib.j.Et do.And.Sicu.in c.quo ad trãslationem.char.iij.de offi.leg.& in consi.v.col. pe.li.j.& in consi.vij.col.ix.& in consi.xiiij.col.pe.& in cõsi. xxxvij. col.v.in consi.lj.col.iij.in ij.li.Et adde tex.in l. item eorum.§.decuriones.ibi,secundũ consuetudinẽ locorum.& idẽ no.tradit Bar.in l.Paulus.la j.in prin.ff.de sol. & not. Ang.in consi.lxxxv.ex themate.Bal.in l.ita demum.§.fi. ff.de arb.in l.si certis annis.col.iij.versi.credo autẽ.col.fi. C.de pac.Ro.in consi.xciiij.visis his.col.fi.& Ang.in cõs. clxxxiiij.ex forma & serie.col.j.in fi.vbi alle.tex.nostrũ hic,& Bal.in cõsi.cxcvj.tres sentẽtiæ.li.j.Cum.in cõsi. ij. proponit.col.ij.& Soc.in cõs.xciiij.præstãtissimi.col.iij.

11 ¶ Ex prædictis infertur,quod † clausula codicillaris videatur apposita de voluntate testatoris,ex quo consuetum est quod apponatur.cõtra Bar.in l.j.in vj.q.ff.de iur.codi.Ita And. Sicu.cõcludit in d.c.quo ad translationẽ.de offic.dele.& Alex.in cõsi.j.col.ix.in prin.li.v.& facit quod not.Bal.in l.j.col.fi.ff.so.ma.in ver.sed ponamus cõtrahentes. vbi dicit,quod notarius potest instrumento dotis apponere hypothecam,de qua cõtrahentes nihil dixerunt:quia videt rogatus vt apponat clausulas quæ sunt de natura cõtractus.

12 ¶ Et pari ratione videtur, quod † pœna apponi possit in contractu : quia consuetum est quòd pro obseruatione contractus pœna apponatur.

A ¶ Contrarium [a] tamen decidit Bal.in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit.de iureiur.in princi.in versic.non tamen præsumam pœnam. vbi dicit,quòd pœna non præsumitur etiam sub dictione,& cætera:quia non est vniformis. & Socin.sequitur in l.Gallus.§.item credendum. colum. secunda de liber.& posthum. Adde quòd contrarium Angelus dicit in l.ij.supra de iurisdict.omnium iudicum.in principio versicu. potest & aliter exemplificari. vbi inquit, quod ille qui habet potestatem vendendi bona fiscalia,potest apponere omnia pacta pœnalia secundum mores regionis.& idem Abbas dicit in capit.secundo de precar.vbi loquitur in mandato ad pacem faciendam.Et hoc potest procedere quando esset consuetudo vniformis circa pœnam.

a Contrariũ. & bene,vt plenè dixi ad Alc. cõs.xxviij. lib. ij.facit ff. eo. l. cõtractus. nu. 13.C.M.

Et

¶ Et pari ratione†iuramentum videtur, quòd ratione cõ suetudinis apponi posit in contractu. 13

¶ Sed non est verum:quia iuramentum requirit formalitatem verborum,& specificam expresionem:vt no. Abb. post Ant.de But.in c.pe.de iureiur.& prosequitur Soci.in d.§.idem credendum.

¶ Et pari ratione idem videtur quòd ratione consuetudinis in contractu venditionis apponi posit constitutum. Sed contrarium in hoc Alexã.concludit in consil.xxviij. viso & præhabito.lib.ij.

¶ Et in effectu videtur quòd supradicta intelligantur in his,quæ sunt de natura contractus:secus videtur in alijs: vt not.Alex.in cõsi.præalle. vnde in substantialibus non fit supplementum à consuetudine:vt no.Ioan.And.in tit. de instru.edi.§.instrumentum.col.iij.ver. quòd si à cõtractibus.& Ang.in l.licet.C.locati.

¶ Et vlterius notandum est,+quòd illa facultas extẽdendi cõtractum secundum consuetudinẽ loci,habet locum in notario qui rogatus fuit.Secus [a] est in eo cui alterius rogatus committuntur:quia ille nihil potest exprimere, nec declarare: cum officium eius sit transcribere, & non addere,nec interpretari:vt no.Bal.dicit in rub. C.de fide instru.in col.vj.in ver.quarto quæritur. Quod tamẽ non videtur procedere sine dubio:quia ista interpretatio quæ fundatur in consuetudine non adhæret personæ notarij qui rogatus fuit:& ideo videtur quòd etiam per aliũ notarium fieri posit: [b] ex eo quod no.Bar.in l.argentarius. in prin.supra de eden.& Alex.ibi specialiter hoc dicit. 14 A B

A Secus.Idem Alex.cõ.clxiij. col. fi. (vbi dixi)lib.vij.Hippol.Marl.sing. cxxiij. Deci. l. vt liberis. col. iij.C.de collat. C.M.

B Fieri posit. Vide latisimè per do.Bart.in consi.ix. in pe. col.in iiij. vol. & Ias.in l.Gallus.§.idẽ credẽdum.de libe & posthu. H.C.

¶ Vltimo notandũ est ad supradicta ꝙ ista cõsuetudo interpretatiuè non requiritur ꝙ scripta sit:vt not. Areti.in consi.xj.procedendum.& in d.c.cum M.vbi alleg. Anto. de Bu.qui hoc dicit in c.fi.de consuet.in v.char.in ver.ex his dicit Nicolaus de Mata.Et idem Alex. in consil.cvij. pro inuestigatione.col.pe.l.ij.finis.

In l. Nihil tam naturale. Argumenta.

1 Consensus in dissoluẽdo requiritur,cuius & in contrahendo.
2 Testes tot in reprobando testamento requiruntur, quot in probando.
3 Solutio debiti, si citrà instrumentum probari nequeat, nec ipsum debitum.
4 Donatio hodie fieri potest pacto nudo.
5 Actus si quid cum fit, requirit, idem cum dissoluitur necessario exigit.

Testa

6 Testamentum primum ad pias causas factum coram septem testibus an tollatur per secundum coram duobus factum.
7 Spiritualia facilius construuntur, quàm destruantur.
8 Matrimonium facilius contrahitur, quàm dissoluatur.

REGVLA XXXV.

NIHIL *tam naturale est, quàm eodem genere quodq; dissoluere, quo colligatum est.* Ideoq; *uerborum obligatio uerbis tollitur: nudi consensus obligatio contrario consensu dissoluitur.*

¶ ISTA regula etiam habetur in c.j.extra eo.tit.vbi
A dicitur quòd omnis res [a] per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur.facit tex.in §.fi.insti.quib.modis tol.obli.& in l.j.C. quan.lic.ab empt.disce.& in l.prout
1 quisque supra de sol. ¶ Et ideo † cuius consensus in contrahendo requiritur, eiusdem etiam in dissoluendo interue
B nire debet. [b] authen.contrà si filij.C. de repud.in fine, & ibi Bartol.
2 ¶ † Et quot testes requiruntur in probãdo testamentum, pariter tot requiruntur in reuocatione testamenti: vt no. per glos.in l.cum proponeretur.de leg.ij. vnde si ex forma statuti legatum potest probari duobus testibus: eodẽ modo reuocatio legati poterit duobus testibus probari: vt no.Bal.in l.fi.col.fi.versi.ex hoc infero.C.de fideicom. & sicut collatio beneficij potest probari testibus: pariter
C renũtiatio beneficij testibus probari poterit: [c] vt no. Bal. in l.ij.in fi.de resti.spol.
3 ¶ † Et si solutio debiti non potest probari nisi per instrumentum ex forma statuti, pariter idem erit in contrario, videlicet in debito quod non poterit testibus probari, secundum Pet.de Anch.in consi.ccclj.in quæstione.

¶ Et si contractus est bonæfidei, pariter & distractus erit bonæfidei.l.ab emptione.vbi Bartol.supra de pactis. Et
4 sicut † hodie pacto nudo donatio fieri potest. l. si quis argentum.C.de dona.sic etiam nudo pacto resolui potest: vt not.per glo.& doct.in d.l.ab emptione.

¶ Et sicut pignus solo consensu contrahitur. l. j.supra de pigno.actio.ita etiam solo consensu resoluitur.l. pen.C. de pig.not.per gl.in l.si tibi.§.de pignore.supra de pact.

¶ Et si tenuta data fuit de facto parte non citata, pariter non citata parte potest reuocari: vt no.Bart.in l.si pacto quo pœnam.C.de pact.facit quod not.per glos.in l. mi-

A Res.Vide Iaso.in l. quẽadmodũ. de acq. pos.in ij.not.& Bar.in l.actor. §.rẽ rat.ha.pe. colũ.& Ias.l.j. C.qñ non pet. par.col.v.ver. quinto no. &c. H.C.

B Debet.Hippol.Mars.sing. dclxix.C.M.

C Poterit. Decius. l.cũ posteaquã. in fi.C. de pact. C.M.

nor.in ver.Seius.ſupra de euict.cum ſim.vt tradit Alex.[a] A
in d.l.ſi pacto quo pœnam.in vlt.not.

A Alex.cōſ.v. colum.j. lib.ij. Hipp.Marſ.ſingul.cxcv, ſing. cccxx.C.M.

¶ † Et omnia ſupradicta procedunt quando in conficiendo actum de neceſsitate aliquid requiritur.[b] nam tunc B 5
etiam in reuocatione illud adhiberi debet.Secus ſi vltra neceſsitatem ex abundanti aliqua ſolēnitas adhibita ſit: quia tunc illa ſolennitas non eſt neceſſaria in reuocatione:vt no.declarat Bar.in l.hæredes palàm. §.ſi quis poſt. ſupra de teſta. vbi inquit, quòd dum ibi dicitur,quòd in mutatione teſtamenti omnia ex integro facienda ſunt, intelligitur omnia quæ de neceſsitate fieri debuerint. Quid enim ſi in primo teſtamento fuerūt decem teſtes? nam̄ ſatis erit reuocare teſtamentum coram ſeptem. Et ideo conſuluit Pau.de Caſt.in conſil.cclxij.dubium facit in ſupradicto puncto.quòd † primum teſtamentū ad pias 6
cauſas factum coram ſeptem teſtibus,tollatur per ſecundum factum coram duobus teſtibus.Et ſequitur Alexan. in l.hac conſultiſsima.§.ſi quis autem.col.fi.per l.ij. ſ̄.de iniuſt.rup.teſt.Et idem Alex.concludit in conſi.cxlvj.viſo themate,col.fi. lib. ij.quia non ſunt in conſideratione quæ abundant.l.iij.C.teſt.& idem Alex.in conſi.cvj. viſo & diligenter conſiderato themate.col.ij.verſi.quinto adduco quod dicit do.Ant.in iiij.lib,& idem Andr.Sicul. in conſil.xliij.col.iiij.lib.iij.

B Requirit̄.Vide Iaſ.poſt Baldū.&Mod.in l. ſiue apud'acta. C.de trāſa. co. ij. & eūdē poſt Bar.ſ l.ſi vnus. §. pactus . viij. col.de pac. & ſ l.more. de acqui.hæ.& in l. quod iuſsit.co. iij.ver. ſecūdo principalr̄ no. de re iu. H.C.

¶ † Item iſta regula nō habet locum in ſpiritualibus quæ 7
facilius conſtruuntur quàm deſtruantur.& dicit text. in c.inter corporalia.in princi.de transla.præla.vnde vt ibi dicitur,ſolus epiſcopus honorem dare poteſt:ſolus auferre non poteſt.

¶ † Et ideo matrimonium facilius cōtrahitur, quàm diſ- 8
ſoluatur.vt dicit tex.in l.conſenſu.in princi. C.de repud. nam ſolo conſenſu contrahitur.c.cum locum. de ſponſal. l.ſufficit.xxvij.q.ij.cum ſimi.vt ſupra dictum fuit in regula,nuptias.ſupra eod.& tamen ſolo conſenſu diſſolui non poteſt. imò nullo modo : quia quos Deus coniunxit homo non ſeparet.c.ij.de transla.prela.c.an quod.xxiiij. q.ij.& in c.ex parte.de conuer.coniug.

¶ Et idem eſt in baptiſmo & in ordine,vt no.per gl.in c. j.de re.iur.quia in iſtis in quibus imprimit̄ character ſpiritualis,cōtrarius actus proprie interuenire nō poteſt : vt Abb.dicit in d.c.j.ſicut in virginitate, quæ ſemel amiſſa recuperari non poteſt:vt dictū eſt ſ̄.in regu.verum. ſ̄.eo.

in l.

In l.Culpa est.Argumenta.

1 Assessor se peritum asserens, de imperitia tenetur.
2 Officialis, quæ ad alterius spectant officium attentare non debet.
3 Procurator vel negotiorum gestor quare non dicatur facere quæ ad se pertinent.

REGVLA XXXVI.

CVLPA *est, immiscere se rei ad se non pertinẽti.*

A ¶SIMILIS regula habetur eo.tit.in vj.in regula, non est sine culpa[a]. 1 †Et exemplificari potest in assessore qui videtur asserere se peritum: ideo propter imperitiã tenetur.l.j.§.quod quisq; iuris.

¶Et pari ratiõe medico imperitia imputatur.l. illicitas. §.sicuti.ff.de offic.præsidis. Deliquit enim quis officium alterius vsurpando.cap.tua nos.de homicid. Ideo debet quis abstinere ab officio cuius se idoneum non esse cognoscit.c.non punienda.§.fin.j.q.j.& facit text.in l.doli mali.§.fi.s.de noua.vbi quis non debet esse curiosus de rebus alienis.

2 ¶† Et vnus officialis non debet se de officio alterius intromittere.vt no.Bar.per illum tex.in l.prouincijs.C.de numer.actuar.& chartul.lib.xij.& not.Bal.in l.repetita. C.de epis.& cler.cum sim.vt tradit Andr.Sicul.in consil. xlv.col.iij.lib.iij.

¶Et verbum illud, ad se non pertinenti, tollit contraria de quibus glo.opponit:quia verbum pertinere, latam habet significationem.l.verbum pertinere.de ver.sig.

3 ¶†Vnde illud quod quis facit tanquam negotiorum gestor, vel procurator, vel intuitu pietatis dicitur ad eum pertinere:quia facultas sibi datur à iure: ideo pertinet ratione officij, vt in tutore & procuratore:& ratione amicitiæ, vt in eum qui alterius negotia gerit: vel ratiõe humanitatis.l.non tantùm.ff.de appel. Nam hominem affici beneficio hominis interest. leg. seruus ea lege. s. de ser.expor.& not per Dyn.in d.reg. non est sine culpa. & ibi prosequitur an quis teneatur aliũ defendere. de quo dixi in c.j.de offi.deleg.finis.

a Culpa. Vbi videas plura exẽpla p Dy. & latissimè per eius add.& per Io.And.in mercur. vbi ponit q.an testis qui non iuratus se immiscuit ferẽdo testimoniũ: & falsum dixit, q teneatur pœna falsi. H,C.

In l.Nemo qui. Argumenta.

1 Absoluere nequit, qui damnare non potuit.
2 Absoluere quando possit, qui damnare nequiuit. & nu.3.
4 Absoluere qui põt ex priuilegio, non statim dãnare poterit.

REGVLA XXXVII.

NEMO *qui condemnare non potest, absoluere potest.*

a Noto. Caue, q a Haloãder legit: nemo qui cõdemnare potest, absoluere non potest. qđ de se magis arridet & congruit cũ l. qui cõdemnare. ꝟ. de re iud. tamẽ oẽs codices habent vt hic legit Deci. & oẽs ita legunt, non ausus sum mutare. C.M.

b Correctoria. Vide latissimè Ias. in l. q cõdemnare. de re iudicata. in princi. ij. col. ver. vltra scribẽtes &c. & in prin. l. vbi ponit plura exẽpla ad regulã nostram.

c Feli. Quem vide vbi ponit tres fallentias ad reg. nostrã.

¶ NOTO [a] regulam negatiuam, † ꝙ qui non potest A
1 condemnare, non potest absoluere, & isto modo arguit
Iurisconsultus in l. solent. in prin. ꝟ. de offi. procon. & lega. Et ibi Bal. in ij. not. dicit, quòd qui non potest condẽnare condemnando, non potest absoluere absoluendo. Et à contrario sensu, qui potest condemnare, potest absoluere: vt dicitur in l. qui condemnare. ꝟ. de re iudic.

2 ¶ † Et à regula nostra hic bene procedit, quando quis nõ potest condemnare ex defectu iurisdictionis. Secus si nõ possit condemnare ex priuilegio personæ: quia tunc absoluere potest. l. quoties. C. vbi senat. vel claris. & Bal. ibi rationem adducit: quia priuilegium non debet nocere priuilegiato.

3 ¶ Secundo † fallit in materia correctoria [b], quia si tollitur
B potestas condemnandi, non videtur adempta potestas absoluendi. glos. not. in cle. j. in ver. contra eos. de hæret. quam ibi Card. Imol. & Abb. sequuntur, licet Soci. & Aretinus in rub. de acqui. pos. videtur illam impugnare.

¶ Sed pro illa facit: quia absolutio fauorabilior est. l. fauorabiliores. ĵ. eo. l. cùm Arrianus. ꝟ. de act. & oblig.

¶ Vnde licet tollatur potestas condemnandi, nõ videtur eadem ratio quòd tollatur potestas absoluẽdi. Et ad hoc facit: quia licet absens non possit condemnari. l. absenté. ff. de pœnis. l. absentem. C. de accusa. Si tamen de innocentia constet, absens absolui potest: quia officium iudicis magis exuberat in absoluendo: vt not. Anto. de But. post Io. And. in c. veniens. de accus. & Barth. Veronen. in consilio xlj. incip. licet inuitus. col. fi.

4 ¶ Et pari ratione videmus † quòd ille qui habet potestatem absoluendi ex priuilegio, non habet potestatem cõdemnandi: vt not. Ioã. And. in c. canonica. de sent. excom.
C Domini. in d. c. cùm inferior. xxj. dist. Felin. [c] in cap. non potest. in prin. de re iud.

¶ Et secundùm superius dicta regula hic declaratur: quia dum hic dicitur, quòd qui non potest condemnare, non potest absoluere, procedit vbi sit eadem ratio: prout est quando est defectus iurisdictionis: quia tunc qua ratione non potest condemnare ex defectu iurisdictionis, pari ratione

tione non potest absoluere: quia absoluere & condemnare sunt in eadē specie iurisdictionis: vt not. Bal. in l. imperium. col. iij. versi. circa tertiū punctum. ff. de iurisd. om. iud. alleg. text. in l. solent. Et ideo præscripta potestate absoluendi, est præscripta potestas condemnandi, secundùm Inno. in c. dilecto. de offic. archid. sequitur Bal. in l. imperium. colū. iiij. ver. circa vltimum. quia sunt eiusdem speciei, vt dictum est.

¶ Secus vbi potestas condemnandi tollitur in priuilegium, & potestas absoluendi datur in priuilegium: quia tunc non est eadem ratio, quòd sicut potest absoluere quòd possit condemnare: vel si non potest condemnare, non potest absoluere: quia priuilegium noceret priuilegiato, vt dicit Bald. in d. l. quoties. Et quia inducta in fauorem resultarent in odium, contra l. quod fauore. C. de legib.

¶ Et ideo in casu glo. in d. cle. j. de hæret. considerandum est, quòd dum ibi dicitur in tex. quòd tollitur potestas condemnandi, glos. dicit, quòd remanet potestas absoluendi: quia non mutatur ibi, episcopus habebat potestatem condemnandi, id est soluendi.

¶ Si ergo tollitur potestas condemnandi, remanet potestas absoluendi: quia illa potestas condemnandi quæ tollitur, respicit fauorē rei vt condemnari non possit: vnde non extendatur vt absolui non possit: quia non est eadem ratio. Et tali casu glo. bene dicit.

¶ Si vero ibi sublata esset potestas absoluendi, an remaneret potestas condemnandi? glos. ibi sentit, quòd sic, attenta ratione sua, quia mutatio fuit limitata.

¶ Et hoc non videtur verum: quia si tollitur potestas absoluendi videtur tolli potestas condemnandi: quia eadem ratio videtur in vtroque per supradicta.

¶ Et isto casu potest saluari opinio Pet. de Anch. qui tenet contra illam glos. in d. clem. j. & Aret. & Soc. in rub. de acqui. poss.

In l. Sicuti pœna. Argumenta.

1 Hæres nec ex delicto defuncti potest lucrari, nec pœna teneri.
2 Pupillus nec lucrari, nec obligari potest, citra tutoris autoritatem.
3 Ecclesia in eo, in quo fit locupletior, teneri potest.
4 Possessor bonæ fidei non ad damni æstimationem, sed quo locupletior factus est, tenetur.

REGVLA XXXVIII.

SICVTI *pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet: ita nec lucrum facere si quid ex ea re ad eum peruenisset.*

1 ¶ NOTA quòd sicut † hæres non obligatur ad pœnam ex delicto defuncti: ita pariter ex delicto defuncti lucrari non debet: & ideo tenetur de eo quod ad eum peruenit, vt hic, & in l. in hęredem. ff. de ca-

lum.& in l.hæredem.supra de dolo.cum simi.alleg.in glo.hic.& ad idē text.in l. quod diximus.§.fin.in l.quod autem.supra quod met.cau.in l. j.§.si.supra de vi & vi arma.in l.vi pulsos.C.vnde vi.l.iij.§.ex re furtiua.ff.de pecul.in l.si cum exceptione.§.Pedius.cum simi. ibi in glos.alleg.ff.quod me.caus.

¶ Similiter est in pupillo,†qui sicut non obligatur absq; autoritate tutoris,ita pariter lucrari non debet:vnde tenetur de eo quod ad eum per uenit.l.ij.§.si seruus.ff.de tribu.l.j.§.j.supra de auto.tut.l.fi. C.de vsuca. pro emptore.& in §.sinautem.insti.quibus alien.lic. 2

¶ Idem est†in ecclesia quæ tenetur in eo in quo fit locupletior: vt nota. per glo.& Bart.in authen.qui res.C.de sacrosanc.ecc.Bal.in l.iubemus. §.sanè.in princ.de sacrosanc.ecc.in l.si prædium.in princi.C.de prædijs mino.Abb.in c.si quis presbyterorum.in fi.de reb.ecc.non alien. Alex. in consil.iiij.viso processu.colum.j.in fi.lib.iiij.Andr.Sicul.in consil.xl. col.x.lib.j. 3

¶ Idem est in bonæfidei possessore† qui non tenetur ad æstimationem damni,sed dumtaxat in eo quo fit locupletior.l.item veniunt.§.eos autem.l.sed & si lege.§.consuluit.supra de peti.hær.& facit tex.in l.idéq;. §.si mandauero.supra mand.vbi quis non debet lucrari ex actu pro quo ad damnum noluit obligari. Et in notab.q.tradit Barto.in l.quia poterat.supra ad Trebel.vbi in fin.concludit,quòd socius non debet aliquid lucrari ex negotio pro quo noluit ad periculum teneri,cum simi. vt tradit Alex.in vlt.not.Et Ang.Are.in §.illud.in fi.insti.pro socio.Adde tamen quòd quandoq; quis lucratur ex actu pro quo de damno non tenetur:vt est text.in l.si negotia.ff.de nego.gest.& illud contingit propter culpam eius qui negotia insolita aggreditur, vt ibi habetur. Et ad supradicta faciunt quæ dicta sunt in l.secundum naturam.supra eo. tit. 4

In l. In omnibus. Argumenta.

1 Factum reputatur,quod metus causa fuit ne efficeretur.
2 Metus iustus quis,& quare dicatur.
3 Metus minor in muliere quàm in masculo attenditur.
4 Timor iustus putatur,quod ex præcepto regis oritur.
5 Metus iustus incutitur,quum regius officialis alicui minatur.
6 Metus iustus etiam dicitur,quod ab excommunicatione infertur.
7 Metus indicijs probatur & præsumptionibus.
8 Metus facilius probatur duobus testibus,quàm libera voluntas centū testibus.
9 Metus non præsumitur,si in conspectu iudicis quid efficiatur.
10 Testibus affirmantibus plus creditur,quàm negantibus.
11 Metus etiam iuramento probari potest.
12 Protestatio an in metu sit necessaria.
13 Protestatio clandestine facta quando prosit.
14 Metus libera superueniente voluntate purgari potest.
15 Vxor consentiens marito contrahenti,metu acta creditur.

REG

REGVLA XXXIX.

IN omnibus causis pro facto accipitur id in quo quis alium perhorrescit quo minus fiat.

1 ¶ NOTA quòd † pro facto habetur illud quod factum non fuit propter metũ. ad idem tex.in l.j si propter met.iu.non app. ¶ Et notatur per glo.hic.& adde tex.in cap.fi.de appel.Et ad declarationem istius regulæ primo videndum est qualis metus requiratur.

¶ Secundo, qualiter metus probetur. ¶ Tertio,an protestatio necessaria sit:& qualiter fieri debeat.

¶ Quarto,quando metus purgari videatur.

2 ¶ † Circa primum,metus debet esse iustus,vt dicitur in c. si.de app. & non intelligitur iustus, ita quòd iuste inferatur: quia pro tali metu iustè illato quis conqueri non potest.l.si mulier.in prin.vbi Bar.s̃.quod met.cau.no.per glo.in l.qui aliena.§. fi.in ver.non fieri. in fi.C.de acqui. here.cum simil.vt tradit Alex.post Pau.de Cast. in l.cum

A aliquis.C.de iure deli.& dixi in d.c.fi.de app.Sed iustus[a] metus intelligitur quod sit probabilis & non vanus:vt Abb.dicit post Ioan.And.in d.c.fi.quia vani timoris nulla est excusatio.vt in reg.vani timoris.j.eo.in l.metũ autem.s̃.quod met.caus. Et ideo requiritur metus mortis vel cruciatus corporis.l. continet.s̃. quod metus causa.l. interpositas.C. de transact.

¶ Et generaliter debet esse talis metus qui cadat in constantem virũ.c.cum dilectus. quod met. caus.in c.veniẽs. & in c.cõsultationi.de sponsa. Et licet tex.in l.metũ aũt. dicat de homine cõstãtissimo,illud superlatiuũ pro positiuo ponitur.vt no.Abb.in c.cum dilectus.in secũdo not.

¶ Et aduertendum est in iuribus præallegatis quasi esset homo qui etiam ex leui metu terreretur,licet nõ caderet in constantem virũ,videtur tamen, quòd inspecta qualitate personæ deberet excusari.arg.l.plenum.§.Equitij.s̃. de vsu & hab.Et ad hoc facit gl.not. in c.quod locum.de

3 sponsa. quæ dicit, quòd † minor metus consideratur in

B muliere[b], quàm in masculo. Et sic videtur quòd metus debeat considerari secundum conditionem personæ. Et not.hoc Inno.in d.c.cum dilectus.col.penul.versi.aduerte tamen.& facit quod not.per glo.in l.j.C.vnde vi.

¶ Non obstant iura s̃.allega.in quibus consideratur metus qui cadat in constantẽ virum:quia locũ habẽt quantũ

A Iustus. Adde quòd iustus metus dicitur,qui ex factis & nõ ex verbis infertur. Bald. in l. metum. per illum tex. quod metus causa. sed tu vide Bar. & Angel. in l.ad inuidiam.C. quod met. causa. vbi dicunt quòd etiam ex verbis infertur iustus metus. & per Can.in c. causam matrimonij. de offi. delega.Hic.C.

B Muliere. Adde Rom.in singul.ccxxvj.incipi. tu scis. & Iaso.l. interpositas de transactio.

ad probationem & ad fundandum intentionem eius qui allegauit metum:quia ex leui metu quis excusari nõ videtur: nec coactus præsumitur.l.non est verisimile. in princip.s̃.quod met.cau. Sed tamen quando constaret aliquem fecisse vel non fecisse aliquid propter metũ etiam leuem, idem esset dicendum propter qualitatem personæ:quia eadem ratio videtur:vt s̃.dictum est de muliere, & dixi in dicto c.fina.quod metus causa.

¶ Et ex prædictis infertur, quòd præceptum † regis [a] sit 4
iusta causa timoris [b]. vt not. per gloss. in cap.conuenior. A
in verbo,morere.xxiij.q.viij. B

¶ Contrarium tenet glo.per illum tex. in c.fin.in verbo, metu regio.qui cler.vel vouentes. Et conclusio breuiter est,quòd si præceptum comminatorium sit,iniustum metum inducat, saltem quando est solitus sæuire contra inobedientes.vt not.Abb.post Ioan.Andr.in d.c.fina.qui cler.vel vouentes.cum simil.vt tradit Alex.in consil.xvj. ponderatis narratis in themate.col. penul.lib.iij.& Pet. de Anch in consi.ccxc.aliàs ccc.visa supradicta facti narratione.vbi loquitur de præcepto domini Otthonis qui erat dominus Parmæ. Et Ang.in consil.ccxv. thema tale propositum est.colum.fina.& Dominic.in consi.xv.super primo dubio.in secundo dubio.

¶ † Sic etiam in officiali [c] præceptum comminatorium C
iustum metum inducit,saltem quando cõsueuit facere il- 5
lud quod dicit:vt no.Bar.in l.metũ.C. quod met.cau.in l. de pupillo.§.si quis ipsi prætori.col.ij.ver.quinto quæro. s̃.de oper.noui nuntia. in l.iij.s̃.ex quib.caus.maio.Abb. post alios in d.c.fin.de ap.Eodem modo præceptum pœnale ciuitatis iustum metum facit: vt not.Bar.in l.creditor.in fi.s̃.de solu.Bal.in l.falsus.in fi.C.de fur.in l.omnẽ in fin.C.ad Tertul. Abb.in consi.lx.quoniam satis.col.ij. lib.j.And.Sicul.in consil.xlij.col.iij.lib.j.

¶ Et ad supradicta notandũ est,† quòd timor excommu- 6
nicationis iustum metum facit:vt not.per gloss.in c.cum olim.el iij.in gl.fi.de resti.spol. & latè tradit And.Sicul. in consi.xxx.bene enim cuncta geruntur.lib.iij.

¶ Venio ad secundum, qualiter metus probetur. Et ex
supradictis aliqualiter colligit̃.† Et generaliter cõcluden 7
dum est,quòd probatur ex indicijs & presumptionibus [d]. D
Et ideo totũ hoc arbitrio iudicis relinquitur:vt not.Bal. in l.si quis nec genus.C.de episco. & cle.ver.adde tamen

vnum

A Regis. Dixi ad Alex.consil. cxxiiij.insi.lib. j.Ca.M.

B Timoris. Adde quòd iustus metus dicitur ex iniuria illata meo domestico.ita Card. in cle.j. de excep.præl.& metus mortis dicitur iustus. l. si quis.§.pe. ad l. Aquiliã. metus iustus infertur etiam ex vultu seperioris. Alexan.in l.j.quod met.cau.& no. q̃ iustus metus excusat, siue sequet̃ eius effectus, siue nõ. Alexan. consil. xlv.in iiij. vol. vbi etiam dicit, q̃ metus violẽtiæ est iustus metus: est etiã metus iustus, vbi est iusta suspicio. Bald. in l.fin.in j.col.de iu.deli. Itẽ etiã qñ propter se male tractãtur consanguinei. Feli.c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit.ver. xiij.quæro &c. Hiero.Chu.

C Officiali. Vide Bald. in sua Margar.in ver. ap.in ver.xlvj.

D Et præsumptionibus. Ad-

vnum.& idem Bal.in consilio xxvj.punctus.lib.iij. Pe.de Ancha.in consi.ccxc.§.alleg.Bart.in l.de pupillo.§.si quis ipsi Prætori.in viij.q.§.de oper.noui nunt. Alex.in consi. xlviij.quoniam per excellentissimum.lib.iiij. Et quòd sit verum quòd sit in arbitrio iudicis, probatur in l.iij.§.ex quibus cau.ma.ibi,huius rei acquisitio iudicis est.no.per glo.Inn.& Doct.in c.cum dilectis.in verbo,mortis.quod metus causa.& Bal.post glo.in l.interpositas.in ver.ciui-
A tatum.C.de transact. & idem Bald[a]. in l.ij.C.de his qui propter metum iudi.non appel.& in consil.ccclxiiij.quia quæstio.lib.iij.

8 ¶ Et in ista probatione metus notandum est,† quòd plus
B creditur duobus testibus deponentibus de metu[b] & violentia, quàm centum deponentibus de libera voluntate. vt not.dicit Inno.in c.super hoc.col.j.de renunt.sequitur Bal.in consilio schismatis.col.vij. in l. obseruare.§. proficisci.in xiij.q.§.de offic.proconsul.& leg.Ange.in l.j.in fin.§.quod met.cau.in l.si quis à se fundum.C.vnde vi.& Abb.in cap.j. quod met.caus.vbi rationem adducit: quia deponentes de metu, attestantur de minis,vel tormentis & similibus quæ sensu corporis percipiuntur.Sed alij deponunt simpliciter de voluntate secreta. Et fuit ista ratio Innoc.in d.c.super hoc. & idem tradit Alex.in consil. clvj.viso processu.in princip.lib.v.& And. Sicul.in consi. lv.col.i.lib.j.& in consi.lxj.col.v.eod. lib.i.in consil.lxx. col.vj.libr.ij.& ista conclusio procedit nisi alia præsumptio sit in contrarium:vt not.Ang. in l.final.§.quod me-
9 tus causa. † Et hoc potest exemplificari quando actus esset factus in præsentia iudicis, quo casu metus non præsumitur:vt notat Bartol. & Doctor.in l.transactiones.C. de transactio. Idem Barto.in l.j.de prædijs curial.libr.x. Et ex hac ratione inferendum videtur, quòd data paritate terminorum non sit differentia: quia pariter videtur credendum testibus deponentibus de libera voluntate,sicut de metu.Cum enim vtroque casu agatur de probando voluntatem alterius quæ nobis occulta est,de illa præcise non possunt testes deponere.Sed in probãdo metum arguitur ex medijs extrinsecis: puta ex cruciatu, vel minis quæ bene cadunt in sensum testium. Et idem videtur dicendum in probando media ex quibus libera voluntas arguitur:puta quòd factum sit in præsentia iudicis. Nam pari modo testes de hoc deponere possunt:

de Bal. in l.interpositas. C. de transact. Ange.in l.j.§.quæ onerandæ. ff. quarum rerum actio non dat. probatur etiã probando potentiam & malam consuetudinem alicuius. Bartol.in l.j.§. quod vi aut clam. Abb.c.si. de app. metus probatur per duos testes. ita Bald. in l. nostram.C.de testi. & vide Ias. in l. interpositas.C.de transactio. vbi ponit requisita ad probationẽ metus.Hier.Chu.

A Bal. Et idem Bal. in ca.item sacramenta. de pace iur.fir.

B Metu. Iason, Deci.in l.interpositas. C. de transact. Deci. cap.fin.in fi.de appell. dixi ad Alexan. consil. clvj. nu.j. libr. v.Caro. Moli.

A Duobus. Curt. tract. de testib. cóclu. ij. Corset. singu. ver. testis. Deci. consi. ccccc xxxiiij. in fi. limitat Marsil. singu. cccccxlij. Adde Nicola. Boe. deci. c. nu. 3. C. M.

B Tamen. Dixi ad Alex. consi. lxix. numer. 7. libr. vij.

ideo cæteris paribus non videtur differentia: & hoc tenet dom. Signo. de Mediolano in consi. lxxiiij. in quæstione vertente. in fin. & in simili facit: † quia plus creditur 10
duobus[a] testibus affirmantibus, quàm pluribus negan- A
tibus: vt per gloss. in l. diem proferre. §. si plures. suprà de arbit. Nam hoc intelligitur quando deponunt super negatiuam simpliciter, quæ improbabilis est. cap. quoniam contra. de proba. c. bonæ. de elect. Secus si negatiua coarctata sit loco & tempore: quia tunc ita negantibus sicut affirmantibus, vt declarat Bart. in l. actor. colum. antepe. versi. item ex delictis. C. de probat.

¶ Vltimo notandum est, † quòd metus in vno casu per 11
solum iuramentum probari potest: vt habetur in capitu. statutum. §. cum verò. de rescript. in vj.

¶ Tertio quæritur an requiratur protestatio. gloss. hic concludit quòd sic. idem glo. in c. fi. de appel. l. ij. C. de his qui propter met. iudic. non app. & per illum tex. in d. c. fin. vt enim appareat stetisse per iudicem, & non per partẽ, protestatio vtilis est & necessaria: vt Bal. dicit in l. properandum. §. sin autem. versi. quærit hic glo. C. de iudic. & not. glo. in c. cupientes. §. quòd si per viginti. in verb. propositæ. de elec. in vj. quam no. ibi Domi. dicens, quòd impeditus facere actum in termino statuto, non excusatur, nisi protestetur. Et per hoc dicit Ioan. de Imo. prout Domin. refert se obtinuisse in quadam causa appellationis, in qua non poterat haberi copia iudicis pars quæ permisit labi tempus absque protestatione, pro illa negligentia in non protestando succubuit. & sequitur Alex. in d. §. sin autem vtraque. & in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. colum. iiij. ff. de operis noui nuntia. & in consil. clxiiij. viso processu causarum. colum. final. libro secundo.

¶ † Sed tamen[b] vt dixi in d. c. fi. de app. aduertendum est, quia generali- 12
ter videtur ꝙ tali casu protestatio nõ sit præcise necessaria. quia sicut in B
aliis casibus sufficit probare metũ simpliciter, ita in casu isto videtur ꝙ excusatus sit iste qui non appellauit: dummodo metus probetur. Beneverum est, quòd probatio metus ex tali protestatione coadiuuatur: vt dicit Ioan. And. in d. c. fi. de app. per c. j. quod metus causa. Nam nõ præsumitur stare per iudicẽ, nisi probetur. vt no. Bar. in l. damni infecti. §. Sabin. in fi. ff. de damno infect. Et quòd protestatio non sit necessaria, expresse sentit Bar. in l. ij. §. ꝙ diximus. ff. si quis caut. dũ inquit, hoc esse de cõsuetudine. & ibi expresse hoc dicit Alex. & idem Pau. de Cast. in consi. xxj. in causa desertionis. col. antepenul. ver. nec obstare videtur. Et idẽ Aret. in consi. clxiij. verũ est quod Comicus. col. iij. Abb. post Inn. in c. ex trãsmissa. de præscrip. & in c. j. quod metus causa. in glo. & idẽ Alex. in l. qui aliena. §. fi. col. iij. de acqui. hære. & est glo. j. c. j. quod metus causa, & in

c. nota

c.notarius.xxxj.q.ij.& ista allegaui in d.c.fi.quod met.cau. quæ postea Ias.peculiari more suo vsurpauit in d.l.de pupillo.§.si quis ipsi prętori. vbi ipse in vltima eius ætate scripsit.& prius stabāt scripta mea de app. Nō obst.iura quæ videntur protestationē requirere.d.l.ij.C. de his qui propter met.& in d.c.fi.de appel.& in simili in l.ij.ff.de nau.fœno.in l. fi.de lege cōmis.quia in illis casibus videtur q sola ꝓtestatione metus probet:qa illa iura nihil aliud vidētur reqrere:& si nō esset facta ꝓtestatio,nō negāt illa iura qn ꝓbato metu absq; ꝓtestatione qs excuset.

13 ¶ Et notādum est, † q talis protestatio si clandestine facta sit, prodest: vt est tex.in c.j.quod met.cau. Et hoc procedit respectu eius qui infert metum coram quo quis nō audet ꝓtestari:vt no.ibi in gl.in d.c.j. & in c.cùm M.col.v.de consti.Bartol.in l.de pupillo.§.si quis ipsi prætori.in xj.q.de noui oper.nun.Bal.in l.si repetendi.in fi.C.de condict. ob caus. Secus est in præiudicium tertij:quia protestatio clandestina & illi tertio non præiudicat:vt not.Bar.in l.qui aliena.§.Celsus.in fi.ff.de acqui. hære.& Bal.in l.clari.in fi.C.de fideicō.& in notabili quæstione tradit Alex.in consi.xvj.pōderatis narratis.col.pen.lib.iij.vbi concludit quòd protestatio clandestina facta à patrono de non præsentādo alium,& q si præsentaret quòd faceret per metū:talis protestatio non nocet,neque præiudicat illi qui postea præsentatus fuit:vt latius ipse ibi prosequit.

14 ¶ † In quarto dubio breuiter considerandum est, quòd metus purgetur ex libera voluntate quæ postea expressè vel ex aliquo actu deprehendatur,vt metus qui in promittendo interuenit,tollitur & purgatur ex solutione quæ postea facta sit.l.ij.quod met.caus.& not.Bal.in consi.ccxl. donatio facta.lib.j.Alex.in consi.cxxvij.viso instrumento.col.j.in fine, lib.v.& Domini.in consi.xxiij.quia diffusè.co.j.Et hoc præsertim videtur procedere accedente interuallo temporis propter quod metus purgari præsumitur:vt not.Bald.in dicta l.ij.cum simi.vt tradit Alexā. Et ista conclusio sane intelligitur,& bene procedit cessante causa metus.Sed eadem causa metus durante & subsistēte,nunquam [a] etiam cum interuallo metus purgari videtur:vt not.Bald.in dicta l.ij.versic. sed quæro. quem refert & sequitur Alexan.in consil.lxviij.lib.iiij.ff. allega. & And.Sicul.in consil.liiij.col.xiiij.libro j.& hoc etiam probatur ex eo quod not.Cy.in d.l.ij.col.fi.per istam gl. vidi semel.vbi dicit q debitor qui fuit carceratus & coactus prestare cautionem de soluendo communitati illud quod debebat creditori suo, licet postea liberatus fuit, & cum interuallo solutionem fecit:excusatur tamen propter metum : quia nisi soluisset, iterum capi potuisset à communitate, & seuerius tractari. Et sic durante causa metus non videtur purgari. & hoc idem tradit Angelus in l.qui

A Nunquam. Deci.consi. ccclxviij.nu.23. cōs.ccccxcviij. nu.17. dixi ad Alex.consi.xcviij. libr. iij.& ad Phili. Deci. l. pacta nouissima.nu.12. C. de pact. & consil. cxix.col.ij. Adde Hieron. Grat.consi. xLviij.libro ij. C.M.

in l.qui aliena.§.Celsus.de acquiren.hęred.vbi concludit quòd si sit contractus venditionis celebratus per metum si postea traditio rei venditæ facta sit ex interuallo durante eadem cusa metus, illa traditio videtur facta per metum.& sequitur Alex.ibi,inferendo post Ang.ad confessionem factam ex interuallo post torturam. Et idem comprobatur ex decisione quam ponit Bart. in l.ob turpem.col.fi.ver.& adeò in quæstione de facto.s̄. de cond. ob turp.cau.de marito † qui verberauit vxorem quæ nolebat consentire cuidam instrumento: si postea ex interuallo mulier consentit,certe,dicit Bar.videtur consensisse metu mariti : quia donec durat matrimonium,durare dicitur metus. Et idem not.Abb.in c.accedens.in iij.not. de procurat.vbi inquit,ille qui tenetur alicui libertatem restituere, non liberatur, illum relaxando simpliciter in suo territorio:quia nō dicitur esse in libertate, cum de facili retineri possit. Et not.Bar. in l.qui in carcere.s̄.quod met.cau.Et idem in simili casu tradit Pet.de Anch.ī cōsi. ccix.s̄.allegato,col.fi.& in alio simili casu de rege Cypri scribit Cardi.in consi.cxxxvij.redemptoris omnium,qui est rex regum.& Cald.in consi.j.in tit.quod met.cau. Et Abb.per illum text.in c.accedens. circa fi.de conuer.coniug.Are.in consi.xiiij. viso & diligenter considerato.col. x.quod restat nunc videre de quarto dubio. Alex. in cōsi. j.viso processu.col.iiij.libr.iij.& And.Sicul.in consi.liiij. col.xiiij.& sequenti,lib.j.& in consil.vlti.col.xj.lib.ij. 15

In l.Furiosi. Argumenta.

1 **Prodigus quis verè dicendus.**
2 Prodigus non verbis,sed factis agnoscitur.
3 Testes prodigum asserentes rationem asignare debent.
4 Prodigo non petenti datur curator.& nume.7.
5 Prodigus in acquirendo asimilandus est pupillo.
6 Prodigus in delictis non toleratur, sicut in contractibus.

REGVLA XL.

FVRIOSI *uel eius cui bonis interdicitur,nulla uoluntas*[a] *est.* A

A Voluntas. Furiosus tamē obligatur ex contractibus in quibus obligatio contrahitur re ipsa sine cōsensu,per text. in l.furiosus.s̄. de acti.& obli.

¶ DE furioso dictum est in regula in negotijs.s̄.eo. Hic dicendum est de prodigo. Et de æquiparatione quæ hic facta videtur.

¶ Nam prodigus dicitur,†qui nec tempus nec finem habet expensarum.Sed bona sua dilacerando & disipando profundit.l.j.§.j.suprà de cur.furio. Et prodigus cognoscitur 1

2 scitur † ex factis, nõ ex sermonibus: vt not. Bar. in l. is qui. §. diuus. ff. de tut. & cur. da. ab his.

¶ Et prodigus dicitur, qui expendit vltra substantiam suam, citra necessitatem: vt no. Ange. post gloss. in §. cùm verò. in authen. vt deter. sit nume. cler. col. j. Et not. Ang. Areti. in §. furiosi. in fin. insti. de cura.

3 ¶ † Et ad probãdum quẽ esse prodigũ, debent testes assi-
A gnare rationem [a]: quia vident quotidie illum dilapidare & exponere valde vltra facultates eius. ita Bal. dicit in l. vbi adhuc. col. antepen. C. de iur. dot.

A Rationem. Alex. cõsi. cxlvij. nu. 16. libr. vij. Ias. cons. ij. col. iij. lib. j. cõsil. lxxxv. cum seq. li. ij. C. M.

¶ Et probatur quis furiosus, vel prodigus, si coniuncti habent illum pro furioso vel prodigo. vt no. Bal. in §. item furiosi. insti. quib. non est per. fa. test. Alex. refert & sequitur in consi. liiij. ad quæsitum. lib. j.

¶ Et per dationẽ curatoris probatur ꝙ quis sit prodigus, vel furiosus: quia pro decreto præsumitur vt no. Bal. Ange. & Sal. in l. cum te. C. de prob. cum si. vt Alex. tradit in consi. lxxxij. viso & opportunè discusso. colũ. iiij. lib. j. & Cor. Perus. in consi. xxj. visa dicta repudiatione. lib. ij.

¶ Et ille qui est datus curator, nõ potest dicere, nec auditũ si dicat illũ non esse furiosum, vel prodigũ cui datus fuit curator: vt tradit Rota in v. decis. in titu. de test. in antiq. cum sim. vt prosequitur Feli. in c. lator. col. ij. de re iud.

¶ Et talis prodigus æquiparatur furioso, vt hic dicitur. Ad idem text. in l. Fulcinius. §. adeò. in versi. idemq; & in prodigo. ff. ex quib. caus. in pos. ea. in l. is cui bonis. de ver. oblig. & in l. si prædia. ff. de reb. eo. in l. j. C. de cura. fur. & in §. hæc dicimus. in auth. vt qui se res mi. obli. ha. perhi.

¶ Et propter istam æquiparationem dicit Bald. in l. qui habet. in prin. versi. quid in prodigo. ff. de tute. quòd pro-
4 digo † etiam nõ petenti [b] dari potest curator: quia furio-
B so æquiparatur: vt not. Bartol. in l. hæ autem. in prin. ff. ex quib. causis in pos. eatur.

B Nõ petenti. Vide Ias. in l. si is cui bonis. de verb. ob. in iij. col. in vj. nota. vbi etiam ponit quando æquiparetur furioso, & quãdo pupillo.

¶ Et pari ratione concludit Bar. post antiq. in l. ex facto. col. vj. ver. quæro vtrũ. de vul. & pup. ꝙ sicut furioso substitui potest, ita etiam prodigo, cum si. vt ibi tradit Alex.

¶ Et an talis æquiparatio de furioso ad prodigum procedat vbi sit eadem ratio, videlicet quãtum ad hoc ne prodigus faciat deteriorẽ eius conditionem, quia illis bonorum diminutio interdicta est. l. Iulianus. in prin. ff. de cura. fur. l. si is qui. § fin. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. & ita regula ista loquitur.

Secus

A Mortem. Idem Lancelo. Pol. in tract. substit. de exempla. substi. nume. 14. licet communis contrà, vt alibi plenè dixi. C.M.
B Alex. Et Ias. ibi in ix. col. versi. secundo quærit Bar. &c.
C Nam. dixi in consue. Parisien. §. xxx. q. xiiij. nu. 65. C.M.
D Citari. hæc vera & obseruatur. C.M.
E Administratione. Adde tamen glo. d. l. is cui bonis. & ibi Ias. in iij. colũ. in fin. vbi dicit quòd furiosus potest contrahere, obligari, & alienare, ante quam interdictum sit bonis: & communiter tenetur illa gl. ꝑut ibi Ias. in vers. pro clara intelligentia. & pro opi. do. Phil. facit vnum dictũ Bart. in l. q habet. §. si pupillus. de tute. ff. vbi dicit, ꝙ furiosus & prodigus accipiũt curatores ignorãter. ꝑ l. Fulcinius. §. adeò. hic alleg. ergo si ignoranter, patet sine citatione, vt dictũ fuit in d. reg. q potest. Ias. tamen in repe. l. Gallus. §. & qd si tantum. col. xix. vult reprobare dictum Pauli de Cast. respondendo ad reg. qui potest. tamen nihil facit. Item

¶ Secus ergo videtur quo ad acquirendum sibi: quia non prohibetur sibi acquirere ille cui bonis est interdictum. l. is cui. in prin. de verb. obli. l. certi condictio. §. quoniã. versi. item quæri potest. s̃. si cer. pet. & not. Bart. hic.

¶ Et respectu acquisitionis † prodigus pupillo æquiparatur: quia non potest obligari sine tutoris autoritate, & tamen sibi acquirit. §. j. instit. de auto. tuto. l. pupillus. s̃. de acqui. re. do. & no. Alex. d. l. is cui. in prin. de verb. oblig. Nam prodigis in eius fauorẽ bonis interdicitur: & ideo non dicitur propter hoc capite diminutus: nec dicitur cõdemnatus, licet declaratus sit prodigus: vt not. Bald. in l. fi. col. pen. versi. hic dubitatur quid de prodigo. C. vnde legi. reputatur tamen prodigus vilis persona. l. nõ debet. s̃. de dolo. 5

¶ † Et supradicta habent locum in contractibus: secus videtur in delictis in quibus punitur sicut quilibet alius: vt not. Ang. in l. Fulcinius. §. adeò. in fi. s̃. ex quib. caus. in pos. eatur. adeò quòd etiam ad mortem [a] condemnari potest: quia vitium coniunctum vitio non excusat maleficium: vt Bal. dicit in l. furiosum. in fi. C. qui testa. fa. poss. & idem Pau. de Cast. in d. l. is cui bonis. cum si. vt tradit ibi Alex. [b] col. iiij. Nam [c] quando alienatio prohibita est fauore alienantis, vt est in prodigo: tunc alienatio quæ fit delinquendo non est prohibita, quia propter delictũ perdit fauorem: vt no. Bar. in l. si quis in tantam. col. iij. ver. quæro an dominus. C. vnde vi. Et sequitur Alex. in consi. xxiij. opportunè cõsideratis. col. ij. lib. j. Are. in cõsi. xiiij. viso & diligenter considerato. col. v. 6 A B C

¶ Vltimo notãdum est, ꝙ licet s̃. dictum sit, † quod prodigo etiam non petenti curator dari possit: tamen ipse qui prodigus dicitur debet in ipsa datione curatoris citari [d]: vt not. voluit Ange. in d. l. is cui bonis. in versi. an autem. quia agitur de eius præiudicio, cum administratio sibi auferatur. Et sequitur Alexand. in d. l. is cui. circa fin. post alios. & Soci. in cõsi. cclxxix. visa dona. col. ij. vers. ꝑterea. 7 D

¶ Sed tamen istud dictũ videtur dubitabile: quia prodigus æquiparatur furioso quãtum ad administrationẽ [e], E & datio

& dationem curatoris: vt supra dictum est. Ergo non videtur citatio necessaria sicut in furioso: & quia etiã prodigo datur curator non petenti, vt dictum est. Et non potest prodigus impedire interdictionem administrationis, nec dationem curatoris, ergo citatio non videtur necessaria. l. iiij. §. j. ff. de fideicom. liber. Et per illum tex. ita arguit Pau. de Ca. in consi. xxxiiij. super primo dubio secundum formam nouam. in nouis. in ij. vol. Oldr. in consil. xcv. ex forma ipsius statuti. in fi. & Ro. in consil. ccxij. quo ad primum. cum si. vt dixi in reg. qui potest. ff. eo.

facit pro ista opi. id qđ tenet Barb. in consil. lxx. in iiij. vol. v. col. in prin. ꝙ vbi est notoriũ parti absenti nullã cõpetere defensionẽ: tũc nõ requiritur citatio: qđ no. H.C.

In l. Non debet actori. Argumenta.

1 Actor procuratorem reuocare non potest post litem contestatam, sicut nec reus.

2 Reus ijsdem priuilegijs vtitur, quibus & actor.

3 Actor non debet meliori gaudere conditione, quàm reus.

REGVLA XLI.

NON *debet actori licere, quod reo non permittitur.*

A ¶ EADEM regula habetur in reg.[a] non licet actori. eo. ti. in vj. Et ibi secundum Dy. exemplificatur. † quòd sicut non potest reus post litem contestatã reuocare procuratorem. l. post litem. supra de procur. pariter nec actori licet. l. quæ omnia. supra eo. tit.

A Reg. Egidi. Bellem. decisi. dccxxix. Marsi. sin. cclxxxviij

¶ Et ad hoc facit glos. in clemen. sæpe. de verb. signific. in verbo, voluerit. quæ dicit, quòd illud quod non permittitur reo in conuentione, non debet concedi actori in reconuentione.

2 ¶ † Et ideo si actor impetrauit quòd causa terminetur appellatione remota: idem erit in casu reconuentionis contra actorem: vt no. gl. per illum tex. in c ij. de mut. peti. & Bal. in c. j. §. in quibusdam. in versi. simile habemus. de consue. recti feudi. & si actor impetrauit in causa ciuili, quòd reus debeat personaliter comparere, etiam actor cogitur personaliter comparere: vt no. Domin. in c. j. col. ij. in ver. quid si actor. de do. & contu. in vj. & facit ista reg. non debet licere actori quod reo non permittitur.

¶ Vnde si agens pro liquidatione instrumenti quod ex forma statuti paratam habet executionem, habuit dilationem ad liquidandum, pariter in tali dilatione poterit

rit

rit reus articulum facere:& probatur contra liquidationem:vt no. tradit Bal.in l.si causam.col.fi.ver.apponitur pœna.C.de excep.rei iud. ¶ † Et in effectu regu.ista videtur vera, ꝙ actor non debet esse melioris 3 conditionis,quàm sit reus,non autem dicit ꝙ à pari procedant actor & reus,vt dixi in c.j.de proba.col.xxv.Nam causa rei fauorabilior est : vt in reg.fauorabiliores. ī.eo.cap. ibi videbimus quando à pari procedant actor & reus:& in quibus melioris conditionis sit actor,quàm reus.

In §. In re obscura. Argumenta.

1 Damnum vitanti plus fauendũ, quàm lucrũ quærenti, qualiter intelligendũ.
2 Priuilegiatus damnum fugiens quo vtatur remedio aduersus priuilegiatum quærentem lucrum.

IN RE *obscura melius est fauere repetitioni, quàm aduentitio lucro.*

¶ REGVLA ista intelligitur quando tractatur de damno euitando,vt gl.hic dicit: † aliàs esset melior conditio possidentis in pari casu: 1 vt in reg.in pari causa.ī.eo.l.seruum.§.fi.ī.de mino. in l.si seruum.§.sequitur.in fi.de verb.obli.Sed quando altera tractat de damno,eius causa fauorabilior est contra illum qui tractat de lucro : vt hic dicitur. Et ideo † tali casu priuilegiatus qui tractat de damno euitando,vtitur priui 2 legio contra priuilegiatum qui tractat de lucro.l.fi. s̄.ex qui.cau.ma.& in c.auditis.de resti.in integ.& no.Bal.in auth.perpetua.C.de sac.sanc. ecc.Pet.de Anch.in consi.xxxvj.contra Io.Marianum.Pau.de Ca.in consi.cccxiiij.aliàs cccxvij.vt bene attingatur.in fi.Roma.in consil.clxxix. amplissime doctor.col.pe.& Ange.Aret.in §.rursus.col.ij.instit.de act. Et dixi in c.in præsentia.de proba.in vj.charta.in gl.fi. Nam alia ratio damni,alia ratio lucri habetur:vt dictum est suprà eod.in regu.in eo.in prin.vbi videndum est.

In l. Qui in alterius. Argumenta.

1 Hæres in rebus defuncti iustam ignorantiam prætendere potest.
2 Hæres emphyteutæ non cadit iure,si fundum emphyteuticum vendiderit.
3 Hæres,testamenti notitiam habere præsumitur.
4 Hæres in damno vitando propter ignorantiam excusatur.
5 Hæres quare conuentus ob ignorantiã excusetur, conueniens autẽ non item.
6 Protestans se esse procuratorem vel hæredem, instrumento hoc ipsum probare debet.
7 Reus iusta litigandi causa vsus,succumbens ab expensis excusari debet.
8 Reus publicato processu, vel instrumento producto desistens,ad expensas damnari non debet.
9 Debitor in expensas non damnatur, si citatus absq; interpellatione debitum fatetur.
10 Reus quando ad expensas meritò damnetur.
11 Dolus actoris quando cum dolo rei veniat compensandus.
12 Reus ex iusta causa ab expensis excusari potest,non item actor.

REGVLA XLII.

QVI in alterius locum succedunt, iustam habent causam ignorantiæ, an id quod peteretur, deberetur. Fideiussores quoq; non minus quàm hæredes iustam ignorantiam possunt allegare. Hæc ita de hærede dicta sunt, si cum eo agatur, non etiam si agat. nam planè qui agit, certus esse debet: cum sit in potestate eius quando uelit experiri: & antè debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere.

¶ EADEM regula habetur in regula cum quis. eo. titu. in sexto.

1 ¶ † Nota quòd hæres habet iustam & probabilem ignorantiam in rebus defuncti. Quia in facto alieno ignorãtia probabilis est. l. fin. supra pro suo. l. si mulier. supra ad Velleia. Et ideo ex tali ignorantia hæredi datur restitutio: vt no. Bar. in l. ad diem. in l. cum filius. §. in hac. de verbo. obli. Dy. in regu. cum quis. eod. ti. in vj.

A ¶ Et de hærede emphyteutæ [a] no. per glo. fin. in l. ij. C. de iure emphy. cum simi. vt latè tradit Alexã. in d. §. in hac. col. ij. Et Card. in consi. xciiij. respondeo quòd.

¶ Et per istum tex. dicit Bart. in l. non ab re. in fi. C. vnde vi. quòd hæres si ignorauit rem conductam à defuncto, non tenetur pœna illius legis.

2 ¶ Similiter † si hæres emphyteutæ ignoranter vendidit fundum emphyteuticum, non cadit à iure suo. Et domi-

B nus volens reuocare, debet probare scientiam: [b] quod est nota dignum. ita Bal. in c. j. §. si vasal. feu. in fi. in tit. si de feud. fuer. controuer. inter domi. & agna.

¶ Et quando hæres ex facto suo & propria culpa conuenitur, omnino propter iustam ignorantiã excusatur: vt no. Pau. de Cast. in consi. xx. vltra ea quæ superius alleg. sunt. Et in simili casu tradit Corn. Perus. in cõsil. cx. videtur in hac consultatione. col. fi. lib. j. vbi inquit, quòd text. in l. j. C. de dona. quæ sub mo. non habet locum in hærede qui ignorauit obligationem de alimentando.

3 ¶ † Et prædicta conclusio procedit nisi agatur de his quæ in testamento continentur, de quibus hæres præsumitur habere notitiam. l. non est ferendũ. supra de transa. Nam post aditam hæreditatem hæres præsumitur habere notitiam de testamento: vt no. Bal. in l. cætera. §. fi. in versi.

A Emphyteutæ. Alex. consi. xlv. li. v. Cor. consi. clxv. lib. ij. Idẽ in vasallo. Bal. cõ. cccc xxix. li. j. Paul. cõsi. cccxj. in fi. lib. j. Bertran. cõs. ccclxxj. viso ꝓcessu. col. fi. lib. 2. C. M.

B Sciẽtiã. Dec. cõsi. cccxxviij. Ias. cõsil. lxiij. col. iij. li. iij. dixi in cõsue. Paris. §. j. glos. vij. nu. 4. §. xiij. gl. v. nu. 6. C. M.

secundo noto.de lega.j.& in l.si tutor petitus.in versicu. sexto fallit.supra de peri.tuto.& dicit Bald.in l. eius qui. col.penul.supra si cert.peta.quòd veritas est,quòd quilibet heres etiam suus[a] post immissionem factam præsumitur scire & vidisse testamentum.& idem Paul.de Castro in consi.x.clarum est in iure.cum similibus. vt tradit Alexan.in l.qui Romæ.§.duo fratres. charta antepenul. de verbo.obliga.& secundum istam conclusionem consuluit Alexand.in consi.iiij.videretur inspectis his.colum. penulti.lib.ij.& not.Abbas in consilio xix.facti contingentia.lib.ij.& in consilio liiij. videtur primo. circa fin. eod.lib.ij. A

a Suus. Dũmodo sit maior. Aymo.consi.cxciiij.nu.7.vel reptũ sit apud eũ testamentũ. l.non est ferendus. ff.de trãsa. Anch.cõsi.clx. Pau.cõsi.xix.& xciiij.li.ij.Areti.cõs.xv.ad fi. C.M.

¶ Secundo † ista regula intelligitur vbi agitur de damno vitando: quia hæres excusatur propter ignorantiam, vt hic dicitur,cum sim.Ad idem tex.in l.in summa.§.si seruum.supra de condic.indeb. 4

¶ Secus si agatur de causa lucratiua: quia hæres ex iusta causa ignorantiæ non excusatur:vt not.per glos.in d.§.si seruum.per tex.in §.res legata.versi.si verò.insti. de leg. vbi hæres tenetur ad æstimationem serui legati quem ignorãter manumisit:& non excusatur hæres quominus ad æstimationem serui manumissi teneatur, licet legatũ serui relictum fuisset in codicillis:vt est tex.in l.si seruũ. §.de illo quæritur.de verbo.obli.& ad idem tex.in l.quidam ita.§.qui filium.in fi.supra ad Trebell. vt colligitur ibi.Hoc amplius,& si ignorasset filius codicillos à patre factos,nihilominus hæredes eius seruum præstare debebunt,ne factum eius alteri damnum afferat.ad idem tex. in l.si quis inquilinos.§.j.de leg.j.& facit tex.in l. fin.de leg.ij.Et ratio in iuribus præall.videtur: quia hæres prætendit causam lucratiuam.vt glos.dicit in d.§.si seruum. vbi Bart.sequitur. & in d. l.si seruum.§.de illo quæritur. & ibi Alexander post alios.& idem Angel.Aretin.in dicto §.si res legata.in fine post alios quos ibi refert. & in dictis legibus duo concurrunt: causa lucratiua hæredis, & regula quæ dicit quòd factum vnius alteri nocere non debet:vt dicitur in dicto §.si quis filium.in regu.non debet.infra eod.

¶ Tertio,† regula habet locum in hærede qui cõuenitur: secus si agat,quia ex ignorãtia probabili non excusatur: quia debet inuestigare, cum in potestate sua sit quando agere velit:vt in tex.hic dicitur.& facit text.in l.si quando.C. 5

do.C.de dilat.cum simil.alleg.in gl.& inter alia allegat l.pure.§.fi.ſ.de doli except.De cuius intellectu dixi in c. si autem.de rescript.

¶ Et istam l.in ista parte limitat Card.dupliciter in consil.xciiij.alleg.vbi primò dicit,quòd dicitur hic de actore,licet non debeat excusari sicut reus,per hoc non tollitur quin etiam ipse actor ex aliqua causa probabili possit excusari.alleg.not.per glos.in c.ij.in versic. non fecissent.de oper.noui nun.& xij.quæst.j.in c.expedit.in glo. fin.& de hoc inferius dicam.

¶ Secundo limitatur procedere quando probatio est facienda ab ipso actore:secus si probatio fieri debet per libros qui non sunt in potestate actoris, sed alterius.& sic pendet ex facto alieno in quo probabilis est ignorantia. l.fin.ſ.pro suo.& not.in capit.ab excommunicato. de rescript.Ista tamen secunda limitatio satis videtur includi sub prima.

¶ Circa ea quæ dicit Bart.hic,primò notandum est,quod de protestatione dicit & idem Bar.in l.si quis inficiatus.

6 ſ.deposit.vbi inquit, † quòd si tu protesteris mihi quòd tibi soluam,quia sis procurator vel hæres,debes facere fi

A dem [a] per instrumentum : aliàs ego non sum in mora. & idem in l.grege.§.cum pignori.in versi. aduerte quòd si denuntiatio.ſ.de pig.cum simil.vt tradit Alex.in l.de pupillo.§.qui procuratorio.in princip.ſ.de noui oper. nun. & in consil.xcv.visis processibus.colum.penul.libro ij.& in consilio clxxij.visis & opportunè discussis.col.j.in fin. eod.libro secundo.

7 ¶ Secundo nota, † quòd reus qui succubuit,excusatur ab

B expensis [b] si habuit iustam causam litigandi.& idem no. Bart.in l.qui solidum.§.etiam. in j.nota.de legat.ij.in l. properandum.§.sin autem alterutra.in prin.C.de iudi.& in l.iij.post glo.ibi.§.si rem.de leg.iij.

¶ Et iusta causa exemplificatur per Bartol.hic, quando reus destitit à lite post productionem instrumẽti in quo apparet de iure actoris: vel post publicationem testium, ex quibus apparet de meritis causæ in fauorem actoris: nam excusatur ab expensis, si à lite desistat.Si verò prosequatur litem post productionem instrumenti, vel post publicationẽ testium,debet condemnari in expẽsis postea factis:sed excusatur ab expẽsis quas actor prius fecit. vt Barto.hic concludit,& clarius idem tradit in l.si quis

A Fidẽ.Andr. Tiraq. in trac. Retrac.con uẽ. §.ij.gl.vj.nu.5. C.M.

B Expensis.In hac materia expẽsarum qñ excusetur quis vide late apostil.Dyn. in regul. cùm quis. de reg.iur.lib. vj.in nouis impressionibus. super litera b. & Lanfran. de oria.in rep. c. quoniam contra.de probat. in ver.expẽsę. latissimè per Mod. in l.properandũ.§.sin autem. de iud. & Soci.in trac. fallen. in reg. cxxxix. H.C.

A Vt Alex. Idem ibi Ias. in v. col. versi. secundo quæro.

B Roma. Adde Feli. in c. nouit. de iudicijs. fi. col. versi monitio. vbi refert omnes tenentes hanc opi. Guil. de Cug. & Barb. in addi. ad Abb. c. ij. hic alleg. & Paul. de Cast. in l. quidam Iberus. de serui. vrba. prædio. & Felin. in c. quoniam contra. de prob. in ix. col. in ver. hanc limitationem. vbi vult ꝙ etiam si confitear coram iudice præcedente interpellatione, quòd nihilominus condẽnetur in expensis citationis. & idẽ colligitur ex mẽte Rom. in d. singu. sed aduerte ad vnum quod Rom. in sequẽti sing. nu. 397. & Felin. vbi s. volũt ꝙ in dubio præsumatur præcessisse extraiudi. monitio, per arg. à communiter accidẽtibus, vt ibi per eos. Ex quo sequitur, ꝙ reus qui cõfessus est corã iudice, venit cõdemnandus in expensis libelli & citat. quia præsumitur præcessisse dicta monitio extraiudi. cujus contrarium volũt rationes naturales, de quibus per eum in d. singulari. cccxcvi. vbi dicit, quòd qui cõfessus est coram iudice debitum quod ita interpellatus de his similiter confessus fuisset. & sic quòd non est condemnandus in expensis. cogita si potest dici quod ista præsumpta interpellatio quæ causatur à communiter accidentibus, tollatur per confessionem factam coram iudice, & per consequens hoc casu non veniat condemnandus in dictis expensis: & inquantum dixi de argu. à communiter accidentibus, an sit validum in iure tam in criminalibus quàm in ciuilibus, vide latissimè Hippolyt. de Marsil. in singul. primo. incipien. argum. à communiter &c. & per do. Philip. in consi. clxxxiij. incip. & pro tenui facultate. in iij. col. versic. & communiter fieri &c. H. Chuc.

inficiatus. s. deposi. & in d. l. properandum. §. sinautem alterutra. C. de iudi. cum simil. vt Alex.[a] ibi scribit col. iij. versi. iuxta hoc. & idem Pet. de Anch. in consi. cccxxvj. super primo dubio subtiliter. & idem Ang. in l. destitisse. s. de iud. Abb. in c. ij. in fi. de secun. nup. A

¶ Sed tamen aduertendum est in ista conclusione instrumenti quam communiter omnes sequuntur. † nam quando post productionem instrumenti vel publicationem 8
processus reus à lite desistit: clarum est quòd non debet condemnari in expensis propter iustam causam quam habuisse videtur. & in hoc communis conclusio placet. Sed si reus non obstante productione instrumenti vel publicatione processus fuit litem prosequutus, & succubuit, videtur ꝙ debeat in expensis totius litis condemnari, non solùm in expensis factis post instrumenti productionem vel publicationem processus, vt omnes tenent, sed etiam in expensis factis prius, à quibus non videtur excusari, ex eo quòd malam litem prosequutus fuit, etiam post productionem vel publicationem. Quo casu verisimiliter videtur quòd etiam si à principio notitiam habuisset de instrumento postea producto, ꝙ tamen non cessasset à lite: ideo in expensis totius litis debet condemnari. Et hoc in simili casu tradit Rom.[b] in singul. cccxcvj. alio sero dominus Manuel. vbi inquit, † quòd si creditor citatus B 9
absque interpellatióne debitum confitetur, non debet condpmnari in expensis: quia sicut citatus coram iudice debitum cõfitetur, ita videtur quòd appellatus de his similiter

militer confessus fuisset. Secus dicit Rom. si debitor cōuentus debitum negauit: quia tunc debet in expensis condemnari, licet extraiudicialiter interpellatus non fuerit: quia verisimiliter sicut debitum in iudicio negauit, ita etiam interpellatus negasset. & ita Rom. consuluit in loco supra alleg. Et fuit distinctio Guil. de Cu. in l. edita. C. de eden. vt Ang. refert in l. debitores. C. de pig. & Abb. in c. ij. de accusa.

¶ Et similiter in casu nostro videtur dicendū. Nam qñ producto instrumento vel publicato processu reus cessat à lite, excusatur ab expensis. Quia verisimiliter si talem notitiam à principio habuisset, non litigasset ex quo nūc desistit. Secus videtur qñ totā litē prosequit̄, non obstāte productione instrumēti, vel publicatione processus: quia tunc verisimiliter si à principio litis talē notitiā habuisset, voluisset litigare: & cessat ratio quæ cōsideratur qñ desistit: & ideo semper videtur malam litē prosequutus, meritò succumbens, in expensis totius litis debet cōdemnari.

¶ Et ista declaratio optimè applicari potest ad illud quod dicitur in c.

10 exceptionem. de excep. † quòd reus qui malitiose distulit opponere exceptionem excōmunicationis, vt actor vexaretur litibus & expensis debet condemnari in expensis factis per actorem. & idem dicit Bal. in d. c. exceptionē. de illo qui calūniose distulit producere instrumentū, [a] vt non audiatur postea nisi refectis expēsis. Nam hoc videtur intelligendū quando aduersarius cui expensæ solui debent, à lite desistit. Secus videtur si postea etiam litem iniustam prosequatur. Quia verisimiliter etiam à principio opposita exceptione excommunicationis, vel producto instrumento non destitisset à lite. vnde tali casu patet ꝙ malitia rei in non opponendo exceptionem, vel non producendo instrumentum, non fecit actori præiudiciū: & sic videtur cessare ratio. d. c. exceptionē. ideo debet cessare eius dispositio. c. cū cessante. de

11 appel. l. adigere. §. quāuis. ff. de iure patr. † Nam licet reus qui distulit opponere exceptionem, vel producere instrumentum, videatur esse in culpa vel dolo: pariter etiā aduersarius qui postea etiā litem iniustam prosequitur, videtur esse in dolo. & ideo dolus cum dolo debet cōpensari. l. si duo. ff. de dolo. l. si ambo. ff. de compens. Et in simili no. Abb. in d. c. exceptione. col. antepe. post alios quos ibi refert. Et fit ista compensatio, vt reus qui distulit apponere exceptionem vel producere instrumentum, non teneatur in expensis. Actor tamē qui fuit prosecutus litem iniquam, post exceptionē oppositā vel productionem instrumenti, si succubuit, debet cōdemnari in expēsis, secundum regulā l. properandū. §. siue autē alterutri. C. de iud.

A Instrumētū. Adde Iaso. d. l. properandū. §. siue autē. colū. v. de iudi.

¶ Tertio & vltimo not. † quòd licet reus iustus ab expensis ex iusta causa excusetur, vt s̃. dictum est. Secus videtur in actore. vt Bartol. dicit per istum tex. non tamen præcisè intelligatis quòd actor non possit excusari. Sed in actore requiritur causa magis iusta, quàm in reo. idẽ Barto. dicit in l. eum quem temere. s̃. de iudic. in versi. ad vnum tamen aduerte. alleg. istam l. & fatetur Bartol. hic quòd etiam ex parte actoris potest esse iusta causa: videlicet quando actor destitit cognito quòd debebat desistere: & tunc releuatur ab expensis. l. destitisse. s̃. de iudi. Et hoc intelligendum videtur quando à principio habebat euidenter iustam causam litigandi, & contrarium ab eo perscrutari non potuit[a]: & sic cessat ratio quæ in tex. allegatur. & de iusta causa in persona actoris not. Cardin. in consilio xciiij. s̃. alleg. 12 A

A Potuit. Imò adhuc obseruamus ꝙ non releuatur, nisi eo casu, & ab eo tẽpore, quo reus malitiosè distulit excipere & producere. vt s̃. ea. l. nume. 9. C. M.

In l. Nemo ex his. Argumenta.

1 Homicidium negans, si conuincatur, potest de defensione excipere.
2 Sententia quãdoq; à reo potest dici nulla, & si qua sit, ab eadem appellare potest.
3 Libellus admittitur, quo quis sententiam nullam dicit, vel in integrum restitui petit.
4 Reus præscriptionem vel priuilegium disiunctiuè potest opponere.
5 Reus exceptiones, quas obijcit, probare tenetur.
6 Negans quibus casibus puniri possit.
7 Exceptiones plures falsò opponens, à iure de mendacio puniri solet.
8 Negans quali defensione vti dicatur.
9 Exceptio tolli potest statuto, sed non defensio.

REGVLA XLIII.

NEMO *ex his qui negant se debere, prohibetur etiam alia defensione*[b] *uti nisi lex impediat.* B

¶ EADEM regula habetur in regula, nullus pluribus. eod. tit. in vj. & idem dicitur in l. nemo prohibetur. s̃. de exceptio. vbi glos. dixit hoc etiam procedere in exceptionibus contrarijs[c]. Et hoc clarum est si conditionaliter proponatur: vt not. per glo. in l. si quidem. C. de exceptio. & tradit Dyn. in dicta regul. nullus. colũ. ij. versic. vnde videtur mihi. vbi exemplum ponit in eo qui negat debitum: & si contingat probari, opponit exceptionem pacti de non petendo, vel solutionis. Et ista cautela vtuntur C

B Defensione. vide latè addi. Dy. in d. regu. nullus. super litera, a. in nouis impressionib⁹. H. C.

C Adde latè addit. Dy. in d. regu. nullus. in addi. super litera, a. la ij.

tur aduocati. Quia primo negant, deinde sub conditione exceptiones opponunt: vt dicunt Bald. Angel. & Salic. in d l. si quidem. & idem Bal. in l. j. colum. v. vers. circa secundum. C. de furt.

1 ¶ Et ideo † accusatus de homicidio[a], pōt opponere negando se commisisse homicidium: & si probetur, pōt dicere se illud fecisse ad defensionem: vt not. Bar. in l. cum de indebito. ff. de probat. in authen. contra qui propriam. C. de non nu. pecu. vt etiam Bald. col. pe. ver. iuxta prædicta quæro. Abb. in c. is qui. in princ. per illum text. de solu. & hoc not. Pau. de Cast. in consil. xxxvj. in præsenti casu. Et istam communem opi. dicit Soci. in d. l. nemo in fi.

A Homicidio. Adde latis. Ias. in l. j. C. de furtis. fi. col. versi. quid in criminalibus. & eundem in l. vt vim ff. de iusti. & iu. & qualiter hoc probabitur? dic quòd potest probari per testes deponentes de credulitate. ita Hippol. de Marsil. in sing. xix. inci. tu scis. vbi alleg. quamplures. item potest etiam probari per coniecturas. vt in eodē singula. in fin. Hiero. Chuc.

2 ¶ Et in simili † procedit libellus in quo reus condemnatus dicit sententiam nullam: & si qua sit, appellat: vt not. Barto. in l. si expressum. in iij. q. ff. de appel. glo. & Bart. in l. j. C. quando prouo. & Bal. ibi in versi. quinto quæro. idē Bal. in tale pactum. §. qui prouocauit. in xviij. q. ff. de pac. Specul. in titu. de senten. §. iusta. vers. sed nunquid. & Cuma. in consi. xxxvj. proponitur. Abb. post Host. & alios in c. dilecto. de appel. & dixi ibi post Perusinum.

3 ¶ Sic etiam † admittitur libellus in quo quis dicit sententiam nullā: vel petat restitutionē in integrū. c. cōstitutus. vbi Abb. de rest. in integ. per illū tex. & idem Abb. in c. cū olim. col. ij. de priuileg. Et non solum conditionaliter, vt ff. dictū est, sed etiam simpliciter exceptiones cōtrariæ opponi possunt. Quia in dubio oppositæ vidētur disiūctiuè: vt no. Inn. in c. auditis. de præscri. vbi Abb. col. vij. tertio opponitur. Et ideo potest reus excipere, quòd soluit, & quòd in testamēto liberatus sit: vt no. Bar. in l. j. C. de fal. causa adiect. leg. in ij. opposi. ¶ Similiter † reus potest se

4 tueri ratione præscriptionis & priuilegij disiunctiuè: quia de vna exceptione transit ad aliam: vt not. per glo. in d. c. auditis. in versi. præscripsisse. de præscri. & bene facit tex. in c. cum personæ. §. quod si tales. de priuile. in vj. & Abb. declarat in c. abbate. col. ij. de verb. signi. Et prædicta procedant in pluribus actionibus contrarijs: secus esset vna exceptione contraria in qua reus non auditur si contrarietatem contineat. l. ij. ver. sed si alius. & ibi Ang. ff. quādo appel. sit. & not. Bar. in d. l. nemo. facit text. in c. solicitudinem. de appel. in l. j. C. de fur. & in regula, vbi repugnanti i. ff. eod. cum simi. declarando, vt ibi dicam.

5 ¶ Secūdo † regula procedit in pluribus exceptionibus quæ

per reum probari debent: & actor non grauatur onere probandi, vt in exceptione præscriptionis,& priuilegij,& pacti de non petendo. Secus si actor grauatus sit onere probandi: vt quia reus negat numeratam esse pecuniam:& etiam se soluisse dicit. Nam istæ exceptiones simul opponi non possunt: vt not. Barto. in d.l. nemo.

¶ Sed talis differentia nõ videtur procedere: quia, vt s. dictum est, exceptiones contrariæ in dubio disiunctiuè oppositæ videntur: vt no. Inn. in d.c. auditis. ergo nihil obstare videtur quominus simul proponi possint: & quia nõ videtur subesse ratio diuersitatis. Nam quãdo reus opponit exceptionẽ priuilegij & præscriptionis: vt ĩ d.c. auditis. ipse reus probat vtranq; exceptionẽ, quia habet actor fundatã intentionẽ de iure cõi: & ita hoc procedit secundũ regulas iuris cõmunis. Et eodẽ modo videtur qñ reus negat qđ petit, & etiã dicit se soluisse, secũdũ regulã iuris nõ tenet probare negatiuã. l. actor. C. de prob. ideo actori onus probandi incumbit secũdũ ordinẽ iuris. Et propter hoc nõ debet magis in isto casu quã in alio reus repelli: † qa negãs regulariter nõ punit, nisi in quibusdã 6
casibus specialiter in iure expresis. l. fi. s. de rei ven. in auth. cõtra qui ꝓpriã. C. de nõ nu. pecu. cũ sim. ideo qđ fit lege permittẽte, pœnã nõ meretur. l. Gracchus. C. de adult. vnde sicut in casu præcedẽti cõtraria ꝓponi possunt, ita videt in casu isto: quia in vtroq; casu videt eadẽ contrarietas quę excipiendo admittitur: vt latius dixi in c. pastoralis. col. vj. de excep.

¶ Tertio, regula fallit si lex impediat vt hic dicitur: & exempla sunt in glos. † in omnibus casibus in quibus mendacium ponitur: nam non li- 7
cet vti pluribus exceptionibus, absq; pœna mendacij imposita à iure: vt not. Barto. in d.l. nemo. & Ange. in §. illud. el ij. in authen. de trien. & semis. Et per istã regulam videtur dubitabilis decisio[a], quã tradit An- A
gel. Aret. in §. fin. col. iij. versi. quæro quid si à princ. insti. de actio. vbi concludit quòd debitor qui negauit debitũ, si postea conuictus confiteatur, perdit beneficium cessionis propter mendacium. & ibi reprobat Salice. qui tenet contrariũ in l. j. C. qui bo. ced. poss. nam pro opinione Salic. facit ista regula.

A Decisio. Quę falsa est, quia iure non probatur, adde quę dixi in consu. Paris. §. xxx. nume. 5. Sed bene perdet, & etiã carcerabitur, si interim bona sua in fraudem dilapidauit, l. fin. in fi. quæ in fraud. cred. dixi in consuetu. Paris. §. cxcvj. Caro. Moli.

¶ Non obstat quod dicitur de mendacio quod ponitur. quia illud habet locum solum in casibus in iure expressis: quia iure suo quis priuari non debet, nisi expressum sit not. Bal. in authen. ex testamento. col. penul. C. de collat. per text. §. cum igitur. in authen. de non elig. secund. nubẽ. & not. per glo. in c. fin. de iure patron. Et ita arguit Alex. in consi. ciij. videtur prima consideratione. col. pen. lib. j. Et de ista quæstione not. Bal. in d.l. j. C. qui bon. ced. poss. colum. j. vbi distinguit.

¶ Similiter ista regula facit pro eo quod Alex. tenet in l. vinum.

vinum.col.iij.§. si cert.peta.vbi tenet contra Roman.& concludit quòd difficultas excusat à mora etiam post negationem factam:& ad hoc bene facit iste text.

8 ¶ Vltimo not. istum text.ibi, alia defensione vti. † quòd negans dicitur vti defensione,vt colligitur ex illa dictione alia,quæ denotat similitudinē : vt not.in l.si fugitiui. C.de ser.fug.& in l.fi.vbi Bal.C.dehis qui à nō domino. Et licet negatio dicatur defensio,nō tamen propriè dicit exceptio:vt no.Bal.in rub.extrà de excep. & idem Bal.in l.j.col.xv.ver.restat.C.qui accu.& in l. peremptorias.col. v.ver.quæro,dicit statutum.C.sen.rescin.nō pos.declarā-
9 do vt dixi in d.rub.extrà de excep.† Et ideo licet per statutum tollatur exceptio,non tollitur defensio:vt no.Domin.cap.j.in glo.iij.de lit.contest.in vj.cum simil.vt dixi in c.ex parte.col.penul.de offic.deleg.

In §. Quoties. Argumenta.

1 Actio certa ex pluribus,quæ competunt,est eligenda.
2 Reus sese tueri potest pluribus collationibus, aut etiam electionibus.
3 Legitimari pluries quis potest,& se pluribus tueri legitimationibus.

QVOTIES *concurrunt plures actiones eiusdē rei nomine, una tantum quis experiri debet.*

1 ¶ NOTA † ex pluribus actionibus ad idem cōpetentibus,vna tantū eligi debet.ad idem tex. in l.ꝙ in hærede.§.eligere.s̄.de trib.in l.cū filius.§.varijs.de leg.ij.cum
A si.& facit tex.in c.& qui duas [a].de elec.in vj. Et ista regula bene procedit in actore prout loquitur: secus est in reo qui potest se defendere pluribus exceptionibus:vt s̄.ca.l. in prin.& no.per gl.in d.§.eligere. Et similiter tex.in d.
2 c.& qui duas. procedit in actore: † secus est in reo qui pōt
B se tueri ex pluribus collationibus [b] vel electiōibus:vt no. Card.in c.post electionē.per illum text.de conces.præbē. & Abb.ibi in tertio notabili.& idem Abb in ca.cū olim. el secundo,circa fi.de priuilegijs.Lapus in allegatiōe clij. & est vltima in ver.ad secundā quæstionē.Cald.in consi. vij.de elect. Ro.in cōsi.ccccxxxiij.quo ad primū. in secūdo dubio.Domin.in d.cap.& qui duas. Et hoc declaratur per Ro.in cōsi.cccl.in casu propositæ cōsultationis.in secundo dubio.& per Abb.in c.cū olim.in gl.in verbo,elu-
3 sionem.de re iudi.† Et ad prædicta facit:quia pluries quis se legitimari potest,& ex vtraq; legitimatione poterit se

A Duas. Vbi vide Anch. qui singulariter loquitur. Hie.C.

B Collationibus. Adde Fely.c.cum olim. de re iudica. & latiss.in repet. c.in nostra. de rescriptis,in ij. col.in ver. tum lis multiplicatur &c. Hiero. Chuc.

fuerit:vt tradit Paul.de Castr.in consi.ccxxvij.viso testamento. circa fin.
¶ Item regula,vt dixi, procedit in actore qui à seipso certificari debet. Secus si facto aduersarij impediatur:quia tunc libellus incertus admittitur:vt dicit Barto.hic per illum tex.alleg.in glos.in l.j.§.qui autem.ff. quorum leg.vbi Barto.idem dicit cum simili.vt tradit Alexand.in l.vbi autem.§. qui illud.de verborum obligatio.& in consil.clxxxij. lectis & ponderatis.lib.ij.& dixit in l.edita.in secundo genere cumulationis.C. de eden. & etiam dixi ibi de intellectu.§. sed neque.in authentic.de fideiuss.alleg.in gloss.hic.

In l. Toties. Argumenta.

1 Hæres insolidum tenetur,qui de dolo proprio tenetur.
2 Hæres de dolo defuncti non tenetur.
3 Hæres quando de dolo defuncti teneatur, etiam de eo quod ad eum non peruenit.

REGVLA XLIIII.

TOTIES *in hæredem damus actionem de eo quod ad eum peruenit,quoties ex dolo defuncti conuenitur non quoties ex suo.*

¶ NOTA quòd † hæres qui ex proprio dolo conuenitur, tenetur 1
insolidum.Sed quando ex dolo defuncti,tunc tenetur solum de eo quod ad eum peruenit.ad idem tex.quem glo.hic adducit in l. quod in hæredem.§.si seruum.ver.toties.ff. de ser.corrup.vbi glo. Et ratio manifesta videtur:quia in primo casu quando ex proprio delicto conuenitur, ipse est autor principalis delicti : ideo etiam pro eo quod non habuit tenetur.l.in hoc iudicio.ff.de ser.corrup.& facit text.in l.j.§.rectissimè.ff.de vi & vi arma.in l.j.§.interdũ.ff.si quadru.pauper.fec.dicatur.& quia pœna sequitur suos autores.l. sancimus.C.de pœnis. † Sed pro dolo defun- 2
cti hæres non tenetur,nisi pro eo quod ad eum peruenit.& facit text.in regula,sicuti.ff.eod.c.cum si.ibi alleg.

¶ † Et quandoque etiam hæres tenetur ex dolo defuncti pro eo quod 3
ad eum non peruenit,videlicet in condictione furtiua:vt not.Bar.in l.si pro fure.per illum text.§.final.ff.de condit.furt.Et hoc est speciale,propter frequentiam furtorum : vt not. Bartolus in l.j.de priuat.delictis. colum.j. cum similib . vt tradit Corn . Perusin . in consil . cccxiiij.licet hac consultatione . colum .ij.libr . j . Et quandoque etiam hæres non tenetur de eo quod ad eum peruenit.l.ij.§.fina.ff.vi bono . rapto. declarando vt not.Barto.in l.j.ff. de priua . delict.& per gloss. & Doct . in l.j. C.ne ex delicto defunct . Et de his latius videbimus in regula , pœnalia.ff.eodem.

In l. Neque pignus. Argumenta.

1 Pignori dari sua res potest nemini.
2 Pignori vel seruitutis ius in re sua nemini potest quæri.& nu.3.
4 Acquiri quando possit alicui res sua acquisitione noua.

Depositum

Depositum in re propria fieri non potest, sicut nec precariū.
5 Emptio rei propriç quare non valeat.
6 Emere rem suam per aliū quis potest, quod per se nō potuit.

REGVLA XLV.

NEQVE *pignus, neque depositum, neque precarium, neque emptio, neque locatio rei suæ consistere potest.*

1 ¶ PRIMO noto † quòd res propria pignorari non potest. ad idem tex. in l. si rem alienam. la ij. ff. de pigno. actio. Sic etiam in re propria nō constituitur vsusfructus. l. vti frui. in princip. ff. si vsusfruct. peta.

¶ Nec res propria alicui seruit. l. in re communi. s̄. de seruì. vrb. pręd. l. cum in fundo. in prin. ff. de iure dot. l. si qui ædes. s̄. serui. vrb. præd. l. quicquid. s̄. communia prædio. Nam sicut res mea non potest vlterius mea fieri. l. sequitur. §. lana. s̄. de vsucap. §. item nemo rem suam. instit. de inutil. stipul. Ita videtur quòd aliquod ius habenti, plenum dominium acquiri non posit[a]. † Et ideo ius pignoris vel seruitutis nō acquiritur: & hoc intelligitur quando res perfectè & irreuocabiliter acquisita sit. Secus si reuocabiliter[b]: quia tunc res propria iure pignoris retineri potest: vt not. Bar. in l. ex sextante. §. Latinus. de excep. rei iud. vbi etiam allegat tex. in l. in rebus. vbi Bald. col. penul. C. de iure dot. & in l. debitor. ff. ad Trebel. vbi Bar. idem dicit. & facit tex. in l. non quocunq;. in prin. de leg. j. & idem not. Bart. in l. in bello. §. si quis seruum. per illū tex. s̄. de capti. & postlim. reuer. & Ang. hoc idem scribit in consil. cviij. viso dicto puncto. ad finem.

A Posit. Vide latissi. Ias. in §. sic itaque. col. iiij. vers. glo. in verbo, magis &c. quē de verbo ad verbum refert Benedictus de Vadi. in addi ad Socinum in tracta. fallen. in reg. c. & latè etiam per Felynū in c. inter dilectos de fid. instrum. Hiero. Chuc.

2 (margin, beside "ris vel seruitutis"); A (margin, beside "num dominium"); B (margin, beside "uocabiliter")

B Reuocabiliter. Alex. consi. c. nu. 6. lib vij. latè And. Tira. in trac. retrac. proxi. §. i. glos. vij. nu 69. cum seq. ~~Dixi in om nis intellecti. l. si communi.~~ l. vnus de seruit. rustic. prædio. ~~nu. 54. quęs habe~~t. ~~cum~~ tract. ~~meo di~~uidui & indiuid. Ca. M.

3 ¶ Item † regula procedit quando quis habet dominium de iure communi: secus si de iure speciali: vt not. Bartol. in l. fina. colum. ij. C. de sacrosanct. eccle. & in l. j. C. commu. de lega. & in l. idemque. in princip. ad fi. s̄. qui pot. in pign. hab. cum simil. vt Alex. tradit in l. j. colum. fin. de leg. j. Aret. in consil. clx. longa est. col. ix. & in l. existimo. de verborum obliga. colum. ij.

4 ¶ Et ad prædicta facit † quia res mea potest mihi acquiri ex noua acquisitione, quando prima causa acquisitionis est dubia: vel quando per secundam pinguior acquisitio sit. vt not. Domi. post Ioan. Mo. & Ioan. And. in c. cum personæ. §. quod si talis. de priuileg. in vj.

¶ Secundo noto, quod depositū nec precariū in re propria fieri

fieri poteſt: & idem in commodato.l. qui rem. ſuprà depoſi.& idem in locatione, vt hic dicitur: & in l.qui rem.C.loca. Et iſta concluſio intelligitur & procedit ſi agatur actione depoſiti, commodati, vel locati, nam repellitur actor, quia contractus non valet. Secus ſi agatur condictione legis.l. ſi quis conductionis. C. loca. quia tali caſu actor non repellitur exceptione proprietatis: vt notat Alexand. dicit in l.ſi aliquam rem.colum.penult.ſuprà de acquiren.poſſeſ.& idem prius voluit Paul.de Caſt. in dicta l.qui rem.ſuprà depoſiti.

A Dubitabilis. Imò eſt vera, ex quo conductor vult hic intercipere poſſeſsionem quã non habebat. Carolus Moli.

¶ Sed iſta limitatio videtur dubitabilis [a]: quia ex quo contractus non valet, non videtur habere locum quod dicitur in d.l.ſi quis conductionis, vel ſaltem dictum Alexand.& Paul.de Caſtr. videretur intelligendum, quando ſcienter ab ipſo domino facta conductio fuiſſet: ſecus ſi ignoranter, vt declarat Franc.de Curt.in conſil.lxx.ſuper controuerſia.col.vj.verſic.ſimiliter non obſtant. A

¶ Item regula procedit quando fuit factus contractus reſpectu proprietatis: ſecus ſi reſpectu poſſeſsionis quem non habebam quia tunc tenet locatio & commodatum.l.ſi quis aliquam rem.de acquiren.poſſeſ.& ita Pau.de Caſt.dicit in dicta l.qui rem in ſi.

¶ Tertio & vltimo noto,† quòd emptio rei propriè non valet.ad idem text.in l.cum res.C.de contrahen.emp. & in l.ſuæ rei.ſ.de contrahend. empt.vbi dicitur hoc procedere, ſiue ſciens, ſiue ignorans quis hoc facit. & in l.ſi ſeruum.ſ.de condic.indeb.l.debitor.ſ.de pigno.actio. Et ratio videtur: quia emptor emit ad iſtum finem vt dominium acquirat.l.cum manu ſata.§.fina.ſ.de contrahend.empt. 5

¶ Sed cum ſit dominus, vlterius effici non poteſt.l. ſequitur.§.lana.de vſucap. Et iſta concluſio intelligitur quando quis ratione proprietatis emit rem ſuam. ſecus ſi ratione poſſeſsionis, quę apud venditorem reperiatur, quia emptio valeret.l.ſi in emptione.§.rei ſuæ.ſ. de contrahend. emp. Et tali caſu pretium poſſeſsionis erit minus, quàm pretium rei.l.ſi mulier.§.qui poſſeſsionem.ſ.quod metus cau.l.ſi duo.in fi.ſ.vti poſſide. Et quod dictum eſt ratione poſſeſsionis, idem eſt ratione alterius iuris deficientis: vt not per glo.& Bal.in d.l.cum res. Iſta tamen non ſunt propriè fallentiæ: quia emptio fit de iure, cum non eſt apud emptorem: & regula loquitur de re propria emptoris.

¶ Vltimo † regula habet locum in emptore qui rem ſuã emeret: ſecus ſi alteri mandaret emendam: quia poteſt per aliũ quod per ſeipſum nõ poteſt.l.ſi tibi mandauero.§.ſi hi quorum.ff.manda.vbi Pau.de Caſt.dicit, ꝙ intelligitur ibi ꝙ facit mandatũ illi qui emit nomine ſuo, nõ nomine mãdantis. Sed text.ibi facit in contrariũ, dũ dicit, ꝙ rei propriæ non valet emptio: ergo videtur quòd emptio ibi eſſet facta nomine domini. Sed toleratur ex ęquitate duobus cõcurrẽtibus. Primo, quia res erat venalis. 6

nalis. Secundo ne priuetur dominio rei suæ: & etiam dici potest quòd ibi esset sua reuocabiliter secundùm resolutionem factam.

¶ Et ad illum text. de re venali notandum est singulariter, quòd si post certum tempus ex conuentione res vendi potest, & elapso illo tempore res non sit vendita, quòd venditio impediri potest si debitor debitum offerat: vt notabiliter tradit Cardin. in clemen. j. nos itaque. in vij. quæst. de iureiur.

§. Priuatorum.

PRIVATORVM *cõuẽtio iuri publico nõ derogat.*

¶ DE quo dictum fuit in l. nec ex prætorio. s. eod.

In l. Quod à quoquam. Argumenta.

1 Solutum nomine pœnæ, non repetitur iure.
2 Pœna an possit retineri in foro conscientiæ.
3 Pœna delicto est commensuranda.
4 Obligatio qua delictũ punitur, de iure naturali esse dicitur.

REGVLA XLVI.

QVOD *à quoquam pœnæ nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur.*

1 ¶ NOTA quòd † solutum nomine pœnæ repeti nõ potest: ad idem tex. in l. id quod. s. de solu. cum simi. allegatis in gl. ad idem tex. in l. pœnæ. s. de condi. indeb.

2 ¶ † Et ista regula procedit in foro contentioso. Sed in fo-
A ro conscientiæ pœna [a] retineri non potest: quia non debetur in foro conscientiæ: vt tenet gl. xij. qõ. ij. fraternitas. in gl. fi. & no. Bal. in l. post decisionem. in fi. C. de fur. in l. iubemus. §. sanè. col. j. versi. sed nunquid in foro conscientiæ. C. de sacrosanc. eccles. & in auth. ad hæc. colũ. v. ver. sed dubitatur. C. de vsur. cum sim. vt late prosequitur Feli. in c. j. char. antepe. de consti. & Alex. in consi. ix. viso processu. col. iij. lib. v.

A Pœna. Corse. in sing. ver. pœna. vide Decium c. j. de cõstitut. vbi etiã ad Decium tetigi. C.M.

3 ¶ † Sed ad declarationẽ dictæ gl. quæ cõmuniter approbatur cõsiderandum est, vt dixi in d. c. j. col. antepe. Quia si pœna sit cõmensurata ad delictũ, non videtur ꝙ gloss. bene dicat: debet eñ pœna delicto cõmensurari. c. q̃siuit. de his quæ fiunt à ma. par. ca. c. felicis. §. illud. in fi. de pœnis, in vj. xxiiij. q. j. c. nõ afferam⁹ stateras. & tali casu lex videtur iniusta quæ fundata est in vtilitate publica, quæ est vt delicta puniãtur. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. c. vt

famæ.

famæ.de sen.excom.

¶ Et cùm lex iusta sit, etiam obligat in foro cõscientiæ[a]: vt no.per gl.in c.quæ in ecclesiarũ.vbi Bal.de constit. & no.Abb.in c.j.de cõsti.& in procœ.Decret.Rex pacificus. in ij.q.Pet.de Anch.in consi.xiiij.videretur prima facie. Bal.in auth.ingressi.col.viij.C.de sacrosan.eccle.Alex.in cõsil.xxix.statuti.col.iiij.li.ij.cũ si.vt dixi in d.c.j.col.vij. A

¶ Et ideo iustè[b] captus, peccat si aufugit:vt no. per glo.j. dist.in c.ius gentium.in ver.seruitutes.& in clem. pastoralis.in ver.per violentiam.de re iud.Et quod dixi comprobatur,† quia obligatio ad pœnam delicti, est de iure naturali:vt not.Bar.in l.ex hoc iure.col.fin.ff. de iustit.& iur.gl.in l.seruus.ff.de his qui no.infa.facit tex.in l.fi.vbi Ang.C.de colla.fund. patri.lib.xj.in l.eius qui delatorẽ. ff.de iure fisci. ergo pariter in foro conscientiæ videtur obligari:quia conscientia secundùm ius naturale iudicatur.Nam conscientia non ligat,quos natura nõ obligat: vt dicit Bal.in l.j.in fi.C.de vectiga.& commis.not.Abb. in c.j.in fin.de resti.in integ.gl.in d.c.fraternitas. potest saluari,quando pœna delicti esset excessiua. Et tali casu lex esset iniusta quæ in foro conscientiæ non obligat:vt not.Abb.in d.c.j.de constit.cum simi.vt dixi ibi. Ex quo infert, quòd lex quæ pœnam imponit ratione pœnæ, non plus vel minus conscientiam astringit. Sed vis tota in hoc consistit,an lex iusta sit,vel iniusta: & secundùm hoc regula hic procedit etiam in foro conscientiæ quando pœna iustè imponitur.Secus si iniustè imposita est. & de hoc latius dixi in d.c.j.de consti.vbi videndum est. B 4

A Cõscientię. Dixi ad Alex. cõsi.cxix.n.18. lib.vj. latè do. And. Tiraq.in præfa.tra. retract.num.73. C.M.

B Iustè. Secus si iniustè.And. Tiraq. in pręfa.Retract.nu. 68.vltra quem adde Bal.cõsil. cxv.consi.ccx. libro j.Ias.l. si duo patroni.in fi.ff.de iureiur. Deci.consi. ccccccxcj. C. M.

In l.Consilij. Argumenta.

1 Consilium,modò non fraudulentum,non ligat consulẽtem.
2 Assessor,& qui pro officij ratione consulitur,de malo cõsilio tenetur.
3 Doctor qui imperitè consuluit, dãnũ passo satisfacere tenet.
4 Consilium præbens quando teneatur,& quando non.
5 Consulens, in atrocioribus pari pœna punitur.
6 Consulens,quando pœna speciali plectatur.
7 Consulens non tenetur,si de interdicto vnde vi agatur.
8 Consulens indistinctè punitur, si eius nomine delinquatur.
9 Consulens alicui,præsumitur causa mouens principaliter, & quare merito punitur.
10 Consulens tunc punitur,si ex consilio delictum sequatur.
11 Consulens ex consilio non punitur,ni consilium præcessisse delictum probetur.
12 Consilium non punitur,nisi ad malum tendere probetur.

Consu

13 Consulens non damnatur, si principalis absoluatur.
14 Consulens non tenetur, consilio in tempore reuocato.
15 Consulens non punitur statuto pœnam facienti imponente.
16 Consulens quandoq; mitius punitur, qualitate attẽta faciẽtis.
17 Consilium præstare quando quis dicatur.

REGVLA XLVII.

CONSILII *non fraudulenti nulla obligatio est, cæterum si dolus & calliditas intercesserit, de dolo actio competit.*

¶ EX ista regula sumitur illa quæ habetur eo.ti.in vj. quæ idem dicit, † ꝙ nullus ex consilio dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur. Et huius conclusionis glo. ibi rationem adducit: quia consilium non necessitat. xiiij.q.j.in c.quòd præcipitur.& in c.cum olim. de arbit. Et explorare quis apud seipsum debet an consilium sibi expediat.l.ij.§.si.supra manda. Exhortatur enim ille qui dat cõsilium, & exhortatio liberam voluntatem excitat: vt dicitur iiij.dist.in fin.

¶ Et ex ista ratione inferri videtur, quòd regula habeat locum dato quod ille cui datur cõsilium non fuisset aliàs facturus: quia militat eadem ratio, quòd consilium non imponit necessitatem.& confirmatur opin.glos.hic quæ ita tenet.& idem concludit Perus.[a] post Ioan.And.in d. regu.nullus.

¶ Secundo ex ratione prædicta inferri videtur, ꝙ si consilium necessitaret, quòd ex tali consilio consulens obligetur: quod tamen non videtur verum: quia si bona fide dedit consilium, non debet obligari.

¶ Et hoc in contractibus, prout regula loquitur & intelligitur. † Secus est in consilio quod præstatur ratione officij, puta in assessore:[b] quia ipse de malo consilio tenetur. l.ij.supra quod quisque iur.de quo dixi in consil.viij.col. ij.& idem est in aduocato[c], saltem quando consilium dedit ei qui aliàs facturus non fuisset, vt concludit Perus.in d.regu.nullus.

3 ¶ Et notandũ est, † quòd ille doctor qui consuluit per imperitiam si lata sit sententia, tenetur satisfacere illi contra quem lata fuit sententia: vt not. Abb.in c.tua nos. de homici.in princi.post Ant.de but.ibi.& Ioan.de Ana.ibi dicit illud esse verum, quando iudex[d] qui iudicauit tenebatur

A Perus. Vbi dicit, ꝙ ĩ cõtractib⁹ vel quasi qs nõ tenet̃ de cõsilio, siue ille cui præstat̃ cõsiliũ fuisset illud aliàs facturus, siue non: licet Dy.ibi contra. & per Ias. vbi cõtra morẽ suũ tantũ remissionib⁹ fuit cõtẽtus.in §.omnes.instit.de act.ij.col.vers. vl.no.& d. Philip.Dec.in c.si. de off.dele.co. vij.versi xij.& vl.&c. & Rom. singul. dcclxij. H.C.

B Assessore. Vide I[illegible].in d §. omnes. de act. insti.ij.col.& ĩ l.j.C.de ser.fu. iiij.co.& latiss. eũdẽ do. Phil.ĩ cõsi.viij.incip. viso puncto,& diligenter examinatis.H.C.

C Aduocato. Tho. Parpad. rep.l. exigẽdi. col.iiij.C.de pecu. Hier. Cag. repe.l.diẽ functo.co.ij. de offi.asses.C.M.

D Iudex.Vide Rom.in consil. ccxxviij. vbi

dicit, ꝙ iudex non teneт̃ sequi consiliũ sapientis electi de cõsensu partiũ si videat illud esse iniustũ. & per Abb. c. cũ i veteri. de elec. vij. col. & an talis sentẽtia data secundũ prædictũ transeat in rem iud. vide Abb. c. cãm quæ. ij. col. de re iud. H. C.
A Delictis. Vide eundẽ. c. j. de offi. deleg. col. v. in fi. ver. in secundo mẽbro &c. & Feli. c. sicut dignũ. de homi. in iij. col. ver. nota ibi animũ, vbi etiã dicit hãc cõem. & in dic. j. col. iiij. ver. secũdũ membrũ. H. C.
B Mitius. Vnũ teneas ꝑpetuò mẽti, ꝙ vbi pœna delicti ex aliqua cã venit alleuiãda, quæ tñ erat mortis, ꝙ tali pœna nõ pôt puniri delinquẽs: sed alia mitiori quę nõ sit pœna mortis. ita Rochus de Cur. i rep. c. fi. de consue. col. ij. vers. cõtra tñ. vbi dicit hic singulare ꝓ liberando amico à pœna mortis. ex quo infert ꝙ tũc iudex nõ poterit arbitriũ suũ extẽdere vsq; ad mortẽ, & sic limitabit gl. i §. in sum. insti. de iniur. de qua vide latissimè d. Phil. principẽ subtilitatis i c. ex literis. de cõstitu. vbi ponit plures limit. ad d. gl. inter quas sentit istã i iiij. limita. pe. & fi. col. H. C.

batur sequi consilium, aliàs secus.

¶ Sed tamen idem videtur in consilio quòd non sit sequẽdum, dummodo ille qui iudicauit motus sit ex consilio, aliàs non facturus: vt not. Peruſ. in d. reg. nullus.

¶ Et de cõsiliarijs dominorum quomodo teneantur, not. Abb. in c. sicut dignum. col. fin. de homici.

¶ Secundo ista regula non habet locum in consilio doloso, vt expresse hic dicitur. Et tali casu quis ex dolo obligatur, licet dolus sit causa impulsiua, vt Bal. dicit in d. regu. nullus. & sequitur ibi Peruſ. in prin. Et de consilio doloso exemplum habetur in l. quòd si cum scires. & in l. si quis affirmauerit. supra de dolo.

¶ Tertio † regula non habet locum in delictis [a] simpliciter. Sed secundum communem opinionem distinguitur, quòd si is cui consulitur non erat aliàs facturus, cõsulens pari pœna tenetur. Sed si erat facturus absq; consilio, mitius [b] punitur. vt probatur in c. sicut dignum. §. qui verò. de homi. in l. non solum. §. si mandato. in ver. & Attilicinus. infra de iniur. & ita tenet gloſ. in §. ope. in verb. certe. insti. de oblig. quæ ex delicto. & in l. j. §. persuadere. in ver. facturus. supra de ser. corru. & in l. sæpe. in verſ. etiam vbi Bar. de ver. signi. 4 A B

¶ Et dicit Alber. in l. ob hæc verba. suprà de his qui not. infam. quòd doctores communiter ita tenent. & Bald. ibi idem sequitur col. ij. & in l. data opera. col. xvij. C. qui accu. in l. j. col. ij. C. de ser. fug. Sali. in l. j. col. viij. C. de rap. virg. Abb. in c. j. de offic. deleg. Imol. in c. querelam. in fi. de elect. & Mathesilanus in notabili xcvij. nota quòd is cuius consilio. vbi propter hoc reprehendit Bar. in l. non solum. §. si mandato. col. iij. supra de iniur. vbi indistinctè tenet quòd consulens teneatur sicut principalis. & dictum Bart. sequitur Imol. in cle. j. col. v. de pœnis. Angel. Aret. in tract. Malefic. in versi. mandatorem. col. fi. in ver. vigesimosecundo quæritur.

¶ Sed dictum Bar. saluari & concordari potest, vt intelligatur secundum distinctionem supradictã quæ cõmuniter approbatur. facit quod no. Ang. in l. is qui opẽ. col. j. ſ. de furt.

de fur.dum alleg.Ioan.And.in c.fœlicis.de pœnis. in vj. & idem Ang.in l.in furti.§.ope.eo.ti.de fur.Bart.Veroñ. in consi.xxvij.requisitus.col.pe.Et secundum prædictam distinctionem intelligitur tex.in §.ope.dum absolute dicit quod furti non tenetur.Nam intelligitur eadem pœna: minori tamẽ pœna puniri potest arbitrio iudicis: vt no. Ang.in locis.s.proximè alleg.& ita etiam declarat quod no.Bar.in consi.clxv.in q.quæ vertitur.

5 ¶ † Prædicta distinctio nõ habet [a] locum in atrocioribus,
A in quibus consulens indistinctè pari pœna punitur. d.c. fœlicis.de pœn.& in cle.j.eo.ti.Dicit tamen Feli.in c.j. de offi.dele.quod fortè dicta iura debent restringi secundũ distinctionem supra factã,per tex.in d.c.sicut dignũ.vbi ita distinguitur in homicidio quod videtur esse de grauioribus.& ad hoc videtur tex.in d.c.fœlicis.iuncto. §.illud.vbi nudo consilio pœna mitigatur.Sed tamen limitatio prædicta defendi potest per dicta iura quæ loquuntur in homicidio qualificato cardinalis vel archiepiscopi. & facit tex.in l.vtrum.supra de parric.in l.quisquis.C.ad legem Iul.Et hoc videtur velle Bal.in l.j.col.ij.C.de ser.fu. vbi inquit,quod in atrocissimis cõsulens punitur, licet principalis fuisset aliàs facturus.

a Habet. Adde eundẽ do. Phil.in d. ca.j. col.vj.ver prędicta distinctio &c.& idẽ quod tenet Fel.in d. c. j. tenet in d. c.sicut dignũ.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA

¶ Non obstat tex.in c.sicut dignum.quia loquitur in homicidio simplici.Non obst.§.illud.quia loquitur de consilio nudo quod nihil addit,& gl.ibi dicit. Secus videtur in consilio quod augeret malitiam:licet aliàs esset facturus,& de duplici consi.no.per glos.in cle.in ver.consiliarios.de foro compe.

6 ¶ Secundo prædicta distinctio† non habet locum quãdo
B specialis [b] pœna consulenti imponitur:quia tunc dispositio legis de qua constat,attenditur.l.j.C.de rap.virg. vbi Sali.in viij.col.vers.secundo quæro.& not.Bar.in l.is qui opem.supra de fur.vbi allegat tex.in l.j.C.de nili agger. non rump.& hoc modo procedit tex.in l.j.§.persuadere. supra de ser.corrup.secundum Sali.in l.j.colum.ix.de raptu virginum.

b Specialis.Idẽ tenet in c. j. in vij. fallẽ. & ibi Feli.in ij.limi.

7 ¶ Tertio prædicta distinctio non procedit †in interdicto
C vnde vi. [c] in quo ex consilio quis non tenetur:vt not.Inn. in c.querelam.de elec.per c.cum ad sedem.de restit.spol. sequitur Ang.in d.l.is qui opem.circa fi.supra de fur.Bal. in l.ij.col.x.ver.sexto quæritur.C.de serui.& aqua. Abb. in c.sicut dignum.col.fi.de homi.vide tamen Ro. in sin-

c Vnde vi.Idẽ vbi s.in v.fall. & ibi Fel. ver. limita quarto. & Ias. remissiue 14.oẽs.inst. de act.ij.col.& l.j.C.de ser.fugi.iiij.co.H.C.

guiari dcclxij.in contractibus.vbi dicit contra Inno. fuisse determinatum per dominos de Rota, per ca.sicut dignum.de homicid.

a Nomine. Idẽ tenet vbi supra in vj.fallen.

8 ¶ Quarto non procedit † quando ille cui fuit datum consilium nomine [a] consulentis deliquit: quia tunc consulens A indistinctè tenetur: vt not.Bal.in l.metum.in fi.C.quod met.cau.allegat c.cum quis.de resti.spo. Et licet ipse loquatur in mandante, idem videtur in consulente, quia apparet quòd sit motus ex consilio.

b In dubio. Vide eũdẽ, vbi s. col.vij.vers. & est notandũ. & Feli.c.sicut dignũ.iiij. col.v. tertia cõclusio. & vide Bald.in sua Margar. in ver.cõsiliũ.vbi dicit, ꝙ qñ quis locutus est alicui, & iuit & cõmisit delictũ in breui spatio, ꝙ præsumit fecisse de cõsilio illius, quod not. H.C.

9 ¶ Et ad prædicta notandum est, † quòd in dubio [b] præsumitur quòd principalis motus sit ex cõsilio, & quòd non B fuisset aliàs facturus: quia in dubio non præsumitur delictum.l.merito.supra pro soc.c.j.de scrutinio.ita Feli. dicit in c.j.col.v.ver.vtrum autem.de offi.deleg. Sed ratio præallega.videtur facere in contrarium: quia hoc modo consulens plus punitur, & principalis nõ propter hoc magis excusatur. Idem tamen quod dicit Feli.tenet Bald.in l.data opera.col.xvij.C.qui accus.vbi alleg.l.j.C. de rap. virg.& idem expresse dicit Ange.in l.j. in princ.in versi. vltimo est videre. supra de eo per quem factum erit. & Ioan.de Ana.post Cardi.in c.ad audientiam.in v.colũ.in fi.de homici.& dicit Bal.in l.j.col.ij.C.de seru.fug. quòd an esset aliàs quis facturus, in probatione facti consistit. Ex coniecturis tamen potest probari: vt not.Bal. in d.l.j. col.iiij.facit quod not.Bar.in l.si ventri.§.fi.supra de priuileg.cred.Bal.in c.j.§.iniuria.col.viij.versi. quæro si Titius.de pace iur.firm.& in l.multum interest.col. iij.C.si quis alte.vel sibi, cum simil. Sed cessantibus coniecturis præsumendum est in dubio quòd non fuisset aliàs facturus: vt supra dictum est.

c Sequutũ sit. Idem in d.c.j. col.vj.ver.iiij. ad hoc &c.

10 ¶ Et vlterius ad declarationẽ supradictorum notandum est primo, † ꝙ ad hoc vt ex consilio quis teneatur requiri C tur ꝙ delictum sequutum sit: [c] vt no.Car.in cle.j.in prin. in q.xij.de pœnis. Et in ipso actu debet consilium præstari: vt tradit Signorolus in consi.cxxxv.in q. circa finem. Et hoc quod dictum est intelligitur nisi consilium per se consideretur: quia etiam per se est titulus criminis, & indistinctè punitur: vt not.Bald.in l.data opera.col.xvij.in princ.C.qui accu.vbi alleg.l.j.§.persuadere. supra de ser. corrup.& idem dicit Bart.in l.non solum. §. si mandato. supra de iniur.& sequitur Ang.Are.in d.ver.mandatorẽ. in fi.& tali casu punitur etiã facto nõ secuto.vt not. Salı. in l.

in l.j.col.iij.in j.q.C.de rapt.virg.

11 ¶ Secundo notandum est,† quòd ad hoc vt quis ex consi-
A lio obligetur, probandum videtur quòd consilium præcesserit delictum [a], vt not.Bal.in l.j.col.iiij.C.de ser.fug. & in l.ob hæc verba.col.ij.de his qui notan.infa.vbi allegat glos.in l.si verò non remunerandi.§.si verò post creditum.ff.mandati.sequitur Alex.in consi.cxcvj. circa columnam j.libro ij.

12 ¶ Tertio requiritur,† quòd consilium sit ad malum [b], &
B quod constet de malo consilio:aliàs in dubio debet interpretari quòd bonum sit consilium, vt consulens non teneatur:vt not.Bald.in l.j.col.iiij.versi.& not.quòd consilium.C.de ser.fug.& sequitur Alexā. in consil. cxxviij. quoniam abundè.lib.iiij.facit text.in l.meritò.ff. pro socio.facit quod no.in l.j.C.de his quib.vt indig.de verbo, vindicta.& ibi Paul.de Castro, & Alexand.Et de verbo, auferri,not.Ang.in l.postquam.circa fin.de pet.hæredit. cum simi.vt dixi in ca.in præsentia.de proba.

13 ¶ † Quarto consulens non potest condemnari si princi-
C palis fuit absolutus:vt not.Innoc.[c] in c. sicut dignum.de homicid.vbi Abbas & Ioan.de Ana.sequuntur.& Pet.de Anchar.in regula,accessorium.in xj.char.colum.j.versic. iuxta prædicta quæro.de regu.iur.in vj.& dixi in consil. viij.col.iiij.in fine.

14 ¶ † Quinto consulens non tenetur si consilium reuoca-
D uit [d], vt not.Inn.in c.ad audientiam.de homi.cum simil. vt tradit ibi Ioā.de Ana.col.iij.& declarat vt per Angel. Aret.in d.verbo,mandatorem.in fi.Et dictum Innoc.sequitur Bal.in d l.non solùm.§.si mandato.col. iij.de iniurijs.cum simil.vt tradit Alex.in consil.lxv.visa. col.iij. lib.iiij.Feli.in d.c.ad audientiam.in fi.

15 ¶ † Sexto, statutum quod imponeret pœnam facienti
E non haberet [e] locum in consulente. Et hoc in simili in mandante tradit Bal.in l.non ideo minus.col.vj.ver.ego reuertor.C.de accusa.& latè Alex.in d.consil.lxv.lib.iiij. ff.allegato.facit quod not.Bartol.in l.j.ff.de sicar. Abb.in c.inter solicitudinem.de purga.vulga.not.in c.mulieres. de senten.excom.

16 ¶ † Septimo,propter diuersam qualitatem facientis con-
F sulens quandoq; in minori pœna [f] punitur.l. qui seruo.§. idē placuit.& quod ibi Bar.§.de fur.ff.hi qui.versi.si verò ope.institu.de obli.quæ ex delicto.Salic.in d.l.j.col.viij.

A Delictū.Idē vbi ff. colū. vj. versi.tertio limitatur. & Ias. in d. l. j. in v. col.ver. ij. diligenter no.&c.

B Malum. Idē tenet vbi ff.℣. ij.cōclu. in vj. col & Ias.in d. l.j.col.v.versi. iij. multū not. &c.

C Inno.Caue, quia Innoc.ibi nō loquitur de absolutione iudicis, sed partis. Idem tamē vult Deci.in c. j.col.vij.de of. deleg. vbi hoc reprobaui. C. Molin.

D Reuocauit. Vide Feli.in d. c.j.vers.limita quinto. & ibi do.Phil. in xj. fallen.vij.

E Haberet.idē tenet Feli. d.c. j.in fin.iij. col.

F Pœna.Idem tenet vbi ff.in vij.col. versic. octauo fallit.

in ij.q.C.de rapt.virg.facit tex.cum gl.fin.in c.tanta.lxxxvj.dist. & no. Io.de Ana.in d.c.sicut dignum.§.ille etiam.de homi.& facit quod not. Bar.per illum tex.in l.huius actionis.ﬀ. quod falso tuto.

A Dicatur. Vide eundem in d.c.j. colū.vij. in fi.versic. postremo &c.

¶ Vltimo est videndum † quando quis dicatur[a] consilium 17
præstare.de quo not.Bald.in l.j.in iiij.oppo.C. de seruis A
fugit.Bar.in d.l.non solùm.§.mandato.in fi.Ang. Areti. in d.ver.mandatorem.in fi.& in not.qō. tradit Angel.in consil.xxij.pro decisione quæstionis. Bal. in consil. cxx. in quæstione.lib.iij.Bartholomæus Veron.in consi. xxvij.col.j.Et plura de materia consilij scribit Lucas de Penna in rubrica. C. de silentia. libro xij.

In §.Socij mei socius. Argumenta.

1 Vasallus vasalli mei an sit mihi vasallus.
2 Baronis regis homines,non dicuntur regis homines.
3 Amicus inimici mei,non statim mihi est inimicus.& nu.4.

SOCII *mei socius,meus socius non est.*

¶ ET gl.hic dicit,Regula ista colligitur in l.qui admittitur.ﬀ.pro socio.cum l.sequen vbi ista duo verba ad literam habentur.& facit tex. in l.Modestinus.ﬀ.de verbo.signi.vbi dicitur quòd libertus liberti mei non est libertus meus.glos.ibi per ista iura arguit,quòd † vasallus vasalli mei non dicitur vasallus meus.& idem not.per glos.in l.de accessio- 1
nibus.in glos.mag.ﬀ.de diuer.& temp.præscript.& glos. per illum tex. in c.legitur.lxxxj.dist.& rationem adducit Bald.in c.j.§.rursus.in fine. de controuer.inuest.

¶ Et de hoc vasallo intelligitur quando est vasallus vasalli mei ratione alterius rei.Secus si pro eadem re:vt not.in c.j.§.illud.in tit.de prohib. alie.feu.per Fede.& ita Bar.concludit in d.l.de accessionibus. in princ. & in l.Claudius.col.fi.ﬀ.qui pot.in pig.hab.& idem Bal.in l.j.col.ij.ver sicu.quæro testator.C.commu.de leg.vbi inquit, quòd vasallus vasalli mei non est vasallus meus inspecta obligatione conuentionis : sicut & colonus coloni mei non est colonus meus. Sed inspecta re mea quæ ad ipsum pertinet,vasallus meus dici potest.

¶ Et ex prædictis infert Spec.in titu.de feud.§.j.colum.xij.in versi.xiij. quæritur,quòd homo hominis mei non est homo meus:ex quo patet secundùm eum,† ꝙ homines alicuius Baronis regis non dicuntur homi- 2
nes regis.& dictum Spec.sequitur gl.in cle.j.in verb.existere.de iureiu. facit quod not.Bal.in l.j.in fi.C.vnde legit.cum simil.vt dixi ibi.

¶ Infertur etiam secūdùm And.de Pis.in l.quia admittitur.prout Fulg. ibi refert,ꝙ † amicus inimici mei nō est meus inimicus:licet de fide de- 3
trahatur.Bar.tamen in l.sciēdum.§.si accusatio.ﬀ.de leg. dicit, quòd nō solùm

ſolùm inimicus,ſed etiam amicus vel domeſticus inimici mei eſt mihi ſuſpectus. Et de hoc eſt gloſ.in cap.ſi inimicus.in verbo,nolite.xciij.diſt.facit text.in l.liberi. C. de inoffic.teſtamen.& in c.repellantur.de accuſation. Et concludendum eſt,ſi ſit copulata amicitia cum inimico
A meo[a] in perniciem, meam dicitur inimicus, adeò quòd feudo priuari poteſt:vt per gloſ.in l.j.§.cùm patronus.in verſic.cum inimicis.ſ.de offic.præfect.vt in dicta l.liberi.in verbo,amicitias.& in cap.j.§. porro.in verbo, aſſaliuerit.dum loquitur de conſpiratione facta contra dominum.& in cap.j.§.j.in verſic.concubuerit.quibus mo-
4 dis feud amitt.† Aliàs verò propter amicitiam priorem, vel poſtea ſimpliciter contractam non reputatur inimicus,ita quod repellatur à teſtimonio, ſed bene detrahitur de fide:vt concludit Cyn.in l.ſi quis teſtibus.col. fin. verſi.octauo quæritur.de teſtibus.& Bal.ibi ſequitur.col. fi.verſi.quærit Cyn.

A Inimico.adde Feli.in cap. accedens.lo ij. in prin.& Phi. in c.poſtremo. ij. col. de app. vbi latè ponit ex quibus prçſumitur quis inimicus.& Abbas in capit.ad hęc.lo 1.de ap. & Felin.c.cùm ſuper.de offic. delega.vbi dicunt ꝙ ille qui nõ ſalutat me, prçſumitur inimicus:qualiter intelligatur,vide per eos.etiã do.Aret. in ca. repellantur.de accuſ.in j. col. H.C.

In l.Quicquid calore.Argumenta.

1 Contractus calore iracundiæ initus,quando effectum ſortiri dicatur.
2 Votũ,nullum præſumitur, quod calore iracũdiæ emittitur.
3 Votum,deliberationem non modicam requirit.
4 Iuramentum iracundia præſtitum,non ligat iurantem.
5 Cõfeſsio per iracundiã facta,reuocari poteſt ex iuſta cauſa. Excõmunicatio calore iracũdiæ lata,timeri debet vt valida.
6 Ira non excuſat delictum.
7 Delinquens quando propter iram excuſetur.
8 Delinquẽs per iracundiam prouocatus,puniri debet mitius.
9 Delictum per iram commiſſum,intra quantum tempus excuſari debeat.

REGVLA XLVIII.

QVICQID *calore iracundiæ uel fit, uel dicitur,non prius ratum eſt, quàm ſi perſeuerantia apparuerit,indicium animi fuiſſe:ideòq; in breui reuerſa uxor nec diuertiſſe uidetur.*

¶REGVLA iſta colligitur in l.diuortium.ſ.de diuor.quá gl.hic adducit:& ibi verba regulæ formaliter leguntur.ad idem tex.ij.q.iij.in c.ſi quis iratus.

1 ¶ Et iſta reg.habet locũ† primo in cõtractibus,prout loqui videtur.& tenet Bar.hic.& gl.in d.c.ſi quis iratus.ꝑ tex.in l.licitatiõe.in prin.ſ.de polli.Et limitaẽ nõ habe-

re locum in contractu facto cum ecclesia, vel ad pias causas: quia valet & retractari non debet. xvij. q. iiij. sunt qui opes. quem tex. ad hoc alleg. Ro. in singu. ccccc viij. incip. volo commentare. sed ille text. intelligitur in eo qui fuisset aliqualiter concitatus: secus si alienatus à mente fuisset propter iracundiam: quia talis cōtractus non deberet seruari: vt not. Ioan. And. & Ant. de Butr. in c. dudum. de conuer. coniug. cum simi. vt Feli.[a] tradit in c. sicut ex literis. de iureiur. Et hoc idem dicendum videtur in alijs contractibus. A

A Vt Feli. Idē etiā Fel. c. mattheus. de simo. & remissiue in ca. dilecti filij. de exce. pe. co. Anto. Corse. in repert. ver. calore.

¶ Aduertendum tamen est, quia tex. in d. c. sunt qui opes. ita legi & punctuari potest, quod nihil facit: vt dicamus, si illa verba tumultuario mentis impulsu, referantur ad reuocationem donationis, nō autem ad donationē prius factam: & ita dicit Io. And. in d. c. dudum. circa fi. in versi. item sciendum. Sed iste intellectus est contra illum text. dum dicit, ꝙ prima donatio nō habuit iudicium ibi: nec prima iudicium habuit. & ideo tenendū est quod s. dixi.

B Cōfessione. Feli. in proœ. Greg. colum. j. C. M.

¶ Secundo † etiam regula habet locum in voto: vt voluit 2
gl. no. in d. c. dudum. iu ver. calore iracundiæ. in fi. Et hoc intelligitur quādo est talis iracundia quæ alienationem mentis inducit: aliàs secus, vt Doct. ibi dicunt, vt s. retuli. & idem Abb. ibi concludit: quia Deus vult voluntarium militem. xv. q. j. c. non est. & facit tex. in c. sicut. de reg. Et quia † inter alia in voto præcipuè deliberatio requiritur: 3
vt no. Io. And. post sanctum Thomam, quem ibi refert in c. literaturam. de voto. vbi Abb. & idem Abb. in ca. sicut ex literis. de iureiur. Roma. in loco præalleg.

C Calore. Adde Ias. in l. si filiā. ij. col. C. de inof. tes. vbi ponit, q̃d in exhęredatiōe, & in voto, & in iuramēto, cōfessione, acceptatiōe beneficij: in accusatione, & in dicto vel facto calore iracundiæ: & in omnibus cōcludit nō valerē, nisi postea ꝑseueraret in eadē volūtate: & ĩ donatione facta ecclesiæ, tenet idem q̃d do. Phil. & idē etiā in delictis & in blasphemia. H. C.

¶ Tertio † idem dicendum est in iuramento, quod si præ- 4
stitum fuit calore iracundiæ, non obligat: vt tenet Rom. in not. supra alleg. per l. ij. C. ad leg. Iuliam maiest. & per tex. in d. c. sicut ex literis. de iureiur. vbi Ioan. Andr. idem tenet. & hoc intelligitur, vt supra dictū est de voto: quia in hoc votum & iuramentum à pari procedunt: vt Abb. concludit in d. c. sicut.

¶ Quarto, † idem est in confessione,[b] quæ si facta sit ca- 5
lore[c] iracūdiæ, potest reuocari gloss. not. in c. ex literis. B
in verbo admonita. de diuor. vbi Abb. & not. Abb. in ca. C
cum venerabilis. in glos. ij. de exceptio. cum simil. vt Felin. scribit in dicto capit. sicut ex literis. de iureiurando. Et de acceptatione secundi beneficij facta per iracundiā, quòd non noceat, notat Abbas post alios, quos refert in c.

in c.de multa.colum.v.versi.extra casum glo.de præben.
¶ Nota tamen, ꝙ sententia excommunicationis lata per iracundiam, valet.c.si episcopus forte iracundus.xj.q.ij.

6 ¶ † Prædicta regula non habet locũ in delictis in quibus quis calore iracundiæ non excusatur.l.si non conuitij.C. de iniur.& Bal.ibi declarando istam materiã, dicit, quòd sunt quædam quæ iuris effectũ sortiuntur : vt repudiũ,& votum,& alia de quibus s̄.dictum est. Et in istis nõ valet
7 quod factũ est calore iracũdiæ, per supradicta.† Quędam sunt quę nõ sortiunt̄ iuris effectũ, prout sunt maleficia:& in illis nõ excusatur delinquẽs, propter calorẽ iracundiæ quominus puniat̄.d.l.si nõ cõuitij. Aliâs raro propter homicidiũ esset quis puniẽdus:quia plerunq; cum iracundia cõmittit̄. Et vt ista differẽtia inter dicta & alia, de qbus s̄.dictũ est, habeat locũ, dicendũ est ꝙ in delictis nõ excusatur delinquens ex calore iracundiæ, dato ꝙ maxima sit iracundia propter quã alienatus sit à mẽte, per ea quæ s̄. dicta sunt,& quãuis ex toto nõ excuset̄ ille qui delinquit, pœna tñ mitigari debet in delicto cõmisso cũ iracundia. vt Ro.cõcludit in notabili s̄.alleg.facit text.in l.j.C.si qs imperat.maledix.in l.famosi.s̄.ad l.Iul.maie.& idẽ Abb. concludit in c.j.de iniur.col.j.ver. puto tñ.vbi concludit,
8 † ꝙ ille qui prouocatus ad iracundiã delinquit, mitius debet puniri.ar.l.si adulteriũ cũ incestu.§.imperatores.s̄.de adult.vbi dicitur, difficillimũ est iustũ dolorẽ tẽperare.& idẽ Abb.dicit in c.dilecti.col.fi.ver. credo tñ.de excep.cũ sim.vt ibi Fely.tradit.& quantũ ad istã mitigationẽ pœnæ q̄ debet fieri rõne iracũdiæ de qua agit̄, debet probari ꝙ talis fuerit iracundia quæ ipsum delinquentẽ à mente alienauerit:qa aliâs nullã haberet excusationẽ: sed ordinaria pœna est puniẽdus.d.l.nõ conuitij. & idẽ not.Abb. in c.j.in ij.not.de his q fil.occid. Et difficilè est ꝓbare talem iracundiã:vt Abb. dicit in d.c.dudũ. de cõuer.cõiug.
9 ¶ † Et infrà quantum tempus ille qui dicit alicui vel fecit iniuriã posśit se excusare, allegando illud dictum vel factum fuisse per iracundiam, not. Luc. de Penna in l.omnes omnino curiales.de decur.lib.x. col.ij.ver. sed pone, Titius.vbi varias refert opi.& videtur residere ꝙ infrà triginta dies hoc allegari posśit. & alleg. bonum tex.xj. quæsti.iij. in c.cum apud. & in l.si vendicari.C.de pecul.

In l. Alterius circunuentio. Argumenta.

1 Actio non quæritur domino ex serui maleficio.

2 Actio non quæritur non consentienti.

REGVLA XLIX.

ALTERIVS *circũuentio, alij nõ præbet actionẽ.*

¶ VLTRA gl. exẽprificari potest in l. ꝙ seruus. ff. de acqui. pos. in fi. † vbi ex maleficio serui domino actio nõ acquiritꝰ. Et ratio regulę videtꝰ: † quia ille cui actio acquiri debet, nõ videtur cõsentire in illicitis. ar. l. procurator. ver. ꝙ si indebitũ. ff. de cõdi. inde. l. ij. §. si procurator. ff. qđ quisq; iur. in l. si pater. de his quę in frau. cred. & idẽ videtꝰ in acquisitiõe q̃ fit ex dispositione legis ꝑ prædicta iura. 1 2

In l. Culpa caret. Argumenta.

1 Seruus excusari debet, qui domino subuenire non potest.
2 Communitas quando ob ciuium delicta teneatur.
Delictum nõ impediens, quando ipsum perpetrare dicatur.
3 Procurator dominum in pœnam cadere facit quandoque.
4 Delicto obuiare an teneatur quis ciuili iure.
5 Pecunia quando licitè recipiatur pro defensione alterius.
6 Periculum incurrere nemo tenetur.
7 Benefacere alteri nemo compellitur.
8 Offensum iuuare valens, saltẽ clamãdo, nõ tenetꝰ si nõ fecerit.
9 Maiestatis læsæ conscius punitur, si non reuelauerit.
10 Delicto obuiare tenetur quis Canonum iure.
11 Canones si à legibus diuersum sentiũt, hoc ipsum exprimũt.
12 Veritas sola in foro conscientiæ est attendenda.
13 Ius ciuile credit iuri Cano. inhęrere, vbi nõ discordat exꝑsse.

REGVLA L.

CVLPA *caret qui scit, sed prohibere non potest.*

¶ FACIT alia regula quæ habetꝰ in l. nullũ crimẽ. ff. eo. vltra gl. exemplificari põt in l. j. §. occisorũ. ver. hoc iõ. ff. ad Sillan. vbi † excusatur seruus qui dño opẽ ferre nõ potuit. & ad idẽ tex. in l. si quis in graui. in prin. eo. tit. & in l. itẽ quærit. §. exercitiũ. ver. Labeo ait. in l. si fundus. §. fi. ff. locati. ibi, à te aut ab eo prohibeatꝰ, quẽ tu prohibere ne id fiat possis. & ad idẽ bonꝰ tex. in l. adigere. in prin. ff. de iurepa. ibi, etiã is qui libertũ iurare patiat: & qđ no. Bar. in d. §. occisorũ. & plura similia ad hoc tradit Ro. in cõsi. vij. visis necessarijs. col. fi. cũ si. vt dixi in cõsi. lxiiij. col. iij. ¶ † Et de cõmunitate quãdo teneatur ex delicto ciuium, quos ꝓhibere potuit, not. Pau[a]. de Cast. in cõsi. ccccxxiij. quia scio. col. ij. & adde quod not. Bal. in l. ij. quæ inci. qui seruus. ff. de noxali. vbi inquit, quòd ille qui non impedit maleficiũ, quãdo ad eũ spectat prohibere, videtur ipsum perpetrare. Et ideo infert, † ꝙ procurator facit incidere 1 2 A 3

A Paul. consil. ccccxxiij. colũ. pe. libr. ij. adde Ang. consil. ccxlvj. Cor. consil. ccxxiij. lib. iiij. Ias. consil. cxxxix. lib. iiij. Albe. Bru. consil. xxviij. colũ. fin. C. M.

dominum

a Teneatur. quòd sic, latè Ioan. Igne. in l. j. §. serui appellatione. nume. 132. cum sequen. s. ad Sillan. dixi ad Deci. c. j. de offic. deleg. Idem Alberi. in d. l. metum autem. §. sed licet. Carolus Molinæus.

b Tenet. Vide eundem in c. j. de offic. delega. in iij. col. ver. in gloss. ij. &c. vide de verbo ad verbum dicit omnia quæ hic, & ibi Felyn. ij. col. ver. conclude ergo &c. & Abb. ij. colú. ver. aduerte. & Barba. viij. col. versic. capio. & idem Ias. in l. vt vim. penult. col. in princ. ff. de iusti. & iur. & Ancha. c. dilecto. de sentē. excom. libr. vj. ij. col. versic. si quis tamen. idē Aretin. §. iuris præcept. instit. de iust. & iure. in fin. & Fely. in ca. qui alios. de hære. & sic patet hanc esse cōmunem opi. quòd de iure ciuili quis non tenetur alium defendere, nisi in casibus traditis per Bart. & alios in d. l. vt vim. & per Anch. vbi s. tamen vbicunq; quis defenderet extraneum & eum defendē do alium occideret, nō veniret puniendus. ita Iason vbi. 3. colum. antepe. versic. sed pulchrum dubium vbi dicit hanc esse communē opi. & vide do. Philip. vbi s. in

dominū in pœnam: licet non habeat speciale mandatum si dominus scit & patitur. alleg. l. semper qui non prohibet. j. eodem. Et non caret scrupulo societatis occultæ, qui cum posit, manifesto facinori desinit obuiare. xxiij. q. iij. in cap. non inferenda. & c. qui potest. & in c. quantę. in fin. de senten. excommuni.

4 ¶ Et ad declarationem huius regulæ videndum est de A duobus quæ in gloss. habentur. Primo, † an de iure ciuili quis teneatur [a] delicto obuiare, & alium defendere si potest. B Secundo, quid de iure canonico. Circa primū gl. concludit quòd non. & hoc tenet [b] Bar. in l. j. §. sed in eo. s. ad Sillan. & in l. metum. §. sed licet. s. quod met. causa per illum tex. vbi quis licitè potest pecuniam accipere vt aliū defendat: ergo datur intelligi quòd nō tenetur, quia turpiter acciperet. l. penult. s. de condi. ob turp. cau. & ita per istam rationem tenet glo. in c. quanto. de sent. excom. Et isto fundamento vtitur Iaco. But. quem Bar. refert in l. vt vim. col. j. s. de iust. & iur. Salice. in l. quisquis. §. id quod. C. ad leg. Iul. maiest. & Rom. in consi. cxvij. ex præmissa. Et prædictam rationem omnes Moder. vbiq; sequuntur.

5 ¶ Sed tamen rationi prædictæ dupliciter responderi pōt. Primo, quòd tex. in d. l. metū. §. sed licet. loquitur † quando quis suscipit defensionē alterius generaliter vt liberetur à vi hostium vel latronum: tūc ēm licitè accepit pecuniam: quia videtur locare operas suas, vt colligit ibi, mercedem accepisse videtur. Et tali casu res tractū habet successiuum: secus videtur quando agitur de aliquo casu particulari & momentaneo occurrenti, prout Doct. loquuntur: quia videtur quòd alium quis teneatur iuuare, si potest. vt hic in regula à contrario sensu probatur.

¶ Secundo, respondetur, ꝙ text. in d. §. sed licet. loquitur quādo quis nō poterat alium iuuare & defendere sine pe-
6 riculo eius: quia agebatur quòd illum defenderet à vi hostiū & latronū: & hoc gratis facere nō debet: † quia quis nō tenetur subijcere se periculo. c. ex parte. lo ij. de app. secus videtur quando absq; periculo hoc fieri posit: prout Doc. loquūtur. & ita Alb. dicit in d. §. sed licet. & no. Bal.

v.colum.in versi.& subijcit in isto primo membro &c. Hieron, Chuc.

A Occidere. Ias. sequitur ibi Bal. in vij.colum. ver.& ex hoc vltimo &c. dicendo quòd est speciale in crimine læsæ maie. quòd quis teneatur reuelare:& sic quòd in alijs quis non teneatur.

B Teneor. Fallit in eo qui aliquo iure ciuili est obligatus ad defensionem vel amolitionem periculi, vt filius seru⁹, vasallus. vide Ioannem Igneum in l.j. §. quòd si quis puta veneno. numer.22. cum seq. ad Sillan. C.M.

C Læsæ. Idem tenent omnes quos allegaui in j. apostil. super litera a. & vide Fely. in c. quanto. de sen. excom. vbi refert omnes tenentes contra dictum Bart.& in ca. qui alios. vbi dicit quod nó seruatur in practica: licet in c.j. de offic. delega. dicat ꝙ sic. & idẽ Ang. in tract. Maleficiorum, hic alleg. & dictum consi. nũquam potui reperire. & adde ꝙ coiunctio sanguinis excusaret aliqualiter non reuelantẽ- de quo & de alijs dictis hic vide latissimè Hippol. de Marsilijs in singula. cliiij. incipien. nemo debet se submittere. & per Bertach. in suo reperto. in versi. scire. in ver. xiij. vbi dicit se fecisse decapitari quosdam ex sola sententia tractatus non reuelati contra Papam. vbi refert plures qui secuti sunt dictum Barto. in d.l. vtrum. hic alleg. Hieronymus Chuc.

in l.j.col.iij.C.de ser.fug.vbi istam reg. intelligit, quãdo quis commodè potest alium defendere: Pro communi tamen opin.facit, † quia non compellitur quis alteri be- 7
nefacere: vt per gloss. in c. ad reprimendum. de offic. ordi. Sed responderi potest hoc non habere locum in delictis in quibus quis obuiare debet si potest: vt in regul. hic à contrario sensu.

¶ Et retenta communi opi. Bal. in d.l. vt vim. in viij. q. §. de iustit. & iure. infert, † quòd si potui offensum iuuare 8
clamando, & non feci, non teneor: & si scio quòd Titius A
velit occidere[a] Seium, si tacui, non teneor[b]: licet esse ho- B
nestum reuelare.& idem Pau. de Cast. in l.j.C. de his quibus vt indig.& facit quod not. Barto. in l. vtrum. in fi. de parricid.& in l.j.§.occisorum.§. ad Sillan.

¶ Et prædicta communis opi. limitatur secundum Bal. in c.j. de offi. deleg. non habere locum in delicto parricidij. per d.l. vtrum.& idem Barto. in d.l.j.§.occisorum. de quo dicendum est vt dixi in d.c.j.col.iiij. de offic. deleg. 9

¶ † Similiter in crimine læsæ[c] maiestatis punitur sciens C
qui non reuelauit. l. quisquis.§.id quod.C. ad legem Iuli. maiest.& not. Bart. in d.l.j.§.occisorum. in d.l. vtrum. in fi. vbi ex hoc infert, quòd subditus qui sciens non reuelauit tractatum contra principem vel contra suam rempublicam, quòd puniatur. & sequitur Abb. in d.c.j. de offic. deleg.& in c.j. de restit. spol.

¶ Et hoc sanè intelligitur, quando sciens tale delictum D
cõmittendum, illud probare[d] potest: aliàs secus. vnde vt not. voluit Bald. in consil. incip. quanquam. quem Angel. Aret. refert in tract. maleficiorũ. in ver. che hai tradito la tua patria. col. iiij. ver. ꝙ crimẽ læsæ &c. Et pro dicto Bal.

D Probare. Alberi. ij. par. statu. q. clxxv. Thom. Aqui. in iiij. senten. distin. xix. & problem.j. artic. xvj. dixi ad Alex. consi. lv. nu. 4. lib. iiij. C.M.

facit

facit in l.nostris.in fi.C.de calũ.& ij.q.vij.quapropter.& not.Ioan.de Ana.in rub.de his qui fil.occid.cum simil.vt tradit Fely.in c.quantæ.de senten.excommu.& in cap.de cætero.col.fin.de re iudic.& nouiss.scribit Socin. in consi. cclxxv.in causa fratris.

10 ¶ † Venio ad secundum,in quo gloss.hic concludit,quòd de iure canonico teneatur quis obuiare delicto.& ad hoc facit text.in capi.quantæ.in fin.de senten.excommu.ibi, eos delinquẽtibus fauere interpretans, qui cum possint, manifesto facinori desinunt obuiare. Ad idem tex.in ca. sicut dignum.§.illi etiam.de homic.in capitu.dilecto.de senten.excommu.in vj.cum simili.s.alleg.Andr.Sicul.in c.j.extrà de offic.deleg. tenet quòd glo. ista non sit vera: quia etiam de iure canonico quis non tenetur alium iuua

A re[a], & hoc in foro contentioso:& secus in foro conscientiæ esse dicit.Et hoc modo iura præalleg.secundum eum intelliguntur:& ista non est noua eius opi. Nam ita etiã expresse dicit Ant.de But.in d.c. quantæ. quòd ista gloss. intelligitur in foro conscientiæ.& idem Abb.in ca.j.col. fin.vers.ad tertium.in fi.§.de restitu. spol.Salic.in l.quisquis.versi.ad id quod.C.ad legem Iul. maiest.Bald.in l.j. col.iiij.C.de seruis fugi.Ioan. de Ana.in cap.ij.de hæret. & Moderni sequuntur in dicto ca.quantæ. & in l.vt vim. de iusti.& iure.Sed tamen diligenter considerandum est pro defensione gl.hic:quia non consonat quòd iura præallegata restringantur in foro conscientiæ:quia simpliciter loquũtur:ergo intelliguntur simpliciter de iure canonico in foro contentioso, prout communiter iura canonica loquuntur:

11 & quia quando iura Canonica aliter in foro conscientię volunt disponere quàm in foro contentioso,solent hoc exprimere.cap. quicunque.xvij.q.iiij.ca. inquisitioni.de senten.excommu.c.tua nos.de sponsal.& quia si in foro cõscientię quis tenetur alium iuuare,idem videtur esse de iure canonico: quia etiam de iure canoni. bonum animæ consideratur:vt per glo. in c.cum contingat.de iureiur.& facit tex.in d.c.quantæ.dum dicit quòd catholica autoritas cõdemnat facientes & consentientes: & certè hoc primũ dictum videtur habere locum de iure canonico in foro cõtẽtioso: vt etiã probat in c.j.de offic. deleg.Deinde in d.c.j.primũ dictum de consentientibus Papa interpretatur:vt dicit eos fauere delinquẽtibus,qui cum possint,desinũt manifesto facinori obuiare.Vnde sicut

[a] Iuuare.hanc opin. dicit esse communẽ Moder.do. Philip. in c.j. de offic. deleg in v.col. versicu.& licet ista videatur communis &c. hanc etiam dicit Ias.communem i l.vt vim. col.penul. ver. tene contrarium prout tenet &c.

cut primum dictum in foro contentioso intelligitur: & ita etiam in secundo dicto dicendum videtur. Quia lex interpretans, secundum legem interpretatã intelligitur. §.j.in auth.de fil.ante dot.instru.nat.Comprobatur hoc: quia tex.in d.c.quantæ. loquitur de manifesto facinore: ergo videtur loqui in foro contentioso:quia in foro conscientiæ idem esset in facinore non manifesto, de quo quis haberet notitiam.

¶ Quia† in foro conscientiæ sola veritas inspicitur:vt per 12
Inno.in c.quia pleriq;.de immu.eccl.& eodem modo loquitur tex.in d.c.sicut dignum.& ij.q.vij.in c.negligere. & facit etiam tex.in d.c.dilecto.ver.& quidem. vbi primo dicitur:quòd quis potest vicinum vel proximum defendere.& hoc clarum est etiam in foro contentioso: vt not.in l.vt vim.de iusti.& iu.Deinde ampliando in eodẽ casu tex.dicit,imò si potest,& negligat,videtur iniuriam fouere:ergo hoc secundum dictum pariter in foro cõtentioso intelligitur.& ita gl.hic defenditur.

¶ †Et retenta conclusione gl.inferri potest,idem esse de 13
iure ciuili,ex quo contrarium non est cautum de iure ciuili.iuxta no.in c.j.de no.oper.nunt.imo idem probatur de iure ciuili à contrario sensu hic.Et hoc quando potest absq; eius periculo:aliâs secus,vt supra dictũ est. Et ideo quod dicit Bal.in d.l.vt vim.non videtur verum:quia clamando,& reuelando,bono modo alium iuuare potest, & debet,si commodè fieri possit.

In l. Non videtur. Argumenta.

1 Capere pro se qui non valet,vt alij reddat accipere potest.
2 Capere quando non dicatur,qui alij restituere tenetur.
3 Capere verbum,cum effectu intelligi debet.
4 Accipere verbum,sine effectu intelligi potest.
5 Accipere non dicitur,qui aliena autoritate quid sortitur.
6 Accipiat,verbum an sit directum,vel obliquum.

REGVLA LI.

NON *uidetur quisquam id capere,quod ei necesse est alij restituere.*

¶ VLTRA gl.exemplũ habet in l.cogi.§.hi q solidũ.ſ.ad Treb.†vbi incapax [a] qui pro se restituere nõ põt, 1
accipere potest vt alij restituat:quia capere non videtur: A
vt hic dicitur.ad idẽ tex.in l.sed si mortis.§.itẽ si qs. ver. sed si opponas.ſ.de leg.præst.& in l.Sulpitius. ſ.de don. inter virũ & vxo.& in l.fi.§.fi.C.de bon. quæ lib.& facit

tex.

A Incapax. Quot modis dicatur, vide Bal.ĩ eã quã.vij.col. C. de fideicõ. vbi & ponit si sit hæres instituť & grauať fideicõ.an possit cogi adire & restituere:& an capacitas ꝓbeť ꝑ duos testes.ita Bal.in l.errore. C.de testibus.

tex.in l.si quis mandato.& quod ibi Bart.ſ.de neg. geſt. vbi abeſſe dicitur illud in quo quis alteri obligatus eſt. & abeſſe dicitur ille,qui pro modico tẽpore præſens ſit: vt in notab.q.tradit Pau.de Caſt.in l.ſed & ſi pupillus.§. conditio.ſ.de inſti.& dixi in c.quoniam abbas.in gl.j.de offi. deleg.

A Centurio.& ibi per Lancelotum in ſua re peti.fol.17.

2 ¶ †Et regula iſta intelligitur,quando quis ſtatim & incontinenti tenetur alij reſtituere:ſecus videtur ſi cum interuallo,ita quòd in medio tẽpore haberet vtilitatem.Quia iſtud interuſurium medij temporis conſideratur,vt probatur in d.l.Sulpitius. ibi , ſi id egit vxor vt aliquid de ea re interim commodi ſentiret maritus.& ad idem tex.l.in lege Falcidia non habetur.ibi,medij temporis enim commodum computatur. & in l.quantitate.§.magna dubitatio.ver.in diem.ſ.ad leg.Falcid. & in l. mulier.§.ſi hæres.ver.alia cauſa eſt.ſ.ad Trebel.

3 ¶ Et no.ꝙ in regula dicitur†capere:quia tale verbũ cum effectu intelligitur vt habeat & retineat ad vtilitatẽ eius.l.aliud eſt capere.ſ. de ver. ſig.l.ex facto.§.Iulianus.in prin.ſ.de vul.& pu.facit tex.in l.ciuitatibꝰ. §.fi.de lega.j.vbi nõ videtur capere,qui tantum erogat quãtum accipit.

4 ¶ †Sed verbum accipere,etiam ſine effectu intelligitur.d.l. aliud eſt. & ideo de neceſſitate verbum accipere non importat dominij translationem:vt not.Bar.in l.naturalis.§.j.in prin.in verſic.& ſic apud.ſ.de præſcrip:verb.in l.fi.in prin.ſ.de condictio.ob cauſ.& in l.cùm mota.C.de

5 tranſac.†Et notandum eſt,quòd accipere non eſt propria autoritate,ſed de manu alterius:vt tradit Luc.de Penna.in l.domini.in principio.C.de agri.& cenſi.lib.xj.vbi ad hoc plura iura inducit.Et præſertim tex.in c. lector.xxiij.diſt.ibi,accipe & eſto relator verbi Dei.Sed tamẽ ille tex. & alia iura quæ adducit non negant quin etiam accipere intelligi poſ-

A ſit à ſeipſo.& Bar.in l.centurio[a].in iij.col.in ver.tertio quæro. †conclu

6 dit,ꝙ verbum accipiat,ſit directum.ſ.de vulg.& pup.& idem Bal.in c. ſi pater.de teſta.in vj.prout refert ibi,& ſequitur Peruſin.in verſi.xviij. & facit text.in l.Titia cum teſtamento.§.j.ibi,à ſeipſa acciperet vllam. de leg.ij.niſi dicatur quòd ibi ita expreſſum ſit à teſtatore.

In l.Non videtur defendere. Argumenta.

1 Defendere non dicitur quis duobus modis.
2 Abſens ex iuſta cauſa,latitare non dicitur.
3 Defendere non dicitur,qui defenſionem ſuſcipere recuſat.
4 Defenſionem ſuſcipiens,ſed non perſeuerans,defendere non dicitur.
5 Defendere qui tenẽ,iure & facto teneri ad defendedum intelligitur. & n.6.
7 Princeps aut dominus defenſionem alicuius qualem ſuſcipere præſumatur.

REGVLA LII.

NON *uidetur defendere non tantùm qui latitat: ſed & is qui præſens negat ſe defendere,aut non uult ſuſcipere actiones.*

EXEM

A Defendere. Vide Doc. in l. stipulatio ista. de verb. obli. & ibi Ias. fi. co. in prin. & Fel. c. causam quæ. de offi. delega. ver. non obstā te. & in c. ego. de iureiur.

B Alex. consi. cxcj. in fi. libro sexto.

¶ EXEMPLVM secundùm glo. ad istam regulam habetur in l. ij. in princip. in l. hæc autem. §. rectè defendi. ff. ex quibus caus. in pos. eatur. & in l. rectè. ff. de iudic. & ad idem tex. in l. item ait prætor. §. defendi autem. ff. ex quib. caus. ma. & sic colligitur hic, † quòd duobus mo- 1
dis quis dicitur non defendere.

¶ Primo, si latitat: & latitatio est turpis occultatio sui. l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. ex quibus caus. in possess. eatur. not. per glos. in l. satis. ff. de in ius vocan. Et in effectu latitare est sui copiam nō facere, siue occultet se post columnas vt creditorem euitet, siue subterfugiat ne secū aliqua actio moueatur. Et qui ab vrbe aufugit causa fraudandi: vt text. declarat in l. eum qui. de priuil. credi.

¶ Et non dicitur † latitare, qui ex causa iusta abest. l. j. & 2
l. si pater. §. si studio. ff. de fideicom. lib. Nec dicitur latitare, qui præsens iudicium suscipere non cogitur. l. non videtur. la j. de iud.

¶ Secundo modo dicitur † non defendere etiam qui recusat defensionē 3
suscipere, vt hic dicitur. & ad hoc facit text. in l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interroga. actione. vbi qui est præsens & non respondet, dicitur prętorem contemnere: & in cap. certum. xj. quæstione iij. vbi etiam contumax ille dicitur qui est præsens & parere nolit: & propter hoc excommunicari potest.

¶ † Tertio etiam dicitur non defendere ille qui suscipit defensionem, 4
& non perseuerat. l. ij. §. fi. ff. ex quibus causis in possess. eatur. & in dicto c. certum est. x. quæstio. iij. in dicta l. recte. in fin. de iudi. Verbum enim defendere, generale est. † vnde qui tenetur defendere [a], intelligitur de 5
defensione iuris & facti: quia defensio vtranque defensionem complectitur. De defensione iuris, probatur in l. sed & si damnum. §. sed & creditor. ff. de peculio. ibi, ad defensionem sententiæ suę. & in l. cùm hic status. §. si ambo. ff. de donationibus inter virum & vxorem. ibi: ex verbis orationis defendimus. Et de vtraque defensione colligitur in l. j. C. de iuris & facti ignoran. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. in l. si quidem. & l. defensiones. in l. cùm modum. C. de excep. in l. seruū quoq;. §. publicè. in l. sed & hæ. §. defendere. ff. de procur. & in l. ij. & per totum. ff. ex quib. caus. in pos. eatur. & no. Luc. de Penna in l. apud eum. col. j. C. de agric. & censi. lib. xj. & idem Alexan. [b] tradit in consil. clxiij. alias consultus. lib. v.

¶ Et ideo qui promittit aliquem defendere, † intelligitur de facto & 6
de iure: & de facto intelligitur, vt faciat in iudicio ea quæ sunt facti, videlicet assistere apud tribunal, testes producere, soluere expēsas, & alia quæ in facto consistunt: non autem intelligitur quòd armata manu defendat. Quia etiā si quis expresse promittat aliū de iure & de facto defendere,

fendere, intelligit in iudicio, & non armata manu: vt no. Bar. in l. stipulatio ista. ī prin. circa fi. de ver. ob. Quia verba intelligunt secūdū naturā cōtractus. l. fi. C. de ac. emp. vbi Bal. hoc idē dicit in ver. quærūt Doc. cū sim. vt tradit Alex. in d. l. stipulatio ista. ī prin. & in cōs. cxxvij. viso in-
7 strumēto. col. ij. li. v. † Et hoc intelligit in priuato: sec⁹ est
A in dño & in principe[a] q acciperet aliquē sub eius ptectio ne & defensiōe: qa intelligit q de facto armata manu illū defendat: vt tradit Pe. de Anch. in cōsi. lxxxvij. omisso primo dub. Et ad pdicta facit qō quā ponit Bar. in l. qdā cū filiū. col. ij. de ver. ob. de illo q mihi pmisit castrū defendere. Nā intelligit qn bellū iniustè inferat. cū simi. vt Alex. scribit in cōsi. cxv. super eo de quo quæritur. lib. iij.

A Principe. Alber. Brun. cōsi. lxxxvj. co. j. vi de Iaso. d. l. stipulatio ista. col. um. fi. C. M.

In l. Cuius per errorem. Argumenta.

1 Donatio censetur, quādo recipiens scienter indebitū recipit.
2 Vsuras repetere potest, qui scienter soluit indebitas.
3 Donatio non præsumitur in dubio.
4 Donare quando is præsumatur, qui indebitum soluit.

REGVLA LIII.

CVIVS *per errorem dati repetitio est: eius consulto dati donatio est.*

¶ AD idem tex. in l. j. in fi. ff. de cōdi. inde. in l. indebitum. C. eo. ti. Et ideo talis donatio requirit insinuationē:
1 vt no. Bar. in l. j. ff. de don. † Et quod dicitur de donatione hic, intelligit qn recipiens scienter recipit indebitū: quia tunc cōcurrit cōsensus vtriusq;, & est donatio. Sicut si recipiens ignoraret, qa tunc nō esset donatio: vt Bart. dicit in d. l. j. per l. absenti. ff. de dona. cū simi. vt tradit Alexan. in l. si ergo. ff. cer. pe. col. fi. Et licet nō sit donatio, tñ repeti nō potest quod datū est, quia recōciliat donatio: vt no. p gl. in d. l. si ego. in ver. cōsumpserit. vbi Pau. de Cast. reprehēdit Ang. q aliter videt voluisse, vt Alexā. ibi refert. ¶ Secūdo, regula ista intelligit in eo qui sponte dedit: se-
2 cus si ex necessitate: vt pbat ī c. debitoris. de iureiu. † vbi ille q soluit sciēter vsuras indebitas, potest illas repetere: qa ex necessitate cogit soluere ppter vinculū iuramēti. ¶ Tertio, regula habet locum quādo alia coniectura capi
B non potest. Secus vbi alia[b] cōiectura haberi potest. Exem
3 plum in l. si cū aurū. ff. de solu. & ibi Bart. † in dubio enim donatio non præsumitur. l. campanus. ff. de ope. lib. l. cum de indebito. ff. de prob. c. super hoc. de renun. Et vbi cadit alia coniectura, etiam leuis donatio non præsumitur: vt not.

B Alia. Dixi ad Alex. cō. cxiiij. 1 fi. li. iij. C. M.

no.Bal.in l.j.C.ad Trebel.alleg.l.dispensatorem.s̄.de solu.& potius præsumitur error,quàm donatio. vt not.per gl.in l.generaliter.in ver.causa.C.de non nu.pe.vbi Bal. in iiij.opp.& Ang.ibi in ij.col.dicit se ita cōsuluisse.Imo.no.in l.à Titio.col.ij.de ver.obl.cum simi.vt Alex.tradit in consil.xiij. ex his quæ in themate.col.ij.li.j.& in cōsi. xix.in his quæ in themate.col.ij.lib.iiij. Et ideo vbi potest cadere alia præsumptio quàm renuntiationis, nunquam videtur quis priuilegio renuntiare:vt not.Io.And. & Ant.de But.in c.accedentibus.de priuil.Alex.in consi. xxxiij.ponderatis his.col.ij.lib.v.& idem Alex. in consi. xxvij.attentis narratis.lib.iij.

¶ Quarto regula procedit† in eo qui soluit scienter indebitum principale,tunc videtur donare:quia alia cōiectura non cadit.Secus est in eo qui soluit vsuras quæ accessoriæ sunt ad debitum:quia licet ipsæ indebitæ sint, & sciēter solutæ,non inducit̄ donatio:vt no.Bar.per illū tex.in l.si non sortē.§.si quis falso.s̄.de cōdi.inde.Quia videtur soluisse ne molestet̄ super debito principali ad quod putabat se teneri:& sic potest capi alia coniectura,quàm donationis:ideo donatio non præsumitur.vt s̄.proximè dictū fuit.Et sic ista limitatio satis concludit̄ in prædictis. 4

¶ Et hoc idē tradit Alex.in cōsi.lxxx.circa primū dubiū. col.fi.lib.iij.& limito vt per Bar.in l.si certis annis. C.de pact.Et quia materia ista altiorē postularet indaginē. & satis not.est:vt latius habet̄ in d.l.j.de condi.indeb.

In l. Nemo plus iuris. Argumenta.

1 Donatū non dicitur,quod ab eo,qui donare nō potest,datur.
2 Dare nemo potest,quod non habet.
3 Creditor rem debitoris alienare potest.
4 Iudex rem non suam in alium transferre potest.
5 Dare,quot modis in iure capiatur.
6 Transferre nō potest qs, quod nec actu habet, nec potentia.

REGVLA LIIII.

NEMO *plus iuris ad alium transferre potest, quàm ipse habet.*

¶ EADEM regula ponit̄ in regu.nemo.de re.iur.in vj.Ad idē tex.in l.traditio.s̄.de acq.rer.do.in c.nuper.de dona.inter vi.& vxo.† Et pro nō dato habet̄ quod dat̄ ab 1
eo q donare nō potest.c.q autē.in fi.de iure pat.& qui nihil habet,nihil dare potest.j.q.vij.in c. Diabertū.&† nemo 2
dat quod nō habet:vt dicit̄ de consec.distin.iiij.in c.

quo

quomodo.& in l.si filius.C.de don.facit tex.in l.ij. C. de pœn.in l.j.C.qui pro sua iurisd.& lxij.dist.in c.nulla ratio.& in l.obseruare.supra de offi.procons.circa fin.& ibi Bar.& in l.si vniuersæ.vbi Bal.C.de leg.secundum istam reg.arguit Fulg.in consi.lxiij.Clasſius.col.iij.

A ¶ Et limitatur[a] regula non habere locũ in pluribus casibus:vt no.per gl.hic.& in d.reg.nemo.& in l.traditio.& A Limitať. Vide Mod.in §.j. insti.quib. aliena.licet.

3 in c.j.de suppl.neg.præl.Nam † primo in creditore nõ habet locum qui potest alienare rem debitoris. insti.quib. alie.lic.in prin.& in l.non est nouum.ſ.de acq.rer.domi. vbi dicitur,non est nouum,ꝙ qui dominium non habet, alij dominiũ præbeat.& exemplũ ponit in creditore : & idem in tutore & curatore, qui ex causa potest bona pupilli vel adulti alienare.l.lex quæ tutores.l.fi.C.de admi.tu.idem in procuratore.§.nihil autem. insti.de rer.diuis.

4 † idem in iudice qui adiudicando rem alicui,dominium transfert quod ipse non habet.§.fi. insti.de offi.iudi.cum si.vt per gl.hic.& in locis prealleg.& in d.reg.nemo.vbi Dy.ad quem Bar.hic se remittit.Bal.verò in l.manumissiones.circa fi.in ver.item gl.ſ.de iusti.& iur.declarando

5 istam regulam,dicit,ꝙ † dare sumitur dupliciter. Primo, pro cõferre:secundo,pro transferre. Primo modo regula non procedit:quia episcopus confert beneficia in quibus non habet dñium,neq; possesſionẽ: sed sufficit ꝙ habeat ius cõferendi. Secũdo modo habet locũ regula:quia quis transferre non potest quod non habet.& sequitur Ange. Are.insti.de libert.in prin.col.ij. Sed tamen concludi potest,ꝙ regula indistinctè procedat:quia creditor qui habuit potestatẽ alienãdi,illud facit nomine dñi, & de eius voluntate,ex quo ita semel voluit & se obligauit:vt probatur in §.j.insti.qui.alie.lic.ibi, voluntate debitoris intelligitur pignus alienare.Et idem in ꝓcuratore,tutore, & curatore qui nomine dñi faciunt.Et sic à dño videť dominiũ transferri.In episcopo & iudice qui cõcedũt quod non habent,illud est ratione officij,& quo ad interpretationẽ iuris habere videnť.Et sic dicimus,ꝙ qs non potest dare quod nõ habet,verè vel interpretatiuè secundũ iuris

6 dispositionẽ.& Abb.in c.curat.in fi.de iure pat. † dicit,ꝙ illud quod quis habet in actu,nec in potẽtia, trãsferri nõ potest.Sed illud quis habet in potẽtia,licet nõ in actu,potest in aliũ transferri:vt patet in canonicis,qui eligũt episcopum:& cardinalibus,qui eligunt summũ Pontificem.

A Aedificare. Vide Iaſ. poſt Doct. in l. ex hoc iure. col. ij. ff. de iuſt. & iu. & per do. Phil. j. in regu. domũ ſuã. in fi. verbis. Hipp. de Marſ. in ſuo ſing. cliiij. incip. cuilibet licitũ &c. & per Soci. qui ponit regulã cum fallen. in regu. cj. fol. xvj. & magis latè p Iaſ. in repe. l. quominus. ſ. de flumi. in v. col. ver. ij. ad idẽ adde illud &c.

B De dam. inſe. Per iſta iura videt̃ affirmatiuè dicendũ, vnicuiq; licere in domo propria contigua domui vicini facere fornellũ auricalchicã coquendi, ex quo magnũ dãnũ ſperat̃ inferri vicino ex fumo ꝓuenturo ex dicto fornello in domũ vicini cõtiguã, quã partẽ etiã affirmare videt̃ Bart. Veronẽ. in ſuo eleganti tract. de ſer. in tit. de ſer. vrb. præd. in c. de fornace. fina. verbis. vbi dicit, quòd ea quæ ſuprà dixerat de fornace, videlicet ꝙ quis poſsit in muro proprio iuxta murum vicini facere fornacẽ, habeant locum in fornello: dum in terminis quæſtio inter quendam nobilem mercatorem & eius vicinũ verteretur de facto medio, & adhuc pendet, interrogatus fui à dicto mercatore quid ſentirẽ? Reſpondeo partem negatiuam eſſe veriorem quam ita firmaui Reſpondeo ſupra dictis iuribus per aduerſam partẽ adductis, & primo per tex. in l. ſicut. §. Ariſto. ſupra ſi ſerui. vendi. in ver. in ſuo enim alij. qui vult, quod ita liceat cuique in ſuo facere, quatenus nihil in alienũ initiat. & ſic ſupradicta iura diſponentia quẽ poſſe in ſuo ædificare, dato quòd vicino noceat, debent limitari niſi in alienum facto hominis aliquid immittatur: vel ex opere facto ſeu fiendo in ſuo, veniat in neceſſariam conſequentiã in alienũ naturaliter immittendum, propter quòd magnum damnum inferatur vicino: quia tunc dico vicinũ habere ius prohibendi contra vicinũ ædificare volentẽ. & ita intelligendo d. §. Ariſto. limitabam prædicta iura. Ex cuius §. ratione ſecundo dicebã non procedere qñ magnum damnũ paſſurus eſſet vicinus: quia tunc bene poſſet prohibere ædificantem. ex cuius ædificio ſperatur dictũ damnũ, pro quo etiam eſt tex. in l. cuius ædificium. ſ. ſi ſer. vend. Tertio & finaliter limitabam, qñ legitimum ſpatium non eſſet intermiſſum inter domum vicini & ædificantis: vt in l. imperatores. ſupra de ſer. vrb. præd. ꝙ ſpatium ad hoc vt dicatur legitimũ, dico eſſe debere tantum quòd veriſimile ſit vicinum nullum, aut non graue damnum eſſe paſſurum. ita declarat Cepol. quæſtionẽ iſtã in d. c. de fornace in iij. q. & in c. de balneo & ſtufa. in princip. & in c. de fumo. in princ. qui refert ita tenere Ang. in l. quidam Iberus. de ſerui. vrb. præd. pro qua videtur mihi quòd ſit reg. in d. l. imperatores. in ver. legitimo. & ita intelligendo non obſtabit tex. in l. fi. ſupra fin. regun. per quem videbatur dicendum, quòd incit ad

In l. Nullus videtur. Argumenta.

1 Aedificare in ſuo, & altius tollere poteſt quis liberè.

2 Facere tenetur quis quod alij prodeſt, & ſibi non nocet.

REGVLA LV.

NVLLVS *uidetur dolo facere, qui ſuo iure utitur.*

¶ VLTRA iura alleg. in gl. eſt tex. qui ita dicit in l. iij. §. ſi tamen. ſ. de lib. ho. exhib. in l. iniuriarũ. §. j. de iniur. in l. ſi donaturus. §. ſi quis indebitam. ſ. de condic. ob cau. ¶ Et iſta ratione † quis poteſt in ſuo ædificare, [a] & altius tollere ædificium vſq; ad cœlũ, etiã dato ꝙ lumina vicini obſcurentur. l. altius. l. in ædibus. C. de ſer. & aqua. l. cum eo. l. imperatores. ſ. de ſer. vrb. præd. cum ſi. vt per glo. in d. l. altius. ad idem tex. in l. Proculus. ſ. de dam. infec. [b] Et hoc intelligitur & procedit quando quis hoc fa- 1 A B

termissio duorum pedum esset legitimum spatium iudicando de fornello, prout de domo: quia d.l. intelligitur habito respectu ad ipsum ædificium: quia ex eius qualitate apparet, quòd spatium duorum pedum sit legitimum spatium ne vicini ædificio noceat: sed habito respectu ad ignem, vel fumum, ex altero quorum dãnificabitur vicinus, dictum spatium non dicetur legitimum: quia qualitas ædificij propter ignẽ vel fumũ grandem exposcit, vt tantum spatium intermittatur, quòd verisimile sit nullum aut modicum damnũ vicinum esse passurũ: ad cuius confirmationẽ considerabam quare text. in d.l. fina. & iura ibi alleg. in gl. disposuerũt tãtam diuersitatẽ circa intermissionem spatij in casibus ibi positis: nisi qa ex qualitate vniuscuiusq; ædificij spatiũ statutũ in vno quoq; casu est sufficiens eo intermisso ne damnum patiatur vicinus ædificantis. Ergo idem videtur dicendum in casu nostro, cùm qualitas ædificij hoc expostulet vt tantum spatium intermittatur quod verisimile sit quòd damnum nullum vel ad minus modicũ inferretur vicino, per d.l. quidã Iberus. & l imperatores. quod etiam ratio naturalis hoc exposcit: quæ si lex deficeret, esset seruanda: vt in c. secundo requiris. de app in fi. no. Abb. in c ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. in v. col. in medio. & sic per ista concludo, vicinum posse prohibere vicinum ędificare volentem: vel quòd ita longè ędificet quòd damnum non patiatur, siue ex igne, siue ex fumo, dato quòd fumus non sit morbosus, dum tamen sit grandis, ex quo magnum damnum inferatur vicino: vt in dicto §. Aristo quia si fœtosus esset fumus, tunc multo magis posset prohiberi: vt in l. ij. §. idem ait, si odore. & ibi glos. ff. ne quid in loco publico. pro quo facit quod not Cepol. in capit. de sterquilinio. & in c. de necessarijs. vbi vult, quòd in suo non est licitum aliquid facere, per quod assiduè fœtor veniat in domum vicini. H. C.

cit ad eius vtilitatem, vt sibi proficiat. Secus autem esset si hoc faceret vt alteri potius noceret: quia tunc non li-
A cet [a]. arg. l. j. §. deniq;. ff. de aqua plu. arc. & ita illam l. latius limitat & declarat Paul. de Cast. in l. cum eo. ff. alle. de serui. vrb. præd. & hoc sequitur Alexã. in consi. clxiiij. opportunè consideratis. in ij. lib. & idem tradit Barthol. Veron. in tract. de ser. vrb. præd. in titul. de solo seu area. col. ij. ver. quinto fallit. & facit tex. in l. opus. ff. de ope. pu.
2 in l. in fundo. ff. de rei ven. † Nam quis tenetur facere qđ sibi non nocet, & alijs prodest. l. ij. in prin. ff. sol. mat. declarando vt Bar. ibi tradit.

In l. Semper in dubijs. Argumenta.

1 Interpretatio mitior semper in dubio capi debet.
2 Benignitas in subditorum correctione attendenda.

REGVLA LXI.

SEMPER *in dubiis benigniora præferẽda sunt.*

B ¶ VLTRA alleg. [b] in gl. ad idẽ tex. in l. proxi. in ver.
1 sed in re dubia. ff. de his quæ in test. del. † ibi, in re dubia,

A Licet. Adde Lud. Rom. consi. lij. incip. in quæstione magnificorum.

B Allegata. Vide latissime Feli. in c. auditis. de præscri. in xix. col. vbi in xx. col. in ver. secundo limita. dicit regulam nostram nõ habere locum fauore animi, de quo vltra eum qui plura refert, vide Hipp. de Marsil. in sing. clj. incip. semper in dubijs. & in singul. ccxviij. incip. regula.

benigniorem interpretationem sequi nõ minus iustius quàm tutius:facit tex.in l.benignius.ſ.de legi.in l.si fuerit.in fi.de leg.iij.ibi,hoc vale re benignum est.& in l,cùm in testamento.de reb.dub.cum si.vt tradit Rom.in consi.lxij.Florentina constitutio.col.ij.facit etiam tex.in l.inter pares.ſ.de re iudi.l.Iulianus.ſ.de manumis.in c.fi.de re iud.† Et ista 2
benignitas etiam in correctione subditorum attenditur.Sed non debet esse nimia,ne subditos resoluat in malum:vt dicitur xlv.dist.in c.disciplina.Et reg.ista intelligitur seruata prius verborum proprietate, quæ in re dubia in primis attenditur:vt not.per gl.in l.non possunt.ſ.de legibus.& colligitur ex doct.Abb in c.j.de constit.& dixi ibi in col.pen. versi.tertia conclusio.

In l.Bona fides. Argumenta.

1 Reo debendi vno soluente, liberantur reliqui.
2 Executio sententiæ impeditur exceptionis solutione.
3 Exceptio solutionis semper opponi potest,non obstante statuto,&c.
4 Obligatus ex maleficio vel quasi,non potest bis puniri.
Accusatio non potest replicari,absoluto semel accusato.
5 Deus non punit bis in idipsum.
6 Absolutione facta per dispensationem non debet iterum inquisitio fieri.
7 Delicta præterita aggrauant postea commissa.
8 Homicida qualiter puniri debeat, stantibus statutis diuersam pœnam infligentibus.
9 Delicta alibi commissa,delictum,de quo agitur,grauare solent.
10 Bannitum occidens quare puniri non debeat.

REGVLA LVII.

BONA *fides non patitur ut bis idem exigatur.*

¶ ET ista ratione† licet plures rei debendi obligati sint insolidum: 1
vno tamen soluente omnes liberantur.§.ex huiusmodi.instit.de duob. reis.& in l.iij.§.fi.ſ.e.tit.Quia solutione eius quod debetur omnis tollitur obligatio.insti.quib.mod.tol.oblig.in prin.

¶ Et ex ista ratione† executio sententiæ semper per exceptionem solu- 2
tionis impeditur:vt not.Ioan.And.in addit.Spec.in tit.de execu.sententiæ.§.fi.qui incipit,postremo.super ver.xvj.in fi.addi.post Guid.de Suza.quem ibi refert,quia solutione eius quod debetur, omnis tollitur obligatio,vt dictum est.

¶ Et pari ratione dicit Ang.in l.& non tantum.§.quòd si pro emptore. ſ.de pet.hæred.quòd licet præcise velit statutum,quòd contra instrumẽtum nulla exceptio opponatur, † non tamen excluditur exceptio solu- 3
tionis:quia natura non patitur vt quod semel exactum est, iterum exigatur.& sequitur Alex.in consil.cxiij.col.ij.viso.lib.v.

¶ Et cum prædictis concordat Pet.de Ancha.in consi.cclx.aliàs cclix.ex verbis.circa fi.dicens,quòd contra executionẽ sẽtẽtiæ semper opponi potest exceptio solutionis,per istũ tex.quia bona fines nõ patitur vt bis

idem

A Absolutus. Vide Felinum in cap. de his. hic allega. vbi ponit regulam cum suis fallentijs.

B Procedit. Hoc tamen non habet locum de iure canonico. ita Felin. in dicto ca. de his. iij. col. limita. ratio est, quia de iure canonico regulariter non ponitur eadem pœna per viam inquisitionis, quæ per viam accusationis: vt ibi per eum.

idem exigatur. & allegat Cy. in l. j. C. de condi. indebit.
& dicit ꝙ ita seruatur Venetijs. & in simili casu istum
tex. alleg. Rom. in cōsi. xxviij. incip. visa. in ij. dubio.
4 ¶ Et ista regula† etiam locum habet in oblig. ex malefi.
vel quasi: vt dicit gl. ij. instit. quib. mod. tol. obli. in prin.
quia sæpius de eiusdem hominis facto non quæritur, vt
dicitur in l. licet. §. fin. ff. naut. cau. stub. & in l. si cui. §. ijs-
A dem. de accusa. Et si accusatus fuit absolutus[a], non potest
5 accusatio replicari. c. de his. de accus. † Et diuina clemen-
tia dimissa peccata in vltione vlterius redire nō patitur:
vt inquit text. in c. fin. in prin. de pœnit. dist. iiij. & xxiij.
B q. iiij. in c. si illis. Et hoc procedit[b] siue per viam accusa-
tionis, siue per viam inquisitionis semel cognitum fue-
rit. & not. Bart. in d. l. si cui. §. ijsdem. & Io. de Ana. in cō-
silio xvij. visa relatione. col. iij.
6 ¶ Et idem† si absolutio facta sit per viam dispensationis.
vt not. per glos. in d. c. de his. & in c. ex tua. per illum tex.
de filijs presbyt. & in c. fi. in glos. pen. de temp. ordi. & in
c. ij. in glos. j. de schisma. cum simil.
7 ¶ Bene verum est † quod delicta, pro quibus facta fuit ab-
solutio, aggrauant aliud delictum postea commissum, vt
notat Bald. per illum text. in authenti. qui semel. colum.
penul. versi. ex ista autem. in fin. sumitur arg. C. quomo-
8 do & quando iudex. † vbi decidit, quòd stante statuto ꝙ
homicida puniatur in centum: & alio statuto caueatur
quòd si quis cōmiserit duo homicidia, decapitetur. Nam
si quis commisit duo homicidia, licet pro primo solue-
C rit[c] pœnam, tamen debet decapitari. Quia primum pro
quo fuit soluta pecunia, debet computari, vt dicatur duo
homicidia commisisse. per illum tex. vbi cōtumacia pro-
pter quam solutæ fuerunt expensæ, aggrauat aliam con-
tumaciam postea commissam. & sequitur Pet. de Ancha.
in c. j. de consti. in versic. firmat alibi idem Bald. Et facit
quod no. Bar. in l. si cui. §. si. circa fin. in ver. omisi hic vnā
9 quæstionem. 3. de accus. vbi concludit, † quòd delicta ali-
D bi commissa, de quibus iudex cognoscere[d] non potest,
E aggrauant[e] delictum postea commissum, de quo iudex

C Soluerit. dominus Franc. de Aret. tenet contra dictum Bal. in d. auth. qui semel. in c. sicut. de testib. col. ij. in fi. ver. in gloss. posita &c. per illam glos. sed vide ibi Felin. qui tenet contra: quia in veritate gl. hoc non bene probat, & ibi satis remissiuè in ij. col.

D Cognoscere. De quibus vide Socinum, in tractatu fallen. in regula lxxxvij. fo 10. vide longam apostillam ad Barto. in dicto §. fina. super litera, b.

E Aggrauant. Quia ex perseuerantia ponitur maior pœna. text. fin. in l. vnica. 3. de superexacto. libro xj. & tex. in l. iij. fin. verbis. C. de epis. audiē. vbi Bal. per illum text. dicit, quòd ille qui geminat

cognoscit. & idem Bal. in authen. sed nouo iure. colũ. ij. versi. sed dubitatur. C. de ser. fugi. & sequitur Abb. in c. j. per glos. j. de cler. percus. & in c. j. in fi. de pœnis. & Barth. Veron. in consil. lxxviij. visa. col. j.

¶ Et ista conclusio procedit quando constat de delicto alibi commisso: sed nõ potest pro illo puniri: quia soluit condemnationem vel præscriptum fuit, vel in alio territorio cõmissum est. Secus si à tali delicto fuisset absolutus. vt notabiliter tradit Romanus in consil. ccxxxvj. vt præmissa consultatio.

¶ Secundo dictum Bald. in d. authen. qui semel. & aliorũ in locis s̃. alleg. habet locum [a] in homicidio, vel alio delicto punibili. A

10 ¶ † Secus si homicidium esset permissum, vt quia occisus sit bãnitus: quia statuto poterat impunè occidi, quia tale homicidium cùm factum fuerit statuto permittente, pœnam non meretur. l. Gracchus. C. de adul. vbi Bal. per illũ tex. ita dicit.

¶ Et hoc dictum sanè intelligitur, quòd nõ possit puniri qui bannitum interfecerit. Sed tamen non erit habilis ad dignitatem. Quia stante statuto, quòd homicida non possit esse de prioribus, etiam talis qui bannitum interfecerit non poterit esse de prioribus: quia tale homicidium, licet tolerabile sit, non est laudabile. ita Bald. dicit in l. decuriones. circa fin. C. ex quib. caus. infa. irroga. vbi tamen in fi. limitat hoc, nisi statutum dicat quòd bannitus impunè & licitè offendi & occidi posit. Quia tunc per illud verbum, licitè, nullo modo est maleficium. de quo dixi in c. episcopus. de præb. vbi videndum.

delictum, non debet sperare veniam. & sic si aliquis impetrauerit veniã à principe de secũdo delicto nõ facta mẽtione de primo, talis gratia est surreptitia. de quo dicto vide Barba. c. super literis. de rescri. col. xxiiij. & vide Ang. in d. l. iij. vbi dicit, ꝙ dictum Bar. in §. fi. hic alleg. & ita seruatur de cõsuetudine, de quo vide Barba. in c. fi. de fo. cõp. xvij. colũ. & in c. postulasti. e. tit. col. xxxix. per Fel. in c. sicut. & de test. col. ij. per do. Frã. de Are. in ca. cùm non ab hoīe. de iudic.

A Locũ. Vide Ancha. in reg. peccati. co. iiij. vers. & ista faciunt. isto titu. libr. vj. qui in omnibus concordat cum d. Phil. H. C.

In l. Ex pœnalibus. Argumenta.

1 Actio de peculio non datur in patrem, si non sit factus locupletior. & nu. 4.
2 Pater quatenus pro filio teneatur.
3 Donatio non creditur filio data in administratione generali concessa.
4 Pater pro delicto filij tenetur, ex quo locupletior est effectus. & nu. 5.
6 Locupletiorem alium esse factum quis probare debeat.
7 Pater quo casu non teneatur de peculio.
8 Pater ratione officij publici pro filio præcipuè tenetur.

REGVLA LVIII.

Ex pœnalibus causis non solet in patrem de peculio actio dari.

ISTA

1 ¶ ISTA regula intelligitur, † nisi quatenus pater esset factus locupletior: vt dicitur in l.iij.§.ex furtiua.ff. de pecul.& not.per glo.hic. Et sic regula habetur cum limitatione gloss.

2 ¶ Primo circa regulam considerandum est † quòd pater

A pro filio regulariter tenetur quatenus est in peculio[a]. Quia concedendo illi peculium ex præsumpta eius voluntate videtur pater obligari quatenus est in peculio: vt declarat Barto.in l.j.colum.ij.in versic.item ista æqui-

3 tas.ff.de peculio.† Et sicut in ista generali administratione peculij data filio non venit donatio.l. filiusfamilias. in princip.ff.de donati.l.contra iuris.§.final.ff.de pact.ita etiam non venit illicitum & à iure prohibitum.l. si procurator.ff.de condict.indebi.ideo si filius ex delicto conueniatur, pater de peculio non tenetur:vt text.hic dicit: quia admi. filij limit. fuit in contractu, & non habet locum in deli-

B ctis[b]. l.j.§.si filiusfamil.ff.de his qui deiec.vel effude. ibi,in patrem non datur actio:quia ex contractu non venit. vnde publicatis bonis filij propter eius delictum,non intelligatur publicatum eius peculium.l.iij.vbi Bald.C.de bonis proscrip. dicit tamen Bal.ibi, quòd speciali priuilegio reseruatur patri peculium in solatium amissi filij:sicut econtra publicatis bonis patris peculium filij non publicatur.not.Barto.per illum text. in l.iij.§.sed vtrum.circa fi.in versi.vltimo noto.ff. de minor.

4 ¶ Et ista regula limitatur, vt dictum est, † nisi pater ex tali delicto factus sit locupletior: vt ex text.in d.l.j.§. ex furtiua. de pecul.& not.per glo.in l.cum ancilla.C. quod cum eo. in verbo,locupletior.vbi enumerat alios plures casus in quibus solum obligatur pater vel dominus de peculio quatenus factus sit locupletior.

5 ¶ † Et locupletior dicitur factus, quando pater esset in lucro cum alterius iactura:vt probatur in l.si quis mancipijs.§.final.ff. de instito.in §. penult.qui incipit,sinautem.institu.quibus alie.licet,vel non.& in l.verum.§.sciendum.ff.de minori. & dicit Bald. in l.final.C. de vsucapi. pro emp.quòd dicitur factus locupletior quando constat de vtilitate quæ in actu permanet,vel prouisum fuit necessitati.allegat l.sed an vltro.§.fin. suprà de negot.gest.

¶ Et dicit Ang.in l.verum.in glo.j.ff.de petit. hæredi.quòd ille videtur locupletior ad quem probatur fructus peruenisse:nisi ille probet se consumpsisse inutiliter.

¶ Dicit tamen Ang.in consil.clx. pro decisione.in fin. quòd non sufficit probare quòd qui. fructus in eius vtilitatem conuertisset: quia ex hoc non sequitur quòd factus sit locupletior: quia potuit conuertisse in vsus suos & familiæ, splendidius viuendo:& sic non remaneret locupletior.

A In peculio. Adde Modern. in l.cum filius. ff.de verb.obl. & Ias. post Io. Fabrum in §. actiones autē. instit.de actio. B Delictis. Vide Bartol. in l. quoties. la ij.ff. de noxa.& Bal. in l.neque eius. alias est in C. ne filius pro patre.

A Satis. Imo nõ sufficit, vt quã tenet Ang. consil. cxxxiij. Curtius senior consil. lxxi. col. iij. fasi. V. Nesennius §. ij. s. de re iudica. & dixi in Consuet. Paris. §. xxij. nu. 53. C. M.

¶ Sed certè satis [a] esse videtur, si probetur fructus vel res A ad aliquem peruenisse. Ex hoc enim videtur fundata intentio eius qui dicit illum factum esse locupletiorẽ, nisi ipse postea probet de mala cõsumptione, per supradicta. ¶ Ex quibus videtur, quòd nõ rectè dicat gl. insti. quibus alie. nõ licet. §. penult. in verbo, locupletior. dum inquit, quòd dicitur quis factus locupletior, si non sit pauperior. alleg. tex. qui hoc dicit in l. in pupillo. ff. de solut. ibi: nam hoc ipso quòd non est pauperior factus, locupletior est. ¶ Sed ad illum tex. respondetur, quòd intelligitur quòd non sit pauperior soluendo & faciendo quod ab eo petitur: quia si non remanet in damno facta solutione: ergo illud quod habebat, erat sibi in lucro: & ita illum tex. declarat Bart. in l. j. §. impuberes. ff. commod.

¶ † Et quis debeat probare alium esse effectum locupletiorẽ, not. Bal. in l. j. C. si aduer. credi. & in l. prædiorũ. C. de prędijs min. Et ad supradicta videndũ est quod scribit Franc. de Cur. in cõsi. lxxij. princeps defunctus. in iij. col. 6

¶ Postremò cõtra istam regulã videtur tex. in l. iij. §. fi. qui incipit, si filiusfamiliâs. ff. de pecul. vbi filiusfamiliâs fuit in magistratu, & fecit litẽ suã, quo casu obligatur ex quasi malefi. insti. de obli. quæ ex malefi. §. si filiusfami. Et tñ ex tali quasi maleficio datur actio de peculio cõtra patrẽ. d. l. iij. §. fi. contra tex. hic. Fulg. in d. l. iij. §. ex furtiua. miratur de illo text. & respondet esse speciale in tali casu: quia secundum eum talis obligatio est reducta ad similitudinem obligationis ex contractu: quia transit in hæredem. l. magistratus. ff. de magi. conuen. † Et in alia obliga- 7
tione ex quasi maleficio pater non obligatur etiam de peculio: vt probatur in d. §. si filiusfamil. & d. l. j. §. si filiusfamil. de his qui deiec. vel effud. Et ratio specialitatis videtur: † quia pater ratione publici officij magis, quàm 8
in alijs, pro filio obligatur. l. quoties. ff. ad municip.

In l. Hæredem. Argumenta.

1 Hæres eadem cum defuncto persona reputatur.
2 Statutum loquens de promissore, non habet locũ in hærede.
3 Hæres ratificare potest quod defuncti nomine factum est.
4 Hæredis factum idem cum facto defuncti creditur.
5 Pactum cum aliquo factum, porrigitur ad eius hæredem.
Promittẽs pro se, pręsumitur pro suis hæredibus promisisse.
6 Promittens de facto suo tantũ, hæredem non excludit suum.
7 Declarandi potestas ad hæredem non transmittitur.
8 Hæreditate adita intelliguntur, quæ de hærede dicuntur.

Substitutio

Substitutio de hæredibus facta, intelligitur si adierit hæreditatem.

9 Hæres qualiter excutori in testamento dicatur dari.

10 Hæres quando tunc demum quis dicatur.

REGVLA LIX.

HAEREDEM *eiusdem potestatis iurisque esse cuius fuit defunctus constat.*

1 ¶ NAM hæres † est quodammodo eadem [a] persona cum defuncto.§.j.in auth.de iureiuran.à mori.præstit.& bene dicit tex.ibi,quodámodo.qđ verbũ denotat improprietatem.l.in suis.ṡ.de libe.& posthu.Quia verè alia est persona hæredis,& alia defuncti:vt not.Domin.in c.ij.in fin.de iur.cal.in fi.in vj. Et ideo in materia in qua verba propriè & verè accipi debent, hæres non reputatur eadẽ persona cum defuncto:vt probatur in l.qui Romæ.§.Augerius.de verb.obl.vbi ille qui promittit soluere illud in quo apparebit patrem suum debitorẽ esse: non tenetur,si de tali debito contra hæredem constiterit. Et per illum textum dicit Aret.ibi post Dy. & Imo.quod debitor post mortem non dicitur debitor [b],licet hæredẽ reliquerit.& facit tex.in l.cum ita datur.ṡ.de condi.& demon.vbi conditio dandi Titio non potest impleri in hærede Titij.& not.Bart.in l.sub diuersis.ṡ.de condit.& demon.vbi concludit, quòd iussus dare alicui sub nomine proprio, non potest dare hæredi.bene facit quod not.Bald.in d.l.j.col. fi.ver.pone statutum dicit.C.de execu.rei iud.vbi inquit, quòd si potestas debet habere decem pro executione facta contra condemnatos, non habebit decem si executio facta sit contra hæredem condemnati, quia hæres non est condemnatus.

A Eadem.Dec. consilio cclxij. colum.ij.

B Debitor. Et illum tex. dicit ibi vnicum ad hoc Alexã. ibi in ij. colum.in princip. Ias. in princip.

2 ¶ Et ex his confirmatur† quod not.Ang.in l.postulante. ṡ.ad Treb.vbi voluit.quòd licet si statutum dicit quòd debitor capi possit & carcerari,habeat locum etiam contra hæredem:vt Bar.ibi & Doct. dicunt. Secus tamen est secundum eum si statutum loquatur de promissore. Quia non habet locum in hærede:quia licet hæres sit debitor, non tamen dicitur promissor: quia ipse non promisit.& sequitur Alex.ibi,col.iij. Et ex prædictis tradit Socin.in consi.ccxciij.præsens consultatio.

¶ Et prædicta procedũt attenta vi & proprietate verborum.Sed quantũ ad iuris interpretationem, hæres eadem

persona cum defuncto reputatur: quia regulariter est eiusdem potestatis cuius fuit defunctus: vt tex. hic dicit, & not. Petr. de Ancha. per istum textum in consil. xxv. in fin. in quæstio. s. dicta. † Et ideo factum nomine defuncti 3
ratificari potest per hæredem [a] . l. quo enim. in §. si pro- A
curatori. suprà rem ratam habe. & not. Bartol. in l. bonorum. colum. ij. in versi. quæro vtrum. s. rem rat. habe. cum simil. vt tradit Alexan. in dic. l. si eius. in verbo, negotiorum. colum. iij. suprà si certum pet. & idem Ang. in consi. clxj. viso. colum. final.

¶ † Et factum hæredis [b] reputatur factum defuncti: vt 4
no. Ang. in consi. clxxxv. Brunellus notarius. alleg. l. vxo- B
rem. §. agri plagam. de legat. iij. Et testamétum defuncti & hæredis vnũ & idem reputatur: vt in no. q. tradit Paul. de Castr. in consi. lxiiij. videtur dicendum. Et heredi non potést opponi quòd non sit nominatus in instrumento: quia nominato Titio, eius hæres nominatus videtur: vt not. Bal. in l. j. colum. j. C. quorum legat. & ideo non potest hæres improbare factum defuncti. l. si cum à matre. C. de rei vendica. l. si ad ea. C. de nego. gest. l. si vxor. ff. de bo. auth. iudi. pos.

¶ † Et in dubio pactum factum ab aliquo ad eius hære- 5
dem porrigitur. l. si pactum. s. de probat. l. iurisgentium. §. pactorum. s. de pactis.

¶ Et qui promittit pro se etiam pro hæredibus promisisse videtur, per glo. & Bart. in l. si sic. de verbo. oblig. cum simil. vt tradit Alexan. in consi. xiij. perspectis his. colum.
penul. lib. v. † Et qui pormittit tantum [c] de facto suo, non 6
excludit hæredem: vt not. Barto. in l. si seruus. la secunda, C
suprà de condic. furt. Bald. in l. fina. C. de actio. empt. cum similib. vt Alexan. scribit in consilio xviij. attentis narratis. colum. fina. libro v.

¶ Et regula quæ hic ponitur, limitatur, vt s. dictum est. Et etiam non procedit in quibusdam casibus in quibus potestas quæ datur defuncto, ad hæredem non porrigitur. l. omnimodo. C. de inoffic. testament. l. fi. C. de reuo. dona. & in l. iij. s. de ser. expor.

¶ Vnde † potestas declarandi non transit ad hæredem: vt 7
not. Bar. in l. edita. C. de eden. in l. inter stipulanté. §. j. de verb. obl. cum simil. vt Alexan. ibi tradit. & dixi in dicta l. edita. & facit text. in l. quia personales. solu. matri. & in l. j. C. de priuile. do. cum sim. & facultas insinuandi donationem

A Hæredem. Imo eo ipso videtur ratificare. Barto. l. j. §. fi. sol. matrim. Alex. cõsil. xcj. col. ij. li. iij. cõsil. xcij. num. 4. lib. iiij. C. M.

B Hæredis. Et adde quòd qñ hęres aliqd facit, vel exequitur ex dispositione defuncti, quòd hæres necesse facere habet, tũc dicitur à defuncto & non ab hęrede pcedere. l. adoptiuã. §. j. ff. de iur. dot. Barba. in repe. rubri. de reb. eccl. nõ alien. col. lxvj. versi. & ex istis sequit. & in ca. literis. colum. ij. de rescript. Hier. Chuc.

C Tantum. Adde ꝙ nec eum cuius est hæres excludit Deci. cons. ccxiij. nu. 8. cõsi. cclxxxj. Nicol. Eueral. in loc. leg. loc. à natura dict. laxatiuarũ. Andreas Tiraqu. tract. ratractã. conuen. q. j. gl. vj. nu 5. Boeri. Deci. lxxvj. sed valde errãt vt dudum dixi ad Alex. cõs. xviij. col. fin. [illegible]

tionem

tionem non competit hæredi:vt not.Aret.in consil.cxxiij.in causa quæ vertitur.in primo dubio.& ibi in ij.col. limitat & declarat regulam istius legis.Et adde quòd licet hæres reputetur eadem persona cum defuncto.vt s̃.dictum est.Secus tamen est in hærede hæredis qui non reputatur eadem persona cum defuncto,vt not.voluit Pau. de Cast.in consi.cxcvij.visis dubijs.circa fi.lib.ij.

nuper ad Phil. Dec.consil. cclxxxj.col.pen. C.M.

8 ¶ Postremò notandum est,†quòd prędicta omnia quæ di-
A cuntur de hærede,intelliguntur adita[a] hæreditate. l. iij. §.si quis ita.vbi Imol.de hære.insti.facit text.in l.iij.§.si quis hæredi.s̃.de statu libe.& in l.si in diem.in princi.& quod ibi Bar.s̃.de condi.& demon.Et ideo substitutio facta de hæredibus,intelligitur si hęreditatem adiuerint.l.
9 si plures.in fi.vbi gl.& Bar.s̃.de vulg.& pupil. †Et hæres datus executori in testamento,intelligitur si hæres sit cũ effectu,ita quòd adeat hæreditatẽ.l.Lucius.la j.vbi Bart. C.de fideicom.lib.& no.Bar.in l.codicillis.§.j.s̃. de ann. leg.Pau.de Cast.in d.l.si plures.& no.Bald.in d.l.fina.in
10 prin.C.si pend.app.mors interue. †vbi inquit, quòd hæres quis non dicitur antequam testamentum aditione hęredis confirmatum sit.alle.l.si seruus communis Mæuij. in prin.de stip.seruo.

a Adita.Alex. cõs.xxxvij.nu. ij.li.iiij.& dixi in cõs.de.Paris. §.iiij.nume.6. C.M.

In l. Semper qui non. Argumenta.

1 Mandare quando quis præsumatur.
2 Absens quando consentire dicatur.
3 Possessio quando emptori à domino censeatur tradita.
4 Donatio causa mortis nudo pacto fieri potest,& nu.5.
6 Ratihabitio trahitur,& æquiparatur mandato.
7 Mandatum speciale an possit dari sola taciturnitate.
8 Delictum an puteẽ mandare,qui cum posset,noluit ꝓhibere.
9 Possessio pręsumitur ratificari per fructuum perceptionem.
10 Laudum quando censeatur ratificatum.
11 Ratificari nequit quis,quod non suo nomine gestum est.
12 Ratum habere quis potest,quod in sui præiudicium nomine alieno est gestum.
13 Ratificatio intra quod tempus fieri debeat.
14 Homicidium simul commissum licet rursus fieri non possit, ratum tamen haberi poterit.
Declaratio semper fieri potest.
15 Ratũ haberi potest,quod homine impediẽte fieri nõ potest.
16 Ratificatio nulla est eius, quod nullum est.
17 Ratificatio non sufficit,vbi mandatum lex requirit.
Ratificatio non est verè idem cum mandato.
18 Aequitate cessante ratificatio non facit mandatum valere.

REG

REGVLA LX.

SEMPER *qui non prohibet pro se interuenire, mandare creditur. Sed si quis ratum habuerit quod gestum est, obstringitur mandati actione.*

¶ DVO sunt dicta. circa primum gl. & bene exemplũ ponit. secundum l. qui patitur. ff. mãdati. Et ista regula & tex. in d. l. qui patitur. intelligitur † quando quis est præ- 1
sens, & non contradicit. vt not. Bal. in l. j. ff. de nego. gest. & sequitur Alexan. in l. sæpe. in char. ix. col. xxxiiij. versi. vij. saluari potest. ff. de re iudic. & Barto. hoc idem dicit in l. si pecuniam. C. de neg. gest. Et verba satis conueniunt: quia illud verbum, patitur, arguit præsentiam: & eodem modo verbum illud non prohibet[a]. A

¶ Sed tamen considerandum est, quòd ista regula, & d. l. qui patitur. intelligitur quãdo tractatur de vtilitate eius qui patitur, & non contradicit: vt not. per glos. in dicta l. qui patitur. & not. Barto. in l. j. ff. de negot. gest. † Et tali 2
casu idem videtur in absente. Quia si fiat actus in quo agatur de vtilitate absentis, statim quod ille absens scit, & non contradicit, consentire videtur: vt not. Bartol. in l. quo enim. ff. rem ratam hab. allegat. l. si absentis. & quod ibi not. per gloss. & Doct. C. si certum petatur. & sequitur Abb. in cap. nonne. in fin. de præsumpt. & sic data scientia in vtroque non videtur differentia inter absentem & præsentem. Nam sicut præsens qui tacet videtur consentire, quia de eius vtilitate agitur: eadem ratio videtur in absente postea quàm scit, & non contradicit. Et secundum hoc regula videtur generaliter procedere. & ad istam regulam facit text. in l. j. §. magistrum autem. ff. de exercit. ibi: si scit, & passus est eum in naue magisterio fungi, ipse eum imposuisse videtur. & ad idem facit tex. in l. ij. C. 3
de acquir. posses. vbi † possessio emptori tradita videtur à domino qui scit & patitur illum esse in possessione.

¶ Et secundum istam regulam in notabili quæstio. consuluit Petrus de Anchar. in consil. lxiij. motiua iudicis. in versic. quo ad quartum. & Alexand. in consi. cxx. ponderatis. lib. v. colum. ij.

¶ Et per d. l. qui patitur. concludit Socin. in consilio cxij. multum abundè. columna iiij. quòd † sola præsentia donatarij tacentis facit donationem causa mortis, quæ hodie potest fieri pacto nudo. iuxta gloss. in l. cum pater. §. mæ

A Prohibet. pro quo facit tex. in l. Sabin. ff. communi diui. qui tex. no. probat etiam conclusionem, quòd præsens & tacens quando agitur de ei⁹ præiudicio, dicitur aliqualiter consentire. & sic non in totum. Hie. C.

A Contrarium. Idem Dec. in rub. in fin. C. de pact. & quos latè citat And. Tiraq. repet. l. si vnquam. ver. donatione largitus. nu. 128. licet contra alleget, nu. 139. C. de reuoc. dona. C. M.

B Retrotrahitur. Vide Feli. in c. sicut. lo ij. de simo. fi. col. vbi ponit regu. cum ix. fallen. & latas remissiones in materia: vltra quem vide Abb. & Feli. in c. nonnulli. §. sunt & alij. de rescrip. col. iij. & in c. causam. de iudic. col. pen. versi. sed deueniendo, &c. vbi ponit quod secundùm magis cõmunẽ opin. sententia lata contra falsum procuratorem potest ratificari. quod tñ limitat xij. modis. & idem in c. j. col. pen. & vlt. de re iu. & Anch. & doct. in d. regu. ratihabitionẽ. lib. vj. & idẽ quod Feli. in d. c. causam. dicit Ias. in l. licet. C. de procu. vbi ponit xiij. limita. in pe. col. ver. in vlti. parte, glo. & Ias. in l. qui in aliena. de acqui. hær. col. iiij. versic. gl. in vers. rem rat. haberi. vbi dicit quod ea quæ à principio nõ possunt explicari per procuratorem, non possunt haberi rata. & eũdem in l. nec is. §. 1. de acquir. her. colũ. ij. vbi di-

§. mæuio. de leg. ij. quia cũ agatur de vtilitate sua præsumitur cõsentire. d. l. qui patitur. & hoc idem voluit Ang. in terminis in consi. clxxxv. ex themate prædicto. col. ij. A in hoc tamen contrarium [a] voluit Aret. in l. ij. versi. circa secundam qualitatem &c. de leg. j. Et secundùm opinio. Aret. consului dum essem vltra montes: quia sicut Barto. in l. iurisgentium. §. quinimò. col. v. & in l. sicuti. in prin. §. de pact. interpretatur. l. si quis argentum. C. de donat. vt non habeat locum in pacto præsumpto, quia concurrerent duo specialia: quòd fieret donatio pacto nudo & præsumpto: sic etiã dicit Are. in d. l. ij. licet hodie pacto nudo etiam fieri possit donatio causa mortis, secundùm glo. in d. §. Mæuio. hoc intelligitur in pacto nudo expresso, & non in præsumpto. & quia dicit ipse quando quis donat præsenti & tacenti, non videtur pactum, sed pollicitatio. l. ex pollicitatione. de pollicit. & hoc confirmatur ex his quæ dixi in rub. C. de pact. alleg. Host. in sum. de pact. in prin. ibi, in idem placitus & consensus. & in l. pactũ. ff. de pollicit. ibi: duorum consensus atq; cõuentio. & licet quãdoq; etiam ex consensu vnius à lege pactũ inducatur: vt not. Bar. in l. ij. C. de pact. cum si. vt tradit ibi Alex. illud nõ est pactum simpliciter, sed secũdùm quid: sicut distinguitur contractus à quasi contractu: quia in contractu cõsideratur expressus consensus: in quasi contractu: tacitus.
5 instit. de obli. ex quasi contractu. in prin. † Et ideo in proposito, licet nudo pacto hodie etiam possit fieri donatio causa mortis: intelligitur de pacto nudo verbis expresso. & non videtur habere locum in isto casu. In quo videtur potius pollicitatio, quàm pactum: vel saltem est pactum tacitum & præsumptum, in quo non videtur habere locum quod dicit gl. in d. l. cum pater. §. Mæuio. de leg. ij. secundùm Aret. in d. l. ij. col. ij. & dixi in consi. ccxlv.

¶ Secundum dictum est in quo alia regula continetur,
6 † quòd ratihabitio retrotrahitur [b], & mandato æquipara
B tur: vt habetur in reg. ratihabitionem. eod. titu. in vj. Ad idem est text. in l. fin. C. ad Maced. in l. licet. ff. de iudi. in l. si pecuniam. C. de nego. gest. & in c. fi. de iureiurã. in vj.

Et

cit, quòd ratificatio non extenditur ad ignorata. & quæ sint necessaria ad hoc vt ratificatio teneat, vide Barb.c.nonnulli.§.sunt & alij.de rescript.col.vij. in prin. vbi etiam tractat istam materiam & quibus modis fiat. vide eundem in capit. ex parte decani.de rescriptis.colum.x.& circa id quod dictum fuit de procuratore falso, vide Felin.cap.j.& vlti.colum.de re iudic.& in cap.post cessionem.vj. col. versicul.secundo declar.&c. de prob.& q̃n habeat locum, vide per eundem in capitu. prudẽtiam. de offi.deleg col. penul.versicu. nunquid & ibi Barba.col. iiij. H.C.

A Mandatum. vide Feli. d.c. sicut.fin.col.in fine, vbi refert tenentes hanc opin.& Ias.l.si quis mihi bona.§.iussum.de acquiren. hær. col.vj.

B Delictis.adde Bald. post glos.in l si pupillus. §.si Titij.ff.de ne.gestis. latissimè Salicetus post Bald.in d.l. nõ ideo minus. hic alleg. Cañ. in capitu.ij.de ordi.cog.Ang. Aret.in tracta. Maleficiorum, in versic. Sempron. manda. & ibi per additio. in versicu. nunc quindecimo.&quid operetur in delictis. vide Abb. capi.cùm vos. de his quę fiũt

7 ¶ † Et ista regula etiam habet locum in requirentibus speciale mandatum[a].vt no.Ang.in d.l.licet.in princi.de iud.alleg.Io.And.in c.cupientes.§.quòd si per viginti.de elect.in vj.& tex.in c.j.de homi.in vj.& probatur in d.c. fi.de iureiurã.in vj.& idem tenet Bald.in l.si maritus. C. mandati.per tex.in l.quod si de speciali.ff.de mino.Alex. in consi.xxviij.viso.col.iij.lib.v.

8 ¶ †Similiter ista regula habet locum in delictis[b].c.cùm ad sedem.de restit.spol.l.j.§.deiecisse.versi. sed & si cùm quis.ff.de vi & vi arma.& ibi gl.& Bar.& glo. in c.quàm sit.in ver.petere.de elect.in vj.& no.Bal.in d.l.fi.in fi.C. ad Maced.& in l.non ideo minus.col.vij.vers. vndecimo quæritur.C.de accus.Paul.de Cast.in consi. ccccxxij.quia scio.in iiij.col.in antiquis.& Soci.in consi.cxlviij.iustissime iudex.in fi.Et talis ratificatio fieri potest nõ solùm verbis, sed etiam facto: vt tex.dicit in l. Paulus respõdet. ff.rem rat.hab.nam plus est facere, quàm pronuntiare.l.si tamen.§.ei qui.ff.de ædil. edict.& plus est aliquid facere facto, quàm verbo.vt dicit tex.in c.dilecti.el j.de app.Et ideo si vniuersitas soluit expensas factas in lite per syndicum non legitimè constitutum, videtur gesta per eam ratificare, vt not.Spec.in tit.de syndi.in versi.sed pone q̃ vniuersitas.col.ij.vbi alleg.d.l.Paulus.& l.pen. ff. de dec. in fi.& c.quo ad consul.de re iudi.Et dictũ Spec. sequitur Alex.in consi.cxxvij.viso instrumento.col.j.& in consil. clxxv.perspectis verbis.in fi.lib.v.

9 ¶ † Et ex perceptione fructuum probatur ratificatio possessionis, vt tradit Alexand.in consil. lxxxviij. quoniam. col.fina.in princip.eod.lib.v. vbi alleg. decisionem Rotæ cxlvj.item licet amicus. Et per receptionem census ratificatio contractus inducitur: vt notat Bald. in consilio clxxxiiij.ad intelligentiam.lib. ij.secundùm nouam formam.alleg.l.si præteritus.C.de contratab.& l.si proponam.§.primo, vbi bonus tex.suprà de inofficio. testamẽ. & respondens alicui de fructibus, videtur ratificare contractum: vt idem Bal.dicit in consil.ciij.videtur.in prin. in iij.libro. Et agens ex contractu videtur ratificare con-

tract

tractum: vt not. Bald. in consi. xiiij. punctus. lib. v. & idem Ang. in consi. clj. viso. col. fi. Et qui exigit rationem administrationis, videtur ratificare gesta per illum qui administrauit, vt not. Pau. de Cast. in consi. j. secundum nouam formam. in antiq.

20 ¶ † Et quando laudum ratificatum dicatur, tradit Soci. in consi. ccxx. viso compromisso. col. penul. & talis ratificatio potest fieri etiam pendente iudicio: vt not. Alexan. in consi. supra allega. cxxvij. viso instrumento. col. j. lib. v. & talis ratificatio potest fieri etiam parte absente: vt notat Bart. in l. quo enim. in fi. supra rem rat. hab. & in l. Pomponius. col. ij. ver. item ex eodem. supra de neg. gest. quia pendet à sola voluntate ratificantis: ideo potest fieri parte absente. & idem Bar. in authen. sacramenta puberum. colum. ij. C. si aduer. vendit. cum simil. Alexand. scribit in consilio cxxvj. visis. in fine libr. v. & per ratihabitionem actus attribuitur ratificāti: vt notat Bar. in l. si pecuniam. C. de negotijs gestis. Socin. in consilio clviij. viso processu. colum. iij.

à prælatis &c. & finaliter vide Ang. in l. Iulianus. j. col. §. qui satisd. cog. ꝙ si mādo tibi ꝙ occidas talē, & tu iam occidisti, qđ nō teneor, nec ex mādato, nec ex aliqua ratihabitione. de quo per Ias. in rep. l. quo minus. §. de flumi. H. C.

21 ¶ † Predicta regula intelligitur quando fuit gestum nomine ratificantis, aliàs non potest ratificari, vt habetur in alia regu. ratum. eo. tit. in vj. & ad idem text. in l. si pupilli. §. sed si ego. vbi Bart. supra de neg. gest. & in l. si seruus. supra de preca. & in c. cum quis. de sent. excom. in vj. Et ista conclusio procedit, ꝙ ratificatio non potest fieri isto respectu quòd negotiū ad me trahatur. Secus est quo
12 ad præiudicium meum: † quia in præiudicium meū possum ratum habere quod nomine meo gestum non fuit: vt not. Bar. per illum tex. in l. si fundus. §. j. supra de pign. & not. per gloss. in d. regula, ratum. Et hoc solum habet locum in casu d. l. si fundus. §. primo: quia res non poterat habere effectum sine tali ratificatione, quia erat pignorata res aliena in qua ius pignoris constitui non potest, nisi domino consentiente: secus si res absque ratificatione potuisset sortiri effectum: quia tunc etiam in præiudicium ratificantis non potest ratificari quod non fuit gestum nomine ratificantis: & fuit ista distinctio aliquorum, vt Barto. refert in d. l. j. §. sed & si cum quis. supra de vi & vi arma. & sequitur Peruſ. in d. regu. ratum. per tex. in dicto c. cum quis. de senten. excommu. in sexto. vbi patet, quòd non possum ratificare etiam in præiudicium meum quod nomine meo factum non fuit. Barto. tamen in d.

in d.l.j.§.sed & si quis. breuiorem tradit doctrinã, quòd gestum nomine alterius non possum ratificare trahendo ad me negotium, ita quòd ego dicar commisisse illud delictum, vel illud negotium fecisse. Sed si volo habere ratum in præiudicium alicuius iuris mei, possum d.l.si fundus.§.j.& in l.mater tua.C.de rei vendi. vbi si quis vendit rem meam nomine suo, possum ratum habere vt mihi præiudicem in dominio & rei vendicatione: sed non possum agere ex vendito contra emptorem.

¶ Secundo † regula principalis limitatur, dummodo fiat 13
ratificatio infra tempus [a] infra quod actus qui debet ratificari fieri potuisset: vt est tex.in l.bonorũ.supra rem rat. ha. ad idem tex.in l.j.in prin.supra de app.reci. vbi ratificatio appellationis interpositæ debet fieri infra tempus datum ad appellandum.& no.per gl.in d.regu.ratihabitionem,& in c.quam sit. de elect.in vj.& per illum text. in d.l.bonorum.infert Abb.post Anto.de But.ibi in fi.in c.cum venissent.col.ij.de resti.spo.quòd si quis tanquam gestor negotiorum meorum nomine meo accepit possessionem,& sit spoliatus antequam habuerit ratum, illa ratificatio nihil operatur: & sequitur Alex. in l.quod meo. in prin.col.ij.de acqui.pos.& Corn. Perus.in consil.cx.in iudicio diuisorio.col.pe.in prin.lib.ij. Et facit quod not. Bar.in l.si vxor.§.si quis vxorem.supra de adulte.vbi per illum text.in d.l.bonorum.dicit, quòd ratificatio potest fieri re existente in eodem statu: aliàs secus.& not. Salic. in l.fi.post Bald.C.ad Maced.cum simil.vt tradit Alex.in consil.lxxviij.viso.col.penul.lib.v.& in d.l.quod meo.in princi.col.ij.

A Tẽpus. Vide Ias.in l.is q ꝑ emptore.de vsuca. col. xxxvij.ver. secundus articul⁹ est de extre. &c. vbi latè declarat materiã ratihabitionis.& do. Phil. ĩ reg. ꝗ cõtractus. s̃. e. ver. quarto limitaſ,&c.& ad de vnũ, ꝙ act⁹ medius impertinens impedit ratihabitionẽ retrotrahi. gl. est singu.in l.si indebitũ.§.j.ff. rem ra.hab. & ibi Bart.& in l. si vxore.§.si qs vxorẽ. de adulte. Bal.ĩ l.fi.C. ad Mace.H.C.

¶ Et hoc quod dicitur de re integra, limitatur, vt in notabili casu scribit Corn.Perus.in consi.xxxvij.memini.col. fina.lib.ij.

¶ Item quod dicitur in d.l.bonorum.habet locum in ratificatione quæ respicit fauorem ratificantis: secus verò esset in odium & præiudicium eius: quia ratificatio fieri potest, licet actus principalis fieri non posit: vt patet † in 14
homicidio semel commisso quod iterum fieri nõ potest, & tamen ratificari potest.c.j.de homic.in vj.& in d.l.j.§. sed & si cum quis.de vi & vi arm.& no.Ang.in l.bonorũ.

¶ Item & secundo d.l.bonorum.non habet locũ in declaratione quæ semper fieri potest: vt no.Bal.per illum tex. in l.sed & si quid.§.interdũ.in ver.quod ergo.s̃.de vsufr.

& ref

& refert & sequitur Are. in l.j.§.si quis ita.col.iiij.de ver. obli. & hoc idem dicit Ange. in l.cum proponas.col.j.in gl.fi.C.de bo.auth.iud.poss.vbi simpliciter alleg. l.hæredes palàm.ver.sed si notam.supra de testa.

¶ Tertio quod dicitur in d.l. bonorum. procedit quando actus non potest fieri propter dispositionem legis, prout

25 loquitur: † secus autẽ si facto hominis actus fieri non potest:quia ratificatio tamen non impeditur.l.cum decem. §.fi.& in l.si quis offerenti.§.fi.supra de solu.& ita Bart. dicit in d.l.bonorum.

¶ Quarto limitatur, vt Alex.tradit in consi. lxxxviij.quoniam.col.fi.in prin.lib.v.

¶ Quinto limitatur, vt per Cuma.in consi.cxvj.Innocentius septimus.

¶ Vltimo limitatur, vt per Bart.in l.j.C.qui admit.

¶ Tertio, regula principalis fallit vbi agitur de præiudicio tertij:quia ratificatio fieri non potest, ita quòd in alte

A rius [a] præiudicium retrotrahitur.arg.l.si partem.§.fin.s. quemad.ser.amit.vt Bart.concludit in l.cum indebitum. §.si procurator.& in d.l.bonorum. s. rem rat.hab.ij.not. Ang.in consi.cclxxvij.tutor.in fi.Alex.in cõsi.lxxviij. viso.col.iiij.lib.v.& idem Bar.in l.aliena res. s.de pig.act. in prin.vbi concludit, ꝙ ratificatio domini facta de obligatione facta per alium eius nomine, non præiudicat illi cui ipse dominus rem vẽdidit vel obligauit. Et circa hoc notabilem quæstionem ponit Bal.in rubr.extra de sum. Trini.col.pe.ver.sed incidit quæstio de facto.

A Alterius. Vide Ias.in l.filio quẽ pater.col. j.de lib. & posth. & in l.is q ꝑ emptore.de vsuca. col.xxxviij.ver. tertia rõ.vbi latè tractat materiam ratihabitionis: & an possit fieri die feriata in honorem Dei ibi.col.xxxvij. in fi.H.C.

26 ¶ Quarto, † regula principalis intelligitur, quando actus qui debet ratificari validus fuit:secus si nullus fuisset, qa ratificari non potest:vt not.scribit Pet.de Ancha.qui ponit istam regulam in cõsi.cxxiij.vnus ex procuratoribus. & idem not.Bart.in l.quod obseruare. supra de offi.proconsu.in j.oppo.vbi inquit:ratificatio non potest fieri de actu nullo, ita quòd actus confirmetur à tempore quòd nulliter factus fuit:sed actus nullus bene potest ratificari, ita quòd ex nunc valeat tempore ratificationis. & sequitur Alex.in consi.lxxviij.viso.col. pen.lib.v. supra alleg. Et videndum est ad prædicta quod Aret.tradit in cõsil.cxxvij.eximie domine.col.ij.& ibi de materia, & consilio sequenti.

17 ¶ Quinto fallit, † quando mandatũ pro forma [b] à lege vel

B statuto requiritur:quia tunc nõ sufficit ratificatio:vt Bal.

B Forma. Adde Bartol.post Bal.in c.ex pte decani. de rescrip. col.xxx. ver. item dicit hic Bal.&c.

dicit in l.executorem.col.iiij.versi.sed si notarium. C.de execu.rei iudi.

¶ Et similiter regu.non habet locum in materia stricta: quia si statutum velit quòd mandatum testibus probari non possit, ratificatio tamen poterit probari.vt no.Bald. in l.obseruare.§.fi.in xj.q.5.de offi.procons.

¶ Vltimo, regula procedit secundum fictionem: quia in veritate aliud est mandatum, & aliud ratificatio: vt not. Bar.in l.is qui pro emptore.col.iiij.supra de vsucap.Et talis fictio fundatur in æquitate. l.postliminium. supra de cap.† & ideo cessante æquitate ista regula non habet lo- 18
cum, vt Alex.concludit in consi.lxxviij.col.pen.in v. lib. supra alleg.

In l. Domum suam. Argumenta.

1 Aedificare qui vetatur, reficere domum non prohibetur.
2 Reficere non dicitur, qui rem penitus lapsam restaurat.
3 Nouum non dicitur, quod prius destructum reparatur.
4 Aedificare pôt qs in suo liberè, modò in alienũ nil immittat.

REGVLA LXI.

D O M V M *suam reficere unicuiq; licet, dum non officiat inuito alteri quo ius non habet.*

¶ I S T A regula intelligitur in casu in quo quis non habet potestatem ædificandi de nouo: † nam prohibitus 1
ædificare non prohibetur reficere: vt hic dicitur. Et vltra glos. exemplificari potest in c.consuluit.de Iudæ. vbi Iudæi qui prohibentur sinagogas de nouo constituere, non prohibentur antiquas reficere: qa aliud [a] est facere, & a- A
liud est reficere.l.iij.§.reficere.ff.de iti.actuq; pri.Et ideo prohibitus facere de nouo, nõ prohibetur reficere: vt hic, & d.c.consuluit.& in l.iiij.C.de ope.publ.& in l.j.§.si qs ædificium.ff.de ope.no.nunt.facit quod not.per gl.in c.j. in verbo, domum.de relig.do.in vj.in cle.fi.de rescrip.in verbo, creatum.Et ex his comprobatur quod dicit gloss. in l.j.§.pe.in verbo, reficere. ff.de mor.infer. & sequitur Barto.in d.l.j.§.si quis ædificium.quòd propria & stricta differentia est inter verbum facere & reficere.

a Aliud.Alex. cõsil.cxc.nu.7. nume.22. li.ij. C.M.

¶ Et ista conclusio limitatur, † nisi res in totum fuerit 2
destructa: quia tunc reficere rem in totum destructam est propriè facere: quia de totali reparatione iudicatur idem quod de noua constructione: vt notatur per

gloss.

gl.xviij.q.ij.in c.de monachis.& in c.iij.de iure patro.& no.Bal.in l.si vt proponis.l1 ij.C.de nup.Host.in summa de ecclesiasticis ædifi.in fi.& facit tex.in l.qui tamen. in prin.ff.quib.mod.vsusfr.amit.in l.si ita legatum.§.fin. de leg.j.cum.simi.vt latè tradit Alex.in d.l.si quis ædificiũ.

A & Feli.[a] in c.cùm accessissent.in fi.char.de consti.

3 ¶ †Sed tamen considerãdum est,quòd licet res in totum destructa sit: remanent tamen vestigia prioris ædificij, vnde facilius reparatio permitti debet.ar.l.fi.ff.de decur. & quod not.Bar.in l.j.de aduo.diuer.iud.& facit gl.in c. accessissent.vbi fit reparatio dignitatis in totum destructæ.Et non est nouum quod aliàs statutum fuit, licet renouetur. xxij.q. j.in c.Acatius.& xxxiiij.q.j.in c.non satis.facit tex.in l.rem non nouam.C.de iudic.Vnde quòd in totum res destructa reficiatur , non videtur res noua. & in casu c.consuluit.Iudæi qui prohibentur nouas synagogas erigere,non videtur, quod prohibeantur reficere synagogã in totum destructam.licet Abb. ibi aliter velit:ex quo ecclesia tolerat Iudæos:& verba d.c.satis conueniunt,dum dicitur,Si corruerint antiquæ, toleratur ꝙ eas reædificent.Ista enim verba etiam ad totalem destructionem adaptari videntur:vnde secundùm subiectã materiam hoc debet iudicari,quia secundùm subiectam materiam statutum quod loquitur de faciente,habet locum in reficiẽte:vt Alex.tradit in cõsi.cix.visis.col.pe. lib.iij.

A Fli. & idem Feli.in d.c.cõsuluit.de Iud. & Ias.in repe. l.quominus.colum.pe. de fluminib. vbi per duas colũ. tractat materiam nostræ regu.& eundem post alios in l.j.§.si quis ædificiũ. ff.de no. oper. nun.& d.Phil. in d.c. cùm accessissent. col. fi.in fin.

4 ¶ †Secundo regula etiam intelligi potest in eo qui habe
B ret potestatem ædificandi[b],secundùm regulam l.altius. C.de serui.quæ habet locum dummodo ille qui ædificat in suo,non immittat aliquid in alienum.vt gl. hic dicit per l.sicut.§.Aristo.ff.si serui.vendi. Et alias limitationes ad d.l.altius.tradit Barth.Veron.in tract.de ser.vrb.præ. in tit.de solo & area.Alexan.in consi.clxxiiij.opportunè considerans.lib.ij.& quod not.Bart.in l.si.in fi. C.de ser. & d.l.altius.ampliatur vt per Abb.in consi.lvij.in quest. col.iiij.lib.j.Corneus in consi.xc.viso.col.v.lib.ij.& Soc. in consi.cxlj.considerata.in prin.

B Aedificãdi. Adde Ias. in l. ex hoc iure.colum.ij.de iust. & iur.& domi. Phil.in regul. nullus videtur. et quę ibi dixi.

In l.Hæreditas.Argumenta.

1 Hæreditas succesio dicitur,possesio verò bonorum, ius succedendi.
2 Hęreditas etiam dici potest ante aditionem.
3 Aditio sola non sufficit,vt hęreditas dici posit.
4 Petitio hæreditatis quã hæredi vel fideicommissario detur.

5 Petitio hæreditatis non datur hæredi, qui possesionem semel apprehendit.
6 Hæreditas an desinat dici per solam possesionis apprehensionem.
7 Filia renuntians hæreditati patris, non excluditur ab hæreditate fratris.

REGVLA LXVII.

HAEREDITAS *nihil aliud est, quàm succeßio in uniuersum ius quod defunctus habuerit tempore mortis.*

¶ HAEREDITAS† ergo est succesſio, vt hic dicitur, & in l.nihil. 1
ſ.de ver.sig. Et bonorum possesio est ius succedendi: vt no. Bar. in l.iij. §.bonorum. ſ.de bono.pos. De quo videndum est quod dixi in rubr. C. qui admit. col. antepen. Et istam diffinitionem hereditatis quam Iurisconsultus hic ponit, declarat Bar. in rub. ſ.de acqui.hæred. dicens, quòd ista diffinitio loquitur de succesſiõe iuris: quia mortuo testatore succedit quoddam ius quod hæreditas appellatur, & personam defuncti sustinet in omnibus iuribus quæ habuit defunctus. l. hereditas in multis. ſ.de acquir.re.dom. l.mortuo. ſ.de fideius. & idem Bart. in l.nam & seruus. in §.qui negotia. ſ.de nego.gest. dicit, quòd hæreditas repræsentat personam defuncti, & non hæredes futuri.

¶ Et hæreditas dicitur† antequam adita sit per hæredem: & adita hære 2
ditate, amplius non dicitur hæreditas, vt no. per gloss. in l.j.§.veteres. in gl.mag. ſ.de acqui.pos. in l.per hæreditarium. §.de acqui.re.do. in l.hæres per seruum. de acqui.hære. in l.eius qui. in verbo, hęreditati. ſ.si cer.pet. & no. Bar. in l.iij. in prin. ad fin. ſ.de bon.pos. vbi inquit, quòd postea quàm adita est hæreditas confunditur cum patrimouio hæredis. l.sed si plures. §.si filio. ſ.de vulga. & pupil. & vbicunque post aditionem appellatur hæreditas, est impropria loquutio. vnde in tit. de peti.hære. dum dicimus petere hæreditatem, intelligitur nos declarari esse hæredes. l.licet minimè. ſ.de pet.hære. & idem Bar. dicit in rub. ſ. de acqui. hæred. & in d.j. eius. si certum pet.

¶ Et ista conclusio intelligitur post aditam hæreditatem & apprehensam possesionem: secus videtur ante adeptam possesionem:† quia sola 3
aditio non facit quominus etiam hæreditas dicatur: vt not. Areti. dicit rub. ſ.de acquir.hære. vbi ad hoc alleg. Bart. singulariter in l.fin. ſ.de fideicom.hæred.pet. vbi Bar. sequitur gl. in l.j. eod.tit. in verbo, hæreditas. quæ dicit, quòd solùm hæredi vel fideicõmissario datur petitio hæreditatis antequam sit consecutus posseſsionem bonorum hæreditatis. Sed post acquisitam possesionem si desinat posſidere, habet rei vendicationem, & non petitionem hæreditatis. & Bartol. rationem adducit: quia postquam hæres adeptus est possesionem, desinunt esse res hæreditariæ: vt suprà dictum est. & sic Bartol. videtur hoc intelligere post acquisitam possesionem, vt ista ratio conueniat quæstioni: & dictum glossæ. & Bartol. tenet Alexander in consilio lxxxix. viso puncto. in princip.

princ.lib.ij.& in consi.xciiij.in causa & lite.in ij.col.lib.
4 ij.ex quo infero vbi concludit,†quòd petitio hereditatis, & interdictum quorum bonorum non datur hæredi qui semel apprehendisset possessionem,per illam rationem: quia per apprehensionem desinunt esse res hæreditariæ, & ideo glo.not.in c.j.de confes.in vj.in gloss.mag. circa fin.instruit agentem petitio.hæreditatis, vel interdicto quorum bonorum,quod non dicat se possedisse post mortem defuncti:quia illa remedia non competerēt post acquisitam possessionem.& idem sequitur Anto.de But. in consi.lxiij.viso libello.in princ.vbi refert rationem Bar. & sequitur. Et sic conclusio prædictorum videtur,quòd hæreditas dicatur, & res hæreditariæ dicantur ante possessionem acquisitam:& sic per aditionem solam non desecit esse hæreditas.

¶ Et hoc confirmatur secundum Aret.in d.rub.de acquir. hæred.quia licet per aditionem dominium rerum hæreditatis vnitum sit cum patrimonio hæredis. d. l. sed & si plures.§.filio. de vulg.& pup. quia tamen adhuc non est facta incorporatio,retinet nomen hæreditatis:sicut in simili videmus in fisco cui licet bona vacātia ipso iure acquirant.l.j.§.an bona.ff.de iur.fis.tñ ante incorporationē non censetur eodem iure cum alijs bonis incorporatis:vt no.Bar.in l.in omnibus.ff.de diuer.& temp.præscrip.

¶ Contrarium tamen expresse tenet Pau.de Cast.in d.l.j. ff.de fideicom.hæred.pet.dum inquit,quòd ratio Bart.nō
5 est bona:quia illud quod ipse dicit,†quòd per apprehensionem possessionis desinat esse hæreditas,etiam habeat locum ante adeptam possessionem :quia per solam aditionem videntur res desinere esse hæreditariæ, & pari-
A ter desinit esse hæreditas.[a] & hoc verius videtur:quia per aditionem dominium & omnia iura transeunt in hæredem.l.cum hæredes.in princ.ff.de acqui.poss.& ideo statim desinit esse hæreditas : quia bona sunt hæredis qui admit.Et non obstat simile de fisco:quia dato quòd plus iuris habeat fiscus & etiam hæres in bonis incorporatis & apprehensis ratione possessionis : hoc non tollit quin desinat hæreditas esse per aditionem,ex quo dominium transfertur in hæredem,vt dictum est.

¶ Et retenta ista conclusione, quod post aditionem non dicatur esse hæreditas,consului vltra mōtes Valentiæ in
6 Delphinatu, †quod renuntiatio quam fecit filia patri de

A Hæreditas. Hāc opi. tenet Ias. in rubr.de acq.hęr.ij.col. versi. tu dic ꝙ imo &c.& in l. j. §.veteres.de acq.pos. col.x. ℣.circa cōclusionē &c. & in lxij. col. ponit q. d.Phil.Dec. licet loquat̄ in statuto:& dicit hanc esse cōem opin.& in xiij. col.ponit.q.de muliere ꝓhibita nubere extra ciuitatē cū hrditate , ꝓut est Mediolani: an postquā est adita hrditas, si cōtrahat per dat hæredit. & ꝙ hæreditas post aditionē nō dicat̄ ꝓpriè hęreditas : tenet Florē.in l. veniūt.ff. fam. ercisc & Ias.in l. eius. §. quod si stipulatus. si cer. pet. & per eundē do. Phi. in cōs.lxix.col. ij. visis duob[9]. H.C.

hæreditate patris, non excludebat illam ab hæreditate eius fratris, quia mortuus erat adita hæreditate paterna: quia post talem aditionem nõ dicitur hæreditas patris, sed fratris[a], per supradicta. Et in terminis de renũtiatione consuluit Ang. consi. lij. do. Gillius. colũ. ij. & sequitur Alex. vbi alia similia inducit in l. j. §. veteres. ff. de acqui. pos. co. ix. ver. expressius. Ang. & idem in terminis de renuntiatione tenet Pau. de Cast. in l. Paulus. §. j. de acqui. hære. vbi dicit Old. ita consuluisse: & sequitur ibi Areti. per tex. in l. qui filij. ff. de ijs quib. vt indig. & idem Aret. in consi. cxj. in præsenti consulta. & idem Rom. in consi. cxlviij. circa primum. Bene. Capra. in consi. xij. & si viso. & Cor. Perus. in consi. cccv. in hac consult. tione. lib. iiij. A

a Fratris. Vide magis latè eundẽ d. Phil. in reg. quoties duplici iure. in versi. vlterius. vbi magis latè eã examinat. j. eod.

In l. Qui sine dolo. Argumenta.

1 Culpa lata est dolo æquiparanda.
2 Moram in currere non dicitur, qui litigandi causam iustam habere inuenitur.

REGVLA LXIII.

QVI *sine dolo malo ad iudicium prouocat, non uidetur moram facere.*

¶ IBI, sine dolo malo. subaudi: vel lata culpa. vt not. per gl. & Bar. in l. quod te. col. iij. in verbo, venio ad vltimũ. ff. si cer. pe. & ad hoc facit: † qa lata culpa dolo æquiparatur. l. q̃ Nerua. ff. depos. l. j. §. j. ff. si mens. fal. mod. dix. 1
¶ In tex. ibi, non videtur dolo facere, & sic non est in mora. exemplũ ponit per gl. in l. si quis solutiõi. ff. de vsur. ad idẽ tex. in l. sciẽdũ. c. ti. & in l. ij. §. si q s paratus. ff. qđ vi aut clã. † Et hoc intelligitur quando iustã habet causam litigandi: vt probatur in iuribus præallega. Secus si non habet iustã causam, qa tũc p interpellationẽ in mora cõstituit: vt not. Bar. in d. l. quod te. & est tex. qui ita intelligitur in l. nemo. §. j. ff. de ver. oblig. dum ibi dicitur morã cõmitti ab eo q voluit litigare. & no. Bar. in l. si seruũ. §. nũc videamus. in l. qui Romæ. §. Seia. de verb. oblig. 2
¶ Secundo regula intelligitur antequam mora sit commissa. Sed post moram commissam mora non purgatur: licet quis velit ad iudicium prouocare. l. fi. ff. de condict. furt. vbi Paul. de Cast. ita concludit,

In l. Ea quæ rarò. Argumenta.

1 Leges ad ea quæ vt plurimum accidunt, applicari solent.
2 Leges etiam fiunt de his, quæ naturaliter contingunt.

3 Iure speciali quod cōceditur, in consideratione esse nō solet.
4 Matrimonium inter prohibitos valet, sub conditione, si Papa dispensabit.
5 Ratio eius nulla habetur, quòd à principis voluntate sola pendere noscitur.

REGVLA LXIIII.

EA QVAE *raro accidunt, non temere agendis negotijs computantur.*

1 ¶ NOTO q de his quæ raro accidunt, regulariter nulla ratio habetur apud legislatorē. Ad idem text. in l. nam ad ea. ff. de leg. cum simi. vt per gl. in c. per literas. de desponsf. imp. Nam rarum & nunquam æquiparātur. c. coram. de offi. deleg. Et quod raro cōtingit, miraculum est: vt dicit tex. in auth. de consulib. col. iij. collat. iiij.

¶ Et quod raro fit, sicut etiam vetus sapientia docet, non obseruant legislatores. Sed quod fit plerunq;, & respiciūt & medentur: vt inquit tex. in auth. vt sine prohibi. ma. §. quia verò multum. col. vij. & in l. antiqui. ff. si pars hær. peta. Et ideo casus insolitus qui raro contingit de mille annis semel, vt Bar. dicit in l. Seio. §. medico. per illū tex. de ann. leg. non est in consideratione. & idem Bar. in l. fistulas. §. ferramenta. ff. de contrahen. emp. cum simi.

¶ Et regula ista videt procedere in his quæ raro accidunt
2 & habēt in se miraculū: vt ff. dictū est. Secus est si naturariter cōtingāt: quia à l. recipiūtur. l. si maior quinquagenaria. C. de leg. hær. vbi filius q nascitur ex maiore quinquagenaria, legitimus dicit, licet raro illud contingat: & omnia alia quæ raro cōtingūt, sunt sub lege. & regula communi. nisi exprimantur, vt Christophorus Porcus dicit in §. insulam. per illum tex. instit. de rerum diuis.

3 ¶ Et ad prædicta etiā consonat regula quæ dicit q illud quod de iure speciali cōceditur, nō debet cōsiderari. l. iiij. §. j. vbi Bal. ff. de fideicō. lib. & not. Bart. in l. ij. col. v. versi. sed circa hoc dubitat. ff. de vul. in l. si. col. ii. C. de sent. passis. & in l. qui ādiu. la j. de acqui. hær. cū sim. Et hoc intelligitur nisi de illo iure speciali expresse dictū sit, quia tunc attēdit. l. quidā relegatus. de reb. dubiis. vbi valet legatū si restitutio impetret à principe. Et ideo valet institutio de filio spurio sub cōditione, si legitimetur à principe: vt not. Bal. in l. j. in vj. quæst. C. de instit. & substit.

4 ¶ Et hoc videtur quod valeat matrimonium inter pro-
A hibitos sub conditione, si Papa[a] dispensabit. de quo Ab.

A Papa. istam opi. tenent ibi Anton. & Gaspar. & Præpo. qui late eā disputat: licet requat cogitandum. contra tamen tenent Innoc. & Abb. & Cardin. ibi. & Cal. in consi. j. sub tit. de sponsali. & do. Are. in consil. cxlij. incip. ex facto proponitur & c. col. iiij. versi. sed est aduertendum. eam etiam tenet idē Aret. quam dicit communem in l. apud Iuli. §. constat colū. iiij. versi & ad materiā de leg. vbi Ias. videtur inclinare in aliam partem. de qua etiam vide Ancha. in ca. ex pub. leo. de conuer. coniu. Hier. Cbuc.

post alios in c.super eo.de condit.appo.

¶ Secundo, quod dictum est non considerari quod de iure speciali conceditur: verum est antequam actus sequatur: secus est eueniẽte postea illo casu speciali qui admittitur. l.non quocunque.§.si ex bonis de leg.j. cum simi. vt tradunt Moder.in l.j.col.viij.de vulg.& pupil.& facit quod s.dictum est per l.si maior quinquagenaria.C.de leg.hęre.ibi, eueniente casu quod raro contingit.

¶ Similiter etiam ad supradicta dicimus,† quòd non attenditur quod pendet à voluntate solius principis, quia impossibile illud reputatur.l.apud Iulian.§. constat[a]. de legat.j.not.Barto.in l.si quis sub conditione.colum.ij.de test.tut.& in l.continuus.§.cum quis.de verbor.obligat. & hoc intelligitur nisi consueta sunt concedi.vt notat Alexand. post alios quos refert in d.§. constat. per illum textum ibi: distrahi non soleant.cum similib.vt per eum ibi, & Modern. & latius tractat Socin.in dicta l. quidam relegatus.colum.iiij. 5

a Constat. vbi Alex. Ias.adde Deci. l.j. colũ. vij.de offi.eius cui manda. est iurisdict. c. ecclesia.col. fina. de consti.And. Tiraq.tract.retract. proxi.§. xxxij. num.59. vltra quem Aymo.consil.liiij. in fi.cons.cxxj. nu.10. C.M.

In l.Ea est natura. Argumenta.

1 Cauillatio quæ, veluti superuacua, à iure reprobetur.
2 Cauillatio quandoque tolerari potest.
3 Aduocatus iustam causam fouens, cum malitia licitè aduersarium conuincit.
4 Testes de falso suspecti, solicitè sunt examinandi.
5 Testis suspectus etiam de circunstantijs interrogari debet.
6 Iudex inuestigandæ veritatis gratia cauillationibus vti potest.
7 Iudex delinquenti impunitatem promittere potest.
8 Priuato etiam fides seruari debet.

REGVLA LXV.

EA EST *natura cauillationis, quam Græci σοφισμα appellant, ut ab euidenter ueris per breuißimas mutationes, dißputatio ad ea quæ euidenter falsa sunt perducatur.*

¶ AD idem tex.in l.natura cauillationis.s.titu.proxi.& notat Ioannes Andr.in capi. venerabilis. declarando tex. in versicul.cauillationis.de iudic. & ad textum, hic bene facit text.in authent.de tabel.colum.iij. in versic. & non fugant tabelliones.vbi dicitur, quod nihil est inter homines sic indubitatũ vt non possit suscipere quãdam solicitam dubitationem, licet illud sit iustissimum: & hoc fit per cauillationem quæ reprobatur & reijcitur à iure.d.c.

cum ve

A Subtilitate. Abb. in c. dilecti. de iudic. in iij. colum. Deci. l. si quis hæredem. nume. 4. C. de institu. & substitu.

B Malitijs. Vide Barb. c sedes. hic alleg. col. iij. in prin. in procem. cle. col. iij. fo. vij. Ias. in l. cũ pponas. in ij. col. C. de pac. And. Tiraq. in pfat. trac. retrac. n. 70. C. M.

C Simulatio. Cauta & puida admittunt. ita Abb. post gl. & Host. in c. j quod met. cau. ij. co. v. vbi dicit secundum Host. q̃ aduocatus fouẽs iustã causam, põt malitijs & cauillationibus aduersariũ cõuincere, dum tñ sine mendacio hoc fiat, ad idẽ facit qđ tenet Inno. in c. olim. lo j. in iij. col. in medio vbi dicit, quod si ex defectu iustitiæ qs nõ põt rem sibi subtractã furto recuperare, q̃ licet sibi ppria authoritate furtum subtrahere: dum tñ hoc fiat sine mendacio. ego tñ credo q̃ nullus aduocatus hoc faciet sine mẽdacio. de quo etiã vide Hippo. de Marsil. in sing. clxxviij. incip. malitijs hominum. vbi multa cumulauit, quæ addas ad apostil. super litera d. Hie. Chu.

D Iudex. Idem Deci. l. vnica. colũ. iij. C. de sen. quę pro eo quod inter. Sed contra Hippo.

1 cum venerabilis.† Et talis cauillatio videtur superuacua.
& nimia subtilitas, quæ à iure reprobatur, & à iudice re-
ijcitur. l. actio. ff. de neg. gest. l. sicut. §. si debito. quib. mod.
hypo. soluatur. Et hoc est quòd dicitur, quòd nimia subti-
A litate[a] res subuerti non debet. l. si quis hæredem. in fi. de
instit. & substit. & in l. pen. C. ad Treb. & in l. fi. C. de leg.
vbi de tali subtilitate ridet imperator, & illam corrigit.
2 ¶ Quandoque tamen etiam † cauillatio toleratur, quia
malitijs est obuiandum. l. in fundo. ff. de rei ven. c. sedes.
B de rescrip. ideo aduersus malitiam quis cum malitijs[b] re-
sistere potest. vt not per glo. in c. cupientes. in prin. in ver.
malignantium de elect. in vj. & pro dicta glo. est text. in
l. cum pater. §. Titio. in fin. de lega. ij. quem ad hoc alleg.
Ang. in l. penul. ff. de vsu. & dicit gl. not. in c. dominus no
3 ster. in gl. j. in fi. xxiij. q. ij. † quòd si aduocatus fouet iustã
causam, potest etiam cum malitia aduersarium conuin-
cere, & bene facit quod not. Ant. de But. in c. j. de mut. pe-
ti. vbi voluit, quòd si in veritate mutuum reddidi, possum
etiam cum iuramento affirmare me nihil à te habuisse.
& not. Bal. in rub. C. de fide instru. col. vij. in ver. inciden-
ter etiam quæro. in istis enim & similibus cauillatio ad-
mittitur ad obiandum malitijs, & fraudibus.
4 ¶ † Et eodẽ modo propter suspicionẽ iudex debet diligẽ-
ter examinare testes suspectos de falso & eos inuoluere si
potest: vt not. Bal. in l. j. §. editiones. in ij. not. C. de eden.
5 ¶ † Et quòd si testis est suspectus interrogari debet etiam
de circunstantijs in quibus substantia rei non consistit, vt
not. Azo in sum. col. pe. C. de test. & Spec. in tit. de testi. §.
iam de interrogatorijs. ver. & not. cum simi. vt dixi in c.
licet causam. in viij. not. de probat.
6 ¶ † Similiter & iudex ad veritatem inuestigãdam potest
vti cauillationibus, & etiam simulare, vt probatur in c. af
ferte. de præsump. & xxij. q. ij. c. non enim volebat Deus.
Nam propter vtilitatẽ publicã ad bonum finẽ permissa
C est simulatio[c]. c. vtilẽ. xxij. q. ij. & p illũ tex. dicit Vgutio
7 & And. & post eos Domi. in c. nos in quenquã. ad fi. ij. q. j.
D † quòd iudex[d] potest delinquẽti pmittere impunitatẽ &

Marsil.in l.ij.§.quæstioni.in fi.de quæstio. in l.si quis obrepserit.ad leg. Corn.de fal.& in practic.versi.postquam,nume.15.& in singu.ccj.adde Luc. de Pen.in l.j. de numera.lib.xij. Carolus Molinæus.

A Fely. Hanc etiam tenet Imo. in l is qui reus fi.col.de pub.iud.& Fely.c.accedens.lo ij.vt lit.nō contest.quæ opi.licet sit communis; ego tamen non credo verã,per ea q̃ hic dicit do. Phili. subtilissimè, & p̄ tex.ī c. ad aures. quod met. caus. vbi iuramentū & fides æquiparanī:& iurametū semper est obseruandū vbi pōt sine interitu salutis æternæ. vt in c. cum dilectus.quod met.cau.& in c.si verò.de iureiur.vbi latè Doct.ergo idē est dicendū in fide:quia æquiparatorum à lege,quod statuitur in vno & in alio &c.gl.& Doc. in l.si quis persuaserit.C.de fur.& in l.quod verò contra.ff. de leg. vbi etiam per Bar.cum fides ista nō possit rūpi sine interitu salutis æternæ,vt fatentur prędicti Doc.dicentes q̃ in foro cōscientiæ nō est licitū talē fidem rūpere:& dato q̃ prædicta opi.sit vera,quòd iudex nō teneatur fidē seruare tñ nō poterit ex tali confessione cōdemnare cōfitentē,nisi eā iterū ratificasset, p̄ ea q̃ dicit fin.Imo.in d.cōsi. cix.incip.visa inquisitione &c. æquiparando eam confessioni factæ in tormentis cuius opi.vltra d.Phil.hic,sequitur etiam Hippo.de Marsi.in l.j.§. quæstioni.col. ij.in fi.ver.modo redeundo.ff.de quæstioni.& latissimè in sing.clxxvij.incip.malitijs hominum.& in sin ccj incip.in cōfessum.vbi alle. plures tenentes hanc opi. & sic si confessio nō fuerit ratificata,iudex non poterit eum punire, cum sit nulla quantum ad punitionē,quia etiam dato quòd esset valida requireretur quòd plures in confessione perseuerauerit.no.verbū Cum.in consi.cxxxviij.in j.col.ver. quantū ad primū quod est cōmend. requirit etiā vt præcesserit accusatio ad hoc vt confessio præiudicet.ita gl.in l.[illegible] lib.causa quā cōmend. Bar.in sua Mar. in ver.confessio.ver.xij.sed ego non teneo illam glo.per ea quæ dicit Anc. in c.j. de accus.lib.vj.ij.col.ver.solutio regulariter,& vbi dicit quòd verum est quòd regulariter quis non est condemnandus sine accusatore. vt in l. ex rescripto.§. si quis.de mun.& hon.s̃.hoc tamē fallit in pluribus casibus. de quibus ibi per eum inter quos ponit istum, quādo crimen est notoriū q̃ sit per confessionem factam in iudicio,vt ibi per eum.& adde quod dicunt Doct. post Bar.in l.j.§. non fuit.de dolo & in l.cōuentionē.de pac.q̃ publica persona tenetur seruare fidē etiā hosti. q̃ ista doctrina est limitanda per dictū sing.Bal.in c.j.§. fi. col.pe.in fi.de pace iur. firman . qui tenet,q̃ vbi aperitur via ad delinquendū vel ad impunitatem delicti iuramentum non est seruandum: quia nō tenet tale iuramentū.& sic quòd à pub. persona nō sit seruāda fides vbi agitur de impunitate delicti : quod facit pro eo quod notatur de saluocōductu dato bānito,an sit seruandū. de quo per Fely. in d.c.accedēs.& per Imo.in d.l.si qui reus.vbi facit vnā no.distinctionē. Tamē caueant iudices per ea quæ s̃.dicta sunt,ne sint homicidæ animarū suarum:quia oēs s̃.dicti Doct.tenēt in foro conscientiæ nō esse licitū rūpere talē fidem. Hic.Chu.

liberationem,si confitetur delictum;& poterit tamen iudex ex tali confessione postea illum condemnare , & iudex excusatur.& refert Anch.in d.c.vtilem.Alexandrum tertium ita fecisse cum quodam episcopo simoniaco. & sequitur Felin[a]. in dicto capi.afferte. de præsumpt. A

¶ Adde tamen quòd contrarium in terminis tenet Inno. in consi.cix. visa inquisitione prædicta. vbi concludit ex pluribus,quòd virtute illius confessionis extortæ per dolum reus condemnari potest.per not in c. sanè de renūt. & per glo.in l.item si in pretio.§.fi.s̃.locati. vt latius ipse

ibi insistit:& verior videtur opinio, quia fides data seruari debet.l.j.in prin.l.iuris gentium.§.prætor ait.ff.de pac. l.j.in princ.de consti.pecu. Et etiam hosti fides seruanda est.xxiij.q.j.c.noli æstimare.Et ideo iudex præsertim qa publicam personã gerit.fidẽ seruare debet, ex eo qđ not. Bar.in l.j.§.non fuit.ff. de dolo.& in l. conuentionum.ff. de pact.& facit tex.in epistola inter claras.C. de sum.tri. ¶ Nec obstat quod Bar. in d.l.conuentionum.& in l.j.§. non fuit.de dolo per illum tex.dicit, quòd à priuato non sit fides seruanda hosti: quia in casu nostro agitur de iudice qui publicam personam gerit.

8 ¶ Præterea illud dictũ Bar.nõ videtur verum.† Quia etiã priuato debet seruari fides,per iura.ff.dicta q̃ generaliter A loquũtur[a].Non obst.tex.in d.l.j.§.nõ fuit.quia nõ videt̃ ꝓbare illud Bar.dictũ: quia ibi de fide data verbũ nullũ. Sed solũ dicitur ꝙ quis vti posſit solertia & machinatione cõtra hostẽ,iuxta illud Vergilij:Dolus an Virtus qs in hoste requirat? Et ista notãda sunt:quia sæpius occurrũt.

A Loquuntur. ideo generaliter sunt intelligenda.l.de pretio.ff. de publ. quæ tamen regula fallit multis modis, vt per Soci. in tractat. fallent. in regula ccxxix. vbi ponit lvj. fallent.

In l. Marcellus ait. Argumenta.

1 Debitor quis propriè dicatur.
2 Desinere non dicitur is,qui non incepit.

REGVLA LXVI.

MARCELLVS *ait, Desinit debitoris esse, qui nactus est exceptionem iustam, nec ab æquitate naturali abhorrentem.*

1 ¶ ISTA regula de plano intelligi põt:qa† debitor ille intelligit̃ à quo inuito pecunia exigi põt.l.debitor.ff.ti.j. ergo tutus iusta exceptiõe nõ videt̃ esse debitor:vt hic dicitur.& facit alia regula,Nõ videt̃ cepisse, q per exceptionẽ remouetur à petitione. Ad idẽ reg.nihil interest.j.eo. vbi dicitur,nihil interest q s actionẽ nõ habeat,an ꝑ exceptionẽ infirmetur.¶ Et Regula ista intelligitur opposita exceptione. Secus videtur ante oppositã exceptionẽ ꝑ ea quæ dicta sunt in d.reg.nõ videtur.ff.eo.vbi videndũ est. ¶ Et ideo tex.hic bene dicit̃,desinit: qa ante exceptionẽ 2 oppositam erat debitor. † Quia non videtur desinere ille qui non incipit.l.Titio.ff.de condi.& demonst.l.nulla. de su. & leg.Et in reg.non põt videri desijsse.j. eo. Et de hoc propric intelliguntur:alias verò improprie etiã desinere dicitur quod nõ incipit.vt not.per gl.in d.reg.non potest.per tex.in l.iij.§.desinere.ff.vsufr.quẽadm.ca.vbi gl. in l.

A Verba. Adde quòd verba debent intelligi secundum naturam dispositionis super qua ponuntur etiam ea impropriando. de quo per Ias. in procem. feud. col. xxviij. versi. ij. quia &c. & in l. is qui putat. de acqui. hæred. col. fin. & in l pro hærede. §. si qui. §. ij. colum. eod. titul.

B Subiectam. Deci. in rub. de iurisdic. om. iud. l. j. col. vj. l. fi. col. iiij. C. qui admit. cō. ccclxxxviij. vnde reprobaui quid Deci. s. eod l. in personam. §. generaliter. C. M.

C Operentur. Vide Socin. in tract. fallent. in regul. ccccxl. Cano. in cap. si Papa. de priuil. libr. vj. Ias. in l. si legati serui. de leg. i. Feli. c. Rodulph⁹. de rescrip. col. ij. versi. & obl. elusionem, &c. & in c. j. eo. tit. do. Phili. Dec. in c. pastoralis. in prin. de appel. Hie. Chuc.

D Delicti. Adde quòd verba ambigua in delictis debēt capi in mitiorem partem, vt per Iaso. qui plura accumulauit in l. diuortio. sol. matri. colū. iij. versicu. ex istis infero.

E Personę. Adde quòd verba debent intelligi secundū qualitatem personæ: adeo quòd verba priuilegij interpretātur secundum

In l. Quoties idem sermo. Argumenta.

1 Verba secundum naturam contractus sunt intelligenda.
2 Verba secundum naturā actus, de quo agitur, accipi debent.
3 Verba potius pro natura actus, quam pro personæ qualitate sunt interpretanda.
4 Sermonem proferens, vnicum tantum præsumitur habere intellectum.

REGVLA LXVII.

QVOTIES *idē sermo duas sententias exprimit: ea potißimū accipietᷓ quæ rei gerendæ aptior est.*

¶ IBI, rei gerendæ aptior est. † & ideo verba accipiū- 1
tur secundum naturam contractus. l. si vno. in prin. ff. locati. vbi Bar. qui ex hoc ibi infert quod verba [a] accipiun- A
tur secundum subiectam [b] materiam, alleg. bonum text. B
in l. si stipulatus. C. de vsur. & facit text. in l. insulam. de præscript. verb. Ex quibus iuribus concludit Alexand. in consil. v. puto de iure. lib. iiij. quòd verba accipiuntur secundum subiectā materiam, etiam verba impropriando, & etiam in materia in qua debeat fieri stricta interpre-
tatio, puta in statuto, prout ipse ibi loquitur. Et licet † ver 2
ba debeant intelligi vt aliquid operentur [c]: tamen non C
debent operari nisi secundum naturam actus de quo agitur: vt notat Bald. in rubrica. C. de contrahend. empt. ita Alex. dicit in consi. xxj. viso compromisso. col. ij. in versi. nec obstat. lib. v. quòd verba potius intelliguntur secun-
dum qualitatem delicti [d], quàm secundum conditionem D
personæ cui fit commissio: vt in notabili casu Areti. scribit in consi. lviij. consideratis omnibus. col. v. vbi ad hoc adducit tex. pro singulari in c. in archiepiscopatu. de rap.
† Et potius videtur quòd verba intelligantur secundum 3
naturā actus, quā secundū qualitatē personæ [e] facientis, E
vt colligitur ex dictis Anto. de But. in c. si pro debilitate. de off. dele. vbi And. Sicul. refert. col. iiij. dum ibi dicitur, quòd iudex delegatus qui cōsiliū sibi reseruauit, nō videtur tanquā iudex, sed potius secundū naturā ipsius consilij reseruare. Et dato quòd verba essent prægnātia: tamē secundum

secundùm subiectam materiam intelliguntur & restringuntur: vt Alex. tradit in consil. xxxv. viso processu. colũ. iiij. lib. iiij. versi. circa tertium.

A ¶ Et ꝙ verba[a] intelligantur secũdùm subiectam materiam, etiam no. Abb. in c. exhibuit. in ij. nota. de iudic. & Rom. hoc modo arguit in consi. lxxxviij. tribus rationibus. in fi. Are. in consi. xiiij. viso. col. ij. & Alex. in consilio lxxxvj. in causa. col. ij. Pet. de Ancha. in consil. ccxxv. prima facie. Angel. in consil. xxxj. viso legato. col. fi. Imol. in consi. xxj. in casu præmisso. in princi. & consi. xcv. in casu præmisso. & in consi. c. in quæstione. col. ij. cum sim.

¶ Et quãtum ad text. hic de sermone habẽte duplicẽ in-

4 tellectum. † Notandum est, ꝙ ille qui protulit talẽ sermonẽ vnũ tantũ videtur habere intellectũ: vt dicit text. in l. in ambiguo. ff. de rebus dub. Et ideo si dupliciter intelligi potest, videtur quòd nullus intellectus valeat. arg. l. si duo sunt Titij. ff. de testam. tut. & ita sentit Bar. in d. l. in ambiguo. Nã eius quod multipliciter exponitur: veritas ignoratur: vt dicit Bal. in l. scire leges. ff. de legib.

¶ Et hoc intelligitur nisi probetur per alias leges & rationes de altero intellectu, quia ille præualet: vt Bar. dicit in d. l. in ambiguo. & tali casu procedit ista regula: quia attenditur ille intellectus qui rei gerẽdæ aptior videtur, & secundùm subiectam materiam, vt dictum est.

¶ Et præualet ille intellectus in quo maior sit proprietas verborum. c. Rodulphus. de rescript. Et præfertur ille intellectus in quo maior fit ratio dubitandi: vt not. Abb. in c. cùm in iure. in j. no. de elec. Et præualet ille intellectus per quem minus iuri communi derogatur etiam verba impropriando: vt no. Abb. in c. cùm dilectus. col. fi. de consue. Et præualet ille intellectus qui conuenit rubri. vt no. Ant. de But. in proœ. Decret. in §. sanè. Alexã. in l. j. in iij. not. ff. si cert. peta. Et præualet intellectus in materia stricta in stricto significatu. d. c. Rodulphus. de rescrip. & per Soci. in consi. cxvj. col. vj. Et preualet ille intellectus qui facit actum valere. l. quoties. de verb. oblig. cum sim.

qualitatẽ personæ. de quo p Iason. in auth. ingressi. vj. co. C. de sacrosan. eccles. & Barb. in c. si pro debilitate. hic alleg. col. xiiij.

a Verba. Adde ꝙ verba contrahẽtium debent etiam intelligi & saluari ne contineant cõtrarietatem. idem in testibus, statutis, iuramento. sententijs & cõtractibus, vt p Iaso. in l. falsa. C. de iur. & facti ignoran.

In l. In omnibus causis. Argumenta.

1 Priuilegium personale extinguitur cum persona.

2 Priuilegium quod fisco vel ecclesiæ de non soluenda gabella conceditur, ad emptores non extenditur.

3 Priuilegium, in dubio est censendum personale.

4 Priuilegium quando ad hæredes sit extendendum.

5 Beneficiũ à pricipe cõcessum, latã admittit interpretationẽ.
6 Priuilegiũ quod vni personę cõceditur, ad alias nõ porrigiť.
7 Priuilegium loquens de filio, non verificatur in filia.
8 Priuilegium ad alias non porrigi personas, quãdoverum sit.
9 Priuilegium scholaribus cõcessum, ad eorum famulos est extendendum.
10 Priuilegium patrifamliàs concessum, ad familiares extenditur tam præsentes quàm futuros.
11 Priuilegiũ cõtra ius speciale, latã recipit interpretationem,
12 Interpretatio lata fit, etiam quandoq; in materia odiosa.
13 Dispensatio latam recipit interpretationem iuxta verborũ proprietatem.
14 Priuilegium datum causæ, transit cum causa, sicut actioni datum cum actione.
15 Priuilegium rem sequitur, quod rei conceditur.
16 Priuilegium loco concessum, an exteneať ad loci personas.
17 Priuilegium personis concessum, durat aliquando personis deficientibus.
18 Priuilegium, quod dignitati conceditur, durare potest dignitate cessante.

REGVLA LXVIII.

IN OMNIBVS causis id obseruatur, ut ubi personæ cõditio locum facit beneficio: ibi deficiente ea, beneficium quoque deficiat. ubi uerò genus actionis id desiderat: ibi, ad quemuis persecutio eius deuenerit, non deficiat ratio auxilij.

¶ EX ista regula duo dicta colligũtur. †Primũ est, q̃ 1
priuilegium personale cũ persona extinguitur[a]. Secun- A
dum, q̃ priuilegium datum actioni transit cum actione. ¶ Circa primũ idem habetur in regula. priuilegiũ. co. ti. in vj. & in regula, priuilegia quædam. j. eod. in l. cum patronus. in fi. de leg. ij. in l. quia personale. sol. ma. & in §. sed quod principi. instit. de iure natu. & ideo non transit ad hæredes. d. l. quædam priuilegia. & in l. j. in prin. ſ. de iure immun. Et quandoq; adeo personale est quòd alteri commodari nõ potest, & cum eo persona debet sepeliri, vt de pallio dicitur: vt in c. ij. de auto. & vsu pallij.
¶ Et ex ista regula verificatur quod no. Dyn. & Bart. in l. licitatio. §. imperatores. ſ. de public. † quòd priuilegium 2
non soluendi[b] gabellam datum fisco vel ecclesiæ, non cõ B
petit emptoribus, de quo dixi in consil. xlviij.
¶ Et in notabili casu Alexand. tradit in consilio xxxvj. in causa dationũ vini. li. j. & ibi declarat, qđ dicitur priuilegium

A Extinguiť. & quando incipiat competere, ponit Ias. in l. beneficium. ſ. de constitut. pria. co. ij. versic. successiue.

B Soluẽdi. Vide Alexã. in l. quia tale. solu. mat. co. ij. ver. ex prædictis, &c. vbi plures quæstiones ponit in materia priuilegiorũ.

A gium personale [a] quando conceditur alicui expresso nomine proprio: vt in c. quoniam Abb. de offi. deleg. in c. si gratiose. de rescrip. in vj.

3 ¶ Et in dubio [b] priuilegiũ videtur personale: vt not. per

B glos. in c. cum venissent. de insti. & in c. tua. in glo. de his quæ fiunt à præla. & in gl. xxv. q. ij. in summa.

¶ Et ista regula intelligitur quando priuilegium conceditur intuitu personæ, ita ꝙ persona sit immediata causa priuilegij. Secus si persona non sit causa immediata priuilegij: vt patet in restit. in integrũ quæ datur minoribus, nam dicitur priuilegium personale: vt not. in l. exceptio-

4 nes quæ. ff. de except. & tamen extenditur ad hæredes. l. non solum. ff. de in integ. resti. l. minor autem. §. fina. ff. de mino. l. ea quæ. C. de temp. in integ. resti. pe. Quia minoris persona non est finalis causa priuilegij, sed læsio: quia tunc demum tale priuilegium competit minori si sit læsus. l. quòd si minor. §. non semper. l. non omnia. ff. de mi. & ita concludit Dy. in d. reg. priuilegium. Ad quem Bar. se remittit in d. l. non solum. Alex. tamen in d. l. quia personale. videtur reprobare istam opin. quia, dicit ipse, non aperit Dy. qualiter persona sit causa immediata priuilegij. Sed potest respõderi, quòd imò aperiat per rationem præallegatam. Secundo dicit Alex. ꝙ non facit Dy. differentiam vtrum priuilegium concedatur à lege, vel à principe. Sed etiam responderi potest, quòd non sit differentia, vt etiam Bar. ipse tenere videtur.

¶ Et regula ista procedit in priuilegio, prout loquitur, ꝙ

5 est contra ius commune. Secus est in beneficio dato à principe: quia late interpretari debet. l. fi. ff. de cõsti. prin. Ideo in dubio transit ad hæredes: vt not. Barto. in l. si pater. de seruit. leg.

¶ Sic etiã in officio quod est personale. l. tutela plerunq;. ff. de tut. c. quoniam Abb. de offi. dele. & no. Bal. in c. cum venissent. de iud. circa fi. in ver. pone Papa. vbi concludit, ꝙ si papa concedit officium vicariatus per x. annos, non transit ad hæredes: & sequitur Alex. in l. quia tale.

¶ Et sicut priuilegiũ personale cum persona extinguitur,

6 ita priuilegiũ datũ vni [c] personæ, ad alias personas non

C extendit etiã ex idẽtitate rationis: & sic in priuilegio nõ procedit de similibus ad similia, sicut de iure cõmuni. vt no. Ant. de Bu. per illũ tex. in c. sane. de priui. Et istã reg. etiã tradit Bal. in l. j. in prin. C. de leg. dicẽs, ꝙ priuilegiũ non

A Personale. Qualiter cognoscatur & etiã reale. vide Ancha. in d. regu. priuilegiũ. hic alleg. col. iij. in med. & ibi per Dy. & ei⁹ addi. satis remissiuè.

B Dubio. Vide Phil Frã. in d. reg. priuilegiũ j. col. in fi. Ancha. ij col. ver. in tertio casu.

C Vni. Adde Ias. in l. j. de cõsti. prin. col. fi. vbi satis remissiuè. Et an possit extẽdi rõne correlat. p eun dẽ in l. nõ tm̃. de re iu. col. j. & Ro. cõsil. ccxlvj & an priuilegiũ cõcessum fratrib⁹ minorib⁹, & prædicatorib⁹ extendatur ad ipsas sorores, alleg. cõs. xiiij. incip. viso testamento. iiij. vol.

A Filia. Adde quòd etiam appellatione filiorum in priuilegijs non comprehenduntur nepotes nec pronepotes: vt in l. sed à milite. ver. hæc autem. ff. de excusa. tut. vbi Bal. dicit eum meliorem de iure. & idem etiam Bart. in l. liberorum. in v. col. ver. quæro. ff. de verb. signi. H.C.

B Regulatiter. Not. vnum dictum singul. quod priuilegium quod conceditur à communitatib. Iudæis vt possint retinere res furtiuas donec eis per veros dominos soluatur pretiũ tale priuilegiũ non cõprehendit forensem & sic si res furtiua sit forẽsis, nõ tenebitur soluere pretiũ. ita Franci. de Crem. sing. lxxxj. inci. pone Iudæi. fol. iiij. Abb. ca. quod clericis. de for. compe. vj. col. in princi. & ibi Barb. xiiij. col. post medium. H.C.

C Accessorijs. vide Bal. in sua marg in verb. priuilegiũ. versi. vij. vbi loquitur in vxore & alijs. itẽ de emptore quando est cõcessum vẽditori. & Rom. consi. clxxx. & etiam ratione cõmunionis vt per Hippolytum de Marsil. qui plura cumulat in singu. clxxj. incip. plura. & adde vnum verbum singulare Bal. in l. fi. C. ad legem Fla. de plag. per glos. ibi in verbo orbita. quòd priuilegia quæ dantur viduis, dantur etiam mulieribus inutiliter nuptis, puta si habeant maritum damnatum ad perpetuos carceres: idem dicerem si esset captus ab infidelibus, vel professus secundum not. in capi. primo. de conuers. coniug. & vide Iasonem qui refert Bald. in lege, si is qui pro emptore. de vsucap. supra colum. ij. in tertia principali quæstione. Bartol. in versicu. adde glos. Hieronymus Chuchalon.

non extenditur ad aliam personam, nec ad alium locum: quia est stricti iuris. Et ideo priuilegium concessum regi, non extẽditur ad reginam, vel filios, nisi exprimatur. vt no. Domin. in c. ne aliqui. per illum text. in iiij. not. de priuileg. in vj.

¶ Et priuilegium † quod loquitur de filio, non habet locũ 7
in filia. [a] vt tradit Card. in consil. ccxxxv. puto filias. in fi. A
sic etiam priuilegium datum vni ecclesiæ, non habet locum in alia: vt no. Bald. per illum tex. in l. non tantum. §. non omnia. de excus. tuto. Et priuilegium quod loquitur de vno contractu non habet locum in alio: vt no. Ang. in consi. cclxxij. quoniam dictum priuilegium.

¶ Et licet regulariter [b] priuilegium ad alias personas nõ B
porrigatur, † hoc limitatur procedere in personis accesso 8
rijs [c] & familiaribus quibus competit priuilegium, quan C
do sine illis posset priuilegium remanere inutile: vt no. Domi. per illum tex. in c. licet. §. cum conceditur. in prin. eo. ti. in vj. & glos. ibi similia iura adducit. & not. Abb. in c. quòd nonnullis. extra de priuileg. Bene facit tex. in authen. habita. C. ne fil. pro patre. vbi Bal. per illum text. in
quinto notabili dicit, † quòd priuilegium datum schola- 9
ribus, etiam ad eorum nuntios & famulos extenditur. Et priuilegium datum calceolarijs, debetur ciabatterijs eorum ministris. vt not. Ange. in proœmio Digestorum, in ver. itaque proculdubio. col. ij. Et ideo obligatus ad procurandum aliquem, id est ad hospitandum, etiam seruitores procurare tenetur: vt not. Abb. in c. quanto. in iij. notabili, de censi.

¶ Et priuilegium datũ pauperibus hospitalis, porrigitur

ad ministros qui seruiunt hospitali: vt pluribus rationibus Old. tenet in consi. xj. thema tale est.

¶ Et priuilegium datũ illis de domo, includit castaldos & factores: vt no. Alex. post Ro. in l. lecta. in gl. in verbo, in domo. s̃. si cer. pe. & dicit Abb. in c. quàm sit. in prin. de Iudæ. ꝙ priuilegiũ datũ vni, etiam ex socijs priuilegiati cõpetit, qñ priuilegiũ esset inutile, nisi socij eodẽ priuilegio gauderent. & Moder. ibi alia similia adducunt. Et familiares militum gaudent eodem priuilegio: vt no. Bal. post Cy. in l. j. C. de vxo. mili.

10 ¶ Et quod dictũ est de familiaribus, intelligit̃ † non solũ de presentibus, sed etiã de futuris: vt tradit Io. And. in regu. qui sentit. de reg. iu. in vj. in Mercu. & Ang. in consil. cclx. thema prædictũ. col. iij. Et in prædictis notandũ est, ꝙ licet priuilegiũ extendat̃ ad familiares, non tñ ipsis familiaribus dicit̃ datũ esse priuilegiũ: quia licet effectus priuilegij ad vnũ porrigat̃, non tñ illi dicit̃ datũ priuilegiũ. vt no. Dom. in cõsi. lxxiiij. attento puncto. col. fi. alle. tex. in c. si cui. §. j. & in c. dudũ. in prin. de præben. in vj. & in c. sicut nobis. de ver. sig. in vj. & ideo mortuo principali cui datũ est principaliter priuilegiũ, extinguit̃ etiã in alijs quibus accessoriè cõpetebat: vt not. Bald. in l. ij. circa fi. ver. vlti. quæro. C. de epis. & cle. & And. Sicu. in cõsi. xx. col. iiij. li. ij. & nouissimè Soci. in cõsi. lxxxiiij. accuratissime. in nouis. Et supradicta omnia bene procedunt qñ priuilegiũ est cõtra ius cõmune: quia strictè debet interpretari: vt s̃. dictũ est. & do. Rom. in cõsi. clxxx. si admittimꝰ.

11 col. pe. † Secus si priuilegiũ sit cõtra ius speciale: quia tunc tale priuilegiũ debet late interpretari: quia res ad ius cõmune reducit̃: vt no. Ant. de Bu. per illũ tex. in c. olim tibi. in fi. de ver. sig. & Abb. in iij. not. Similiter in priuilegijs fit lata interpretatio quatenus proprietas verborum

12 significat: † quia in materia etiã pœnali & odiosa fit lata interpretatio secundũ proprietatẽ verborũ: vt not. Areti.

13 dicit per illũ tex. in l. cũ lege. s̃. de test. Et ideo † in dispensatione quæ odiosa est & solet strictè interpretari. c. j. de fil. presbyt. in vj. Tamen fit lata interpretatio quatenus proprietas verborũ videt̃ requirere: vt not. Cald. in c. j. de consangui. & affini. col. j. Et quantum ad ius concedentis etiam priuilegium, late debet interpretari: vt not. Oldr. in consi. cclxviij. quæstio est. col. ij. ver. præterea.

14 ¶ Quo ad secundum dictũ principale † de priuilegio da-

A Causæ. Vide Ias. in l. tempus. de re iud. j. col.
B Loco. Vide Are. in c. nullus. de fo. compe. j. col.
C Dignitati. de quo vide Bal. in c. sedes. de rescrip. & latiss. Hipp. de Mars. in sin. clxxix. in cip. vrget statutũ. Et Io. de Plat. in l. eam legẽ. C. de excus. mili. lib. x.
D Clericus. Adde vnũ verbũ singulare circa priuilegiũ. c. si quis suadẽte. xvij. q. iiij. ꝑ si qs per cusserit cõsanguineũ clerici respectu ipsius clerici, ꝑ incidit in excõicationẽ ita Lud. Ro. in repe. rubri. de arbi. ff. col. xix. in prĩ. quẽ sequit Hippo. de Mars. in suis sing. cciiij. inci. pcutiens. vbi alleg. Feli. in c. ecclesia sãctæ Mariæ. de consti. col. xlij. post med. q nõ tenet illud dictũ: q a tex. ille hic nõ probat: nam loquit de noua excõicatione, vt volũt ibi Doct. & Fe ly. vbi s. & dato ꝑ loqueret de excõicatiõe c. si qs suadẽte, dico ꝑ illa dispositio nõ esset extẽdẽda, p ea quę ibi dicit Io. And. in Nouellis. sup glo. cõsanguineos. H.C.
E Clerici. Falsum, quia pro mero habetur. H.C.

to actioni, quòd transeat cum actione, idem est in priuilegio dato causæ:[a] quia causam sequitur: vt no. Domi. in regula, priuilegium. in fin. eo. ti. in vj. & tex. hic. Et eodem A
15 modo † si concedatur rei, quia ipsam rem sequit, & transit in hæredes. dicta regula, quædam. infra eo. & ad idem tex. in l. forma. §. quanquam. de censi. vbi dicitur, ꝑ priuilegium datum ciuitati vel loco, ad posteros porrigitur. & in l. j. §. permittitur. ff. de aqua quoti. & æsti. dicitur, ꝑ priuilegium quod datur prædijs. extincta persona non extinguitur: & ibi, & in d. l. forma. §. quanquàm. probatur vtrunq; dictum huius regulæ.

16 ¶ † Et quando est datum priuilegium loco,[b] an videatur datum personis, est tex. in c. per exemptionem. de priuil. B in vj. & not. Rom. in consi. clxxx. si admittimus. in princ.

17 ¶ † Et ad supradicta notandum est, ꝑ quandoq; etiam priuilegium datum intuitu personarum durat: licet personę deficiant. Nam si pater habuit priuilegium propter numerum filiorum, licet filij moriantur, tamen durat priuilegium, secundum Io. And. in regu. decet. de reg. iu. in vj. vbi refert ita consultum fuisse. & Bal. ibi sequitur. & not. Bart. in l. ij. §. non solum. s. de excus. tut. & tradit Ioan. de Ana. in consi. vltimo. circa dubium oblatum.

18 ¶ † Similiter & quandoq; priuilegium datum dignitati[c] C durat etiam cessante dignitate in memoriam pristinæ dignitatis. l. fi. s. de decur. Et per illum tex. infert glos. ꝑ D clericus[d] degradatus retinet priuilegium clerici.[e] in c. ac E cedens. quinquagesima distin. & in c. ad abolendam. ver. prærogatiua. de hæret. de quo per gloss. c. degradatio. in versi. priuilegio clericali. de pœnis. in vj. Aliàs vero causa priuilegij debet considerari: quia cessante causa[f] priuile- F gij, cessare debet priuilegium. l. Titia. la ij. §. vsuras. vbi Barto. de lega. ij. & not. Roma. in consi. clxxx. supra alle. col. iij. Et ideo mutatione personæ tollitur priuilegium.

F Causa. Vide latè Feli. in c. cum accessissent. de consti. col. x. & satis remissiuè per addi. Dy. in regu. decet. isto tit. lib. vj. super versic. finitur priuilegium. & per Barto. in l. beneficium. de consti. princip. vbi Iason latissimè in viij. colum. versi.

l. Pau.

l.Paulus.ſ.de acquirẽ.hæred.vbi Barto.in fin. dicit quòd ſi res eccleſię perueniat ad priuatum ceſſat priuilegium. vt in pulchra q.not.Bald.in rub.C.de vſur.in iiij.q. & ſequitur Io.de Ana.in c.ſalubriter.col.ij.de vſur. & in alia ſimili q.tradit Ioan.And.in Addit.Spec.in tit.de cenſi.§. nunc dicendum.in addit.incip. tractabat Vbert.de Bob. cum ſimil.vt Alex.ſcribit in conſilio xxxv.viſo proceſſu. libro iiij.

ſecundo principaliter quærunt.

In l.Inuito.Argumenta.

1 Liberalitas non poteſt in inultum exerceri.
2 Soluere poteſt quis pro alio inuito.
Impenſa vtilis facta pro infirmo,etiam inuito,repeti poteſt.
3 Soluens pro eo,cui manus amputanda eſt ni ſoluerit, repetere poterit.
4 Reipublicæ intereſt,vt conſeruentur homines.

REGVLA LXIX.

INVITO *beneficium non datur.*

¶VLTRA gl.facit tex.in l.hoc iure.§.non poteſt.ſ.
1 de donat.vbi dicitur,† quòd non poteſt exerceri liberalitas nolenti acquiri.Et nemo creſcere cogitur inuitus: vt dicitur in c.geſta.lxxiiij.diſt.Et per hoc eſt licitum vnicuiq; fauori ſuo renuntiare.l.pen.C.de pact.l.pen. C. de epiſ.& cler.& in c.ad apoſtolicam.de regul.

¶Et iſta regula intelligitur,quando ſolùm agitur de intereſſe eius cui beneficium confertur: ſecus ſi agatur de
A intereſſe alterius priuato vel publico[a], quia tunc regula
2 non ꝓcedit:& † ideo quis poteſt ſoluere pro alio inuito[b]:
B & ille inuitus liberatur, quia agitur etiam de intereſſe illius qui pecunias recipit:vt declarat Paul.de Caſtr.in l. ſoluendo.ff.de nego.geſt.Et iſta ratione etiam inuitum extrahere poſſum de domo ruente:vt dicit tex.[c] xxiij.q.
C iiij.in c.ipſa pietas.

¶Et impenſa facta vtiliter pro infirmo, etiam inuito & prohibente,repeti poteſt:vt glo.not.dicit.lxxxiij.diſt.in ſumma.in iſtis duobus caſibus bona præſtãtur etiam inuitis:vt dicit text.xlv.diſt.& in c.qui emendat.in fine.

3 ¶ † Et ideo pro condemnato in amputatione manus vel pedis,niſi ſoluerit cẽtum intra menſem,quis ſoluere poteſt & repetere, dato ꝙ ille prohibeat & proteſtetur ꝙ ſoluere non velit:vt not.concludit Bart.in l.ſi Stichus.de

A Publico.vel etiam ſecundario: vt quando ex diſpoſitiõe legis. vt in l. ſeruus vetãte. de verb. obli. & ibi Iaſ. in ij. reſponſo.ad §. non poteſt. l. hoc iure. ſ. de donat.

B Inuito. Ita declarat Ange. in prin. inſtit. quib.mod.tol. oblig.ij.col. in ver.in gl.ſolutio fiat &c.

C Tex.de quo vide Hippo.de Marſil.in ſing. clxxxix. incip. tu audiuiſti.& Feli. in c.contingit.de ſent. excõ.in ij. col.

pecu.lega.in princip.in versi. & per hanc legem dico.& idem tenet Bal.in l.fi.col.ij.versi.sed ponamus.C.de nego.gest.quia tali casu agitur de interesse publico:vt Bal. ibi dicit.† Nam interest reipublicæ, quòd homines con- 4
seruentur.l.cùm ratio.§.pen.ſ.de bon.dam. Et quia quis A
non est dominus membrorum [a] suorum.l.liber homo.ſ. ad leg.Aquil.c.contingit.de sen.excom.

A Membrorũ. vide latissimè Feli.qui plura notabilia ponit circa istam reg.in c.cõtingit.de sen. excom.in j.& ij. col.

¶ Sed tamen in condemnato,prout doct.loquuntur,considerandum est, quòd si ipse non solueret pœnam pecuniariam erit corporaliter condemnatus vigore sentẽtiæ: vnde videtur quòd secundùm tenorem sententiæ ipse habeat potestatem eligendi pœnam successiuè quam velit: quia licet ipse non sit dominus membrorum suorum,tamen respublica habet potestatem in membris suis: vt not.Bar.dicit in l.Titio centum.§.Titio centum.el ij.in versi.tertia ratio.ſ.de condi.& demonstra.& iudex ita iudicauit authoritate reipublicæ, sicut quando quis est condemnatus ad mortem,& pars non appellauit à sententia illa,transit in rem iudicatam.l.diui fratres.vbi Bar. ff.de pœn.l.j.§.fina.ſ.de quæstionib.nisi dicamus , quòd licet sit condemnatus autoritate sententiæ:lex tamen quantũ potest cogitat illum liberare:quia in tali sententia corporali dat facultatem appellandi omnibus,etiam inuito condemnato.l.non tantum.ſ.de appella.vnde sicut vnus B
potest appellare pro illo inuito : ita videtur ꝙ soluere [b] possit pro illo inuito , sed replicari potest quòd appellatio permittitur vt appareat de iustitia,ne innocẽs in effectu condemnetur.

B Soluere.aduerte,qa semp locutus est do. Phili. per verbum , soluere: nã si vellet dare idoneos fideiussores, vel etiam ipsa pars quæ condẽnata est,iudex nõ poterit recipere dictos fideiussores : quia dãdo fideiussores non liberatur,cùm nõ dicatur soluere. ita Bal.in l.j.ſ. qui satisd.cog. & Ias. qui eum refert , & oẽs tenentes hanc conclusionẽ in l.si se nõ obtulit. §. ait prætor.in j.not. ſ. de re iu. H.C.

¶ Sed non sic videtur in illa condemnatione , quia cõstat de delicto,& solùm agitur de pœna in qua videtur potestas data condemnato eligendi pœnam : finaliter tamen communis conclusio habet æquitatem maximam, vt homines conseruentur.d.l.cùm ratio.§.pen.de bon.dam.

In l.Nemo potest.Argumenta.

1 Gladij potestas merum imperium significat.
2 Mutilatio quo differat à membri truncatione.
3 Coercio modica,quæ minoribus magistratibus competat.
4 Delegari nõ possunt quę ĩ meri imperij gradib⁹ primis sunt.

REGVLA LXX.

NEMO *potest gladij potestatem sibi datam uel cuiuslibet alterius coercionis ad aliũ transferre.*

EADEM

EADEM verba habentur in l.solent.in prin.ff.de
1 offi.procon.& leg.†gladij potestas significat merum im
A perium,quod est habere potestatẽ gladij[a] ad animaduer tendum in facinorosos homines: id est imperium. ff. de iuris.om.iudi.Et ista potestas gladij in effectu importat quod vita adimatur:vt dicit text.in l.aut damnum.§.j.ff.de pœnis.facit tex.in l.quisquis.in prin.C.ad leg.Iul. maie. in l.cùm vir.in l.quamuis.in fi.C.de adul.& in §.item lex Iulia.insti.de pub.iud.Idem tamen est in mutilatione & abscissione mẽbri:vt no.per gl.in d.l.imperium.in vers. animaduertendum.& est in eodem gradu meri imperij: vt no.Bar.in d.l.imperium.col.iiij.in secundo gradu meri imperij,& no.per gl.in l.ij.C.de offic.eius qui vic.alt. ger.in glo.fi. quæ allegat text.in §.ad hoc prohibemus. in auth.de colla.ibi,nouissimum suppliciũ, aut membri abscissionẽ.& idem tradit Bar.in l.ij.col.pen.ver.secũdo
B quæro.in fi.ff.de pub.iud.vbi dicit,quòd tanta potestas[b] requiritur in abscissione mẽbri sicut in toto corpore. & facit tex.in cle.j.de homic.ibi,mutilet vel occidat.

A Gladij.quot modis capiatur: vide Iaso.in l. imperium. in prin.hic alleg. vbi post Bart. per oẽs Mod. latissimè tractauit materiã huius reg.præmaximè per Ias.

B Potestas.vide Iaso. in d.l. imperium.col. xj.vers. secundus grad⁹,&c.

2 Et differentiam†inter truncationem membri & mutilationem tradit Abb.in c.illorum.col.iij.de sen. excom. & quia tex.æquiparat potestatem gladij & aliam coercionem,gl.intelligit text.de alia coercione quæ adimat libertatem,vel ciuitatem,ita quòd capitalem pœnam cõtineat.iuxta l.ij.ff.de pub.iud.& fortè mota fuit glo. quia modica coercio delegari potest, & mãdata iurisdictione
3 transfertur.l.fi.ff.de offi.eius cui mand.est iurisdi. †Et talis modica coercio etiam minoribus magistratibus competit.l.magistratibus.ff.de iurisd.om.iud. & propter hoc glos.restringit text.in pœna capitali:& supplet,dum dicitur,coercionis:scilicet magnæ. Sed ista est maxima restrictio,& diuinatio videtur ad istum tex.& verba legis repugnãt,dum dicitur de qualibet alia coercione:& ideo videtur quòd tex.intelligatur de alia coercione & modica corporali,vt sit similis, prout verbum illud, alterius inducit.Quę quidẽ coercio corporalis est meri imperij: vt notat Bal.in l.imperium.in quinto gradu,de iurisdic. om.iudi.& respondet ad tex.in d.l.fi. quòd de coercione verbali intelligitur.

Sed dato quòd sit meri imperij,est in quinto gradu: vt Barto.dicit in dicta l.imperium. Et ideo insurgit diffi-
4 cultas,quia videtur quod possit delegari,†quia solùm in

primis quatuor gradibus ea quæ sunt meri imperij prohibent delegari: secus si sunt in quinto & sexto gradu: vt Barto.concludit in d.l.imperium.colum.iiij.ver.quæro vtrum merum imperium. Et hoc videtur cõtra istum tex.qui talem coercionem dicit non posse delegari. Pau. de Ca.in l.j.in prin.col.iij.ver.sed quantũ.s.de offi. eius. distinguit & dicit, ꝙ modica coercio potest delegari specialiter & expresse propter vtilitatem publicam, vt delicta puniantur. [a] sed si causa simplicis iurisdictionis delegetur, modica castigatio non transit. Et istam resolutionem Pau.de Ca.sequitur do.Io.Bapt.de sancto Seuerino, in rep.l.imperium.in xiij.q.in fi.Sed ista distinctio videtur contra istum tex.in primo membro:quia hic, vt dixi, expresse dicitur, quòd talis coercio non potest delegari: & æquiparatur in hoc mero imperio in quo tractatur de gladij potestate.vnde concludendum videtur, quòd coercio corporalis, de qua hic tex.loquitur, non potest delegari:secus in verbali.d.l.ij.de offi.eius.

A Puniant. De hoc vide latè Bal.in c.intelligimus. colũ.ij. de iud.

In l. Fructus rei. Argumenta.

1 Fideiussor non requiritur, vbi pignus habetur.
2 Pactum non valet de pignore non vendendo.
3 Creditor quando pignus vendere posit & quando non.

REGVLA LXXI.

FRVCTVS *rei est uel pignori dare licere.*

¶ IDEM dicitur in l.fin.supra de vsur.nam secundũ gl.hic nisi debitor haberet pignus, nõ de facili reperiret pecuniam mutuo.§.fi.instit.quib.mod.re contrahi.obliga. Et ideo pecunia licitè dari potest alicui vt fideiubeat: prout not.Bar.in l.hoc iure.§.j.supra de dona.† Et habenti pignus non erit opus quærere fideiussorem: quia melius est pignori incumbere, quam in personam agere.l. plus cautionis.supra eo. 1

¶ Et propter prædictam rationem dicit gl.in l.si conuenerit.la j.s.de pigno.act.† non valere pactum, [b] quod pignus vendi non posit:quia esset contra vtilitatem publicam, ex eo quod creditores non mutuarent:vt dicit glos. fi.in fi.quam alleg.Ang.Are.in d.§.fi.Et hoc modo secundum gl.hic exponitur fructus, id est vtilitas. 2

B Pactũ. Imo valet: qa creditores possunt mutuare sine rigore, vel sine tali pacto. C. Mol.

¶ Et ad hoc gl.in d.l.si conuenerit.notandũ est, † ꝙ si conuentio facta sit cũ creditore vt posit vẽdere pignus, si ad certum terminũ solutio nõ fiat, & post terminum credi- 3

tor

tor non vendat, si debitor offerat solutionem, creditor vlterius vendere non poterit ita not. dicit Cardin. post A Matthesil. in clem. j[a]. §. nos itaque. in viij. q. de iureiur.

A In clem. j. Et Barb. in ix. col. in fi. versi. quærit Card. &c. tamen hoc non firmat.

In l. Omnia quæcunque. Argumenta.

1 Delegari nequeunt, quæ causæ cognitionem requirunt.
2 Decretum in alienatione rei minoris interponendum delegari non potest.
3 Decretum in alimentorum translatione requisitum, non potest delegari.
4 Decretum requirens plenā causæ cognitionē non delegatur.
5 Delegari possunt, quæ iudicis mercenario expediuntur officio.
6 Cognitionem plenam causæ quæ requirunt, delegari nequeunt.
7 Restitutio in integrum alij potest delegari.
8 Causa requirens, etiam plenam causæ cognitionem, in spiritualibus delegari potest.

REGVLA LXXII.

OMNIA *quæcunque causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt.*

¶ ISTA regula secundum communem intellectum,
1 vt glo. hic dicit, intelligitur, † quòd ea quæ causæ cogni-
B tionem requirunt, delegari[b] non possunt: & idem tenent glo. Bar. & Doc. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. suprà de offic. procons. & leg.

¶ Et ad hoc facit tex. in l. mandata. §. si tutores. s̄. de offic.
2 eius cui mand. est iurisdict. vbi † decretum quod interponitur in alienatione bonorum minoris, delegari non potest. quia causa cognita interponi debet. l. magis puto. §. ne passim. s̄. de reb. eorum.

3 ¶ Et pariter † decretum quod in translatione alimentorum requiritur, alteri committi non potest. l. cum hi. §. sed nec mandare. s̄. de transactionib.

4 ¶ Et similiter inferri videtur, † quod secundum decretum in quo plena causæ cognitio requiritur, delegari non possit vt tenet glo. in l. iubere cauere. circa fin. s̄. de iurisdict. omnium iudic. & idem Bar. sequitur in l. imperium. eod. titu. cum simil. vt tradit Alex. in d. l. iubere. col. penul. vbi dicit, quòd communiter omnes ita tenent. Et pro ista regula facit tex. in l. j. §. de his. s̄. de separa. ibi: præsidis notio & nullius alterius. cum simi. vt latè prosequitur Alex. in disputat. sua incip. Rex Aragonum. in iij. dubio. & ista conclusio bene congruit ad tex. in d. §. vbi decretum. qui

B Delegari. Hæc sunt inepta, dicendum sensum huius l. esse, quòd iudex non debet per se vel per simplicem subscriptionē, ad supplicationē partis expedire ea quæ causæ cognitionē requirunt: vt rectè intellexit ~~Io. Fab. noster instit. de~~ pœna teme. ~~litig~~. §. omnisi. ~~Et~~ sentit ~~Galli~~ Bud. noster in dic. §. vbi decretum. deinde Alciat. Parad. li. ij. ca. iij. & Pet. Stella sub [illegible] non cinxo forsan, nec lecto Ioā. Fab. vendicare conati sunt. C. Mol.

loquitur de decreto. Sed ista regula loquitur vniuersaliter dum dicit, omnia: & ideo ista regula restringitur in his quę officio nobili iudicis expediuntur: vt in exẽplis supradictis. ¶ †Secus est in his quæ officio iudicis mercenario & iure actionis expediuntur: quia illa delegari regulariter possunt: licet plenã causæ cognitionẽ videantur requirere. l. j. C. qui pro sua iurisdic. & no. Bar. in l. arbitro. ff. qui satisd. cog. & idem Bar. in d. §. vbi decretum. col. pe. vbi facit differentiam inter sententiam & decretum. & per glo. hic. 5

¶ Item & secundo regula procedit in his† quæ plenã cãæ cognitionẽ desiderant: vt loquitur tex. hic cũ simi. ff. alle. Secus autẽ est vbi semiplena causæ cognitio requiratur: quia illa delegari possunt: vt not. per gl. in d. §. vbi decretum. per tex. in l. pen. §. vt bonorum. ff. offic. eius. vbi Bar. 6

¶ Et ibi post gl. Bar. dicit hoc procedere quantũ ad cognitionẽ de mittẽdo in possessionẽ: sed ipsa missio actualis cũ sit mixti imperij, delegari non põt. d. l. iubere. ff. de iurisd. om. iud. ea q. §. magistratibus. ff. ad muni. de quo miratur Pau. de Cast. in d. §. vt bonorũ. q a si põt delegari an quis mittendus sit in quo aliqua cãæ cognitio requiritur: à fortiori ipsa missio in possessionẽ ĩ qua nulla cãæ cognitio adhibetur, debet delegari posse: in quo laborat Alex. in d. l. iubere. col. ij. vbi finaliter dicit, quòd maior est coercio realis, quàm personalis: quia delegatus non potest citare re ipsa. vt not. in l. ij. vbi glo. & Docto. ff. de iurisdict. omn. iudic. & tamen habet cognitionem in causa.

¶ Videtur tamen aduertendũ: quia tex. in d. l. bonorũ. loqui videtur nõ de cognitione, vt doc. dicunt, sed de actuali missione, vt colligitur ibi: vt bonorũ posses. detur. Sed respondetur vt per Alex. in dispu. ff. alleg. Rex Aragonũ. iij. dubio. col. v. ĩ ver. nõ obst. tex. in l. cognitio. §. vt bonorũ. & ibi Alex. col. ix. aliter intelligit & declarat istũ tex.

¶ Item tertio, ista regula retento cõi intellectu fallit in †resti. in integ. quia illa delegari potest. l. fin. in fi. C. vbi & apud quos. & licet gl. in l. j. ff. de damn. infect. videatur restringere illum text. in d. l. fi. in resti. minorũ & in l. ea quæ. §. j. ad munic. & idem Bar. in d. l. fi. Tamen verior est opi. quod etiam habet locum in rest. maiorum: quia ille text. generaliter de restit. loquitur. & ita tenet Bart. in d. §. vbi decretum [a]. Imo. & Alex. in d. l. de dam. infect. 7 A

¶ Vltimo reg. †nõ habet locũ in spiritualibus in qbus causa delegari põt, licet plena causę cognitio requiratur: vt dicit Ang 8

A Decretum. vbi Ias. fin. col. versicu. sum in iij. lectura glo.

cit Ange.in d.§.vbi decretum.alleg.Innoc.in c.constitutus.de relig.do.& non solum in spiritualibus:sed generaliter de iure canonico non videtur habere locum : quia
A omnia delegari possunt [a] de iure canonico: vt per gl.pe. in c.quòd sedes.de offic.ord.cum sim. vt tradunt Moder. ibi.& Ro.in consi.lix.ad discutiẽdum.in secundo dubio.

A Omnia delegari possunt. quę causę possint delegari,& an decreti interpositio,vide Barto. in l.nec quicquam . §. vbi decretum. ff.de offic. pro cons. & lega.& l.j.de offic.eius cui mandat.est iurisdict.

In l.Quo tutela.Argumenta.

1 Mulier & minor à pari procedunt.
2 Mater ab hæreditate exclusa,non statim excluditur à tutela.

REGVLA LXXIII.

QVO *tutela redit, eo & hæreditas peruenit, nisi cum fœminæ hæredes intercedunt.*

¶ REGVLA habetur cum limitatione, & ad idem tex. quem glo.
1 hic adducit in fin.de leg.patro.in §.fi. † Et sicut mulier excipitur, idem est in minore:vt in glo.hic quæ alleg.tex.in l.fi.de leg.here.& ad idem tex.in l.j.§.interdum.s̄.de leg. tut. ¶ Et per istam regulam in qua defertur hæreditas illi cui onus tutelæ imponitur, infertur secundũ Bart. in l.j.in prin.s̄.de leg.tuto.quòd si agnati à statuto cognatis præferantur in hæreditate, eodem modo intelligitur quod habeāt onus tutelæ. & idem Bart.in consi.incip. Ciuitas Mediolani.quem refert & sequitur Pet.de Anch.in c.j.char.xj.versi.quòd lex prouidet. de constitu.& idem sequatur Salic.in l.fi.in fi.C.de leg.hære.& in authen.sicut.circa fi.vers. quæro tertio.C.de leg.tut.Ang.Are.in. §.actionum. in v.chart.vbi tradit materiam tutelæ.in versi.ex quo sequitur.instit. de actio. & Aret.in rub.de acq.pos.col.j.Alex.in l.j.in vlti.chart.in versi.posset allegare.s̄.si cert.peta.& late idem Alex.in consi.cxxj.viso statuto.lib.iij.
2 ¶ Et ista conclusio non procedit † in matre vel in auia:quia licet mater excludatur ab hæreditate, non tamen exclusa videtur à tutela:vt nota. decidit Salice.in authen.ma.& auiæ.col.v. in versi.nono quæro.& in d. authen.sicut.in fin.& idem voluit Ioan.Andr. in addit. Specu.in titu.de curato .columm.vj.vbi ponit instrumentum curæ furiosi.circa finem in versi.dicit Vbertus de Bobio.& ita aliàs consului:vt patet in consil.xvj. & postea reperi Alex.ita consuluisse in consi.suprà alleg.& rationes dixi in dicto consi.& in cap.ex parte.de appel.

In §.Nemo potest tutorem dare. Argumenta.

1 Miles etiam concluditur in dispositione,quæ generaliter loquitur.
2 Pater filijs in potestate,& etiam posthumis tutorem dare potest.
3 Curator in testamento dari non potest.
4 Curator adulti differt.à curatore furiosi.
5 Pater filio etiam exhæredato tutorem dare potest.
Pater filio pupillo exhæredato substituere potest.
6 Pater filio naturali tantum instituto tutorem dare potest.

NEMO *potest tutorem dare cuiquam, nisi ei quem in suis hæredibus cum moritur habet, habiturusue esset si uixisset.*

¶ PRIMO ibi:nemo. Cum glos. colligitur, † quòd dispositio quæ generaliter loquitur, habet locum etiam in milite, vt hic. Quia ista regula etiam in milite procedit. l. ij. ff. de testa. tut. Et probatur ista conclusio in l. in fraudem. in fi. ibi: quia generalis est ista determinatio: & Bald. ibi per illum text. dicit, quòd dispositio generalis includit etiam personas priuilegiatas. ad idem facit tex. l. impuberi. ff. de administ. tut. de quo videndum est quod dixi in regula j. ff. eodem. & in consil. v. & in l. ex testamento. C. vnde lib. 1

¶ Et quantum ad regulam, exemplum ponitur secundum glo. in §. permissum est. & in §. cum autem. instit. de tut. † vbi filijs in potestate dari potest tutor & etiã posthumis. Quia si viuis parentibus nascerentur, essent sui hæredes: ex quo sequitur, quòd mater non habet talem potestatem: quia suos hæredes non habet. l. illud. §. ad testamenta. ff. de contra. tab. §. fœminæ. instit. de adop. Et ideo si datus sit à matre, indiget confirmatione. l. ij. in princip. ff. de confir. tut. Et hoc verum intelligitur, nisi mater illum institueret. vt in l. pater. ff. de testam. tut. 2

¶ Et regula ista procedit in tutore, prout loquitur. † Secus est in curatore qui testamento dari non potest. Ideo si à patre datus sit, confirmatione indiget. §. j. instit. de curato. & ratio videtur: quia tutor datur etiam inuitis pupillis. l. ij. ff. de tutelis. l. necnon. ff. de tut. & cura. dat. ab his. Secus est in curatore qui datur puberibus volentibus. institut. de curato. §. item inuiti. Et quia tutor datur principaliter personę; est ius ac potestas in capite libero. l. j. ff. de tutelis. Et curator datur principaliter rebus. l. in copulandis. C. de nupt. Et ideo in tutela quæ respicit personam ratione patriæ potestatis, pater habet maiorem potestatem in prouidendo de tutore. & ad hoc bene facit text. in d. l. pater hæredi. ff. de testa. tut. dum ibi dicitur, quòd mater potest date tutorem filio instituto: quia in rem potius: quàm in personam datus videtur: & quia pubes habet iudicium, cum posit testari. l. qui ætate. ff. de testa. & potest sibi prouidere in petendo curatorem. l. j. C. qui pet. tut. & curator solum datur petenti. l. qui habet. §. si pupillus. ff. de tutelis. 3

¶ Et prædicta locum habẽt † in curatoribus adultorum in quibus rationes prællegatæ procedunt. Secus est in curatore furiosi vel mente capti, qui etiam in testamento à patre dari potest. l. fi. §. & si quidem. C. de cur. furt. l. de creationibus. C. de episcop. aud. & not. Bart. in l. j. ff. de confirmat. tut. & talis curator qui datur furioso vel mente capto, datur principaliter personæ: vt not. Salic. in d. l. copulandis. impuberi autem curator dari non potest etiam à milite. l. impuberi. ff. de administra. tuto. & not. Bar. in l. j. ff. de confir. tut. & sic non solum adulto qui habet intellectum, sed etiam impuberi curator à patre dari potest. 4

Et regul

5 ¶ Et regula ista ampliatur † vt etiam filio exhæredato pater tutorem dare posit.d.l.patri.ſ. de testa.tut. & not. per glo.in l.naturali.ſ.de confir.tut.in glo.j. Et ratio videtur : quia talis datio tutoris est in fauorem pupilli. Sicut etiam videmus quòd pater potest substituere filio suo pupillo exhæredato.§.non solum insti.de pupil.& in hoc consistit prærogatiua patris qui habet filiũ in potestate: aliàs autem si filius institutus sit, etiam mater tutorem
6 dare potest.l.pater hæred.ſ.alleg.& tali casu† etiam filio naturali tantum instituto,tutor dari potest.l.naturali.vbi glo.in princip.ſ.de confir.tut.imò etiam extraneo instituto tutor dari potest.l. si patronus.ſ. de confir.tut. Et de his recurrendum est ad doctrinam Bar.in d.l.naturali.in §.si quæratur.ſ.de confirm.tut. quam refert Ang.Aret.in §.promissum.institu.de tutel. & ibi de alijs requisitis ad declarationem huius reguræ.

In §.Vi factum.Argumenta.

1 Vis multis committitur modis.
2 Factum quandoque sumitur pro actu, qui in alium infertur.
3 Violentia quando cum armis illata dicatur.

VI FACTVM *uidetur id esse, quod de re quis cum prohiberetur, fecit.*

¶ REGVLA ista bene declaratur in l.j.§.quòd si vi
1 factum.ſ.quod vi aut clam.† vbi dicitur,quòd vis [a] pluri-
A bus modis committi dicitur.& tradit Lucas de Penna in l.si coloni.colum.ix.in fin.C.de agrico. & censit. libro x. Et breuiter,vis est maioris rei impetus cui resisti nõ po-
2 test.l.ij.ſ.quod metus caus. Et † hic vt factum accipiatur pro actu illato in alterum:vt in l.extat.suprà quod metus caus.& in toto titul.ſ.de vi & vi arma.& in l.vt vim.ſ.de iustit.& iure.Et not.Bart.in l.j.ſ.de tutel.col.ij.in versic. pro declaratione.& ibi prosequitur,ꝙ alijs modis vis dicitur. Et pro tali violentia illata quis excusat̃.l. si ea res. ſ.de actio.empt.l.si merces.§.vis maior.ſ. locati.in l.j.C.
3 commod.in l.j.C.depositi.& † dicitur violentia illa cum armis,quando quis habet arma ad latus,dato quòd arma non extraxerit: vt not. Bartol.in l.iij.§. armis deiectum. in versi.secundo noto ad statuta.ſ.de vi & vi arm.& dicit Ang.in l.iij.§.qui armati.cod.tit.quòd etiam ille qui habebat arma, si illa deposuit, tamen dicitur vim intulisse cum armis.per glossam ibi,& notat Alexand. in consilio xcix.

A Vis. Quot sint species violentiæ,vide Iaso.in l. si quando.in princ.C. vnde vi. & per Abb.in c. ad audientiam. & in ca.sacris. quod met.cau. Alex. in l. Põponius. §. cum quis. de acquiren. poss. colum.x.

xcix.quoniam per excellentissimum. col.j. lib. iij. & est repetitum in consil.xlviij.lib.iiij.

In §. Clam quod. Argumenta.

1 Clàm fieri quando quid censendum sit.
2 Matrimonium dicitur clandestinum, etiam quod coram duobus testibus est contractum.
3 Delictum quando clandestinum sit dicendum.

CLAM, *quod quisq; cum controuersiam haberet, habiturûmue se putaret, fecit.*

A Clàm. Vide Iaso.in l.clàm possidere. hic alle. & in §.itẽ si quis.insti.de actio.ix.col. & Feli.in c.cõsuluit.ad fi. de offic.deleg.& ibi eius apostil. & Barba.in cõsil. xlv.& cõsil. xlvj.in j. vol.

¶ Et quando dicitur † clàm [a] fieri, latius declarat tex.in 1
l.iij.§.fi.ſ.quod vi aut clàm, quẽ gl.hic adducit. & secun- A
dum Bar.in l.ij.C.ex his qui de pub.rat.lib.x. clàm fieri dicitur, quicquid taliter fit ꝙ non possit venire in notitiam eius cuius intersit.alleg.l.clàm possidere. ſ. de acq. pos.& similiter dicit Bar.in d.l.ij.per illũ tex.quod clàm fieri dicitur, quod fit sine autoritate principis vel iudicis quæ requirit.& idem Bar.in l.j.C.de præd.curia.lib.x.
¶ Et † clàm dicitur factum matrimonium, quod est factũ 2
coram duobus testibus: quia fieri publicè consueuit, secundum Bar.in d.l.ij.Et not.plenius per gl.in c.j.in ver. clandestina.de clandesti.desponsa. quæ dicit quòd tribus modis dicitur clandestinum matrimonium.
¶ Et dicitur clàm fieri illud de quo est factum instrumẽtum, si iniungatur notario & testibus, vt rem secretam teneant: vt not.Bar.in l.in fraudem.in princip.supra de his quib.vt indig.Et quando quis facit actum per interpositam personam, clàm facere dicitur, & fraus præsumitur: vt no.Bar.in l.pupillus.§.fi.ſ.de auto.tuto.
¶ † Et quando dicatur delictum clandestinum, not.Bal.in 3
l.cum fratrem.in princi.C.de his quib.vt indig. Et inter alia dicit, si de nocte commissum fuerit maleficium. & idem Ang.in l.j.§.occisorum.supra ad Sillan.

In §. Quæ in testamento. Argumenta.

1 Scripta non dicuntur, quæ in testamento sic scripta sunt ne intelligantur.
2 Exceptio obscura, pro non opposita reputatur.

QVAE *in testamento ita scripta sunt, ut intelligi non poßint: perinde sunt, ac si scripta non essent.*

VLTRA

¶VLTRA glos.hic adde tex.in l.ij.ff.de his quæ pro
1 non scrip.habentur.† vbi dicitur.Quæ in testamēto scripta essent,neq; intelligeretur quid significarent,ea perinde sunt,ac si scripta nō essent.& facit tex.in l.duo sunt Titij.ff.de test.tut.vbi vitiatur dispositio testatoris: quæ licet legatur,intelligi non potest quid senserit testator. Ad idem text.in l.ita fidei.circa fin.ff.de iure fisci.& in l. iij.§.si duobus.ff.de adim.leg.& per illum tex.Bar.ibi di
2 cit,† quòd exceptio obscura pro non opposita habetur.& facit text.in l.Titiæ textores.de lega.j.cum sim.vt tradit Alex.& dicit Bal.in c.fi.de consti.col.fi.ver.vlterius noto quòd statutum obscurum in causis allegari non debet.

In §.Nec paciscendo.Argumenta.

1 Stipulatio valet,quia quis dare quod sua interest stipulatur. Stipulari alteri quando quis possit.
2 Notarius alteri ratione officij potest stipulari.
3 Dominium quando transferatur in donatione facta absenti.
4 Stipulari alteri qualiter possit quis indirectè.

NEC *paciscendo,nec legem dicendo,nec stipulan-*
A *do quisquam alteri cauere potest*[a].

¶IN effectu ista regula est quæ habetur in l. stipula-
B tio.§.alteri[b].ff.de verb.oblig.& in §.si quis alij. insti.de inutil.stipu.in l.iij.de inutil.stipula.quia debet stipulari quod sua interest.d.§.alteri.

1 ¶ Et ideo valet † stipulatio quando quis stipulatur dare alteri quod sua interest. d.l. stipulatio ista. §. si stipuler. vbi plura exempla ponuntur,& in notab.casu tradit Ale. in consi.lxxij.visis.lib.ij.in fi. Et de ista regula cum aliquibus limitationibus scribit Alexā.in consi.xcvj. ex his quæ in themate.col.pen.lib.j.& in consi.xix.in his quæ.
C col.iiij.lib.iiij.Et ista prima[c] limitatio intelligitur quādo dicitur,promittis mihi quòd dabis Titio.

¶Secus si dicitur:promittis Titio quòd dabis Titio: vt gl.concludit in d.§.si stipuler.in verb.fieri.& ita cōmuniter approbatur,vt dicit Ale.ibi post Bal. quem ibi refert in l.iij.C.de inutil.stipu.& idem in libello: quia non debeo petere te cōdēnari Titio,ad dandum illi:sed condēnari mihi ad dandum Titio:vt Bal.dicit in l.si cui.§. fin. de leg.j.& Alex.in d.§.si stipuler.& in consi.xl.circa primum.lib.v.Et circa conceptionē verborū qn̄ quis alteri stipulatur,late insistit Bar.in d.§.si stipuler. & Romanus in

A Potest.Ampliat Alex.cōs. xxiij.lib.v. vbi dixi C.M.

B Alteri.Vbi latissimè per doc.& per Ias. qui ponit plures extētiones & limitationes ad istam regu. & adde qd' in dubio stipulatus,p se intelligitur stipulari. de quo vide Soci.qui ponit regulam & fallē. in tract fall.in regu.ccclxxxj.

C Prima.Item fallit in vno ex socijs Bald.l.si absentis. C. si cert.pet.Paul. l.proprium. ff. commu.præd. Lance.Galiau. l.stipulationes non diui.colū. iiij ff. de verb. obl.Dixi in nouis intellec. l.si vnus.nu.11. cū seq de ser. rusti.prædio.qui sunt in tracta. meo diuidui & indiuid. C.M.

in cõsi.xxj. præsens instrumẽtũ.& Alex. in.d.cõs.xl.li.v.
¶ Secundo regula fallit principaliter propter autoritatem personæ, videlicet in notario[a] † qui alteri stipulatur A
ratione officij: vt not. Bartolus in.d.l. stipulatio ista.§. si 2
stipuler.col.iij.versi. tertio fallit.vbi alleg.l.j.§.exigere.
suprà de magistra.conuen.&.l. non aliter. de adopt.&
idem concludit Baldus in lege, nec ei.§.eorum.vers.quero nunquid tabellio. s̃.de adopt.in.l.ij.s̃.rem pupilli sal.
fore.cum simili. vt tradit Alexand.in.d.§.si stipuler.col.
iij.vbi dicit, quòd ista est communis opin. Et debet concipere verba in personam suam nomine eius cui vult acquirere: vt not.in.d.lege, nec ei.§.eorum. Et tali casu transit actio vtilis sine cessione: vt dicit Bartol.in.d.l.ij.in princip.vbi alleg.text.in.l.ij.C.de magist. conuen. & idem notat Bald. in lege, Caius.s̃.de vsur.cum simi.vt per Alexan.in.d.§.si stipuler. Et ita de facto & consuetudine seruatur: vt not.Bald.in.d.l.non aliter.de adop.& tradit Soci.in consil.cxxv.visa narratione.in fi.& Per.Phili.Corn.
in consil.l.videtur in hac consultatione.lib.j.col.iij.
¶ Et de donatione recepta per notarium not. Bald.in.l.
cum à socero.circa fi.C.de iur.dot. Rom.in consil.cccc-xiij.in casu propositæ consultationis.in fin & facit quod habetur in decisione Delphinali. xlix. in processu. vbi
concludit, † quòd in donatione facta absenti mediante 3
notario qui stipulatur, dominium transfertur. Et intantum ista conclusio procedit, quòd ante ratificationem eius cuius nomine notarius stipulatus fuit, nõ potest ille qui semel donauit vel vendidit constituto apposito, interim alieri donare vel vẽdere: vt notabiliter tradit Corn.
Perus.in consi.l.allega.col.v.de quo videndum est quod dixi s̃.eo.in reg.contractus.in v.limit.constituti.vbi tenui contrarium, allegando Paul.de Cast.in consi.cxcj. visis his quæ narrãtur.in ij.dubio.& in cons.clxxij.in præ-
senti casu.in nouis. Et ad supradicta notãdum est, † quòd 4
licet quis alteri directo stipulari non possit: potest tamẽ
sibi quis stipulari nomine[b] alterius, cui postea ratificanti B
acquiritur: vt not.Bar.in d.§.alteri.in prin.Abb.in consi.
lxxxvj.visis.lib.ij.

A Notario. Deci.cõs.lviij. Ant.Rub. cõsi. cxvij. & not.s̃. eod.l. contractus. C.M.

B Nomine. Sed tunc opus est ratificatiõe & cessione. Ias.l. huiusmodi. in prin.colũ. iiij. nu.17 de leg.1. scilicet ad agẽdum, sed exceptio statim q̃ritur sine cessione. Alex.consi. xl nu 8.libr.v. C.M.

In l. Non debet alteri. Argumenta.

1 Odio alieno grauari nemo debet.
2 Puniri nemo debet, si nullam admisit culpam.
3 Statutum puniens alium pro alio, an sit validum.

a Testamento. Vbi Ias. ponit qñ habeat locũ ista regula in ciuilibus, & qñ in criminalibus. & Doc. in reg. non debet. & in reg. sine culpa. de re. iur. lib. vj. vbi Dy.
b Puniatur. Intellige pœna pecuniaria, non tñ corporali. ita Ias. in d. l. si quis in suo. §. legis. & do. Phil. in d. c. ij. de cõsti. col. ij. ver. & prædicta cõclusio. de quo vltra eũ, & Mod. ibi vide Feli. in c. ius gñale. j. distin. & Ang. in tract. Malefi. in ver. Sempronij. & Soci. in l. Modestinus. ff. de excep. vbi hoc declarat qñ esset cõmissum intra territoriũ statuentium: alias non. & adde, quod tale statutũ nõ põt fieri à mercatorib. ita Socin. ibi. de quo tñ vide Ias. vbi s. qui alleg. plures tenẽtes cõtrariũ. & Aret. in cõs. xcj. inci. visa cõsultatione. & Flo. in l. noxali. j col. s. de nox. act. Are. in § actiões. insti. de act. in iiij. col. & latissimè Ias. ibi antepen. col. cum duabus seq. & Bar. cõsil. xvij. in ij. co. in prin. inci. clemẽtissimi Dei patris. &c. & Soc. in l. cũ filiusfamil. de ver. obl. s. & late Io. de Ana. in c. referente. de delict. puer. col. iiij. versi. & & sic vult &c. & ibi addit. Abb. qui ponit an valeat statutũ, quod qs puniat pœna pecuniaria pro homicidio, vel pro furto. H. C.

REGVLA LXXIIII.

NON *debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.*

¶ IVRA concordantia sunt in glo. facit tex. in l. cohæredibus. C. famil. ercisc. in l. si vnus. §. ante omnia. s. de
1 pact. & xiiij. q. v. in c. denique. Et † vnus non debet odio alterius prægrauari. l. si quis in suo. §. legis. C. de inoffi. te-
A sta. [a] & in l. sancimus. C. de pœn. cum si. ibi alleg. in glos.
2 Et † sine culpa non est quis puniendus: vt in reg. sine culpa. de reg. iur. in vj. in c. ij. de consti. cum si. ad istam regulam: vt tradit And. Sicul. in consi. xviij. col. vij. lib. ij. & in consi. xxiiij. in fi. col. eo. lib. ij.

¶ Et sicut non debet, eodem modo non potest ab altero priuato conditio iniqua inferri: secus videtur autoritate
3 publica: quia † valet statutum, quòd vnus pro alio punia-
B tur. [b] de quo videndum est quod dixi in d. c. ij. de consti.
C Et princeps [c] & ciuitas possunt ius alterius auferre: vt dixi in c. quæ in ecclesiarum. de consti. & facit tex. in l. quid ergo. §. qui hæres. de le. j. in l. qui seruum. in prin. de ver. obli. vbi facto debitoris liberatur debitor in præiudiciũ creditoris: quia ita disponitur à lege.

In l. Nemo potest. Argumenta.

1 Consultor quando consilium semel datum mutare nequeat.
2 Varia in consilio iure improbatur.
3 Variatio & inconstantia est in principe reprobãda maxime.
4 Princeps circumuentus præsumitur, à quo factum proprium reuocatur.

REGVLA LXXV.

NEMO *potest mutare consilium suum in alterius iniuriam.*

c Princeps. Vide remissiuè per addi. ad Dy. in reg. sine culpa. in ver. res. in litera, a. & do. Phil. in c. ex parte. el ij. de offi. deleg ij. col. in fi.

Vltra

A Mutare. De materia nostrę regulę vide latissimè Dy. in d.reg.mutare. & in reg.quod semel. & ibi per eius addi. de regu.iur.lib.vj.

B Doctore. Vide per Fabrũ & Ang. in §.his ita.institut. de iust.& iur.Ias. in l.Gallus.§.ille casus. col.ij.de lib.& posth. & Feli.c.ne innitaris.de consti. & Bolog.in repe.aut.habita. C.ne fil.pro pat. col.xxij.

C Cauendum. Dec.l.precib⁹. col.ij. C.de impu.& alijs substi.cõs.ccclxxvij.col.iiij. adde Cor.consil. cxlv.lib.j.cõsi. vij.li.iiij.C.M.

¶ VLTRA glos.hic,glo.in reg.mutare [a] consilium. eo.ti.in vj.exemplificat in l.per fundum.ff.de serui.rusti. præd.& in c.publicato.de elec. A

¶ Et per istam reg.dicit Bal.in d. reg. mutare consilium. vt Perus.ibi refert,† quod consultor,cuius consilio causa fuit 1
commissa,si semel dedit eius consilium, non potest postea illud mutare.& facit text.in l.quia arbiter.ff.de arbit. vbi arbiter etiam si errauit, non potest errorẽ suum corrigere. Et hoc dictum videtur procedere in cõsilio necessario:secus est in voluntario:quia excusatur doctor qui cõsuluit contrarium eius quod aliàs consuluerat:vt no.Bal. in l.de tutela.C.de in integ.resti.& in l.fi.§.cum in secũda.in fi.C.de fur.& in c.ne innitaris.in fi.de constitu.vbi refert simile de August.qui fecit librum Retractationũ. Et de doctore [b] not.Ang.in l.Labeo.in fi.de ser.rust.præ- B
dio.& facit tex.in l.diui fratres.supra de iurepat. vbi Iurisconsf.mutauit opinionem.& hoc quandoq; fecit Bar.vt colligitur in l.si pater.C.de insti.& substi.& in l.qui Romæ.§.duo fratres.in iij.q.de verb.oblig.nam sano vtitur consilio qui reuocat quod male fecit.c. cũ cessante. de app. cum simi.vt dixi ibi.Et ideo se excusat Andr.Sicul.quòd mutauerit opi.in consi.j.char.vij.lib.j.& in consil.x.col. ij.eod.lib.j.& in c.j.col.xxij.de consti.Cauendum [c] tamẽ C
est doctoribus in consulendo ab ista mutatione opinionis,tanquam ab igne : quia ob malignitatem linguarum talis mutatio in malam partem accipitur: vt dicit Ange. in d.l.Labeo.in fi.

¶ Et quantum ad regulam hic si capiatur consilium pro voluntate, recidit in idem quod dicitur in regula, quod semel placuit.eod.ti.in vj.& in alia regula quæ dicit,† quod 2
variatio reprobatur.l.in causę.in prin.de procu.c.cum in multis.in fi.de rescri.in vj.cle.j.de renun.de quo no.Bar. in l.de rebus.ff.rer.amo.cum sim.vt tradit Alex.in l.si ex toto.§.fi.de leg.j.& Feli.in c.cum olim.col.iij. de re iud. in c.præsentata.col.ij.de test.& tradit Ange.in §.his itaque.in gl.tamen verbo aduertit.de iusti.& iure.

¶ Illud non videtur pretermittendum,† quòd maximè in 3
principe variatio & inconstantia reprobatã. Quia in principe,tanquã in fronte,iustitia debet esse cõstãs volũtas:& principibus cõuenit illud verbũ,Semel locutus est Deus. &,Quod scripsi,scripsi.& ideo princeps debet habere vnũ calamũ & vnã linguã, & non plures, quia scriptũ est,

Quæ

Quæ processerũt de labijs meis,non faciã irrita.vnde debet esse immobilis,sicut lapis angularis,& sicut polus in cœlo.verba sunt Bal.in cõs.cclxxvij.pridie enim cõsului.
4 lib.iij.†& ibi cõcludit, ꝙ qñ princeps etiã motu proprio reuocat illud quod prius fecit, fingit̃ circũuentus, adeò ꝙ contrariũ probari non potest:& ita ampliare videt̃ qđ dicitur in c.cum olim.de re iu Et idẽ de secunda cõcessione alteri facta,ꝙ non valeat contra primã, latè probat & tenet Ro.in cõsi.ccxviij.circa primã.& idem Pau.de Ca. in cõsi.clvj.viso & examinato puncto.cũ sim.vt in simili casu Alex.scribit in cõsi.iij.ex his quæ in themate.li.v.& in cõsi.xxiiij.viso processu.col.iij.eo.li.v.And.Sicu.in cõsi.xiij.li.iij.& dixi in cõsi.cxxj. & adde ꝙ istã q.de secunda cõcessione cõtra primã an valeat,latè disputauit Luc. de Pẽna in l.prædia.C.de loc.præd.ciui.li.xj.vbi in vtrãque partẽ xxx.facit argumẽta:& in xviij.arg.ꝑtis negatiuæ multa dicit de variatione q̃ in principe magis dãnat̃.

In l. In totum. Argumenta.

1 Consensus si requiratur,error interuenire non præsumitur.
2 Obligatio per accidẽs contrahi potest extra id quod agitur.
3 Delictum obligat,etiam sine proposito & voluntate.
4 Error allegari non potest, vbi qđ ex certa sciẽtia fieri dicit̃.
5 Clausula,sciens se non teneri,qualiter debeat intelligi.
6 Contrariũ ꝓbari potest,nõ obstãte clausula ex certa sciẽtia.
7 Princeps si ignorare ꝑsumat̃,cl̃a,ex certa sciẽtia,nil oꝑabit̃.

REGVLA LXXVI.

IN *totum,omnia quæ animi destinatione agẽda sunt, non nisi uera & certa scientia perfici possunt.*

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA

¶ IBI, in totũ.gl.exponit,id est omnino, referẽdo ad illa verba,nisi vera & certa sciẽtia. Sed magis cõuenit ꝙ verbũ,in totũ,referatur ad illud quod de animi destinatione dicit̃:& erit sensus,ꝙ illa quæ in totũ animi destinatione agẽda sunt,non nisi vera scientia perfici possunt. hoc tamẽ verbũ,in totũ,parũ operatur:vt in simili probatur in c.cupiẽtes.§.cæterũ.de elec.in vj. & in effectu erit
1 regula,†ꝙ vbi consensus requirit̃,ille actus ex certa scientia fieri debet,& non per errorẽ:quia errans non cõsentit l.si per errorẽ.ff.de iurisd.om.iud.l.ij.in prin.ff.de iudi. l. si quis vxori.§.cum Titio.in fi.ff.de fur. l.non idcirco. C. de iuris & fac.igno.l.ad probationem.C.locati.
2 ¶ Quandoq; tamen†etiã extra id quod agitur obligatio accidẽtaliter cõtrahitur.l.si is quẽ.in fi.ff.cõmo.& in §. is

quoq;.in fi.quib.mod.re.contrah.obl.& in §. item is cui.
insti.de oblig.ex quasi contrac. Et†etiam in delictis quis 3
obligatur,licet non ex proposito & voluntate. l.scientiã.
§.pe.ſ.ad leg.Aquil.cum si.ibi alle. in glos.& latè tradit
Bar.in l.diuus.ſ.de sica.& in l.respiciendũ.§.delinquunt.
in fi.ſ.de pœn.& no.Bal.in l.si quis nõ dicam rapere. col.
pe.C.de epis.& cle.Et per istum text.ibi,non nisi vera &
certa sciẽtia perfici possunt. probatur quod dici solet†de 4
clausula,[a]certa scientia, quæ facit quòd error [b] allegari A
non posit:vt no.Bal.in l.ij.in vij.q.in fi.C.de rescin. vẽ. B
vbi hoc tradit pro cautela, vt dicatur illud factum fuisse
ex certa scientia.& idem Bal.in l.mater.col.iij. C. de rei
ven.& subijcit ibi in ver.quid ergo si tabellio. quòd cre-
ditur tabellioni asserenti de tali scientia,& intelligẽtia.
& tradit Alex.in consi.lxj.viso processu.col.ij.lib.ij.
¶ Et idem de ista clausula,†sciens se non teneri,[c]no.Bar 5
to.in l.fi.§.idem quæsiuit.de condic.indeb.l.si dari. in fi. C
de ver.obli.cum simi.vt ibi tradit Alex.ibi.in princ.& in
consi.xlij.super præmisso.col.v.lib.j.& in consi.liij.visis.
col.vij.lib.iij.
¶ Notandum tamen est,†quòd talis clausula ex certa sciẽ 6
tia non excludit quominus contrarium probari posit:vt
no.Bal.in l.sed & si quis.§.fi.supra si quis caut.cum simi.
vt tradit Alexã.in d.l.si dari. Et quando talis clausula ex
certa scientia,apponitur à principe, factum ab eo in du-
bium reuocari non potest:vt no.Bar.in l.conficiuntur. §.
codicilli.supra de iur.codic.& idem Bart.in consi. cxcvj.
ciuitati Camerini.Old.in cõsi.cclvij.factum tale est. col.
iiij.Et in notabili casu in donatione tradit Pau.de Cast.
in consi.cv.donatio prædicta.vbi in ij.col.cõcludit,quòd
per talem clausulam ex certa scientia apparet quòd prin-
ceps voluit præiudicare illi cui erat ius quæsitum. alleg.
gl.in c.ad hæc.de rescrip.& Idem Ioan.de Anã.in consil.
lxxxj.viso instrumento.col.ij.Alex.in consil.ccxv.nec ar-
guendi sumus.col.vj.ver.sexto confirmatur.li.ij. & in cõ
si.j.ponderatis his.col.xv.li.v.& dicit Bal. in c.j.§.si quis
autem.in prin.per illum tex.de pace Constan. quòd non
debet quis audiri contra illud quod princeps facit ex cer
ta scientia:sed debet repelli,& illi perpetuũ silentiũ im-
poni:quia quod princeps facit ex certa sciẽtia, videtur fa
cere de plenitudine [d]potestatis:vt no.Bal.in l.eos.ĩ prin. D
C.de app.Abb.in c.ad hæc.per gl.ibi,de rescrip.in c.cum

Inter.

A Clausula. Quotuplices sint clausulæ. Barb.in c.mandatũ.de rescri. j.col.

B Error. Vide latiss. Ias. in l. error.C.de iuris & fac.igno. in prin.

C Teneri.Vide Alex.in l.sed & si qs.§.itẽ quæsiuit.ff si qs cau. vbi melius quã alibi reperies declaratum.

D Plenitudine. Adde eundẽ in c.j.col.v.de cõfir.vti.&c.& in c.porrecta.eo.ti.pen.col vbi ponit qñq; modos p quos cognoscit clausula ex certa sciẽtia.cui adde Iaso.in l.si qs iniquũ.ij.colũ ff. qđ quisq; iur. & Adde distin. Arc.ĩ c ad hęc.ij. col.in fin.de rescri.& Barb. cõsi.lv.col.iiij. vo.iiij. & in cõsil.xxxiiij.vol. ij.col.vj.Jn medin.sed an possit probari per

testes gl.Io.And.quas refert Phil.in c.statutum.de rescrip.lib.vi.colũ.iij. tenent ꝙ & ista est communis opi.quam sequuntur Angel.Alex.& Ias.l.si quis iniquum. ff.quod quisq; iur.Abb.cle.ij.de rescrip.& in c.inter.j.col.de excep.Bal. in præludijs feud.xiiij.col.contrarium tamen tenent Dom.de Rota decis cccxxxij.inci. licet.Rom.in tit.de proba.fol.4.Domin.in d.c.statutum.col.viij. & vide finaliter Barbat. in cle. & si principalis.de rescript. col.xij. versic. vtrũ aũt scientia &c. vbi dicit in xiiij.col. ꝙ decisio Rotę est in obseruãtia.finaliter tñ facit quandam distin.tacendo autorẽ quam videas per do. Aret.in cap.ad hæc. de rescri. pen.col. versi. tu verò,&c. H.C.

inter.col.j.de excep.in c.cùm olim.col.vj.de re iud.Et in notabili casu Rom.tradit in cons.ccclxix.circa primum. in v.dubio circa fin.& dixi in consi.cxcj.

7 ¶ Notandum tamen est,† quòd talis clausula non operatur in his de quibus princeps præsumitur habere ignorãtiam[a].vt not.Bal.in l.fin.col.pen.C.senten.rescindi non posse.sequitur Alex.in consi.liij.viso processu.col.penul. lib.v.& Abb.in c.pastoralis.§.præterea.de offi.deleg. in gl.in verbo,certa scientia.& Paul.de Cast.in consil.clix. quæstio ista vertitur.in fine.vbi inquit, quòd clausula ex certa scientia nihil operatur in his quæ apparent ignorata.& Francis.de Curte in consil.lxv.super præmissa narratione.colũ. viij. Et hoc verum videtur quando constat vel probatur de ignorãtia,aliàs præsumitur scientia propter illa verba,ex certa scientia[b].per supradicta.& ita cõcludit Alex.in consi.xv.visis narratis.colum.ij.libro v.& ideo quod dicit Bald.in dicta l.fin.intelligiẽ quando constat de ignorantia,non autem sufficit quòd præsumatur, vt ipse dicit,quia illa pręsumptio remouetur propter illa verba,ex certa scientia. Sed quando constat , vel probatur de ignorantia,verba ex certa scientia,non attenduntur:quia in claris non est opus coniecturis. §. cùm ita.de verbo.oblig.

A Ignorantiã. Adde eundem in c.j.de cõfir. vti.vel inutili. v.col. vers.diuide.idẽ Barb. consil. xl.xvij. col.iiij.volu.& consi.lv.eo.volumi.iiij. colũ.

B Sciẽtia.quos effectus habet, vide Abbatem & Aret.in c.ad hæc.de rescri. c. pastoralis.§. præterea. de offic.delegati. Aret.in c.sicut Romana. de rescriptis.ij. colum.Felinus in c.nonnulli eo. tit.viij.colũ & tract.clausula-

In l. Actus legitimi. Argumenta.

1 Actus,dicitur generalis terminus,multa significans.
2 Actus legitimi,qui meritò dicantur.
3 Actus fieri potest sub conditione,qui & purè.
4 Legitimatio sub conditione fieri potest.
5 Actus non valens fieri purè,permittitur sub conditione.
6 Actus,qui neq; diem,neq; conditionem recipiant.
7 Conditio executionem respiciens,non vitiat actum.
8 Conditio tacita actum non vitiat.
9 Sententia ferri non potest sub conditione extrinseca.
10 Expressio nil operatur eius , quod tacitè præsumitur inesse.
11 Conditio de præsenti aut de præterito quãdo actum vitiet.
12 Beneficium conferri potest sub conditione,si vacat.
13 Cõditio de pręsenti vel præterito,qb⁹ casib⁹ apponi neqat.
14 Cõditio de præsenti vel præterito,nõ dicĩ propriè cõditio.

rum.fo.3.colũ. xij.ver .clausula ex certa sciẽtia &c.

A Optio. Ias. consi.clxij.colum.iiij. lib.ij.

REGVLA LXXVII.

ACTVS legitimi qui non recipiunt diem uel cõditionem, ueluti emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, serui optio [a], datio tutoris, in totum uitiantur per temporis uel conditionis adiectionẽ. Nonnunquam tamen actus suprascripti tacitè recipiunt, quæ apertè comprehensa uitium afferũt. nam si acceptum feratur ei, qui sub cõditione promittit: ita demũ egisse aliquid acceptilando intelligitur, si obligationis conditio extiterit, quæ si uerbis nominatim acceptilationis comprehendatur, nullius momenti faciet actum. A

¶ ACTVS † terminus est generalis.l.Labeo.in prin. 1
ſ.de verb.sig.facit tex.in l.eum actum.ſ.de nego.gest.in l.cùm seruus.in fi.de condi.& demon. Et quandoq; accipitur pro specie seruitutis: vt probatur in l.j.§.j.ſ.de ser. rustic.præd. Et hic generaliter accipitur: vt colligitur ex his quæ in tex.notantur. † Et actus legitimi dicuntur o- 2
mnes inuenti vel probati à lege & quacunq; parte iuris scripti, vt in §.constat.instit.de iur.nat.& ita dicit Dy.in reg.actus.eod.tit.in vj.facit tex.in l.legitima.ſ.de pact. in l.Gracchus.C.de adul. Et videntur actus omnes legitimi qui non prohibentur à lege.facit tex.in l.necnon. §. quod eis.ſ.ex quib.caus.ma.

¶ Et ista regula restringitur in casibus hic expressis, ita quòd regula in contrarium: quia † regulariter quod fieri 3
potest purè, pariter & sub conditione fieri potest. §.emptio.insti.de emp.& ven.l.ij.ſ.de in diem adie.§. omnis stipulatio.instit.de verbo.oblig.cum sim.vt prosequitur Dy.in d.regula, actus. Et istam declarationem Dyn.tradit gloss.in d.§.omnis.in verbo, in diem.& latè sequitur Cuma.in consi.lxxxviij.supposito tenore.colũ.j.vbi propter hoc infert, † quòd legitimatio fieri potest sub [b] conditione: quia non est de hic numeratis. & idem Cardin. in 4 B
consi.ciij.casus super quo.colum.penult.versic. ad secundum.vbi propter hoc concludit, quòd acceptilatio fieri potuit sub conditione, quia non est de hic numeratis. & idem sequitur Alexand.in l.à diuo Pio.§. in venditione. colum.vj.in fin.de re iudica. Et pro ista declaratione facit relatiuũ, qui, cuius natura est restringere.l.omnes populi

B Sub. Curt. Iunior. l. cùm quid.col.v. nume.14.ſ.si cer. peta.

puli.ſ.de iuſti.& iure.Et ſecundùm reſolutionem ſupradictam ſpecialiter in caſibus hic expreſsis quod iure fieri poteſt,non poteſt fieri ſub cõditione.facit text.in c.ij. de elect.in vj.[a] †Et econtra quandoq; quod purè fieri non
5 poteſt,permittitur ſub conditione.l.in fuga. C.ad l.Iul. de plagiar.& gl.fi.ibi ad idem tex.in l.ſi ſocius.ſ.de hæredi.inſti.l.ſi rem meam.de ver.obli.in l.in tempus.ſ.de hæred.inſti.Et quandoq; etiam quod nõ licet purè, non licet ſub conditione.l.Seius & Augerius.ſ. ad leg. Falci.
6 ¶Et quantum ad propoſitum noſtrum hic, † quòd actus hic expreſsi non recipiunt diem, neque conditionẽ, hoc intelligitur in conditionibus quæ in facto conſiſtunt:ſecus ſi in iure, quia valet aditio hæreditatis ſi quis dicat, adeo hæreditatem ſi poſſum de iure:vt not. Bal. in l.potuit.in viij.q.C.de iure delib.

¶Secundo hoc limitatur quãdo cõditio reſpicit ſubſtan-
7 tiam actus:ſecus verò ſi reſpicit executionem: †quia talis conditio etiã expreſſam non vitiaret.l.muto.§.ſub cõditione.ſ.de tutel.prout illum tex.declarat Bart.in l.j.col. j.ver.ij.de condi.& demon.facit quod not.Bar.de conditione quę reſpicit executionẽ.in l.item quia.ſ.de pact.in l.ita demum.ſ.de arbit.cum ſim.vt dixi in c.ij.de reſcri.
8 ¶Tertio,hoc limitatur†non habere locum in cõditione tacita,quæ ex natura actus intelligitur:vt text. hic dicit de acceptilatione facta de debito cõditionali:quia tacitè intelligitur ſi conditio obligationis purificata ſit.& hoc eſt quod Bal.dicit in l.ſi quis à certo.in ver. opponitur ꝙ acceptilatio.ſ.de condic.ob cauſ.dum inquit, quòd actus de quibus hic dicitur,non recipiunt conditiones extrinſecas:ſecus eſt in extrinſecis & legalibus.& idem Bal.in l.iij.de lega.j.vbi eodem modo diſtinguit inter conditionem extrinſecam,& intrinſecam.& idem Bal. in l.cũ
9 iudex.C.de ſent.poſt gloſ.ibi,†vbi loquitur in ſententia quæ non poteſt ferri ſub conditione extrinſeca. l.ij.§.biduum.quando appel.ſit.Secus eſt in intrinſeca quæ reſpicit ipſum negotium.& idem not.Bart.in l.à diuo Pio. §. in venditione.in princip.de re iud.cum ſim. vt tradit ibi Alexan.col.v.in verſi.quarta ſolutio.& idem Roman.in conſi.cccccc j.vt declarationem.col.ij.

¶Et eſt aduertendum ad illud quod hic dicitur, ꝙ iſta tacita cõditio vitiaret ſi expreſſa ſit: qa cũ exprimat̃ illud q͠d tacite intelligebatur, expreſsio non deberet vitiare:

a In vj. Vbi videas doc.qui dicunt ꝙ matrimoniũ carnale poteſt bene cõtrahi ſub conditione: vt in c. ſuper eodem.de condi. appoſi.an autẽ poſsit cõtrahi ad tẽpus:nõ niſi per diſpenſationem papæ: vt ibi per eos. & Imol.in cle. j.de conſan. & affinit. & vide Alex.in conſil. lxxv. in j. vol. & Iaſ. in l.Iulianus.ij.colũ. de leg.j.& Im. in l.gerit.fina. col.de acquir. hær.& doct.in d.regul. actus. H.C.

A Alex.nu.15. vbi dixi, vide Dec.c. clericũ. col. fi. de iudi. consil.ccccxvj. col.3. C.M.

B Valet.& bene, qcquid Decius dicat.C.M.

†quia expreſsio eius quod tacitè ineſt, nihil operatur.l. 10
iij.de leg.j.Bal.ibi opponit de iſto tex. & reſpõdet quòd hic expreſsio continet vitium formæ:ideo per expreſsionem actus vitiatur.quaſi velit, ꝙ in actibus hic expreſsis ſit datum pro forma quòd conditio non exprimatur. & idem dicunt Imol.ibi,& Moder.& idem not.Barto.in l. in diem.in fin.ſ.de acceptil.vbi dicit,quòd eſt peccatũ in forma quando in acceptilatione apponitur dies vel cõditio:& in iſto caſu ex quo expreſsio vitiat, non eſt par virtus taciti et expreſsi:vt no.Alex.[a] in cõſi.lix.attentis verbis.co.pe.li.iij. A

¶ Vltimo quæritur,†an quod dicitur hic de conditione in iſtis actibus, 11
intelligatur etiam de cõditione de præſenti,vel de præterito. Ioã.Fab. in §.conditiones.inſti.de verb.obli.videtur tenere quòd in talibus conditionibus nõ habeat locum iſte tex.& ad hoc facit: quia cùm iſti caſus ſint ſpeciales & cõtra regulam,vt ſ.declaratum fuit,ſtrictè intelligi debent.Et ideo in conditione propria intelliguntur,quæ eſt de futuro, & ſuſpẽdit:ſecus videtur in conditione de præterito vel præſenti, quæ nõ dicitur propriè conditio,vt not.per gl.l.ſi ſic.§.j.in verbo, demonſtrationum.de leg.j.facit tex.in l.itaq;.ſ.ſi cer.pe.in l.cùm in ſecundo.ſ. de iniuſt.rupt.& in l.ſi ita ſtipulatus fuero hanc ſummam.de verb. oblig.

¶ Et ideo†valet[b] collatio beneficij facta ſub conditione,ſi vacat: vt not. 12
per gloſ.in c.ij.de elect.in vj.& per Bald.in l.pen.circa fi.C.de ſen.quæ B
ſine certa quantitate.& facit quod not.Bart.in l.cùm propter. de legat. præſtan.cum ſim.vt tradit Alex.in l.iudex poſtquam.in fi.de re iudi. & plenius Rom.in conſi.cccccj.ſ.alleg.& latiſsime Feli.in c.cùm contingat.de offi.deleg.

¶ Sed tamen his & ſimilibus non obſtantibus contrarium de iure arbi-
tror,†quod etiam conditio de præſenti vel præterito in caſibus hic ex- 13
preſsis apponi non poſsit.& moueor per iſtum text.vbi etiam conditio quæ intrinſeca ſit, de natura actus exprimi non poteſt: vt patet hic in acceptilatione in qua tacita cõditio intelligitur,quæ tamẽ exprimi nõ poteſt: quia eſt datum pro forma quòd iſti actus fieri debent purè & abſque cõditione:& ideo hic expreſsio eius quod tacitè intelligitur, vitiat.Secus eſt in alijs caſibus hic non expreſsis: vt ſ. dictum fuit. & ad hoc facit tex.in l.cum qui.§.fin.ſ. de acquiren. hæred. & gloſ. ibi quæ relata ad textum,extendit regulam,vt habeat locum in conditione de præſenti.Non obſtant allegata ſ.in contrarium,& primo dum dicitur
quòd†conditio de præſenti vel de præterito non eſt propriè conditio: 14
quia verum eſt quantũ ad effectum ſuſpenſionis: tamẽ in ſui apparẽtia eſt cõditio quæ primo aſpectu non habet certitudinẽ:quia opus eſt inquirere & inueſtigare de veritate cõditionis.& iſta ratione gl. & doct. communiter in dicto cap.ſecundo de electión. in vj.tenent non valere

elect

electionem factam etiam sub conditione de præsenti si vacat: quia data est forma, quòd isti actus debeant purè & simpliciter fieri. Non obstat quòd valet sententia sub conditione intrinseca, etiam si expressa sit, quia non est sententia de actibus hic enumeratis:& licet per alia iura prohibeatur sententia ferri sub conditione, illa prohibitio non est ita stricta: quia licet prohibeatur sententia ferri sub conditione, lata tamen valet.l.ij.§.biduum.suprà quando appel.sit.

In l.Generaliter. Argumenta.

1 Fraus quid propriè dicatur.
2 Dolus à fraude differt, velut genus à specie.
3 Possessor malæ fidei tam de fructibus perceptis quàm de his, qui potuerunt percipi, tenetur.& nume.4.& 5.
6 Possessor malæ fidei titulum habens, non tenetur de fructibus percipiendis.

REGVLA LXXVIII.

GENERALITER *cum de fraude disputatur: non quid habeat actor, sed quid per aduersarium habere non potuerit, considerandum est.*

1 ¶ IBI, de fraude disputatur. Nam † fraus propriè dicitur, quãdo promissum simulatũ & reuera prohibitũ agitur: vt not. Bal. in tit. si de feu. fue. controuer. inter dom. et agn. in §. beneficium. in prin. vbi ad hoc alleg. Io. Mona. in c. auaritiæ. de elect. in vj. facit tex. in l. fraus. s. de leg. in l. in fraudem. suprà de his quæ in fraud. cred. Et fraudem dicitur committere ille, qui ad exceptionem alterius, & ad sui commodum, aut verum tacet, aut falsum exprimit. ita Abbas dicit in consi. lxviij. videtur primo dictum magistrum. col. j. Allegat not. in l. iurisgentium. §. dolo malo. & §. sed si fraudandi. suprà de pact.

¶ Et fraus propriè dicitur contra fidem, secundum Bald. in l. quæ fortuitis. col. ij. in ver. præmitte ad euidentiam.
2 C. de pig. acti. Et differt † dolus à fraude, tanquam genus
A à specie: vt not. per glo. & Bart[a]. & Doct. in d. l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. vbi Alex. tradit. Corne. in consil. clxxxj. visa copia. col. iij. lib. iij. de quo dixi in c. ex tenore in iiij. not. de rescrip. Cum ergo de fraude disputat, considerandum est non quid habeat actor, sed quid per aduersarium habere non potuit: vt in regula hic dicitur.

¶ Et sensus est, quòd non debet considerari quid actor

A Barto. Adde Alber. in regu. sequenti. Abb. in c. ex tenore. de rescriptis. & ibi Modern. & quot modis cõmittatur, vide Doc. in c. quanto. de priuileg. Philip. Franc. in reg. certum. de reg. iur. lib. vj. Abb. consil. lxx. ij. colũ. incũbit onus probandi allegan- ti. l. quoties. & ibi. §. qui dolũ. & ibi Docto. s. de proba. qualiter probetur, vide Philipp. Franc. in cap. si te. de renuntia. lib. vj. & Ias. in l. Titia. §. idem respondit. lo j. j. col. de verb. obli. & per Ias. in §. itẽ si quis. instit. de actio. iij. col. & quando non probatur quãdo præsumatur. in co. viij. in princ. & adde quod vbicunq; fraus allegatur, potest adiri iudex ecclesiasticus, quãdo agitur de causa pauperum vel miserabilium personarum. Ita

Anch. in regula, ea quæ. xix. colū. in medio, de reg. iur. lib. vi. & aperit etiam viam petendæ restitut. post quadriennium, ita Anc. in c. ecclesia. de restit. in integ. eod. libro, in j. colum. & in fi. Hiero. Chuc.

A Possessore. vide Docto. in §. si quis à non domino. instit. de rerum diuis. & in l. si fundum. C. de rei vendi. Io. Imo. in l. apud Iuli. hic alleg. & ibi Iasonem.

fraudatus habeat, quia nihil habet quod ipse possideret: sed illud quod per aduersarium habere non potuit: hoc est illud quod percipere potuisset actor si rem habuisset. Et sic in effectu ille qui ratione fraudis conuenitur, & de fructibus quos actor percipere potuisset tenetur. l. ait prętor. §. hanc actionem. ff. de his quæ in fraud. cre. & idem est secundum glo. hic † in malæ fidei possessore [a], qui non 3 A
solum de fructibus perceptis: sed etiam de his quæ percipi potuerunt, tenetur. l. si nauis. §. fi. ff. de rei vendi. cum simil. alleg. in glo. ad idem tex. in l. domum. C. de rei ven. in l. j. C. de pet. hæred. & facit tex. in l. apud Iulian. §. j. de leg. j. ibi, quos legatarius percipere potuit.

¶ Et aduertendum est, quia hic videtur quòd teneatur de percipiendis ab actore, ibi, habeat actor. & in d. l. si nauis. §. fi. ibi, an petitor. & in d. l. apud Iulia. §. j. ibi, quos legatarius percipere potuit. & in l. sed & partus. ff. quod met. caus. ibi, non solùm qui percepti sunt, verum si plus ego percipere potui.

¶ Sed contrarium videtur probare tex. in l. domum. C. de rei vendic. † vbi consideratur quantum reus & ipse posses- 4
sor malæ fidei percipere potuit. Pet. & Vltramonta. in d. l. domum. dicunt, quòd malæ fidei possessor tenetur ante morā de illis quos ipse reus percipere potuit. d. l. domū. Sed post morā tenet̄ de percipiēdis ab actore. Bar. ibi hoc reprehendit: quia malę fidei possessor semper est in mora: vt not. in l. j. C. quod met. cau. in l. meritò. ff. de vi & vi ar. Sed replicare potest illud esse verū respectu interitus: sed non respectu fructuum percipiendorum, de quibus agit̄: in quibus congruum est quòd post moram sit magis grauatus: ita vt dicamus quòd post moram teneatur, si actor plures percipere potuisset, quàm ipse reus.

¶ Bartol. tamen in d. l. domum. aliter concludit, dicens † quòd aut quis vult referre ad id quòd ex singulari in- 5
dustria percipi potuisset: & tunc consideratur persona actoris, & non rei. Quia si reus potuisset plus percipere ex eius singulari industria, ille non esset ex re, sed sua negotiatione. l. ij. §. j. ff. ad leg. Fal. & non esset restringendum.

¶ Si verò quis vult se referre ad illud quod communiter percipi potuisset: tunc siue dicas, quantum percipi potest per reum, siue per actorem, idem est, ex quo relatio fit ad illud quod communi æstimatione percipi potest: quod & ista opi. Bart. magis cōmuniter approbatur: vt Alex. dicit in d. l.

in d.l.apud Iuli.§.j.¶ Sed tamē cōſiderandū eſt,quia primum dictū de ſingularitate,nō videt verū: quia nō attenditur ſingulare intereſſe actoris.l. pretia rerū.ſ.ad l.Fal. l.ſi ſeruū.ſ.ad l.Aquil.l.furti.in prin.de furt. Secundū dictum Bar.videt bene ꝓcedere: qa ſi habet relatio ad cōmunē æſtimationē:nō videt ꝙ attendat perſona actoris vel rei. ¶ Et qd dictū eſt de cōi æſtimatione,limitat dupliciter.Primo in poſſeſſore qui haberet cām à dño:quia tūc perſona poſſeſſoris attendit.l.ij. vbi Bal.per illū tex. C.de pig.act.¶ Secūdo limitat,vt no.Bar.in l.ij.de fruct. & lit.expēſ.& tradit Alex.in d.l.apud Iulia.§.j.¶ Et regu
6 la noſtra hic limitat ſecundū gl.hic,† niſi malæfidei poſſeſſor haberet titulū : quia tunc non tenetur de fructibus percipiēdis:de quo vidēdū eſt in l.ſi fundū.C. de rei ven.

In l. Fraudis. Argumenta.

1 Fraus duobus modis conſiderari poteſt.
2 Fraus ex conſilio & euentu proueniens, tunc imputatur.
3 Dolus re ipſa præſumitur ex enormi læſione apparente.
4 Renuntiationē dolo factam nō valere, qualiter intelligatur.

REGVLA LXXIX.

FRAVDIS *interpretatio ſemper in iure ciuili nō ex euētu dūtaxat,ſed ex conſilio quoq; deſiderat.*

1 ¶ ET ſic† fraus cōſiderat dupliciter,ex ꝓpoſito & intētione. ¶ Et re ipſa idē colligit in l.ait prætor.§.ita demum.ſ.de his q̄ in fraud.cred.& in l.ij.C.de ſer.pig.dato manumiſſo.Sic ēt in dolo dicit dolus ex ꝓpoſito. l.j.§.j. ſ.de dol.& re ipſa.l.ſi qs cū aliter.de ver.ob.Proprie tn̄ re ipſa tm̄ nō dicit dolus:vt no.per glo.in d.l.ſi qs cū aliter. in verb.dolū habet.Et idē videt in fraude,vt ꝓpriè nō di
2 catur fraus re ipſa abſq; ꝓpoſito. † Et ideo hic in regula copulatiuè requirit, ꝙ fraus fieri dicat ex cōſilio & euentu,in iuribus ſ.alleg.& in §.in fraudē.inſti.quib.ex cauſ. manu.nō licet.& in l.in fraudem in fi.ff.qui & à quibus. ¶ Quandoque etiam ſufficit quòd fraus re ipſa committatur:vt in l.fi.C.de his qui à non domino. & in l.j.§.j.ſ.
3 ſi quid in fraud.patro.& per gl.hic.¶ Et adde†ꝙ ex enor
A mi læſione quæ apparet re ipſa , dolus [a] præſumitur:vt not.Bart.in l.fi.ſ.de præto.ſtip.cum ſimil.vt tradit Alex. in l.ſi ſuperſtite.C.de dolo.& idem Rom.in conſi.liij.viſis.col.fi.in conſi.xc.viſo themate.in fi.And. Sicul.in cōſi. xlij.col.vij.lib.j.& Pet.de Anch.in conſi.xxxviij.pro clariori.vbi concludit,quod c.quāuis.de pact.dū ibi dicitur,

A Dolus.Dixi ad Alex. conſi. xlij.nu 20. lib. j.conſil. cxviij. num.8. lib.vij. idem quod hic Aymo,conſilio cxcij.colum.ij. Zai conſ.xviij. C.M.

† non valere renuntiationem si dolo facta sit, intelligitur de dolo etiam re ipsa tantum. aliter tamen in hoc tenet Alex. in consil. xlij. super præmisso. col. j. lib. j. de quo latè dixi in consi. clxxx. vbi videndum. 4

In l. In toto iure. Argumenta.

1 Lex minus generalis inter generales pro speciali reputatur.
2 Indiuidua quare speciei derogent.
3 Aequiuocum quando pro specie sit sumendum.
4 Lex magis specialis dicitur, in qua vtilitas maior inuenitur.
5 Regula specialior præsumitur, personas respiciens, ea; quæ casus intuetur.
6 Qualitas paucioribus competens, dispositionem reddit specialiorem.
7 Species an deroget generi in legibus & nu. 9.
8 Priuilegium alicui concessum, per legem generalem contrariam non tollitur.
10 Generi per speciem in diuersis legibus non derogatur.
11 Lex generalis quomodo conformari dicatur speciali.
12 Species an deroget generi in contractibus.
13 Generi an derogetur per speciem in vltimis voluntatibus.
14 Species in legatis quando generi derogare dicatur.
15 Legatum generi, & speciei relictum vni aut diuersis, qualiter intelligendum.
16 Species causa dubitationis præsumitur adijci quandoque.
17 Specierum enumeratio genus respiciens, aut etiam non respiciens, qualiter intelligenda.
18 Laudum cum efficitur, generi per speciem derogatur.
19 Species generi detrahit in rescriptis pariter ac mandatis.
20 Priuilegium secundũ speciale, non derogat primo generali.
21 Mandatum speciale fisci non derogat speciali.
Mandatum speciale iurisdictionis nil potest generali detrahere.

REGVLA LXXX.

IN TOTO *iure generi per speciem derogatur: & illud potißimum habetur, quod ad speciem directum est*[a]. A

¶ EADEM regula[b] habetur in reg. generi. eo. titu. in vj. Ad declarationẽ huius reg. premittẽdũ est, † quòd si leges sint generales, illa quæ est minus generalis pro specie reputatur: vt not. Bar[c]. in l. j. §. hoc autẽ edictum. col. pe. C. de ope. noui nun. & idem dicit Dy. in d. reg. generi. col. ij. Et si leges sint speciales, illa quæ sit specialior attẽditur: † quia indiuidua derogãt speciei: vt no. Bal. in l. hac cõsultissima. col. j. C. qui test. fac. pos. & in l. executorem. col. vj. versi. & redeo ad materiã propriã. C. de execut. rei iud. B 1 C 2

a Directũ est. Habetur etiam in ca. studuisti. de offi. leg. vbi per Doct. pręmaximè Barb. habetur etiam in cap. j. de rescript. vbi latè Doct. de rescr. & adde vnum sin. verbũ Ioã. de Ana. in cap. excõicamus. §. si. de hære. vbi dicit, quòd licet sit verum ꝙ specialis commisio deroget generali p nostrã regulã: est verũ nisi generalis sit priuilegiata: quia tũc nõ nisi specialis fieret mentio: p text. in c. veniẽs. de pręscript. & vide Ias. in materia iurisdictiõis qñ specialis deroget gñali. in l. quod in rerũ. §. si quis potest. de leg. j. H C.

b Regula. Fallit quãdo generale emanat à maiori potestate. Paul. consil. clxxvj. libr. ij. C. M.

c Bar. Vbi vide Alexand. & Ias. si. colũ. vbi etiam ponit qñ sumus in dubio quæ l. erit specialis: & dicit

iudic.vbi inquit,quòd paruum genus magno generi derogat,& indiuiduum derogat vtrique: & si duo habent se tanquam excedentia & excessa,illud loco speciei habetur quod minus excedit:vt not.Corneus in consil.lxxiij. quanuis videatur allegare Barto.in d.l.j.de ope.no.nun-
3 tia.& in tracta.ad reprimen.in ver.non obstantibus.†Et quando vocabulum se habet ad genus & ad speciem, & post genus sequitur species,ne illa additio specierum superflua sit,& vt copula ponatur inter diuersa,ratio suadet quòd vocabulum æquiuocum ponatur pro specie: vt Corneus inquit in consilio.ccxxix.licet claram.colum.iij.in fin.lib.iiij.

quòd illa quæ est magis fauorabilis.

4 ¶†Et illa lex videtur magis specialis in qua sit euidentior,& maior vtilitas:& ista videtur benignior interpretatio: vt not. Barto.in tracta.ad reprimen. in versic.non obstantibus.colum.ij. Et illa specialior in qua maior est ratio specialitatis:vt not.Bald.in d. l. hac consultissima. columna j.

5 ¶†Et magis specialis regula reputatur illa quæ respicit personas, quàm illa quæ respicit casus:vt in not.q. tradit Bal.in l.j.in iij.q.s̄.de offic.consul.& ibi alleg.Bar.in loco supra alleg.& idem Bal.in l.j.§.vbi autem.col.ij.vers. èx hoc habes.C.de cad.tol.

6 ¶†Et illa qualitas quæ paucioribus competit, facit dispositionem magis specialem:& illa quæ pluribus potest cōpetere,facit dispositionem magis generalem:vt not.Bal. in d.l.executorem.in loco supra alleg.& de prędictis no. Imo.in l.Gallus.in §.ille casus.colum.fin.de lib. & post-hu.Alexan.in l.Titiæ textores.de leg.j.Paulus de Castro in l.non est nouum.col.fina.supra de legib. & Moder.in l.si Ruffinus.C.de testamen.mili.& dixi in consi.iij. vbi videndum est.

A ¶His [a] præmissis, vt in materia huius regulæ distinctè procedamus,primo videndum est, an & quando habeat locum in legibus & in statutis.Secundo,in contractibus. Tertio,in vltimis voluntatibus. Quarto, in rescriptis & mandatis,cum simil.

a His.Pręsumptio specialis vincit generalem.Alex.consi.lxxvij. num. vj.lib.j.(vbi dixi)sic ꝓbatis in specie.Alex.cōsi lxxxviij. nu. 8.lib. v. vbi dixi.C.M.

7 ¶Circa primum† in legibus,probatur in l. sanctio legū. s̄.de pœn.& text.dum hic inquit,in toto iure. & not.per glos.in reg.generi.eo.ti.in vj.& not.Angel.in consil.clx. pro decisione quæsitorum.col.j.Fulg.in consi.ccxv.in primo propositæ,in prin.Et idem in statutis regula ista habet

bet locum:vt not.Bart.in l.sed & posteriores.ſ.de legib. in l.quæsitum.§.si quis fundum.col.iij.versic.hoc induco ad quæstionem de fundo in serui.& in consi.c. à domino Cy.in tertio dubio.Ang.& Fulg.in consil.ſ.proxi.alleg. ¶ Et not.Bald.Imo.& Alex. in l.cohæredi.§ qui patrem. de vulg.& pupil.& in pulchra quęstione tradit Ang. in l. si quis ab alio.in fi.ſ. de calum. & cum prædictis concordat Fulg.in consil.cxxxvj.in causa.& facit quod de statuto not.Bar.in l.Lucius.in fi.ſ.ad Turpil.cum simi. vt tradit Alexan.in l.talis scriptura.colum.fi.de leg.j.

¶ Et ista conclusio tam in legibus, quàm in statutis ampliatur siue species pręcedat genus,siue sequatur[a]: vt no. Barto.in l.quæsitum.§. si quis fundum. & Fulg.in consil. præalleg.ccxv.& ad hoc facit tex.in l. si ita fuero stipulatus.ſ.de noua.vbi paria sunt,siue stipulatio sequatur numerationem,siue præcedat.facit text.in l.iij.C. de ædilit. act.in l.petens.C.de pact.Et quando genus præcedit,clarum hoc videtur, vt verba regulæ sonant hic : & in dicta regula , generi per speciem derogatur . Idem tamen est quando species præcedit.ad hoc facit quod not.per glos. in l.sciendum.ſ.qui satisd.cog.quæ tenet,quòd dispositio authen.offeratur.quæ est generalis,limitetur non habere locum in casu speciali.d.l. sciendum. quæ præcedit.ad idem est glo.in §.sed hodie.insti.de satisd. in §.suscepto. in auth.de exhib.reis. & in d.authen. offeratur.C. de lit. contestat.& dicit Bart.in d.l.sciendum.hoc esse notabile pro reformationibus statutorũ . Et ampliatur secundum Barto.ibi,etiam[b] si dicatur , non obstantibus legibus in contrarium:vt not. per glos.in authen.de hæred.quæ ab intest.in princ.in verb.vacantibus.& not. idem Barto.in d.ver.non obstantibus.& cum his concordat Fulgo.in d. consil.ccxv.in princip.Rom.in consi.xl.visis. colum.ij.in consili.lvij.in causa vertente.& in consili.cccxij.in casu propositæ.Abb.in consi.lj.videtur primo. colũ.ij.lib.j.& Alex.in consi.lxxx.viso.col.iij.lib.j. Et ad prædicta facit glo.not.in l.decurionibus. de silent. lib.xij.quæ in verb. decurionibus.concludit, † quòd priuilegium datum alicui.nõ tollitur per legẽ generalẽ in contrariũ, cum simi. vt Fely[c].scribit in c.j.col.ix.de rescri.& in c.sicut.de hęre.& bene facit tex.in l.si adulteriũ.§.liberto.ſ.de adult. Et prædicta omnia procedũt,nisi cõstaret de mente legis generalis,quod voluerit speciei derogare:vt not. Imo.in l.si

A Sequatur. etiam si dispositio conferatur in eundem. Matthe . Affli. deci . Neapo. 45.C.M.

B Etiam.Iason consi.clxij.col. 6.lib.iiij.C.M.

C Fely.Quem vide in iij.col. versic. valet.& in v.versi. priuilegium. & in ix.versi.secunda &c . & Barba.colum.xxij. Hier.Chuc.

l.si verò.§.de viro.col.vj.s.sol.ma.per.c.contra Christianos.de hæret.in vj.sequitur Alex.in d.l.sciendum.& cõstare videtur de mente legis generalis,si in lege generali dicatur,non obstante aliqua lege quæ generaliter vel specialiter contradiceret,vt not.Bar.in d.versic.non obstantibus.cum sim.vt tradit Alex.in d.l.sciendum.

9 ¶ Secũdo † ampliatur dicta conclusio etiam si vnum sit ex legali,alterum ex hominis dispositione: quia tamen specialia generalibus derogant.vt not.Bal.in l.si quis prioris. §.certum.de secun.nup.per auth. nunc autem. eo.tit.

10 ¶ † Et prædicta regula limitatur procedere in eadẽ lege: A secus [a] est in diuersis legibus:quia tunc generi per speciẽ non derogatur:vt no.Bar.post Cy.quem ibi refert in l.j. §.hoc autem edictum.c.fin.de ope.no.nun.& in d.l.sanctio legum.col.j.& in d.l.quęsitum.§.si fundum.& idem not.Bal.in consi.clv.duo sunt statuta.in fi.lib.iij. vbi inquit,quòd dispositio generalis non restringatur per specialem in diuersis legibus.alleg.Barto.in d.l.sanctio legum.& idem tradit Angel.in consi.ccxiiij. primo est videndum.& Rom.in consi.cccviij.pro habenda.& in cõsi. cccxxij.in casu propositæ.in prin.Bartho.Vero.in consil. xiiij.pro declaratione.col.ij.Alex.in consi.xiij.visis. col. fi.lib.ij.& late Ang.in consi.ccclv.q.j.col.ij.

A Secus.Albe-ri.ij.par.statu. q.ij.col.vj nume. 10. C.M.

11 ¶ † Et ista limitatio sane intelligitur quando lex generalis & specialis nõ contradicunt,quia diuersimode loquũtur:secus verò si species contraria sit generi:quia tũc sem per species derogat generi:vt patet in omnibus regulis quę exceptiones patiũtur.ita Bar.dicit in d.l.j.§.hoc autem edictum.& hoc patet ex eo quod s.dictũ fuit, quòd species quæ precedit derogat generi quòd postea superuenit.vt per glo.in d.l.sciendum.cum si.s.alleg. Ex quibus patet hoc etiam procedere ex diuersis legibus.Item prędicta limitatio habet locũ in legib.in qbus correctio debet euitari:secus in dispositione hoĩs:vt not. Bar.in l. liberis quos.in prin.ad fi.de alimen.& ciba.leg.

¶ Secundo regula supradicta non procedit vbi genus de-B bet verificari in vna specie [b] :quia tunc generi per speciẽ non derogatur.vt not.Abb.per illum text.in c. ex parte. el j.de offic.deleg.Bar.in l.si domino.de leg.j.in l.si hæres.de opt.lega.& in l.quęsitum.§.fi.col.fi.de fun.instru. de quo tamen dicendum est , vt dixi in c.pastoralis . §. quoniam.de rescrip.vbi videndum est.

B Specie.adde Barb.in c.cùm esses. de testa, col. xxiij. Ias. in l.ij. ff. de liber.& posthu. co.ij. post pri.

Secund

¶Secundo† regula ista etiam procedit in cōtractibus: vt not. Dyn. in d. reg. generi. alleg. l. stipulationes commodissimum. de verb. oblig. & idem not. Ang. in consil. clx. ſ. alleg. Fulg. in consi. ccxv. ſ. alleg. l. doli clausula. de ver. oblig. Et not. Bar. in l. sed & si adijciatur. ſ pro socio. vbi inquit, quòd species restringit genus ex præsumpta voluntate contrahentium. 12

¶Tertio † regula habet locum in vltimis voluntatibus: hoc patet primò in substitutionibus[a]. in l. cohæredi. §. qui patrem. de vulg. & pupil. & facit text. in dicta l. cohæredi. §. qui discretas. eo. tit. Et hoc habet locum in eadem specie substitutionis: secus est in diuersa specie, vt notat Dyn. in d. reg. generi. per l. fin. ſ. ad Trebel. vel secūdùm Bart. ibi ex verbis testatoris apparebat quòd voluit à speciali substitutione recedere. & idem Bar. tenet in d. l. cohæredi. §. qui patrem. 13 A

a Substitutionibus. Cor. cōsil. xliiij. lib. iij. C.M.

¶Secundo† hoc idem patet in legatis[b]. l. vxorem. §. fœlicissimo. de leg. iij. in l. seruus vrbanus. §. fi. eod. tit. vbi in legatis loquitur, & dicit quòd semper species derogat generi. & facit tex. in l. alimenta. §. basilicæ. de alim. & cib. leg. & istam regulam in legatis tradit glos. in l. quæsitū. §. fin. ff. de fund. instruc. 14 B

¶Et ampliatur ista regula siue genus præcedat, siue sequatur, secundùm Dy. in dicta regula, generi. per l. seruo manumisso. de pecul. leg. & ſ. dictum est. & no. Baldus in consi. clx. verba pactorum. lib. j. Paul. de Castr. in consilio clxxxviij. videtur quòd prædictis.

¶Secundo ampliatur etiam si legatum sit inutile. l. legatum. §. j. ff. de adim. leg. in l. iij. §. minor. de fund. instruc. not. Bar. in d. l. quæsitum. §. fin. col. fin. vbi hoc limitatur per l. fi. §. fin. de auro & arg. leg. vbi etiam Bar.

b Legatis. Vide Bartol. in l. quæsitum. §. fi. hic alleg. & ibi Alex. in addit. & Abb. ca. pastoralis. §. quoniam. j. colū. & ibi Feli. de rescript. Ias. in l. si quis testa. §. apud Iulianū. de leg. j. & in l. re coniuncti. xviij. col. post med. de le. iij. et i l. si tibi homo. §. si testamento. col. iiij. de leg. j. H.C.

¶ Et ista regula in legatis procedit quando vni legatur totum genus, & alteri species eodem respectu: secus si diuersis respectibus, vt quia vni legatur genus respectu vsusfructus, alteri species respectu proprietatis: quia tūc species non derogat generi, sed concurrunt[c]. l. si alij. §. Sempronius. §. fin. l. Sempronio. in prin. de vsufruct. leg. vbi Bar. & idem Bar. in l. si quis seruum. §. fin. ver. quæro quando legatur. de leg. ij. & quæ not. Bal. in l. quoties. in fin. C. famil. ercis cun. C

c Concurrūt. Idem Decis. consil. ccccccxc. nu. 7. vbi aliter dixi. C.M.

¶ †Secundo dicta regula procedit in legatis, quando vni legat̄ genus, alteri species: secus verò si eidē genus & species 15

cies legata sit:quia tunc species nō derogat generi in dubio:quia species videntur expressæ gratia tollendæ dubitationis.l.quæsitum.§.item si fundum.de fund.instru. & per illum tex.ita dicit Dy.in d.reg.generi.dicens, ꝙ ille tex.videtur loqui in dubio.ad idem tex.in l.si mancipia. in prin.eo.ti.de fun.instru.

16 ¶ † Et sic videtur ꝙ in dubio species causa demonstrationis & tollendæ dubitationis exprimatur:& hoc in no. q. tradit Bar.in l.centurio.col.xj.in vers.sed quid si dixi. de vul.& pup.dum ibi concludit,ꝙ verbum,impuberi,videtur expressum causa demonstrationis. & facit quod not. Bar.in l.pater.§.mense.ver.quid si testator.de leg.ij.& in pulchra q.tradit Pau.de Ca.in consi.liij.quia exceptiones quæ opponuntur.col.ij.versic.restat nunc respondere. Et hoc quod dictum est ꝙ in dubio species exprimatur gratia dubitationis tollendæ, procedit quando species quæ exprimuntur respiciunt actum legandi. d.l.quæsitum.§. Neratius.dum ibi dicitur, ꝙ legauit fundum cum supellectili.illa enim verba,cum supellectili, exprimendo spe

17 cies,respiciūt verbū legauit,& sic actum legādi.†Secus si enumeratio specierū respiciat genus seu verbū significatiuum generis:quia tūc enumeratio specierū videt̄ facta causa determinationis,& legatū restringit̄.l.cū de lanionis.§.quidā.de fun.instru.vbi testator legauit villā prout ipse possidebat:illa verba, prout ipse possidebat, faciunt genus:& illud genus respiciunt species nominatæ ibi,dū dicit̄,ꝙ ipse possidebat cū supellectile, mēsis, mācipijsq; &c.& ita dicit Bar.in d.l.quæsitū.§. fi. vbi latius ꝓsequit̄ materiā.Et dicta Bar.reassumit Abb.in c.sedes.de rescri. ¶ Et prædicta faciunt qñ species exprimunt̄. Sed qñ indiuidua exprimunt̄, vt quia testator legauit vni marmor, & duas statuas marmoreas,aliæ statuæ non videntur legatæ.l.hæres meus.§.j.de leg.iij.l.cum de lanionis.§.cui fundū.de fun.instr.l.j.§.idē si duæ statuæ.ff.de aur. & ar. leg.not.Dy.in d.reg.gñi.& Bar.in d.l.quæsitū.§.fi.col.fi.

18 ¶ † Et supradicta regula etiam procedit in laudo in quo generi per speciem derogatur.vt no.Ang.in consi. cclv. quæstio prædicta.Fulg.in consi.cxvij.Ioannes quondam. col.pen.& in consil.clxxx.viso processu.col.ij.

19 ¶ Eodem modo† in rescriptis[a] seu mandatis species dero

A gat generi.c.j.de rescrip.c.studuisti.de offi. deleg.& not. per gl.in d.regu.generi.& in c.pastoralis. §.quoniam.de rescrip.

A Rescriptis. Quādo ī rescriptis & priuilegijs species deroget gñi,vide eundē do.Phi. in cōs.xiiij. coiij.incip.& pro tenui facultate mea,&c.

rescrip.declarando vt dixi post Abb.in d.c.j.de rescrip.
¶ Secus est in priuilegijs: † qa secũdũ priuilegiũ speciale 20
nõ derogat primo gñali siue speciali:vt no.p gl.in d.reg. generi.p c.veniẽs.de rescri.gl.& Abb.post alios ĩ d.c.j.de rescr.& tradit Pe.de Anc.in cõs.clx.viso.col.iij.Are.in cõsil.lxxvj.diligenter visis.col.ij.& dixi in d.c. j.de rescrip.
¶ † Similiter in mandato fiscali speciale mandatum non 21
derogat speciali.l.quoniam Augerio.C.de cõuen.fis.deb. lib.x.& no.Bal.in l.ij.C.quan.fiscus vel priua.
¶ Eodẽ modo in mãdato iurisdict.mãdatũ speciale nõ derogat gñali:vt no.Bar.in l.j.p illũ tex. s.de off.præf.vrb. facit tex.in d.l.fi.C.de iuris.om.iu.& in c.per hoc.de hære.cũ si.vt tradit Ro.in cõs.ccciij.presens cõsultatio & latè Mod.in c.pastoralis. de off.or.& dixi in c.cæterũ.de iudi.Et ex supradictis infert ad qõ.quã ponit Bal. post Dy. in l.talis scriptura.de le.j.vbi Are.col.fi. Et ad aliã q.vt p Bar.in l.si ab hostib⁹.cũ si.vt tradit ibi Ale.in prin. ff.so. ma.Et aliã ponit Pau.de Ca.in cõs.clxxxviij.videt ꝙ predictus.Et aliã ponit Bar.& Imo.in l.doli clausula.de ver. obli.Bar.& Bal.in l.si cõsul.ff.de adop.& Bar.in d.l.quæsitũ.§.fi.Imo.in l.cohæredi. §.qui patrẽ.de vul. & pup.Et hæc satis sint pro aliquali notitia: quia profunda est materia,& in alto pelago agitatur.

In l. Quæ dubitationis. Argumenta.

1 Dubitatiõis gratia q̃ apponunt,nocere nõ p̃sumunt. & nu. 5.
2 Cautela abundans in testamentis non est nociua.
3 Fraus præsumitur,si insolitæ clausulæ apponantur.
4 Pactũ insolitũ suspicionẽ inducit vsurarũ aduersus cõtractũ.
6 Testibus malam rationem adducentibus non creditur, non obstante statuto hoc ipsum præcipiente.
7 Iudex testi malam rationem afferenti credere non debet.
8 Præsumptio tunc tollitur,cum mala causa exprimitur.

REGVLA LXXXI.

QVAE *dubitationis tollendæ causa cõtractibus inseruntur:ius commune non lædunt.*[a] A

A Ledũt.Cor. cõsil.ccxcvj.li. j.Andr.Tiraq. rep.l.si vnquã. vers. reuertat. nu.22. C.de reno.dona.C.M.

¶ NOTA † ꝙ dicta ad tollendã dubitationẽ non no- 1
cent.ad idẽ tex.in l.qui mutuã.s.mand.in l.quæ extrinsecus.de ver.obl.& facit tex.in l.si pupilli.§.j. s.de neg.ge.
¶ Et isto casu verba prolata ad tollendam dubitationem tolerantur,licet superflua sint:vt not. Abb.in c.solitæ. in glo.tanquam.in fi.de maio.& obe. & satis operant, quia tollunt dubitationem.vt idem Abb.dicit in c.certificari.
col.

col.pe.de sepul.& Domi.in c.si Papa.de priui.in vj.

¶ Et quandoq; ad tollendam dubitationem fit inculcatio A verborum [a] quæ attenditur: vt no.per gl.in l.certi conditio.in prin.in gl.ij.si cer.pe. Et tradit Spec.in ti.de procur.in §.hoc autem.ver.sed oppo.de illa clausula, fecit, cõstituit, & creauit suum procuratorem &c.& facit qđ not. Abb.in q.stante statuto.char.fi.col.ij.& ad text. hic facit regula quæ habetur inferius in l.non solent.

¶ Et quod dicitur hic in cõtractibus, idem est in vltimis voluntatibus.l.testamentum.C.de testa.vbi in testamen
2 to dicitur, † ꝙ abundans cautela non nocet. Et in legatis expressio specierum quæ sub genere comprehenduntur, quandoq; nihil operantur.l.quæsitum.§.pe.de fun.instr. l.legata.in prin.de supel.lega. Et tali casu dicitur ꝙ non mutat substantiam veritatis non necessaria verborũ multiplicatio.in l.periculis.§.Labeo.de aur.& arg.leg.& dicunt Host.Ioan.And.& Ant.de Bu.ibi in ij.oppo.in c.nimis.el j.de exces.præla.ꝙ verba non possunt nimis specificari ad tollẽdam sophisticam interpretationem.& ad idem facit tex.in l.fi.vbi Bar.C.de præd.dot.lib.xj.

¶ Et regula ista procedit, nisi illud quod dicitur causa tollendæ dubitationis, esset insolitum, quia suspicionem inducit: vt no.per gl.in l.si quis sub condi.ff.de condi. inst.
3 & Bal.ibi not.illam gl.ꝙ † clausulæ insolitæ suspicionẽ [b]
B fraudis inducunt.& idem no.Bal.in d.l.testamentũ.cum simi.vt tradunt Moder.ibi.& prius Feli.in c.ij.col. ij. de rescrip.& adde Bal.in c.j.de feudo dato in vicem leg.cõ
4 mis.col.ij.vbi inquit, † quòd pactum insolitum facit præsumi contractum vsurarium.& no.Pet.de Anch.in consi. clviij.si prædicta sententia.col.fi.in ver.acci lit prædictis dicens: licet soleat dici quòd abundans cautela non nocet d.l.testamentum.tamen in personis suspectis, puta in vsurarijs, cautelæ adhibitæ arguunt contractum simula-
C tum [c] in fraudem vsurarum per glos.in d.l. si quis. & tradit Barth.Veronen.in tracta. de simula. contractuum.in ix.præsump.

5 ¶ Secundo regula ista limitatur, † illud quod causa tollendæ dubitationis exprimitur, sit vitiosum: vt no.Sali.in d. l.testamentum.& hoc modo respondet ad contraria allegata ibi in gl. Et hoc confirmatur: quia in sententia causa non requiritur.c.sicut.de re iudi.

¶ Et tamen si ad tollendum dubitationẽ causa exprima-

A Verborum. Pau.cõsi.lxxv. col.j.li.j. C.M.

B Suspicionẽ. Intãtũ ꝙ si opponatᷣ in rescriptis principũ, etiã si dicatur, motu proprio Papę sint apposita, inualidant rescriptum. Ita Ias.in l.j.§.j.in j.col.s̃.si qs di. refert Bal. qui hoc tenet in l. fideicõ.§.si seruo.s̃.de leg.iij. & Frã.Curt.in cõsi.lxxiiij.antepe.col.versi. decimo reddit nulla, &c. vbi multa dicit per duas col. & no. ꝙ si iudex apponat in pręcepto pœnã insolitã, nõ tenetur quis cõparere. Ita Ias.vbi s̃.& in d.l.testamẽtũ, vbi cumulat plura. H.C.

C Simulatum. Adde Franc.de Cur.cõs.lv.co. v.in fin.& cõsi. lxvj. col.xviij. in med.& Bar. in consi.lxxvj. col.j.in iij.vol. & in cõsil.xvj. col.v.in ij.vol.

tur quæ falsa sit, vitiatur sententia: vt no. per Inno. in c. in præsentia. de renun. sic etiam in libello causa non requiritur: quia libellus generalis procedit parte non opponente. l. fi. C. de anna. excep. Si tamen ad tollendum dubitationem causa exprimatur, & illa inepta sit, libellus vitiatur: vt no. Bar. in l. edita. col. iij. C. de eden. in l. j. in prin. ff. de edend.

¶ Eodem modo in testibus: nam illis creditur absq; ratione si interrogati non fuerint: vt no. per gl. in l. solam. C. de testi. vbi Bar. & tamen si testis malam rationem adducit, eius dictum vitiatur, [a] adeo † quod non valet statutum, A

quòd credatur testibus qui malam rationem adducunt: 6
vt Bal. dicit in l. non speciali. circa fi. C. de testamen.

A Vitiatur. Vide Bal. in sua Marga. in verb. testes. ver. xviij. Lanfr. in c. quoniam cõtra. de probat. ver. testes. Ale. in l. j. §. de noui ope. nun & Docto. c. si quãdo. de rescrip.

¶ Et iudex ratione arbitrij non potest credere testi malam rationem adducenti: vt no. idem Bal. in d. l. solam. in fin. nam in dictis casibus quando causa non exprimitur, est præsumptio pro sententia, pro libello, & pro testibus. † Sed 7
quando exprimitur mala causa, à præsumptione receditur: & habet locum gl. in cle. constitutus. in ver. de nouo. de elect. quæ dicit, quod plus nocet inepta locutio, quàm taciturnitas. & facit regula expressa, nocent. j. co.

In l. Donari videtur. Argumenta.

1 Debitum ciuiliter tantum, an possit repeti solutum.
2 Donatio vera non dicitur, qua quid remunerationis gratia conceditur.
3 Liberalis dicitur, qui donat, quod donare non cogitur.

REGVLA LXXXII.

DONARI [b] *uidetur, quod nullo iure cogente conceditur.* 2

B Donari. Adde quod in dubio non est præsumẽda donatio quando potest capi alius sensus. de quo vide plura dicta per Hippo. sin. lvij. ici. non præsumitur.

¶ IBI, nullo iure cogente. Ista regula de plano procedit quando nec ciuili nec naturali iure debitum sit, & idem habetur in l. donari. supra de dona. Et eodem modo habet locum regula † si tantum ciuiliter debitũ sit: quia illa 1
non est potens ad agendum cum effectu, nec ad retinendum: vt not. Ioã. And. & Abb. post alios in rub. de dona. & idem dicit glo. hic: quia tali casu tanquam indebitè solutum repetitur. l. si non sortem. §. indebitum. supra de condict. indeb. Secus si naturaliter debitum sit ex pacto: quia cum talis obligatio sit potẽs ad retinendum. l. Stichum. §. fideiussor accipi. supra de fideiuss. ideo videtur solutio debiti, & non donatio. l. hoc iure. §. penul. supra de dona.

Et

Et ita gl. hic dicit: quæ tamen cõcludit, secus esse in obli- A Antidora. Tetigi in trac. vsura. q. xxxj. in fi. C. M.
A gatione naturali ad antidora[a], quæ nõ excludit donatio nem. Et idem gl. expresse dicit in l. sed & lege. §. consuluit. ff. de peti. hære. & videtur sequi Bar. in l. j. col. ij. ff. de
2 dona. Abb. tamen in rub. de dona. dicit, † quòd donatio quæ fit causa remunerationis non est vera donatio. allegat Barto. in proœm. Digest. & ipse hoc sequitur: quia donatio propria est illa ad quem mouetur donãs ex liberalitate. l. j. ff. de donat. Et hoc non est in eo qui est obligatus ad antidora: quia potius videtur soluere debitum naturæ. ad hoc inducit l. Attilius. ff. de dona.

¶ Et secundùm prædicta dicendum est, q̃ illa verba, nullo iure agente, accipiantur propriè prout verba sonant. Tunc videtur quòd etiam obligatio naturalis tantùm non impediret donationem: quia talis obligagatio nõ producit actionẽ. l. iurisgentium. §. igitur nuda. de pact. & per consequens non cogitur inuitus soluere ille qui naturaliter obligatur.

¶ Non obstat tex. qui in contrarium allegatur in l. hoc iure. §. pen. ff. de do. quia ibi loquitur de eo qui in veritate numerauit pecuniã seruo: quo casu si restituatur sibi pecunia credita, non dicitur illam ex causa donationis recipere, quia recipit quod numerauit: secus videtur quando numeratio facta non fuisset: quia ex sola naturali etiam ex pacto non videtur impediri donatio ex quo talis obligatio non habet necessitatem soluendi: & verificatur quod dicitur hic, nullo iure cogente: & à fortiori id etiam dicendum in obligatione naturali ad antidora, quæ longè minoris est ponderis.

3 ¶ † Nõ obstat quod dicitur de liberalitate: quia satis dicitur exercere liberalitatem ille qui dat illud quod dare non cogitur, prout est in naturali obligatione.

¶ Non obstat l. Attilius regulus. quia ibi agitur de mercede præceptoris, quæ erat debita & poterat peti. l. j. §. ludi quoque literarij. de var. & extraord. cog. & ita dicit gl. in d. l. Attilius.

In l. Non videtur. Argumenta.

1 Amittere non potest quis, quod suum non fuit.
2 Amissio, priuatio quædam est habitum præsupponens.
3 Illegitimitas præcedens probatur per instrumentum legitimationis.
Filiatio probatur per instrumentum emancipationis.
4 Debitum fatetur is, per quem compensationis exceptio obijcitur.
5 Amitti impropriè potest res, quæ propria non fuit.
6 Veniam petens quando delictum fateri dicatur.

REGVLA LXXXVIII.

NON *uidetur rem amittere, cuius propria non fuit.*

1 ¶ Et amitti † non potest quod acquisitum non fuit. l. j. §. j. ff. quib. modis vsusfructus amit.

A Priuatio. Adde Soci. cõsil.clxiij. versi. secunda ratio. in ij.vo.& tex. in §.j.institit. de liberti. vbi Io. de Plat. tradit notabilem doctrinam quãdo priuatio ponitur à Legislatore & quãdo ab homine, quem videas.

¶ Et desijsse non dicitur quod non incipit. l. Titio vsusfructus.de conditio.& demonstrat. Amissio enim est † pri- 2
uatio[a] quæ præsupponit habitum. l. manumissiones.ff. A
de iusti,& iure.l.decem.de verb.oblig.c.ad dissoluendũ. de despon.impub.& non moritur qui non vixit.xxxij.q. ij.c.quòd verò.in c.sicut ex tuarum.de homic.cum simil. vt per glos.in d.ad dissoluendum.& in d.c.quod verò.& ideo dicitur:quod non est,rumpi non potest. l. nam & si sub conditione.§.si post.ff.de iniusto,rup. l.liberos.§.fin. de cap.dimi.Sic etiam dicitur , quòd qualitas non potest esse sine subiecto.l.eius qui in prouinciam.ff.si cer.pet. l. si seruum.in fi.ff.de act.empt.

¶ Et ex his confirmatur quod not.Bald.in l.ij.C. de iure annu.aur.dicens,quòd † per instrumentum legitimatio- 3
nis probatur quem non fuisse legitimum.

¶ Et per instrumentum emancipationis probatur filiationem & patriam potestatem præcessisse,vt not.Bal.in l.moucor.C.de ser.expor.& in l.fi.col.iij.C. de sent.pas. & qui agit pœnitentiam, videtur confiteri delictum : vt not.Bald.in c.literas.per glos.ibi in versicu.confessus.de præsum.cum sim.vt tradit ibi Feli.& prius Alex,in l.j.in prin.in ij.col.ff.de oper.no.nun.

¶ † Et qui opponit exceptionem compẽsationis , videtur 4
fateri debitum,vt not.Rom.in consi.lxxvij.pater reuerẽde.Et non priuatur successione qui non succedit; vt not. Aret.in consi.lxxxv.viso compromisso. in fi.

¶ † Et quantum ad text.hic,regula videtur procedere se- 5
cundùm proprietatem verborum:impropriè verò & largo modo etiam dicitur rem amittere cuius propria non fuit:vt gl.hic dicit,per l.si seruum.ff.ad leg.Aquil. vbi qs dicitur amisisse illud quod consequi non potuit. & in l. pupillorum.vbi gl.in verbo,amisisse,C.de admini.tuto. & adde gl.per illum tex.in c,consilia.xvij.dist.in princi. quæ dicit,quòd etiam quis perdere dicitur quod nunquã habuit.& idem gl.xxiij.dist.in c. quorundam. in verbo, amittit.& v.q.vj.in c.quia iusta.in verb.sacerdotis. xxiij. q.iiij.in c.Guilisarius.in verbo,sacerdotis.xxxiij. q. ij.in c.quòd verò.sic etiam largo modo actus nullus infirmatur.l.j.vbi gl.in ver.infirmatur.ff.de ferijs.& in l.ex empto.§.his qui vinũ.ff.de act.emp.& tex.in c.si quis presbyterorũ.de reb.eccles.non alien.ibi, viribus euacuetur, quãuis ab initio nullas habuerit.Et ista pendent ab illo

artic

articulo, quando sit ꝙ priuatio præsupponat habitum. de quo no. Bar. in l. decem. de ver. obli. Ang. Are. in §. seruus. insti. de cap. dimi. Et quando excipiens videatur fateri intentionem agentis, dixi in c. cum venerabilis. de except. Et ad prædicta facit gl. no. in c. exhibita de homi. in ver.
6 venia. quæ dicit † quòd petens veniam [a] non videtur fate-
A ri delictum. de quo in locis præallegatis.

A Veniã. Bal. l. ij. C. de inge. manum. Cepo. causa cri. cõsil. xxj. colũ. viij. Phil. Frã. c. licet. colũ. iij. de sent. exc. in vj. Cors. in reper. ver. absolutio. Feli. c. literas. col. iiij. de præsumpt. Ias. l. 1. col. ij. de ope. no. nun. l. decẽ. co. xxj. de ver. obli. C. M.

In l. Cum amplius. Argumenta.

1 Datio insolutum vitiatur facta pro maiori quantitate quàm debeatur, & nu. 2.

3 Datio in solutum vitiatur quando in summa debiti principalis erratur.

REGVLA LXXXIIII.

CVM *amplius solutum est quàm debeatur: cuius pars non inuenitur quæ repeti poßit, totum esse indebitum intelligitur manente pristina obligatione.*

1 ¶ NOTO regulã, ꝙ † res data in solutum pro maiori quantitate quàm esset debitum, in totum vitiatur datio insolutum. ad idem tex. in l. si non sortem. §. si centũ. ſ. de condic. indeb. vbi tex. rationem adducit, ne inuitus cogatur habere communionem.

¶ Et ibi Bar. hoc dicit esse notandũ pro dationibus insolutũ quę fiunt tota die: vt si in aliqua parte datio insolutũ sit plus debito, tota datio insolutũ vitiat. & sequit Bal. in l. certi cõdictio. §. qm̃. ver. secũdus si iudex. ſ. si cer. pe. Ful. in cõsil. cxxxvij. quia ex facto ius oritur. in primo dub. & in cõsi. clxxij. visis. col. ij. Ro. in cõsi. ccccl. presens dubitatio. in fi. & cõs. cccclilij. in re p̃nti. col. iij. ver. v. dicẽdũ est.
2 ¶ † Et ista cõclusio bñ ꝓcedit in decreto iudicis, ꝓut loqt
B tex. ĩ d. l. si nõ sortẽ. §. si centũ [b]. qa decretũ est indiuiduũ, ꝓut no. Bal. in l. certi cõdi. §. qm̃. ſ. si cer. pe. facit tex. in l. j. §. his verbis. ſ. ne vis fiat ei. & in l. hoc iudicio. ſ. fa. erc. ¶ Secus est in venditione facta à creditore de pignore cõuentionali virtute potestatis sibi datæ in instrumento: quia licet vendat rem valentem plus credito suo, vẽditio non retractatur, sed pretium quod excedit, debitori restituitur. l. si in aliquo. C. de distra. pign. l. quanuis. §. fi. ſ. de pign. act. & dato quòd etiam iudex tali casu consentiret, & decretũ interponeret, non dicitur pignus prætorium, sed cõuẽtionale: vt no. Bar. in l. creditores. in fi. C. de pig. & non habet locũ tex. in d. §. si centũ. & hic vt not. Aret.

B Centũ. vbi videas Ias. qui in omnibus cõcordat cum domi. Phil. hic.

in cõſi.diligẽtervíſis & intellectis.prout dixi in d.§.qm̃.
¶ †Secundo regula iſta locum habet quãdo erratum fuit 3
in ſumma debiti principalis: vt quia debitũ erat de triginta, & data fuit res inſolutum per quinquaginta vel quadraginta.Secus ſi erratum fuit in æſtimatione rei datæ inſolutum:vt quia pro vero debito de cẽtum data fuit res inſolutum quæ valebat centumquinquaginta: quia tunc datio inſolutum valet pro quantitate veri debiti,& reſiduum repetitur:vt not.Bal.per illum tex.in l.fi. C.de iur.dom.imp.in ij.col.verſi.item pignor.& not. Alexan. poſt Paul.de Caſt.in d.§.ſi centum.& idem Bal.in d.cap. frequenter.§.ſinautem.vt lit.non conteſt.Alexã.in l.j.§. pen.de verb.oblig.& Aret.ibi qui etiam ponit aliam limitationem ſ.dictam de pignore conuentionali.& alle. tex.in l.j.§.ſed ſi duæ.ff.quorum leg.
¶ Tertio limitatur qd' hic dicitur,& in d.§.ſi cẽtũ.vt per Bal.in l.ordo.circa fi.ver.quæro vtrũ.ſ.de exec. rei iudic.

In §.Is natura. Argumenta.

1 Obligatio naturalis de iuregentium eſſe dicitur.
2 Obligatio naturalis conſiderari poteſt duobus modis.
3 Ius gentium duobus modis accipitur.
4 Ius naturale diuerſa iuris ſpecies eſt à gentium iure.

I s *natura debet quem iuregentium dare oportet, cuius fidem ſequuti ſumus.*

¶NOTA † quòd naturalis obligatio eſt de iure gẽ- 1
tium [a],& ita iſtum tex.ad hoc alleg.Bar.in l.Stichum.§. A
naturalis.in fi.ſ.de ſol.& gl.ibi exponit:naturalis, id eſt de iure gentium.Et ad declarationem notandum eſt, ꝙ naturalis obligatio diſtinguitur, & duobus modis principaliter coſideratur. Similiter etiam ius gentium duobus modis accipitur.

¶ Circa primum,†de naturali obligatione illa conſidera 2
tur dupliciter.Primo pro illa naturali quæ oritur ex cõſenſu,& ex illa æquitate naturali quæ ſuadet vt promiſſa ſeruentur.in l.j.in prin.ſ.de conſti.pec.& iſta vinculo æquitatis quod inducitur, eadem æquitate ipſo iure diſſoluitur.l.Stichum.§.naturali.ſ.de ſolut.
¶ Et iſta cũ fundata ſit in cõſenſu naturali, etiã cũ ſeruis cõtrahitur.l.naturaliter.l.ſi id quod.ſ.de cõdi.indebit.l. hæres à debitore.§.ſeruo ſuo.ſ.de fideiuſ.& pari ratione, inter patrẽ & filiũ oritur iſta naturalis obligatio.l.frater à fra

A Gẽtium. Vide Iaſ.in prin. inſtitu. de act. colũ. ij. & in l. ex hoc iure. vbi poſt alios declarat bene quæ ſit obligatio naturalis. col.ix.in fi.verſi.in eadem gl. vbi in ſequentibus co.ponit xviij. effectus naturalis obligationis antidoralis.

à fratre.vbi gloss.& Barto.s.de condict.indeb.

¶ Secundo naturalis obligatio consideratur pro illo naturali instinctu,vt bene facienti bene faciamus:de quo loquitur tex.in l.sed & si lege.§.cōsuluit.s.pet.hæ. in l.si nō sortē.§.libertus.s.de cōdic.inde.in l.si nō remunerandi.§.inde Papinianus.in fi.s.manda.& not.per gl.in d.§.consuluit.& in c.j.viij.q.ij.in ver.cōpellitur.Et ista nō solum inter extraneos , sed etiam inter coniunctos contrahitur : vt not.Ang.per illum tex.in auth.de non eligendo secundo nub.col.j.Et de natura istius obligationis latius Bar.tradit in l.ex hoc iure.colum.iiij.de iustitia & iure.

3 ¶ †.Similiter ius gentiū consideratur dupliciter,secūdum Bar. in d.l.ex hoc iure.col.iij.& in l.si id quod.s.de cōdi. indeb. Nā quoddā est ius gentiū quod fuit eo ipso quod gentes esse ceperūt,naturali rōne inductū,absq; aliqua cōstitutione hominū,vt fidē & promissa seruare: & istud ius gentiū primæuū,ius naturale dicitur.c.ius naturale.j.dist. & in §.1.& §.singulorū.instit.de rerū diuisione.vbi expresse dicitur,quod

A ius naturale[a] appellatur ius gentiū:& intelligitur de illo iure gētiū primæuo,de quo dicitur in d.§.j.de rerū diui. Quoddā est ius gentiū secundariū, quo oēs gentes vtuntur ex cōstitutionibus eorū,nō secundū rationē naturalē,imò quandoq; cōtra:vt sunt bella,captiuitates , seruitutes,distinctiones dñiorum: de quo iure gentiū loquitur tex.in l.ex hoc iure.de iustit. & iur.in l.postliminiū.s.de captiuis.in prin.& ista distinctio cōmuniter approbatur : licet Aret.conetur illam impugnare.in l.j.in prin. de acq.pos.

¶ Et secundū istā distinctionē declaratur tex.in l.j.§.ius na

4 turale.& §.ius gentiū.s.de iustit.& iur.†vbi ius naturale & ius gentiū ponunt tanquā species diuersæ, quia ibi loquitur de iure gentiū secūdario. Eodē modo iste tex.debet declarari,dū inquit, quod iure gentiū obligatur ille cuius fidem sequuti sumus.& talis obligatio dicitur naturalis:nā de iure gentiū primæuo intelligitur quod in effectu dicitur ius naturale,vt s.dictū est.Et concludendū videtur quod illa naturalis obligatio quæ habetur ex cōsensu vel ex instinctu naturæ,vt bene facienti bene faciamus,est de iure gentiū primæuo.& ita tex.hic intelligitur: secus est in iure gētium secundario quod distinguitur à iure naturali, vt s.dixi.

[a] Ius naturale quot modis sumatur,vide Abbat.in capit.de consuetu. in j. colum.

In l. In ambiguis. Argumenta.

1 Doti in dubio fauendum est.

2 Fisco fauetur perinde,ac doti ipsi.

3 Sententia in dubio contra actorem, ferenda est.
4 Tempus probare debet, qui in illo se fundat.

REGVLA LXXXV.

IN *ambiguis, pro dotibus respondere melius est.*

¶ NOTA quòd † in dubio iudicandum est pro dote. ad idem tex. in l. in ambiguis. ff. de iure dot. facit tex. in l. si ego. §. si res. ff. de iure dot. & in l. fi. C. ad Vellei. in l. j. ff. solu. mat. & ibi hoc exemplificatur, secundũ Bar. post Dy. quòd si reperiantur duo instrumenta eodem die cõfecta, & alterum sit instrumentum dotis, debet iudicari quòd illud prius [a] confectũ fuerit: & pari ratione idem videtur dicendum existentibus paribus probationibus, iuxta no. in c. in nostra. de testibus. Et hoc etiã videtur habere locũ in muliere agente pro dote: quia fauor causæ præponderat fauori rei. c. fi. de re iudi. l. inter pares. ff. de re iudic. 1 A

¶ Et quod dicitur de dote, idem videtur in alijs causis fauorabilibus quæ doti æquiparantur. d. c. fi. de re iud. Et ideo in duobus instrumẽtis factis eodem die, presumitur prius factum illud quod respicit fauorem ecclesiæ: vt Roma. tradit in authen. similiter. in repet. in xiij. speciali in contractibus. Et idem in simili habetur de fisco. l. j. C. de iure fis. lib. x. Et in fisco not. Bal. in l. j. C. de hære. vel act. vend. col. fi. ver. item in dubio. † nam fiscus & causa dotis à pari procedunt. l. ij. vbi gloss. C. de iure fisc. & per glos. in l. dotis. C. de iure dot. 2

A Prius. Hæc est communis sententia oĩm, de qua ibi latissimè per Mod. præmaximè Iaso. qui ponit aliquas limitationes, & Soci. in j. colũ. & de alijs priuilegijs dotis, vide latissimè Bal. nouellum in suo tract. de dote, q ponit omnia priuilegia competentia constan. & so. mat.

¶ Non obstat text. in l. non puto. ff. de iure fisci. vbi dicitur, quòd in dubio iudicandum est contra fiscum.

¶ Et generaliter ille tex. intelligitur quocunq; modo dubiũ sit: vt not. Matthesil. in notab. lxxj. not. vnam regulã.

¶ Quia [b] respondet q ille tex. intelligit in fisco agẽte ex delicto alicuius ad pœnã: ideo in dubio fit interpretatio, vt pœna non habeat locũ. argu. l. si præsens. ff. de pœnis. & ita Cuma. dicit in l. j. ff. sol. mat. Nec obst. q iste intellectus videat restringere illũ tex. vt dicit Alex. in d. l. j. quia potest responderi q hoc cõsonat: qa ibi principaliter tractatur de bonis quæ propter delictũ ad fiscũ pertinent: vt colligitur in l. j. ff. de iure fisci. & tali casu loquitur d. l. nõ puto. & hoc sequit Ang. Aret. in §. fi. insti. quib. mod. test. infir. & not. Sali. in l. si debitor. C. de iure fisc. vel secundo ille text. intelligi põt qñ agitur de aliquo priuilegio fisci cõtra priuatum: nam in dubio debet iudicari quòd fiscus non sit priuilegiatus: quia vbi fiscus nõ habet priuilegiũ, B

B Quia. Deci. rub. de iudicijs. lect. ij col. viij. de probat. Ias. consili. xxxix. libr. j. C. M.

sequitur

sequitur ius cõmune.l.quod placuit.in fin.ff.de iure fisci. Vel tertio text.in d.l.nõ puto.intelligi potest secundum regulam in fisco agẽte:quia in dubio in fauorem rei pro-
3 nuntiandum.† Nam inter priuatos fertur in dubio sententia contra actorẽ.c.ex literis.de pręben.& in tali casu idem in fisco,quia in hoc nõ habet priuilegiũ.Sed tamen hoc non videtur verum : quia fauor causæ fiscalis sicut in alijs fauorabilibus pręponderat fauori rei.d.c.fi.de re iudic.& ideo respondetur, vt s̄.dictum est, & dixi in d.c.ex literis. & quod s̄. dictum est de instrumentis eodem die confectis,procedit quando in vtroque simpliciter dicitur de die:secus si magis specialiter in vno quã in altero tempus exprimatur:vt quia in vno dicitur de mẽse Maij simpliciter,in alio dicitur de mẽse Maij die xv.vel si in vtroque de eadem die dicitur,sed in altero etiam hora expri
A matur,nam etiam prioritas horæ [a] attenditur:vt no.per glo.in l.si ex pluribus.§.fi.in versi.die.de solut.Bald.in l. de rebus.C.de donat.ante nupt.Et ideo prior videtur, & potior illa pars dicitur,de cuius priori die vel hora apparet:vt not.Bal.post Cyn.in d.l.de rebus.vbi dicunt, quod quando vterque probat de eadem die , melior est conditio rei, nisi alter probet prioritatem horæ. Idem Ioann. de Platea in l.j.C.de iure fisc.& not.tradit Soci.in l.j.col. j.solu.matrimo.& refert Fely.in c.pastoralis. de rescript. qui tamen in contrarium adducit,quòd talis probatio horæ prioritatem non probat , neque ostendit:quia potuit esse prior alter qui simpliciter probat de eodem die , & sic potuit esse ante illam horã vel diem,si agatur de men
4 se.†Et ad hoc facit,quia ille qui fundat se in certo tempore,debet illud præcise probare.l.matrem.C.de probatio. Sed concordando opin.distingui ptest , quòd aut ille qui probat de eadem die reperitur in possesione, & non debet priuari,licet alter probet de certa hora diei:quia verũ est quòd non apparet præcise de prioritate actoris , ideo melior est conditio posidẽtis:aliàs secus,vt dixi in d.ca. pastoralis.& hoc idem videtur velle Bald.nouel.in tract. de dote.in ix.parte,in secundo priuilegio,in fin.

A Horæ.Bald. l. creditor . in prin. qui poti. in pig.hab.Soci.consil.lxvij. libr.iij.Corset. in repert.verb. instrumentum Ias.l.j.§. ij.col. j . s̄ . de eden. Hippol. Marsi. singula.cccxix. Deci . consilio ccccccclxxxix. colũ j . Matth. Pacus in tract. de manda.par. vj. Sed non est simpliciter verum,vt per Felynum in dicto cap.pastoralis. Alcia. tract.de præsump. reg. iij . præsumpt. xliij.in fi.C.M.

In §.Non est nouum.Argumenta.

1 Constituta legitimè durant superueniẽte casu, à quo initium habere non potuerunt.
2 Actus perfectus nõ vitiatur per id,à quo incipere nõ potuit.
3 Causa finalis actus deficiens,vitiat actum.
4 Pacta plurima valere dicuntur,quæ fieri prohibentur.

5 Prælati non debent delegationes à iudicibus secularibus suscipere.
6 Notarius non matriculatus, si rogatur, instrumentum fecerit non reijcietur.
7 Probatio facta per testes parte non opponente valet, statuto contrario non obstante.
8 Excommunicatus in iudicio esse prohibitus, iudicium validum accipere potest, si non opponatur.
Iudicium cum milite valet, si non sit oppositum quòd in iudicio esse non possit.
9 Iudicium criminale valet cũ procuratore, si nõ opponatur.
Processus in possessorio valet admissa exceptione defectus proprietatis.
10 Exceptiones aut probationes non admittuntur contra sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam.
11 Renuntiari potest fauori suo in annullatione actus.
Actus est nullus, qui per legem alio fauore, quàm partis est annullatus.
12 Factum aliquando facilius destruitur, quã fieri impediatur.

NON *est nouum, ut quæ semel utiliter constituta sunt, durent: licet ille casus extiterit, à quo initium capere non potuerunt.*

¶ NOTO † regulam, ꝙ ea quæ semel vtiliter & legitimè constituta sunt, durent, licet superueniat casus à quo initium habere non possunt. ad idem est regula, factum legitimè. eod. titul. in vj. Et hoc exẽplificari potest in l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. in l. j. §. casum. ff. de postulando. in l. is cui. ff. de testam. Et ideo facilius quis repellitur ab obtinendo, quàm ab obtento. c. super his. de accusat. & glo. hic dicit, quòd multa impediunt ordinandum quæ non impediunt ordinatum. 1

¶ † Et ista regula procedit quando actus fuit perfectus[a] & consummatus, vt hic cum similibus prælleg. secus est si actus non esset consummatus: quia tũc destruitur quãdo deuenit ad casum à quo inchoari nõ potest. l. pluribus §. & si placeat. de verb. obl. in l. inter stipulantem. §. sacrã. & in l. existimo. eo. tit. & in l. si metallum. §. si seruo alieno. ff. de his quæ pro nõ scriptis. in l. pro parte. ff. de serui. in l. post finitã. ff. de suspec. tut. in l. si sub vna. §. si quis via. de verbo. oblig. & hoc vltimum verum est: nisi casus superueniens tenderet ad eandem finem[b]: quia tunc actus quanuis non fuerit consummatus, non vitiatur, licet ad eum casum deuenerit à quo incipere non potest. exemplum est in §. econtrario. ver. quòd si viuo. instit. de legatis. 2 A B

A Perfectus. Idem Dy. in d. regula, factum vers. sed dicendum est. & Philipp. Franc. in princ. & Dy. in reg. j. eo. tit. in ver. quinto quæri potest. & ibi Ancha. ij. colũ. Bald. Alberi. & Moder. in l. patre furioso. de his qui sunt sui & ibi Iason iij. colum.

B Finem. Idem Dyn. vbi. ff. & Imo. in l. pe. §. & si placet. ij. col. in princ. & Barto. etiam in prin. & Fab. & Aret. in §. econtrario. hic allegato. Bal. & Salice. in l. Gaudentius. de contrahend. empt. Hiero. Chuc.

tis.in l.verbis legatis.in fi.ſ.ad leg.Fal.& bonus tex.in l. ſciendũ.§.fi.ſ.qui ſatiſd.cog. ¶ Secundo,regula limitatur
3 nõ habere locum,† qñ res deuenit ad talem caſum ꝙ cauſa finalis deficeret:vt no.Bar.per illum tex.in l.Vranius. §.ſed cũ duo.in fi.vbi,&quẽadmodũ incipere aliàs nõ poſſunt,ita nec remaneãt.& Bar.ibi col.j. ſ. de fideiuſ. & de his latè tradit Bar.ĩ d.l.plurib⁹.§.& ſi placeat. de ver.ob. ¶ Et quia regula hic loquitur qñ aliquid vtiliter & legitimè factum eſt,ampliatur ꝙ etiam quãdoq; illud quod legitimè factum nõ ſit, quia contra prohibitionem iuris,
4 tamen valet : quia † multa prohibentur fieri,quæ tamen
A facta [a] tenent.l.ij. biduũ.ſ. quando appellandum ſit.vbi ſententia prohibetur ferri ſub conditione:lata tamen tenet,quia lex vlterius procedit ita diſponendo:vt not.Bar. ibi & in l.nõ dubium.C.de legibus.colũ.iij.& eſt text.in c.ad apoſtolicam. de regularibus facit tex.in l.relegatorum.§.ad tempus.ſ.de interdict.& releg.cum ſimilib.ibi allegatis in gloſſ.& in l.j.§.j.ſ.de ferijs.

A **Facta.Vide latè Iaſ. in d.l. patre furioſo. col.iiij.in fin.& ibi Bald. & Alberic. qui ponunt plura brocardica.**

¶ Et hoc in pluribus caſibus vtiliter exẽplificari põt:nam ſi actus ſit prohibitus propter honeſtatẽ, nõ obſtãte prohibitione actus tenet:vt not.Federi. in conſil.ccxciij. factum tale eſt. colum. fina. vbi concludit,quòd executio teſtamenti facta per Guardianum ſancti Franciſci valet, licet ſi prohibita.clemen.exiui.de verb.ſignifi.
5 ¶ Et idem eſt † in prælatis qui prohibentur delegationes à iudicibus ſecularibus ſuſcipere.xj.q.j.in cap.te quidem. ſi tamen ſuſcipiant, valet iudicium :quia illa prohibitio eſt facta propter honeſtatem:vt not.Albe.poſt alios in c. ij.de iudi.& dixi ibi. Sic etiam in clerico, qui licet notarius ſit, prohibetur inſtrumenta conficere.c.ſicut. ne clerici vel mona.ſi tamen rogatus facit inſtrumẽtum,valet: vt not.Ioan.Andr.in d.c.ſicut.vbi Abb. poſt alios.& not. Barto.in l.vniuerſos.C. de decur.lib.x.Angel.in l.ſi quis decurioni.C.de falſis.cum ſim.vt tradit Alex. in l.prætor ait.§.is etiam.ſ.di eden.& idem Ro.in conſil.cccci x.quo ad primum.in ſecundo dubio.¶ Et an idem ſit in monacho & religioſo.late dixi in c.decernimus. col.x. de iudi.
6 ¶ Sic etiam dicit Angel.in dicta l.vniuerſos.quòd † ſi notarius non matriculatus in loco prohibitus ſit inſtrumenta conficere:ſi tamen rogatu confecerit,inſtrumẽtum valet & hoc intelligitur niſi ſtatutum vlterius procederet annullando inſtrumentum:vt idem Ang.tradit in conſi. cxliiij.

cxliiij.visis processibus.colum.j.¶ Et in simili† si à statuto prohibeatur 7
probatio fieri per testes:si tamen facta sit parte non opponente,valet:vt
not.Bal.in l.certi condictio.§.quoniam.circa fin.in versi. sed ponamus.
ff.si cert.pet.& sequitur Alex.ibi,& Bartho.Veron.qui plura similia adducit in cautela.cclv.dubitari potest.¶† Et in simili idem est in excom 8
municato qui prohibetur esse in iudicio.c.intelleximus.de iud.Et tamẽ valet iudicium si non opponatur.ca.j.§. si verò.de excep.in vj.not.Abb. post alios in d.c.intelleximus.cum sim.vt dixi ibi.& facit tex.in l.filiusfamiliâs.§.veterani.ff.de procur.vbi prohibetur miles esse in iudicio:& tamen si non opponatur,valet iudicium.idem in iuramento calumniæ. c.j.C.de iur.calum.in vj. not.in l.iij.§. sed quia veremur.C. de iur.calũ.
¶† Et idem in procuratore qui prohibetur in causa criminali interueni 9
re:& tamen illo interueniente si non opponatur,valet iudicium:vt not. per gl.in c.j.in ver.criminalis.de iudi.in vj. & in l. quanuis indubitati. C.de adult.in versi.pręsentiam.& ista est communis opi.vt not. Bal.dicit in l.ita demum.colum.ij.C.de procura.cum simil.vt tradit Felyn.in c.meminimus.colum.penul.de accusa.& idem sequitur Roma.in consil. ccxv.duo sunt.& ibi alia similia adducit.¶ Et simile est in iudicio possessorio si admittatur exceptio defectus proprietatis quę nõ debuit admitti:valet tamen processus parte nõ opponente:vt not.Bart.in l.naturaliter.§.nihil commune.in penul.char.in ver.secundo quęro vtrum.de acquir.posses.& in l.si quis à se fundum.C. vnde vi.& text.in c.j. de restit.
spol.¶† Similiter contra sententiam quæ transiuit in rem iudicatam ex 10
ceptiones vel probationes admitti nõ debent: quia res iudicata pro veritate habetur.l.res iudicata.ff.eo.Si tamen probationes factę & admissæ sint parte nõ opponente,valent:& si apparet de iniquitate sententię, debet reuocari:vt not.Innoc.in c.cum dilecta.de rescript. in c.cum Bertoldus.de re iudi.Ant.de But.in c.quoniam contra.colum.fin.& in consil.xxvij.visis.col.iij.cum simil.vt tradit Alexand. in l.iudex postquàm. de re iudic.in versi.sexto fallit.idem Alex.in consi.lxxvij.in causa & lite.col.fin.lib.ij.& in consi.ccxij.viso.in prin.eod.lib.ij.& Abb.in consi. lxxxix.in quæstione.col.iij.lib.j.Rom.in consi.clxxiiij.amplissime doctor.in fi.& Aret.in consi.lxxiij.diligenter.col.ij.

¶ Et prædictæ decisiones & similes vidẽtur procedere quãdo iura vlterius procedũt ita disponendo,vt ff.dictũ est: vel quando agitur de exceptionibus dilatorijs quę post litẽ contest.apponi nõ possunt.l.ita demũ. C.de procur.& in c.pastoralis.de except.vel quando tractatur de fauore eius qui nõ opposuit exceptionẽ quæ sibi cõpetebat: quo casu tacẽdo videtur renũtiare fauori suo cui regulariter qs renũtiare põt.c.ad apostolicã.de regularibus.l.pe.C.de pact.†Et etiã si actus annulletur,in fauo- 11
rem partis renuntiari potest:vt per gl.in l.eleganter. in prin.ff.de dolo. vbi Bar.cum sim.vt tradit Alex.in l.iurisgentium.§.prætor ait.in prin.
ff.de

ſ.de pact.& facit tex.in c.dilecto.vbi Abb.de præben.

¶ Secus videtur ſi lex annullaret actum alio reſpectu quàm propter fauorem partis,& validitati reſiſteret:quia tunc actus eſſet omnino nullus.vt not.per gloſ.per illum tex.in l.à diuo Pio.ſ.de ritu nupt. cum ſi. vt Alex.dicit in d.§.ait prætor.Et tali caſu ſupradicta non haberent locum.& iſtam declarationem tradit Paul.de Caſtr. in conſil. ccxvj. circa primum quæſitum.in prin.vbi declarando l.j.§.j.ſ.de ferijs.dicit, quòd quando geſta tempore feriato ſunt nulla ipſo iure,talibus ferijs renunciari non poteſt:quia ſi poſſet renunciari,geſta contra præſentem & nõ opponentem exceptionem,non eſſent nulla,ſed valerent.l.j.§.j. de fer. Et ſic talibus queſtionibus ſupradictis vis tota videtur conſiſtere,an renunciari poſsit,vel non.

12 ¶ Et ad regulam hic adde, † quòd quandoq; econtra facilius deſtruitur quod factum eſt,quàm quod de nouo fieri impediatur.l.non diſtinguemus.§.ſacerdotio.ſ.de arbi.& plura alia exempla ibi habentur.

¶ Sed hoc facit diuerſitas rationis:nam in §.ſacerdotio.ſoluitur cõpromiſſum:quia veriſimiliter in tali dignitate noluiſſet tractare negotia ſecularia,meritò datur illi facultas abſtinẽdi,& ſoluitur cõpromiſſum: quæ ratio ceſſat qñ illo exiſtente in ſacerdotio factũ ſit in eum cõpromiſſum.& facit qđ gl.hic dicit de aſsignatione liberti.

In §.Quoties.Argumenta.

1 Regulæ iuris ex cauſa iuſta negliguntur.
2 Pupillus homicidium committens non decapitatur.
3 Magiſtratus licitè poteſt legem tranſgredi metu periculi aut ſcandali.
4 Iurãs ſtatuta ſe ſeruaturum,iuſta cauſa poteſt ea negligere.

QVOTIES *æquitatem deſiderij naturalis ratio,aut dubitatio iuris moratur:iuſtis decretis res temperanda eſt.*

¶ GLOS.exẽplificat iſtũ §.pluribus modis.Et primũ exemplum de l.interdum.de ver.oblig.nõ bene adaptatur:quia actio ibi non eſt nata,prout expreſsè ibi colligitur.Cuius cõtrarium videtur præſupponere gl.hic.Et vltra gl.exẽplificari poteſt per tex.in l.qui cũ hereditate.ſ. de act.& oblig.& in l.ij.ſ.de except.rei iud.vbi excluſus à iure qđ tertio cõpetebat,illo iure ceſſante admittitur. & videtur etiã poſſe exẽplificari iſte tex. ex eo quod dici
1 ſolet,† quod ex cauſa à regulis [a] iuris cõmunis receditur,vt
A eſt dictum Inn.in c.j.de conſti.in gl.vlti.& per illud dictum Bal.in l.& ſi ſeuerior.col.ij.C.ex quib.cauſ. infam.
2 irro.in ver.ex prædictis.† q; ſi pupillus cõmittat homicidium,licet ſit doli capax,non tamen debet decapitari.

A Regulis.nã ꝓpter enormitatẽ delicti licitũ eſt iura trãſgredi. de quo ꝑ Hip.de Mar. in l.j.in ix.col. & in l. vnus.§. cogniturum.in xiiij.colũ.ſ. de quæſt. vbi per duas col.plura dicta doctorũ in hac materia cumulauit. Et Iaſon. qui per alias duas col. plura dicit in l.j.C.de preci. imper.offer.& per eundẽ Hip pol.in ſing. ccxliiij. incip. tu ſcis. Item propter ſcãdalum receditur à re

Et

gulis iuris, vt p d.Phil. in consil. clj. incipiẽ. maximi ponderis. col. iiij. versi. nam ratione scandali.

A Infert. vide eũdem d.Phil. in c. de causis. de offi. deleg. in ij. col. in v. notabili.

¶ Et per illud dictum Inn. infert [a] Bal. in l. si quis filio. §. illa autem. in fi. ff. de iniusto, rupto. † quòd propter metũ periculi vel scandali, interdum permittitur magistratibus legem transgredi. & idem Bal. in l. obseruari. §. proficisci. in xj. q. ff. de offi. procons. & facit tex. not. in l. si hominem. ff. man. & ibi Bar. & in notabili casu tradit Fe. de Anch. in consi. lxxxiij. prima facie. & Rom. in consi. cccc xxviij. in terminis. in fi. cum si. vt tradit idẽ Roma. in l. si verò. §. de viro. in xlvj. fallen. ff. solu. mat. & latè congerit Feli. in c. j. in iiij. char. de consti. & no. etiam Bal. in l. clari. C. de fideic. † vbi inquit, ꝙ ille qui iurauit statuta obseruare, intelligitur nisi iusta causa superueniat: quia in iuramento semper intelligitur clausula, rebus sic stantibus. l. quod Seruius. ff. de condict. ob caus. Et quia quæ de nouo emergunt nouo indigent auxilio. l. de ætate. §. ex causa. ff. de interrog. act. & facit tex. in l. fi. §. qui satisda. cog. & no. Bar. in l. ambitiosa. col. iij. ff. de decret. ab ordin. facien. & ad idem facit tex. in c. fi. de transac. & ibi Abb. in ij. nota. cum sim. vt Alex. scribit. in l. nemo potest. col. j. de leg. j.

A 3

4

In l. Non solet. Argumenta.

1 Contestatio litis non reddit deteriorem conditionem contestantis.
2 Actor variare nequit lite contestata.

REGVLA LXXXVI.

NON *solet deterior conditio fieri eorum qui litem contestati sunt, quàm si non essent, sed plerunque melior.*

¶ NOTO † quòd per litis contestationem non fit deterior condi- 1
tio eius qui litem contestatur, sed plerunque melior. & idem not. Bart. per illum textum in l. j. C. de iudic. & ad idem text. in l. aliam. ff. de nouatio. facit tex. in leg. si pluribus. §. fina. de leg. j. in l. si Titius. de verbo. oblig. in l. si insulam. eodem titu. in l. lite. ff. de vsur. & ratio huius regulæ videtur, quia iudicium introductum est in fauorem actoris, vt consequatur quod sibi debetur. instit. de oblig. in princip. vnde quod in fauorem introductum est, non debet retorqueri in odium. l. quod fauore. C. de legibus. & hoc est quod dicit text. hic in leg. sequenti. ibi, nemo enim prosequendo &c. Et regula procedit plerunque prout tex. dicit, quia quandoque conditio actoris est deterior per litis contestatio-
nem. † nam post litem contestatam actor variare non potest. l. si quis sti 2
pulatus sit Stichum. de verbo. obligatio. nam per litis contestationem quasi contrahitur. l. iij. §. idem scribit. ff. de pecul. ideo variatio non admittitur. l. sicut. C. de actio. & obli. & in isto casu non efficitur deterior conditio actoris per litis contestationem, sed per electionem prius factam ab ipso actore à qua postea lite contestata recedere non potest.

In l. Nulla intelligitur. Argumenta.

1 Petitio nulla est, vbi nulla mora.
2 Morosus non dicitur, qui legitima exceptione se tuetur.
3 Morosus non censetur, cui dilatio à lege tribuitur.
4 Pœna non debetur, vbi nulla mora contrahitur.

REGVLA LXXXVIII.

NVLLA *intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est.*

¶ EXEMPLVM est in l. si pupillus. de ver. oblig.
1 vbi idem dicitur, ꝙ† non est petitio vbi non est mora: & no. gl. hic. & adde tex. in l. lecta. ver. dicebam. ff. si cer. pet.
2 & ibi Bar. dicit, †ꝙ non dicitur in mora qui potest se le-
A gitima exceptione tueri.[a] & idem Bar. per illum tex. l. si pactus. ff. de pac. & no. Bal. in l. si constat. col. ij. C. de compens. & est reg. eo. ti. quæ hoc dicit in reg. non est in mo-
3 ra. eo. ti. in vj. † vnde qui habet dilationem à lege, non est in mora: vt no. per gl. in l. si cum exceptione. §. quatenus. in ver. tripli. ff. quod met. cau. & facit reg. qui sine dolo. ff. eod. & quod ibi dixi. & not. Ro. in consi. ccxliiij. pro euidentia. col. ij. Et ista regula intelligitur, quòd nulla mora est quæ inducatur. Sed ista quæ prius inducta erat bene conseruatur, quia dilatio non debet lucrum producere, vt dicit tex. no. in l. in fideicommissi. in prin. ff. de vsur. vbi gl. ponit casum. Et cum secundum regulam nulla sit
B mora vbi non est petitio, infertur[b] ꝙ pœna cõmitti non
4 potest: † quia absque mora pœna non debetur: vt no. Bar. in l. si pœnæ. ff. de neg. gest. Et hoc verum est quando pœna ratione moræ committi debet: secus si ex conditionis euentu: quia tunc absque mora committitur. l. pacto quo pœnam. C. de pact. & in l. nuda. C. de contrahen. & com-
C mitten. stipul.[c]

A Tueri. Nã q pôt exceptiõe repelli, dicitur obligat⁹ ad nõ petendũ, ita gl. & Bal. & Imol. in l. Mæuia. §. fundus. ff. solu. matri.

B Infert. Bal. cõ. cclxxiiij. li. j. Ale. cõ. cxxxij. lib. vij. Deci. cõsi. ccccclxvj. Et ꝙ iusta causa à mora excuset. Curt. Iun. cõsi. xxviij. nu. 19. fac. no. ff. eo. l. qui cum alio. C.M.

C Stipul. quæ nil faciũt, quia ibi nõ ex cõditiõis euẽtu, sed ex mora: debuit aũt allegare l. 1 illa. l. hoc iure. de ver. obli. ꝗ citat Bart. in l. si duo. §. si. de const. pecu. C.M.

REGVLA LXXXIX.

QVANDIV *posit ualere testamentum: tandiu legitimus hæres non admittitur.*

¶ ISTA regula etiam habetur in l. quandiu. ff. de acqui. hære. in l. antequam. C. commu. de succes. & in l. ex testamento. C. vnde liberi.

¶ Et limitatur non habere locum in duobus casibus.

¶ Primus est, propter voluntatẽ testatoris: vt not. Bar. per illum tex. in l. si quis hæres institutus. ff. de hære. insti.

¶ Secundus casus est in l. hac consultissima. §. si autem.

C. de

C.de testam.vbi Alex.in ij.no.dicit, quod ibi causa intestati prævalet testamento.

In l. In omnibus. Argumenta.

1 Interpretatio benignior semper capienda est.
2 Aequitas modum interpretandi leges,& statuta,ac etiam pacta,præbet.
3 Aequitas inter mercatores est attendenda.
4 Aquitas rigori ferè in omnibus est præferenda.
Commissum alicui simpliciter,secundum æquitatem regulari debet.
5 Aequitas quandoq; à regulis iuris recedere suadet.
6 Solennitates iuris & vsitatus modus æquitate suadente omittuntur quandoque.
7 Iudex æquitatem præ oculis semper habere debet.
8 Aequitas naturalis meritò attēdit,vbi ius deficere inuenitur.
9 Aequitatem rigori debere præferri, qualiter intelligendum & nume.sequen.
12 Lex posterior quando priorem corrigat.
13 Opinio vltima rigorē continens,non est primæ præferenda.

REGVLA XC.

IN *omnibus quidem maximè tamen in iure, æquitas spectanda est.*

¶ IN omnibus enim spectanda est æquitas:quia † semper benignior interpretatio fieri debet : vt in regu.semper in dubijs.§.eo.Et maximè in iure:quia æquitas præfertur rigori.l.placuit.[a] C.de iudic.& in l.si tibi.§.si cert. pet.in c.fi.de transact. 1 A

A Placuit.Vbi vide Ias.q concord. in multis cū do.Phi.hic, & in l. cū stipulati sumus. §.sequit. de verb. obli.§.col.ij.in iiij.not.Cañ.latissimè in c. fi. de trāsa.Fel.in c.ex parte.in j. col.de of.dele.

¶ Et no.Bal.per illum tex.in l.ij.in j.no.C.de rescin.ven.
¶ Vnde quid liceat secundum æquitatem inspicitur in c. magnæ.de voto.Et per semitam æquitatis procedendum est:vt dixit tex.in c.quærenti.de offi.leg.
¶ Et res ad æquitatem redigitur.l.j.in fi.C.de interdic.
¶ † Et æquitas est modus interpretandi leges & pacta: vt dicit Bal.in l.si defunctus.C.de suis & legi.col. fi.in vers. & noto quòd æquitas.& ibi in prin. dicit,quòd statuta recipiunt interpretationem æquitatis. 2
¶ † Et ista æquitas præcipuè in curia[b] mercatorū attenditur:vt no.Bar.in l.quintus.in fi.in l.fideiussor.§.quędam. §.mand.Bal.in l.si pro ea.col.fi.C.mand.Sali.in l.placuit. C.de iud.& Ale.ibi,& in cōs.xlj.viso pūcto.col.ij.lib.iij. Ro.in cōs.cxciij.negari nō pōt.in prin.in cōs.xciiij.visis. col.j.idem Imo.in cōsi.cxlj.visis statutis.in consi.cxvj.in causa 3 B

B Curia.Alex. cō.lxxx.nu.12. lib.v.vbi dixi. Dec.l si tibi pecuniā.si cer.peta.C.M.

causa Nannis.col.ij.in versi.item quia hic sumus.& dicit Bal.in l.si pro ea.quòd reijciuntur solennitates quæ non tangunt veritatem negotij.& not.Angel.in consil.ccxix. punctus.in prin.

4 ¶ † Et quia æquitas præfertur rigori,[a] vt dictum est,si di-
A catur,ista lex de æquitate loquitur,illa de rigore : perin-
B de est ac si dicatur,ista corrigit illam.ita dicit glo.[b] not. in l.cotem ferro.§.fi.de publi.

¶ Et si aliquid cõmittatur alicui simpliciter,videtur com mitti æquitas quæ præualet:vt no.Bal.in l.ædem.col.iij. ver.sed nunquid pro vno nummo.in fi.C.locati.

5 ¶ Et adeò attenditur æquitas, quod sæpenumero † propter æquitatem receditur à regulis iuris communis.l.si me & Titium.in fi.ff.si cer.pet.l.si quis mancipijs.§. fi.de instit. & quod not.Bal.in l.ij.in fi.C.quod met.caus.Et propter æquitatem receditur à verbis testatoris.l.qui filium.§.fi. supra ad Trebel.

6 ¶ † Et propter æquitatem receditur à solennitatibus iuris.l.diuus.ff.de resti.in integ.

¶ Et propter æquitatem receditur ab eo quod vsitatũ est, l.imperatores.in fi.ff.de app.& ideo lex erubescit statuere contra æquitatem.l.si quis in suo.§.legis. C.de inoffi. test.l.fi.§.cum autem.C.de fur.

¶ Et regula propter æquitatem limitatur:vt not.per illũ tex.in auth.vt sine prohi.ma.in prin.in ver.existimam⁹.

¶ Et æquitas exceptionis remouet actionem.l.qui æquitate.ff.de doli excep.& in l.iij.C.de bo.auth.iud.poss.

7 ¶ Et per supradicta dicitur, † quod prætor & iudex[c] semper
C debet habere æquitatem ante oculos.l. quod si Ephesi.ff. de eo quod cer.lo.c.j.iiij.q.& no.in l.inter filios. vbi glo. C.famil.ercisc.

¶ Et hoc intelligitur de æquitate quæ informata sit à iure:vt no.Abb.in c.ex parte.el ij.in iij.no.de offi.dele.

¶ Et Moderni sequuntur in d.l.quod si Ephesi. Sed, vt dixi d.c.ex parte.ille tex.parum facit:qui loquitur de æquitate iuris, ibi : iuris æquitate.vnde illa verba æquipollent, ac si dicatur de iure:quia ius est bonum & æquum.l.si me & Titium.ff.si cer.pe.l.j.in prin.ff.de iust.& iur.

¶ Sed tex.in d.l.quod si Ephesi.non loquitur de æquitate iu-
8 ris,sed de æquitate simpliciter: quo casu † æquitas dicitur naturalis iustitiæ,& cõsideratur vbi ius deficit:vt no.Bal. in c.pastoralis.in fi.de cau.pos.& propr.& probatur in d.

A Rigori. Rigor iuris qualiter ĩtelligatur, vide Barba. in c.si cleric⁹ laicũ.de fo. cõpe. iij.col.in prin. & do. Phil. in c.si duobus. de app. col.ij.ver si.vlt.not.

B Gl.Adde gl. in l.ait prætor. §. si debitorẽ. de his quæ in frau.cre. Can. in c.fi.de trans ac. vbi Abb.fi. col.Fel.in c.ij. de re iudica. in prin. Domi.in cap.disciplina. xlv. dist. & ibi Alex.in ij.col.

C Iudex.Quæ sit æquitas quã debet iudex habere præ oculis,vide Arch.ĩ c.j.de cõfes. li. vj.& æquitas quo tuplex sit,vide Barb.in c. quæ rẽti.de of. del. col. pe. & in c. cũ cãm. de iur. calũ.col.viij.& do.Phil.in d.c. ex parte.H.C.

c.fi.de transa.vbi dicitur, quòd quãdo ius deficit, proceditur seruata æquitate,& in l.ij.§.itẽ Varus.in fin.de aqua plu. ar.ibi,æquitas suggerit.& si scripto iure deficiamus,ergo talis æquitas nõ potest informari à iure quod nõ reperit.

¶ Pro dicto tamen Abb.videtur text.in authen.iusiuran. quod præst.ab his.§.pe.vbi iudices iurant seruare æquitatem:& sic de æquitate simpliciter dicitur, ibi: omnem æquitatem seruabo.& tamen intelligitur de æquitate in formata à iure:quia iudices tenent iura obseruare:vt habetur insti.de offi.iud.in prin.

¶ Sed ad illum tex.respondetur,quòd loquitur in arbitrarijs in quibus præcipuè æquitas attenditur. & ita illum tex.declarat Imo.in c.fi.de transact. Et hoc satis colligitur ex illo tex.dum dicitur,quòd seruabit æquitatem,secundum quod iustum sibi visum fuerit.

¶ Et quantum ad regulam hic quæ dicit, † quòd æquitas 9
præfertur [a] rigori:primo regula intelligitur quãdo æqui A
tas sit scripta:secus si scripta non sit:quia tunc rigor scriptus præfertur æquitati non scriptæ:vt not.per gloss.vbi Bart.& Sali.per illum tex.in l.j.ſ.de legib.& idem glos. in l.placuit.vbi Bal.& Sali.ſ.de iud.per l.prospexit.ff.qui & à quibus.& not.per glos.in c.fi.de transac.vbi Abb. & Imo.post alios.

¶ † Secundo regula procedit in æquitate scripta in specie. 10
Secus si esset scripta in genere:quia rigor scriptus in specie,illi præfertur:vt no.Cy.Bal. Ange.& Sali.in d.l.placuit.per l.nam hoc à natura.ff.de condic.indeb.iuxta l.j. ff.de vsuca.& no.Imo.& Abb. in d.c.fi. ad hoc facit, quia species derogat generi.in reg.in toto.ſ.eo.

¶ Tertio & vltimo † regula intelligitur, quando æquitas 11
est scripta post rigorem:secus si rigor scriptus sit post æquitatem:quia tunc rigor attenditur.glos.no. in c. extirpandæ.§.quia verò.in glo.pe.in fi.vbi Imo.col.v.de præben.Alex.& Mod.in d.l.placuit.de iudic.

¶ Sed vide Abba.in d.cap.fina.§.quia verò.colum.vij.qui videtur reprobare illam glos.& contrarium expresse tenet Dominic.in cap. disciplina. xlv. distinct. & refert & sequitur Felin.in cap.ij.de re iudica.Non obst.quòd † lex 12
posterior [b] corrigat priorem. cap.j.de constitu.in sexto. B
quia verum est quando directo contrariatur: sed rigor & æquitas non sunt directo contraria : quia æquitas temperat rigorem.† & ad hoc facit : quia si plures opiniones 13
sunt

A Præfert. Vide Frã.Cur.cõsi.liiij.ij.co.inci. sæpe & frequẽter. & Dy. & eius addi. in reg. possessor. isto tit.li.vj.in ver.iij.opponitur.&c.Ias.ĩ l. si tibi.ff.si cer. pe.Car.in c.fi. de cõsue.& ĩ c. j.de alie.iudic. mut.H.C.

B Posterior. Idẽ in statutis, & cõsuetudinibus,& in rescriptis,& in cõtractibus,& in pactis, & vltimis volũtatibus, & legatis, codicillis, & sentẽtijs ĩterlocutorijs, & in cõstitutionibus ꝓcuratorum, & in iuramẽtis,& in mora & fama,& in opinionibus,& in violentijs,& omnia ista ponit Ias.ĩ l. si qs ante.in iij.col. in ver.not. primo.ſ.de acqui. poss.H.C.

sunt relatæ, & vltima continet rigorem, non videtur re-
A cessum à prima quæ habet æquitatē: vt not. tradit Arc.[a] in consil. clxiij. diligenter & maturè. col. vij. per gl. in l. si cum exceptione. §. sed & si quis. ſ. quod met. cauſ.

A Aret. Quem sequitur Iaſ. in l. si tibi. ff. si cer. pet. col. iij. ver. quinto no.

In l. Quoties. Argumenta.

1 Adire non prohibetur quandoq;, qui repudiauit.
2 Repudiatio quando ad omnia iura ad hæreditatem pertinētia extendatur.
3 Acceptilatio simpliciter facta, ad omnes stipulationes præcedentes est porrigenda.
4 Iure vno sublato, quando tollatur aliud, & quando non.
5 Iuri futuro non facilè potest renuntiari.
6 Filia renūtians hæreditati paternę, fratri poterit succedere.
7 Hæreditas patris adita per filium, desinit esse patris.

REGVLA XCI.

QVOTIES *duplici iure defertur alicui successio: repudiato nouo iure quod antè defertur, supererit uetus.*

¶ REGVLA loquitur in succeſsione quæ alicui duplici iure defertur. Et regula poteſt dupliciter intelligi. Primo, quando eodem tempore defertur. Secundo, quando succeſsiuè competeret: & vtroq; casu videtur regula habere locum.

¶ Circa primum, quando eodem tempore defertur, regula exemplificatur: vt per glo. in l. suum. C. de iure delibe.
1 † vbi vocatur ad eandem succeſsionē de iure ciuili & prętorio, si bonorum poſſeſsionem repudiauit, nō prohibe-
B tur adire. & ad hoc eſt regula generalis quā facit Bart.[b] per illum tex. in l. si dominus. ſ. de ser. vrba. præd. vbi inquit, quod quando vni competunt plura iura, si vnum remittit, aliud remanere intelligitur. facit tex. in l. si prius. in princ. ſ. de aqua plu. arcen. & no. quæſt. tradit Bal. in l. ij. in quæſt. viij. C. de reſcin. vend.

B Bart. & Iaſ. in l. nec is. §. j. in l. nota. ff. de acquir. hæred.

¶ Et reg. iſta intelligitur quādo renūtiatio vnā speciem litis respicit, prout tex. hic loquitur, ibi: repudiato nouo iure. quo casu renūtiatio videtur limitata, quæ limitatū
2 effectum producit. l. in agris. ſ. de acquir. rerum dom. † Secus eſt si repudiatio referatur ad ipsam hæreditatem vel succeſsionem: quia tunc renuntiatum videtur omnibus iuribus quæ ad ipsam hæreditatem competerent. ita no.
C Bart.[c] concludit in l. nec is. §. j. ſ. de acquiren. hære. alleg. l. si duo. §. idem Iulianus scribit. & §. si quis iurauerit.

C Bar. Ibi Iaſ. in prin. iij. col. vbi dicit hanc cōmunē: licet sequēdo Barb. in rubri. C. qui admit. in vi. q. teneat contra Bar. & communem.

s̃.de iureiur.& idem tenet Ang.in d.l.ſuum.dicens,quòd ſi quis renuntiauit hæreditati ſimpliciter,tunc ſi ex mille capitibus eſſet poſsibile illum ſuccedere,omnibus renuntiatum videtur.& ibi ſequitur Alexã.poſt alios quos ibi refert.& facit gl.not.in l.j.§.ſed videndum.in verſic. ſuccedat.s̃.de ſucceſ.edi.ad idem facit tex.in l. pluribus. s̃.de excep.†vbi pręcedentibus pluribus ſtipulationibus, 3
acceptilatio facta ſimpliciter ad omnes porrigitur.& facit gloſ.in l.empto.§.Lucius.s̃.de pact.& quod not.Bald. in l.pactum quod dotali.in vj.q.C.de colla.cum ſimil. vt tradit Alex.in conſi.ij.viſo,atque vt oportet, conſiderato themate.col.ij.lib.ij.

¶ Secundo,†regula limitatur in pluribus iuribus ſeparatis:ſecus ſi eſſent iura connexa,vt quia vnum haberet dependentiam ab altero:quia tunc vno ſublato etiam alterum ſublatum videtur.vt in l.illud.s̃.de acquir.hære.vbi repudiata hæreditate ab inteſtato , etiam ex teſtamento repudiata intelligitur.& no.per gloſ.& Paul. de Caſt.in d.l.ſi dominus. 4

¶ Venio ad ſecundum,quando ſucceſsiuè plura iura competerent,& tali caſu regula loqui videtur,ibi : nouo iure quod ante defertur. Et à fortiori hoc videtur procedere exemplum in eo qui venire poterat ad ſucceſsionem ſucceſsiuè ex capite vnde liberi,vnde agnati, vnde cognati: ſi renũtiauit primo capiti liberorũ, non videtur excluſus ab alijs capitibus quæ ſucceſsiuè competunt.l.j.§.ſed videndum.s̃.de ſucceſ.edi.l.ij.in prin.s̃.vnde leg.& hoc intelligitur quando limitatè facta ſit repudiatio reſpectu vnius capitis : ſecus ſi abſolutè:quia expreſſa repudiatio facta reſpectu hæreditatis,ab omni capite repudiãte excludit:vt voluit gl.no.in l.j.§.ſed videndũ.& s̃.dictũ eſt.

¶ Sed aduertendum eſt,quia iſta declaratio videtur bene procedere quando plura iura eodem tempore competerent:prout s̃.dictum eſt in primo caſu regulæ: ſecus videtur in iuribus quæ ſucceſsiuè competerent:quia renuntiatio etiam expreſſa relata videtur ad illud caput ex quo erat ſucceſsio delata,& nõ ad alia capita quæ nõdum cõpetebant:†quia iuri de futuro renuntiari non poteſt.l.is poteſt.& l.quandiu.la ij.de acquir.hære.l.ſi ita ſcriptum. 5
§.ſi ſub cõditione.de leg.ij.& dixi[a] in l.j.C.qui admit. A

¶ Et vlterius†iſta regula exẽplificari poteſt in filia[b] quæ 6
renuntiauit hæreditati patris:nam nõ excluditur quomi B
nus

A Dixi.Et in cõſil.xxxj.col.j.incip.& pro tenui facilitate.& in conſil.lxxxvj.co.iiij.ver.venio igitur ad ſecundum.incip.viſo puncto & diligenter &c.

B In filia. Adde eundem d. Phil.in reg.hęreditas.s̃.eo.finalibus verbis.

nus poſsit ſuccedere in hæreditate paterna, quæ ex perſona fratris ſibi deferatur, cùm illa ex nouo iure ſuperuenienti ſibi deferatur: vt decidit Angel. in conſil. lij. dominus Gidius. colum. fin. verſicu. nec obſtat quòd ſuffocauit. cum ſimil. vt tradit Alexan. in l. j. §. veteres. colum. antepe. ff. de acquirend. poſſeſ. & idem Rom. in conſilio clxv. circa primum, quo quæritur. in princ. idem Roman. in conſil. xl. viſis. & Benedict. Capra in conſilio lxiij. cum viſo & conſiderato. in ſecūdo dubio. & not. Bal. in l. j. colum. fin. de rerum diuiſ. vbi inquit, quòd filia quæ renuntiauit hæreditati patris, non prohibetur ſuccedere in feudo quod ſibi ex perſona fratris defertur. & idem in ſtatuto not. Bart. in l. fi. in prin. in fi. j. q. ff. ad Tertul. dicens, quòd filia quæ excluditur à ſtatuto ab hęreditate patris, non prohibetur ſuccedere fratri qui hæreditatem paternam adiuit. & facit quod not. Bar. in conſil. lviij. ex themate prædicto. in fi. cum ſim. vt tradit Alex. & Modern. in l. j. §. veteres. & nouiſsimè latè Soci. in conſil. lxxiiij. ſuper controuerſia. in vlti. lib. & Corn. in conſil. ccv. in hac conſultatione. col. iij. lib. iiij.

7 ¶ Et licet Doctores in locis præalleg. loquātur † quando hæreditas patris adita ſit per filium, quo caſu deſinit eſſe hæreditas patris. l. ſed ſi plures. §. ſi filio. de vulg. & pupil. not. in d. l. j. §. veteres. idem tamen videtur, licet hæreditas adita nō fuerit, quia ſatis eſt, quòd filia veniat ex perſona fratris: vt not. concludit Benedictus Capra in conſil. xij. & ſi viſo & conſiderato. circa finem. & tradit Are. in conſi. clxj. in præſenti cōſultatione videndum eſt. in prin. Et ad ſupradicta etiam facit quod no. Bal. in l. licet. C. de iure delib. cum ſi. vt Alex. ibi ſcribit. Et ad regulam etiam facit: quia quando plura obſtant, non ſufficit quòd vnum remoueatur, quia aliud remanet. vt not. Bal. in l. j. col. pen. in verſi. vnum etiā ſcias. C. de furt.

In l. Si librarius. Argumenta.

1 Scriptoris error, partibus nocere non debet.
2 Grammatica falſa non vitiat inſtrumentum.
3 Inſtrumentum in dubio interpretatur, vt in eo mala Grammatica non contineatur.
4 Notarij dicta præſumuntur eſſe de voluntate & conſenſu partium.
5 Notarius quando, & in quibus, errorem ſuum corrigere poſsit.
6 Notario errorem ſuum corrigere volenti quo caſu credatur.
7 Notarius diem vel menſem pro alio corrigere non poteſt, ni error per teſtes ſit probatus.
8 Notarius errorem ad partes pertinentem ex interuallo corrigere nō poteſt.
Error notarij qualiter poſsit probari.
9 Error notarij quot teſtibus poſsit probari.
10 Teſtes tot probant ſolennitatem inſtrumenti, quot qualitatem.
11 Notarius malitioſè errans non poteſt corrigere, ſed puniri debet.
Falſitas quando ſit in notario præſumenda.
12 Notarius præſumitur potius errare, quàm malignari.

REGVLA XCII.

SI librarius in transscribendis stipulationis uerbis errasset: nihil nocere quominus & reus & fideiussor tenerentur.

A Error. Bal. cõsi cxxx. li. ij. Cald. cõsil. j. de fi. instru. C.M.

B Restitutiõis. Adde Ias. in auth. nouis. C. de inoffi. testa. col. ix. vers. qd autẽ si grossus.

C Pręsumitur. Dec. cõ. xv. Latè Andr. Alcia. trac. præsump. Reg. iij. psum. xiij. C.M.

¶ NOTO quòd † error [a] scriptoris non nocet partibus. ad idem tex. in l. imperator. la j. s. de statu homi. in l. errore. C. de testamẽ. facit tex. in l. ambiguitates. eo. ti. Et per istum tex. no. Bal. in consi. cxxv. dubitatur. in fi. lib. ij. Fulg. in consi. cxxxiij. circa primum. col. j. 1 A

¶ Et ideo si notarius dicat, q pater reliquit filiæ iure restitutionis, [b] cũ debuerit dicere, iure institutiõis, nõ nocet iste error quominus videat̃ filia instituta: vt not. Bal. in l. si cũ ante. C. de don. ante nup. in ver. & pro hoc consului. B

¶ Et eodem modo si imperitus notarius dicat, pro sua falcidia: cùm debuerit dicere, pro legitima. Et si dicat, quòd mulier renuntiauit beneficio Valeriani: cum debuerit dicere, Velleiani: non nocet iste error, quia patet: vt concludit Bal. in l. imperator. la j. col. ij. ver. itẽ quidã notarius rusticus. s. de statu hominũ. Et similiter si notarius dicat, substituo te procuratorem: intelligitur, constituo: vt not. Bal. in l. pe. C. de procur.

¶ Et generaliter † si sit error in falsa grammatica, non per hoc vitiatur instrumentum notarij: vt no. Bart. in l. Plautius. in fi. s. de aur. & arg. lega. Et speciale est in rescriptis Papæ. c. ad audientiam. el j. de rescrip. Secus est in alijs instrumentis notariorum: vt Abb. ibi post alios dicit. & no. Bar. hic Bal. & Ang. in d. l. imperator. 2

¶ Et hoc intelligitur quando constat de mala grammatica, † in dubio autem debet interpretatio fieri vt non sit falsa grammatica. d. l. Plautius. no. Bar. in l. cum in testamento. in fi. de aur. & arg. leg. & Cuma. in consi. vij. visis compromisso. col. vj. in ver. ad secundum. 3

¶ Et eodem modo quod hic dicitur de errore, intelligit̃ quando constat. Et in dubio non præsumitur: vt no. Ange. d. l. errore. in princ. C. de testamen. & Bald. in d. l. imperator. in princ. Et ad hoc facit: quia pro notario præsumitur. [c] c. ad audientiam. de præscrip. & no. Bal. in d. l. error. & col. j. & ibi dicit quòd quicquid sit scriptum in instrumẽto, præsumitur scriptum de voluntate & commissione eius qui rogauit: & not. Barto. in l. si quis filiabus. supra de testamen. tut. Roma. in consilio clxxx. amplissime C

me doctor.in j.col.fi.versi.nec refragatur.

4 ❡ † Et quicquid dicit notarius quòd factum respiciat, videtur dixisse de assertione & voluntate partium. vt not. Bal.in l.j.circa fin.de priuileg.dot. & in l.ab executione. circa fi.versi.pone statuto.C.quo.app.& in l.mater.col.ij. ver.præterea verba.C.de rei vend. & meritò error debet liquido probari:& non sufficit iuramentum in defectum probationis:vt not.Bald.concludit in l.Imperator.col.ij. versi.sed an poterit.Et ad hoc facit:quia cùm sit præsumptio pro notario de eo quod scriptum reperitur, vt dictũ est, probationes clariores requiruntur: & tali casu non recurritur ad iuramentum in defectum probationis: vt not.Ang.in l.fi.in prin.s̄.quod met.caus. & facit tex.in c. quia verisimile.de præsump.& quod ibi Abb.

❡ Et quia Bart.hic prosequitur materiam huius l.videndum est principaliter de duobus.

A ❡ Primo,quãdo notarius possit errorẽ suum corrigere[a].

❡ Secundo,qualiter error notarij probari possit.

❡ Circa primum habemus considerare duos casus.Primus est in pertinentibus ad notarium.Secundus in spectantibus ad partes. In primo casu ex dictis Bartol. plures conclusiones colliguntur.

5 ❡ † Prima est, quòd in his quæ spectant ad notarium in quibus error non vitiat, notarius potest errorẽ suum corrigere:puta secundum Bar.in falsa latinitate.Et idem in exemplis s̄.dictis in quibus dictum fuit errorem non vitiare. & idem tenet Bal. in rub.C.de fide instrum.col.vj. versi.sed pone quòd tabellio.& idem Bald.in l.cum proponeretur.in versi.vlti.quæro.de leg.ij. quia talis emendatio neminem lædit.alleg.l.actorum verba.s̄.de re iud. & idem Ang.in d.l.Imperator.in prin.quia pars non habet causam contradicendi quare non corrigat.argu.l.dotem.s̄.solu.matrimo.& ibi Bald.in princip.

❡ Et ideo si oratio truncata sit, suppleri potest per verbũ subauditum:vt not.Angel.in d.l.errore.in princ.& Bald. ibi plenius. Et plura similia ad hoc tradit Bald.in l.verbum volo.C.de fideicom.

❡ Et ista prima conclusio ampliatur secundum Barto.hic etiam si erratũ sit in eo quod vitiaret instrumentũ:puta si

B sit defectus inditionis[b] qui vitiat instrumentũ:poterit tamen notarius errorem suum corrigere, secundũ Bar.hic, ne scribentis error noceat partibus.& idẽ tenet Bal.C.de

A Corrigere. Vide per Feli. in ca.ex literis. ibi de fide instru.Anto.But. consil. xj. & quod potest declarare verbum obscurum.Alexã. consi.cxlvj.nu. 26.lib.v. Calc. cons.lxx.C.M.

B Inditionis. Idem Ioan. de Ana.in ca.cum graui. de crimi. fal. ij.col. post medium. & hoc nisi maliciose:quia tũc puniretur tanquam falsarius: Hier.Chuc.

Instin.cod.confir.col.fi. versicu. sed an tabellio. Et idem Bar.in l.nominatim.in fin.de condi.& demonstr. Bal. in d.l.cum proponeretur.col.ij. Angel.in d.l.Imperator.colum.ij.versic.iuxta prædicta quæro. & ibi concludit maiorem esse defectum inditionis quæ nullo modo apposita sit,quàm si erronea inditio apponatur.post Dy.in consilio xxxv.quem ibi refert & Bar.hic,& Roma. in consil. ccxxxv.quo ad primum.in fin.

¶ Secundo Bar.concludit† quòd si sit erratum,& non constat in quo erratum sit,vt quia omisit diem,& non cõstat de quo die,isto casu notario dicẽti se recordari de die,credendũ erit sicut officiali creditur: maximè cũ hoc de die sit quid minimũ:quia si testis de die nõ recordatur, tamẽ probat l.testium.cum gl.C.de testib. & ita Bar.hic dicit. 6

¶ In quo aduertendũ est,quia ista cõclusio videtur procedere quãdo nõ est vis in tempore:quia dies nõ est de substantia instrumenti. ¶ Secus videtur si sit de substantia instrumenti,vt in actione hypothecaria:quia tunc corrigere non potest nisi probato errore:vt Ange. dicit in d.l. Imperator.& cũ autoritate iudicis:vt not. Bal.in d.l.Imperator.col.iij.& idem Bal.in titu.de pace Constantię.in verbo,pacta.versi. sed quid si opponantur solennitates.

¶ Et ista conclusio, secundum Bartol.procedit quando erratum fuit omittendo diem: quia tunc non dicitur functus officio suo, edendo instrumentum absque die.

¶ †Sed si erratum sit apponendo vnum diem vel mensem pro alio, quia tunc notarius non poterit se corrigere nisi constet de errore per testes vel alio modo:quia tunc videtur functus officio suo.ita Bart.dicit alleg.text.in l.quicquid astringendæ.secundum vnum intellectum de verb. obl. Et ista limitatio Bar.videtur de plano procedere qñ dies esset de substantia,vt s̃.dictum est in hypothecaria: si verò non esset de substantia, tunc videtur quòd error corrigi possit: quia si Bart.hoc permittit quando dies omissa sit,vt s̃.retuli,à fortiori idem dicendum videtur qñ dies non fuit omissa:sed vna pro alia apposita sit:quia maior[a] est defectus omissionis,quam erroris:vt dicit Barto. hic post Cyn.quem refert, & idem not.Bal.in d.l.Imperator.col.iij.& s̃.dictum fuit de inditione omissa. 7

A Maior. Imò maior est defectus in male faciendo, quàm in amittendo, ideo nõ potest ex interuallo, id est postquã redditum parti, corrigi, nisi solenniter, id est iudicis autoritate,parte vocata, & probato errore. & placet opi.Bartol.C.M.

¶ Et hoc de plano videtur procedere si parti non sit datum instrumentum:vt not.Bald. in rub.C.de fide instru. col.vj.& Bar.in d.l.Imperator.col.j.

Secus.

A ¶ Secus[a] si fuit data copia parti: quia tunc videtur indistinctè quòd corrigere non posit, nisi probato errore & de consensu iudicis: secundum Barto. in d. l. Imperator. & in l. fi. versic. sed quid si notarius. ff. de tabu. exhi. Ba. in l. ambiguitates. in fi. C. de testam. & in d. rub. de fide instr. col. vj. & in l. fin. col. penul. in versi. quarto quæritur. C. de eden. & in tit. de pace Constantiæ. in verbo, pacta. in fin. Et idem Angel. in consi. ccxcij. visis. col. j. Cuma. in consi. xxiij. viso. & Socinus in consi. xciiij. præstantissimis. col. iiij. & consi. xcviij. aliàs consului. in nouis.

A Secus. & bene. licet Ias. cõsil. xxviij. lib. j. Alex. cõs. lxxxix. nu. 13. lib. iij. consi. cxc. nu. 5. lib. vj. C. M.

B Testibus. quòd per duos Alexan. consil. xiiij. nu. 19. lib. vj. C. M.

8 ¶ Secundus casus principalis est, si erratum sit † in pertinentibus ad partes: & tunc, secundum Bart. error corrigi non potest ex interuallo, sed incontinenti sic. & idem Ang. in d. l. Imperator. in princ. & not. Bal. in d. rub. de fide instru. col. vj. & in l. cum proponeretur. col. ij. versi. vlti. quæro. de leg. ij. & idem Bar. in d. l. Imperator.

¶ De secundo principali dubio de probatione erroris, primo dicit Bar. quòd error probatur de facili per originale quod reperitur, quia illud inspici debet. §. penul. in authen. de tabel. & idem Bar. in l. Sempronius Proculo. de leg. ij. in l. si quis ex argentarijs. §. prætor ait. ff. de eden. cum simil. vt ibi tradit Alexand. & in consil. cv. reuerende domine. in ij. lib. & Petrus de Anchara. in consilio cccexxxij. præmissa. Angel. in consilio ccclvij. pater stipulatus.

¶ Secundo de facili probatur si partes confitentur errorem: vel etiam si testator hoc dicat in his quæ ab eius voluntate pendent: vt not Bar. hic circa fin. & in l. cum proponeretur. de leg. ij.

B ¶ Tertio probari potest testibus[b]. † Sed tot testes requiruntur quot
9 necessarij sunt in dispositione principali de qua agitur: vnde in testamento error debet probari septem testibus, quando agitur de substantia ipsius testamenti, hoc est de voluntate testatoris. Secus est in qualitate requisita in testamento: vt not. Bar. post glo. in d. l. cum proponeretur. cum simil. vt tradit Alex. in l. errore. circa fin. C. de testa. Socin. in
10 consi. lj. viso testamento. in fi. Et quod dictum est de probando † qualitatem, idem est si agatur de probando solennitatem: quia duo testes probarent, secundum Ang. in l. ambiguitates. C. de testamen. in quibusdam lecturis. Alex. in d. l. errore. in fin. de quo dixi in l. fin. C. de secund. tabu. Et de probatione erroris, not. Alex. in consi. cxl. super testamento. col. j. lib. j. Et in d. consi. cv. reuerende domine. lib. ij. & consi. lxxxviij. in causa do. Bart. lib. iiij. Socin. in consil. xciiij. præstantissimi. col. iij. & Laur. Calcaneus in consi. xlviij. viso dicto casu. colum. penul.

11 ¶ Vltimo regula ista procedit prout loquitur quãdo errore fuit aliquid omissum. Secus si dolo & malitiose notarius aliqd omiserit: quia tũc puniri debet. Et an tũc corrigere posit, not. Bal. in l. ij. C. de fideicommis.

A Dubio. Deci.c.j.col.ij.de probat.Alex.consi.liij.nu.16.(vbi dixi) lib: vij. Limitat Curt.senior consi.lv. Sed quòd in testibus potius dolus præsumatur. Alciat.l.j.§.si stipulanti.nume.42.§.sed si mihi.ad fin.de verbo.oblig.C.M.

B Præsumitur. Adde eundem do.Philip.in consil. clxxv. incip.in causa falsitatis. Ioan.de Ana.in c.cum diligenti. de accus.ij.col.quasi in fin.& Alex.in c.ego solis. ix.dist. Aret.in consil.xlvij.incip. visis & diligenter ponderatis. in j.colū. ver.pro his facit optime &c. Fely.in c.ex literis.ij.colum. ver.tertia conclusio. hoc tamen est limitādum secundum eum ibi versic. sed limita nisi notarius omisisset solennitatē iuris in testamento quæ interuenire debebat: quia tūc non præsumitur error, sed falsitas, de quo vltra eum, & quos allegat, vide Bar. in c. quoniam.vt lite non contest. colū.xv.in medio.& in consi. lviij. incip.clementissimi. in j.volu.penulti. col.Bald in sua marg. in versi. error.vers.xij. & xiij.Hieron. Chuc.

liber.& in rub.C.de fide instru.col.vj.versi.vnum scias.& tradit Lanfran.in repet.c.quoniā contra.col.vij.de prob. ¶ Et quando falsitas in notario præsumatur, not.in l.iubemus.C.de testa.vbi Alex.And.Sicul.in consil.xxix.col.
viij.libr.j. † In dubio [a] tamen in notario semper potius 12
præsumitur [b] error: quàm falsitas: vt not.Barto.per illum A
tex.in l.quoties.§.j.ff.de hæred.instit.cum simil.vt tradit B
Alex.in consi.xl.habita super contentis.col.fi.lib.j.& consi.xxvij.in causa & lite.in prin.lib.ij. Pe.de Anch.in consi.cclxxxvij.tria principaliter.col.j. Cuma.in consi.cxxv. ad primum.& dixi in consi.clxxv. Et regula etiam ista limitatur vt per Alex.in l.errore.col.j. & in l. ambiguitates.in fin.C.de testa. Et materia latè habetur in tractatu clausularum,in charta xlj.

In l.Filiusfamiliâs. Argumenta.

1 Filiusfamilias rem peculiarem posidere non dicitur, sed ipsius pater.
2 Seruus ab alio possessus domino non quærit.
3 Detentatio an posit acquiri filio.

REGVLA XCIII.

FILIVSFAMILIAS *neque retinere, neque recuperare, neque adipisci possessionem rei peculiaris uidetur.*

¶ NOTO quòd† isto iure filiusfamiliâs non habebat 1
possesionē rei peculiaris: quia statim possesio patri etiā ignoranti acquirebatur. l.quicquid.ff.de acquir.posses.l.j.§.item acquirimus.eo.tit.facit tex.in §.j.institu.per quas perso.nobis acquiritur.& in l.placet.de acqui.hæredi. ¶ Et ampliatur ista regula, etiam si filiusfamiliâs ab alio posidebatur: vt dicit tex.in d.l.quicquid. quia secundum glo.ibi, illa acquisitio fit vigore patriæ potestatis quæ durat licet ab alio posideatur. Secus est in seruo† qui domi- 2
no non acquirit, si ab alio posideatur. l.j.§.sed & per eū.ff.de acqui.posses.quia in seruis acquiritur domino ratione possesionis: vt dicit gloss.in d.l.quicquid.facit tex.in l.j.in fin.ff.de acquirend.possesion. de quo videndum est per Docto.

per Doctor.in d.l.j.§.item acquirimus. & per Alex.in l.j. §.veteres.col.iij.de acquiren.possess.

¶ Et regula limitatã vt per gl.hic,quia hodie nõprocedit.

¶ Item regula videtur procedere in possessione quæ ha-
3 bet aliquid iuris.† Secus videtur in detentatione quæ filio acquiri videtur.arg.l.stipulatio ista.§. hi qui.de verb. oblig.Et pari ratione implementum conditionis quæ in facto consistit,ipsi filio acquiritur.l. qui hæredi.in princ. de condi.& demonstr.facit tex.in §. sed cum factum.institut.de stipul.seruorum.

REGVLA XCIIII.

NON *solent quæ abundant,uitiare scripturas.*

¶ DE ista regula dictũ fuit s̃.in reg.quę dubitationis.

In l.Nemo dubitat.Argumenta.

1 Soluendo esse præsumitur,qui fideiussorem habet.
2 Soluendo esse dicitur,qui totum debitum soluere potest.
Soluendo est,qui nomina debitorum habet.
3 Soluendo non esse,quando quis præsumatur.& nu.4.

NEMO *dubitat,soluendo uideri eum,qui defenditur.*

¶ ET per istũ tex.glo.in l.soluendo.s̃.de verb.sig.dicit,quòd soluendo quis videtur per se,vel per aliũ.& not.
1 Bar.in l.j.s̃.de custod.reorum† dicens,quòd soluendo esse dicitur qui habet fideius.ad idem text.in l.si plures.§. præterea.el ij.s̃.de fideius. Et per istum text.hic Bar.in l. item liberatur.§.qui paratus.s̃.quib.mod.pignus vel hypo.sol.ibi decidit q.quam hic indecisam reliquit : & respondet ad tex.in l.rescripto.§. debitores.ver. plane.s̃.de munc.& hono.cum simil. vt tradit Alexã.in l.iiij.§.si ex conuentione.col.j.de re iud.Et Ang.Are.in tract.Malefi. in ver.quas si non soluerit.& idem Alex.in l.j.s̃.qui satis. cog.& Moder.ibi.Et Andr.Sicul.in consi.xv.col.ij.lib.ij.
2 † Et soluendo quis intelligitur ,quando in totum soluere potest.d.l.soluendo.de verb.signifi. & instit.de oblig. quæ ex delicto.in §.fulloni vero.in fin.

¶ Et soluendo esse videtur , qui habet nomina debitorum : quia non dicitur suspectus:vt notat Bald.per illum tex.in l.facere.s̃.solu.matrim.¶ Et hoc intelligitur quãdo debitores sunt boni & de facili exigibiles:aliàs secus, vt concludit Alexand.in dicta l.facere. post alios quos ibi refert. ¶ Et idem Alexand. in consilio xxxvij.viso

& oppor

& opportunè discusso.col.iiij.ver.tertio per hoc adduco.
lib.ij.† Et quando quis dicatur non posse soluere, vt quia 3
imponitur pœna corporalis si pecuniariam inpositam sol
uere non poterit,no.Bal.in l.quicunq;. col.pe.ver.sed po
ne statutum.C.de ser.fug.Ang. in l.j.ſ.de iniusto,rupto.
cum si.vt prosequitur Ang.Are.in d.tract.malefic.in ver.
præallegato:vbi latè refert Imol.in l.suus quoq;.vers.sed
si filio.col.pe.ſ.de hered.insti.

¶ Et ad prædicta vide Bar.in l.tres tutores.in fi. ſ.de ad-
mini.tut.vbi dicit, † quòd non præsumitur soluendo ille 4
cuius bona vendũtur:& qualiter probetur quòd quis non
sit soluendo,not.Bal.in auth.hodie.vers.secundo quæro.
C.de actio.&.obliga.

In l. In ambiguis orationibus. Argumenta.

1 Interpretatio ad eum spectat,qui condere potest.
2 Iudices in partium præiudicium leges interpretari possunt.
3 Papa priuilegium à se concessum solus interpretatur.
4 Papa gratias à se indultas declarare solet.
5 Rescripta sua interpretatur solus Papa.

REGVLA XCVI.

IN ambiguis orationibus maximè sententia spectanda eius est qui eas protulisset.

¶ ET hæc regula exemplificari potest in principe ad
quem recurritur pro interpretatiõe[a] legis,† quia eius est A
interpretari,cuius est cõdere.l.fi.C.de legib.c.inter alia. 1
de sen.excom.

¶ Et ideo pro interpretatione statuti ad populum qui fecit statutum recurritur:vt not.Bar.in l. omnes populi. ſ. de iust.& iur.in pen.char.in ver.iij.quæro. Et dicit Bart. ibi hoc procedere in subsidium,quando alia interpretatio quæ congrua sit, haberi non potest, aliàs secus: nam quando est dubium arduum & inexplicabile, ad principem recurritur:vt no.Abb.in c.j.in j.nota.de iura. cal. & in c.cum venissent.de iudi.

¶ Et ideo † iudices prius habent potestatem interpretan- 2
di leges in præiudiciũ partiũ:vt no.Inno.in c.cum specia
li.de app.& Abb.ibi sequitur.& in d.c.cũ venissent. & in
d.c.j.de iura.cal.& in c.capellanus.col.j.de fer.cum simi.
vt tradit Fel.in d.c.inter alia.Et hoc intelligit̃ nisi essent
verba clara:quia tunc nõ potest iudex aliter interpretari,
quam

A Interpretatiõe. Interpretatio qd sit, vide Bal. in rub. C.de verb.sig. in prin.& Lanfran.in tracta. interpre.statuto.in j.colũ.in versi.iiij. p̃mitto &c. & Bald. in sua marg.in ver.interpretatio.Paul consi. cccxl.in princ. præmissis allegationibus . in j.vol.& Bar.in l.ab executore. ff. de ap. H.C.

quàm verba dicãt:vt no.Bart.in l.ab executore.in princ. col.penul.ſ.de app.Bal.in l.ea quæ.C.cõmin.vel epiſtol. Aret.in conſi.lvj.poſt abſolutum.& in l.v.§.ſtipulatio.de ver.oblig.Alex.in conſi.ccxv.nec arguendi.in fi. lib.ij.

¶ Similiter iſta regula exemplificari poteſt in priuile-
3 gijs:vt eſt text.in c.cùm veniſſent.de iudic. † vbi pro in-
A terpretatione priuilegij, ad papam[a] recurritur. Et hoc intelligitur de interpretatione concernẽte validitatem priuilegij:vt not.Bal.in l.hi qui.in prin.C.de appella. & Paul.de Caſt.ibi in fi.facit quod no.Oldr.in conſi.ccxxx. Vrbanus epiſcopus.circa fi. Et ideo ſtatuta inualida confirmata à ſummo Pontifice, quia tolli ab imperatoribus non poſſunt,à ſummo pontifice interpretari debent: vt not.Bal.& Ang.in l.ex facto.de vul.& pup.Et quando ad papã recurritur,eius interpretationi & declarationi ſtandum eſt,dato ꝙ à principio eius intentio talis non fuiſſet:vt not.Ang.in conſi.cclxxiij.non eſt dubium.col.ij.& idem Paul.de Caſt.in l.hæredes palàm.§.ſi quid poſt.co-
4 lum.ij.ſ.de teſta. † vbi inquit,ꝙ papa ſæpenumero facit multas declarationes circa gratias ab eo factas. Et preiudicat illis quibus erat ius quæſitum,per illum text.quaſi illud quod declaratur fuiſſet à principio dictum,quo caſu non fuiſſet alteri ius quæſitum:& dicit hoc procedere in propria declaratione quæ conſiſtit circa aliquod verbum dubium:ſecus ſi non eſſet verbum dubium:quia tũc
B eſſet noua diſpoſitio quę nõ tolleret ius alteri quæſitũ[b]. Et ad hoc vltimum dictum Paul.de Caſt.eſt notabil.deciſio Pet.de Anch.in conſi.cccxcix.præmitto.col.fi.& idẽ tradit Pau.de Caſt.in conſi.clvj.viſo.col.fi.& dixi in d.c. cum veniſſent.vbi videndum eſt.

5 ¶ Eodẽ modo in reſcriptis recurritur ad papã:quia ſecũdùm eius intẽtionem interpretari debẽt:vt no.Inn.in d. c.cùm eccleſiaſticæ.de excep.cũ ſi.vt dixi ibi. Et idem eſt
C in iudice qui poteſt eius ſentẽtiã[c] interpretari.l.ab executore.in prin.ſ.de appel.& ibi Bar.cum ſi.vt no.Alexã. in l.ij.col.fi.de lib.& poſth.& in l. actorem.de re iud. Et ad regulam hic facit tex.in l.in prætorij.de præt. ſtipul.

A Papam. interpretatio à papa, de quib' fiat: & an admittatur probatio in cõtrariũ,vide Card. in cle. j. de cõceſ.præben. & Bald.in l.ij. C. de ſen.ex peri. recit.& d. Phi. in c.ij.de offic. deleg.

B Quæſitum. Deci.l.j. col.j. C.de impu. & alijs ſubſt. c.fi. col.v.de cõſti. c.paſtoralis.in fi. de excep.dixi ad Alex.cõſi.xj.nu.14. libro vij. C.M.

C Sententiam. quam non poterit niſi ſemel interpretari. ita Bal. per gl. ibi in l.ij.C. de ſen ex peri. recitã.Imol.in l. ab executio.in prin.ſ.de app. Iaſ. in l. quid iuſsit.in xj.co. ſ.de re iudica. H.C.

In l.Ea ſola.Argumenta.

1 Deportatio ea ſola tollit quæ in fiſcum deferri ſolent.
2 Deportati bona in fiſcum deferuntur.

REGVLA XCVII.

EA SOLA *deportationis ſententia auſert, quæ*

ad

ad fiscum perueniunt.

¶ NOTO secundùm intellect.gl. qui planior videtur,† ꝙ sententia deportationis solùm aufert ea quæ in 1
fiscum transferuntur:† bona enim deportati transferunt 2
in fiscũ.l.deportatorũ.C. de pœn.& not.per gl.in §.relegati.insti.quib.mod.ius pat.pot.sol.vnde dicitur hic, ꝙ per sententiã deportationis solùm auferuntur ea quæ in fiscũ transferũtur:quia si fiscus recusaret bona,quia fortè reputaret quod non essent soluenda.iuxta l.j.§.an bona.ff.de iure fisci.illa repudiata non transirent in fiscum. Vel secundo regula declarari potest, ꝙ ea sola sententia deportationis aufert quæ in fiscum transferũtur, videlicet illa quæ transeunt in hæredes extraneos: quia alia non transferuntur in fiscum:vt in l.j.vbi Bart.C.de oper. lib. & Bar.in l.iura.ff.de iure patro.cum sim.vt tradit Alexã. in consi.xxiij.opportunè consideratis.colũ.ij.libr.j.& in consi.lxxxix.vtrum.in prin.lib.iiij.

In l.Quoties.Argumenta.

1 Prior tempore præferri solet in pari causa lucri.
2 Beneficium prior impetrans,præfertur posteriori.
3 Concessio secunda feudi,non derogat priori.

REGVLA XCVIII.

QVOTIES *utriusq; causa lucri ratione uertitur:is præferendus est:cuius in lucro causa tempore præcedit.*

¶ NOTA † quòd in pari causa lucri præfertur ille 1
qui est prior in tempore.

¶ Sed ad declarationem regulæ considerandum est,quòd si rei donatæ facta fuisset traditio illi qui fuisset posterior in titulo,ille esset potior,qa prius dñium habuisset. l.quoties.C.de rei vẽ.cum si.vt dixi in reg.cõtractus.ff.c.

¶ Et tali casu regula non haberet locum:vt not.per glos. in regula,qui prior.de reg.iur.in vj.vnde regula intelligitur cæteris paribus.& facit tex.in d.regul.qui prior.& in l.in operis.ff.loca.

¶ Et regula etiam exemplificari potest in beneficijs ecclesiasticis:quia† potior est qui prius[a] impetrauit. capit. 2
eum cui.de præben.in vj.not.in c.capitulum sanctæ Cru A
cis.de rescript.

¶ Et ad istam reg.quãplures quęstiones similes prosequitur Roma.in consi.xlvij.visis necessarijs, vbi principaliter

A Prius. Vide Dy.in reg.qui prior.in prin. vbi eius addit. satis remissiuè ī verb.potior. & ad id quod dicit de prioritate vnius horæ,vide Socin. & Ias.in l.j. ff. solut. matrim.

ter loquitur de illo comite qui obligauit se duobus principibus. Et in terminis regulæ in parl causa lucri plura iura & simi. Ro. inducit in consi.ccxcviij. circa præmissa. & idem tradit Pau. de Ca. in consi.clvj. viso & examinato
3 puncto. col.iij. vbi concludit, † q secunda concessio facta de quibusdam bonis feudalibus non derogat priori. & in simili casu tradit Alex. in consi.iij. ex his quæ in themate. lib.v. & in consi.xxiij. viso processu. col.ea. lib.v.

In l. Non potest videri. Argumenta.

1 Morosus an dicat, qui negat centũ à se petita in re implicita.
2 Negans se debere viginti, an censeatur negare decem.
3 Debitor, à quo plus debito petitur, iustè super toto litigare potest.
4 Summa minor in maiore continetur.

REGVLA XCIX.

NON *potest uideri improbus qui ignorat quantum soluere debeat.*

¶ IBI, qui ignorat quantum soluere debeat. videndũ est quod supra dixi in l. qui sine dolo. & in l. nulla intelligitur. supra eod.

¶ Et Bart. hic infert ad quæstionem quam dicit hic Pisis de facto habuisse.

1 ¶ Et concludit per illum tex. † q non dicitur[a] esse in mo
A ra ille qui negat centum petit ab eo. l. si agatur de re implicita. quia ignorat quantũ debeat vt hic, & in l. in fideicommissi. in prin. s. de vsur. in l. si quis solutioni. ff. eo. ti.

¶ Secus si sciret se debitorem præcise in certa parte: quia
2 tunc non soluendo esset in mora. Et sic vult Bar. † q debitor de decem à quo viginti petita sunt, non possit negare illam maiorem summam: quia videretur etiam negare illam minorem summam de decem. Et ideo esset periurus, vt idem Bal. dicit in l. si pupillus. §. fi. s. de ver. sig. & per hoc dicit Bar. in l. j. §. si stipulãti. circa fi. s. de ver. obl.
B q confunditur practica[b] aduocatorum, qui volunt q totum negari possit si plus debito petatur. Et in hoc ibi latè insistunt Alex. & Mod. & resident cum opinione Bart. ibi tanquam communi.

¶ Pro qua allegatur tex. in l. qui seruum. §. fi. s. de interr. actio. vbi interrogatus de toto fundo, an eum possideat, teneatur etiam de parte respondere.

¶ Sed ille tex. parũ facit: quia itelligit qñ etiã de pte interrogat⁹ sit, secũdũ gl. ibi. Et ad hoc facit, q q vult sibi rñderi

A Dicit. Vide Ias. in §. stipulãti. in fin. verb. ver. iij. successiuè. hic alleg.

B Practica. Imò ~~in hoc regno~~ *fran[...]* practicamus opin. Bar. Imò fortius, q debitor à quo plus petit, si nihil obtulerit, i oẽs impẽsas cõdẽnat, ex veteri stylo, quem nunc nõ ita ad vnguẽ seruant, sed iudices arbitrant, vt dixi in praxi iudiciali. C.M.

A In totum. Contrariam sententiam tenent Cy. Ray. Bar. Ioan. Imo. Alex. qui dicunt eam communem. & Aret. ibi pe. col. dicit eam communiorem. & omnes Moder. in §. si stipulanti. hic alleg. eam etiã tenent Inno. Host. Ioan. And. Phil. Fran. in c. præsentium. in v. col. de testib. lib. vj. Feli. in c. nam concupiscentiam. de cõsti. fi. col. vbi ponit tres limitationes, & quãplures alij quos refert Alex. in ij. colũ. & Abb. in ca. j. de plus petit. licet dicat opin. glos. seruari in practica ab aduocatis tãtũ ad euitandas istas opi. Docto. aduocati hodie seruãt aliã practicam, quã refert Ias. in d. §. si stipulanti. post Ang. Pau. & Cuma. H. C.

B Minor. Quid in sententia, an in maiori insit minor. vide latissimè Ias. in l. inter partes. ff. de re iud. co. ij. in iij. not. & Ias. in §. stipulanti. hic alle. col. iij. ver. circa istam materiam. vbi ponit regulã cum septem fallen.

deri super toto & super parte, debet interrogari super toto & super parte. l. non alienum. ff. de interrog. act.

¶ Et ideo verior videtur opinio quam idem Bar. tradit in l. qui solidum. in prin. ff. de leg. ij. vbi videtur tenere contrarium, dum concludit, † quod si quis petat plus debito, habeo iustam causam litigãdi super toto: nisi actor dicat se paratum partem recipere, per illum tex. qui bene probat. 3

¶ Et pari ratione videtur, quod positio facta de maiori summa, in totum [a] negari possit: vt per glos. in l. ij. in gl. magna de confess. in vj. sequitur Bal. in l. ij. §. quod obseruari. colum. penul. versi. sed quid si positio. C. de iura. calum. cum simi. vt Alex. refert in d. §. si stipulãti. & idem Alex. in consi. clxxxiij. viso puncto. colum. fin. lib. v. Non obst. quòd ille qui negat totum, videtur etiam negare partem, quia resoluendo hoc in quo tota vis consistit, considerandum est: quia verum est quòd in toto pars continetur, & in maiori summa minor [b] inest. l. si quis cum totum. de excep. rei iudic. l. si is qui ducenta. §. vtrum. de reb. dub. & in l. j. §. si stipulanti. de verb. obli. in l. qui concubinam. §. qui ita. de leg. iij. A B

¶ † Sed illa pars in toto continetur ad integrandum illud totũ: & minor summa in maiori continetur ad integrandum maiorem summã: sed per se illa minor pars vel minor summa non videtur petita. ita not. declarat Bar. in l. scire debemus. in fi. prin. de verb. obli. vbi inquit, quòd si promisisti centum, non possum petere quinquaginta tanquam promissa: quia illa pars de quinquaginta non fuit promissa, licet sub generalitate illorum verborum includatur. Et ita in proposito videt̃, si positio est facta de centum, non dicitur facta de quinquaginta, licet in summa de centum quinquaginta includantur: & ideo qui negat positionem de centum, nõ dicitur negare positionem de quinquaginta: vnde non dicitur periurus. Et pari ratione non videtur esse in mora quia non recusat soluere quod debet. Et hoc modo explicatur illud in quo Doctores moderni laborant in dicta lege. j. §. si stipulanti. & in effectu quod Bartolus hic dicit non videtur verum per supradicta. 4

cta. Et ad hoc facit illud quod dicam in regula, in eo. j. eo.

REGVLA C.

OMNIA *quæ iure contrahuntur, contrario iure pereunt.*

¶ DE ista regula dictum fuit in regula, nihil tam naturale. supra eo. vbi videndum est.

In l. Vbi lex. Argumenta.

1 Mensis qualiter intelligi debeat in dilationibus dandis.
2 Mensis vtilis triginta dierum esse dicitur.
3 Mensis simpliciter prolata dictio, pro triginta diebus accipi debet.

REGVLA CI.

VBI *lex duorum mensium fecit mentionem, & qui sexagesimo primo die uenerit, audiendus est: ita enim imperator noster Antoninus cum Diuo fratre suo rescripsit.*

¶ ISTA regula secūdū Bar. in l. cū bissextus. in fi. ſ. ti.
1 j. reducit ad cōmunē opin. quæ habet, † q mensis [a] intelli
A gat secundū qualitatē mēsis in quo data sit dilatio. vnde si die xxiij. Augusti data sit dilatio vnius mēsis, incipit in dicto die xxiij. & terminat in xxij. Septēbris: vt Bar. concludit in d. l. cū bissextus. & hoc idē gl. in c. quā sit. in ver. mense. de elec. in vj. & sequunt Bal. & Imo. in d. l. de diuisione. ſ. so. ma. Ang. in auth. iubemus. C. de iud. cum si. vt tradit Alex. in d. l. de diuisione. vbi dicit q ista est cōmunis opi. & idē Alex. in l. fi. in prin. col. pe. C. de iure delib. & in consi. xlij. in casu & lite. col. ij. lib. iij. Et secundū Bar. in d. l. cum bissextus. in fi. reg. ista reducitur ad quæst. gl. præalleg.

A Mēsis. Alex. cōsi. cxiiij. nu. 11. li. v. vbi dixi. C. M.

¶ Sed non videtur quod reduci posit, nisi secundū quod inferius dicam. & Bal. in l. eos. §. sin autem. circa fi. C. de app. dicit istum tex. hic procedere ex benignitate, non quòd hoc sit de proprietate verborum.

¶ Et cōclusio gl. in d. c. quàm sit. procedit in mēsibus cōtinuis qui habēt metā limitatā, & pro maiori parte habēt dies triginta vnū, & qdā triginta. Secus est in mēsibus vtilibus, in quibus nō sunt limitati dies, & vnus mēsis vtilis poterit quādoq; occupare tres cōtinuos. Vnde illa doctrina
2 non potest ad mēses vtiles adaptari: & ideo vnus † mēsis vtilis intelligit de triginta diebus: vt Alex. tradit in cōs. cxiiij. visa scriptura. col. fi. li. v.

¶ Secundo, conclusio superius facta intelligitur quando principiū mensis designatur, quia dicitur à præsenti die infrà mensem. Secus si de mēse absolutè mētio facta sit: quia tunc mensis pro duodecima parte anni accipitur: vt no. Domi. post Pau. in d. c. quàm sit. in gl. in verb. mensem. Et ista duodecima pars anni pro triginta diebus declaratur: & tali casu mensis indistinctè pro triginta diebus accipit: vt no. Bal. in d. l. eos. §. sin autē. circa fi. C. de app. & idē no. Bal. in auth. qui semel. circa fi. ver. in gl. fi. C. quomo. & quan. iud. & idem Bal. in c. j. in princ. quo tempore miles

vbi approbat gl.in l.fi.§.j.in ver.sexaginta.C.de iure delib.& concludit, ꝙ†si nomen mensis proferatur simplici 3
ter,de triginta diebus intelligitur.& idem Ant.de Butr. in c.licet.de supp.neg.præla.Alex.in d.consi.cxiiij.lib.v. Et hoc modo videtur procedere text.hic,videlicet quando facta sit mentio duorum mensium absolutè: quo casu de sexaginta diebus intelligitur:tamen hic ex benignitate additur vnus dies. & videtur hoc intelligendum esse in materia fauorabili.

In l. Qui vetante. Argumenta.

1 Prætore vetãte factũ,perinde est,ac si fiat cõtra ipsius edictũ.
2 Aduersus,aliquando pro contra accipitur.

REGVLA CII.

QVI *uetante Prætore fecit, hic aduersus edictũ fecisse propriè dicitur.*

¶ NOTA †quod paria sunt,aliquid fieri vetãte præ- 1
tore,vel aduersus edictum eius.ad idem facit tex.in l.aduersus.ff.de arbitr.vbi dicitur,quod aduersus sententiam arbitri fieri dicitur,si petatur ab eo,à quo arbiter peti ve
tuit.†aduersus enim exponitur,contra l.non solum.§. fi. 2
supra de iniur.& in clemen.j.vbi glo.in ver.aduersus. de restitu.in integ.

EIVS *est actionem denegare, qui poßit & dare.*

¶ Ad istam regulam facit quod supra dictum est in regula,eius est velle.in regula,nihil tam naturale.& in regula,nemo qui condemnare.

In l. Nemo de domo. Argumenta.

1 Domus sua intelligitur,quam quis inhabitat.
2 Pœna offendenti aliquem in domo sua imposita, non est de hospitio intelligenda.
3 Nauis prædio vrbano æquiparatur.
4 Extrahi de domo sua quis potest ex causa,vt iustitia fiat.

REGVLA CIII.

NEMO *de domo sua inuitus extrahi*[a] *debet.* A

¶REGVLA intelligitur,de domo[b] sua† quam habi B
taret,secus si illã non habitaret,licet esse propria:quia ab 1
illa extrahi non prohibetur:vt no.Bar.in l.nec in ea.ff.de adul.& facit tex.in l.quod ait.§.sufficit.ver.sed si pater.ff. de

A Extrahi.Sed an possit iudex præcipere alicui ne exeat domũ, vide Bald. ff c.qntauallis, in j.col. q dicit ꝙ non. de quo latè Ias.in l.qd iussit. ff. de re iu.col.iiij.ver. aduerte tamẽ. H.C.

B Domo.Quid domus appellatione.Alc.cõsi. ccxiij. nume.3. (vbi dixi)li.vj. C.M.

A Hospitio. Imo secus. C.M.

B Naui Ias.l.quominus.ṡ.de flum.l.plerisq;.de in ius voc.Et ꝙ nauis computetur inter mobilia, recte decidit d.Io.And.Tiraq.trac.Retract.prox.§ j.gl.vij nu.89. cũ seq. Limito in molendinis cõstructis sup nauibus coh ęrētibus ĩ flumine publico, q̃ñ ex cõcessione principis vel reip.perpetuò habere licet, hæc em̃ inter immobilia censent, vt scripsi in cõsu. Parisi. §.cxlv.C.M.

C Molendinario. Molẽdinũ an sit prędium vrbanũ; vide Bal.in d.l.certi iuris. in iiij. q. vbi tenet ꝙ non, sicut furnus ruralis.

D Bald.sequit̃ Ias.in repet.l. quominus. de flu.ṡ.col. xxvj. ver.vlti. adde.

E Pœna. Soluit melius, qđ ibi illud ĩterdictũ nõ est cõcessũ nisi ad res soli. d.l.j.§.hoc interdictũ.versi. ad solum.alias vbi lex nõ restringeret, veniret nauis appellatione domus. Io. Ign l. j.§.dñi appellatione.a.nu.70. cum seq. ṡ. ad Sillan.C.M.

de adult.& not.Alber.in tract.statutorum,in ij. parte.in xxxv.q.incip.item quæritur.versi.sed quid si aliquis.

¶ Et in effectu hic suo largo modo accipitur, videlicet pro habitatione.l.qui domum.vbi Bar.ṡ.de adult.& in l. lex Cornelia.§.domum.ṡ.de iniur.

¶ Et isto casu etiam habitatio ad tempus sufficit, vt colligitur in d.§.domum.dum ibi dicitur, de scholari qui habitat Romæ causa studiorum.

¶ Et hoc propter subiectam materiam de qua agitur, vt quis tutus sit in domo: aliâs verò habitatio temporalis non sufficeret: vt not.Salic.Rom.& Alex.in l. cùm filius. ṡ.si cert.peta.cum sim.vt dixi ibi. Et idem videretur esse

A in hospitio [a]: quia videretur illud conductum esse,& eadem videtur vt sit tutus in domo.

¶ Secus vbi esset diuersa ratio, prout loquitur text. in l.j. §.habitare.de his qui deiec.vel effu.Et licet Bald. ibi vi-

2 deatur tenere contrarium, dicens per illum text. † quòd pœna imposita offendenti aliquem in domo, non habet locum in hospitio.& facit quod not.Bald.in l.ea quæ.in fi.C.quomodo & quando iudex.

¶ Nam responderi potest, ꝙ respectu citationis, prout loquitur Bal.in d.l.ea quæ.diuersa ratio videtur: & pariter in d.l.j.§.habitare.non videtur congruum, ꝙ ille qui reperitur in hospitio accidẽtaliter, debeat teneri, sicut ille qui habitaret. Et si ibi agitur de præiudicio hospitis, in casu nostro agitur de fauore. Et ita etiam respondetur ad l.penult.§.in factum.ṡ.nau.caup.stab.

¶ Sed in casu isto eadem ratio videtur vt quis sit tutus. Et

B pari ratione idem videtur in naui [b]: quia videtur ordinata ad habitandum.& bene facit tex.in l.pe.§.si de naue. de his qui deiec.vbi Alber.hoc tenet. Et idem Alberic.in tract.statutorum.in ij.parte,q.xxxv.in fi.vbi idem dicit

C de molendinario [c] & nauta. Et facit, quia † nauis æquipa-

3 ratur prædio vrbano: vt not.Bald. [d] in l.certi iuris.versi.

D quid ergo.C.locati.

¶ Contrarium tamen in naui tenet Roman.in l.j. §. domini appellatione.in versicu.ad Sillan.per tex.in l.j.§.si quis de naui.de vi & vi arma.

E ¶ Sed responderi potest, quòd ibi agitur de pœna [e], quæ

restringi debet: & ideo cùm illud interdictum pœnale loqueretur de his quæ de solo deijcerentur, sub verbo soli non comprehēditur nauis, nec vehiculum, vt ibi dicitur.

¶ Et dum dicitur de domo sua: secus ergo videtur in aliena: vt à contrario sensu hic colligitur. & not. Alex. post Abba. in d.l. plerique. limitando hoc, nisi dominus domus prohiberet ingressum: vt in l. diuus. ſ. de serui. rust. præd. in l. iniuriarum. §. fi. de iniur. in l. qui domum alienam. de iniurijs.

¶ Sed tamen videtur aduertendum: † quia illa iura non loquuntur quādo iustitia impeditur & ex causa, vt in fure: vt not. in l. ij. vbi Bal. C. de ser. fug. & quia tali casu cessat ratio quæ est in domo suæ habitationis, & domino domus, non videtur data ista facultas vt possit impedire capturam eius qui de iure capi potest. reliqua per doct. in d.l. plerique. 4

In l. Si in duabus. Argumenta.

1 Solutio censetur facta in dubio in causa remouendi infamiam.
2 Condēnatus ad restitutionē rei furtiuæ, qua in dubio dicatur teneri actione.
3 Solutio, in dubio in causam grauiorem facta præsumitur.

REGVLA CIIII.

SI IN *duabus actionibus alibi summa maior, alibi infamia est: præponenda est causa existimationis. Vbi autem æquiparantur famosa iudicia: & si summam rei disparem habeant, pro paribus tamen accipienda sunt.*

¶ NOTO † quòd in dubio videtur facta solutio in causa quæ remouet infamiam. ad idem tex. in l. si quid. in prin. cum sim. alleg. in gl. in dubio enim capitur præsumptio vt infamia euitetur. l. hæc enim. §. quid ergo. ſ. de suspect. tut. 1

¶ † Et ad hoc facit, quia condemnatus ad restitutionem rei furtiuæ in dubio non intelligitur condemnatus actione furti, sed condictione furtiua quæ non infamat. l. cessat. ſ. de act. & oblig. vt in not. q. dicit Io. de Anan. se Venetijs consuluisse in c. qualiter & quādo. §. ad corrigendos. col. iij. ver. casus fuit talis. de accus. 2

¶ Et regula ista videtur etiam procedere si aliud debitum esset maioris summæ: quia qualitas infamiæ videtur præponderare, vt probatur hic: nam causa ista quæ respicit infamiam semper in dubio reputatur grauior. d.l. si quid. in prin. ita Bart. dicit in l. cùm ex pluribus. ſ. de solut. & ibi videtur limitare hoc, nisi ageretur de grauiori causa quæ respiceret conseruationem membri vel vitæ. arg. l. j. ſ. de bon. eorum qui mor. sibi consci. & facit text. in l. cæterum. ſ. de solut. qui facit regulam, † quòd in dubio videtur facta solutio in causam grauiorem. & not. Barto. in l. j. de solu. Rom. in consi. xciiij. visis his. col. j. & ibi materiam prosequitur de qua Alexan. scribit in consi. lxxv. ponderatis narratis. & aliquid Paul. de 3

Cast.

Cast.i cõsi.clij.videndũ est primo.co.ij.ver.pone ergo ꝙ ex interuallo.

In l. Vbicunque. Argumenta.

1 Magistratus quilibet Prætor dici potest.
2 Citatio partis necessaria est in cognitione causæ.
3 Cognitio causæ quando fieri possit absque citatione.

REGVLA CV.

VBICVNQVE *causæ cognitio est: ibi Prætor desideratur.*

1 ¶ HIC prætor pro iudice accipitur: † quia largo modo quilibet magistratus prætor dici potest: vt not. Bald. in l. fi. in j. q. C. de ædil. act. quasi dicat: vbi causę cognitio requiritur, ibi debet esse iudex qui cognoscat.
2 ¶ Et vlterius † in causæ cognitione partis citatio necessaria est. l. in causæ. la j. §. causa cognita. ſ. de mino. nam per illũ text. dicit Bar. in l. prolatam. col. fi. C. de sen. in ver. quæro vtrum. ꝙ causæ cognitio dicitur fieri quando fit partibus præsentibus vel absentibus per contumaciam.
3 Alibi tamen dicit Bar. in l. iij. §. si causa cognita. ff. de bo. pos. quòd † causa cognita dicitur fieri quantum ad instructionem iudicis absq; citatione. & hoc vbi non agitur de præiudicio: secus vbi agitur de præiudicio, quia tunc citatio requiritur in causæ cognitione: vt no. Bar. in d. §. si causa. & sola citatio non facit causæ cognitionem: quia tex. in l. in causæ. la j. §. causa cognita, copulatiue loquitur causa cognita & præsentibus aduersarijs. ſ. de mino. & dixi in c. ecclesia. de consti. col. ix. ver. ij. q.

In l. Libertas. Argumenta.

1 Seruis nil gratius præstari potest libertate.
2 Corpus liberi hominis æstimationem non recipit.
3 Patria potestas inæstimabilis quædam res dicitur.
4 Libertas quando certo pretio æstimari possit.
5 Homo liber vendi non potest.
6 Pœna apponi debet in cautione rati, vbi agitur de libertate.

REGVLA CVI.

A LIBERTAS *inæstimabilis* [a] *res est.*

¶ IDEM dicitur in l. non est. §. infinita. ſ. eo. cum si. alleg. in glo. hic. ad idem tex. in l. procurator. §. fin. ſ. rem ratam habe. in §. pen. in ver. sed cùm libertas. institu. qui manumit. non possunt.

A Inæstimabilis. Albe. Bru. consi. xη. colũ. xxx. cum seq. C. M.

1 ¶ † Et nihil gratius seruis præstari potest, quàm libertas. l. Paulus. in prin. ſ. de fideicom. lib. & non priuata, sed publica est causa libertatis. l. si quis rogatus. ſ. de fideicom. lib. & inæstimabilis res est interesse reipublicæ: vt not. per glo. in l. j. ſ. sol. mat.
2 ¶ Et quod dicitur de libertate, idem dicitur de homine libero, † cuius corpus non recipit æstimationem. l. j. §. sed cùm liber homo. & in l. fi. ſ. de his qui deiec. vel effu. & in l. ex hoc. ſ. si quad. pau. fec. dic. in l. ij. §. corporum. ad l. Rho. de iact. Eodem modo † inæstimabilis est patria pote-

stas:vt dicit tex.in l.filiusfamiliâs.§.secundùm vulgarẽ. de legatis ij.

¶Et quod dicitur hic de libertate, limitatur secundùm glos.hic, nisi quis vendat se ad pretium participandum: †quia tunc libertas certo pretio æstimatur:vt habetur in 4
§.pen.instit.de iur.pers.& in tali venditione plura requiruntur:vt gl.ibi in vers.maior. prosequitur.& in l.seruorum.in prin.ſ.de sta.hom.in ver.venire.

¶Sed in tali casu considerandum est,† quòd non fit ven- 5
ditio tanquam de homine libero:quia non valeret vẽditio.l.liberis.§.si quis sciens.ff.de lib.cau.& not. per gl.in locis præalleg.& sic venditio debet fieri tanquam de seruo:& libertas nõ æstimatur.Et† vbi agitur de libertate, 6
vel alia re inæstimabili,in cautione rati debet pœna apponi:vt no.per gl.& ibi Paul.de Cast.in l.non solùm.§.si status.in verb.ratum.de procur.

A Minui.vide quæ posui in l. consilij.ſ. eod. super ver. mitius. & d.Phil. in c.ex literis. de cõstit.H.C.

B Pubertati. Adde qđ vult Io.de Anan.in ca.j. de delict. puе.in iiij.col. referẽdo Ang. quãdo ad hoc vt ꝓximus pubertati teneatur de delicto, reqrũtur duo copulatiuè,videlicet ꝙ sit doli capax, & proximus pubertati : aliàs vnum nõ sufficeret:& an & quando minor excusetur à delicto,vide Hippoly.de Mars. in l. de minore.penul. & fi. co.l.ſ. de quæstionib. H.C.

REGVLA CVII.

CVM *seruis nulla actio est.*

¶De ista regula dictum fuit in l.in personam.ſ.eod.

In l.Ferè omnibus.Argumenta.

1 Pœna minui debet ob ætatem & imprudentiam.
2 Pupillus homicidium committens non decapitatur.
3 Minor vigintiquinq; annis mitius punitur in delictis.
4 Iudex pœnas mitigat pro personarum qualitate.
5 Pœna quandoq; minuitur senectutis ratione.
6 Delictum imprudenter commissum mitius est puniendum.
7 Delictum mitius punitur,quod impetu committitur.

REGVLA CVIII.

FERE *in omnibus pœnalibus iudicijs et ætati et imprudentiæ succurritur.*

¶NOTA † quòd propter ætatem & imprudentiam 1
pœna minui [a] debet. Primo circa ætatem considerãdum A
est,quòd ista remissio pœnæ nõ cadit in pupillo qui propter ætatem non obligatur ex delicto.l.j. §. impuberes. C.de fal.mo.l.infans.ſ.de sicar.facit tex.in l.j.§.impuberes.in l.excipiuntur.ſ.ad Sillanian. & in l.j. §. impuberes.ſ.commod.in l.pupillus.in eo.tit.in cle. j.de homici.

¶Et hoc intelligitur quando non sit doli capax : vt quia infans vel infantię proximus:secus si sit proximus pubertati [b]: quia tunc ex delicto tenetur.l. impuberem. ſ. de B
furt.vbi tex.ista distinguit,& in l.pupillum.ſ.eo.& in d.

l.ex

l.excipiuntur.§.j.& no.per gl.& Bar.in l. si quis in tantã. C.vnde vi. ¶ Et tali casu cũ pupillus teneatur ad pœnam delicti,regula ista verificatur, quòd ætati succurratur: q̃a pœna minui debet.& iõ dicit Bald.in l.& si seuerior.col.
2 ij.ver.ex predictis.C.in quib.cau.infa.irrog.† ꝙ si pupillus cõmittat homicidiũ,licet sit doli capax, non tñ debet decapitari:& licet pupillus doli capax posſit mulctari,vel excõmunicari:tñ sententia retractari debet per appel.vel restit.in integ.vt not.Ang.in l.neque impuberes.ſ. de in ius vocan.vbi alleg.Spec.in tit.de cõtuma.§.fi.in fi. Et ꝙ in pupillo debeat pœna mitigari,not. Salic.in l.administrantes.§.qui corporis.in fi.de excus.tut. & est tex.in c.j. in fi.de delict.puer.vbi dicitur, quòd in pueris delicta nõ debẽt ita puniri sicut in maioribus.& gl. ibi per illũ tex.
3 ¶ † Et idem est dicendum in minoribus xxv. annis:quia licet in delictis non habeant restitutionem in integrum l.si ex causa iudicati.§.nuncvidendum.ver.& placet.& in l.auxilium.§.in delictis.ſ.de mino.l.j.C. si aduer.delict. pœna tamen quandoque debet mitigari:vt dicit text.in d.l.auxilium.§.in delictis.versic. nisi quatenus.interdum miseratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem produ-
4 cit.† & ita videtur quòd hoc sit in arbitrio iudicis,attenta qualitate personæ.vt in notabili casu tradit Cuma. in consi.xcv.Christoph.circa finem.& facit tex.in l.si adulterium§.fratres.ſ.de adulter. vbi propter ætatem Imperatores Claudiæ pœnam incesti remiserunt.

¶ Et non solum minoribus propter ętatem minorẽ quan-
5 doque pœna minuitur: † sed etiam ætate[a] confectis pro-
A pter senectutem pœna moderatur:vt not. per glo.hic per l.ij.ſ.de termi.moto.vbi tempus relegationis in senibus minuitur.facit tex.in l.si quis in graui.§. ignoscitur.ſ.ad Sillan. vbi ignoscitur illis qui ætate defecti sunt : & in pœnitentia iniungenda habetur ratio senectutis.xxvj.q. vij.in c.tempora plenitudinis.vbi glo. & in voto peregrinationis defertur senectuti.in c.magnæ.de voto.

A Aetate. Multa priuilegia senibus concessa, vide cumulata per Lud.Rom. in repet.l. si verò.§. de viro.ſ. solut. matri. in iiij.fallent. col. xlix.

6 ¶ Secundo dicitur hic de imprudentia propter quã etiã pœna mitigatur: nã imprudẽter delictũ cõmittit, quãdo inaduertenter & inconsiderate fit. vnde dicit oblig.ui ex quasi maleficio.l.si.C.de var. & extraord.cog.in l.ex malefi.§.si iudex.ſ.de act.&obl.& facit tex.in l.nã & seruus. §.si.ſ.de neg.gest.ideo in tali casu in quo cõsideratur culpa, nõ dolus, merito pœna debet mitigari:vt hic dicit. & ad

hoc facit text.in l.iiij.§.j.ſ.de ſicar. in verſi. ſed ex ſenatuſconſulto.vbi mulier relegata fuit quæ medicamentum dedit, non malo animo, ſed ad conceptionem.& inde mors fuit ſequuta.& in l.lege Cornelia.§.cum quidam.de ſicar.vbi in exilium fuit miſſus qui homicidium non dolo, ſed per laſciuiam perpetrauit. & facit text. in l. reſpiciendum.§. delinquunt.ſ.de pœnis.†vbi delictum impetu commiſſum minus punitur:& 7
in notabili caſu tradit Cuma.in conſi.cxxxiiij.viſis denuntia.in fi.& per totum.Alex.in conſi.cxl.videtur in caſu propoſito.lib.ij. & Aret.in conſil.lxxx.ſicut decet.cum ſim.vt dixi in conſi.ix. & in propoſito ad iſtam regulam facit text.in l.j.C. ſi quis imper.maledix. & lubricum linguæ ad pœnam facile trahi non debet: vt dicitur in l.famoſi.ſ. ad leg. Iuli. maieſt.& not.in c.j.de maleſi.vbi glo.& latè Ioan.de Ana.col.iiij.

In l.Nullum crimen. Argumenta.

1 Crimen non prohibens cum poſsit,tenetur.
2 Famuli factum quando ſit domino imputandum.
3 Domini tenentur de delictis familiæ.

REGVLA CIX.

NVLLVM *crimen patitur is qui non prohibet, cum prohibere non poßit.*

¶ ERGO à contrario ſenſu† ſi prohibere poteſt, videtur eſſe in cri- 1
mine,& tenetur: quia qui prohibere potuit, tenetur ſi non fecerit.l.ſcientiam.in princip.ſ.ad le.Aquil.in l.in omnibus.ff. de noxa.l. fluminum. §.quanquàm. de damn.infect. Et ideo ſi ſeruus ſciente domino & non prohibente hominem occiderit, dominus tenetur: quia ipſe occidiſſe videtur.l.ij.in prin.ff.de noxali.

¶ † Et hoc idē videtur procedere in famulis & ſeruitoribus: quia factū 2
ab illis domino ſciēte & nō prohibēte, domino imputat̄: vt not.Bar.in.l. de pupillo.§.ſi quis ipſi pretori.de oper.no.nuntia.in x.q.vbi alleg.bonum tex.in c.conſtitutis.de teſtib.¶ Et de delicto cōmiſſo à filijs patre præſente & nō prohibēte, in no.caſu tradit Fran.de Cur.in cōſi.xlj.viſo proceſſu. ¶ Et notandū eſt ſingulariter ꝙ dicit Car.poſt Laur.in cle.ne in agro.§.porro.in iiij.no.de ſtat.hom.† ꝙ eſt mala præſumptio contra 3
illos qui tenēt malā familiā: q̄a ſi aliquod malū à familia cōmittat̄, ipſi dn̄i tenent̄: nec excuſant̄ allegātes ignorantiā, quia cogitare debuerunt illud euenire poſſe.arg.c.negligere.ij.c.vij.& in c.licet.in prin.de ſimo. quid notandū eſt contra nobiles qui retinent in domo homines malæ cōditionis & famæ.¶ Et ſ.dicta locū habent in eo qui poteſt & tenetur prohibere: vt no.Bal.in d.l.ij.in prin.ff.de noxa.& idem ibi Flor.dicit. & de hoc dicendum eſt vt ſupradictum fuit in reg.culpa caret.ſ.eod.tit.

In l.In eo quod plus. Argumenta.

1 Ineſt verbum, proprietatem & eſſentiam denotat.
2 Pars continetur in toto.

Pro

REGVLA CX.

IN EO *quod plus sit semper inest & minus.*

¶ HAEC regula declaratur vt dictum fuit s.in regul. non debet.s. eo.tit.& aliquid etiam dictum fuit in reg.non potest videri improbus. s.eo.tit.¶ Et regula ista primo videtur procedere de proprietate sermonis, dum dicit:semper inest.& ad idem tex.in l.j.§.si stipulanti.de verb. oblig.ibi:in viginti decem inesse. & in l.qui quartã.in prin.de leg.j.in l.qui concubinam.§.cum ita.de leg.iij.in l.si qui cum totum.in prin.de
1 excep.rei iudi.verbum enim†inest denotat proprietatem & essentiam: vt not.Bart.in l.si maritus.la ij.§.legis.ff. de adult.in l.mercis. de verb. sig.& ad hoc facit tex.in l.iij.si plusquã.s. de statu lib. vbi cõditio.dandi decem, impleri dicitur dando viginti:ergo videtur de proprietate sermonis:quia cõditio debet impleri in forma specifica.l.Mæuius.l.qui hæredi.in prin.de condi.& demon.Et videmus in stipulatione quæ est stricte interpretanda.l.quicquid astringendę.de verb.obl.& tamen in maiori summa minor continetur.d.§.si stipulanti.Et idem in sententia.in d.l.si quis cum totum. & sententia etiam stricte interpretatur:vt not.in l.j.C.si plures vna senten.& ita tenẽt Aret.& Mod.in d.l.j.§.si stipulãti.
2 ¶ Et ista conclusio verissima videtur considerãdo†quòd illud minus veniat ad integrandum illud quod plus est: quia in toto pars continetur. reg.in toto.j.eod. Secus videtur si pars separa sit à toto: quia tunc non videtur proprie contineri.vnde qui petit centum, non videtur petere quinquaginta separatim & formaliter:vt not. Bart.in l.scire debemus. in fi.prin.de verb.oblig.dum concludit, quòd si promisisti centum, non possum petere quinquaginta tanquam promissa: quia illa pars de quinquaginta promissa non fuit, licet sub generalitate includatur:vnde quinquaginta petuntur tanquam debita, sed non vt promissa.& dixi s.in regul.non potest videri improbus.& facit gloss.in l.j. in versic.inter.s.de serui.vrba.prædi.quæ dicit declarando tex.ibi qui dicit, qui actum habet, iter habet : quod verum est quantum ad commoditatem, sed non

quòd sit seruitus:& sic iter in actu continetur ad integrandum actum, & non vt species seruitutis, prout de se separatim iter consideratur.

¶ Et secundum istud dictum Bar. esset dicendum, † quòd ille qui pro- 3
mittit viginti, non dicatur promittere decem separatim: cuius tamen contrarium probatur in d. §. si stipulanti. vbi si stipulanti decem responsum sit de viginti, vel econtra valet stipulatio in decem. ergo illa minor summa etiam separatim videtur promissa. & facit text. in l. inter stipulantem. §. si stipulante. de verbo. obliga. vbi dicitur, quòd semper in summis id quod minus est videtur sponderi.

¶ Sed pro defensione Bar. considerandum est, † quòd ipse loquitur quan- 4
do in maiori summa actus valet, quia promissa fuerunt centum: & tali casu bene dicit, quia quinquaginta non fuerunt promissa, sed includuntur ad integrandum summam de centum quæ debentur. Secus quando actus in maiori summa non valet, prout loquitur tex. in d. §. si stipulanti. & in d. l. inter stipulantem. §. si stipulante. quia tunc ne actus sit inutilis conseruatur in minori summa, ex quo non potest valere in maiori summa, prout agebatur: & sic actus in minori summa ex quo non potest valere in maiori summa, conseruatur ex illa æquitate: quia in dubio interpretatio debet fieri vt actus valeat. l. quoties. de verb. oblig.

¶ Ex quo inferri videtur, quòd de proprietate sermonis in §. si stipulanti. in maiori summa minor non continetur, quando minor separata est à maiori, per rationem Bartol.

¶ † Sed ex æquitate & per interpretationem iuris ex quo actus in ma- 5
iori summa non valet, in minori summa conseruatur. & tex. in d. §. si stipulanti. nihil facit: quia ibi summa maior erat separata à minori, & distincta: quia stipulatus fuit decem vel viginti, meritò valet in decem: quia interrogatio & responsio facta fuit de decem: aliud est vbi agitur de vna summa, in qua dicendum est vt s. dixi.

¶ Secundo, regula limitatur non procedere quando constaret quòd ille qui loquitur in maiori summa, vel in eo qd plus est, non consentiret in minori. ita dicit Aret. in d. §. si stipulanti. per glo. ibi, in ver. non erit. & ad hoc alleg. tex. in l. si ita stipulatus fuero hanc summam. de verb. obl. ad idem tex. in l. cum in testamento. de verb. signifi. † vbi hæres graua- 6
tus exponere centum in funere, nō potest minus exponere. & idem no. Pau. de Cast. in d. §. si stipulanti. vbi propter hoc reprobat glo. si quę est, in c. j. de arbit. in vj. & idem Alex. & Aret. in d. §. si stipulanti.

¶ Et hoc procedit etiā si tacitè cōstaret de mente partiū. exēplū colligitur in l. ex facto. §. j. ff. de vulg. & pupil. † vbi quando est facta dispositio 7
specialis de minori: tūc in maiori minor numerus nō includit. vt no. ibi Albe. Bal. Imo. & Doct. quòd qui cōsentit in maiori, nō semper cōsentit in minori: quia in minori est facta specialis, puisio: ideo expressum facit cessare tacitū. l. cū filio. §. filio. s. de vulg. & pup. & tex. in d. l. ex facto. §. j.

inducit

inducit Dom.in d.c.j.de arbi.in vj.& ille tex.ꝓcedit qñ fuit facta proui sio de maiori summa & minori ab eodē fonte,ꝓut loquiť text.in d.l.ex facto.§.j.secus si à diuersis:qa tūc species nō derogat generi:vt Alex.tradit in cōs.clxxix.viso ꝓcessu.in fi.li.v.de quo dixi s̄.in reg.in toto.s̄.eo.
¶ Tertio regula procedit prout loquiť in oratione affirmatiua:secus est in negatiua:quia non sequitur,non habeo centū, ergo non habeo viginti:vt patet ad sensum.& ita dicunt Bar.& Doct.in d.§.si stipulanti.

8 ¶ Sed obstare videtur,†quia negatiua potentius negat quàm affirmatiua affirmet:vt no.per glo.& Doct.in c.cum dilectus.de consue.not.in l. hoc genus.de condi.& demon.

¶ Si ergo minor summa cōtinetur in maiori affirmatiuè, à fortiori idē videtur in negatiua.Pau.de Ca.rñdet in d.§.si stipulanti.ꝙ argumentū procedit respectu temporumvel casuū:& non in summa, in qua alia ratio videť:& hoc declarari potest,ꝙ in oratione affirmatiua minor summa continetur:quia hoc tendit & ordinatur ad constituēdum maiorem summam:non sic videtur in negatiua, quia ꝙ minor non contineatur, hoc ad orationem negatiuam maioris summæ nihil facit.

¶ Quarto regula fallit in casu l.si decē.ff.locat.in cuius intellectu Doct. laborant:sed vera videtur solutio Bal.in l.diem proferre.§.si plures.vbi dicit,ꝙ regula intelligitur quādo maior summa absolutè profertur:secus si respectu alicuius corporis.d.l.si decem.vbi dicitur de maiori summa respectu rei locatæ.& idem Bal.in l.fi.in prin.C.de sen. quæ sine.& sequitur Alex.in consi.lxiiij.visa consultatione.col.pe.lib. ij.& hoc cōprobari potest,vt dicamus ꝙ in d.l.si decem.locator qui dixit de maiori summa,non videtur cōsentire in minori,prout natura rei de qua agitur satis ostendit,per ea quæ superius dicta sunt.& ad hoc facit tex.in l.
9 diligenter.in prin.in ver.item si mandauero.ff.mand.vbi†qui mandat ꝙ domus vel fundus vendatur centum,non videtur in minori quantitate consentire.Non obst.tex.in l.diem proferre.§.si plures.ff.de arbit.in c.j.de arbi.in vj.vbi arbiter qui iudicat de maiori summa, videtur consentire in minori.Sed dic illud esse ex interpretatione legis,vt finis litibus imponatur:sed ille qui dicit de maiori,non videtur in minori tantum cōsentire:sed cōsentit in minori ad integrandū maiorē summam.

10 ¶ †Quinto fallit in fideiussore qui in maiori summa si obligatur pro principali,etiā in minori summa in qua erat obligatus principalis non tenetur.l.Græcè.§.illud.ff.de fideius.ibi:si fuerint in duriorem causam adhibiti,placuit eos omnimodo non obligari : id est nullo modo obli-
11 gant,†quia negatiua postposita signo vniuersali æquipollet suo contrario:vt no.Bar.in l.legitimos.§.in legitimis.ff.de legit.tu.in l. obligari. in prin.ff.de auto.tu.& no.Bar.post gl.in d.§.illud.& not.per gl.in d.§. fideiussores.in gl.j.insti.de fideius.& hoc intelligiť nisi iuramētū interponať:qa facit valere actū eo modo quo potest.l.cū pater. §. fili⁹ matrē.
vbi

A Alex.& consili.xxix.in fin. libr.vij.vbi dixi.C.M.

B Valet. Hæc veritas, & ita obseruatur. est etiam purior litera Gregor. Halo. in d.§. illud habet non omnino obligari. & ita firmiter tenendū. Carol.Moli.

vbi Bar.de leg.ij.& not. Bar. in l. si quis pro eo.col. fina.
versi.viij.prohibetur.ff.de fideiuss.& tradit Alex[a]. in con A
sil.xxxij.in causa executionis.lib.j.in fin.
¶ † Et etiam absque iuramento videtur quòd de iure va- 12
let[b] obligatio fideiussoris in minori summa in qua erat B
obligatus principalis: quia hoc est in cōstituto:vt est tex.
in l.hactenus.in fin.ff.de constitu.pecu.Non obstat quòd
loquatur in constituto:vt dicit Bar.in d.§.illud. quia non
videtur quòd ratio diuersitatis assignari possit.& ad hoc
facit tex.in d.§.illud.vbi generaliter dicitur, quòd in o-
mnibus qui pro alijs obligantur si in duriorem causam
adhibiti sunt,placuit eos omnimodo non obligari: nam
si illud dictum negatiuum intelligeretur generaliter etiā
respectu minoris summæ in qua obligatus erat principalis, hoc non es
set verum in omnibus qui pro alijs obligantur,prout tex. ibi dicit:quia
in constituto hoc non esset,d.l.hactenus.§.fin.vt ergo illud dictum ne-
gatiuum verificetur in omnibus qui pro alijs obligantur,prout tex.vni
uersaliter loquitur, est necessarium dicere, quòd illud dictum negati-
uum intelligatur & referatur ad duriorem causam, ita quòd in illa du-
riori causa in qua principalis non est obligatus, nullo modo fideiussor
obligetur:sed per hoc negatur quin obligetur in minori summa in qua
erat obligatus principalis, & hoc etiam suadetur per rationem Iuris-
consulti ibi, qui considerat causam duriorem: vnde quatenus agitur de
causa duriori,illud dictum intelligitur:quia dictum à ratione debet re-
gulari.l.adigere.§.quamuis.de iure patron. Sed cum durior causa cesset
in minori summa pro qua principalis tenetur,in illa minori summa vi-
detur fideiussor obligari.& ita videtur de iure,licet Doct.aliter dicant.
¶ Sexto fallit in casu.c.cui de nō sacerdotali.§.fi.de præbē.in vj.† si man 13
dat prouideri alicui de prębēda certi valoris,de prębēda minoris valoris
etiā illo volēte prouideri nō pōt: quia mandatū debet diligēter obser-
uari,& nō habet locū nisi in casib⁹ expreßis.& per illū tex. dictū fuit in
reg.nō debet.s.eo.† ꝙ in mandatis nō valet argumentum de maiori ad 14
minus:& pariter nō valet argumētū de maiori quātitate ad minorē valo
rem beneficij,per rationē quæ ibi aßignatur: quia mandatū debet dili-
genter obseruari.& facit text.in c.fi.de verb.sig. & in l.si pupillorū.§.si
prætor.ff.de rebus eorum.vbi mandatū prætoris ad vendendum,nō ha-
bet locū in obligatiōe quę minoris est præiudicij:& hoc videt̄ ꝓcedere
in mādato superioris, prout iura s.allegata loquūtur.Secus videt̄ in mā
dato priuati:qa illud impleri potest in æquipollēti.l.si quis mihi bona.
§.sed quid si mandauit.ff.de acqui.hære.in l.fin.§.fi.ff.mand. in prin.&
in l.si vltra.C.de fideiusso.& loquuntur ista iura inter priuatos.Secus vi
detur in mandatis superiorum:per supradicta.Sed tamen ista differētia

non

15 non videtur habere rationem diuersitatis:† quia mandatum ita in superioribus sicut in priuatis regulatur à voluntate mãdantis: vnde in quolibet mandato debet perscrutari voluntas eius qui mandauit: & ideo in d.c.cui de non sacerdotali. considerandum est, quia ibi voluit papa prouidere alicui specialiter de beneficio certi valoris, & in minori valore non esset illi prouisum, prout papa cogitauit, & facit quod not. Petr. de Ancha. in d.c.cui.

16 Septimo fallit† in testibus deponentibus super valore rei: quia dixit de maiori summa, non videtur in minori consentire: vt not. docto. post Io. And. in c. de arbit. in vj. col. j. ver. sed quid si actor. in fi. cum si. vt tradit Alex. in l. j. in §. si stipulanti. de verb. oblig. in l. qui quartam. de leg. j. & in l. inter pares. de re iudic. & latè Alex. in consi. lxiiij. visa consultatione. lib. ij. & Aret. in consi. lxv. in præsenti consultatione.

In §. Nemo alienæ rei. Argumenta.

1 Satisdatio quid sit.
2 Defensor etiam immobilia possidens, satisdare tenetur.
3 Defensor alterius quando admittatur sine satisdatione.

NEMO *alienæ rei expromissor idoneus uidetur, nisi cum satisdatione.*

¶ ET ista est regula antiquorum: vt not. glos. per illum text. in §. ij. versic. quia nemo. instit. de satisda. ad idem text. in l. qui proprio. §. qui alium. s̄. de procu. facit tex. in l. rectè defendi. s̄. de iudi. in l. hæc autem. §. rectè defendi. ex quib. caus. in possess. eatur. l. item ait prætor. in fi. s̄. ex quibus causis maio. j̄. eod. l. qui rem.

¶ Et ista regula procedit etiam si sit filius qui velit patrem defendere. l. filiusfamiliâs. s̄. eodem.

1 ¶ † Et satisdatio dicitur, quando quis facit aliquem securum datis fideiussoribus. l. j. in fi. s̄. qui satisd. cog. idem econtrà si pater filiam defendat. l. & ideo. §. si filiusfamiliâs. s̄. rerum amot.

¶ Secundo ampliatur etiam in procuratore qui haberet mandatum. l. si ad defendendum. s̄. iudic. sol. & in l. j. C. de satisdan.

2 ¶ Tertio ampliatur† etiam si defensor possideret immobilia: quia tamẽ tenetur satisdare, vt not. Bar. in l. sciendum. §. tutores. s̄. qui satisda. cog. Et etiam si locupletissimus sit defensor, satisdare tenetur. l. minor. §. fi. cum duabus legibus sequentibus. s̄. de procu. & hoc videtur procedere, quia lex ita procedit disponendo: aliter secus videtur, per ea quæ tradunt Alex. & Moder. in l. j. ff. qui satisd. cog. & in l. qui rem. j̄. eod.

3 ¶ Et regula ista secundùm gl. limitatur, † nisi quis susciperet defensionẽ alterius allegãdo causas absentiæ: quia tunc admittitur sine satisdatione: vt gl. hic dicit, quæ est sing. secundùm Paul. de Cast. in d. l. filiusfam. post gl. ibi: & Bar. etiam illam sequitur in l. si verò. §. de viro. in fi. s̄. sol. mat.

mat.& not.Bar.in l.pen.§.ad crimen.col.pen.de pub.iudi.cum simil.vt tradit Alex.in l.filiusfamiliâs.in princ. Et hoc procedit in causa criminali,vbi agitur de vtilitate publica.vt no.Bar.in l.vbi pactum.col.pen. C.de transac.& in l.seruum quoque.in §.publicè.col.fi.de procur.& ibi rationem efficacem adducit:quia cùm iudex debeat suscipere defensionem pro innocentia absentis.l.si non defendâtur.s.de pœnis.& in d.§. publicè.pariter videtur q quilibet alius defensor pro innocentia absentis possit comparere & debeat admitti:vt no.Inn.in c.veniens.de accu. & not.Anto.de But.in c.cùm parati.de appel.

¶ Et secundùm istam conclusionem latè fuit consultum per do. Anton. Rosel.in consi.inserto inter consilia Barth.Vero.in consil.xlvj. quidam d.Zacharias.cum consilijs quampluribus successiuè ibi sequentibus. & idem dicitur in consi.lxiij.primum dubium.in princ.inter dicta cōsilia Bartho.Veron.& idem dicit Corn.pluries se consuluisse in consi.cciij. pro decisione.in prin.lib.j.& ita reperitur in consi.xvij. licet moris sit. lib.iij.& in consi.cclxxiij.visa inquisitione.eo.lib.iij.& hoc procedit in causa criminali,& in satisdatione,& iudicato soluendo , prout loquitur glos.hic,& doct.in locis præalleg.secus in causa ciuili secundùm Paul. de Cast.in d.l.filiusfamiliás.& ita finaliter Alex.ibi residet. Et de isto executore quomodo admittatur,not.Bar.in tract.ad reprimen.in verb. neglexerit.& in l.quæsitum.de iud.cum sim.vt tradit ibi Alex. Et alias limitationes ad istam regulam tradunt Ang.Alexā.& Moder.in d.l.filiusfamilias.& Moder.in l.exigendi.in prin.C.de procur.

In §.Pupillus.Argumenta.

1 Pupillus quando per patientiam non obligetur.
2 Furiosus consentire non potest.
3 Pupillus agere potest ratione iniuriæ sibi illatæ.
4 Pupillus quantum ad primum decretum pati dicitur.

PVPILLVS *pati posse non intelligitur.*

¶ NAM in casibus† in quibus patientia inducit consensum , & pa- 1
tientibus infertur præiudicium:vt in l.decreto.de aqua plu.arc.cum si. alleg.in gloss.in illis casibus non obligatur pupillus,vt hic dicitur. adde textum in l.qui ad certum.s.locati.vbi ex patientia contractus locationis renouatur:quia ex patientia tacitus consensus arguitur : † & hoc 2
non habet locum in furioso qui consentire non potest,vt ibi dicitur: & pariter nec in pupillo qui non potest consentire : quia per patientiam non videtur consentire qui consentire non potest:vt dicit tex.in l.si tibi.§.vnius.de opt.leg.& ideo pupillus præsens pro absente habetur.l. si pupillus.ex qui.cau.in pos.ea.vnde cùm pupillus non possit cōtrahere societatem expressè.l.& in conditionibus.ff. pro socio.pariter nec tacitè contracta videtur:vt not.Angel.in consilio lx.morte dicti filij. in principio.not.Bartolus in l.Titium & Mæuium.§.altero.de administ.

tur

tur.col.ij.in l.si patruis.col.fi.C.commu.vtriusq; iudi. de quo dixi in consi.xxj.Rom.cõsi.cccxiij.quo ad primum. in vj.dub.And.Sicu.in consi.xxxj.col.ij.lib.j.

¶ Et regula intelligitur quantum ad hoc vt pupillus non
3 obligetur: † sed respectu iniuriæ quæ sibi inferatur, pupillus pati dicitur, vt agere possit actione iniuriarũ. l.illud. ff.de iniur.alleg.in glo.vbi dicitur, quòd pupillus dicitur pati iniuriam, licet illam facere non possit. Et prædicta
A habent locum nisi pupillus [a] sit proximus pubertati: quia tunc obligatur ratione furti, & iniuriæ.l.pupillum. j.eo. de quo ibi videbimus.

A Pupillus. Adde eũdẽ & quæ ibi posui ĩ apostil.in l.ferè in omnibus. ff.eo.

4 ¶ Vltimo † etiam pupillus dicitur pati quantum ad primum decretum quod contra ipsum interponitur si non defendatur.in l.apud Iulianum.§.fi.ff.ex quib.cau.in pos. ea.in l.si pupillus.de priuil.credi.de quo Roma. in consi. ccccliiij.in re præsenti.no.Bar.in l.j.§.sufficit.ff.de admi. tuto.circa fin.

In §. Vbi verba. Argumenta.

1 Alternatiua ad sui veritatẽ reqrit alterutrã partẽ esse verã.
2 Copulatiua vtrunq; copulatorum requirit esse verum.
3 Verba si nec cõiuncta sunt, nec disiũcta, qualr sint accipiẽda.
4 Punctum loco copulæ habetur in oratione soluta.

VBI *uerba coniuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum.*

¶ Ad declarationem tres conclusiones firmari possunt.
1 ¶ Prima, † quod in alternatiua [b] sufficit alteram partem
B esse veram: vt in regu.in alternatiuis.de reg.iu. cum si.vt dixi in c.inter cæteras.de rescrip.in iij.not.
2 ¶ Secunda conclusio, † ꝙ ad verificationem copulæ requiritur concursus copulatorum.l.si hæredi plures.de condi. insti.cum simi.vt dixi in c.ij.col.iiij.de rescrip.
3 ¶ Tertia cõclusio videtur secundum regulam hic, † quòd vbi verba non sunt coniuncta nec disiuncta, ex mẽte pronuntiantis vel disiuncta vel coniuncta accipiuntur: vt dicit tex.in l.alienationis verbũ.§.fi.de ver.sig.& si de mẽte pronuntiantis nõ apparet, sufficit alterum fieri, vt hic dicit. Et ad hoc facit quia in obscuris, quod minimũ est, inspicitur.ff.eo.l.semper.& not.per gl.hic.

¶ Contrarium tenet glos.in l.alienationis.præalleg.§.fi. quæ dicit, ꝙ in dubio coniuncta præsumitur.per l.tripli
4 ci.§.videamus.de verb.sign.vbi probatur, ꝙ † in oratione
C soluta punctus est loco copulæ, [c] not. per glos. in l.pretia rerum.

B Alternatiua. Adde Fel.in c. inter cæteras: col.fi. hic alle. q ponit regulã cũ suis fal. Dy. & Doc.in reg. ĩ alterna.hic alleg. & ibi eius addi.sup verb. satis.& ver.adimpleri.& circa nota. q. qui ã ponit do.Phil. in d.c.inter cæteras.vers.postrem.adde Iaso.in l si se non obtulit. §. si ex cõuentione. in ij.col.in ver.tenendo tñ.ff.de re iud. H.C.

C Copulæ. Deci.in rubri. in prin.ff. si certũ peta.lect.j.vbi dixi.C.M.

rerum.ad leg.Falci.cum si. vt tradit Alex.col.ij.in l.placet.in fi.C.de sac.sanc.ecc.Imo.in l.cum testamēto.§.hæc verba.in fi.ſ.de hære.insti.in l.si ita quis.post Ang.eo.ti. ¶Sed potest responderi ꝙ ibi in d.§.videamus.constabat de mente propter subiectam materiam.& aliter respondet Dy.in reg.in alternatiuis.in fi.eo.ti.in vj.& no. Bar. in l.stipulationes non diuiduntur.in vij.de ver.obl. & in l.re coniuncti.in iij.opp.de lega.iij.

In §. Mulieribus. Argumenta.

1 Mulieribus quando subueniendum.
2 Deceptis subuenitur,non autem decipientibus,& nu.3.

MVLIERIBVS *tunc succurrendum est,cum defraudantur:non† ut facilius calumnientur.* 1

¶ AD idem tex.in l.ij.§.verba itaq;.ad Velleia.alleg. in gl.ibi,†mulieribus deceptis,non decipiētibus iura opi 2 tulantur.Adde tex.in l.si sine.in l.fœminis.C.ad Velleia. in l.si decipiēdi.ſ.ad Velleia.facit tex.in l.si in alteri⁹.C. si mi.se ma.di.& in l.si ꝓbaueris.C.si res alie.pig.da.sit. †Et generaliter dicitur ꝙ deceptis,& non decipientibus 3 iura subueniāt.c.cum vniuersorum.de rer.permu.in c.inter dilectos.de don.no.Ang.in consil.clx.dña Catharina. col.pe.& quod not.Fulg.in consi.lxj.dña Catharina.col. fi.Alex.in cōsi.clxx.viso processu.col.pe.in ver.plus dico. li.iiij.Et facit qđ no.Guil.de Cu.in l.qui iurasse. in prin. ſ.de iureiur.limitando illum text.cum simi. vt tradit ibi Alex.Et limita d.l.si in alterius.vt per Rom.in consi.xij. viso facto.col.fi.ver.respondendum est breuiter.

In l. Pupillum. Argumenta.

1 Pupillus quando dicatur pubertati proximus.
2 Doli capaces qui præsumantur.
3 Pupillus pubertati proximus pro furto & iniurijs tenetur.
4 Pubertati proximus ex delicto & iuramento obligatur.
5 Pubertati proximus ne ad pias quidem causas testari potest.
6 Testari potest pubertati proximus,si statuto inducatur.

REGVLA CXI.

PVPILLVM *qui proximus sit pubertati, capacem esse & furandi & iniuriæ faciendæ.*

¶VIDENDVM est de duobus.Primo quando dicatur pupillus proximus pubertati. Secundo, in quibus casibus ex delicto teneatur.

¶Circa primū dicit gl.hic,†ꝙ mascul⁹ à x.anno cū dimi 1
dio

A dio supràdicitur proximus [a] pubertati: in fœminis, in
B nono [b] cum dimidio: vt etiam not.per glos.instit.de inuti.stipu.in §.pupillus.in ver.proximus.& in l.j.ſ.de nouatio.in glos.fi.& Barto.ibi sequitur, & ita communiter tenetur, vt dicit Ange.Aret.in d.§.pupillus. idem glo.in §. in summa.in ver.proximus. & ibi Aret.instit.de obliga. quæ ex delict.& Bald.idem tenet in l. si quis in tantam. col.ij.C.vnde vi. Non omitto tamen quod Salic.in l.impunitas.C.de pœnis.declarando dicit verum esse quod dicitur de proximo pubertati habito respectu ad infantiã: quia minus distat à pubertate, quàm ab infantia. Sed per hoc non infertur quòd sit doli capax: & ideo secundum eum, cùm non sit hoc determinatam à iure, arbitrio iudicis committitur.l.j.ff.de iure delib.& idem Anto.de Bu. in c.attestationes.de desponsa.impuber.Abb.refert in c.
2 continebatur.de desponsa.impube.† Et doli capaces sunt qui sunt prope pubertatem: vt dicit text.in l. apud Celsum.§.si quis non tutor.versi.denique Iulianus.de excep. doli. Et cum hoc non sit declaratum, arbitrio iudicis relinquitur: vt concludit Ioan.de Ana.in c.j. de delic.pue. & ad hoc facit, quia etiam proximus infantiæ potest esse doli capax, imo etiam infans: vt not.per glos.in d.c.j.de delict.puero.& Abb.ibi, & in hoc tota vis consistit: ideo cum in hoc certa ætas firmari non possit, debet arbitrio iudicis declarari. Et ad idem facit, quia text.hic cum simil.loquuntur de proximis pubertati simpliciter: ergo debent intelligi simpliciter, & non respectu infantiæ. & ad hoc facit quod not.Bal.per illud tex.in l.excipiuntur. supra ad Sillan.vbi inquit, quòd illa distinctio de proximo infantiæ vel pubertati, non habet locum in delictis atrociter puniendis: quia tunc ille dicitur proximus pubertati, qui parum distat à pubertate, per illum tex. Sed certe ratio Bal.videtur pariter in casu nostro procedere: quia text. etiam simpliciter loquitur de proximo pubertati, ibi: qui proximus sit pubertati.& eodem modo alia iura loquuntur: & cum ista proximitas non sit determinata, consonat quòd arbitrio iudicis intelligatur, per supradicta.

3 ¶ Circa secundum regula hic ponitur, † quod pupillus proximus pubertati obligatur pro furto & ratione iniuriæ: & idem dicitur in l.impuberem.supra de furt.& gl. ibi dicit idem esse in quolibet delicto. facit tex.in l.non

A Proximus. Ias.auth. sacramẽta puberũ. C.si aduer.vẽdi. l.properandũ. §.& si qdẽ. C.de iudi.Soc. l.j.§.adipiscimur. de acqui. pos.C.M.

B Nono. Sed quod solũ in semestri ante pubertatẽ, tenet Io.Igneus latè l.j.§.impubes. nu.10.cũ seq.ſ. ad Silla. C.M.

excipiuntur.supra ad Sillan.& no.per gloss.& Bar. in l.si quis in tantam.C.vnde vi.

¶ Et ista distinctio etiam adhibetur in contractibus: vt probatur in §.pupillus.insti.de inuti.stipu. no.per glo.in l.j.ſ.de noua.declarando vt ibi per Bar. & Ange.Aret.in d.§.pupillus.Sic etiam proximè cingendus habetur pro cincto.l.pe.de testa.mili.Sicut proximus ad pubertatem habetur pro pubere.

¶ Et per istum tex.cum simi.in quibus dicitur†quòd pro 4 ximus pubertati obligatur ex delicto,pariter infertur ꝙ obligetur ex iuramento:[a] vt not.Bart. in auth.sacramen A ta puberum.C.si aduer.vend.cum simi. vt tradit Alexan. in l.qui iurasset.in princ.de iureiur.& latè Moder. in authen.sacramenta puberum. & hoc communiter tenetur secundum Abb.in consil.xxxix.duo sunt.in lib.j.& idem Abb.in consilio cviij.illud in effectu.lib.ij.Fulgos.consilio ccxxvij.

¶ Adde tamen quòd ista æquiparatio de proximo pubertati ad pupillũ non semper procedit:patet, quia licet pubes testari possit.l.qua ætate.de testamen. †tamen proxi 5 mus pubertati non potest testari etiam ad pias [b] causas: B vt not.Barto.in l.j.in ij.q.de sacrosanc.eccle.cum simi.vt latè tradit Andr.Sicul.in consi.lviij. lib.j.Aret.in d.l.fin. in fin.C.de testa.mili.Benedict.Capra consil.lxxxv. cum viso.& Philipp.Fran.in rub.de testa.in vj.in iij.q.Et aduertendum est:quia in pupillo proximo pubertati videtur quòd possit dispensari.[c] vt no.Ang.& Alex. in l.fi.C. C de test.mil.& secundum Bar.in l.si quæramus.ſ.de testa. valet statutum,†quòd proximus pubertati possit testari, 6 de quo And.Sicu.in consi.xix.col.vj.lib.j.

¶ Vltimo not.quòd licet pupillus obligetur ex delicto tamen pœna mitigari debet: vt dixi supra in regu. ferè in omnibus.supra eod.

A Iuramento. Nõ sequit̃, sed potius sequit̃, ꝙ puniẽdus est si temerè iuret,& huic morbo assuefiat.nã & hoc planè delictum est.& diligẽter curãda est disciplina morũ etiam in iunioribus à rectorib⁹ Reipu. vt p̃ Arist. Politi. lib.viij. male ergo inferũt Doct de obligatiõe pœnæ seu coercitione p̃ ętatis modo, ad ciuilẽ vł aliã obligatiõnẽ,alioqn ęquè colligi posset ꝙ si obligari potest ex delicto ergo ex cõtractu,quod est falsum. C.M.

B Pias.Idẽ no. Ias.in l. rescripta.C.de prec. imp.of.col.fi.

C Dispensari. Adde Ias. in l. rescripta.C.de prec.imp.offe. col.fin. in ver. cõcludendo puto,&c.

In §. In hæredes. Argumenta.

1 Actiones pœnales quot modis extinguantur.
2 Cadauer ad furcas suspendere non licet.
3 Hæres non tenetur ex delicto defuncti,nisi de eo quod ad se peruenit.
4 Pœna iure ipso imposita defuncto,transit ad hæredes.
5 Lite cum defuncto contestata,transit processus ad hæredem.
6 Hæres quibus actionibus teneatur ratione hæreditatis.
7 Pœna quando in hæredem transeat lite non contestata.

In

In hæredes non solent actiones transire quæ pœnales sunt ex maleficio: ueluti furti, damni, iniuriæ, ui bonorum raptorum.

¶ AD idem tex. in §. nõ autẽ omnes. insti. de perpet.
1 & temp. act. & in l. j. ff. de priua. delic. & ad hoc facit, † q a per mortẽ, delictũ & pœna extingũtur. l. defuncto. de pu. iud. l. in senatus. §. si propter mortẽ. ff. ad Turp. & in l. fin. C. si reus vel accus. mor. fue. & ideo post mortẽ quis accusari non potest: secundùm Dyn. in c. quorundam. cum si.
2 ibi alleg. in gl. † vnde non est licitum cadauer mortui ad
A furcas suspendere: vt dicit Angel. in l. ij. [a] in versi. vltimo scias. C. qui testam. fac. pos. post Pet. & Cyn ibi.

¶ Et idem Angel. in l. defuncto. dicit, q errant assessores qui in defunctos faciunt executionem pœnæ capitalis, & q caueant, quia possent conueniri in syndicatu, tãquam inferentes iniuriam cadaueri. l. j. §. quoties. ff. de iniur.

¶ Et idem Ang. in l. fi. C. si reus vel accu. mor. fue. in prin. & sequitur Imol. in l. qui à latronibus. §. si quis. col. v. de test. & idem tenet Bal. in l. j. col. j. C. ne ex delic. defunct. cum sim. vt tradit Alex. in d. l. ij. col. fi. C. qui testa. fa. pos. Ang. Aret. in tract. Malef. in ver. qui iudex videns. col. vj.

A In l. ij. Vbi post Alexã. vide latẽ Iaso. in ij. not. qui ponit etiam casus in quibus cadauer potest puniri. & Hip. de Marsil. in l. fi. in vj. col. in versi. item crimina. ff. de quęstionibus.

3 ¶ Et reg. ista limitatur † primo nõ procedere in eo qđ ad hæredem ex delicto defuncti peruenisset, quia pro eo tenetur hęres, & cõueniri potest. l. in hæredẽ. ff. de calũ. l. in hæredẽ. ff. de dolo. cũ si. alleg. ff. in reg. sicuti pœna. ff. eod.

¶ Et ratio ibi naturalis allegatur: quia sicut hæres non tenetur ad pœnam ex delicto defuncti: ita pariter ex tali delicto lucrari non debet.

¶ Et quia solùm consideratur q hæres non lucretur, pro eo quod ad eum peruenit, datur actio in factum, & non actio quæ sonet in delictũ. l. j. §. fin. de vi & vi ar. & in l. j. §. fi. ff. vbi bo. rap. vbi pro eo quod ad hæredem peruenit, non datur actio vi bonorum raptorũ: quia putauit prætor sufficere condictionẽ ad istum effectũ ne hæres lucretur. Et sufficit ad hæredem peruenisse, quia tenetur: licet illud consumpserit. l. videamus. ff. quod met. caus.

¶ Et tali casu obligatur etiam hæres hæredis, dato quòd ad eum nihil peruenerit. vt est text. nota. in l. videamus. quem ad hoc Angel. dicit sing. & in d. l. j. in fi. ne ex delictis defunct.

4 ¶ Secũdo † reg. fallit, si pœna ipso iure defuncto imposita

fit:qa tũc trãfit ad hæredẽ. vt no.Bar.in d.l.j.de priua.delic.per l.Caius.ff.ad Sillan.& in l.commissa.de public.& idem Ang.in d.l.j C.ne ex delic.defun.col.j.versic.addo tibi alium casum.alleg.etiam l.fi.ff.de his qui mort. sibi consci.& idem Bal.ibi alleg.c.j.de homic.in vj.ad idem tex.in l.iij.§.quod autem.& ibi Bar.ff.quod quisq; iur.Et hoc limitatur:vt per Imol.in c.fi.col.viij.de donat.

¶ Tertio fallit,† si lis contestata sit cum defuncto.d.l.j.C. 5 ne ex delic.& in §.pœnales.insti.de perp.& temp.act. & not.Bar.in d.l.j.de priua.delict.vbi rationem adducit.Et hoc procedit in actionibus ciuilibus quæ dantur ex delicto:† secus est in criminalibus & publicis iudicijs, in qui 6 bus hæres non tenetur nisi data fuerit sententia.l. ex iudiciorum.ff.de public.iud.not.Bar.in d.l.j.C.ne ex deli.

¶ Quarto regula intelligitur quando pœna imponitur 7 per modum agendi:secus si per modum excipiendi : † qa tunc pœna transit in hæredem etiam lite non contestata.l.iij.§.quod autem.ff.quod quisque iur.secundùm vnũ intellectum.& not.Ang.in d.l.j.C.ne ex delict. defunct. colum.ij.

¶ Quinto reg.procedit de iure ciuili. Secus est de iure canonico[a].c.fi.de sepul.vbi gl.& in c.in literis.de rap. vbi A gl.de quo latè ibi insistit Io.de Anan.qui omnes alios refert.& adde Domin.in consi.iij.super dubio præmisso.

¶ Et de successore in benefic.not.Cardi.in consi.cxxxiij. pro discussione.in prin.& aliæ limitationes colliguntur ex doctrina Bar.in d.l.j.de priua.delic.& Ang.qui etiam plenè loquitur in d.l.j.C. ne ex delic.defun.& tradit Angel.Aret.in d.§.nos omnes autem.instit.de perp.& tem. actio.& Io.Bertac.in tract.suo de gabel.in iiij.libr. colũ. penul.& fina.

A Canonico. Petr.de Anch. ca. peccatũ.de regu.iur.in vj. consil. ccccxj. col.j.Alex. cõsil. iiij.col. x.libro ij. Bertac. tract. gabella. part. ij.q. xxj. Ias.l.si eum.§. qui iniuriarũ. in fin.col.j.ff.si qs cau.Tamen Panor.in d.ca. fi.de sepult. & in rep.c.ecclesia.col. viij. de constituti. sequitur ius ciuile,dicens canonicũ nõ differre, & bene dicit,sed malè intelligit , accipiens ius ciuile vt hactenus omnes intellexerũt.Ego nouè dico, has leges ciuiles de non transmissione actionis ex delicto de pœnalibus intelligendas,nõ autem de rei persecutorijs, vt suo loco plenius dixi. Et idẽ ꝙ Panor. sentit Carolus Rui.consil.xx. lib.iiij. C. M.

REGVLA CXII.

NIHIL *interest,ipso iure quis actionem non habeat:an per exceptionem infirmetur.*

¶ De ista regula dictũ fuit in regula,nõ videt̃ cepisse.

In l.In toto.Argumenta.

1 Pars cum toto dupliciter consideratur.
2 Totum vniuersale qualiter se habeat ad patem subiectiuam.
3 Plebs à populo differt,velut species à genere.

REGVLA CXIII.

IN TOTO *& pars*[b] *continetur.*

B Pars. idem econtra quando qualitas adiecta conuenit toti: & quando

EADEM

A ¶ EADEM regula[a] habetur in regula, in toto. eod. ti. in vj. cum si. ibi in gl. allegatis. & facit regula j. eo. semper in generalibus specialia insunt.

¶ Et hoc propriè. l. si quis cum totum. in prin. vbi Soci. Et hoc idem dicit Bal. de specie contenta sub genere. in l. ij. C. de iure aur. annul.

1 ¶ Et ad declarationem reg. no. q† pars & totum consideratur dupliciter: vt not. Bar. in l. si mater. §. si inter. de excep. rei iudi. Quædam est pars integralis & totum integrale. Quædam est pars subiectiua, alia quantitatiua, & eodem modo totum vniuersale, totum integrale & pars integralis est, prout in domo quæ constat ex solo, pariete & tecto. l. eum qui ædes. ſ. de vsucap.

¶ Et eodem modo in vsufructu qui dicitur pars integralis fundi: quia proprietas cum vsufructu facit plenum dominium: vt no. per gl. in l. rectè dicimus. de ver. sign.

2 ¶ Et per gl. & in l. iiij. ſ. de vsufruc. † Totum vero vniuersale & pars subiectiua dicitur, prout est genus & species, quo casu posita specie ponitur genus: sicut si dicatur, est homo, ergo est animal: non sit in toto integrali, quia ad positionē partis non sequit̄ totū: vnde posito pariete, non sequitur domus: & posito vsufructu. non sequit̄ ergo dominiū: vt no. per gl. in d. l. rectè diximus. no. Bar. in d. §. si inter. & latius Bar. in l. re cōiuncti. col. iiij. ver. quarto dubitaui. de le. iij. & in l. qui vsumfructum. de ver. obli.

¶ Et hoc modo declaratur tex. insti. de iure natu. §. plebs.
3 vbi dicit, † quòd plebs differt à populo, tanquam species à genere: nam posita specie ponitur genus, & tamen posita plebe non ponitur populus. nam ibi loquitur de toto integrali, quo casu non valet argumentum: quia plebs non est pars populi subiectiua, sed integralis: vt dixi in l. ij. §. j. ſ. si cer. pe.

¶ Et ad regulam hic illa in vtroque toto videtur habere locum: quia in toto integrali, domus, paries, & solum continetur: & in pleno dominio vsusfructus continetur: & in toto vniuersali generis species comprehenduntur. l. hoc legatum. l. si chorus. de leg. iij. l. si ita. ſ. de vsu & habit. & in regula, semper in generalibus.

¶ Et regu. intelligitur q continetur in effectu per viam cōmoditatis, & non formalitatis: vt dixi. ſ. in reg. in eod. & not. Dy. in ead. regu. in toto. eo. ti. in vj. vide Ang. in d. l. qui vsufructu. de verb. obl. vbi bene distinguit de toto.

non, possumus dicere q magis de vna p̄te videat̄ intellectum, quàm de altera, vt incertitudo vitet̄. tex. est cū gl. in l. vxori. i prin. ſ. de legat. iij. H.C.

A Regula. Fallit posita alternatiua inter totum integrale, vel quātitatiuū & suā partē. l. j. secūdū lecturā secūdam. & ibi Bartho. Soci. ſ. de re. du. C.M.

REGVLA CXIIII.

IN obscuris inspici solet quod uerisimilius est, aut quod plerunq; fieri solet.

¶ISTA regula declaratur in l.s̃.eod.

In l. Si quis obligatione. Argumenta.

1 Pecuniam accipere,& obligatione liberari, paria sunt.
Simonia in remissione debiti potest committi, sicut in datione.
2 Dare & remittere paria sunt.
3 Remittens debitum non liquidum, facere potius quàm dare dicitur.
4 Remissio ob aliam causam non dicitur donatio.
5 Remittere loquendo propriè non est dare.
Dare quid sit.
6 Remittens dare dicitur, si pecunia non fuit solutioni parata.
7 Insinuatio requiritur, quando ex causa donationis quid remittitur.

REGVLA CXV.

SI quis obligatione liberatus sit, potest uideri cepiße.

¶ET gl. ponit exemplum in l.qui etiam.s̃.de calum.vel paria sunt, †quòd quis pecuniam acceperit, vel obligatione liberatus sit.& adde ꝙ 1
tex.in c.veniens.el j.de testib.vbi simonia committitur in remissione debiti sicut in datione.& idem habetur viij.q.iij.c.talia. †Et sic paria[a] sunt, dare vel remittere.ad idem tex. in l.si 2
fundum.§.Titio fundum.de leg.j.in l.si mulier.s̃. de cõ- A
dictio.ob caus.not.Bar.per illum text.in l.peculium.la j. in prin.de pecul.

A Paria. Matthe. Affli. Deci. Neap. ccxxxij. C.M.

¶Et per gl. in l.si interim.in ver.donationis.vbi Bal.C.de sol.facit tex. in l.iij.§.si stipulanti.de dona.inter virum.in l.promittendo.§.j.in l.licet.in prin.de iure dot.

¶Et conclusio s̃.facta intelligitur quãdo ex tali remissione aliquid acquiritur illi cui fit remissio:prout iura s̃.alleg.loquuntur:secus si nullũ cõmodum parti acquiratur, vt quia exceptio declinatoria remittatur: vt not.Abb.in c.veniens.

¶Secundo limitatur † quando remissio fit non debito liquido: secus si 3
debitum non sit liquidum, sed dubiosum:quia tunc ille qui remittit dicitur potius facere quàm dare:vt idem Abb.dicit in d.c.veniens.& glo. Barto.in l. actione.s̃.de transac.cum sim.vt Alex.tradit in d.l.si mulier.

¶Tertio limitatur, nisi remissio facta sit de debito pœnali ex delicto: vt declarat Bal.in d.l.si mulier.in fi.

¶Quarto† nisi facta sit remissio ob aliam causam:quia tunc nõ videtur 4
donare, qui remittit:vt not.Paul.de Cast.in l.contra iuris.§.j.s̃.de pact. in versic.item nota.

¶ Quinto & vltimo conclusio declaratur procedere lar-
5 go modo impropriè. Sed † propriè & verè[a] remittere non
A est dare. l. Iulia. de condi. & demon. vbi conditio[b] dandi
B x. hæredi, non dicitur impleta per acceptilationem, sed quasi extiterit conditio legatum debetur. & ad hoc facit, quia dare est accipientis facere. §. sic itaque. instit. de acti. & hoc non verificatur in remissione.

¶ Et quãdoq; licet dare, & donare, & nõ remittere: vt per gl. in c. statutũ. §. notariũ. in ver. remissione. de rescrip. in vj. quia facilius fit remissio, quã donatio: vt no. Bar. in l. si
6 duo. de verb. obl. † Et ista limitatio procedit nisi pecunia parata fuisset solutioni: quia tũc ille qui remittit, dare intelligit: quia pecunia fingitur sibi data & reddita. l. singularia. ff. si cert. pet. & ita dicit Pau. de Cast. in d. l. Iulia. per tex. in l. si sponsalibus. §. j. in fi. ff. de iure dot.

¶ Socin. ibi dicit in d. l. Iulia. quòd illa loquitur in specie debita, quia ancilla ibi erat debita in specie: sed nos loquimur in quantitate pecuniæ, quę licet sit parata solutioni, non erat debita quia erat debitum in genere.

¶ Sed tamen idem videtur dicendũ in quantitate: quia licet illa quantitas nõ esset debita, tamẽ ex quo erat parata solutioni, videtur producere eundem effectũ, quia eius solutione debitor liberatus fuisset. Aliter tamẽ cõcludendum videtur: vt dicamus q quantum ad factũ, remittere nõ est dare. & isto respectu conditio dandi, ex remissione pro impleta habet: quia verè actus solutiõi nõ interuenit.

¶ Sed quo ad affectum videtur ex quo nullum interesse considerari potest inter solutionem & remissionem debiti liquidi. isto respectu remittere videtur dare. & ad hoc facit tex. in d. l. si fundum. §. Titio fundum. vbi conditio dandi quæ debet impleri in forma specifica, dicitur impleta per remissionem.

7 ¶ Ex supradictis infertur secundum glo. hic, † quòd in remissione facta ex causa donationis requiratur insinua-
C tio[c]: & not. Barto. in l. Modestinus. ff. de dona. cum simil. vt tradit Alex. in l. si mulier. ff. de condi. ob caus. & in l. creditori. C. de pact. vbi dicit istam esse communem opin. & dicit Ange. in l. pacta quæ contra. C. de pact. quòd vidi ita iudicari Perusij. & notat Bald. in consil. ccj. præsupposito. libr. iij. & in consil. ccxxxj. primo quæritur. eodem lib. iij. & Alex. in consil. cxxxvij. in causa & lite. circa fin. libr. ij. And. Sicul. in consilio xlj. charta fin. colum. j. & libro j. &

A Verè. Idem Felyn. in c. veniens. el j. de testi. j. col. & remittere litem non est dare. ita Bal. in l. j. C. de bonis mate. in j colũ. sequitur Iaso. in l. si pro fundo. C. de transact. pe. colũ. remittere tamen rem vel actionem bene est dare: vt ibi per eos. & per Ias. in l. si mulier. hic alleg. Hieron. Chuc.

B Conditio. Adde Iason. in l si fundum sub cõditione. §. Titio. de leg. j.

C Insinuatio. Idem Io. Imol. in l. Aquilius. in ij. col. versi. extra gloss. adde. ff. de donat.

Anto.de Canario in tractatu insinuationis.in quæst.xlvj. & xlvij.& Socin.in dicta l.creditori.

N ON *potest uideri accepisse,qui stipulatus potest exceptione submoueri.*

¶De ista regula s̃.dictũ fuit in regula,nõ videt̃ cepisse.

REGVLA CXVI.

NIHIL *consensui tam contrarium est(qui & bonæ fidei iudicia sustinet) quàm uis atque metus: quem comprobare,contra bonos mores est.*

¶ DE metu dictum fuit s̃.in regula,in omnibus causis pro facto accipitur.

In §.Non capitur.Argumenta.

1 Ius publicum est,quod commune est.
2 Restitutio in integrum nõ datur,nisi duobus concurrentibus.
3 Libellus petitionis in integrũ restitutiõis qualiter formãdus.
4 Minor quãdo citra aliam læsionis probationem restituatur.

N ON *capitur qui ius publicum sequitur.*

¶ IVS publicum,† id est commune.& concordat tex. 1
in l.nõ videt̃.C.de in integ.rest.& l.verũ.§. restituitur.s̃. de min.quæ iura gl.hic adducit.& not.Bart.ibi in d.l.verum.in §.sciendũ. † duo enim requiruntur vt concedatur 2
restitutio in integrum.l.nam & postea.in §.si minor.s̃.de iureiur.vbi dicitur, quòd non statim quòd minor sit,datur restitutio.Sed opus est probare quòd læsus sit,& quòd sit læsus eius facilitate.d.l.verum.§.sciendum.

¶Ex his† forma libelli colligit̃ in petẽdo restitutionẽ in 3
integrũ.& no.Bar.in l.fi.C.de in integ.rest.in fi.vbi inqt, ꝙ debet narrari ꝙ sit minor & læsus sui facilitate:& non sufficit dicere,ꝙ sit minor læsus,quia libellus nõ cõcluderet:& idẽ Bar.in d.§.sciendũ.non tñ requirit̃ ꝙ exprimat causam læsionis:vt not.Bar.in l.minor autẽ.§.j.s̃.de min. ¶ Et secũdũ prædicta cõsuluit Io.de Ana.cõsil.xlviij.circa præsentẽ causam.& quod no. Abb.in cõsi.lxxvij.in quest. col.iij.lib.ij. † Nota tñ vnum casum in quo minor resti- 4
tuitur absq; alia probatione erroris & læsionis. videlicet quãdo in causa criminali confitet̃ maleficiũ,de quo nõ cõstat aliter quã per cõfessionẽ:nam debet restitui,quia coipso apparet de læsione.ita dicit Ange.in l.certũ.§.in pupillo.s̃.de confes.in vers.& ideo dicitur.alle.ad hoc Ioan. And.in c.ij.de rest.in integ.in vj.& dicit esse dictũ no.& quotidianũ.& refert Alex & sequit̃ [a] in d.§.si minor.col. A
penul.

A Sequitur.& etiam Ias. in l. error.in ij.col. vers.quinto limita.C. de iuris & facti ignorãt.

pe.& idem Alex.in cõſi.cxvj. in cauſa inquiſitionis.li.iij.

In §. Non videntur. Argumenta.

1 Error maximè omnium conſenſui eſt contrarius.
2 Errantis nulla voluntas eſt,aut conſenſus.

NON *uidentur conſentire qui errant.*

1 ¶ NIHIL enim eſt † tam contrarium conſenſui,quã
A error.l.ſi per errorem[a]. ſ.de iuriſd.om.iudi.& error non
habet conſenſum.l.ij.in prin.ſ.de iudi.quæ iura allegata
2 ſunt in glo.& † nullus eſt errantis conſenſus.l.non idcir-
co.C.de iur.& fact.ignor.& nulla errantis voluntas.l. ſed
hoc ita.de aqua plu.arcen. & proprium erroris eſt appro-
bare falſum pro vero.xxxviij.diſt. in c.quanuis. & errare
eſt aliud pro alio putare.xxij.q.ij.in c.in quibus. Et iſta re
gula non videtur habere aliquam limitationem,quia ve
re non conſentit,qui errat.

A Si per errorem. Vbi vide Iaſo.in ij.colũ. ver.nota regulam.& Alexan. in princ.& Iaſ. in §. itẽ ſi quis. inſtit.de actio. colum.xij.

In l. Prætor bonorum. Argumenta.

1 Poſſeſſores bonorum in omnibus habentur loco hæredum.
2 Libellus in hærede, locum habere poteſt in bonorum poſ-
ſeſſore.
3 Libellus quare latam recipiat interpretationem.
4 Statuta ſtrictè ſunt interpretanda.

REGVLA CXVII.

PRAETOR *bonorum poſſeſſorem hæredis lo-
co in omni cauſa habet.*

¶ PRO iſta regula facit tex.in l.ij.ſ.de bono.poſſeſ.
1 †vbi dicitur, quòd in omnibus vice hæredũ bono.poſſeſ.
habentur.& ideo conditio illa, ſi hæres erit, verificatur in
bono.poſſeſ.l.in conditionibus.§. patronus. de condi.&
demon.Et mandatum factum alicui vt adeat hęreditatẽ,
verificatur in bon.poſſeſ.l.ſi quis mihi bona.§. ſed ſi mã-
dauit.de acqui.hære.Et ſuccedentes de iure prætorio lar-
go modo dicuntur hæredes:vt not.Bart.per illũ text.in l.
2 j.C.vnde liberi.† vbi propter hoc infert ad libellũ qui in
hærede loquitur,quòd in bono.poſſeſ. ſaluari põt. Et iſta
3 concluſio in libello de plano procedit:† quia libellus latè
interpretari debet vt ſaluetur:vt no.Bar.in l.ſed & ſi poſ-
ſeſſori.§.item ſi iurauero.ſ.de iureiurand.cum ſimil. Sed
4 † in ſtatuto quod ſtrictè debet intelligi,eſſet maior dubi
tatio.Bar. tamen idem concludit in ſtatuto.in l.j.§.bono
rum.per illum tex.ſ.ad Trebel.de quo ibi Alexan.& latè
Socin.ſcribit in l.j.ſ.de vulga.colũ.iij. vbi concludit poſt
B Aret.hoc non habere locum materia odioſa[b].

B Odioſa. Imò vt per Alciat.l. hæreditatis appellatione.[illegible] l.j. adde Iaſ. l.j.§.bonorum. ſ. ad Trebeliã. C.[illegible]

In l. Creditor. Argumenta.

1 Creditor ius pignoris remittit, qui eiusdem alienationi consentit.
2 Consensus tunc non præiudicat, si actus non valeat.
3 Debitum non censetur remissum, iure pignoris remisso.
4 Priuilegio renuntiare quando quis præsumatur.
5 Vxor potest marito pignus remittere.

REGVLA CXVIII.

CREDITOR *qui permittit rem uenire, pignus dimittit.*

¶ ET reg. ista intelligitur quòd consentiat, † quia creditor consentiendo alienationi pignoris, videtur ius pignoris [a] remittere. l. iiij. §. si in venditione. l. sicut. §. si voluntate. ff. quib. mod. pig. vel hypo. l. fin. C. de remiss. pig. si autem esset præsens, & non contradiceret, non videretur pignus remittere. d. l. sicut. §. non videtur. nisi in quibusdam casibus: vt not. Bar. ibi in d. l. fi. C. de remiss. pig. Alex. in l. quæ dotis. circa fin. in prin. ff. solu. matrimo. 1 A

a Pignoris. Idem Ias. in l. si fundum per fideicommiss. colum. ix. vers. similiter. de leg. primo.

¶ Secundo regula intelligitur secundum glo. hic, nisi creditor consentiret cum releuatione iuris sui. d. l. iiij. §. si in venditione. & not. Rom. in consil. xciiij. §. visis his. col. iij.

¶ Tertio intelligitur † quando venditio vel alienatio cui creditor consentit, valet: secus si non valet: quia consensus non præiudicat. d. l. iiij. §. fi. quib. mod. pig. & in d. l. debitum. C. de remiss. pig. facit l. fi. ff. in quib. caus. pig. 2

¶ Et ad hoc facit, quod remissio facta à parte in compromisso, intelligitur si compromissum habet effectũ, ita quòd laudum sequutum sit: vt not. Bal. in l. si diuersa. C. de trãsacti. col. ij. versi. ex prædictis apparet. cum simil. vt tradit Alex. in consi. xxij. viso instrumento. in prin. lib. j.

¶ Quarto regula declaratur, † quòd quanuis ius pignoris remittatur, debitum tamen non videtur remissum: quia etiam si pignus [b] reddatur debitori, non videtur debitum remitti. l. postquàm. ff. de pact. & in not. casu tradit Cuma. consil. xix. quidam nobilis. & ratio videtur: quia debitor consequitur vtilitatem ex possessione pignoris: vt no. per glos. in d. l. postquàm. & in c. ecclesia sanctæ Mariæ. el ij. vt lit. pend. & facit, quia † ille qui facit actum contrarium priuilegio, nunquam videtur velle priuilegio renuntiare vbi põt esse alia cõiectura: vt no. Ant. de But. in c. accedẽtibus. de priuileg. col. ij. versi. & per prædicta. Alex. consi. xxxiij. ponderatis. lib. v. dixi in c. cũ accessissent. de const. 3 B 4

b Pignus. Secus tamẽ si reddat instrumentum debiti. vt per Ias. in l. seruum filij. §. eum qui. de leg. j. in j. colum. quod qualiter intelligatur, vide nota. dist. Abb. in d. ca. ecclesia sanctæ Mariæ. in ij. colum. versi. reassumendo nunc &c.

Et

5 ¶ Et ista ratione † vxor marito pignus remittere potest: quia non est donatio.l.si pignus.de his quæ in fraud.credi.l.etiam.C.ad Velle.l. Lucius.ff.quib.mod.pig.vel hypo.& not.Bar.in l.j.§.j.eod.tit.quib.mod.pig.

In l.Non vt ex pluribus. Argumenta.

1 Debitum esse potest quid ex pluribus causis.
2 Contraria eidem subiecto simul inesse nequeunt.
3 Meum esse nil potest ex pluribus causis.
4 Dominium ex vna causa quæsitum non potest ex alia quæri.

REGVLA CXIX.

NON *ut ex pluribus causis deberi nobis idem pōt ita ex pluribus causis idem poßit nostrum eße.*

1 ¶ DVO sunt dicta.† Primum est,quòd eadem res ex pluribus causis deberi potest: sed eadem res ex pluribus causis nostra esse non potest. Et de vtroque dicto est tex. in l.iij.§.ex pluribus.de acquiren.posses.

¶ Et primum dictum limitatur dupliciter, secundū Pau. de Cast.in d.§.ex pluribus.post Barto.ibi. primo quando
2 causæ ex quibus res debetur, essent contrariæ: † quia contraria stare non possunt in eodem subiecto.l.ij.§.si.ff. pro emp.in l.si ancillam.ff.pro suo.

¶ Secundo limitatur si esset causa inualida: quia ex illa deberi non potest.l.cum res.C.de contrahend.emp.& est regula communis, quòd non videtur in consideratione
A quod nullum est.l.iiij[a].§.condemnatum. de re iudi.in l. non putabat.§.non quæuis.de contratab.
3 ¶ Secundum dictum limitatur† in pluribus causis[b] diuer-
B so tempore concurrentibus:secus si eodem tempore concurrant:vt not.Barto.in d.§.ex pluribus.in iiij.opposi.per iura alleg.ibi in glo.in l.cum quis peculio.ff.de solut.in l. si creditori.§. Marcellus.de leg.j.not. in l.in numerationibus.ff.de solutio.
4 ¶ † Et ratio videtur manifesta:quia si dominium acquisitum fuit ex vna causa, vlterius ex alia causa acquiri non potest:quia quod meum est,vlterius meum effici non potest.§.sic itaque.institut.de actionib.§.si cui fundus.versi. sed si rem legatarij.instit.de leg.& no.in l.si rem meam. de verb.obli.& ratio ista cessare videtur, quando eodem tempore plures causæ acquisitionis concurrunt.

¶ Secundo regula in secundo dicto limitatur quando res facta sit nostra pleno iure:aliàs secus videtur:vt dixi ff.in regula,neque pignus.

A L.iiij. Vbi plura exempla per Doct.præmaximè Ias.in l.mora.

B Causis.Vide Socin.in tract. fallen.in regu. c. Iaso. in §.sic itaque. hic alle.vbi late post alios.& quę po sui in regula, neque pignus. hic allegata.

REGVLA CXX.

ALIVD *est uendere, aliud est uendenti consentire.*

¶ E T ideo† qui prohibetur manumittere, nõ prohibetẽ manumittenti consentire. l. ij. l. si pater. in fi. ff. de manu. vindi. Et vẽdenti, nõ autẽ cõsentienti datur remedium. l. ij. C. de rescin. vend. vt not. Bal. ibi in q. xx. 1
¶ † Et prohibitus alienare, non prohibetur alienanti cõsentire: vt not. p gl. & Bar. in l. cũ pater. §. libertis. de leg. ij. vide quę dixi in c. ij. col. vij. ver. vigesimonono casus. in fi. de iudi. & no. Bal. in rub. C. de pact. in fin. vbi inquit, ꝙ aliud est cõtrahere, aliud est contrahenti consentire. vnde mulier quæ prohibetẽ cõtrahere, nõ prohibetur cõtrahenti consentire. 2
¶ Limita† nisi esset eadem ratio [a]: quia tunc ille qui alienare vel vendere prohibetur, prohibetur etiam consentire: vt not. Bal. & Salic. in l. ij. C. si aduer. donat. vbi loquitur in statuto prohibente minorem alienare: nam etiam alteri alienanti non poterit consentire: quia de facili fraus posset fieri. & ita ibi tenet cõtra Iac. But. & no. And. Sicul. in consil. xlj. col. vij. lib. iij. & idem And. Sicul. in ca. si quis presbyterorum. per illum tex. iuncto c. præcedenti de rebus eccle. & in c. peruenit. circa fi. de emp. & vend. 3 A

a Ratio. Deci. in rub. in fi. C. de pact. Rep. c. ij. col. v. de iud. And. Tiraquel. Rep. l. si vnquã. in versic. donatione largitus. q. xxj. C. de reuoc. don. C. M.

¶ Et facit alia regula quæ ĩ. habetur, in l. cũ quis. in prin. ĩ. eod. vbi dicitur, quòd qui potest alienare, potest etiam alienanti consentire. Et in ead. l. §. cum autem. dicitur, quòd qui donare non potest, pariter nec donanti consentire potest. & facit, † quia sicut minor non potest alienare rem immobilem sine decreto, pariter alteri nõ potest consentire: vt not. Bald. in l. illud. aliâs in l. si prædium. C. quando decret. opus non est. 4
¶ Et concludendum est, quòd ille qui non potest contrahere, non potest etiam alteri facienti consentire, quando est eadem ratio. aliâs secus: vt not. Bal. in l. fi. col. ij. in versic. collige ergo. C. de pact. & vide glo. in regul. cum quis possit. ĩ. eod. & quæ ibi dicit resoluuntur in eo quod dictum est, an sit eadem ratio.

In §. Refertur. Argumenta.

1 Actus à parte maiori factus, ad omnes est referendus.
2 Consensus omnium quando explicitè requiratur.
3 Consensus omnium in consuetudine non est.
4 Concorditer aduerbium quid significat.

REFERTVR *ad uniuersos quod publice fit per maiorẽ partẽ.*

¶ EADEM regula habetur in l. quod maior. ff. ad municip. ibi: † pro eo habetur, ac si omnes egerint. & sic hoc procedit per fictionem: vt notat Abb. in capitul. cum olim. in fin. de re iudica. & alibi etiam habetur quòd maior pars reputatur pro toto: vt not. Barto. in l. cum de lanionis. §. Sabinus. per illum tex. de fundo instru. in l. propter litẽ. vbi Bald. ff. de 1

excu. tut.

excu.tut.in c.j.§.illum.de resti.spol.in vj.

¶ Et ratio istius regulæ videtur secundùm gl.hic,quia negotia vniuersitatis nõ possent de facili expediri si omnes deberent consentire:vnde quãuis dicatur in aliquo actu de consensu omnium:idem tamen esse videtur de consensu maioris partis,vt not.Bar.in l.quicunque.in fi.per illum tex.cum gl.C.de omni agr. deser.lib.xj.& no.Bal. in l.rescriptũ.in princ.per illum tex.s̃.de pact. Ista enim videtur interpretatio passiua,quæ etiam haberet locum in materia odiosa,vt not.in l.j.§.lex Falcidia.ff.ad l.Fal.

¶ Et hoc intelligitur nisi constaret de mente disponen-
2 tis,†quòd pręcisè consensus omnium requireretur.& ita videtur procedere glos.not.quæ habetur in c.vbi periculum.§.idem quoque.in ver.singulis.de elect.in vj.& no. Bal.in c.non potest.de re iudi.in prin.vbi inquit, ꝙ maior pars attenditur,nisi expressè statutum sit, ꝙ omnes debeant consentire:& illi de vniuersitate statuere pos-
A sunt[a],quòd in aliquo actu omnium cõsensus præcisè requiratur:vt no.Abb.in c.constitutus.col.pen.in versic.ex
3 quo notabis.de appel.†Secus tamen esset in consuetudine quæ non valeret,quòd omnes præcisè deberent cõsentire:quia vtilitas ecclesiæ sæpenumero impediretur cùm homines facilè dissentiant.ita sing.Abb.dicit in cap.j. in not.antepen.de his quæ fiunt à maio.par.cap.

A Possunt.Cõtrarium tenet Panor.in disp. super concil. Basiliensi,inci. quoniam veritas.Alcia.l. collegarũ.de ver. signifi. C.M.

¶ Sed aduertendum est,quia ratio Abbat.ita videtur habere locum in statuto sicut in consuetudine:& tamen in statuto communiter doct.tenent valere statutum,vt s̃.dixi.Et ideo quantum ad hoc non videtur differẽtia inter statutum & consuetudinem.arg.l.de quibus.s̃.de legi.

¶ Sed probabiliter distingui potest, quòd in aliquo vel in aliquibus casibus particularibus valeret statutum & consuetudo:sed generaliter derogando huic regulæ non valeret statutum & consuetudo,per rationem glo.hic.& Abb.in d.c.j.& dixi in c.cùm omnes.de consti.in ij. lect.
4 †Et licet statutum à maiori parte videatur factum ab omnibus:non tamen dicitur factum concorditer:quia ver-
B bum concorditer[b] importat nemine discrepante:vt Abb. concludit contra Cardi.in c.non potest.de re iud.col.pe. versi sed dubitari potest.vbi plura iura inducit. & idem tenet Cardi.in clem.ne Romani.in versi. eo ipso.in viij. q.de elect.per illum tex.in ver.si hoc cœtui concorditer. expedire videbitur.& ita declarat ibi text. de elect. dum

B Cõcorditer. Alexã.consilio cxxiiij.nu.2. libro ij. vbi dixi. C.M.

ibi

ibi dicitur, de electione facta in concordia. & ad idem est gl. in c. cupiētes. in §. ad hæc. in versi. concordent. de elec. in vj. & ibi Dominic. co. ij. cum sim. vt tradit Alex. in l. iurisgentium. §. hodie tamen. ś. de pact.

¶ Et hoc intelligitur habita relatione ad singulos. Secus videtur si verbum concorditer ad collegium seu vniuersitatem referatur: vt no. Bal. distinguit in d. c. non potest. de re iudic. & etiam propter subiectam [a] materiam verbum in plena concordia verificatur in maiori parte: vt not. Abb. in d. c. cùm olim. in fi. de re iud. & de his plenius Feli. scribit in d. c. non potest. col. penul. A

A Subiectam. Bal. c. fi. in fin. de præsumpt. Anto. But. cap. ad aures. quod metus causa. C. M.

¶ Et pro pleniori declaratione huius regulæ recurrendū est ad ea quæ scripsi in c. cùm omnes. de constit. & Mod. tradunt in d. l. iurisgentium. §. hodie. ś. de pact.

In §. Absurdum est. Argumenta.

1 Ius autoris si resolutum sit resoluitur ius acceptoris.

ABSVRDVM *est plus iuris habere eum cui legatus sit fundus, quàm hæredem, aut ipsum testatorem si uiueret.*

¶ AD idem tex. ĵ. eod. in l. in omnibus. §. non debes melioris conditionis esse, quàm autor meus à quo ius in me transit. † Et ideo dicitur ꝙ resoluto iure autoris, etiam ius habentis causam ab eo resoluitur. l. lex vectigali fundo. ś. de pig. in c. j. §. rursus. quib. mod. feud. amit. facit tex. in l. ij. C. si pig. pig. in l. debitor. in fi. ś. de pig. act. & no. Alex. in consilio xj. ponderatis his. de quibus. col. vij. versi. nec potuit. lib. iij. 1

¶ Et in consil. xxxviij. consideratis his. col. ij. versi. alia ratione. lib. ij. & Imol. in consi. viij. in casu præmisso. col. fi. Bal. in consi. cccxxiij. Masiolus. lib. iij. aliàs est lib. j. ccclxxj. idem Socin. in consi. lxxxv. viso cōpromisso. col. fin. in princ. Quod limitatur, vt per Bal. in c. j. in ix. notab. de alien. feud. vbi limitat hoc duobus modis. & vide Alex. in consi. clxxij. aliàs clxxiij. viso themate. col. ij. lib. ij.

In l. In iure ciuili. Argumenta.

1 Conditio quando pro impleta haberi debeat.
2 Conditio in vltimis voluntatibus & in contractibus quando pro impleta habeatur. & nu. 6.
3 Conditio verè impleri debet, si testator hoc voluit.
4 Citatio requisita in aliquo actu., quando considerand a.
5 Conditio an habeatur pro impleta, ab eo, cuius interest, impedita. & nu. 7.

REGVLA CXXI.

IN IVRE *ciuili receptum est quoties per eum, cuius interest cōditionem † impleri, non fiat quominus impleatur, perinde haberi ac si impleta conditio fuisset: quod ad libertates & legata & ad hæred* 1

redum institutiones perducitur: quibus exemplis stipulationes quoq; committuntur: cum per cōpromissorem factum esset quo minus stipulator conditioni pareret.

¶ EADEM regula habetur in regu. cum stat per eū. 2 eo. ti. in vj. Et no. † ꝙ reg. habet locū in vltimis voluntatibus & in cōtractibus, vt hic. & idē est in dispositione statuti: nam ex forma statuti debet salarium post latā sententiā si nō stat per iudicē: & ita si protestetur salariū debet: vt Rom. cōcludit in cōsi. lxxxv. euidēter ostenditur. & idē Ro. in cōsi. cccc xxiij. in eo in quo quærit. col. fi. versi. quo ad tertiū. Et ad regulā hic concordat tex. in l. in iure ciui A li. [a] de condi. & demon. in l. Labeo scribit si mihi bibliothecā. in fi. de cōtrah. emp. in l. sed ades. §. fi. in l. qui operas. ſ. loc. & in l. j. §. diuus. ſ. de extraordi. cog. in l. j. C. de his quæ sub modo. & in l. j. C. de insti. & substi. in l. execu tione. in fi. de ver. ob.

¶ Et ista ratione si partes concordant, aduocato salarium debetur: vt no. per gl. in c. statutum. §. assessorem. in ver. communiter. de rescrip. in vj. & idem Spec. in tit. de sala. §. j. dixi in consi. lxx.

3 ¶ Et reg. ista limitatur, † nisi testator voluisset verè cōditionē impleri: quia tunc nō sufficit ꝙ pro impleta habeatur: vt no. Bal. in l. si pater. in iij. q. in fi. C. de insti. & substi. & idē Bar. in l. vter ex fratrib⁹. de cōdi. insti. in fi. & ad hoc facit tex. in l. in conditionibus. §. j. de cōdi. & demon. vbi cōditio regulat̄ à voluntate testatoris: & pariter idē esset dicendū in cōtrahentibus si ita cōuenirent, quia hic vltima voluntas & cōtractus à pari ꝓcedunt, per istū tex.

A In l. iure ciuili. vbi latè p Imo. & Soci. & in l. in testa. la ij. eod. ti. & per Doct. vbi Ias. i ij. col. C. de insti. & substit. & in l. i execution e. §. fi. hic all. per Alex. in cō si. cij. col. i. in i. vol. Deci. cōsi. dcxxix. in fi.

¶ Secundo regula procedit quādo impeditur ab eo cuius interest. & hoc intelligitur principaliter: secus si in consequentiam, secundum gl. & hic sequūtur Imo. & Moder. in d. l. iure ciuili. de condi. & demon. & ad hoc 4 bene facit gl. in d. l. de vnoquoq;. in prin. de re iud. vbi † citatio quæ debet in aliquo actu fieri, solum consideratur in eo de cuius interesse principaliter agitur. & no. Bar. in l. in diem. de aqua plu. arc. cum sim. vt tradit Alex. in d. l. de vnoquoq;. in prin. circa fi.

¶ In quo tamen aduertendū est, quia quantū ad validitatē actus, satis est ꝙ ille citatus sit cuius principaliter interest. Sed quantū ad hoc ꝙ præiudiciū inferatur illi qui in consequentiam habet interesse, videtur citatio necessaria saltē per proclama: vt no. Bar. in l. si eo tēpore. C. de remis. pig. cum si. vt per Alex. in d. l. de vnoquoq;. & ideo in casu nostro videt quod sicut conditio pro impleta habetur quo ad illū de cuius interesse principaliter agitur quando ipse impediuit conditionem: eadē ratione

vide

videtur, ꝙ conditio habeatur pro impleta, quando ille impediuit de cuius interesse agitur in cōsequentiam, quantum ad illud interesse quod in consequentia considerari potest, quia eadem ratio omnino videtur.

¶ Tertio regula intelligitur, † qn̄ impedit̄ directo ab eo cuius principaliter interest: secus si per indirectū: vt quia hæres impediuit lucrari seruum qui dādo decem erat factus liber. l. iij. §. si quis seruū. ꝭ. de statu lib. 5

¶ Quarto † limitatur, nisi natura conditionis sit talis ꝙ impediri possit. exemplū secūdū gl. hic, Promitto tibi decē, si me viceris. Si ergo resistā, & facto meo cōditio impediatur, non habet̄ pro impleta. & idem tenet gl. in l. in executione. §. fi. in fi. de ver. obl. & hoc intelligitur qn̄ ludēdo quis impeditur. Secus si quis recusaret ludere: quia tunc videt̄ stare per illum, & conditio habetur pro impleta. glo. in l. si gratuitā. §. fi. de præscrip. ver. in ver. victori. no. Bar. & Doct. in l. executione. §. fi. de ver. obl. & facit quod no. Pau. de Ca. post Guil. de Cu. in l. illud. §. si cuius. de tribu. vbi cōcludit, ꝙ si ego & tu egimus, quòd qui minus currit soluat decem. Si tu non vis currere, teneris ad decem: quia stat per te. & ad prædicta vide quæ no. Bal. in l. j. in x. q. C. de insti. & substi. 6

¶ † Quinto declaratur, quòd conditio pro impleta habetur quantum ad hoc vt dispositio reddatur pura: non autem quòd non teneatur soluere quod semel obtulit, quia tenetur soluere: aliàs per vim exceptionis repellitur: vt no. Pau. de Ca. in d. l. iure ciuili. de condi. & demon. per text. in l. cui fundus. de condi. & demon. vbi etiam Pau. de Ca. in fi. post Bar. & alios ibi. 7

¶ Et hoc intelligitur, nisi dispositio perfectam habuisset executionem: quia tunc non cadit quòd res per viam exceptionis retineri possit. l. fin. C. de condi. inser. vbi Bar. & latius insistunt Moder. in d. l. iure ciuili. de condi. & demonst.

¶ Sexto limita, vt per Alex. in l. centesimis. §. si ita stipulatus. vbi Ias. in iij. no. de ver. obli.

In l. Quæ propter. Argumenta.

1 Necessitas ipsa legi non subiecta, legem facere dicitur.
2 Necessitas licitum facit quod aliàs esset illicitum. & nu. 3.
4 Mulieri non permittenda fornicatio aut adulterium necessitatis prætextu.
5 Mulier bannita occidi licitè potest, adulterio autem violari non debet.

A Legē. Vide aliqua per Ias. post Alexan. & Doct. in l. si ex toto. de le. j. in ij. col. vers. vltimo induxit ista lex, [illegible] c. finaliter [illegible] d. & ibi Alex. q [illegible] cō[illegible]cludit in j. coll. in ca. qm̄. xlviij. dist. quæ

REGVLA CXXII.

QVAE *propter necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi.*

¶ SCRIPTVM est, † ꝙ necessitas nō habet legē:[a] sed ipsa legem facit. q. j. in c. remissionē. de consec. dist. j. in c. sicut. in c. quāto. & de consue. in c. ij. de obser. ieiu. in 1 A

c. si

ſingulariter dicit, ꝙ illud quod nõ eſt licitũ, neceſsitas facit licitũ: intelligit̃ qñ reperit̃ autoritas aliqua approbãs ex neceſsitate illud poſſe fieri ſaltẽ approbatione gñali, licet nõ ſpecialiter: aliàs nõ eſt veniendũ cõtra l. propria autoritate. de quo vide vltra alle. hic, Feli. in c. querelã. de iureiur. col. pe. ver. in gl. in ver. neceſsitate. & eundẽ in c. cũ in eccleſia. de ſimo. Ro. cõſi. ccxix. inci. ex themate. & in cõſi. cxviij. & p Hipp. de Marſ. in l. j. §. preterea. col. xix. vſq; in fi. §. & Alb. in Dictio. in ver. neceſsitas. & Iaſ. in l. Marcellus. §. res quæ. ij. col. ad Treb. & Girar. de Petra ſan. in ſing. c. quod eſt finale ĩ ordine. vbi multa cõgerit per duas colũ. H. C.

A Tollit̃. Bal. l. j. C. de nau. fœn. Ang. cõſi. liij. Hipp. Mar. l. vnica. nu. 23. C. de rapt. vir. Fran. Ripa tractã. de peſte. folio. 42. C.M.

[redacted]

c. ſi quis propter neceſsitatẽ. de fur. in l. qui potuerũt. ſ̃. de manu. teſta. cum ſi. vt latè Ro. tradit in l. ſi verò. §. de viro. in liiij. fallen. ſol. mat. vbi xxxviij. medijs hoc probat. Et Alb. in l. j. in fi. de offi. conſu. & in l. ij. in prin. C. de pa. qui fil. diſtrax. Et Lucas de Penna in l. curiales. de decur. lib. x. & no. gl. per illũ tex. in l. j. ſ̃. de off. conſu. in auth. vt hi qui obli. §. pe. in ver. neceſsitatis.

2 † Et quod non eſt licitum lege, neceſsitas facit licitũ. c. ꝙ non eſt. de reg. iur. facit tex. in c. licet, de fer. in l. j. §. j. de off. eius. & in l. diuus Pius. de pet. hær. cum ſi. vt And. Sicul. tradit in c. j. de pig. & Feli. in c. cum acceſsiſſent. col. viij. ver. tertio reſtringitur. de conſti. & in c. ij. col. fi. de deſpon. Et adde tex. in l. Cæſar. de publ. & Feli. in c. ſignificauit. de Iud. in fi.

3 ¶ † Et prædicta procedũt durante neceſsitate: aliàs ſecus. d. l. j. de off. eius. nam quod pro neceſsitate ſtatutum fuit, A ceſſante neceſsitate tollitur. [a] j. q. j. quod pro neceſsitate. cum ſi. vt dixi in c. cum ceſſante. de app. vnde ꝙ ſtatuitur pretextu neceſsitatis, illud debet tolerari quatenus durat neceſsitas: vt no. Bar. in l. j. §. nuntiatio. col. j. de oper. no. alleg. l. j. in fi. de fer. & l. ſenatus. de offi. præſi. & iſtud eſt quod hic dicitur, ꝙ recepta propter neceſsitatem, non trahuntur in argumentum. Item excuſatur quis à caſu neceſſitatis, niſi culpa præcedat caſum. in l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. qui ſatiſd. cog. cum ſimi. ibi alleg. in gl.

4 ¶ † Vltimo notandum eſt, † ꝙ prætextu neceſsitatis turpi
5 tudo adulterij vel fornicationis non permittitur mulieri. l. palàm. §. non eſt ignoſcendum. ſ̃. de ritu nup. ſecus eſt B in furto quod propter neceſsitatem permittitur. [b] d. c. ſi

[redacted]

[redacted]

quis propter necessitatem.de furt.& gl.ibi rationem diuersitatis adducit.

¶ Et ratio videtur: quia mediante furto, immediate prouidetur necessitati famis: non sic videtur in coitu illicito, quia ex illo fames non satiatur. & facit quod not. Bal. in l.fi.C.si contra ius vel vtil.pub.vbi inquit, † q licet mu 5
lier bannita occidi possit tamen adulterari non potest: de cuius dicti veritate dixi in ca. quæ in ecclesiarum. de constitu.col.vj,

In l. Cui ius est. Argumenta.

1 Donatio & venditio inter alienationis species numerantur.
2 Alienatio fieri etiã dicit̃, si res in emphyteusim concedatur.
3 Emphyteuta rem emphyteuticam vendere non valens domino irrequisito, donare poterit.
4 Donatio prohibita dicitur, si venditio prohibeatur.

REGVLA CXXIII.

CVI *ius est donandi, eidem & uendendi & concedendi ius est.*

¶ NAM † donatio & venditio sunt species alienatio 1
nis.c.nulli.de reb.eccles.non alienan. & plenior videtur alienatio quæ fit per donationẽ, quia illa absolute facta videtur, & nullam habet recompensationẽ, sicut in venditione cõtingit, vbi pretium venditori debetur: & ideo bene dicitur, quòd ille qui habet potestatem donandi, & vendendi potestatem habere videtur: & pari ratione videtur habere potestatem cõcedendi rem, puta in emphyteusim. vt gl.hic dicit: † quia etiam talis concessio aliena 2
tio dicitur.d.c.nulli.

¶ Et ista regula videtur procedere subsistente eadem ratione, declarando vt dixi: secus est stante diuersitate rationis, prout contingit in l.fina.C.de præd.cur. lib.x.vbi conceditur ius donandi decurionibus, & tamen istis non datur facultas vendendi: quia facilius inducerentur ad vendendum, quàm ad donandum: vt in d.l.fina.habetur. & not.per glo.& † ista ratione emphyteuta licet non pos- 3
sit vendere domino irrequisito, donare tamen potest: vt not.per gl.& Doct.in l.si.in ver.vendere.de iure emphy. de quo Alex, consi.cxx.visis narratis.lib.iij.

¶ Sic etiam † econtrà, prohibita venditione videtur pro- 4
hibita donatio: vt notatur per glossam in lege ij. C. de vsucap.

vſucap.pro empt. vbi Bar.& idem Bart.in l.voluntas.per illum text.C.de fideicō.& hoc procedit qn̄ eſt eadem ratio:ſecus ſi ſit diuerſa:vt no.Pau.de Caſt.poſt Sali.in d.l. voluntas.

REGVLA CXXIIII.

POENALIA *iudicia ſemel accepta,in hæredes tranſmitti poſſunt.*

¶AD idem tex.in l.omnes pœnales.ſ.de act.& oblig. in §.pœnales,inſti.de perp.& temp.act.cū ſi.alleg.in gl.

REGVLA CXXV.

CVM *quis poßit alienare,poterit et cōſentire alienationi.Cui autem donare non conceditur: probandum erit nec ſi in donationis cauſa conſenſerit, ratam eius uoluntatem habendam.*

¶DE iſta regula dictum fuit ſ.in l.aliud eſt vendere.

REGVLA CXXVI.

QVI *rē alienā defendit, nūquā locuplex habet.*

¶DE iſta reg.dictū fuit ſ.in reg.ī eo.§.nemo alienę rei.

In l.Non videntur. Argumenta.

1 Dare,eſt dominium transferre,& accipientis facere.
2 Dare verbum,varijs capitur modis.
3 Venditor generis, ad dandum tenetur.

REGVLA CXXVII.

NON *uidentur data quæ eo tempore quo dantur, accipientis non fiunt.*

1 ¶NOTA† ꝙ dare,eſt dn̄ium transferre. & colligitur
A iſta reg.in l.vbi autē.§.fi.in fi.de ver.obli.in §.[a] ſic itaq;. inſti.de act.quæ iura alleg.ſunt in gl.facit tex.in l.fin.in prin.ſ.de condic.ob cauſ.& præciſe verbum dare, importat dn̄ij trāſlationem: vt dicitur in d.§.fi.ibi,oīno.& ibi quoquo modo,adeò ꝙ etiā ex voluntate partiū hoc non alteratur:vt cōcludūt Alex.& Moder.cōtra gl.in d.§.fin.
2 †qn̄q; tamē verbū dare,improprie accipitur, propter qualitatē perſonę in qua trāſlatio dn̄ij nō pōt habere locū.l. Mæuius.de condi.& demō.l.ſi quis ita.§.pe.ſ. de ſta. lib. ¶Quandoque etiam improprie ponitur ex natura contractus:nam ſi vendo fundum.& promitto dare, intelligitur tradere,ſecundùm gloſſ.hic per l.ſi ſtipulatus.ſ.de vſuris. quia qui vendit , non habet neceſſe fundum emptoris facere.l.ſi ita diſtrahatur.§.j.de contrahen. empt.

A §.Vbi videas late doct. pręmaximè Iaſ.in iij.& iiij. col.

A Posſidet. Vbi latè Mod.& maximè Iaſ.qui plures quæſt ponit in materia iſta. & regulariter iudicis autoritas excuſat à pœna:de quo Soci.in ſuo trac. fallen.in reg.ccη.fol.30.& ſatis remiſsiuè per addi.Dy.in reg.quod quis mādato hic alle.
B Excuſet. Adde tñ ꝙ autoritas iudicis non excuſat,quin attētata pēdente appellatione reuocentur.ita d.Phil.in conſi.cc.incip.in caſu propoſito.in prin.
C Ne ſoluat, Excuſabiť etiā à periurio, ſi temporis facta fuerit prorogatio: vt per do. Phil.c. de cauſis.de offi.delega.iiη colū. in prin.& in cap. præterea. de appel.col.j. in fi.verſ.ſucceſsiue.& cap.quid enim in cōpenſatione.Io.Fa. in §.in bonæ fidei. inſtit. de act.tenet ꝙ ſic: de cuius veritate ibi per Iaſo. col.xη.in fi.
D Spoliatus. Vide eundem d.Phil in reg. factū à iudice. j.eo. ybi declarat qualiter hoc intelligať. & do. Iaſ. in l. iuſtè poſsidet. de acqui. poſſ. in prin. & eundem do.Phi.in c.cōſultationibus.de offi.deleg.in iiη. not. & in cōſi.cxcj. incip. in cauſa quæ agitatur. colū.v. in fi.& conſi.cc.incip. in caſu propoſito.in princ.

& venditor ſolùm ad tradendum obligatur.l.j. ſ.de act. emp.l.ex empto..§.j.eod.tit.& hoc in venditore.ſecus eſt in emptore qui tenetur dare pretium. d, l. ex empto.§.j. ver.nummos autem.& ratio videtur:quia venditor in genere ad pretium tenetur.† ideo Bart.ibi infert idem eſſe 3
in venditore generis qui ad dandum tenetur.de quo aliter dixi in l.ij.in prin.in vltima concluſione.ſ,ſi cer. pet.

In §. Qui iuſſu. Argumenta.

1 Iuſſus iudicis excuſat à dolo.
2 Iurās ſoluere certo tēpore,excuſať ſi per iudicē impediatur.
3 Spoliatus per iudicem,non reſtituitur.
4 Præceptum iudicis quando excuſet facientem.
5 Iudicis præceptum non ligat extra iudicis officium.

QVI *iuſſu iudicis aliquid facit,non uidetur dolo malo facere:quia parere neceße habet.*

¶ NOTA †ꝙ qui facit iuſſu iudicis,excuſatur à do- 1
lo,quia neceſſe habet facere.facit tex.ĩ l.iuſtè poſsidet[a]. A
de acquir.poſſeſ.& quod ibi Alex.poſt Pau.de Caſt.& vide in reg.quod quis mandato.eod.titu.in vj.Ad idem, ꝙ iuſſus iudicis excuſet[b],eſt tex.in l.ſi quis id quod. §. do- B
li.de iuriſdi.om.iud.vbi gloſ.in l.ait prætor.§.j. in verſi. quid tamen.de mino.vbi gl.plura iura concordantia adducit.Ad idem tex.in l.quanquam.in prin.vbi gloſſ.ſ.de aqua plu.arc.& adde tex.not.in l.mulier.§.fi.de lege cōmiſ.& ibi eſt tex.pro dicto Albe.in l.ſi quis id quod. col. ij. vbi inquit ꝙ iuſſu iudicis ex cauſa iuſta præcipientis ne ſoluam,nō incurro pœnam ad quam eram obligatus, ſi non ſoluerem in termino : quia propter iuſſum iudicis ſum excuſatus.& eſt dictum Hoſti.in tit.de iureiuran. §. quòd ſpecies.verſi.item iuramento dicentis,†quòd qui iu- 2
rauit ſoluere in certo termino,ſi iudex præcipiat illi ne
ſoluat[c],excuſatur.& idem Archid.in c.dicit.xiiij. q.v. cū C
ſim.vt tradit Feli.in c.conſtitutus.de reſcrip.vide allega- 3
ta.† Et adde,quòd ſpoliatus[d] à iudice non reſtituitur : vt D
dixi in conſi.cxxv.Feli.in c.dilectus.de reſcript.
¶ †Et iſta regula ſecundùm glo.hic intelligitur quando 4
præ

præceptum fuit iuſtum, vel in dubio. Secus ſi cõſtaret in-
A iuſtitia[a]: quia illi non eſſet parendum, ſed reſiſti poſſet: vt no. Bar. per illum tex. in l. prohibitum. C. de iure fiſci. lib. x. & not. Io. And. poſt Hoſti. in c. ſignificamus. de cõſti. cum ſim. & Fel. tradit in d. c. conſtitutus. & adde quod not. Bar. in l. iuſtè. de acqui. poſ. in prin. vbi limitat illum tex. quando iudex procedit ſeruato ordine iuris: aliâs ſecus, per l. meminerint. C. vnde vi. de quo ibi plura dixi quæ hic inſeri poſſunt. & in d. conſi. cxxv.

A Iniuſtitia. Ad hoc Andr. Iſer. c. j. col. vj. qui ſucceſſ. tenean. in vſibus feudor. dixi ad Alex. cõſi. cxliiij. nu. 2. lib. ij. C. M.

5 ¶ † Secundo regula limitatur non procedere quãdo iudex extra officium eius procedit. ſecundùm gl. hic faciunt dicta in c. dilectus. per Felin. & ad hoc eſt regula. j. eod. factum à iudice. vbi videbimus. & vide Paul. de Caſtr. in l. vt vim. de iuſti. & iure.

REGVLA CXXVIII.

CAPIENDA *occaſio eſt, quæ præbet benignius reſponſum.*

¶ DE hoc ſ. dictum eſt in reg. ſemper in dubijs. ſ. eo.

QVOD *factum eſt: cùm in obſcuro ſit, affectione ex cuiuſque capit interpretationem.*

¶ DE hoc ſ. in regu. in obſcuris. & in regula ſemper. nam iſta ſecundùm illam intelligitur.

In l. Is damnum dat. Argumenta.

1 Facere dicitur is ipſe, qui etiam per alium facit. & nu. 5.
2 Mandans grauius peccat, quàm mandatarius, qui aliàs non erat facturus.
3 Pœna ſtatuti puniẽtis maleficium, extẽditur ad mãdantem.
4 Mandans quando verè facere dicatur.
6 Statutum loquens de faciente non ſemper habet locum in mandante.
7 Accuſans homicidium an ſuccumbat, ſi probetur mãdatum.

REGVLA CXXIX.

IS DAMNVM *dat, qui iubet damnum dare.*

B ¶ EXEMPLIFICA iſtam reg. vt per Dy.[b] in reg.
1 † qui per aliũ. de reg. iur. in vj. ad idẽ tex. in l. j. §. deieciſſe. de vi & vi ar. vbi dicitur, quod parũ refert ſuis manibus deijciat, an per alium. ad idem tex. in l. non ideo minus. C. de accuſ. cum ſim. alleg. ibi in gl. ad idẽ text. in c. cũ ad ſedẽ. de reſti. ſpo. in c. muliere. de ſent. excõ. in l. nõ ſolũ. §. ſi mãdato. ſ. de iniur. & no. tex. qui dicit, dat damnum.

B Dyn. vbi ſatis remiſsiuè per eius addit. in apoſtilla ſuper litera b.

& ſic denotat veritatem:& hoc expreſſe dicit text.in c.mulieres. ibi,cũ is verè committat delictum,cuius autoritate vel mandato delictum cõmitti probatur.

¶ Et iſta concluſio videtur procedere quantum ad effectum iuris quo ad pœnam:quia † mandans plus deliquit, quàm mandatarius qui non erat 2
aliàs facturus:& ſic ipſe deliquit,& fecit aliũ delinquere, quod eſt grauius:vt per gl.in l.Athletas.§.Pomponius.in verbo, in ſeruitute. de his qui not.infa.& not.per gl.fi.in c.gaudemus.de diuor.ideo eadem pœna punitur.d.l.non ſolum.§.ſi mandato.& in l.aut qui aliter. in fi. quod vi aut clàm.ꝙ in cle.j.de pœnis.

¶ Et hoc videt̃ etiã habere locũ in ſtatuto:vt no.Bar.in l.quemadmodũ. C.de agri.& cenſi.li.x.vbi inquit,ꝙ † pœna ſtatuti punientis facientem 3
maleficium,habet locũ in mandante.& de hoc latè tradit Barth. Veronen.in conſi.xxxiiij.ſi nunquam magnifice.in vlti.dub.char.fi.

¶ Et iſta concluſio videtur procedere quando ſtatutũ loquitur in rem:vt quia dicat,pro homicidio[a] vel pro furto A
ſit talis pœna:quia tunc etiam comprehenditur qui mandauit.d.l.aut qui aliter.§.fina.& ibi Bar.per illum tex.& idem Bar.in l.hæc verba.ſ.de adul.Abb.in d.c.mulieres. de ſentẽ.excom.Corn.in conſil.ccxlix.licet videtur.lib.j. Cor.in conſi.lxix.plura ſerioſe.lib.iij.

A Homicidio. an valeat ſtatutum imponens pœnã pecuniariã ꝓ furto vel homicidio, vide Hoſt. & Abba. q tenẽt qđ non.in c. ij. de delict.pue.vbi ſatis remiſſe ꝑ addit.ſuꝑ ver. irrationabilis.

¶ Similiter videtur procedere † quando mandatarius co- 4
gitur exequi mandatũ:quia tunc mandãs dicitur verè facere:vt no.Bar.in l.ſed ſi vnus.§.ſeruus.de iniur.col.ij.per l.ita autem.§.geſsiſſe.de admi.tu.vbi infert ad q.de procuratore quam refert Ang.Aret.in tract. malefic.in verb. Sempronium mandatorem.q.xliij.Abb.in d.c.mulieres. col.pe.† Sed extra dictos caſus,qui facit per alium,non di 5
citur propriè facere:vt Bar.cõcludit in d.§.ſeruus.& not. Dy.in regu.qui per alium.in fi.Bal.in l.j.col.ij.in ver. in mandante etiam.C.de ſer.fug.cum ſim.vt tradit Alex.in conſi.lxv.viſa quadã cõſtitutione.col.ij.li.iiij.vbi infert, ꝙ † ſtatutum quod loquitur de faciente,non habet locum 6
in mandante.& not.Bal.in l.non ideo minus.col.v.

¶ Sic etiam † ſi quis accuſet aliquem feciſſe homicidium, 7
& probaret de mandato,ſuccumberet:[b] vt no.Io.Mon.in B
regu.qui per alium.& ſequitur Bal.in c.j.§.iniuria.col.fi. ver.pone,accuſo te.de pac.iur.fir.

B Succũberet. Imò etiã eodẽ iudicio dãnabitur tanquã autor delicti. C. M.

¶ Et ſi quis ſit inquiſitus de mandato, & de caſtigatione probetur,ſuccumbit:vt not.Bal.in l.hæc verba. per illum text.de his qui not.infa.Alex.in conſil.cxxviij. quoniam abundè.lib.iiij.& concordat iſta regula.ĩ.e.l.quod iuſſu.

In §.

In §. Eius verò. Argumenta.

1 Mandatarius quo casu possit excusari.
2 Filius vel seruus quo casu excusetur per mandatum patris vel domini.
3 Iussus minuit pœnam, etiam in grauioribus.

EIVS *verò nulla culpa est, cui parere necesse sit.*

1 ¶ EX hoc potest exemplificari † in eo potenti qui mihi mandauit quòd occidam Titium, aliàs quòd me interficeret: nam ego ero excusatus [a], quia aliter vitam meam saluare non possum. ita Bald. in c. j. §. iniuria. col. fin. versi. sed pone. de pac. iur. firm. vbi alleg. Petr. ibi, & Cyn. in l. scientiam. §. qui cum aliter. ad leg. Aquil. & ad hoc videtur gloss. in l. si familia. in verbo, poterit. in fin. ff. si famil. furt. fecis. dic. & quòd propter necessitatem quis excusetur. facit tex. in l. Cæsar. de public. cum simil. vt tradit Felin. in c. ij. in fin. de constitut.

2 ¶ Sed extra necessitatem non excusatur † etiam filius vel seruus qui obediret patri vel domino in illicitis grauioribus. l. seruus. de acti. & oblig. l. fi. in fi. s. de bonis damnat. facit tex. in l. ea quæ. j. eod. Secus est in leuioribus, in quibus iussus patris excusaret. l. liberorum. §. final. de his qui
3 not. infam. & facit text. in d. l. seruus non in omnibus. † & in grauioribus licet non excusetur, vt dictum est, tamen pœna minuitur propter iussum seu mandatum. l. seruos. C. ad leg. Iuliam. de vi publica.

A Excusatus. falsum, quia potius mors ferenda, quàm malo consentire. & contrarium tenet Lancelot. Deci. l. vt vim. col. j. s. de iust. & iure. C.M.

In §. Quod pendet. Argumenta.

1 Dispositio conditionalis suspenditur ante euentũ conditionis.
2 Venditio pura dicitur, quæ fit de præsenti, licet sub conditione possit resolui.

QVOD *pendet, non est pro eo quasi sit.*

1 ¶ ISTA conclusio verificatur in qualibet dispositione conditionali: † quia ante euentum conditionis, dispositio suspenditur, & non habet locum: vt glo. hic dicit.

¶ Eodem modo exemplificari potest in re quæ in futurum resolui possit, quia de præsenti dicitur certa [b]: illa alteratio quæ fieri potest, non est pro eo quasi sit: sed potius quasi non sit. l. secunda. & quod ibi gloss. ff. in diem
2 addictio. vbi † venditio de præsenti dicitur pura, licet resolui possit sub conditione. & facit text. in l. hæc venditio. §. final. de contrahend. emption. & quod notat. tradit Bartol. in l. Iulianus. in fin. de condictio. indebit. vbi con-

B Certa. Fallit in vltimis voluntatibus. & in sententia Franci. Areti. consi. cxxxvj. in fin. argu. l. quibus diebus. §. quidam Titio. s. de conditio & demonstra. C.M.

A Executio. Sequitur Ang. Ias. d. l. Iulianus. in fi. Pau. in l. sufficit. de condi. indebi. Sed malè dicũt, & in cõtrariũ est veritas, quia decretũ reuisionis tendit directò ad suspensionẽ de præsenti oĩm repræsaliarũ. patet ibi, reuideri. & ibi, vt quæ erit legitimè approbent̃. ꝙ decretũ reuisionis & approbationis vel reprobationis non est conditionale, nec in diem, sed purũ. Ergo dictarũ repręsaliarũ concessio est de præsenti à tempore dicti decreti reuisionis & nõ cõditionaliter, in suspenso. Totalis autẽ cassatio vel approbatio pendet & cõditionalis est. & sic cõcessio de pręsenti suspensa nullo modo potest exequi, etiã si offeratur cautio. Secus si sequens dispositio nõ tenderet ad suspendẽdũ de pręsenti: sed esset merè conditionalis. vt si debitori meo dem, vel legem liberationem, sub conditione si fiat consul, quia tunc interim manet obligatio pura & põt exequi data tamen conditione. & est materia legis, pecuniã. §. si cert. peta. & ibi ad Decium dixi. C.M.

cludit, quòd si repræsaliæ omnes debeant reuideri, & quę debeant approbari, approbentur vel reprobẽtur, interim tamen executio[a] non impeditur. & in simili casu idẽ Bar. A
in l. iudex postquam. circa fi. de re iud. & quod not. Bar. in l. publica. §. fi. in j. no. s̃. depos. vbi inquit, quòd verba illa plus vel minus, nihil operantur, nisi aliud probetur. & idem Bal. in rub. C. depositi. in vj. q.

In l. Nemo ideo. Argumenta.

1 Soluere non est melius, quàm solutum repetere.
2 Liberare potest quis alium pro eodem soluendo.

REGVLA CXXX.

NEMO *ideo obligatur quia recepturus est ab alio quod præstiterit.*

¶ ET eadem regula habetur in l. suprà iter. §. apud ferocem. de aqua plu. arcen. alleg. in gl. melius † est enim nõ 1
soluere, quam solutum repetere. argumen. l. fi. C. in quib. cau. in integ. restit. non sit neces. & in l. j. C. quando liceat vnicuique sine iud. se vindic. Et hoc patet etiam ex eo † ꝙ 2
quis soluendo pro alio, liberat illum, & contra illum actionem habet. l. soluendo. & l. cum pecuniam. s̃. de neg. gest. & tamen nullus pro alio soluere cogitur.

¶ Et regula ista videtur generaliter procedere: quia in contrarijs. & limitationibus positis in gloss. alia causa agendi præcedebat: vt not. Bar. & Doct. in d. §. apud ferocẽ.

In l. Factum à iudice. Argumenta.

1 Iudici officium excedenti impune non paretur.
2 Iudex non præsumitur, qui extraiudicialiter procedit.
3 Iudex quis non dicitur, qui facit quæ ad iudicis officium non pertinent.

REGVLA CXXXI.

FACTVM *à iudice*[b] *quod ad eius officium non pertinet, ratum non est.* B

¶ NAM quando † iudex officium eius excedit, videtur vt priuatus, & illi non est parendum: vt not. per glo. s̃. in l. non videtur. §. qui iussu. Et quando iudex procedit absque 1

B Iudice. Idem dicitur in reg. ea quæ fiunt à iudice. isto tit. libr. vi. vbi videas Dynum & Docto.

A absque causæ[a] cognitione, dicitur procedere vt priuatus: vt not. Card. in clem. j. §. fi. in fi. de celeb. miss.

¶ Et quando iudex extraiudicialiter procedit, pro eo non
2 præsumitur.† & ideo spoliatus tali casu, à iudice restituitur. c. conquerente. & ibi Abb. per illum text. in ij. not. de resti. spol. & in no. casu tradit Pet. de Anch. in cõsi. ccxlix.
3 ad prædicta dubia, in primo dubio. dixi in consi. cxxv. † si enim iudex facit quòd ad eius officium non pertinet, nõ dicitur factum à iudice, cuius potestas videtur limitata respectu officij iudicis, qui dicitur iudex, quasi ius dicens. c. forus. §. iudex. de verb. signific. & cum potestas respectu certæ qualitatis tribuatur, extra illam qualitatem non valet quod ab eo factum sit: vt plura similia congerit Felyn. in c. cum ordinem. de rescript.

a Causæ. Adde Hippo. de Marsil. singu. cxcv. incipien. nemo &c. & an & qñ iudici resisti possit, vide Ab. & ibi latiss. do. Phili. in j. & ij. col. in c. si quãdo. de offic. deleg. & in consi. clj. incip. maximi ponderis. col. iiij. ver. videmus in iudicibus. & adde vnum casum, quod si iudex faciat executionem, parte non citata, quòd pars potest appellare: & si iudex non vult admittere appellationẽ, sed vult exequi, poterit ei resisti de facto. ita Cy. in l. j. C. de iuris & fac. igno. quem sequitur ibi Iason in prin. ij. col. Hier. Chu.

In l. In contrahenda. Argumenta.

1 Pactum in contractibus, beneficijs, & iudicijs, qualem recipiat interpretationem.
2 Verba dubia qualiter sint in pactis interpretanda.
3 Confessio in fauorem confitentis debet interpretari.
4 Interpretatio fieri debet semper vt actus valeat.
5 Præsumptio legis potius ad confirmandum, quàm ad infirmandum adaptari debet.
6 Verba quando ad improprium intellectum sint trahenda.
7 Princeps quando præsumatur vti plenitudine potestatis, & quando non.
8 Actus prior in ordine literæ quando præsumatur processisse.
9 Nomen proprium attendi debet in ordine, an præcedat appellatiuum.
10 Relatio tunc fieri non debet, si per eam actus destruatur.
11 Pater curatorem filio impuberi in testamento dare non pót. Tutor venit quandoque curatoris appellatione.
12 Substitutio verbis directis facta à pagano est inualida.
13 Extensio fit secundum verborum proprietatem in materia pœnali.
14 Clausula valeat eo modo quo potest, non intelligitur, nisi apponatur.
15 Promissio non valet, quæ fit sine causa.
16 Stipulatio quo casu sit inutilis iudicanda.
17 Interpretatio in duobus actibus non fit in dubio vt vterque valeat.
18 Voluntas testatoris in nullo lædenda est.

REGVLA CXXXII.

IN contrahenda venditione ambiguum pactum contra venditorem interpretandum est. Ambigua autem intentio ita accipienda est, ut res salua actoris sit.

¶ DVO dicta sunt, & per secundum dictum primum limitari videtur. In primo dicto habetur regula. l. veteribus. ff. de pact. & concordat text. in l. Labeo scribit. ff. de contrahend. empt. & eadem regula habetur in ca. contra. eod. titul. in vj. de quo aliquid dictum fuit in regula, semper in obscuris. in fin. ff. eod.

¶ Et procedit in † contractibus prout loquitur: secus est in beneficijs principum: vt not. Bartol. in l. ex facto. col. j. ff. de vulga. & pupil. 1

¶ Item secus est in iudicijs: vt not. per gl. hic per tex. in l. si quis intentione. ff. de iudi. vbi Bart. idem dicit post gl. ibi. & hoc intelligitur, nisi in probationibus, quę licet fiant in iudicio. l. quinquaginta. in fi. ff. de probat. tamen in dubio interpretatio cōtra ipsum probantē fieri debet: quia probatio debet esse cōcludens. c. in præsentia. de proba. & gl. ibi in verbo, dubium. not. Bal. in l. quoties. §. si quis ita. ff. de hære. insti. & late dixi in d. c. in præsentia. in vlti. not.

¶ Item † regula d. l. veteribus. intelligitur quando verba sunt dubia, ex eo quòd verbum seu oratio plures habent significationes: secus si esset propria significatio certa: quia ab illa non receditur: vt not. Bar. in l. j. ff. locati. vbi per illum text. ita declarat d. l. veteribus. & ad hoc vide Imol. in consil. xxj. in casu præmisso. colū. ij. in versi. nec obstat prædictis. 2

¶ † Item dicta regula procedit in contractibus qui pendent à consensu duorum: secus est in confessione quæ interpretari debet in fauorem confitentis [a]. ita etiam d. l. veteribus. limitat Pau. de Cast. in consi. ccxxj. primo videndum est. col. fin. in versi. & si dicatur. 3 A

¶ Vltimo no. est quòd licet fieri debeat interpretatio contra proferentē, vt hic, & d. l. veteribus. attenditur tamen [b] quod verisimilius est. ita Oldr. dicit in consil. xcv. ex forma istius statuti. per l. semper in stipul. ff. eod. B

¶ In secundo dicto habetur, † quòd in dubio interpretatio debet fieri vt actus valeat [c]. ad idē gl. alle. l. quoties. ff. de verb. ob. & ad idē est tex. in l. quoties in actionibus. de reb. dub. facit tex. in l. iij. ff. de test. mili. & in c. abbate sanè. de verb. sig. cum simi. ibi alleg. in gl. in verbo, valere possit. quæ inter alia allegat l. diuus. ff. de vsu & habi. nā† pręsumptio legis non adaptatur ad infirmandum: sed potius ad confirmandum quod agitur: vt not. Bal. per illum tex. in l. si quis filio. in prin. de leg. j. & ideo vt act⁹ valeat, verba etiam 4 C 5

A Confitentis: Alexan. consi. cxvij. num. 14. (vbi dixi). libr. vj. Deci. c. cum venerabilis. numer. 24. de excep. consi. cccclxxxij. consilio cccccxxxix. Carol. Mol.

B Tamen. Andreas Tiraqu. repetit. l. si vnquam. in prin. nu. 54. C. de reuoc. donat.

C Valeat. Anc. consilio cxxix. Ias. l. j. in prin. ff. de eo quod cert. loc. consil. lxviij. colū. ix. libr. iij. Deci. l. post quàm lite. colum. iij. C. de pact. l. si donatione. col. ij. C. de colla. l. in testamento colū. v. C. de testam. mil. Aymo. consil. lij. quod ampliat Lancelot. Deci. in l. j. col. ij. ff. de iud. Sed limitat Ias. l. si quis ante. colū. iij. de acquirē. pos. Deci. c. super eod. col. ij. de offic. deleg. C. M.

ba etiam impropriè accipiuntur.l.si tibi.vbi Bar.ff.si cert.pet.& in l.sti-
6 pulatio ista.§.hi qui.in prin.de verb.obligat. † verba enim quæ in proprio significatu operari non possunt,ad impropriũ intellectum trahuntur:vt dicit Ang.in l.si cum ante.C.de dona.ante nup. in l.si tam angusti.per illum tex.ff.de seruit.cum sim.quę nota sunt,vt dixi in d.l.si tibi.

¶ Et nota quòd ista præsumptio validitatis actus, poten-
A tior est,& præualet [a] alijs præsumptionibus. ita probatur hic, vbi primum dictum, quod fiat interpretatio contra venditorem,in dubio limitatur à secundo dicto,dummo
7 do res valeat.& ad hoc facit.† quia licet princeps non pręsumatur vti plenitudine potestatis:vt not.Innoc. in capi. innotuit.de elect. tamen si aliter actus non valeret,præsumitur vti plenitudine potestatis ad hoc vt actus valeat: vt not.Pau.de Cast.in l.ex imperfecto.C.de testamen.& in consi.cclxxx.in facto præsenti.Alexan.in l.quanquàm. C.de testamen.milit.

8 ¶ Similiter † licet præsumatur præcessisse actus qui est prior in ordine literæ:vt not.Bart. in j.constit.C.col.sin. hoc non habet locum quando actus redderetur nullus:
B quia ad hoc vt actus valeat,pręsumitur pręcessisse actus [b] qui in ordine literæ posterior est:vt not.Bald.in l.cum in testamento.§.hæc verba.ff.de hæredi.institu. vbi inquit, quòd si in instrumento dicatur, quòd pater donauit filio, & quòd illum emancipauit , non attento ordine literæ, præsumitur quòd emancipatio prius facta fuerit:& sequitur Inno.post Ang.in d.§.hæc verba Alex. in l.ij.§.prius. de vulg.in l.diuortio.in princ.ff.solut. matrimo.in l.cum proponas.C.de codicillis.in consi.lxxxj.lecto. colum.iiij. lib.iij.& in consi.cxij.super eo dubio. colum.ij.lib.v.

A Præualet. Deci.cap. quoniam Abb.col. vij.de offic.delega.consi.lxx. consi. cxl.colũ. ij.consi. ccccxlviij.numer.17. Fran. Purpur. l.rogasti.§.si tibi.nume 38.ff.si cer.pe.Lancel. Galliau. in l.j. §.si quis ita.colum.vj.in fi.de verb.oblig.Alciat.tract.præsum. regul. iij. præsump.xxxiiij.C.M.

B Actus.Alex. consi.lxxxj.numer.7.(vbi dixi) libr.iij.Aymo consi.xxxij.C.M.

9 ¶ † Similiter licet constituatur differentia, an præcedat nomen proprium vel appellatiuum , & consideratur istud nomen quod præcedit.l. si seruus communis ita stipuletur.in fine,& ibi Bartol. de stipula.seruo. hoc non habet locum si actus redderetur nullus: quia in dubio debet iudicari quod illud nomen contemplatum sit,quod facit valere dispositionem.argumen.l.quoties.de rebus dub. cum similib. suprà allegatis.ita Barto.in dicta l.si communis.columna secunda. & in l.si vnus.§.seruus. ff.de pact.Alexan.in l.j.in fin.de liber.præter. & dixi in capit. quoniam
10 abbas.de offic.deleg.& ad idem facit: † quia licet aliàs deberet relatio fieri , non habet locum quando ex tali relatione actus destrueretur : vt not.Bart.post glo.in l.cum vulgari. de dote prælegata.Barto.& Doctores in l.talis scriptura.de legat.j.cum simili.vt dixi in cap.ij.requiris.de appellat.& sic ampliando regulam stat conclusio,quòd ista præsumptio

quòd

quòd in dubio actus præsumitur validus, superat alias præsumptiones.

¶ Et prædicta regula videtur procedere quando verba conueniunt & aliquo modo adaptari possunt ad actum qui valet: aliàs secus. ita istam regulam limitat Aret. in l. à Titio. col. fi. de ver. obli. vbi ad hoc allegat tex. in l. tutores. §. j. s. de admi. tut. † vbi si pater dedit curatorem in 11
testamento filio impuberi, datio non valet. & Bar. ibi rationem adducit.

¶ Nec obstat qaòd saltem largo modo sub nomine curatoris comprehendatur tutor: vt not. per glos. in authent. vt qui se res minorum obli. hab. perhib. in princ. in versi. ad curatorē. quia illud procedit in dispositione legis per viam extensionis: secus in dispositione hominis. d. l. tutores. §. j. & ad idem facit tex. in l. verbis ciuilibus. de vulg. & pupil. † vbi substitutio facta verbis directis à pagano 12
post pubertatem, non valet. & non trahitur ad fideicommissum: quia testator noluit secundum proprietatem verborum: & sic in dubio non receditur à proprietate verborum. l. non aliter. in princi. de leg. iij. l. j. §. is qui nauem. ver. in re igitur dubia. s. de exerc. & non obstant allega. s. quòd vt actus valeat, verba etiam impropriè accipiuntur: quia illa procedunt quando apparet de mente. [a] secus A
videtur in dubio. Et secundum istam limitationē restringitur quod supradictum est, quòd potentior est illa præsumptio quæ facit actū valere: nam hoc intelligitur seruata verborum proprietate: quia ex proprietate verborū voluntas [b] disponentis arguitur. d. l. non aliter. B

¶ Et videmus † quòd etiam in materia pœnali fit exten- 13
sio secundum verborum proprietatem. l. cum lege. s. de testa. vbi Are. quia videtur constare de mente illud quod ex verborum proprietate colligitur.

¶ Secundo regula intelligitur, quòd actus valeat in dubio eo modo quo agitur: non autem fit interpretatio vt valeat eo modo quo valere potest, quia de illo modo cogitatum non fuit. Et habet locum quod dicitur: quod potui, nolui: quod volui adimplere, nequiui. l. multum interest. C. si quis alteri vel sibi. & in cap. cum super. de officio delega.

¶ † Et ideo illa clausula, quòd valeat eo modo quo potest, 14
nisi apposita sit, non intelligitur: vt not. Ange. in consilio ccxc. noua testandi seu relinquendi forma. circa fin. hoc tamen

A Mēte. Et qñ verba sūt apta ex ꝓprio saltē largo significato, alias nō. gl. l. quoties. s. de ver. ob. Aret. l. à Titio. eod. ti. C. M.

B Volūtas. Vnde nō fit, qñ esset cōtra volūtatem disponētis. Pau. & alij ĩ d. l. verbis ciuilibus. Lud. Gozadi. conf. lxxvij. nume. 14. C. M.

tamen videtur altiorem indaginẽ postulare, quia in effe ctu pendet ab illo articulo, si non valet quod ago vt ago,
A an valeat vt valere posit. de quo dixi [a] in d.c.cùm super.
15 ¶ Tertio regula limitatur procedere, † quando in actu cõ currunt requisita ad validitatem actus, aliàs secus. vnde promissio facta sine causa, non valet. l.ij.§. circa. de doli exceptio. ita dicit Imol. in l. à Titio. col. pen. de verb. obl. in versi. nec obstat, si dicatur. Et huius limitationis ratio manifesta videtur, quia actus valere non potest non concurrentibus requisitis: & ita non sumus in dubio, prout regula loquitur, sed in casu claro in quo constat actum non valere.

A Dixi. Et Bar. & post eũ Ias. in l. j. si qs ita. co. viij. versi. expedita doctrina. de ver. obli. vbi ponit regu. cum v. limitationibus.

16 ¶ Quarto limitatur non habere locum, † quando contra promissorem posset interpretatio fieri quæ esset illi multum onerosa: quia tunc potius stipulatio debet inutilis iudicari: vt not. Fulg. per illum tex. in l. iij. §. si quis insulã. de eo quod certo loc. & ad hoc etiam facit tex. in l. quod
B in rerum, §. j. [b] de leg. j. vbi potius inutile legatum redditur, quàm ꝙ testator r videatur grauare hæredem de redimendo ius finitum per mortẽ testatoris. ad idem text. in l. vxor patrui. C. de lega. in l. si domus. §. fi. de lega. j. & in l. dotalem. s̃. de testa. mil.

B § j. Vbi videas Ias.

17 ¶ Quinto regula videtur procedere in vno actu. † Secus est in duobus: quia in dubio nõ debet interpretatio fieri quòd vterque actus valeat. l. si quis ante. de acqui. pos. vbi si quis conducit, & postea rem precario roget, vel econtra, vnus actus valet. & tamen vterque valere potuisset, intelligendo quòd ex precario non transferatur possessio. & ita Ias. dicit in d. l. si quis ante. col. iij. in iiij. not.

¶ Sed certè ratio quæ est in vno actu, vt præsumatur pro validitate actus, etiam militat in duobus. Non obst. tex. in d. l. si quis ante. quia de natura precarij est, quòd possessio transferatur. l. certo. §. j. s̃. de preca. & ideo vbi simpliciter dicitur, de precario, secundùm eius naturam intelligitur quod possessio transferatur. Ex quo resultat ꝙ vterque actus valere non potest. & sic sumus in casu claro, quòd vterque actus valere non potest.

18 ¶ † Sexto & vltimo regula non habet locum quando ex validitate actus offenderetur voluntas testatoris, vt not. Paul. de Cast. & Alex. in l. verbis ciuilibus. per illum tex. ibi, ne fiat contra voluntatem. de vulg. & pup.

REG

A Fructus. hoc verum, quãdo fit restitutio ex debito seu per viã iustitiæ: secus si per viã gratiæ. vt latè Fortun Gar. l. Gallus. §. & qd si tantum. col. xcvij. C.M.

B Quid si tantũ. Vbi videas Iason. col. xiij. versi. vnum tamen diligẽter, &c. vbi dicit, ꝙ restitutus ad bona nullo casu de mundo recuperat fructus perceptos ex bonis etiam non alienatis, siue à quocũq; alio. & hanc etiam dicit communem opi. finaliter tamen dicit, ꝙ in consulendo & iudicando non recederet ab opi. quam tenet d. Phil. & Nellus in trac. Banni. hic alleg. hanc etiã tenet subtilis do. meus dominus Carol. Ruin. in repet. d. §. & quid si tantum. colũ. lxxij. ver. subdit etiam Alex. hic: & Ioan. Crotus de Mõte ferrrato. in repetitio. d. §.

REGVLA CXXXIII.

IN condemnatione personarum quæ in id quod facere possunt, damnantur: non totum quod habent, extorquendum est: sed & ipsarum ratio habenda est ne egeant.

¶ DE ista regula dictum est s. l. diuus. in fine.

In §. Cùm verbum. Argumenta.

1 Restitutio tantum reddit, quantum læsio abstulit.
2 Restitutus quos recuperet fructus, & quos non.
3 Restitutio qualiter omnia in statum pristinum reponere intelligatur.

CVM *uerbum restituas in lege inuenitur: & si non specialiter de fructibus additum est, tamen fructus sunt restituendi.*

¶ ET dicit Bar. in l. fi. col. iij. C. de sen. pas. quòd † semper restitutio tantum restituit, quantum id aduersus qđ restitutio petitur: abstulit. per illũ tex. & no. Abb. in c. venerabili. in prin. de offi. deleg. quòd nõ dicitur quis restitutus nisi consequatur plenã restitutionẽ. & est text. in l. videamus. la ij. §. in Fauiana. in ver. nam prætor. de vsur. vbi dicitur, ꝙ verbum restituas, plenã habet restitutionẽ vt etiam fructus [a] restituantur. cum simil. alleg. in gl. hic. & ad idem tex. in l. cùm prætor. de ver. sig. no. per gl. in c. quanuis. de rescrip. in gl. magna. in prin. & in l. Attilicinus. in gl. fi. de serui. rustic. præd. in c. j. de restit. in integ. in vj. in verb. beneficium. quæ allegat bonum tex. in l. ꝙ si minor. §. restitutio. de mino. & tradit Ant. de But. cõsil. xix. quia hic agitur. col. j. And. Sicul. in consil. ix. col. pen. lib. j. Ange. consi. cclxxxviij. viso themate. col. iij. 1 A

¶ Et per istum text. dum loquitur de fructibus, & in d. l. videamus. §. in Fauiana. videtur confundi vna cõmunis conclusio, † quæ habet, quòd restitutus nunquam videtur recuperare fructus bonorum perceptos à fisco, in bonis etiam non alienatis: vt not. Ange. in l. Gallus. §. & quid si tantum [b]. col. fi. de lib. & posthu. per tex. in auth. idem est de Nestorianis. C. de hære. & idem Ang. dicit. authen. de hære. & falcid. in princ. col. ij. versi. item nec ratione fructuum. & idem concludit Bal. in c. domino guerram. col. pen. ver. sed ego quæro. in titu. hic finitur lex Corad. cum simil. vt tradit Alexan. in d. §. & quid si tantum. colũ. an- B

tepen

tepenul.versic.prædictis adde.

Certè ista conclusio videtur contra istum tex. & contra iura preallegat. ꝙ ita tenet Nellus in tract.bannitorum.in vij.q.in prima parte tertij temporis.& respondet ad tex. in d.authen.idem est. Primo,quod non loquitur in restitutione. Sed hoc falsum,vt patet ibi,restituenda quidem. Secundo respondet,& melius,ꝙ loquitur in dispositione limitatiua,& non larga & simplici: quasi dicat, loquitur in restitutione limitata absq; fructibus:quia ita disponitur ibi vlterius procedendo,& videtur speciale in illo casu contra illos qui à fide recesserunt.

Et quod dictum de restitutione quæ reponit omnia in
3 pristinum statum,limitatur† non habere locum in præiudicium tertij.c.quanuis.de rescrip.in vj. not.per gl.in d. l. Gallus.§.& quid si tantum.de lib.& posthu. de quo ibi Alex.in char.ii.& Feli.in c.inter quatuor.col.pe.& fin.de maio.& obe.

col.xxxix.ver. quarto limita. de qua videas Frã.de Cur.in cõsi.l.inci. memoriæ recolẽdæ.col. antep. vers.ex quibus omnibus . &c. vsq; in fi. cõsilij.H.C.

In §. Vnicuique mora. Argumenta.

1 Mora sua cuique est nociua.
2 Mora vnius ex reis promittendi,non nocet alteri.
3 Mora principalis nocet fideiussori & nu.5.& 6.
4 Mora filij,in actione de peculio nocet patri.

VNICVIQVE *sua mora nocet,quod & in duobus reis promittendi obseruatur.*

1 SIC ergo† vnicuiq; mora sua sibi nocet,& non alteri:hoc etiã habet locum in duobus reis promittendi:quia mora vnius alteri non nocet.l.mora.§.fin.de vsur. & hoc intelligitur nisi essent socij.l.pe.ſ.de duo.reis.& not.per glos.hic.& tradit Bart.in l.ex duobus.in xj. q.de duobus reis.Sed ista solutio diuinat:quia in d.l.pe.de socio nihil dicitur,vt Are. ibi dicit.& vlterius facit,quia tex. ibi loquitur in duobus reis promittendi,ergo non videtur loqui in socijs,quia tunc vti socius alter pro alio esset obli-
2 gatus,& non reus pro reo de quo text. ibi loquitur. † & ideo dicendum est, quòd mora vnius ex reis promitten-
A di,non nocet alteri,vt hic. Secus est in alio facto [a] affirmatiuo,prout loquitur tex.in d.l.pe. Et glos.ibi ita secundum Placen.distinguit,& bene. Non ob.quod glo.ibi in contrarium adducit.l.fi.C.de duo.reis.quia loquitur quo ad interrumpendã præscriptionẽ,& non habet locũ quo ad alios effectus moræ:vt Barto.distinguit in d.l.ex duobus.in xj.quæstio. Et sic regula ista indistinctè procedit, quòd

a Facto.Idem Bar.Alex. in l. iiij.§. Cato.& ibi Iaso. nu.33. & ibi Lanc. Galiau.eius discipulus.colũ.xv. versi. tertia sit cõclusio.Bascolet.in arbo.diuid.& indiuid. char.27.Sed omnes errãt dicendũ ꝙ nõ est differentia an sint socij vel nõ,nec inter facere vel nõ facere. sed qđ tã mora, quàm factũ vnius alij nocet ad cõseruandã vel purificandã obligationẽ, nõ autẽ ad agẽdũ ĩ vim soli⁹ moræ vel delicti, vt plenius dixi ĩ nouis intellect.C.M.

quod mora vnius alteri non nocet etiã in reis ꝓmittẽdi.
¶ Fallit in fideiussore, † cui mora principalis nocet. [a] l.mo 3
ra.de ver.obl.& hoc intelligitur in fideiussore dato ante A
moram vel post moram.gl.in l.quoties in diem.de verb.
obli.no.Bar.in l.vinum.circa j.col.ſ.si cer.pet.& Alex.in
d.l.quoties.in fi.

A Nocet. Item mora tutoris nocet pupillo. l. si ex legati causa.ſ.de ver. obl.qđ intellige quo ad periculũ interitus speciei debitæ, secundũ Doct. ibi.

¶ Sic etiam † mora filij nocet patri in actione de peculio. 4
l.cum filius.de ver.obl. Et quod dictum est de fideiusso-
re, verum est quo ad perpetuandam obligationem. prout
iura supradicta loquuntur. † Secus est quo ad augendũ ob 5
ligationem: quia mora principalis non auget obligatio-
nem fideiussoris.l.j.& ibi no.ſ.de in litem iur.no.per gl.
in l.siue in duplum.ſ.qui satisd.cog.& facit text.in l.fi.ſ.
de fideiuſ.& tradit Ro.in consi.cclxx.pro decisione. in fi.
& hoc intelligitur, nisi † fideiussor in omnẽ casum se obli 6
garet.l.quæro.vbi Bar.ſ.locati.

In §. Dolo facit. Argumenta.

1 Dolosus dicitur, qui petit quod restituere tenetur.
2 Restitutio cum debet incontinenti fieri, in dolo est qui petit.
3 Exceptio, dolo facit, an possit in possessorijs opponi.

DOLO *facit qui petit quod restituturus est.*

¶ EADEM regula habetur in regula, dolo facit. in vj.vbi gl.ponit exemplum in vsurario. ad idem text.in l. dolo facit.de excep.dol.vbi eum declarat.

¶ Et reg.procedit, † si restitutio debet fieri ei à quo peti- 1
tur: secus si alij.l.si socer.§.Lucius.ſ.sol.mat.vbi Bar.not.
per gl.hic, & in d.reg.dolo facit.

¶ Et hoc intelligitur, nisi ille alius deberet restituere pe
tenti: quia tunc regula etiam procedit.l.si donaturus.§.j.
vbi Bar.per illum tex.de condi.ob cau. Item regula intel
ligitur † quando restitutio debet fieri incontinenti: secus 2
si ex interuallo.l.fi.ver.idem quæsijt.ſ.vt leg.no.vbi Bar.
Ro.conſ.cciij.pro discutienda.col.pe.& latius tradit Bar.
in d.l.si socer.§.Lucius.vbi latius insistit. Item regula nõ
procedit † in possessorijs: vt no.per gl.hic.& in d. regula, 3
dolo facit.& facit tex.in l.j.§.rediguntur.ff.quorum leg.
& tradit Pau.de Ca.in d.§.Lucius.post Bart.vide conclu-
siones octo quas in materia istius regulæ tradit Ang.Are
ti.insti.de excep.char.pe.ver.quæro an & quando potest
opponi illa exceptio, dolo facit, &c.

In l.

In l. Qui potest. Argumenta.

1 Impeditus non dicitur, qui impedimentum remouere potest.
2 Institutus sub potestatiua conditione, non potest repudiare.
3 Impeditus excusatur, qui impedimentum tollere non potuit.

REGVLA CXXXIIII.

A QVI *potest facere ut posit conditioni parere, iam posse uidetur.*[a]

¶ VLTRA glo. exemplificari potest in c. fi. de elect. vbi tempus statutum à iure ad eligendum, currit illis qui prohibiti erant eligere absq; licentia superioris, quia in mora fuerunt non petendo licentiam quam de facili impetrare potuissent. & rationem ibi Abb. adducit per istã regulã, qui potest. Et idẽ no. Bar. per illũ tex. in l. sed & si
1 per prætorẽ. §. j. ver. sed nec ad eos. s̃. ex quib. cau. ma. † dicens, ꝙ non dicitur impeditus ille qui de facili potest remouere impedimentum. & idem Bal. per illum text. in l. quibus diebus. in prin. de condi. & demon. vbi vide Paul. de Ca. vbi etiã alleg. tex. in l. iij. §. quid ergo. s̃. de cõtrar. iud. tut. vbi Bal. alleg. concor. tex. in d. c. fin. de elect.

¶ Et regula ista videtur habere locum quãdo astringitur ad aliquid faciendum, prout loquitur tex. in d. c. fi. de ele. aliàs si non astringitur, secus videtur: & ita videtur procedere limitatio gl. per l. is qui hæres. §. j. de acqui. hær. vbi
2 † institutus sub conditione potestatiua non potest repudiare: quia ante implementum conditionis non dicitur delata: poterat tamen facere quòd fuisset delata, quia in potestate sua erat conditionem implere: & tamen talis potestas ibi non consideratur, quia non erat astrictus ad actum de quo ibi agitur, cum actus esset voluntatis. vel ibi agitur de implemento conditionis in potentia, pro actu accipitur. l. iij. §. sed & si sic. de sta. lib.

¶ Secundo regula intelligitur qñ impedimentũ de facili
3 remoueri potest, prout iura supraalleg. loquunt̃. Secus † si esset difficile remouere impedimentum: quia tunc excusatur si fecit quod potuit. l. qui commeatus. & qd ibi Bar. de re mili. & quia reputatur impossibile, ꝙ cum maxima difficultate fieri potest. l. apud Iulianum. §. fi. de leg. j.

A Videt̃. Alex. cõsi. ccxxiij. li. vj cõs. xlix. nu. 5. li. ij. vbi dixi. facit Gale. (quẽ vide si vacat animi ca.) lib. ij. de motu musc. vbi eas omnes actiones voluntarias esse, cẽset, quę iudicio rõnis impediri vel induci possunt, etiã si quã doq; inconside ranter fiant. C.M.

In §. Quod quis. Argumenta.

1 Repudiare potest, qui acquirere.
2 Hæreditas repudiari non potest conditione pendente.
3 Repudiare non statim poterit, qui adire potuit.

QVOD *quis, si uelit, habere nõ potest: id repudiare non potest.*

ET econtrà. † is potest repudiare, qui etiam acquirere potest. l.is 1
potest.de acqui.hær.repudiatio enim est quædam priuatio quæ præsup
ponit habitum.l.manumissionem.§.de iusti.& iur. c.ad dissoluendum.
de despon.impu.& ideo qui non potest adire, non videtur nolle adire.
l.nolle adire.de acqui.hære.& facit §.eo.in reg.eius est velle. & quæ ibi
dicta sunt.Et † ideo pendente conditione hæreditas repudiari non po- 2
test.l.is qui hæres.§.j.de acqui.hære.& idẽ in legato conditionali: quia
ante conditionem repudiari non potest.l.si ita scriptum. §.si sub condi-
tione.de le.ij.Et cum talis repudiatio sit nulla, non impedit quominus
postea purificata conditione hæreditas adiri posit ab eo qui repudia-
uit.l.homine legato.de opt.leg.not.per gl.in l.is qui.§.fi.in gl.fi.de ac-
qui.hære.Bar.in l.is qui hæres.in fi.de acqui.hære.

Et regula ista negatiua videtur semper procedere: quòd non potest re
pudiare qui non potest adire. Sed affirmatiua non ita indistinctè proce
dit: † quia non omnis qui adire potest, repudiare potest: vt tradit Bar. in 3
l.is potest.vbi videndum.

In l. In omnibus officijs. Argumenta.

1 Serui nec iudices esse, nec alijs ciuilibus officijs fungi possunt.
2 Seruus neque tutor, arbiter, aut testis esse potest, neque etiam executor.
3 Seruus, miles non potest esse, nec absens causa Reipublicæ.
4 Seruus non potest esse tabellio, licet procurator esse posit.
5 Seruus omnia potest quæ liber ab omnibus esse credatur.
6 Testamentum valet, vbi testes erant serui, qui credebantur liberi.
7 Seruus an posit esse iudex de consensu partium.

REGVLA CXXXV.

IN *omnibus officijs quæ fieri per liberas personas leges deside rant, seruus interuenire non potest.*

ET ad istam regulam vide dicta §.in l.quod attinet.& in l.perso-
nam.§.eo.Et ad istam regulam facit tex.in l.cum prætor.§.fi.§.de iudi.
vbi dicitur, † quòd serui ciuilibus officijs non funguntur, ideo iudices 1
esse non possunt, vt ibi dicitur: & seruus non habet communionem iu-
ris ciuilis in totũ, nec edicti prætoris.l.qui testamento.§.seruus. de test.
vbi dicit.Imo.esse not.quia ius prætorium est fundatum in naturali æ-
quitate.& adde l.j.de iur.deli.vbi dicitur, quòd serui apud prætorẽ pro
nullo habentur.

† Et seruus non potest esse executor.Bal.ꝙ non, in l.id quod pauperi- 2
bus.col.ij.q.j.C.de epi.& cle.idem tenet Card.in cle.j.q.xvij.de testa.

Similiter nõ potest seruus esse tutor, arbiter, neq; testis: vt in gl.dicit.

† Et adde quòd non potest esse miles.l.pe.§.fi.C.qui mil.non pos. tem 3
pore tamẽ Hannibalis legitur, quòd post bellum Cannense permissum
fuit propter penuriam hominũ, quòd serui militarẽt: vt refert Lucas de
Penna

Penna in l.pen.C.qui milit.non pos.
¶Similiter adde, quod seruus non potest esse absens causa reipublicæ. in l.fin.j.eodem.
4 ¶†Similiter seruus nõ põt esse tabellio.C.de tabel.lib.x.in l. generali. priuatã tamẽ scripturã seruus facere nõ prohibetur.l.seru⁹.s. de testam.
¶Et eodem modo seruus non prohibetur esse procurator. l. seruum quoq;.§.j.vers.ex contrario. de procur. & in arbitratorem potest seruus compromittere:vt not.Bart.in l.licet.§.seruus.ff.de pecul.licet secus sit in arbitrum:vt not.gl.hic.
¶Et omnia quæ prohibita sunt seruis,vt s.dictum est, limitari debent,
5 nisi† communis error interuenisset:vt not. per glos.in d.l.fi.j.eod.per.l. Barbarius Philip.s.de offic.præto.vbi seruus qui communi opinione re
6 putabatur liber,præturam gessit.& in l.j.C.de testam.vbi † valet testamentum in quo erant testes serui qui communi omnium cõsensu liberi
7 reputabantur.vide quæ dixi in c.sciscitatus.de rescrip.†an seruus habilitari posit tacito cõsensu partis vt iudex esse posit: vide ibi quæ dixi.

NON *debeo melioris conditionis esse, quàm autor meus à quo ius in me transit.*

¶VIDE dicta.s.in l.aliud est vendere. in §.absurdum est. ad idem j.in l.qui in ius.& in l.nemo plus.j.eod.

In l. Non est singulis. Argumenta.

1 **Ius sibi dicere nemini permittitur.**
2 **Ius sibi dicere potest quis decem casibus.**
3 **Tumultus occasio solicitè resecanda est.**
Crimen læsæ maiestatis propter seditionem committitur.

REGVLA CXXXVI.

NON *est singulis concedendum quod per magistratum publicè fieri poßit:nec occasio sit maioris tumultus faciendi.*

1 ¶EXEMPLIFICATVR secundum gloss. † quòd non debet permitti alicui q; eius propria autoritate ius sibi dicat.& est text. in l. extat.s.quod met.cau.in l.si quis in tantam.C.vnde vi.& in l.nullus.C. de Iudæ.in c.j.§.j.incip.si quis verò.de pac.iur.fir.& Bal. ibi not. plures casus in quibus ista reg.non procedit.& idem tradit Bart.in l.generali.
2 C.de decur.lib.x.vbi Bar.ponit decem casus in quibus † quis potest propria autoritate ius sibi dicere.& adde gl.in c.ius gentium.j.dist.quæ dicit,quod quis potest rem suam propria autoritate accipere quando aliter per iudicem illam consequi non potest.idem glo.fi.in d. l. nullus.& est dictum Innoc in c.olim.el.j.de restitut.spol.circa fin.& Abb. in col. fi.& Bart.in l.si alius.§.bellissimè.s.quod vi aut clàm.cum simil.vt tradit Alexand.in l.j.§.qui iudicati.de re iud.& in not.casu tradit Alexan. in consil.cxxxv.circa primum dubium.libr.j.vbi materiam latè prosequitur.& in eodem casu consuluit Barth.Veron.in cõsil.xxvj.magnifice

ac generose prætor. de muliere quæ accepit propria autoritate ejus salarium. & in eodem casu tradit idem Bar. Veron. in consi. iij. visa querela. quãdo quis eius domum propria autoritate intrare possit. Et secundùm reg. cõsuluit Alex. in consi. lxxiiij. visa facti narratione. col. j. li. ij. Et limitatur, vt per Alex. in cõsil. lxiiij. & si celeberrime. col. fin. lib. iij. & in alio casu not. Ioã. de Imol. consil. xvj. viso casu. Et limita, vt per Abb. post alios in c. j. col. iij. de dolo & contu.

¶ Et no. tex. q † occasio tumultus remoueri debet. & facit 3 tex. in l. pe. s. de sicar. l. fi. ibi: nisi forte tumultus aliter sedari non possit. facit tex. in §. j. ver. deinde, de man. prin. quia propter seditionem & tumultum quis incidit in crimen læsæ maiest. l. j. in fi. s. ad leg. Iul. maiest. Et de pœna seditionis [a] & tumultus, not. Ang. in l. ij. C. de sedit. habetur in l. si quis aliquid. §. autores seditionis & tumultus. s. de pœnis. fit enim seditio concitando plebem: & dicitur seditio, quasi seorsum itio: quia in diuersum vadũt, & alios trahunt: vt no. Domin. post Archid. & Io. And. in c. decet. col. ij. ver. quæro qualiter fiat seditio. de immun. eccles. in vj. not. Archid. in c. seditionis. xlvj. dist. A

A Seditionis. Nico. Boeri. in tract. de sedit. vide Deci. consil. cclvj. C. M.

INFINITA *æstimatio est libertatis & necessitudinis.*

¶ DE libertate s. dictum fuit in l. libertas. s. eod. Necessitudo hic accipitur pro cõiunctione sanguinis: vt est tex. in l. fi. s. de iusti. & iure. in l. in fideicommissi. §. cùm Polidius. de vsur. in l. si filium. C. de lib. caus. insti. ad Tertul. in princip.

In l. Qui in ius. Argumenta.

1 Successor, etiam singularis, iure vti debet prædecessoris.
2 Priuilegium quod loco cõceditur, in loci successorem transmittitur.
3 Obligatio personalis non sequitur singularem successorem.

REGVLA CXXXVII.

QVI *in ius dominiumue alterius succedit: iure eius uti debet.*

¶ FACIT [b] quod s. dictum est in l. nemo plus. & in l. hæredem. s. eod. B

B Facit. & qđ no. Dy. in reg. si quis succedit. isto titu. libro vj.

¶ † Et videtur hæc regula loqui etiam in successore parti 1 culari & singulari: quia loquitur de illo qui succedit in ius vel dominium alterius: & exemplificari potest ista

regula

regula.in l.si aquæductus.ff.de contrahen.empt.vbi seruitus aquæ ducendæ quæ debetur prædio,transit in emptorem prædij.& in l.forma.§.quanquam.de censi.vbi immunitas loco concessa ad successorem loci porrigitur.& facit tex.in l.j.§.permittitur.ver.planc.de aqua quotid.&
2 æsti.& not.Bal.in l.omnia.in prin.C.de epis.& cler.vbi concludit,† q privilegium datum loco transit in successorem loci. & facit quod not. per gl.fi.in c.bonæ.el ij.de postu.præla.cum sim.vt dixi in cons.lxxviij.& vide dicta s.in reg.in omnibus.s.eo.& ad regulam hic vide text.in l. qui fundum.la ij.§.cum qui.s.de contrahen.emp.
3 ¶ Et hoc quod dictum est procedit in iure reali,prout tex.sequitur.† Secus est in iure personali,vel in obligatione personali,quæ non sequitur singularem successorem.l.j.§.si hæres percepto fundo.ff.ad Trebel.vbi Bar.l.fin.§.fi.ff.de contrahen.emp.l fi.C.de hæredi.act.l.æris alieni.C. de dona.quod limitatur vt tradit Alex.in d.§.si hæres.

¶ Et quod dicitur de singulari successore procedit:quia verba legis hoc ostendunt,dum loquitur reg. de iure vel dominio : aliàs verò quod dicitur de successore simpliciter , de vniuersali intelligitur.l.quædam.§. nihil.ff.de eden.limitando & declarando vt per Alexan.& Moder. ibi.

In §. Nemo videtur. Argumenta.

1 **Ignorantia iuris excusat à dolo.**
2 Dolosus dicitur,qui quid lege facit resistente.
3 Iuris peritus non excusatur à dolo per ignorantiam iuris.
4 Ignorantia excusatus,superueniente scientia non excusabitur.

NEMO *uidetur dolo facere,qui ignorat causam cur non debeat petere.*

¶ VIDE dicta s.in regula,qui in alterius.s.eo. Et regula ista etiã videtur habere locum in illo qui ignoraret causam per ignorantiam iu
1 ris:†quia etiam ignorantia iuris excusat à dolo.l.sed & si lege. §. scire. s.de peti.hære.vbi dicitur,dolo caret,licet in iure errauerit.& ad idem tex.in l.si quis in graui.§.si quis ignorans.versi.& si sciens. s. ad Sillan. & ad idem tex.in l.si quis id quod.vers.doli.de iurisdi.om.iud.vbi Ale.
2 & ad tex.insti.vi bon.rapto.in §.quia tamen.vbi Ang. Aret.† Et hoc intelligitur,nisi lex prohibeat & resistat:quia tunc videtur in dolo.l.quemadmodum.C.de agrico.& censi. lib.xj.& in reg.qui contra iura.de reg.iur.in vj.& ita Bar. concludit in d.§.scire.cum sim.vt tradit Feli.in c.de quarta. de præscrip.col.x.versi.tertia restrictio.

¶ Et quod dictum est de errore iuris qui excusat à dolo, limita vt tradit Alex.in l.si quis id quod.de iurisdic.om.
3 iudic.vbi inquit,†hoc non procedere in iure perito[a] .l.ij.
A vbi Ang.s.quod quisque iur.Similiter regula procedit in

A Perito. Angel.l j §. puerstiam.de postu. Roma.consilio cccxxx. in fin. vide Dec.l.ij. col.:.in fine.s. quod quisque iuris. C.M.

dolo vero: secus est in dolo præsumpto. vt not. Bartol. per illum text. in l. diuus Claudius. §. de fals. & not. Dyn. in regu. iuris ignorantia. cod. titu. in vj. col. ij. & adde quòd excusatur durante ignorantia. Secus † si superueniat scien-
tia: quia si perseuerat, nõ excusatur. l. cum ancillis. C. de 4
incest. nupt. vbi Bald.

A In vj. Vbi videas Doct. & satis remissiuè per addit. Dy. vltra quæ vide latè Iaso. in l. j. C. de iud. & in l. huiusmodi. §. legatũ. de leg. j. per Hipp. de Marsi. sin. xvij. & singu. clxxv. Alex. in c. si laicus. xxxj. dist. & in c. qui sacrum. l. dist. & quod not. tradit Soc. in cõsi. xlj. inci. in præsenti consulta. colũ. vj. in iiij. vol. vbi per totum consilium tractat mate. l. Lucius. hic alleg. & do. Philip. in ca. præterea. de offic. delega. col. vj. vers. in gl. fi. in princi. & in c. prudentiam. §. nõ verò. ij. col. versi. in glo. in versi. principali. & eũdem in consi. cxcvij. in iij. col. versi. secundo diligenter. & Bart. in q. xvij. Anc. in repe. c. accessorium. isto titu. lib. vj. Hieron. Chuc.

In l. Cum principalis. Argumenta.

1 Accessorium sequitur naturam sui principalis. & nu. 3.
2 Accessorium rescinditur rescisso principali.
4 Contractu principali existente inutili, valet confessio contenta in illo.

REGVLA CXXXVIII.

CVM principalis causa nõ consistit: plerunq; nec ea quidem quæ sequuntur, locum habent.

¶ CONCORDAT tex. in l. nihil dolo. in §. cum 1
principalis. j. eo. † & hinc sumpta est reg. accessorium. eo. A
tit. in vj. [a] facit tex. in §. liberis. insti. de vulg. & pup. cum sim. alleg. hic in gl. & in d. reg. accessorium. ad idem tex. in §. seruus. instit. de leg. in l. ij. ff. de pecul. leg. facit text. in l. Lucius. §. qui pot. in pign. in l. Aurelius. §. legatum. de lib. leg. in l. non dubium. C. de legi.

¶ † Et ideo rescisso principali, rescissum videtur accesso- 2
rium: vt not. per gloss. in l. si patronus. §. si patronum. §. si quid in fraud. patro. Et si non tenet contractus principalis, nec precarium valet quod eo accessoriè continetur: vt not. Bald. in l. ex testamento. C. de fideicommis. Alexand. in consilio. lxxxj. lecto & discusso. column. iiij. libr. ij. & not. Bartol. in l. nemo potest. column. iij. de leg. j. Roma. in consil. ccxlvj. clarissime accessor. & idem Romanus in consilio xv. viso compromisso. in ij. dubio. cum simil. quæ not. sunt.

¶ Et quandoque tamen regula ista non procedit: vt innuit tex. hic, dum dicit, plerunq;, nam regula intelligitur
† vbi est eadem ratio: secus si diuersa. vt not. Bart. in l. ita 3
stipulatus. in xij. opp. de verb. oblig. & Bald. in l. non dubium. in xiiij. opp. C. de leg. Alexand. consil. iiij. circa primum. colum. pen. libr. j. & hoc modo procedit text. alleg. gl. hic in l. & si is. de præd. mino. & in l. stipulatio ista. §. alteri. de verb. obligat.

¶ Et hoc modo adaptari potest quod not. Bartol. in l. certi cõdictio. §. si nummos. ff. si certum petatur. vbi voluit,
† quòd licet cõtractus principalis sit inutilis, confessio ta- 4
men

men valet quæ in tali contractu continetur. idem Bart. in l. si ita stipulatus. in §. Chrysogonus. de ver. obl. cum sim. vt tradit ibi Ale. col. viij. nam si stipulatio inutilis interponatur super alio contractu aliàs de se valido, inutilis stipulatio non impedit oriri actionem ex illo contractu de se vtili. vt not. Bar. in l. j. § si quis ita. de verb. obli. cum sim. vt tradit ibi Alex. tunc enim si non valet quòd ago vt ago, valet vt valere potest. l. certi condictio. §. quoniam. s. si cert. peta. & d. §. Chrysogonus. bonus tex. in l. si stipuler. §. fi. de verb. obli. nam tali casu contractus qui à seipso valere poterat, non videtur accessorius: vel est eadem ratio quòd vitietur: quia stipulatio fuit interposita ad maiorem confirmationem: vnde si non valet, non impedit oriri actionem. arg. l. iij. de testa. mili. & eodem modo dicitur quòd vitiato expresso non vitiatur tacitum, quando non est eadem ratio: vt not. Bar. in l. fideiussor. in princip. de leg. j. & not. Bald. in l. si tibi. §. de pignore. s. de pact. & dixi in d. §. si nummos. in dictis casibus ille contractus licet videatur accessorius, eius validitas non pendet à principali qui à seipso valet. Secus est in terminis regulæ: quia validitas accessorij pendet à principali: vt colligitur ibi, nec ea quę sequuntur.

REGVLA CXXXIX.

IN *obscura uoluntate manumittentis fauendum libertati.*

¶ DE ista regula s. dictum est in l. quoties. eo. tit. & in l. proxi. §. fi. de his quæ in testa. delen.

REGVLA CXL.

QVOD *iussu alterius soluitur: pro eo est quasi ipse soluisset, uel ipsi solutum esset.*

¶ VIDE dicta s. in regula, Is damnum dat.

In l. Si nemo. Argumenta.

1 Relicta in testamento confirmari possunt per aditionem coactam.
2 Hæreditas si pro adita habeatur, omnia in testamento relicta debentur.
3 Legata ad pias causas an debeantur hæreditate non adita.
4 Testator disponere pôt, legata deberi hæreditate nó adita.

REGVLA CXLI.

A SI *nemo subijt hæreditatem: omne ius testamento soluitur* [a].

A Soluitur. Etiam si sit ad pias causas. Alex. consili. cix. nu. 6. lib. ij. vbi dixi Nic. Boer. de ci. Burdega. xlj. nu. 4. tamẽ hęc regula non procedit in patria consuetudinaria. Vt dixi in consuetu. Paris. §. cxx. adhuc in terminis iuris vix procedit propter clausulas codicillares vel similes quæ solent apponi vt fere superuacuę sint duodecim limitatiões quas ad hanc regulam tradit Ial in l. eam quam. num. 20. C. de fideicom. C.M.

¶ ADDE text.in l.si nemo.la j.ſ.de testam.tut.& in l.eam quam.C.de fideicommissis.in l.sed & si plures.§.si ex asse.vers.nec enim.ſ. de vulg.& pup. Ampliatur etiam in libertate vt per Bar.in l.j. in pen.charta, in ver.quarto quæro.C.de sacrosan.eccle. Et sufficit quòd ab vno ex pluribus adita sit.d.l.nemo.cum simil.vt per glo. hic.& not. Ang.in d.§.ex asse.vbi etiam alleg.text.in l.apud Iulian. §.idem Iulianus.ad Trebel.† Et ibi Alex.dicit,quòd relicta in testamento confirmantur ita per aditionem coactam sicut per voluntariam. Allegat etiam text.in l.nam quod.§.si quis compulsus.ad Trebe. 1

¶ Et regula ista limitatur primo † nisi hæreditas pro adita habeatur,in titul.si quis omis. causa testa.quia tunc omnia debentur.l.ij.§.planè.suprà de vulg.& not.Barto. in l.j.§.fin.ſ.de vulg.Secundo reg.fallit in milite.l.miles ita hæredem.§.fin.ſ.de testamen.mili. 2

¶ Tertio quando habetur pro adita propter existentiam sui hæredis.l.si filius qui patri. suprà de vulg. & ita nota. Imol.in dicto §.ex asse.

¶ Quarto adde quòd regula non habet locum † in legatis ad pias causas[a], vt not.Bar.in l.j.C.de sacrosanc.eccle. chart.penul.in versicu.quarto quæro. de quo not.Bald.in consil.cclxxxvij.dicta mulier. in fin.lib.iiij.& in consilio xx.super primo lib.v.& consil.xxxix.viso testamento.colum.ij.eodem libro v.Roma. latè consil.ccccxxvij.in terminis propositæ quæstionis. & in consili.cccxxiij.in casu consultationis.Ioan.de Ana.in consil.xxviij.visis. colum. penult.Aretin.in consil.lxiiij. diligenter.colum.penul.& in l.si filius qui patri.colum.j.de vulg. & pupil.post Imo. ibi Andr.Sicul.consi.viij.scribitur.colum.viij.versi. circa istam hæsitationem.libr.j.aliquid Alexan.consi.iiij.venderetur.lib.ij.colum.vij. 3 A

¶ Quinto † testator potest disponere quod legata debeantur hæreditate non adita Alex. in l.nemo potest.col.iij. in versi.& ista faciunt ad quæstionem.vbi tamen distinguit post alios quos ibi refert,de legat.j. 4

A Pias causas. Vide Iaso. in l. eam quam. C. de fideicom.xj. vers.item considera. vbi dicit,communem opi.cano.& legistarum esse contra Bart.in d.l.j.C. de sac. sanct.eccl. imò quòd etiam relicta ad pias causas non debentur hæreditate non adita: quæ tamen op. limitatur vt ibi per eum. idem tenet etiam Iasonin d.l.j.in j. lectur.colũ.vj. versi. extra gl. & in ij.lect.col. fi.versi.vlti.inquantum&c.de qua quæsti. videas latissim.& melius quàm alibi, Barba.in rubri. extra de test. colũ.lviij. versic. nunc ad vltimam quæstionem.vbi etiam ponit xxj. limitat. ad regulam nostrã. & in l.fi.incipit discutere quæstionem istam, an legata ad pias causas &c. Hic.C.

REGVLA CXLII.

QVOD *nullius esse potest: id ut alicuius fieret nulla obligatio ualet efficere.*

¶ VIDEBIMVS statim in l.impossibilium.j.eod.

In l.

In l. Et si nihil. Argumenta.

1 Sententia solenniter lata, nihil in ea est immutandum.
2 Iudex non debet exequi sententiam, si de innocentia constet.
3 Exceptio innocentiæ nunquam censetur exclusa.
4 Contumax innocens non debet condemnari.
5 Innocentia existente notoria, non est necessarium superioris consilium.
6 Deliquens non liberatur, si pœna innocenti infligatur.

REGVLA CXLIII.

ET SI *nihil facile mutandum est ex solennibus: tamen ubi æquitas euidẽs exposcit, subueniendũ est.*

¶ CONCORDAT & exemplum habetur in l. pe.
1 ſ. de in integ. resti. vbi not. Ang. quòd licet † post latá sententiam solenniter nihil sit in ea mutádũ, sed illi inhærẽdum vt verba sonant. l. iudex postquam. de re iudic. tamẽ propter euidentem æquitatem succurrendũ est ei qui sententiá passus est cõtra se. vnde dicit ipse, succurritur capitaliter condemnato contra veritatẽ: quia iudex debet ab executione abstinere, & Imperatori rescribere. l. j. §. fi. de
A quæstionibus. & Bar[a]. ibi in vers. item nota. dicit recurrẽdum ad dominos qui non recognoscunt superiorẽ. & ad hoc est bonus tex. in l. diui fratres. ſ. de pœnis. & ad idem tex. in c. j. de purg. vulg. & ibi Abb. circa fin. & not. Bal. in
2 l. j. col. fi. C. de confes. † quòd iudex etiam post confessionem & condemnationem si liquet de innocẽtia, non debet executionem facere in pœna corporali. alleg. Inno. in d. c. ij. Et ista exceptio innocentiæ nunquam exclusa videtur: vt dicit Bal. in l. addictos. col. ij. C. de episc. audien. quòd nunquam iudex debet exequi sententiam capitalẽ si videt illam esse iniustam. Alexan. Inno. in cap. pastoralis. §. quia verò. de offic. deleg.
3 ¶ Et † propter hoc exceptio innocentiæ nunquam exclusa videtur: vt not. Bal. in l. edita. C. de eden. col. pen. versi. ex tribus autem. quia est etiam de iure naturali. & sequitur Ioan. de Ana. in c. si aduersus. in fin. de hæret. & in consil. lix. visa inquisitione. cum simil. vt tradit Alex. in consil. cxiij. viso themate. col. ij. lib. v.

¶ Et propter innocentiam probandam admittuntur testes inhabiles: vt not. Spec. tit. de inquisit. §. j. ver. sed nunquid. Io. de Ana. sequitur in d. consi. lix. Alex. consi. xxiiij. animaduersis. colum. penul. lib. ij. ¶ Et propter innocen-
4 tiam dicit Bar. in l. absentem. ſ. de pœnis. col. fi. † quòd li-

A Vbi videas Hipp. de Marsil. col. xv. ver. nota etiam istũ textũ. qui per tres col. multa dicta Doct. congerit vltra ea quæ hic potuit do. Phili. & adde ꝙ si princeps rescribat alicui iudici vt talem decapitare faciat, vel suspendere, & nõ apparet, de causa, debet iudex suspendere per xxx. dies, ita est text. singul. in l. si vendicari. C. de pœnis. intellige tamen, nisi secunda iussio principis veniret. vt in cap. si quando. de rescriptis. vbi Canoñ. & Ias. in l. puniri. in fi. C. si contra ius vel vtil. pub.

cet contumax habeatur pro confesso: tamen iudex cui cõstat absentem contumacem esse innocentem: non potest condemnare illum contumacem. & idem Bart. in consi. c. à domino. Cy. col. fi. & Bartho. Veron. consi. xxix. viso processu. col. v. in consil. xlvij. quanquàm. col. fin. Aret. consil. cxlvj. visa consulta. col. ij. & tertia. & facit quòd not. Ang. in l. ij. C. qui test. cum simi. vt ibi tradit Alex. & Moder. & dixi in c. at si clerici. in princ. col. iij. in versi. vj. limitatur. de iudi. & Paul. de Cast. consil. xxxiiij. super primo quæsito. & Nellus in tractatu bannitorum. q. xxxiiij. in ij. parte secundi temporis, vbi limitat quod dictum est de innocentia. † Et adde quòd non videtur opus consulere superiorem si innocentia esset notoria: vt quia condemnatus fuit pro Titio occiso, & apparet illum viuere. d. c. ij. de purg. vulg. & in l. inde Neratius. §. fina. ss. ad legem Aqui. de quo Aret. in c. de his. de accusa. & Fely. in c. consanguinei. col. fi. de re iud. † Et not. quòd si innocens sit punitus, per hoc non est liberatus ille qui deliquit. l. seruum. ff. de interrog. act. vbi Bal. & idem Bal. in c. j. §. iniuria. col. fin. de pace iur. fir. & in l. res inter alios, in fi. C. quib. res iudi. non noc. Ang. in l. quoties. §. fi. ss. sol. matri. Abb. in c. pen. in vij. q. de re iudi. Et ad istam regulam faciunt quę ss. dicta sunt in l. in ambiguis. §. quoties. ss. eod.

(Margin numbers: 5 beside "nocentia. † Et adde"; 6 beside "nei. col. fi. de re iud. † Et not.")

In l. Impossibilium. Argumenta.

1 Obligatio naturalis ex re impossibili an oriatur.
Obligatio naturalis tollitur animo sublato.
2 Stipulatio pœnalis non valet dispositioni impossibili adiecta.
3 Difficultas facit ne mora committatur, cum factum est in obligatione.
Fideiussor promittens se facturum & curaturum non tenetur si fecit quod potuit.
4 Promittens factũ alienũ, si fecit quod potuit, excusatur à pœna.
5 Promittens se facturum in omnem euentum, non excusatur propter difficultatem.
6 Contractus ex intentione legem accipiunt.

REGVLA CXLIIII.

IMPOSSIBILIVM *nulla obligatio est.*

¶ IDEM dicitur suprà. l. quod nullius esse potest. in regul. nemo potest. eod. ti. in vj. ad idem tex. in l. j. §. si id quod. ss. de acti. & obli. idem in iudicis præcepto. l. fi. ss. quæ sent. sine app. † & adeo hoc procedit, quod etiam naturalis obligatio non oritur: vt not. per glo. in dicta reg. nemo pôt. in 1
verbo,

verbo, obligari. quæ ponderat tex. hic in verbo, nulla. & sic vniuersaliter loquitur. & hoc no. Bar. per illum tex. in l. si sub impossibili. de fideiussor. & ratio videtur: quia non videtur habere animum se obligandi. l. non solum. de act. & oblig. l. cum hæres. §. j. de statu libe. vnde si deficit animus, remouetur naturalis obligatio.

2 ¶ Et eodem modo † stipulatio pœnalis adiecta præcedenti dispositioni impossibili non valet. l. si homo mortuus. de verb. obli. secus tamen est in eo qui promittit factum alienum: quia licet promissio nõ valeat. l. stipulatio ista. §. j. in ver. nemo. de ver. obli. §. si quis alium. insti. de inuti. stip. tamen si pœna apponatur, valet d. l. stipulatio ista. §. j. in ver. mora faciendi. vt no. Bar. in l. si duo. §. hæc verba. de consti. pec. in l. si ita stipulatus. in vij. oppo. quintæ partis de ver. obli. cum si. vt dixi in consi. ij.

¶ Et si fecit quicquid potuit, non dicitur esse in mora. l. quòd te. §. si cer. peta. col. j. & ibi etiam col. iij. concludit,

3 † quòd quando factum est in obligatione, indistinctè difficultas impedit moram committi. l. si vehenda. §. pen. ad legem Rhod. de iact. in l. j. §. iubet. vers. si frater. de colla. bono. & ideo Abb. in consi. xc. videtur quòd fideiussores. lib. j. concludit, quòd fideiussores qui promiserunt se facturos, & curaturos sub pena, non incurrunt pœnam si fecerunt quod potuerũt. & idem Bar. in consi. ccxxxvj. Mar

4 tinus promisit, vbi ponit casum de eo qui † promisit se fa-

A cturum, [a] quòd Berta contraheret matrimonium cum Titio sub pœna: si fecit quicquid potuit, excusatur à pœna. idem Fede. in consi. cxxij. Martinus promisit. & sequitur Abb. post Ant. de But. in c. gemma. de spons. col. iij. versi. ad vnum singulariter aduerte. idem Abb. in c. significantibus. in fi. de offi. dele. Aret. in consil. cxliij. ex facto proponitur. col. iiij. ver. venio igitur ad primum. & ibi dicit hoc procedere etiam si dictum sit cum effectu: quia intelligitur quòd curabit cum omni diligentia verè, & non fictè. Si tamen fecit quicquid potuit, excusatur.

5 ¶ Et hoc intelligo † nisi cõstaret de voluntate [b] partium,

B quod voluerit obligari ad pœnam vel interesse ille qui promisit in omnem euentum quòd non sit factum quod fuit promissum: vt quia promisit conseruare indemnem, vel soluere de suo proprio. & ita procedit quod not Aretinus in l. si ita stipulatus. §. possum. vbi tenet contra communem opinionem. & quod notat Socinus in consilio

cclxxx

A Facturũ. Latè Alcia. l. iiij. §. Cato. nu. 130. de ver. obli. C. M.

B Voluntate. Dec. consi. cccxxv. consi. cccxlv. in fi. Ias. l. stipulatio ista. in prin. de ver. ob. Bertrã. cõs. lxix. li. 4. Ludo. Gozadi. cõs. xxvij. co. 2. C. M.

cclxxxviij.circa primam quæstio.in v.q.Cuma.in consil. clxxxvj.viso instrumento.& consil.clxxxix.testator.nam quando ita apparet de voluntate partium,videtur obligatus simpliciter sub euentu condit.quo casu quando quis incipit à conditionis euentu, non consideratur mora: ideo obligatur.l.in illa.de ver.obl.Bart[a].in l.continuus. A §.illud.in fin.de verb.oblig. in d.si homo mortuus.& in d.l.si duo.§.hæc verba. de constit. pecu.& ideo in casu d. l.si homo mortuus.fuisset facta promissio ab euentu conditionis,promissio valuisset:& pari ratione quando constaret de voluntate partium, † quia contractus ex intentione partiũ legẽ accipiũt.reg.cõtractus.eo.tit.in vj.& in 6 simili casu Abb.tradit in consi.xliij.quidã do.Anto.lib.j. ¶De impossibilitate, vide Bar.& Imo.latè in l.j.de cõdi. instit.Ang.Aret.in §.impossibilis.instit.de hære.inst.gl. & Doct.in d.regula.nemo põt. Et an gratia Papæ vitietur propter impossibilitatẽ. Ro.consi.cccxlviij.quæritur.

A Bar. In l.ad diem. eo.& ibi Alex.limitat vt procedat si debetur quantitas,secus si species. sequitur Lance. Galiau. l.iij.§.Cato.columm.xviij. de verb.ob. C.M.

REGVLA CXLV.

VANI *timoris iusta excusatio non est.*

¶ VIDE suprà in l.in omnibus causis.suprà eodem.

REGVLA CXLVI.

NIHIL *peti potest ante id tempus quo per rerum naturam persolui possit: & cum soluendi tempus obligationi additur,nisi eo tempore præterito peti non potest.*

¶ VIDE suprà in l.cum in tempus.

In l.Si quis prægnantem. Argumenta.

1 Decedere sine liberis non dicitur, qui prægnantem vxorem relinquit.

2 Mulieri in dubio prægnantem se asserenti creditur.

REGVLA CXLVII.

SI *quis prægnantem uxorem reliquit:non uidetur sine liberis decessisse.*

¶ NOTA † quòd non dicitur decessisse sine liberis, 1 qui vxorẽ prægnantẽ reliquit. Et ideo substitutus decedẽti sine liberis nõ admitteretur:quia etiã si vnus tãtũ nascatur cõditio verificat.l.non est sine liberis. de verb.sig. ¶Et propter istã spẽ natiuitatis mittitur ibi in possessionem.l.j.§.toties.versi.æquius.& versi.satius.de ventre in poss.mit.Et si partus nascat secto vẽtre,& substitutus excluditur:

cluditur:vt no.Bal.in consi.cix.verba testamenti.lib. iij. facit tex.in l.quod dicitur.de libe.ꝙ posth.licet ipsa non dicatur peperisse.l.anniculus.§.falsum est.de verb.signi. Et limitatur,vt per Bal.in predicto consi.cix.lib.iij.vide
2 Feli.in c.sicut.in fi.de homic.† Et in dubio creditur mulieri dicenti se esse prægnantem:vt not.Ange.in l.illud. per gl.ibi,ff.si pars hæred.pet. & hoc videtur intelligendum concurrentibus coniecturis:aliâs illi non creditur. l.j.§.j.ibi:nec dicere se prægnantem sufficit.

¶ Et not.gl.hic quæ dicit,quod ante natiuitatem non dicitur conditio liberorum impleta:quia nõ dicitur homo ante natiuitatem,nec puniretur de homicidio.vide Feli. in c.sicut.de homic.col.j.

In l.Vbi repugnantia.Argumenta.

1 Contraria allegans,non est audiendus.
Rusticus non excusatur,si contraria allegauerit.
2 Reprobatio testium quæ prohibita præsumatur.
3 Actus repugnans non potest in esse produci.
4 Dispositio quælibet sic debet intelligi, ne quid contrarium contineat.

REGVLA CXLVIII.

VBI *repugnantia inter se in testamento inuenirentur:neutrum ratum est.*

¶EXEMPLIFICATVR per gl.in l.si Titius. ff.de condi.instit.facit tex.in l.scripturæ.C. de fide instr.
1 in c.solicitudine.de appel.& in l.j.C.de furt.vbi† allegãs contraria,nõ auditur:& vbi est contrarietas , ibi non cadit executio,nec simplicitas.Ideo etiam rusticus non excusatur:vt not.Bal.in l.scripturæ.col.fi.versi. quærunt doctores.C.de fide instru.Et ideo remota nullitate,vel ex-
A ceptione,non videtur tolli [a] nullitas vel exceptio,quæ habet in se contrarietatem:vt not.Ange.in l.tale pactum.§. qui prouocauit.col.xv.versi.vlterius iuxta prædicta quæro.ff.de pactis.

a Tolli.Deci. c.pastoralis.colũ.vj.de exce. C.M.

2 ¶ Sic etiam† prohibita reprobatione testium nõ videtur prohibita reprobatio quæ insurgit ex contrarietate ipsorum testium.vt no.Domin.in c.ij.§.fi.co.fi.de testi.in vj. allegat gl.quæ hoc dicit.iiij.q.iij.in c.si quis testibus. in verb.arguere.& dicit Ang.in consi.clxxxvij.hic punctus
3 prima fronte.circa fi.† ꝙ legislator nec Deus ipse potest actum repugnantem in esse producere.alleg.istam l.vbi repugnantia.& hoc de contrarietate in l.libello.in not.

casu

casu tradit Alex.in consi.cxxj.viso processu.lib.j.& Ang. in cõsi.xxxvj.pro decisione quæsitorum.col.ij. & Pau.de Castr.in consi.cccxciij.viso quodam libello.secundũ primam formã.de quibus consilijs dixi in l.edicta. col.xvij. ¶ Et quæ.s. dicta sunt de contrarietate,procedunt qñ est præcisa contrarietas quæ tolli nõ potest:secus si remoueri potest distinguendo:†quia dispositio si fieri potest, ita 4
intelligi & interpretari debet,ne contradicat,[a] vt in instrumento probatur in c.inter dilectos.de fide instr.in §. A
cæterum.& in contractibus not.Bart.in l.fi.§.idem quæsijt.s.de condi.inde.& in positionibus not.Bal. in c.cum falsa.in fi.C.de iur.& fac.ign.cum sim . vt tradit Alex.in l.j.in prin.col.ij.s.ne quis eum.Et in statutis not.Abb.in c.gratum.in prin.in c.super quæstionũ.in prin.in iij.not. de offi.dele.Et in verbis sententiæ not. Bar.in consi.cxj. quæritur.col.iiij.ver.super secundo. Et de secunda inuestitura scribit Pau.de Cas.in consi.clxij. circa id q primo quæritur.col.ij.vers.circa secundũ.Et in omnibus[b] dispo B
sitionibus hoc habet locũ,vt per distinctionẽ, si fieri potest,cõtrarietas remoueatur:vt Alex.cõcludit in cõsi.cxlj. viso testamento.col.iiij.libr.ij.vbi ad hoc plura inducit.

A Contradicat. Deci. l. si idẽ.in fin.s. de iurisd.om.iud.l. fi.col.iij. C. de bo. pos. secũd. tab.Alex.cons. cxlj.nu.5. libr. ij. vbi dixi. C.M.

B Omnibus. Deci. l.fina. in princip. C. de edend. consil. cclxxxiiij. col. iij.cõs.cccxvij. Ias. consi.xxx-viij.lib.j.C.M.

QVAE rerum natura prohibentur,nulla lege confirmata sunt.

¶ DE hoc suprà in l.impossibilium.s.eod.tit.

In l. Pupillus nec. Argumenta.

1 Pupillus ignorat etiam visa,nec discernere nouit.
2 Pupillus pubertati proximus,præsumitur doli capax:
3 Pupillus infans ne naturaliter quidem obligari potest.

REGVLA CXLIX.

PVPILLVS nec uelle nec nolle in ea ætate (nisi apposita tutoris autoritate) creditur: nam quod animi iudicio fit,in eo tutoris autoritas necessaria est.

¶ ET alibi in l.j.C.de fal.mo.dicitur,quòd†pupillus 1
qcqd videt,ignorat:& in tali ætate pupillus nec scire,nec discernere põt.l.pupillus.de acquir.hær.& eo.tit.l.more. §.fi.dicitur,quòd non est cõsilij capax,& in omnibus rebus infirmũ est eius iudiciũ , ideo tutore autore regitur. l.fi.ff.de manu.vin.& qa nõ sentit , ingratus æstimari nõ põt.l.si qs in suo.§.legis.in fi.C.de inof.test.Et ppter lubricũ cõsilij repellit à testimonio.l.iij.§.lege Iulia.ff. de testib.

testib. Et testari prohibetur, quia nullum habet iudiciũ. §. præterea. instit. quib. non est permis. fa. test. & stabilem mentem non habet. l. fi. C. de testa. mili.

¶ Et ista regula cum simi. alleg. intelligit̃ in pupillo qui
2 infans sit vel infantiæ proximus. † Secus videtur si pubertati proximus sit, per ea quæ supradicta sunt in regu. pupillum. vbi dictum est, ꝙ ex delicto obligatur. Et concludendo, pupillus an possit habere officium, dictum fuit s. in l. fœminæ. §. item impuberes. s. eo. ti. An ex delicto, di
3 ctum est s. in l. pupillum in cõtractibus. † pupillus infans vel infantiæ proximus non obligatur etiam naturaliter. l. quòd pupillus. s. de cond. inde. vbi gl. ad idẽ tex. in l. pupillus. s. de act. & obl. & facit tex. hic, cum simi. Si verò sit proximus pubertati, obligatur naturaliter. l. j. ff. de act. & obli. & no. per gl. hic. & Bar. in l. j. ff. de nouat. cuius dicta refert Ang. Aret. in §. pupillus. insti. de inuti. stip. & vide quæ dixi in l. non omnis. §. pupillus. s. si cer. pet.

In l. Quod euincitur. Argumenta.

1 Euictum à nobis, non est in bonis nostris.
2 Bona dotalia non sunt in bonis mariti computanda.

REGVLA CL.

QVOD *euincitur, in bonis nostris non est.*

1 ¶ GLOS. in fi. intelligit quando euictum sit. † tunc enim non dicitur esse in bonis, quia non sum dominus, nec bonæ fidei possessor. l. bonorum. §. in bonis. de verb. sig. s. vbi etiam in bonis esse dicitur quod bona fide possidemus. & in l. rem in bonis. de acqui. re. dom. dicitur, ꝙ dicitur esse in bonis res pro qua exceptio competit possidenti, & actio contra possidentem, & hoc largo modo: aliàs verò quædam dicuntur non esse in bonis nec extra bona. l. j de vsufruc. leg. & ibi Bar. & bona data in feudũ computantur in bonis vasalli: vt not. Bal. in c. j. in princi. circa fi. in ti. per quos fiat inuest.

2 ¶ Et bona dotalia † nõ dicuntur in bonis mariti. Bar. in l. Lucius. §. idẽ rñdet. el ij. ad munici. & cum res euicta sit, an agatur prima actione, vide Bar. l. si quis aliñ. s. de solu.

In l. Neratius. Argumenta.

1 Priuilegium datum viuenti, non competit defuncto.
2 Interpretatio priuilegij spectat ad concedentem.
3 Mortuus non potest doctoratus suscipere dignitatem.
4 Priuilegium mortuo quale concedi possit.

REGVLA CLI.

NERATIVS *consultus an quod beneficium dare se quasi uiuenti Cæsar rescripserat: iam defuncto dedisse existimaretur, respondit non uideri sibi principem quod ei quem uiuere existimabat concessisset, defuncto concessisse: quem tamen modum esse beneficij sui uellet, ipsius æstimationem esse.*

¶ DVO Dicta colliguntur.† Primum, quòd priuilegium datum alicui tanquã viuenti, mortuo non cõpetit. 1
¶ Secundum, †quod interpretatio beneficij vel priuilegij spectat ad principem qui concessit. Circa primum gloss. adducit simile, quòd iudicium inchoatum pro aliquo tanquam viuente, illo mortuo extinguitur. & ad idem text. alleg. in glos. in l. pe. §. quæ sen. sine appel. rescin. 2
¶ Et regula videtur loqui quando vnus credebatur esse ille cui datum sit priuilegium, à fortiori si cõstaret illum mortuum esse, idem esset dicendum: quia mortuo legari non potest. l. j. §. in primo. de cad. toll. l. ij. §. j. l. diuus. §. fi. de iure cod. Et† mortuus doctorari nõ potest: vt no. Abb. 3
in c. à nobis. de sent. ex. ij. in ij. col. in ver. itẽ infero ad aliã quæst. & mortuo literæ dari non possunt: vt not. q. tradit Bal. in l. Arethusa. col. ij. ver. & practica faciũt ad qõnem. de statu ho. Alia tamen ratio videtur, quando cogitabat illum viuũ, & sit mortuus, quia non cogitauit de illo mortuo. Secus si cogitauit illum mortuum, & priuilegium etiam mortuo conueniret: quia videtur quòd etiam mortuo conferri posit priuilegium, gratia exempli: qui non potest stare viuus in ciuitate, etiam mortuus ibi nõ põt[a] A
sepeliri. l. ij. vbi Bar. l. ij. de cadauer. pun. & sepulchra hostium possunt violari. l. sepulchra. ff. de sepulc. viol. † ideo 4
videtur quòd etiam mortuo dari posit priuilegiũ, quòd sepulchrũ hostis violari non posit: vel quòd corpus mortui in ciuitatem deferri posrit. vide dicta Aret. in §. licet. ex quib. cau. ma. in vlti. not. circa secundum dictum, adde tex. in l. ex facto. in prin. de vul. & pup. & in c. cum venissent. de iud. declarando, vt dixi ibi.

A Potest. De quo vide Ias. q plura congerit in l. ij. C. qui testa. fa. pos. Hippol. de Mars. in l. fi. §. de quæst. col. antepe. vsque in fi.

In §. Ea quæ in partes. Argumenta.

1 Seruitus viæ, itineris, aquæductus in obligationem pro parte non deducitur.

2 Hæredes plures ad opus faciendũ grauati, obligant̃ insolidũ.

REGVLA CLII.

EA quæ in partes diuidi non possunt solida à singulis hæredibus debentur.

¶ EXEMPLVM habetur in l.vię.ſ.de serui.vbi di
1 citur,† q seruitus viæ,itineris,& aquęductus pro parte in obligationem deduci non potest:quia vsus eorum indiuiduus est,& ideo si stipulator decesserit pluribus hæredibus relictis,singuli insolidum viam petunt:& promissor si pluribus relictis hæredibus decesserit:à singulis hære-
A dibus [a] solida petitio est.& idem dicitur in l.ij.§.ex his.ſ. de ver.ob.ibi,dum inquit: & ideo si diuisionem res promissa non recipiat,veluti via,hæredes promissoris singu
2 li insolidum tenētur, †& ideo si plures hæredes grauati sunt à testatore ad faciendũ opus: quilibet insolidum tenetur l.fideicommissa.§.pe.inci. si in opere.de le. iij.vbi Bar.& ratio videtur,quia facta indiuidua sunt,sicut seruitutes.l.stipulationes non diuiduntur.in prin.de verb.obli.& de illo.§.pe. vide Alexan.in l.ij.§.& harum.col.j.de ver.obl.Et in indiuiduis quis consequitur ex persona alterius quod ex propria persona non competeret. l.si communem.ff.quemadmo.serui.amit.cum sim.vt per Feli.in c.j.de præscrip.

A Hæredibus. Sic etiam mortuo vasallo hæredes eius tenētur iurare fidelitatē dño insolidũ,licet possideāt feudũ pro parte.ita Ang. in §. ex his hic alle. arg. illius §.& ibi Aret.in ŋ co ver.ŋ. noto. ibi . quærit qd econtra, an vnus vasallus teneat iurare fidelitatē omnibus hæredibus patroni.& concludit secundũ cōem opi.q nō teneī nisi vni. & q erit in ei⁹ electiōe cui iurabit per gl in c. j §.oēs filŋ.si de feu. fue.contro.inter dom. & agn.H.C.

IN re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustius est,quàm tutius.

¶ DICTVM est suprà in regula,semper in dubijs.

In l. Omnia ferè. Argumenta.

1 Statutum loquens de dominio, non habet locum in eo, quod hæres retro habuisse fingitur.
2 Fictio in præiudicium tertij non trahitur retro.
3 Fictio non habet locum,vbi extrema requisita non sunt habilia in fictione de tempore ad tempus translatiua.
4 Filiusfamilias hæres institutus, si sui iuris fiat,hæreditatem postea aditam sibi acquirit.
5 Iudicium quando retrotrahatur.

REGVLA CLIII.

OMNIA ferè iura hæredum perinde habentur, ac si continuo sub tempore mortis hæredes extitissent.

¶ CONCORDAT text. in l.omnis hæreditas.ſ. co.& in l.hæres quandoq;.ſ.de acq. hær.& in l.si ex re.§.

fin.de stipul.seruorum.

¶ Et ista regula procedit secundum fictionem, vt dicit Bar.post gl.in d. hæres quandoq;.† ex quo infert quod statutum quod loqueretur de dominio non haberet locum in tali dñio quod hęres fingitur retro habuisse: 1 quia in statutis verba propriè accipiuntur.l.iij.§.hæc verba.s̄.de ne. ge. vbi gl.& Bar.in terminis huius regulæ loquuntur. Et hoc facit quod dicit Bar.in d.l.hæres quandoq;.quod regula non habet locum in casibus in quibus veritas requiritur, declarando tex.in l.hæreditariæ.s̄.de fur. alleg.gl.hic & ibi.Et ex hoc infert Roma.in d.l.hæres quandoq;. ad quæstionem de gabella in qualitate.ibi insistit Aret.

¶ Secundo infertur,† quòd talis fictio nō trahitur retro in præiudicium 2 alterius: vt not.Bart.per illum tex.in l.nam & seruitus.§.qui negotia.s̄. de neg.gest.facit quod no.Bar.in l.si indebitum.§.si procurator. & in l. bonorum.s̄.rem rat.habe.cum simi.vt dixi s̄.in regula, semper qui non prohibet.§.j.s̄.eo.

¶ Tertio infertur† quòd regula quæ procedit secundum fictionem non 3 habet locum vbi extrema non sunt habilia quę requiruntur in fictione translatiua de tempore ad tempus.l.denique.s̄.ex quib.caus.ma. l. huic scripturæ.ad leg.Aquil.in l. quoties.s̄. de nouat. & ideo, quia quædam extinguuntur morte defuncti quæ cùm non reperiātur tempore aditionis, non possunt ad hæredem pertinere: quia vltimum extremum deficit.l.hæres in omne.s̄.de acqui.hære.cum no.ibi in gl. Quædam etiam non erant tempore mortis, & etiam iacente hæreditatę inchoari non potuerunt, vt acquisitio vsusfructus.l.vsusfructus.de stipu.seruo. vel vsucapio.l.vsucapio.& l.ceptam.s̄.de vsuca. Et in istis ista fictio non habet locum.& ad istam resolutionem dicit Bar.in d.l.hæres quandoq;.reducuntur contraria alleg.in gloss.ibi & hic.Et propter prædictos casus in quibus regula non procedit hic dicitur ferè.& in d.l.hæres ad denotandum, quòd regula non semper procedit.Et adde, quòd regula ista etiam non videtur procedere quo ad personam cui hæreditas acquirenda sit: †quia si filiusfamilias sit hæres institutus, & priusquàm adeat efficiatur 4 sui iuris, hæreditas postea adita sibi acquiritur: nec illa aditio retrotrahitur, vt patri acquiratur.l.non dubium.C.de iure deliber.& facit text. in l.si solus.§.fin.de acquir.hæred.& cum attendatur tempus aditionis quo ad acquisitionem.

¶ † Ex supradictis infertur ad quæstionem, quòd ex quo aditio trahitur 5 retro, quòd si procurator generalis eius cui erat delata hæreditas intentauit iudicium nomine hæredis instituti, & opponatur quòd hæres non adiuit hæreditatem, adeundo confirmatur iudicium, quia aditio retrotrahitur: vt not.Bal.& Imo.post Cy.in d.l.hæres quandoq;, quod declaratur, vt ibi per Aretinum.& adde Imo.qui similem ponit quæstionem quam dicit de facto habuisse in l.si filius qui patri.de vulg.co.ij.in ver.

& se

& secundum hoc facit ad quæstionem de vulgar.

In l. Qui per successionem. Argumenta.

1 Conditio de dando hæredi impletur, si hæredi hæredis det.
2 Papa quilibet, Petri successor dicitur.
3 Videtur verbum, improprietatem quandam designat.
4 Hæres hæredis capit omnia, quæ sunt iuris.
5 Pœna hæredi imposita, non transit in hæredem hæredis.
6 Prohibitio alienandi facta hæredi, in hæredē hæredis transmittitur. & nu. 7.

REGVLA CLIIII.

QVI per successionem quamuis longissimam defuncto hæredes extiterint, non minus hæredes intelliguntur, quàm qui principaliter hæredes extiterint.

¶ CVM ista regula concordat tex. in l. fin. C. de hæ-
A red. instit. vbi hæres hæredis, dicitur[a] hæres testatoris. & in l. iij. §. sed & si Titio. ff. de petit. hæred. in l. hæredis appellatione. in l. sciendum. de verbo. signific. in l. si quis fi-
1 lium. §. fin. de acquir. hæredita. † Ideo conditio de dando
B hæredi, impleta dicitur dando hæredi heredis.[b] l. si peculium. §. hæredi. ff. de stat. lib. & in l. cum ita datur. §. fina. de cond. & demonstr.

¶ Et quod dicitur hic de hærede, idem est in alio succes-
2 sore: † quia successor Petri dicitur quilibet Papa, licet quamplures in medio fuerint: vt no. Dom. in c. j. in prin. in tertio notabili, per illum textū de homic. in vj. idem Domi. in proœmio. vj. §. sanè. per illum text. & in c. j. in princip. ne cler. vel monac. in vj. in cap. j. in iiij. notab. de cler. coniug. in vj. in ca. cum expediat. in secundo not. de elect. in vj. in c. præsenti. in princi. & in c. penult. in prin. de præbend. in vj. ad idem text. in clem. dudum. in prin. de sepult. & facit text. in l. j. ff. de castren. pecul. & quod per illum textum tradit Romam. in singulari dclxxxiij. hæred. hæredis.

C ¶ Et prædicta largo modo & impropriè[c] procedūt: vt dicit gl. in l. hæredis appel. de verbor. signifi. & ad hoc facit
3 tex. in d. l. si quis filiū. §. fi. in † verbo videtur. quod denotat improprietatē: vt not. per Doct. in l. j. §. deiecisse. de vi & vi arm. in l. naturaliter. de acquir. posses. & ad hoc facit text. in l. j. §. hoc edictū. ff. quorum leg. quem ad hoc allegat Aret. in l. fi. §. fi. in verbo, nota de vulg. & pup. dicens,

A Dicitur. adde Alex. consi. cccvj. lib. iij. item And. Tiraq. in tract. Retract. conuen. §. j. gl. vj. num. 17. cū seq. C. M.

B Hæredis. Cōtrarium tenuit in l. qui legata. ff. eo. in fi. verbis, vbi vide quæ posui in apostil. super verbo, hæredis. & Corne. cōs. cclxxix. incip. videtur prima facie. iij. vol. & do. Philip. cōsil. lxxxj. in j. col. incip. in casu.

C Impropriè. nam propriè & regulariter appellatiōe hæredum veniūt hæredes hæreditatis ipsius testatoris etiam extranei: vt tradit Corne. cōsil. cclxxij. incip. in hac consultatione. ij. colum.

quòd non est de proprietate verbi, ꝙ hæres hæredis dicatur hæres testatoris. & hoc cõfirmatur, quia dicitur hæres secundum quid, & non simpliciter, dum appellatur hęres hæredis. d. l. fi. C. de hærę. institu. ergo non propriè: quia verba accipiuntur simpliciter: & non secundum quid. l. hoc legatum. vbi Bart. de leg. iij.

¶ Et hoc verum est, nisi agatur de his † quæ iuris sunt: 4 quia verè & propriè in hæredem hæredis transmittũtur: vt not. Bal. in d. l. fin. in xxj. quæstione. vnde infert, quòd hæres hæredis contraueniendo incidit in pœnam quæ fuit promissa si hæres contraueniret.

¶ Secundo regula ista non habet locum, quando dicitur de hæredibus infrascriptis: [a] vt no. Bar. in l. qui liberis. §. A hæc verba. de vulg. in fin. col. vers. quæro quid si testator. quia infrascripti dicuntur hæredes qui legi possunt. l. j. §. de his quæ in testam. delentur. & idem Imol. in l. si quis filium. §. fi. ff. de acquir. hæred.

a Infrascriptis. Alex. consil. clxxiij. col. ij. lib. v. Ias. late. l. fi. C. de hære. instit. C. M.

¶ Et hoc procedit quando subest aliqua ratio particularis affectionis in scriptis hæredibus: aliàs secus: vt tradit Corneus in cõsi. lxix. quanquàm. lib. iiij. Et per istã distinctionem reduci possunt omnia iura quæ contra Bart. adducunt Areti. & Modern. in d. l. qui liberis. §. hæc verba. considerando in effectu an sit eadem ratio.

¶ Tertio fallit, vbi agitur de pœna: [b] † quia si hæredi im- B positа sit, non habet locum in hærede hæredis: vt notat 5 Bart. in l. mulcta. de condit. & demonst. in ver. & per hoc dicitur. & Bal. in l. fi. in q. xxiij. C. de hæred. instit.

b Pœna. Alexan. consi. cxl. num. 4. lib. vj. C. M.

¶ Prohibitio tamen alienandi facta hæredi, † ad hære- 6 dem hæredis extenditur. vt not. Bar. in l. filiusfamilias. §. diui. col. fin. in vers. quæro vtrum. de leg. j. & in l. Lucius. §. Semproniæ. de lega. iij. cum similib. vt tradit Rom. in consil. cccclvij. circa propositam consultationem. in primo dubio.

¶ Et hoc intelligitur, † nisi nominatio hæredis facta sit 7 proprio nomine, vt not. Bart. in d. §. Sempronius. cum simil. vt tradit Alex. in consi. lx. ponderatis his in fi. lib. iij.

In l. Expressa nocent. Argumenta.

1 Effectus rei quando & per quid præsumatur mutari.
2 Taciti & expresi nõ est æqua virt⁹ quo ad actus nullitatẽ.
3 Iuramentũ calũniæ remitti potest tacitè, sed non expresse.
4 Error iuris expressus sententiam vitiat.
5 Expresio quando prosit, & quando noceat.
6 Renunciatio expressa efficacior est tacita.

Domi

7 Dominium rei legatæ quando in legatarium transeat.
8 Conditio expressa in vltimis voluntatibus quando transmissionem impediat.
9 Pignus per pactum expressum ipso iure tollitur.
10 Taciti & expressi in contractibus est eadem virtus.

REGVLA CLV.

A EXPRESSA *nocent*, [a] *non expressa non nocēt.*

¶ GLOS. ad declarationem regulæ firmauit tres cō-
1 clusiones.† Prima secundum regulam vt verba sonant. ad idem tex. in l. nonnunquam. in princ. & in l. si in diem. §. fi. de condi. & demon. vbi dicitur, ꝙ sępenumero effectus rei mutatur, ex eo quod testator expressit quod absq; expressione intelligitur. ad idem text. in l. Sempronium. ſ. de hære. insti. & in l. actus legitimi. ſ. eod.

¶ Et ista conclusio procedit quantum ad annullationem actus: quia magis inficitur ex dispositione expressa, quàm
2 tacita: † vnde quo ad nullitatem [b] actus, non est par vir-
B tus taciti & expressi: vt dicit Bal. in l. eleganter. §. si quis post. col. pe. ſ. eo. de condic. indeb. & colligitur in iuribus
3 supra alleg. † & videmus quòd remissio iuramenti calumniæ, expresse facta non valet, & tacitè admittitur. c. j. de iura. cal. in vj. c. cæterum. de iura. cal. & in l. ij. §. sed quia veremur. C. eo. ti.

4 ¶ † Et error iuris expressus [c] in sententia, vitiat: secus si ta-
C citè colligatur: vt not. in c. j. de re iudi. & per glos. in l. ex diuerso. §. fi. ſ. sol. ma.

¶ Et in casu d. l. nonnunquam. cum si. ſ. alleg. non procedit regula quæ dicit, quòd expressio eorum quę tacitè insunt, nihil operatur. l. iij. de lega. j. l. hæredis. §. tractari. ſ. quando dies leg. ced. l. non rectè. C. de fideius. Quia in dictis iuribus videtur aliter facta expressio, quam inesset: vt declarat Imol. in d. l. si quis Sempronium. & Doct. latè tradunt in d. l. iij. de leg. j.

5 ¶ Secunda cōclusio gl. est, † quòd contra quandoq; expressio prodest. l. fi. C. de noua. cum simi. allega. in glo. Et expressa pupillaris substitutio matrem excludit. l. Papinianus. §. sed nec impuberes. ſ. de inoffi. test. in c. si pater. de testa. in vj. ¶ Secus est in tacita: vt not. in l. precibus. C. de impub. secundum communem intellectum.

¶ Et expressa † renunciatio plus valet, quàm tacita. gl. no. in clemen. sæpe. in ver. partibus. de verb. sign. Et expressa repudiatio plus nocet, quàm tacita: vt no. Paul. de Cast. in

A Nocēt. Dicit Ias. in l. iij. §. filius. col. fi. ſ. de lib. & posth. ꝙ non est regula minus rationis habens.

B Nullitatem. Alex. consi. lix. nu. 15. li. iij. vide ſ. eo. l. act°. nu. 10. C. M.

C Expressus. Adde Socin. in trac. fall. in regu. cccl. & Phi. Cor. cōsil. liiij. col. iiij. inci. pro decisione. & in cōs. lxxj. col. ij. incip. super. in j. vol. & in cōs. lxij. inci. quanquā. ij. col. iiij. vol.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA

l.j.C.qui admitt.per glo.in l.j.§.sed videndum . de cuius intellectu dixi in d.l.j.col.iij.

¶ † Et quando res expresse legata sit, transit dominium 7
in legatarium.l.à Titio.ſ. de furt. l. si tibi homo.§.cum seruus.de leg.j.

¶ Secus est si tacitè relictum sit:vt not.Bart. in l.emptor. §.ancilla.ſ.de rei vend.in versi.ex quo not.& in l.seruum filij.§.fi.in fi.de leg.j.

¶ † Et expressa conditio in vltimis voluntatibus impedit 8
transmissionem.l.j.§. sinautem aliquid sub conditione. C.de cad.toll.secus est in tacita. l. conditiones extrinsecus.de condi.& demonstr.& not.Bar. in l.qui sub conditione.§.fi.in princ.ſ.de cond.instit.

¶ † Et per pactum expressum ipso iure pignus tollitur. 9
Secus est in tacito:[a] vt not.per gl.in l.tibi.§.de pignore. A
ſ de pact.& procurator qui habet potestatem reuocandi substitutum ab eo,potest expresse reuocare, non tacite:[b] B
vt not.Old.in consi.cxxx.col.ij.de qua not. Domin.in c. si quem.de procu.in vj. & Nellus in tract. bannitorum. in ix.quæst.tertiæ partis primi temporis.

A Tacito.Imò idē Bald.& alij in d. §. de pignore.C.M.

B Tacitè.Imò etiam tacitè. C.M.

¶ Tertia conclusio est secundum regulam. l. cum quid.ſ. si certum petatur. † quòd in contractibus par virtus est 10
taciti & expressi.ad idem text. in l.triticum. de verbor. obligat.& hoc procedit in his quæ sunt de natura contractus de quibus partes videntur cogitare : non tamen propriè hoc videtur ex intentione partium : sed potius hoc videtur ex prouisione.l.sicut interesse.quod tacitè venit in obligationibus facti,nō dicitur esse ex dispositione hominis,sed legis.vt not. Bartol. in l.cum stipulatur. de verborum obligatio. & facit in text.in d.l. cum quid. ibi,agi videtur,& ibi pro cauto habetur.ista enim verba denotant fictionem. & ita Areti. dicit in l. iiij. §. Cato. col.xiiij.de verbo.obliga.dixi in d.l.cum quid.vbi plenè materia explicatur.

REGVLA CLVI.

PRIVILEGIA *quædam causæ sunt, quædam personæ: & ideo quædam ad hæredes transmittuntur,quæ causæ sunt:quæ personæ sunt, ad hæredes non transeunt.*

¶ DE ista regula dictum est. ſ. in regu.in omnibus causis id obseruatur.

In.l.

In l. Semper in contract. Argumenta.

1 Contractus liciti esse debent, & honesti.
2 Honestatis causa ab omni reuerentia censetur exempta.
3 Vxores subditorum non debent cogi ad domos dominorum ingrediendum gratia chorearum.
Mulier inhonesta debet expelli de vicinia.
4 Meretrices possunt signo notari.
Maritus ad concubinam dimittendam compelli potest.
5 Vxor adulterium committens dotem non perdit, marito concubinam tenente.
6 Vxor agere potest ad dotem & tori separationem, marito concubina vtente.
7 Contrahentes & si licitè se mutuo decipiant, non tamen honeste.
8 Turpitudo non dicitur, quæ iure permittente perpetratur.
9 Deceptio, etiam iure Canonico, contrahentibus permittitur.

REGVLA CLVII.

SEMPER *in contractibus nō solum quod liceat, considerandum est, sed & quod honestum est.*

1 ¶ NOTA quòd † in contractibus consideratur non solùm quod licet, sed etiā quod honestum sit. nam vnum est præceptū iustitiæ, quòd viuat quis honestè. l. iustitia.
2 §. iuris præcepta. de iust. & iur. & ideo † ius honestatis ab omni reuerentia semper exemptum esse intelligitur: vt not. Bal. in l. quod ex libera. C. de oper. libe. vbi per illum
3 tex. infertur quod † subditi alicui domino non debent compelli vt eorum mulieres vadant ad domū domini ad tripudiandum, ratione honestatis. ¶ Et propter hoc dicit Pau. de Cast. in l. nullus. C. de summ. Trini. quòd si aliqua mulier inhonesta veniat ad habitādum, vicini illam expellere possunt. alleg. not. in §. fi. in auth. de leno.
4 ¶ † Et ideo meretrices cogi possunt portare aliquod signum vt discernantur ab alijs: vt not. Bal. per illum text. in l. minime. C. de episc. aud. ¶ Et ratione honestatis ad instantiam vxoris & coniunctorum potest compelli maritus ad dimittendum concubinam: vt not. Paul. de Cast. post antiquos, vbi refert in d. l. iustitia. §. iuris præcepta.
5 ¶ Et † quando maritus tenet cōcubinam, si vxor committit adulterium, non perdit dotem: vt not. dicit Pau. de Ca.
A in consi. cxxviij [a]. hæc mulier non debet excludi: quia paria delicta mutua compensatione tolluntur. l. viro [b] atq; vxore. ff. solu. matrimo. & in c. significasti. de adult.
B
6 ¶ Et † quando maritus tenet concubinam, potest vxor
C agere [c] ad separationem tori, & dotem repetere: & debet

A In consilio cxxviij. Alias in consi. ccccij. in primo volu. in nouissim.

B L. viro. Vbi videas Doc. in l. cum mulier. eo. tit. & Socin. in tract. fallen. in reg. clxxxvj.

C Agere. Idem Pau. ea tex. in fin. de procur. Deci. l. pacta quę contra. colum. j. C. de pactis. Stephan. Bert. Repet. l. hac edictali q. iiij. C. de secundis nupt. C. M.

lucrari donat.propter nuptias.vt Rapha.Cuman.concludit in consi.clxxv.domina Andriola.in fin.

¶ Et ad tex.hic qui dicit.quòd honestas attenditur in cõtractibus,dicit gl.†quòd licet iura permittant cõtrahẽtibus se adinuicẽ decipere.l.in causæ.la ij.§.pe.ff.de minoribus.l.itẽ si pretio.§.fi.ff.loca.nõ tamen hoc honestũ est, & nõ cõuenit bono viro.& in hoc gl.ista est not.quã Bal. sequitur in auth.ad hæc.in pen.col.ff.de vsur.in c.quanto. de iureiur.in c.proponente.de rescrip.¶ Et dicit Bal.in l. cum ipse.in princ.C.de contrahen.emp.in princ.quòd ad bonam fidem spectat iusto pretio vendere. 7

¶ Et per istam glo.not.cautelam tradit Ioan.de Ana.in c. in ciuitate.col.viij. de vsur.dicens apud Ferrarien.consuluisse,vt interrogetur ille qui minus iusto pretio emit,an sit bonus vir:& si confitebitur hoc quòd verisimiliter non negauit,tenebitur ad iustum pretium.

¶ Istam cautelam videtur reprobare Fely.in ca.fi.de præsump.col.iiij.quia non videtur quòd cogatur illi positioni respondere,quia continet turpitudinem iuxta not.per glo.& Doct.in l.qui iurasse.§.si pater.de iureiuran.

¶ † Sed responderi potest, quòd ista non videtur turpitudo,ex quo iura permittunt.arg.l.Gracchus.C. de adulter. 8

¶ Videtur tamen quòd alia ratione non teneatur respondere,quia illa positio captiosa videtur: ideo illi nõ est rñdendũ,vt per gl.in c.ij.in ver.rationabili.de confes.in vj.

¶ Vlterius ad istam gl.considerandum est,ꝙ licet glo.dicat, quòd non conueniat bono viro, non per hoc sequitur quòd cogatur ad iustum pretium in foro cõtentioso: quia glo.videtur loqui de honestate,vel in foro conscientiæ.

Propterea † regula quæ dicit licitum esse contrahentibus se decipere,etiam procedit de iure canonico.cap.cum dilecti.c.penul.de empt.& vend.ergo videtur permissum etiam in foro conscientiæ[a]: vt per glos.in c.cum contingat.de iureiurand.Et certè si quis vendit scienti valorem rei,non videtur læsa conscientia.vt dicit Salic.in authen. ad hæc.in xxj.q.C.de vsur.& not.Imol.in c.j.de empti.& vendi.& dixi in l.penul.C.de pact. 9 A

¶ Et si in foro conscientiæ hoc licet, ergo etiam bono viro hoc permissum videtur,contra gl.hic:quia conscientia idem est & bonus vir.vt no.Bal.in c.cum causam. el ij.in fi.de test.Et ad suprà dicta de honestate,no.Lucas de Penna in l.retractare.in prin.C.ne fiscus rem quã vend.lib.x.

A Conscientię. Dec.l. si quis in conscribendo.col.ij. C.de pact.col. lect.j. col.vij.de const. idem Ant. Burgos in d c. cum dilecti colum.iiij. sed veritas est quod non est licitum scienti ignorantem decipere in foro consciẽtiæ: sed bene ignoranti, vt dixi in tractat. vsura qu. xiiij. vide Panthal. de Crema d.l. ij.colũ xxxiiij. Cepo. de simu. contract. præsumpt.ij. C.M.

REG

REGVLA CLVIII.

NEQVE *in interdicto, neque in cæteris causis pupillo nocere oportet dolum tutoris: siue soluendo est, siue non est.*

¶ ISTA reg. declaratur secundũ distinctionẽ Bar. in l. si dolo tutoris. ff. si quis omis. cau. testa. & in l j. §. si procurator. ſ. si quis ius dicen. nõ obtem. supplendo ibi, vt p Alex.

REGVLA CLIX.

NON *potest dolo carere, qui imperio magistratus non obtemperat.*

¶ FACIT tex. in l. j. ſ. si quis ius dicen. & in l. iniuriarum. §. si quis. ſ. de iniur. & regula ista declaratur quatuor modis, vt tradit Pau. de Cast. in l. vt vim. ſ. de iusti. & iur. & vide dicta in l. non videtur. §. si qui iussu. ſ. eod. titu. & vide Abb. & quæ dixi ibi in c. si quando. de offic. deleg.

In l. Qui in seruitute Argumenta.

1 Potestatem sui nõ habens, alium in potestate nequit habere.
2 Potestas patria in tutore non attenditur.

REGVLA CLX.

QVI *in seruitute est, vsucapere non potest: nam cum possideatur: possidere non videtur.*

¶ AD idem tex. in l. homo liber. §. quicquid. ſ. de acqrer. do. ibi, nec possidere intelligitur qui ipse possidet. &
1 in l. sic eueniet. ſ. de adult. dicitur † q̃ ille qui non est suæ potestatis, aliũ in potestate habere non potest. & secundũ Bar. ibi hoc intelligitur in eadẽ qualitate potestatis. secus in potestate diuersæ qualitatis: vt patet in filiofamilias, q est in potestate patris, & tñ potest esse tutor qui habet pupillũ in potestate. ita arguit gl. in d. l. si eueniet. Sed Bar. respondet hoc esse propter diuersam qualitatẽ potestatis. ¶ Sed contra istam resolutionem videtur tex. hic, vbi agitur de diuersa specie potestatis: & tñ argumẽtũ procedit.
2 ¶ Et idem probatur in l. homo liber. §. quicquid. & † ideo ratio subiectæ materiæ debet considerari. nam in tutore agitur de vtilitate publica, quo casu patria potestas non attenditur. vt not. Aret. instit. qui dare tut. in princip.

In l. Non alienat. Argumenta.

1 Donatio inter virum & vxorem quo ad dominium prohibetur, non autem quo ad possessionem.
2 Alienatio verè dicitur, vbi dominium transfertur.
3 Possessionis occupatio, dicitur quædam alienatio.

A Si vir. Vbi videas Doct.& ibi Ias.in iij.col.in ij.qui facit plures illationes.& ex ista regu.videtur etiam dicendum, quod vasallus seu quicunque alius prohibitus alienare,si tradunt possess. sine titulo, quod non cadat in pœnam:si verò ex inutili contractu,tunc secus videtur dicendum, per ea quæ dominus præceptor meus concludit in tract.feu.in iiij.parte.in xvij.q.quem omnino videas.Hieron.Chuc.

B Dominium. Adde text. quē ibi not.pro singula. Bartol.& Bal. in l. fin.C. de reb. alie. nō alien. qui vult, quòd prohibita alienatione intelligatur prohibita omnis translatio, siue iuris directi,siue vtilis, siue alterius cuiuslibet iuris: & quę propriè dicatur alienatio, & quot modis capiatur, vide Ias.remiss. in §.item siquis in fraudem. de acti. instit.col. iij.in fi. & Fel. in rubr. de fide instr. iij. col.& prohibita alienatione rei,cēsetur etiā prohibita diuisio. ita Fely. in ca. quæ in ecclesiarum.de consti. per col.ver.generaliter. melius quàm alibi.Bald.in cap. j col.fi.de alie. feu.Hie. Chuc.

REGVLA CLXI.

NON *alienat qui duntaxat omittit possessionem.*

¶ ET ista reg.habetur in l.item si res.§. sunt & alia.ff. de alie.iud.mut.cau.fac. vbi eadem verba habentur. † Et 1
ideo licet donatio sit prohibita quo ad dominiū inter maritū & vxorē.l.iij.in §.sciendū.de donat.inter vir.possessio tamen nō prohibetur transferri.l.j.§.si vir[a].de acqui. A
pos.& facit tex.in l.fistulas.§. fundum. de contrahē.emp. vbi possessio potest transferri,licet non dominium. Et ratio videtur manifesta, † quia alienatio dicitur quando 2
trāsfertur dominium[b]. l.alienatum.ff.de verb.significatione.l.j. B
C.de fun.dot.c.nulli.de reb.eccles.non alien.

¶ Et ista regula intelligitur propriè: largo modo tamen etiam alienare videtur,qui transfert possessionem.l. non solum.in princ.ff.de alien.iud.facit text.in l.mulier.§.qui possessione.ff.quod met.caus. Et ideo † si per rescriptum 3
committatur, quòd alienata ad ius & proprietatem ecclesiæ reducantur,etiam de possessione occupata poterit cognoscere,licet propriè non dicatur alienata:vt est dictum Imol.in cap.episcopi.de reb.eccles.cum similib. vt tradit Fely.in rubri.de rescript.

REGVLA CLXII.

NEMO *plus commodi hæredi suo reliquit, quàm ipse habuit.*

¶ VIDE dicta ff.in l.hæredem.eod.titu.

REGVLA CLXIII.

QVI *non facit quod facere debet, uidetur facere aduersus ea quæ non facit. & qui facit quod facere non debet,non uidetur facere quod facere iussus est.*

¶ FACIT text.in l.non quicquid.§.iudex.ff.de iudi. cum simili.alleg.in glo. Et vide per istam regulam quòd decidit Bald.nouellus.& Corn.in consilio xcix.dominus Bald.in princi.lib.j.

Et

¶ Et nota hic, quòd non facere, dicitur facere.& hoc etiam in pœnalibus procedit.vide Alex.qui reprobat decisionem Petr. de Anchar.quam ibi refert in l.vbi autem.§.si id quod.de verb.oblig.

REGVLA CLXIIII.

LIBERTAS *omnibus rebus fauorabilior est.*

¶ VIDE dicta s.in l.quoties.& in l.in obscura voluntate.eod.titu. suprà & not.limitationes gloss.hic.

In l. Nemo alieno. Argumenta.

1 Agere alieno nomine,duobus modis intelligi potest.
2 Agere ad alterius vtilitatem potest quis nomine proprio.
3 Defensionem suscipere potest quis alieno nomine.
4 Coniuncti pro coniunctis defensionem suscipere possunt.

REGVLA CLXV.

NEMO *alieno nomine lege agere potest.*

1 ¶ AD declarationem regulæ notandum est,† quòd alieno nomine quis agere duobus modis intelligitur:vt not.Bart.in l.j.C.de obseq. Et regula hic videtur intelligenda quãdo quis agit pro alio,& nomine alterius: quia agere non potest sine mandato, vel nisi ratione officij:vt in l.quæsitum.s.de in ius voc.in l.tutorem.de his quib.vt indig. ¶ Et ideo de suo quis & non de alieno agere debet:vt dicitur in l.vti frui.in princ. s.si vsusfruct.peta.& facit tex.in l.cum te.C.si cert.peta.vbi duo mutuo dederunt centum,vnusquisque quinquaginta,non potest vnus agere nisi pro sua parte,nisi mandatum habeat:& tũc agit partim nomine suo,& partim nomine alieno,etiam in eodem libello:vt not.Bal.ibi.& ad idẽ
2 tex.in l.plane.s.famil.ercis. ¶ Et † licet nomine alieno quis secundum regulam agere non possit:quandoque tamen quis agere potest nomine proprio ad vtilitatem alterius.l.non solum.§.interdum.de procura.
3 ¶ Et licet nomine alieno quis agere non possit,vt hic: † nomine tamen alieno quis potest defensionem suscipere,etiam inuito actore:vt notat. per gl.in l.Iulianus.s.qui satisd.cog.vbi Ang.limitat,nisi animo nouandi suscipiat defensionem,quia hoc inuito actore non potest.de quo not. Bar.in l.solutionem.de solut.& sicut defensor admittitur super tota causa,ita super vno articulo:vt not.Bart.in l.ij.in fi.C.de neg.gest.
4 ¶ Et regula fallit† in coniunctis.l.exigendi.C.de procur.l.sed & hæ.ff. de procurat.declarando vt dixi in c.cum M.de constit.col.iiij.

In §. Temporalis. Argumenta.

1 Consuetudo firmata bino aut terno actu contrario non tollitur.& nu.2.
3 Possessio vltima in possessorio est attendeda.

TEMPORALIS *permutatio ius prouinciæ non innouat.*

1 ¶ NOT.tex.secundũ gl. † q consuetudo si firmata sit,nõ tollitur:licet semel vel bis cõtra factũ sit:& not.Bar.hic:& pro ista gl.Bal.no.tex.

in l.

in l.fi.C.de serui.& aqua.in prin.cum sim. vt tradit Alex. in l.ij.in prin.ad fin.s.sol.matri.& latè Fely.in c.cum accessissent.in vltima charta.in vers.septimo limita.de con stitutionib.& dixi ibi addendo Cardi.in consil.cxxxj.videndum est primo.in fin.Abb.in consi.xciiij.videtur primo.in fin.libr.j.Alex.in consi.v.si vera sunt. lib.v.col.iij. Aret.in consi.xxiij.in præsenti consultatione.col.fin.

¶ Et ista conclusio limitatur non procedere,† quando illi 2 inter quos inducta fuit consuetudo,collegialiter & scienter facerent actum contra consuetudinem:quia tunc in illo actu videretur derogatum consuetudini:vt no. Abb.in cap.pro illorum.in vltimo notabi.in fin.de præbendis.& dixi in dicto cap.cum accessissent.

¶ Secundo fallit in consuetudine quæ non requirit præscriptionem, videlicet in consuetudine patrisfamilias: quia vltimus actus attenditur,secundum Bald.in c.j.§.notandum est.col.ij.qui feu.dare possunt.vbi alleg.l. Mela. §.j.de alimen.& cibar.leg.de cuius intellectu dixi in rubrica.de consuet.

¶ Tertio † non habet locum in possessorio: quia vltima[a] 3 possessio simpliciter attenditur:& ita gloss.istam limitat A Bald.in c.j.de cog.feud.colū.j. dicens illam procedere in petitorio,& non in possessorio.allegat no.per Ioan.And. in ca.cum ecclesia.de elect.& idem Oldr. in consil.cccxij. thema quæstionis.circa fin.vbi alleg.tex. in c.cum ecclesia Sutrina.de causa pos. & proprie.& Feder.in consil.ccxxxiiij.super primo.in j.dubio.Cald.in consi.xij.in titul. de iur.patrona.& idem Abb.in consi.liiij.videtur primo. col.ij.lib.j.vbi allegat.c. consultationibus. de iure patro. & c. querelā.de elect.& dixi in cōs.cxxix.& cōsi.cxxxiiij.

a Vltima.Alex. consilio cxviij. libr.ij.Curt.senior. consilio xxiiij.col. ij.limito vt procedat, dummodo vltima illa sit certa. Secus si dubia vel obscura vel clandestina.Alexā. consil.cx.nu.1. libr.j. consilio lxxxj.nu.3.lib. iij.consil.lxxxviij. numer.12. libr.v. consilio ciij.num.1.lib. vij.C.M.

In l. Vbi non voce. Argumenta.

1 Præsens intelligere præsumitur.
2 Mutus procuratorem constituere potest.
Mutus & surdus & donare, & matrimonium contrahere possunt.
3 Mutus etiam cum alio pacisci potest.

REGVLA CLXVI.

VBI non uoce, sed præsentia opus est: mutus si intellectum habet, potest uideri respondere. Idem & in surdo: hic quidem & respondere potest.

¶ GLO.restringit tex.vbi præsentia necessaria sit.Sed tñ tex.videtur † cōsiderare præsentiā pro intelligentia,vt 1 in l.

in l.coram.de verbo.sign.& intentio regulæ fuit dicere, quòd vbi non est opus verbis,sed consensu & intelligentia,mutus obligari potest,secundum primũ intellectum
2 glo.¶ Et ideo† mutus procuratorem constituere potest.l. mutus.in prin.de procur.& hæredes institui possunt. l.j. §.mutus & surdus.de hære.institu. & hæreditatem adire possunt.l.mutum.ſ.de acquiren.hæred.in princi. & matrimonium contrahere possunt. l. mutus. de iure dot.ca. cum apud. & in cap. tuæ. de sponsal. Et mutus & surdus donare non prohibentur.l.qui id quod.§. mutus.ſ.de do
3 nat.Et mutus† pacisci potest.l.itẽ quia.ff. de pact. Et ista declarari & suppleri debent.vt per Alexan.in l.j. in princip.de verb.oblig.

FVRIOSVS *absentis loco est.*Et *ita* Pomp.*lib.*1. E*pistolarum scripsit.*

¶ VIDE dicta suprà in regula,in negotijs.

In l. Fauorabiliores. Argumenta.

1 **Reo plus fauetur,quàm actori.**
2 **Absens condemnari non potest,& tamen absolui potest.**
3 **Fisco etiam in multis fauendum est.**
4 **Reus in decisione causæ in dubio absolui debet.**
5 **Actor & reus in medio causæ à pari procedunt.**
6 **Nocentem absoluere satius est,quàm innocentem damnare.**
7 **Quæstio offerri potest huiusmodi malæ conditionis, si aliter veritas cerni non posit.**
8 **Suspẽsus an sit liberandus,si fracto laqueo cadat in terram.**

REGVLA CLXVII.

FAVORABILIORES *rei pòtius quàm actores habentur.*

¶ FACIT text.in l.Arrianus.de act.& obliga.& in reg.cum sunt partiũ iura.eod.tit.in vj.& in c. inter dilectos.in fi.de fide instru.& in c.ex literis.de probat.

1 ¶ Et ibi ampliatur† regula,etiam si probationes ex parte actoris in aliquo excedant: quia tamen in fauorem rei pronuntiandum est:vt Abb.ibi dicit per gl.quæ habetur
A in c.clerici.lxxxj.dist.quod declarandum est,vt dixi [a] in d.c.ex literis.col.ij.

¶ Et per istam regulam officium iudicis magis exhube-
2 rat in absoluendo: †ideo licet absens non posit condemnari.l.absentẽ.ſ.de pœnis.l.absentẽ.C. de accus.tamen si apparet de innocentia,solui põt:vt not.Ant.de Butr.post Ioan.And.in c.veniens.col.j. de accus. & sequitur Barth. Veron.

A Dixi. & in cõſ. cccccclxiiij. col.j. Vide latè Alciat. tract. præsump.Reg. iij. præsumpt. xliij.C.M.

Veron.in consil.xlj.licet inuitus.colum.fina.in princip. ¶ Et ista regula ampliatur, vt procedat etiam si reus efficiatur actor per accidẽs:vt quia debitor prius compareat & petat actori perpetuum silentium imponi: nam per hoc tamen actor non efficitur, sed habet prærogatiuam regulæ,quòd in dubio reus absoluitur.Ita not.dicit Ant.de But.in ca.in præsentia.in vj.not.per illum textum de probat.facit quod no.voluit gl.iij. in cap.ex insinuatione de procur.& quod not.per gl. & Doct.in c.significauerunt.de excep.glo.& Bartol.in l.circa.in fin.ff.de probat.

¶ Et ista regula non procedit in causis fauorabilibus, puta in libertate, dote,& similibus:quia fauor causæ præualet fauori rei.ca.fi.de re iud.l. inter pares.ff.de re iudic.& in l.Iulia.ff.de manumiss.not. per gl.in dicta reg.cum sint partium iura.& inter alias causas fauorabiles etiã est causa fisci,† in cuius fauorem in dubio est pronunciandum:vt no.Spe.in titulo,de teste.§.postquam.& Ioan.And.& Anto.de Butr.in ca.in nostra. 3
de testib.cum sim.vt tradit Alexander in l.j.in princip.ff.sol.mat.& vbi respondet ad tex.qui videtur esse in contrarium in l.non puto.ff.de iur. fisci.de cuius intellectu dictum fuit suprà in regula, in ambiguis.ff.eod.

¶ Item regula procedit vbi† agitur de decisiõe causæ, quia tũc in dubio 4
absoluitur reus,per iura.ff.allegata:secus autẽ est in præparatorijs iudiciorum,in quibus magis fauetur actori,quàm reo:vt not.Bart.per illum text.in l.de die.ff.qui satisd.cog.l.si quis intentione.de iudic. & not.per glo.in cap.cum ad sedem.de restit.spo.in verbo,cum pertinentijs.in d. regula,cũ partiũ iura.& Bar.in l.inter stipulantẽ.§.primo. de verb.obl.

¶ Et† in medio causæ à pari procedunt actor & reus.secundum gloss. in 5
locis præalleg.Sed in contrarium facit:quia reus nõ tenetur edere actori ad probandum eius intentionem.l.j.l.qui accusare.C.de edẽdo.& tamen actor tenetur edere res ad probandum eius exceptionem. l. nõ est nouum.C.de edendo.Et sic in editione & probationibus quæ videntur esse in medio causæ magis fauetur reo, quàm actori.Sed potest responderi,quod probationes respiciunt decisionem causæ:quia actore nõ probãte,reus absoluitur.l.qui accusare.ff.de eden. vnde sicut reo in decisione causæ magis fauetur,ita videtur in probationibus:in alijs medijs,exceptis probationibus,videtur procedere gl.in c.cum ad sedem. vt latius dixi in d.l.non est nouum.reprobando ea quæ ibi Moderni dicunt.

¶ Et ad regulam nostram facit text.in l. absentem. ff. de pœnis.vbi regula tradit,† in pœnis, quòd melius est nocentem absoluere, quàm innocentem condemnare. Et ideo si vnus percussus fuit à pluribus, & vno tantum lethali vulnere mortuus sit,& ignoratur à quo illatum sit, non possunt condemnari omnes de homicidio. per d.l. absentem. & latè concludit Alexand. in consilio. xv. [a] visu processu inquisitionis.lib.j.& idem Petrus de Anch. 6
A

in

A Consil.xv. vbi plene dixi. adde. ff. eod. l. semper in obscuris.nume.5. C.M.

in consi.ccxxvij.nos Bartholomæus & Sali.vbi alleg.d.l. absentem.& gl.quæ idem tenet in l. item Mela.§.sed & si seruum plures.in gloss.j.s.ad leg.Aquil.& refert etiam Dy.ita consuluisse.& idem Ro.concludit in consil. ccccj. eo præsupposito.& Raph.Cum.in consil.cxxxiiij.visis.& idem Alex.in consi.xiiij.ponderatis narratis.col. iij.lib. iij.vbi approbat opi.Dy.quam Bar.videtur reprobare in l.si in rixa.ff.de sicar.col.fi.& in consi.xliiij.copiose adeò scriptum.lib.iiij.& idem Spec.in tit.de homici.§.j. vers. pone ꝙ quatuor.refert & sequitur Imo.in clem.vnica.de homi.col.fi.ver.tertio quærit.

¶ Et de intellectu d.l.absentem.vide Archid.xxiij. q. iij. c.vlt.quem refert Floria.in d l.item Mela.§.sed & si plures.col.iij.ver.adde tamen.s.ad leg.Aquil.vbi dicit,ꝙ illa lex intelligitur quando aliqui erant innocẽtes: & hoc non potest verificari quando omnes percusserunt.Sed potest respõderi,ꝙ licet omnes percusserint,& non sint innocentes absolutè,possunt dici esse innocẽtes quo ad pœnam homicidij,prout Doct.loquuntur in locis s.alleg.

7 ¶ Notandum tamen est singulariter, ꝙ † in tali incertitudine ad veritatẽ eruendam poterit torqueri ille qui est malæ conditionis & famæ:secundum Sali.in l.fina.C.de quæst.col.fi.in ver.idem dico si delictum incertum sit.

¶ Et per d.l.absentem.& supradicta,post longam disputationem concludit Lucas de Penna in l. si quis fortè.quæ est l.j.C.de deser.& occul.e.lib.xij.col.vij.vers.sed pone,
8 damnatus est aliquis.in fi.† quòd damnatus ad mortem si dum laqueo fuit suspensus,& fracto laqueo cecidit in ter
A ram, credendum illud factũ miraculose in dubio.[a] cum ipse protestatus fuisset de innocentia:& concludit illum esse liberandum.quod not.

A Dubio. Sequtur Alci.ĩ trac. præsump. reg. iij præsum.xliiij.num.6.Sed ego dico illud admittendũ si dubietas refertur ad ꝓbationes,qa esset dãnatus ꝑ ꝓsumptiones ꝙ fieri nõ debet: secus si clarè constabat de delicto morte digno, quia qñq. ꝑ incãtationes miracula fiunt.vt tradit Bal.in c. venerabili. de testib. C.M.

In l. Nemo prædo. Argumenta.

1 Emptor rem venditam accipiens autoritate propria, prædo dicitur.
2 Prædo quatuor modis quis dici potest.

REGVLA CLXVIII.

NEMO *prædo est qui pretium numerauit.*

¶ ET hoc etiã videtur habere locũ si quis sciens rem
1 alienã emit.l.etiã.§.si quis sciens.s.de pet.hære.† si tamẽ emptor propria autoritate rem venditam accepit,dicitur
2 prædo.l.si ex stipulatione.de acqui. possess. ¶ † Et quatuor

medis

modis dicitur prædo. vide in summa Ang. in ver. prædo. & non dicitur prædo qui possidet, & non potest rationẽ possessionis suæ assignare: vt not. Ange. in l. pro hærede. in prin. ff. de peti. hæred. Et prædo perdit [a] meliorationes rei: vt no. Ang. in l. ex argento. ff. de condi. furt. & de prædone vide dicta Alex. in d. l. ex stipulatione. de acqui. possess. & Luc. de Penna in l. ab his. C. de nauic. lib. xj. A

a Perdit. Imò vt plenè dixi in cõsuet. Paris. §. j. gl. v. num. 87. cum se. Sed nõ obstante titulo tenet de fructibus percipiendis, vt cõtra gl. hic, & cõmunẽ dixi in Cõsue. Paris. §. xxij. q. x. nu. 50. C. M.

LOCVPLETIOR *non est factus qui liberum acquisierit.*

¶ ET quando quis dicatur esse locupletior, vide dicta supra in regula, ex pœnalibus causis. eo. tit.

CVM *de lucro duorum quæratur, melior est causa possidentis.*

¶ VIDE dicta suprà in reg. in eo quod. eo. ti.

b Potior. Bal. consi. cclxxiiij. lib. ij.

In l. Cum prætor. Argumenta.

1 Momento aliquid fieri sufficit, vt factum fuisse dicatur.

REGVLA CLXIX.

CVM *prætor in hæredem dat actionem quatenus ad eum peruenit: sufficit si uel momento ad eum peruenit ex dolo defuncti.*

¶ SVFFICIT enim semel ad hæredem peruenisse: vt dicitur in l. videamus. ff. quod met. cau. & hoc procedit quando ex delicto defuncti peruenit: secus in alio bonæfidei possessore: quia tunc distinguitur, vt p Bar. in l. si ipsa res. ff. quod met. caus.

¶ † Et not. hic, quòd sufficit aliquid momento fieri. vide similia: vt dixi in l. si tibi. in vlt. not. si cer. pet. 1

In l. Pari causa. Argumenta.

1 Possessor melioris esse conditionis præsumitur in pari causa.

REGVLA CLXX. B

IN *pari causa possessor potior* [b] *haberi debet.*

¶ FACIT tex. in §. commodum. insti. de interd. in c. ex literis. de proba. ¶ Et † vbi res dubia reperitur: melior est conditio possessoris: vt per gl. in c. nulli dubium. xij. q. v. & in not. q. tradit Bal. in c. capitulum. col. j. de rescrip. Bar. in l. j. §. non autem. ff. de secun. tab. & in l. si inter. de reb. dub. cum si. vt tradit And. Sicul. in c. j. char. pen. de probat. & reassumunt Moder. in l. j. ff. sol. matr. 1

In §. Hi qui in. Argumenta.

1 Successor prælatus non censetur eadem persona cum antecessore.
2 Hæredis loco habetur is, ad quem bona vniuersa peruenisse noscuntur.

HI *qui in uniuersum ius succedunt, hæredis loco habentur.*

NAM

¶ NAM quod dicitur, de hærede, idem est in alijs successoribus vniuersalibus. l. item veniunt. §. fi. de pet. hær.

1 †Nota tamen ꝙ successor in prælatura non censetur eadem persona cum antecessore: vt no. Bal. in c. ij. ver. tertio not. qui succes. tene. vide tamen Abb. in c. significauit. de rescri. col. ij. vbi arguit in contrarium. Sed concordari potest, distinguendo, vt per Abb. in c. j. de sol.

¶ Et ista regula potest etiam in fisco verificari qui est loco hæredis. l. si vt proponis. C. de bon. proscrip. l. si marito. in prin. s. sol. ma. l. ij. C. ad leg. Iul. de vi. not. Ro. in consi. ccclxxij. in dubitatione. & consi. xciij. visis. col. ij.

2 ¶ Et generaliter† ille ad quem bona vniuersaliter perueniunt est loco hæredis: vt gl. dicit in l. non intelligitur. §. cum ex causa. in verbo pertinent. de iure fis. vbi Bar. cum simi. tradit Alex. in l. marito. in prin. s. alle. dixi in c. quia V. de iud. col. pe. Et ideo ille apud quem hæreditas dimit

A titur, etiam absq; pacto tenetur [a] creditoribus satisfacere: quia nomē hæreditas, hoc importat. gl. & Bar. & Doc. in l. debitor. in fi. C. de pact.

A Tenet. Panor. cōsi. cij. in fi. lib. ij. Maria. Soci. in trac. de oblat. lib. xiij. q. j. C. M.

REGVLA CLXXI.

NIHIL *dolo creditor facit qui suum recipit.*

¶ VIDE dicta suprà in regula, nullus videtur dolo facere. s. eo. ti.

CVM *principalis causa non consistit: nec ea quidem quæ sequuntur, locum habent.*

¶ VIDE dicta suprà in regula, cum principalis.

In l. Nunquam actiones. Argumenta.

1 Actio alia aliam non consumit.
2 Actio vna electa quando tollatur alia, & nu. 3. & 4.
5 Absolutus semel, non debet molestari.

REGVLA CLXXII.

NVNQVAM *actiones, præsertim pœnales, de eadem concurrentes, alia aliam consumit.*

¶ ET loquitur de eadem re, & eodem facto. & idem tex. habetur in §. fi. insti. si quadru. pau. fecis. & in l. nunquam. de act. & obli.

1 ¶ Et regula intelligitur, †ꝙ vna aliam non cōsumit quo minus cōcurrant & simul competant. Sed vna electa, alia tollitur. l. idem ait. in fi. s. naut. caup. stab. ibi, alterutra cō tentus esse debeat. & in l. licet. §. possumus. eo. ti. ibi, vna contenti esse debemus. & in l. plura. in prin. de act. & obl.

facit tex.in l.quòd in hæredem.§.eligere.de tribut.

¶ Et hoc absolutè procedit † quando plures actiones ex eodem facto cōpetūt,& vnus est titulus criminis:secus si sint plures tituli criminis:quia tunc electa vna,altera non tollitur,in eo ꝙ excedit.l.j.§. vi bo.rap.l.j.§. arbor.fur.cæs.& in l.qui seruū.de act.& obli.no.in l.cum ex vno. eo.ti. 2

¶ Et prædicta habent locū † qñ sunt plures actiones quæ ex eodē facto & delicto cōpetūt:secus si ex diuersis factis & delictis orianī: quia tūc vna aliā non tollit.l.nunquā plura.de priua.delic.& ita breuiter colligiī ex dictis Bar.in l.j.§.vnde quæriī.col.fi.de publi.vbi latius ipse insistit, ꝙ & latius distinguit Ang.Are.post Io.Fab.in §.fi.insti.si quadrup. 3

¶ Et quod supradictum est, † quòd vna electa altera tollitur, habet locū etiam si in actione electa succubuit : quia exceptiones rei iudicatæ obstant etiam in alia:vt no.Bar.in l.hoc edicto.in ver.secundo quærit Dy. de pub. † quia semel absolutus,non debet vlterius molestari. c.de his.de accus.cum simi.vt dixi in consi.ccxxvij.in princ. 4 5

In l. Qui dolo, Argumenta.

1 Dolo desinens possidere æquiparatur ei,qui dolo noluit acquirere.
2 Prælatus dolo desinens possidere,non præiudicat ecclesiæ.
3 Statutum in possessore,an intelligatur in eo,qui dolo desijt possidere.

REGVLA CLXXIII.

QVI *dolo desijt possidere,pro possidente damnatur: quia pro possessione dolus est.*

¶ EADEM regula habetur in l.parē.j.eo.& in reg.pro possessore. eo.ti.in vj.vbi gl.plura exēpla ponit,& pro regula adde tex.in l.j.§.toties.ver.sed & si possideat.§.si quis omis.cau.test. † vbi regula ampliatur 1 etiā in eo q dolo noluit possessionē acquirere,& in l.etiā.§.is q dolo.de peti.hære. & ibi ꝙ licet agatur cōtra illū qui dolo desijt possidere: non tamē liberaī ille qui possidet.Et si possessor velit iudiciū suscipere,liberatur ille qui dolo desijt possidere. ¶ Et cōtra illū qui desijt possidere datur vtilis:vt no.per gl.hic:& declarat Bar.in l.quanquā.§.Iulianus.de aqua plu. ¶ † Et si prelatus desijt dolo possidere,hoc nō nocet ecclesiæ: 2 no.per gl.in d.reg.pro possessore. ¶ † Et statutum de possessore an ha- 3 beat locum in eo qui dolo desijt possidere.Io.And.in reg. pro possessore.& vide dicta per Are.in rub.de acqui.pos.col. fi.vbi disputat an statutum de possessore habeat locum in eo qui habetur pro possessore cōtra quem datur vtilis actio non directa,prout in isto casu contingit.

In l. Imperitia culpæ. Argumenta.

1 Medicus de imperitia tenetur.
2 Medicus quando sit excusandus.

A Culpæ.Non dolo.Alci.l.pe. in fi.C.de pac. C.M.

REGVLA CLXXIIII.

IMPERITIA *culpæ* [a] *annumeratur.*

VIDE

1 ¶VIDE dicta in l.culpa est.ſ.eo. Et ideo† medicus de imperitia tenetur.l.illicitas.§.ſicuti.de offi.præſid.cum ſimil.alleg.in gl.adde text. in l.qua ratione.§.ij.ad leg.Aquil.& facit tex.in l.ij.ff.quod quiſq; iur.

2 †Excuſatur tamen medicus qui diligentiam adhibuit ſecundùm præcepta artis.c.ad aures.de æta.& qualit.& c.tua nos.de homic.& ibi Inn.& not.Ang.Aret.in §.præterea ſi medicus.inſti.ad leg.Aquil.& de imperitia aliorum not.Feli.in d.c.tua nos.in prin.Et ad regulam facit text. in l.Iulianus.§.quid tamen.ff.de action.empt.vbi non debet quis quod ignorat,facilè aſſeuerare.

REGVLA CLXXV.

3 MELIOR *conditio noſtra per ſeruos fieri poteſt, deterior fieri non poteſt.*

¶REGVLA iſta declaratur in l.fin.C.de acquiren.poſſeſ. Et vide quæ in l.ſeruus.C.de pact.

¶Et idem in alijs perſonis quæ meliorē conditionē alterius facere poſſunt,deteriorem non poſſunt.c.j.§.ecōtrario.de inueſt. de re alie.facta.

In l. Non fraudantur. Argumenta.

1 Damni emergentis & lucri ceſſantis non eadem ratio.
2 Repudiatio legati,alienatio quædam dicitur.

REGVLA CLXXVI.

NON *fraudantur creditores cum quid non acquiritur à debitore,ſed cum quid de bonis minuitur.*

1 ¶ET iſta differentia ſæpenumero fieri ſolet:quia† non eadem ratio lucri ceſſantis & damni emergentis.l.qui autem.in princi.ſ.de his quæ in fraud.cred.quæ in terminis huius regulæ loquitur.& ad idem tex.in l.j.§.confertur.ſ.de colla.bon.in l.ſi ſponſus.§.ſi maritus.el ij.de dona. inter virum.in l.fi.§.licentia.el j.C.de iure delib. Et vide quæ allegaui in c.eccleſia.de conſti.char.fi.col.ij.ver.tertio prædicta cōcluſio.& adde in l.j.§.vtrum.ſ.ſi quid in fraud.pat.cum ſim.vt per glo.in l.qui autem. in prin.alleg.ſ.& dixi in l.ſeruus.C.de pact.

¶Et reg.iſta limitatᷣ nō pcedere in caſib.in quibus de natura cōtractus quis tenebatᷣ acqrere:vt no.Bar.in d.l.qui aūt.in prin.& latius idē Bar. in l.j.§.nō quærimus.§.ſi qs omiſ.cauſ.teſt.& vide tex.in l.magis puto.

2 §.fundū.de reb.eo.vbi † repudiatio legati dicitur alienatio.vnde regula videtur procedere in his quę cōtra ius cōmune concedentur:alias ſecus.

In §. Nemo ex ſuo. Argumenta.

1 Pœnam & commodum ex eodem facto nullus reportare debet.
2 Poſſeſſor bonæ fidei,in quo habeatur loco domini.& nu.3.

NEMO *ex ſuo delicto meliorem ſuam conditionē facere poteſt.*

¶VLTRA alleg.in gl.vide tex.ī l.ſi ab hoſtib⁹.§.j.ff.ſol.mat. ibi,
1 nō eīn æquū eſt virū ob facin⁹ ſuū dotē lucrifacere.† & ad hoc facit,quia

quis eodem facto non debet pœnam & commodum reportare.l.siue hæreditaria.& ibi gl.de neg.gest.†& pœna immunitatē tribuere non debet.l.relegatorum.§.fi.de interd.& releg.in l.si cui.& ibi gl.ff.ex quib. cau.maio.in l.ita demū.in princ.ff.de arbi.ibi,ne quis doli sui præmiū. 3

REGVLA CLXXVII.

EA QVAE *ad dandum impoßibilia sunt, uel quæ in rerum natura non sunt, pro non adiectis habentur.*

¶ VIDE dicta suprà in regula, impossibilium.

In l.Bona fides. Argumenta.

1 Bonæ fidei possessor quo ad fructus penè est loco domini.
2 Bonæ fidei possessor est loco domini, si non apparet quis dominus sit.

REGVLA CLXXVIII.

BONA *fides tantundem poßidendi prestat: quantum ueritas quoties lex impedimento non est.*

¶ ADDE tex.in l.magis puto.§.j.de reb.eo. vbi idem iudicatur de fundo bona fide possesso, quod de dominio fundi, vt alienatio fieri non possit.& in l.quoties.de noxa.§.j.l.si postulauerit.§.de eo. ff.de adulte. tex.tamen in l.bonæ fidei.in prin.de acqui.rer.domi.†dicit ꝙ bonæ fidei possessor quo ad fructus penè est loco domini.& text.in l.j.§.j. ff.ad Sillan.expresse dicit, quòd domini appellatione non continetur ille qui bona fide seruit. Ang.ibi concludit, quòd† bonæ fidei possessor est loco domini si non apparet quis dominus sit: aliàs secus. 1 2

REGVLA CLXXIX.

QVI *autore iudice comparauit, bonæ fidei possessor est.*

¶ VIDE dicta suprà in l.non videtur.§.qui iussu.ff.eod.

REGVLA CLXXX.

OMNIS *hæreditas quamuis postea adeatur: tamen cum tempore mortis continuatur.*

¶ VIDE suprà in l.omnia ferè.

In §.Nunquàm ex postfacto. Argumenta.

1 Actio furti ex assidua contrectatione non dicitur crescere.
2 Actio furti quando dicatur augeri.

NVNQVAM *ex postfacto crescit præteriti delicti æstimatio.*

¶ EXEMPLVM secundum gl.habetur in l.ei qui furti. in princ. ff.de furt.vbi † actio furti non crescit ex assidua contrectatione furis.& facit ad quæstionem Bart.in l.si dominium.ff.de furt.cum sim.Sed contra regulā facit text.in l.si furti.in prin.de furt.†vbi augetur furti actio si res furtiua facta sit pretiosior.ad idem text.in l.in faciendo.§.infans. de furtis. 1 2

REG

REGVLA CLXXXI.

OMNES *actiones quæ morte aut tempore pereunt, semel inclusæ iudicio, saluæ permanent.*

¶ VIDE dicta suprà in l.non solet.& in l.pœnalia.ſ.eod.

NON *uidetur perfectè cuiusq; id esse, quod ex causa auferri potest.*

¶ VIDE dicta suprà in l.neque pignus.ſ.eod.

In l. Absentia. Argumenta.

1 Absenti reipublicæ causa datur restitutio, etiam aduersus fiscum.
2 Decretum primum contra absentem causa reipublicæ interpositum tenet.

REGVLA CLXXXII.

ABSENTIA *eius qui reipublicæ causa abest: neque ei, neque alij damnosa esse debet.*

1 ¶ PRIMO ipsi non debet esse damnosa:† & ideo illi datur restitutio etiam contra fiscum.l.neque.C.de restitut.milit. Et etiam contra alium absentem causa reipub.datur restitutio.l.fi. ſ.ex quib.cau.ma. Et non solum pro damno, sed etiam pro lucro quod cessauit, datur restitutio.l.non solum.§.fin.l.si quis Titio.§.fi.ex quib.cau.ma.

2 ¶ Limitatur tamen regula non habere locum † quo ad primum decretum, quod etiam contra absentem causa reipub.interponitur, si non defendatur.l.ignorare.C.de resti.milit. Secundo regula intelligitur quando fuit læsus in omittendo: secus si faciendo.l.quæ à patre. & ibi Paul. de Cast.declarat.C.de restitu.milit.

In l.Quod contra rationem. Argumenta.

1 Lex recepta contra rationem iuris, non trahitur in consequentiam.
2 Statuto in sola voluntate fundato non proceditur de similibus ad similia.
3 Statutum non ratione, sed errore fundatum, ad similia nõ est extendendum.
4 Extensio fieri non debet in materia odiosa.

REGVLA CLXXXIII.

QVOD *contra rationem iuris receptum est, non est producendum ad consequentiam.*

¶ AD idem text.in l.quòd vero.ſ.de legib.

1 ¶ †Et ista regula maxime habet locum quando illa lex recepta contra rationem iuris nõ esset fundata in ratione, sed errore quodam introducta: vt est text.in l.antepenult.quæ incip.quod non ratione.ſ.de leg.fa-
2 cit quod not.Bald.in l.iij.col.ij.C.de iure dot.vbi inquit, † quòd quando statutum est fundatum in sola voluntate, non proceditur de simili-
3 bus ad similia:& in d.l.quod non ratione.dum inquit,† quòd non ratione, sed errore introductum est, & consuetudine comprobatum, non extenditur ad similia, intelligitur de errore iuris: quo casu valet consuetu-

do, vt ibi præsupponitur.

¶ Secus si errore facti hoc introductum fuisset, quia non valet cõsuetudo: vt no. Pau. de Ca. in d. l. de quibus. in cos. si. quia tunc deficit consensus.

¶ Et in effectu Bar. idem dicit in l. iij. §. ij. de supel. leg.

¶ † Sed quantum ad regulam nostram, & l. quòd verò. Ista iura intelliguntur quando aliquid est constitutum cõtra regulas iuris: quia ponitur vna exceptio à regula, & talis exceptio potuit tamen fundari ratione: & tunc non extẽditur [a] si materia sit odiosa: aliàs secus. vt tradit Paul. de Ca. in l. neque. ff. de leg. & vide quæ dixi in casibus exceptuatis in l. j. de reg. iur. 4 A

VNI *duo pro solido hæredes esse non possunt.*

¶ ADDE in l. iij. §. econtrario. s̃. de acqui. poss. in l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. supra commod. in l. duo. de precar.

In l. Qui tacet. Argumenta.

1 Tacens me consentire, nec contradicere præsumitur.
2 Tacere, medium quoddã est inter contradicere, & cõsentire.
3 Tacens in statuto non dicitur consentire.

REGVLA CLXXXIIII.

QVI *tacet, non utique fatetur: sed tamen uerum est eum non negare.*

¶ EADEM regula habetur in regu. is qui tacet. eo. tit. in vj. Et vera est ista regula: † quia q tacet, nihil dicit: 1
vnde non videtur consentire, nec contradicere. & exemplum est secundum glo. hic. in l. j. §. scientiam. de tribut. Et est simile inter velle, nolle, & non velle: vt dixi s̃. in regu. eius est velle.

¶ Et quantum ad regulam, dicit Bart. in l. quæ dotis. cos. penul. sol. matrimo. † quòd verè loquendo tacere [b] est me- 2
dium inter consentire & contradicere. & not. per glos. in 3
cle. sæpe. in §. in verbo contradicentibus. in fi. de verb. signi. vbi Cardi. in princ. & Abb. in c. nonne. de præsump. col. ij. dicit quòd tacens propriè non consentit, nec contradicit. & idem Fel. ibi in ij. col. in ver. prima regula est. tacens. ex quo infert, † quòd tacens in statuto non dicitur 3
consentire. & sentit Bal. in l. ij. §. voluntatem. solu. matri. Et adde quòd in no. q. istam conclusionem sequitur Soci. in

A Extẽdit. Vide Dy. in reg. in argu. & ibi eius addit. isto ti. lib. vj.

B Tacere. Idẽ Dy. in regulis quæ hic alle. in prí. de qua materia vide longas remissiões per eius addi. ĩ reg. qui tacet. & vltra eũ Soci. in trac. fall. ĩ reg. cccxciiij. & reg. cccxcv. Ias. in §. itẽ Seruiana. colũ. ix. ꝟ. sed pulchrũ dubiũ, &c. & d. Phil. ĩ cõs. xcv. si. col. ꝟ. nõ ob. incip. iuridicũ esse. & in c. cũ M. de cõsti. vj. col. vers. tertio Abb. cõcludit. & ibi Feli. xvj. col. q ponit regulã cũ fallẽ. & idẽ Fel. vbi ponit tres regulas in hac materia cũ suis fall. in c. nõne. de p̃sump. & Ias. latè in l. quæ dotis. hic alle. vbi meli⁹, quã ali⁹ post Bar. examinat istã materiã. col. ij. ꝟs. quarto & vlti. vsq; ĩ fi. l. H-C.

In consil.clxvij.nõ inutilis.col.iiij.ver. secundo probatur.

In l.Quod ipsis.Argumenta.

1 Hæres impeditur præscribere per malam fidem defuncti.
2 Vitia realia in quenuis successorem transmittuntur.

REGVLA CLXXXV.

QVOD *ipsis qui contraxerunt, obstat: & successoribus eorum obstabit.*

A ¶ REGVLA de plano procedit in successoribus[a]
1 vniuersalibus: item† mala fides defuncti impedit heredē præscribere.l.cum hæres.de diuer.& tempo.præscri.cum simil.vt dixi in consi:cclxxij.in char.iij.in j.facie. Et hoc an habeat locum in successione beneficij. Barto.in l.j.colum.ij.versi.quæro verum.ff.de priuat.delic.in l.qui opus.de oper.noui.vide text.in capi.ij.de oper.nou.& Abb.ibi.
B Et dicit Barto.in l.vitia.alleg.in glos.quòd† vitia realia[b]
2 transeunt in quēlibet successorem: personalia verò transeunt in vniuersalem successorem non in singularem.l.j.C.de long.tempo.præscript.

a Successoribus.Adde Soci. in tract.fallen. in regula ccclxxxix.

b Vitia realia. Vitium rei qualiter sumatur, vide Paulū de Cast.in l.fluminum.§.vitium autem.ff.de damno infect.

REGVLA CLXXXVI.

NON *omne quod licet, honestum est.*

¶ DE hoc suprà in l.semper in contractibus.

IN *stipulationibus id tempus spectatur quo contrahimus.*

¶ VIDE suprà eod.l.quæ legata.

In l.Nemo fraudare.Argumenta.

1 Iniuria volenti non irrogatur.
2 Mulier non committit adulterium nolens.
3 Percussus volens non aget actione iniuriarum.
4 Filius testamentum patris non impugnabit, si volens exhæredatus fuit.
5 Mulier de consensu filiorum secundo nubens, non incidit in pœnam.
6 Persuasio dolosa non excusatur à pœna.
7 Mulier adulterata, non præsumitur iniuriam passa.
8 Iniuria in corpus illata non potest remitti.
9 Quæstio an sit plebeio inferenda prius, quàm nobili.
Quæstio sine indicijs applicanda nemini.
10 Indicium vnicum ad quæstionem sufficit, iudicis arbitrio.
11 Iniuriam non fieri volenti, qualiter intelligendum.

REGVLA CLXXXVII.

NEMO *fraudare uidetur eos, qui sciunt & consentiunt.*

¶ AD idem text.in l.qui autem.§.prætereà.ſ. de his quæ in fraud.cre.cum ſimil.allegatis in gloſſ.ſicut etiam dicitur,† quod volenti nõ fit iniuria.l.j.§.vſqueadeò.ſ.de iniur.& in regula,ſcientia[a] eodem titul.in vj. 1 A

a Scienti. Vbi videas Dyn.& remiſ. per eius additiones.

¶ Et not.Bart.in l.quanuis.in fi.ſ. de in ius voc.facit text. in l.cum donationis.C.de tranſactio.in l.non putauit.§.ſi quis ſua manu.ſ.de contratab.† vnde in muliere cum qua 2 commiſſum eſt adulterium non eſt opus facere pacem: quia ipſa non eſt iniuriata, quæ voluit,ſed tantum maritus:vt not.Bar.in conſi.clxxv.domine poteſt.

¶ † Et ſi me volentem percuſsiſti,non poteſt agi actione 3 iniuriarum.vt not.Ang.in l.ſi vnus.§.pacta.ſ.de pact.

¶ Et ideo † filius exhæredatus de voluntate ſua , non po- 4 teſt impugnare teſtamentum:vt not.Bart.in l.ſi quando. §.fin.C.de inoffic.teſtam.cum ſimil.vt tradit Alex.in authen.non licet.col.ij.C.de liber.præte.

¶ Sic etiam iſta ratione, † mulier quæ tranſit ad ſecunda 5 vota, de conſenſu filiorum[b], non incurrit pœnas quæ fa- B uore filiorum imponuntur: quia illis volentibus nõ fit iniuria.ita glo.concludit in authen.de non elig.ſecun.nub. circa medium.in verb.copulantur.quam pro ſingulari ibi not.Ang.in prin.in verſi.& prędicta vera. & ſequitur Ro. in conſi.cxxix.ex themate.col.j.in verſi.iiij.idem probatur.& ſufficit conſenſus etiam tacitus filiorum:vt no.Bal. in authen.ex teſtamento.col.ij.verſi. pone quòd iſta Berta.C.de ſecund.nupt.Alex.in conſi.lxiij.in dubitationem præmiſſa.lib.v.& idem tradit Ange. in conſi.cccxcvj.doctor inſignis.col.ij.& dixi in conſi.ccvj.

b Filiorum. Ro.conſ.ccxix. Bertran.conſi. clxxv. inſtrumentum.conſi. cccvj.viſo conſultationis.lib. ij.& in repet.l. hac edictali.C. de ſecund.nup. dixi ad Alexã. conſi.iij.nu.12. lib.vij.& in cõſue. Pariſiẽſi.§. cxxviij.C.M.

¶ Et regula videtur procedere:niſi agat de fraude:vt quia quis conſentiret in fraudem legis: vt not.Bal[c]. in c.j.col. C ij.verſi.ſed nunquid.de plus petit.

¶ †Item regula non habet locũ in doloſa perſuaſione.l.j. 6 §.perſuadere.ſ.de ſeruo corru.in l.vnica.C.de rap.virg.& not.Dy.in d.regu.ſcienti.& no.Bar.in l.iij.§.ſi quis volẽtem.de lib.hom.exhib.per illum tex.de illo qui ſubducit puellã,& retinet illã in domo:& facit quod dicit,volũtariè ſtare. ¶ Et per hoc videtur quòd non bene dicat Bar. in cõſi.ſ.alleg.†ꝙ mulier adulterata nõ patiatur iniuriã. 7 & licet Bart.in d.conſi.faciat differentiam inter mulierẽ raptam in illam cum qua cõmiſſum fuit adulteriũ , talis differentia non videtur habere bonam rationẽ diuerſitatis:quia conſenſus mulieris non purgat vitium adulterij.

c Bald.Idem Iaſ.in l.cum donationis. in princip. C. de tranſact.

Similiter

8 ¶ Similiter regula non habet locum† si iniuria inferatur in corpus: quia remitti non potest, cum quis non sit dominus membrorũ suorũ. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. ita Ang. dicit in d. l. quanuis. & Bar. in l. j. §. vsque adeo. ff. de iniur. vbi dicit hoc esse verũ quãdo infertur in corpus, & cutis scinditur: secus, secundum eum, esset in alapa. Sed tamen ratio illa, quòd non sit dominus membrorum suorum, etiam videtur habere locum in alapa: quia corpori infertur iniuria, licet cutis non scindatur.

¶ Et ista faciunt ad quæstionẽ no. quam tradit Paris de Puteo in tracta tu de syndicatu, in pen. q. in versi. quæro de vna not. quæstione. de nobili
9 † cui à plebeio erat imputatum delictũ quod nobilis negabat, & cõuenit quòd torqueretur prius plebeius, deinde ipse nobilis: & post torturã plebei, nobilis recusabat torqueri contra conuentionem, asserendo conuentionem talem non valuisse: quia non erat dominus membrorũ suorum. & Bar. contra glo. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. concludit quòd quis non potest conuenire, vt alter habeat potestatem torquendi eum ad crimen inueniendum. & idem Bar. in l. cum seruus. ff. de condi. ob causam. & Flor. in l. liber homo. la j. in princi. ff. ad leg. Aquil. & facit quod not. Barto. in d. l. j. §. vsqueadeò. de iniur. de rustico qui non potest pacisci, quòd si reperiatur in vinea, quòd percuti possit. & Ange. Aret. in tractatu Maleficiorum. in verbo, contra voluntatem dicti Titij. & idem dicit Ang. in l. si vnus. §. illud. ver. pacta. in fi. ff. de pactis.

¶ Hæc tamen & similia non faciunt ad propositum quæstionis: quia loquũtur vt quis torqueri possit à priuato eius aduersario. Sed in quæstione prædicta agitur quòd debeat torqueri à prætore & magistratu: cõclu dit tamen Paris de Puteo in loco præallegato, quòd talis cõuentio nõ facit quòd prætor possit illum torquere sine indicijs, & relinquit cogitandũ.

¶ Et hoc idem tenet Franciscus Brumanus in tractatu Maleficiorum, in pe. char. in ver. insuper quæro. vbi dicit, quòd licet Bart. in locis ff. allegatis loquatur quando quis submititt se ad torturam priuati: idem tamen est si subijciatur iudici: quia tali casu iudex esset vt priuatus: & ideo iudex non esset excusatus si virtute talis conuentionis torqueret sine indicijs.

¶ Sed certe non videtur torqueri absque indicijs ex quo alter positus fuit ad torturam, & cum tormentis confirmauit quod prius dixerat,
10 † nam etiam vnum indicium sufficit arbitrio iudicis: vt not. Barto. in l. fina. colum. iij. versicu. sed quæro vtrum. suprà de quæstionibus. Et prædicta procedunt in criminalibus. In ciuilibus verò non deuenitur ad torturam in liberis hominibus. l. diuus Pius. de quæstionibus. vbi Bart. & ideo talis conuentio non valeret.

11 ¶ Vltimo dictum est, † quòd iniuria nõ fit volenti: verum quòd est ille qui consentit, agere nõ potest. Sed per hoc nõ tollitur quo minus iudex pro interesse publico agere possit: vt not. Bar. in d. l. j. §. vsqueadeo. in princ. de iniur. per l. qui cœtu. §. qui vacantẽ. ff. de vi publi. & l. iurisgentiũ. §.

si paciscar. ff. de pactis. & idem Bart. in l. inter omnes. §. recte. in versi. iuxta hoc quæro. ff. de furt. cum simil. vt tradit Ang. Aret. in §. j. instit. de oblig. quę ex delict. nascunt. in glo. in verbo fraudulose. Sed ista conclusio non videtur transire sine dubio: quia ex quo ille consentiendo videtur tollere quòd non sit delictum, non videtur quòd reipublicæ aliquod ius acquiratur: quia aliquod delictum non videtur commissum.

In l. Quod quis. Argumenta.

1 **Seruus manumissus, nouus homo dicitur.**
2 **Liberto neque nocet, neque etiam prodest quod fecit dum seruus esset.**

REGVLA CLXXXVIII.

QVOD *quis cum seruus esset, egerit: proficere liberto facto non potest.*

¶ SERVVS manumissus† nouus homo reputatur. l. 1
qui res. §. aream. de solut. † & ideo factum ab eo in serui- 2
tute, illi liberto facto nõ prodest, neque nocet. ꝙ non prosit, dicitur hic. Et limitatur vt in gloss. & per Azonem in summa. C. an seruus ex suo facto. Bald. in l. j. C. eod. titul.

SEMPER *generalibus specialia insunt.*

¶ DE hac regula suprà in regula, in toto.

In l. Cuius effectus. Argumenta.

1 Argumentum de toto ad partem, est in iure validum. & numero 3. & 6.
2 Argumentum valet in tempore de toto ad partem.
4 Demonstratio falsa quando vitiat actum.
5 Argumentum de toto ad partem non valet, quando lex differentiam fecit inter totum & partem.
Fiscus rem alienã nõ potest alienare totã, licet partẽ possit.
7 Papa non valens totum tollere, partem poterit quandoque.

REGVLA CXC.

CVIVS *effectus omnibus prodest: eius & partes ad vniuersos pertinent.*

¶ VIDETVR in effectu colligi † argumentum de 1
toto ad partem, prout habetur in l. quæ de tota. ff. de rei vendi. & in l. qui scit. in prin. ff. de vsur. cum simili. allegatis ibi in gl. & in l. an pars. & ibi Bar. ff. pro derelicto. in l. qui sine. vbi Bar. ff. de condi. sine causa. † sic etiam in tem- 2
pore[a] de toto ad partem arguitur. l. si cui. in prin. in versi. A
proinde. & ibi Bal. de leg. j. & facit tex. in l. tres tutores. & ibi

A Tempore. Intellige in materia fauorabili. secus in materia stricta. Itẽ etiam quando est eadem ratio. ita Ias. ibi in d. l. si cui. iij. col. j. in iij. not.

ibi Barto.in primo notab.ſ.de adminiſt.tut. & pro regula etiam eſt text.in ca.paſtoralis.§.item cum in totum.de offic.delegat.vbi glo.ᵃ Et iſta regula procedit in toto integrali vniuerſali & generali:vt not. Bal. in l.cōuenticulam.col.ij.C.de epiſco.& cleri.& procedit etiam in exceptione:vt not.Bal.in l.ij.in fi.C.de non numer.pecun.vbi
3 per illum tex.dicit,† quòd etiam in exceptionibus habet locum argumentum de toto ad partem.

¶ Et regula procedit in diuiduis.Secus eſt in indiuiduis:vt not.Bart.per illum tex.in l.per fundum.ſ. de ſeruit.ruſti. prædi.& idem Bart.in l.qui ſine.ff.de condict. ſine cauſa. vbi allegat.l.in executione.§.pro parte. de verbo.oblig. & Alber.in d.l.quæ de tota.

4 ¶ Secundo † regula fallit in falſa demonſtratione,quæ ſi in totum falſa ſit,non vitiat.l.demonſtratio falſa.de conditi.& demonſtr.& tamen ſi in parte falſa ſit,vitiatur legatum:vt not.Alex.poſt Cuman.in l.ſerui electione.§.fi-
A naᵃ.in fin.de legat.j.

A §.final.Vbi videas Iaſ. qui tenet contra in v.col.verſ.ego teneo.

5 ¶ Tertio † regula nō habet locum quādo lex expreſsè facit differentiam inter totum & partē, vt probatur in l.ſi dictū.§.in ſtipulatione.ſ.de euict. vbi de euictiōe agitur ſi homo in totū euincatur:ſecus ſi pro parte. Et fiſcus rem alienā in totum alienare nō poteſt,ſecus ſi pro parte aliena ſit.l.j.C.de vēdi.rer.fiſc.lib. x.quia in dictis caſibus lex expreſſe conſtituit differentiam inter totum & partem. & ita videtur procedere quod ſ.dictum eſt de indiuiduis.

6 ¶ Quarto † regula procedit vbi eſt eadem ratioᵇ: ſecus ſi
B diuerſa ratio ſit inter totum & partem:vt not.per gloſ.in l.qui hominem.in prin.ſ.de ſolu.in clem.fi.in ver.defenſor.de rebus eccleſ.non alie.& not. Abb.in d.c.paſtoralis. §.item cum in totum.in fi.& idem Bar.dicit in l.iuriſgentium.§.adeo.in penul.oppoſi.ſ.de pact.& Albe. idem concludit in d.l.quæ de toto.& in ver.argumentū.in Dictionario:vt not.Aret.in conſi.clxiiij.diligenter.col.iij.verſi. non obſtat arg. Et ſub iſta limitatione omnes aliæ reduci
7 ci poſſunt.& ideo † in Papa non valetᶜ argumentum.In to-
C tum tollere non poteſt,ergo nec pro parte,in his quę ſunt de iure diuino, quia non eſt eadem ratio: vt ex pluribus Fely.deducit in c.fin.col.fin.de maior.& obed.

B Ratio. Idem Iaſ.in d.l.ſerui electione. §. fi. col.v.ver. confirmo. Imol.in d.clemen.ij. in iiij.co.in prin.

[redacted]

In l.Ex qua perſona. Argumenta.

1 Hæres lucrum habens à defuncto,non debet contrauenire ipſius facto. 17

Hæres

2 Hæres.q ĩuẽtariũ cõfecit,facto defuncti cõtrauenire poterit.
3 Factũ eius personæ debet qs approbare, ex qua lucrũ capit.
4 Clerici statutis laicorum qualiter debeant vti.

REGVLA CXCI.

Ex qua persona quis lucrum capit, eius factum præstare debet.

¶ CONCORDAT l.cum à matre.C.de rei vend. vbi† hæres qui habet locum ex persona defuncti,eius fa- 1
cto contrauenire non debet.ad idem tex.in l. si ab eo. C. de neg.gest.in l.vxor.C.de bo.auth.iud.possi. in l.si tertius.§.fi.de aqua plu.arc.Et secundum istam regulam arguit Pau.de Cast.in consi.xvij.in causa quæ vertitur.col. iij.Fulg.consi.lxvij.paterfamilias.col.ij.Cuma. in consil. xxxiij.quidam.Rom.in consi.xviij.visa facti narratione. col.fi.& dixi in consi.clxxxiiij.in fi.

¶ Et ista regula limitatur non procedere† quando hæres 2
facit inuentarium,quia tunc contrauenire potest: vt not. Bal.in l.qui se patris.col.x.ver.item quæritur.C.vnde liberi.de quo dicto Alex.variauit in cons.xix.super eo.col. iiij.lib.v.& in consi.xxviij.in causa & lite.col.pen.lib.v. & latè dixi in consi.clxxxv.in prin.col.pe.

¶ Et quod dictum est de inuentario, videtur intelligendum quando hæredi nihil remaneret de bonis defuncti: vt nota.dicit Imol.in c.ex parte.col.viij.ver.sed aduerte. quia Iaco.de Bel.de feudis.

¶ Et regula etiam limitatur,vt per Alex.in consi.cvij.viso processu.lib.iiij.col.j.& ij.& in cõsi.xviij.attentis narratis.in ij.dubio.lib.v.& per Bal.in consil.ccxv.proponitur.lib.ij.& Bal.in l.ij.in fi.C.de inoff.do.& etiam Imo. in d.c.ex parte.col.viij.in alio vers.seq.

¶ Sed aduerte,qa mirũ videt̃.& Frã.de Cur.in cõsi.j.in fi.

¶ † Et ad tex.hic dum dicitur ꝙ quis debet approbare fa- 3
ctum eius personæ ex qua lucrum capit.facit tex. in l.Pomponius.§.cum quis.ff.de acquir.poss.vbi dicitur,ꝙ si quis vtit̃ adminiculo ex persona alterius, cũ sua causa & suis vitijs vti debet.& facit tex.in l.secundũ naturam.s.eo.cũ si.vt dixi ibi.†& ideo quãdo clerici vtuntur statutis laico 4
rum,eo modo quo statutũ loquitur vti debent:vt no.Bal. in l.omni nouatione.C.de sacrosan.ecc.cum si. & dixi in c.ecclesia sanctę Mariæ.de consti.in fi.char.co.j.

¶ Et regula ista procedit vbi agit̃ de lucro, [a] prout loqui A
tur,& qa nõ potest culpa imputari ex qua lucrũ quis consequi

A Lucro. Imò indistinctè, & cõsi. Pet. Anch. nõ est ad ꝓpositũ,qa nõ loqtur de cõtraueniẽdo facto defuncti: sed de exceptiõe personali, quæ nõ nocet hæredi certanti de dãno vitãd.C.M.

ſequitur.l.cũ in fundo.§.j.& ibi gl.in ver.lucrũ. ſ.de iur.dot.& in l.nupta.§.j.ſ.ſol.mat.Secus ſi agatur de damno:vt not.tradit Pet. de Anc.in conſi.ccxlv.quia quæſtio dubitabilis eſt.col.fin.& Alex.in conſi. vj.viſo proceſſu.col.ij.verſ.nec etiam obſtat.lib.iiij.vbi idem dicit.non tamen facit mentionem de conſi.Pet.de Anch.

REGVLA CXCII.

PAREM *eſſe conditionem oportet eius qui quid poßideat uel habeat:atq; eius cuius dolo malo factum ſit quo minus poßideret uel haberet.*

¶ CONCORDAT cum regula,qui dolo.ſ.eod.

REGVLA CXCIII.

NEMO *damnũ facit, niſi qui id facit quod facere ius nõ habet.*

¶ RESOLVITVR in eo quod dicitur, quod fit lege permittente &c.l.Gracchus.C.de adult. vide quæ dixi in d.l.Gracchus.

In l. Hoc iure vtimur. Argumenta.

1 Vis alia publica,alia priuata.
2 Vis priuata in dubio interpretari debet.
3 Violentia differt ab actu violenter facto.

REGVLA CXCIIII.

HOC *iure utimur, ut quicquid omnino per uim fiat:aut in uis publicæ,aut uis priuatæ crimen incidat.*

1 ¶ VIDE ſuprà in l.quo tutela.§.vi factum. eod. tit.† Et ſecundum iſtam regu.vis diſtinguitur:quia alia publica,alia priuata:vt per gl.hic.
2 & Azo.in ſumma , ad legem Iuliam de vi. † & in dubio tamen vbi fit mentio de vi,intelligitur de vi priuata,vt minor ſit pœna.l. ſi præſes.ſ.
3 de pœnis.& not.Alex.in l.viro atq; vxore.ſol.matr. † Et adde differentiam eſſe inter violentiam,& actum violenter factum:vt tradit Paul.de Caſt.in conſ.ccclxxix.viſa inquiſitione facta contra Benedictum.& not. quòd violentia quando iuridicè infertur,non eſt licitum reſiſtere . vide Paul.de Caſtr.in conſil.cxciiij.viſo ſuprà ſcripto puncto. facit text.in l. ſeruus.C.de his qui ad eccle.confug.& no.in l.vt vim.ſ.de iuſti.& iure.

DEIECIT *qui uel iußit,uel mandauit,uel ratum habuit.* Rati *enim habitio mandato comparatur.*

¶ DE mandato ſuprà in l.quod iuſſu.Et de ratihabitione. ſ.l.ſemper qui non prohibet.

IN *contractibus quibus doli præſtatio uel bona fides ineſt:hæres inſolidum tenetur.*

¶ ISTA regula tangit materiam indiuiduorum quæ altiorem poſtularet indaginem.idem habetur in l.ad ea.§.fin.j.eod.

In l.

In l.ferè quibuscunque. Argumenta.

1 Possessio non acquiritur sine animo & corpore nec etiam amittitur.

REGVLA CXCV.

FERE *quibuscunq; modis obligamur, iisdem in cõtrariũ actis liberamur: quum quibus modis acquirimus, iisdẽ in cõtrariũ actis amittimus. Vt igitur nulla possessio acquiri, nisi animo & corpore potest: ita nulla amittitur, nisi in qua utrũq; in cõtrariũ actũ est.*

¶PONIT reg. & illationem facit ad regulam: vide dicta s. in l. nihil tam naturale. eo. tit. De illatione, qꝫ sicut † nulla possessio acqritur sine animo & corpore, ita nõ amittitur. ad idem tex. in l. queẽadmodũ. de acqui. pos. Et ista regula procedit quãdo in perdẽda possessione incipio à corpore: nã tũc etiã animus requiritur, secus si ab animo inchoetur: qa animus solus sufficit. l. iij. §. in amittẽda. de acqui. pos. vbi doct. cõiter ita tenẽt. ibi vidẽdum, qa Mod. laborãt: & Soci. ibi põderat & inducit istũ text. 1

REGVLA CXCVI.

CVM *par delictũ est duorũ, semper oneratur petitor, & melior habetur possessoris causa: sicut fit cũ de dolo excipitur petitoris. neque enim datur talis replicatio petitori, aut si rei quoq; in ea dolo actũ sit.*

¶VIDE dicta s. in regula, in pari causa. eod. tit.

In §. Illi debet. Argumenta.

1 Pœnam petere nequit, qui in illam incidit.

2 Pacem contrahentes, si, postmodum simul ruperint, agere nõ poterunt.

3 Agere volens ad pœnam debet prius pro sua parte implere.

4 Petitio pœnæ liquida debet esse.

ILLI *debet permitti pœnam petere qui in ipsam incidit.*

¶ET qui incidit † in pœnã illã petere nõ potest. facit tex. in l. cũ pater. §. libertis. de le. ij. & Bar. ibi in fi. infert 1 † qꝫ quãdo qui cõtraxerunt pacẽ, & cõtrauenerũt, & ignoratur quis primo pacẽ rupit, nullus agere potest. Sed si cõ 2 staret alterũ rupisse, alter qui nõ incidit in pœnã, agere ad pœnã potuisset: vt Bar. ibi per illum tex. concludit. Et ad hoc vide plene dicta per Alex. in l. semel mora. col. j. & ij. solu. mat. Et † qui velit agere ad pœnam, debet prius 3 implere

implere pro sua parte.no.Ang.consi.xliiij.fratres seruorum.in fi. & latè tradit Corn.in consil ccclliij.in causa vertente.lib.j.& dixi in l. cum
4 proponas.la ij.C.de pac. † Et liquida debet esse petitio pœnæ:vt dixi in l.pœnalibus.j.eo.

REGVLA CXCVII.

FACTVM *cuique suum,non aduersario suo nocere debet.*

¶ VIDE suprà in regula,non debet.

NON *uidetur uim facere qui iure suo utitur, & ordinaria actione experitur.*

¶ VIDE suprà in regula,nullius videtur dolo facere.

In §. In pœnalibus. Argumenta.

1 Pœna non committitur ipso iure,quando aliquid sub pœna præcipitur.
2 Probatio in pœnis liquida esse debet.
3 Pœnales casus sunt stricti iuris.
4 Pœna ex conuentione apposita pro parte,ad aliam partẽ non debet extendi.
5 Pœnalia nullo modo sunt extendenda.
6 Dispositio principalis extendi potest,pœna autem adiecta non potest.
7 Initium facti attenditur, vt pœna euitetur.
Venditionis nomine quando cæteri contractus comprehendantur.
8 Hæres hæredis quando non veniat nomine hæredis.
9 Pœna locum non habet,nisi statuta.
10 Extensio fit in pœnis,quatenus proprietas verborum exigit.
11 Pœna extenditur,dum de fraude remouenda agitur.
12 Pœna extenditur quandoq; ratione reipublicæ.
13 Pœna extenditur in æquiparatis.
14 Pœna in fauorem ecclesiæ extenditur quandoq;.
15 Pœna tunc extenditur,quando ratio extendendi exprimitur.
15 Pœna extenditur de similibus ad similia.

IN *pœnalibus causis benignius interpretandum est.*

¶ EX ista regula sumpta est reg.in pœnis.eo.ti.in vj.& facit text.in l.si præses.in l.interpretatione.s̃.de pœni.dist.j.in c.pœne. Et ad istam regulam plura dicta sunt s̃.in reg.semper in obscuris. Et ibi dictis adde
1 † quod si præceptum sit,ꝙ aliquid fiat sub pœna, non in-
A telligitur ꝙ ipso[a] iure pœna cõmittatur.Sed videtur quędam cõminatio:vt no.p gl.in c. sicut tuis.de simo. in ver. sub interminatione & in c.j.in gl.ij.de sagit.in c.j.in gl. pe.de eo qui fur.ord.suscep.& in reg. in pœnis.e.ti.in vj. & in c.cum esses.in gl.fi.de testa. & ista est cõmunis opi. vt dicit Imo.in c.j.de loca.col.ij.in ver. & aduerte. & ibi rationem adducit per istam regulã : quia cum agatur de pœna,mitior interpretatio fieri debet,per istam regulã. & idem tradit Ioan.de Ana.in d.c.j.de sagit.col.pe.
B ¶ Sic etiã in pœnis liquida[b] debet esse ꝓbatio vt pœna com

A Ipso. Alex. cõsil.cxxiiij.in prin.lib.j.

B Liqda. Dec. rub.de proba. co.pe.cõ.ccxc. col.ij. Ale cõsi. xxxiij col.j. li. ij. vbi dixi. C. Mol.

committatur:vt no.Bal.in c.j.col.fi.quali.domi.propr.feu.priue.vbi alleg.tex.in l.ex testamento.la j.de condi.& demon.& no. etiam Bald.in l.cum proponas.col.fi.C.de hære.insti.†vbi inquit,quòd casus pœnales 3
sunt stricti iuris,& non recipiunt interpretationem extensiuam,per illum tex.in d.l.in testamento.

¶ Et in pœnis:quia liquida & plena probatio requiritur, nunquam iuramentum defertur in defectum probationis:vt no.Bal.dicit in l.j.col.ij. ver.ex hoc patet.C.de his quæ pœnæ nomi.

¶ Et†odio pœnæ si pœna ex conuentione pro vna parte sit apposita, ad 4
aliam partem non extenditur:vt no.Bal.concludit in d.c.j.col.j.versi.& sume hic argumentum.qualiter domi.proprie.priue.feu. Et idem in testatore,quia substitutio quæ aliàs extenditur de vno casu ad alium,non habet locum si pœna apponatur:vt no.Bar.in l.pater Seuerinã.in princ. per illum tex.de condi.& demon. Et odio pœnæ à persona non receditur,vt no.Bar.in l.mulcta.de condi.& demon.& Bal.in d.l. j.in iij.opp. C.de his quæ pœnæ nomine.

¶ Et pœna quia odiosa est,†si in vno capitulo apponatur.non videtur in 5
alio repetita:[a] vt no.Bar.in l.in testamẽto.§.alle.in prin. A
& idem Bal.in l.cum pater.§.pater certam.de lega. ij. & ad idem est gl.in cle.ij.in verb.sanctioni. de vita & hon. cler.& in cle.si.de pœnis.in gl.fi.& hoc tamen daclarandum est,vt dixi in c.ij.requiris.de app.

A Repetita. Etiã in æquiparatis Ant.Bur. c.ad nostrã.colum.ij.nu.8.de empt.& vendi. adde Alb. parte j. statut.qõ. lxx.in fi.Anto. Cors. in singu. versi. additio. C.M.

¶ Et dato†ꝙ dispositio principalis extendatur,pœna ta- 6
men quia odiosa est extendi non debet:vt no. Ioan.And. in c.dispendia.in princ.de rescrip.in vj.Domi.ibi col. iij. in ver.no.incidenter.hoc dictum sequitur pro dicto not. do.Abb.in c.j.de locato.col.fi.Domin.in c.si forte.col.ij. in ver.no.incidẽter.de elec.in vj.& idem tenet Imo. post Ant.de But.quem ibi refert in c.fina.col.iij.de rescrip.de quo inferius dicam.

¶ Et in pœnis†vt pœna euitetur attenditur initium. l.quod ait. §.quod 7
ait lex.ff.de adul.vbi Bar.in ij.no.& no.Domin.in c.auaritiæ.in glo.eo ipso.de elect.in vj.& facit quod no.Bar.in l.j.C.de nund.

¶ Et licet nomine venditionis etiam alij contractus comprehenduntur l.statuliberi.§.Quintus.ff.de statulib.tamen in materia pœnali strictè accipitur pro contractu venditionis:vt no.Bar.in l.qui duobus.§.de fal. in tit.de emp.& ven.§.nunc videndum.ver.sed pone.& no.in c.j.de excess.prælа.in vj.Et licet†appellatione hæredis veniat hæres hæredis. l. 8
fi.C.de hære.insti.hoc non habet locum vbi agitur de pœna:vt no.Bal. in d.l.fi.q.xxj.& no.Bar.in l.mulcta.§.de condi.& demonst.& dixi in l. qui per successionem.§.eod.tit.

¶ Et pœna†nõ habet locũ nisi statuta sit.l.& si quis.§.diuus. ff.de relig. 9
& per

& per illum tex.dicit Bal.in l.iij.C.de sac.san.ec.in prin. quòd pœnæ odiosæ sunt,& non habent locum nisi in casibus expressis in iure.& quòd in pœnis non fiat extẽsio no.Dom.in.c.quanquam.de elec.in.vj.& in c.j.co.fi.ver. ex his not.de bigam.in.vj.in.c.si ciuitas.in princ.de sen. excom.in.vj.& in ca.j.col.j.de temp.ord.Et secundum regulam arguit Ang.in consi.c.præmitto.in prin.Cuma.in consi.xlj.ad primum.in tertio dub.Fulg.in consi.vij.iam pluribus annis.col.penul.

¶ Et regula ista limitatur non procedere quantũ ad vim
10 verborum:†quia quatenus verborum proprietas significat,fit extẽsio etiam in pœnis:vt no.Are.in l.cũ lege per illũ tex.ſ.de testa.& idẽ no.Cal.in cõs.j.in tit.de cõsang. & affin.Secus si ageretur de lata significatione : qa tunc illa ĩ materia pœnali nõ attẽditur,vt dixi in regula semper in obscuris.ſ.co.dum ibi dictũ fuitde pœna capitali.

¶ Secundo etiam ibi regula ista limitatur,non habere locum in pœna excommunicationis, per.c.pe.de sen.excõ. de cuius intellectu dixi in d.regula.semper in obscuris.

11 ¶ Tertia regula fallit†quando agitur de remouẽdo[a] frau
A dem : quia tunc etiam in pœnalibus fit extensio, ne dispositio elusoria redderẽ.c.si ciuitas.& ibi Do. in ij.notab.de sen.excõ.in.vj.& ad hoc gl.not.in gl.fi.in.c.quanquam.de vsuris.in.vj.ibi dũ inquit,aliàs facile esset hanc constitutionem eludere,& illam gl.no.Dom.ibi,col. pe. versi.no.bene istam gl.ad idem gl.in clem.j.in verbo,sepelire.in fi.de sepulturis,& facit tex.in l.j.§.fi.ſ.de cal.& in l.sed iul.§.mutui dationem.ſ.ad senatuscõsul. Maced.

A Remouẽdo. dixi in consuetud.Paris.§. 13. glo.iij. nu.9.& in annotati. ad Philip.Deci,cõ si.277.& I reg. cancella. de publican. resign. q.v. nume. 27. C.M.

12 ¶ Quarto fallit†vbi agitur de vtilitate publica:quia tunc etiam in materia pœnali extensio fieri debet , ne delictũ sit impunitum.l.ij.§.exercituum.per illum text.ſ. de his qui no.infam.& idem no.Bart.in l.quemadmodum.in v. no.per illum tex.C.de agric.& censi.li.xj. cũ sim.vt dixi in consi.lxv.& idem tradit Ro.in consi.cv. viso themate col.fi.& Paul.de Cast.in consi.xxiij.viso puncto.col.pen.

13 ¶ Quinto fallit,†quando duo sunt æquiparata de iure antiquo:quia pœna statuta in vno,habebit locum in alio:& ista extensio est facta à lege.vt not.Bar.in l.si quis seruo. C.de furt.per gl.ibi.& in l.vt tantum.ff.de ser.corrup.gl. in c.si postq̃.in gl.fi.de elec.in.vj.& in c.de multa.de præben.& ibi Abb.& debet ęquiparatio fieri p viam regulę: vt no.Matth.& ĩ trac.extẽsiõis,quẽ refert & seqtur Ang..

Are.in §.ius aũt ciuile.char.antepe.col.iij.ver.iij.fallit.

¶ Sexto fallit † vbi agitur de fauore ecclesiæ: quia consti- 14 stutio pœnalis extenditur: vt not.per gl. in c.sciant cuncti.& no.ibi. Dom. [a] circa fi.in versi.no.primo ex hac gl. A de elec.in vj.& no.& Abb.in c.nihil.col.antepen.de ele. in versi.secundo principaliter potest responderi. Et eodẽ modo si agatur de fauore fidei:vt no.Abb. in c.ij.in fi. de diuortijs.similiter si agatur de fauore animarũ.constitutio pœnalis extendit̃,vt no.Io.And. in c. ex tenore.& ibi Abb.in ver.no.singulariter.q fil.sint legit.no.Bar.ĩ auth. sacramenta pub.col.pen.versi. quero vtrũ.C.si aduer.vẽd. cum sim.vt Fely.tradit in c.translato.de constitu.co.fi.& adde Ro. consil. cclxxxv.omnia.in fi.Imo.in cons.cxxiij. in causa.col.ij. Alexã.in cõsi.xlij.sup præmisso.li.j.in fin.

a Domi. & in cõsi.xxxvij. co lũ. ij. C. M.

¶ Septimo fallit † si ratio sit expressa:quia tunc etiam in 15 pœnalibus extensio fieri potest:vt no.Alex.in l. cum mu lier.per illum tex.in v.not.ff.sol.matr.& idem no.Dom. in c.si ciuitas.§.j.in princ.de senten.excommu.in vj.

¶ Octauo generaliter † dici potest,quòd etiam vbi agitur 16 de pœna.fiat extensio de similibus ad similia ab identita te rationis [b] vt no.Bal.per gl.ibi in l.si quis id q̃ s̃.de iu- B risdi.om.iud.& Alex.ibi col.pe.& ad hoc est tex. in c.j.§. porrò,in tit.quæ fuit prima causa benef.amit.& Bal. ibi col.iij.dicit illum text.esse meliorem de iure: ibi tamen tex.ex noua prouisione vlterius procedendo in illo casu videt̃ statuere,ita quòd absq; illa noua dispositione aliud fuisset dicendũ. Ad §.porrò.respõdetur dupliciter : vt per Imo.in l.si viro.co.viij.sol.mat.tñ ꝓ ista conclusione, q̃ fiat extẽsio etiã in pœnalibus.sunt gl.tredecim quas alle gat Ang.Aret.in §.ius autẽ ciuile.in penul.char.co. ij.de iustit.& iur.& ibi etiã duodecim gl.contrarias adducit.

b Ratiõis. Alb. par .j. statu. q. 104 . fallit vbi imponitur ipso iure. An. Tira. rep.l.si vnquã, ver. reuertat̃, nume. 248.C. de reuo. dona. C.M.

¶ Et pro resolutione recurrendũ est ad ea quæ scribit Io. de Imol.in l.si verò.§.de viro.s̃.sol.matr.Ex cuius dictis firmari potest regula negatiua,quòd vbi agitur de pœna, non debet extentio fieri,per text.cum sim.s̃.allega.

In l.Inuitus.Argumenta.

1 Procurator inuitus nemo constituendus.
2 Aduocatus patrocinium suscipere cogitur inuitus.
3 Procurator fisci an posit ad officium cogi.
4 Notarius instrumenta conficere cogi potest.
5 Caupo & tabernarius hospites recipere coguntur inuiti.
6 Doctor ad consilium præstandum cogi potest.
7 Meretrix in lupanari an posit ad coitum cogi.

Officium

8 Officium necessarium quod dicatur.

REGVLA CXCIX.

INVITVS *nemo cogitur defendere.*

1 ¶ ET inuitus † procurator non constituitur.l.inuitus.C.de procur. & in l.filiusfa.§.inuitus.ſ.de procur. Et idem in executore, qui inuitus non cogitur officium executoris suscipere,not.Bal.in l.at si quis.in ver.
2 credo tamen.de relig.ſ.& not.Cardi.in cle.j.in iiij.q.de testam.† Secus est in aduocato qui cogitur patrocinium suscipere,vt not.Bal. & Salice. post Goffr.in l.inuitus.per tex.in l.prouidendum.C.de postula. not.per gl.in l.j.§.ait prætor.ff.de postul.in verbo,habebunt.& ibi Angel.not. illam gl. Et idē est in procuratoribus qui soliti sunt exer
A cere se in palatijs,qui largo[a] modo dicuntur aduocati.& ita dicunt Fulg.Paul.de Cast.& Alex.in d.l.inuitus. facit tex.in l.j.§.aduocatos.ſ.de var.& extraor.cog.

A Largo. dixi ad Alex.cōſ.ŋ. lib.vj. C.M.

3 ¶ Et idem est † in procuratore fisci seu reipublicæ,secundùm Salic.in d. l.inuitus.arg.l.hi qui ad ciuilia.C.de appel.& in l.si quis magistratus. ſ.de mune. & hon. Et ideo syndicus vniuersitatis cogitur officium suscipere:vt not.Bal.in d.l.filiusfamiliàs.§.inuitus.in prin.

4 ¶ Et idem dicit Ang.in d.§.ait prætor.† in notario qui compellitur instrumenta conficere:vt not.Bar.in l.j.ff.furti aduers.nau.& Bal.in rub. C.de fide instru.col.ij.versi.sed dubitatur.Idem Host.in summa.de fide instru.in §.ex quibus.ver.& hi qui.vbi dicit ꝙ si recusat suscipere rogatus,est periurus,& potest priuari officio:& hoc dictū refert & sequitur
5 Card.in cle.j.versi.dudum.in xiij.not.de iureiur.† Et idem dicit Ange. in d.§.ait prætor.in caupone,hospite,& tabernario: quia etiam inuitus cogitur hospites recipere.& idem not.Bar.in d.l.j.ſ.furti aduers. naut. & in l.j.§.j.ſ.nautæ,caup.in l.j.§.cura carnis.de offi.præfe.vrb. Sic etiā
6 † doctor cogitur consulere:vt not.per glos.in l.ij.in verb.consensum.C. de proxi.sacr.scrin.lib.xij.& ibi Bar.& glo.ibi alleg.l.sancimus.la j.C. de aduoc.diuer.iud.& Salic.ibidem dicit.& idem Bar. in l.proxime.in princ.ff.de his quæ in testa.delē.& Anton.de But.in c.si pro debilitate. col.iiij.de offi.deleg.

7 ¶ Et idem videtur † in meretrice quæ sit in lupanari:& in artifice, qui tenet signum artis,per rationem quæ allegatur in hospite.per Bar.in d.l. j.furti aduer.nau.& Bal.in d.l.filiusfamiliàs.§.inuitus.concludit. in gl.
8 j.ibi,† ꝙ omne officium vtilitate & autoritate publicum,vel vtroq; modo publicum,dicitur officium necessarium,& recusari non potest.& ad hoc not.glo.ibi:facit tex.in l.munerum.§.iudicādi.ſ.de mune. & hon.

In §. Cui damus. Argumenta.

1 Exceptio an semper competat ei,cui & actio.
2 Actio & exceptio simul competunt,quando ad eundem finem tendunt. & numero 3.& 4.

CVI *damus actionem: eidem exceptionem competere multò magis quis dixerit.*

¶ HAEC regula etiam habetur in ca. qui ad agendum. eo. tit. in vj. & probatur in l. j. §. his autem. ff. de superficieb. & in l. creditori. in fi. & glos. ibi per illum tex. C. de pact. & secundum reg. arguit Bal. in consil. cclxxxv. super eodem. col. ij. lib. iiij.

1 ¶ Et ista regula procedit † vbi ratio diuersitatis non datur: secus est vbi sit ratio diuersitatis, propter quã actio datur & exceptio denegatur: vt not. Abb. post Anton. de But. in c. debitores. per illum text. de iureiurã. vbi exemplum habetur.

2 ¶ Secundo principaliter † regula limitatur procedere, & declaratur quando actio & exceptio tendunt ad eundem finem: quia tunc si actio datur, à fortiori exceptio videtur competere: quia in exceptione est reus cuius causa fauorabilior est. l. fauorabiliores. ff. eod. & in l. Arrianus. ff. de act. & oblig. & quia in exceptione agitur de retentione quæ facilius conceditur. l. per retentionem. C. de vsur. l. ij. vbi Bald. in iij. not. C. de fideicom. † Secus est si exceptio & actio tendunt ad diuersa: quia tunc exceptio vno respectu denegatur: & tamen actio alio respectu cõcedi potest: vt not. Inno. & Hostien. in c. inter dilectos. de excess. præla. & Abb. ibi in fi. & Pet. de Anc. & Io. de Ana. in c. accedens. col. j. de accus. Et hoc modo omnia resoluuntur quę in contrarium allegari possunt. † nam in iudicijs possessorijs recuperandæ possessionis ille qui spoliauit, non potest exceptionem opponere ad impediendum restitutionem possessionis: quia spoliatus ante omnia restitui debet [a]. c. in literis. de resti. spol. l. si quis à se fundum. C. vnde vi. Sed facta restitutione datur sibi actio respectu proprietatis. & sic actio & exceptio diuersa recipiunt: & ita etiam videtur procedere text. in l. si quis cõductionis. C. locati. & hoc modo etiam videtur procedere text. in d. c. debitores. & adde tex. in d. c. indemnitatibus. §. verum. & ibi glos. in verbo, facultas. de elect in vj. vbi glos. dicit esse speciale in monialibus. & regula ista non habet locum. Sed potest responderi: quòd ille tex. procedit secundùm not. in c. accedens. de accusa. & in ca. constitutus. de appellatio.

[3 and 4 in right margin: 3 beside "l. ij. vbi Bald... Secus est si exce-", 4 beside "tur quę in contrarium...", A beside "tui debet"]

A Debet. Vide ad istam regu. Soci. in tracta. fallen. in regu. ccclxxix. vbi ponit xij. limitatiões. & Hip. de Marsil. qui ponit alias ij. in sing. xj. & in sing. cxcix. docto. in l. naturaliter. §. nihil commune. de acqui. pos. vbi Bal. posuit xij. limitationes, quas refert ibi Alexã. in viij. colũ. cum seq. & Spe. in ti. de pet. & pos. §. fi. vbi ponit xxij. fallẽ. Lanfran. de Oriano in repe. rubri. de caus. pos. & pprie. in viij. colum. in fin. vbi ponit xj fal. & Corse. in trac. fallen. ad reg. spoliatus ante oĩa &c. vbi ponit l. fallẽ. qui tract. est in ij. volu. tract. diuersorũ doctorum. H.C.

CVM *quis in alicuius locum successerit, non est* æquum

æquum ei nocere hoc quod aduersus eum non nocuit, in cuius locum successerit.

¶ DE ista regula dictũ fuit s̃. in reg. quod ipsis qui contraxerunt.

PLERVNQVE *emptoris eadem causa debet esse circa petendum ac defendendum, quæ fuit autoris.*

¶ DE ista regula glo. hic remittit ad supradicta, in reg. nemo plus iuris.

In §. Quod cuique. Argumenta.

1 Beneficium non confertur in inuitum.
2 Exigere qui nequit, nec à sponte offerente capere poterit.
3 Exactum licite non potest remitti.
4 Notarij plus iusto accipientes, meritò puniendi.
5 Statutum prohibens accipere, non permittit accipi ab eo qui offert sponte.

QVOD *cuique præstatur, inuito non tribuitur.*

1 ¶ QVIA beneficium† inuito non datur. in regula. inuito. s̃. eodem. ¶ Et not. dictum Bar. hic, qui per gloss. infert, quòd si notarius priorum non potest salarium accipere de aliqua scriptura, quòd etiam à sponte soluentibus accipere non licet. & ad hoc facit text. in capitu. exigit. de
2 censũ. in vj. †vbi sicut non potest quis exigere, pariter à
A sponte [a] soluente recipere non licet. & gl. ibi in verbo, volente. ad idem facit tex. in cap. statutum. §. accessorem. in
3 versi. si quis autem. de rescript. in vj. † vbi quod licitè exactum fuit, remitti non potest. ad idem tex. in clemen. nolentes. de hære. & ad idem est glos. in l. vnica. C. publicæ lætitiæ, vel Consul. lib. xij. in versi. accipientem. quæ etiã dicit, quòd pari pœna punitur ille qui accipit à sponte dãtibus, & ille qui exigit: & illam no. ibi Io. de Pla. & idem not. Bald. per illum text. in authen. sed hodie. C. de episco. & cleri. vbi colligit argu-
4 mentum, quòd † notarij puniuntur si vltra debitum aliquid accipiant à sponte soluentibus.

A Spõte. Frã. Rip. c. cùm M. Ferra. colũ. ij. de constitu. in tracta. de Peste. fol. 66. fol. 139. C.M.

¶ Et ista conclusio videtur procedere vbi agitur de interesse publico, & in causis à iure expressis: aliàs secus videtur: quia quædam honeste accipiuntur, quæ inhoneste petuntur: vt dicit tex. in l. j. §. proinde. de varijs & extraord. cog. & gl. in l. ij. circa fi. in verb. sed præstari. s̃. de origi. iur. per illum tex. ibi, hoc non peti, sed præstari solere. & idem glos. in d. c. exigit. de censib. in vj. in d. verbo, voluntate. quæ dicit hoc regulariter procedere. & allega. s̃. in contrarium habere locum in quibusdam casibus. & ad idem text. cum glos. xviij. dist. in c. de eulogijs. in glo. fi. & in c. dilectus. el ij. in fi. de simoniacis.

5 ¶ Item dictum Bar. hic videtur procedere prout ipse loquitur. † quando statutum prohibet salarium accipere: ista verba generalia sunt, & com-

prehendunt etiam ſponte ſoluentem. Secus videtur ſi quis eſſet prohibitus petere: quia non prohiberetur accipere ab eo qui ſponte ſolueret. dicto cap. dilectus. cum ſimil. ſ. alleg.

REGVLA CC.

a Atrocitatē. aliàs, non ignoſcitur. Iaſ. conſilio cxxxvj. libro j. C.M.

Ad ea quæ non habent atrocitatem [a] *facinoris uel ſceleris, in ijs ignoſcitur ſeruis, ſiue dominis, ſiue ijs qui uice dominorum ſunt, uelut tutoribus & curatoribus obtemperauerint.* A

¶ VIDE dicta ſuprà in l. velle non creditur.

SEMPER *qui dolo fecit quo minus haberet, pro eo eſt habendus ac ſi haberet.*

¶ VIDE dicta ſuprà, in l. qui dolo.

IN *contractibus ſucceſſores ex dolo eorum quibus ſucceſſerunt non tantùm in id quod ad eos peruenit, uerùm etiam inſolidum tenentur: hoc eſt ut unuſquiſq; pro ea parte qua hæres eſt, conueniatur.*

¶ VIDE dicta ſuprà in l. hoc iure. §. finali.

In l. Quoties nihil. Argumenta.

1 Præiudiciale minus in dubio eligi debet.
2 Appellatio non præſumitur deſerta in dubio.
3 Appellatio admittenda videtur in dubio.

REGVLA CCI.

QVOTIES *nihil ſine captione inueſtigari poteſt: eligendum eſt quod minimum habeat iniquitatis.*

¶ VIDE dicta ſ. in regula, in obſcuris. & adde regulam quam tradit Paul. de Caſt. in l. j. ff. ſi quis cau. per illū text. † quòd in dubio eligi debet quod ſit minus præiudi- 1
ciale. vnde infert, † quòd in dubio pronuntiandum ſit 2
appellationem non eſſe deſertam: & pari ratione † in du- 3
bio eſt pronuntiandum appellationem admittēdam [b]. & B
not. per gloſ. in cap. vt debitus. de appella. cum ſimili. vt dixi ibi.

b Admittendam. Deci. ca. de priore. de appella. conſil. cclvj. Alexan. conſil. cxxxix. nu. 7. libro vij. C.M.

¶ Et ad reg. hic faciūt iura quę dicunt de duob' malis minus eſſe eligēdū. l. ſi procurator rei. & ibi gl. ſ. de except. doli.

doli.cum sim.alleg.in gl.hic & in c.j.xiij. dist. in princi. & in c.ij.in fin.ead.distin.& glo.ibi in versi.minimus.alleg.istum text.& ad idem text.in c.non solum. xxxiij.q. iiij.& glo.ibi similiter allegat istum textum.

REGVLA CCII.

OMNIA *quæ ex testamento proficiscuntur, ita statum euentus capiunt, si initiũ sine uitio ceperint.*

¶ VIDE dicta suprà in regula, quod ab initio.

In l. Omnis definitio. Argumenta.

1 Definitio rei definitæ substantialia debet ponere.
2 Definitio bona censetur, quæ cum suo definito conuertitur.
3 Causa non benè definitur per effectum.

REGVLA CCIII.

A OMNIS *definitio in iure ciuili periculosa est: parum ^a est enim ut non subuerti poßit.*

A Parum. Budæus postea legendum censuit rarum & sequitur Grego. Halo. sed Ioãs Ferra. Monta. hic commune literam rectè tuetur: vt sit sensus, non quòd vix vlla regula, vlla definitio constitui aut stare posit in iure, sed quòd nisi circunspecti simus, parũ sit, hoc est, non multum desit, quin subuerti queat. C.M.

¶ GLOS. intelligit omnis definitio, pro reg. sed capiendo definitionem vt verba sonant, dicendum est, vt
1 not. Barto.in l.j.col.j.s̃.de testa.† quòd definitio debet ponere substantialia rei definitæ, & per hoc debet continere genus sub quo res est definita.

¶ Item debet continere differentias, vt appareat quòd res definita differt ab aliis speciebus contentis sub illo genere. vt patet in d.l.j.de testa. & in alijs definitionibus. & idem Bald.in l.cum quis.col.ij.C. de iuris & fact.igno.& in rubr.C.qui admit.colum.ij.

2 ¶ † Et illa est bona definitio quæ conuertitur cum definito.l.ij.§.dolum.vbi Barto.ff. de dolo.ad idem est tex.in l. mortis causa capitur.in princi.ff.de dona.causa mort.in l. Quintus.la ij.in §.cum aurum.s̃.de auro & argent.legat.

3 ¶ † Et non est bona definitio si causa definitur per effectum: vt not.Barto.in l.j.in princip.colum.vij.s̃.de appel. quod dictum declaratur vt dixi in rubri. de probationibus.colum.v.

¶ Et propter hoc dicitur hic. quòd definitio est periculosa in iure: quia difficile est explicare quiditatem & essentiam rei definitæ, secundũ quòd philosophi veram definitionem perscrutantur, considerando quiditatem & essentiam rei definitæ.

¶ Sed secundum Legistas videtur quòd definitio non sit ita periculosa; quia dato quòd quiditas & essentia rei non exprimatur, satis est definitionem constare ex genere & differentijs. ideo quandoque res definitur considerando rem prout est in fieri. l. libertas. §. seruitus. de statu homi. & in l. v. §. stipulatio. de verbo. oblig. & dixi in dicta rubr. de probatio. colum. iiij.

In l. Quod quis. Argumenta.

1 Procurator pœnam recuperare non debet, quam ob suum passus est delictum.

2 Victus quando ad expensas victori non teneatur.

3 Fideiussor quas culpa sua soluit vsuras, à principali non repetet.

REGVLA CCIIII.

QVOD *quis ex culpa sua damnum sentit: non intelligitur damnum sentire.*

¶ EADEM regula habetur in regula, damnū. eo. tit. in vj. ¶ Et vltra gl. hic facit tex. in l. qui proprio. §. item. ff. de procur. vbi dicitur, quòd † procurator pœnam quam ex suo delicto passus est, recuperare nō debet. ad idem tex. in l. si cōmunis familia. ff. de noxa. in l. inter cohæredes. §. quod ex facto. ff. fam. erc. cum sim. vt per Dy. in d. regu. damnū. 1

¶ Et per iura prædicta infert Alber. hic: † quòd victus nō teneturvictori ad expensas in quibus condēnatus fuit propter eius contumaciam, quia culpa sua habuit illud damnum: & idem dicit Spec. in tit. de expen. §. nunc de expensis. ver. cæterum. & idem Bar. in l. si pignore. ff. de pig. act. Abb. in c. finem litibus. de dolo & contu. col. vj. ver. insuper quæro. & not. Imol. per illum text. in l. damni infecti quidam. §. cum parietem. in princi. ff. de damno infecto. 2

¶ Eodem modo infert Alberi. hic, † quòd fideiussor non poterit repetere à principali vsuras quas soluit culpa sua, eo casu quo illas soluere non cogebatur: in quo latè disputando insistit: de quo videndum est quod Alex. scribit consil. ccxix. quoniam in quæst. lib. ij. 3

REGVLA CCV.

MINVS *est actionem habere, quàm rem.*

¶ ISTA regula declarata fuit suprà in regula quæ actionem. vbi videndum est.

In l. Plerunque. Argumenta.

1 Status de præsenti quare debeat attendi.

Legatum sub conditione, an possit alienari.

Venditio

2 Venditio de præſenti pura dicitur, licet ſub conditione poſſit reſolui.
3 Sententia quando conditionalis dicatur.
4 Confeſsio debitoris quando dicatur certa de præſenti.

REGVLA CCVI.

PLERVNQVE ſit, ut etiam ea quæ à nobis poſſunt abire, perinde in eo ſtatu ſint, atque ſi non eſſent eius conditionis, ut abire poßint. & ideo quod fiſco obligamus, & uendicare interdum, & alienare, & ſeruitutem prædio imponere poſſumus.

1 ¶ NOTO quòd† ſtatus de præſenti conſideratur: nec attenditur, quòd ſtatus qui eſt de præſenti reſolui poſsit: vnde res legata ſub conditione, cũ interim ſit hæres, alienari põt. l. fi. §. ſed quia. C. cõia de leg. & no. per gloſ. hic.
2 ¶ Et adde text. in l. ij. ſ. de in diem addict. † vbi venditio de præſenti eſt pura, licet ſub cõditione reſolui poſsit. ad idem tex. in l. hæc venditio. §. fin. de contrahen. empt. vbi venditio fuit facta pro centũ, & quanti plurimi poſtea repertum fuerit, interim dicitur certa venditio quę certum habet pretium, licet illud alterari in futurum poſsit.
¶ Et ad hoc facit not. quæſtio quam tradit Bar. in l. Iulianus. in fi. de cõdic. indeb. vbi concludit, quòd facta reformatione quòd omnes repræſaliæ debeãt reuideri, & quæ
A fuerint reprobatę nõ valeãt, interim executio fieri põt [a], licet in futurũ poſſent reuocari: & idem in ſimili caſu no.
3 Bar. in l. iudex poſtquã. ſ. de re iudic. in fin. † de iudice qui condemnauit reum in certa quantitate, addita clauſula, plus & minus ſecundũ formam ſtatutorũ: nam talis ſentẽtia non eſt conditionalis, ſed reſoluenda ſub conditione. d. l. ij. de in diem addict. & ſic de præſenti eſt certa: & idẽ
4 Bal. in rub. C. depoſi. in vj. q. † vbi inquit, ſi mercator ſcribit ſe debitorem in x. ex cauſa depoſiti, & plus & minus prout in libro rationũ continetˇ, iſta confeſsio dicitˇ certa de præſenti, per l. publia. §. fin. ff. depoſi. & quod ibi Bart.
¶ Quæ omnia dicta confirmãtur per iſtam regulam quæ ſecundũ gl. intelligitur, ꝙ diſpoſitio cõſiderato præſenti ſtatu fieri poſsit cum ſua cauſa, & cũ illa cõditione reſolutiua. l. ſi debitor. C. de diſtr. pig. & ad hoc facit, qa reſoluto iure datoris reſoluitˇ ius acceptoris. l. lex vectigali. ſ. de pigno. not. Bal. in c. j. in conſi. ix. de alie. feu. Imo. in conſi. viij. in caſu præmiſſo. col. penul. Alex. conſil. xxxviij. con-

A Poteſt. Imò vt dixi ſ. eod. l. is damnum. §. quod pendet. C.M.

sideratis his.col.ij.lib.ij. in consi.clxxij.viso themate.colum.iij.eod. lib.ij.in consil.xj. ponderatis his.col.xj.libr. iij. Bald.consi.ccclxxxj.Massiolus.lib.j.Soci.consil.lxxxv. viso compromisso.colum.penul.

In l.Iure naturæ. Argumenta.

1 Lucrum quærens ex aliena iactura,in dolo esse præsumitur. Pupillus obligatur in eo, quo locupletior factus est.

2 Ecclesia etiam obligatur,si locupletior efficiatur.

3 Statutum tollens exceptionem, locum non habet,si quis lucretur cum iactura alterius.

4 Exceptio non numeratæ pecuniæ quando opponi possit de iure canonico.

5 Debitor etiam post biennium probare potest pecuniam se non recepisse.

6 Iure suo priuari potest quis ob publicam vtilitatem.

REGVLA CCVII.

IVRE *naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento & iniuria fieri locupletiorem.*

¶ HAEC regula habetur in l.nam hoc à natura.de condict.indeb.& in regu.locupletari.eo.tit.in vj. Et licet tex.hic copulatiuè loquatur:text. in d.reg.locupletari.loquitur alternatiuè:& sic sufficit,quod alterū verificetur.l. cum pupillus.de cond.& demon.c.inter cæteras. de rescr. ¶ Et pro regula facit tex.in l.si quis mancipijs.§.fin.ff.de instit.vbi dicitur,† quòd dolo malo facere dicitur,qui ex 1
aliena iactura lucrum quærit. ¶ Et ista ratione etiam pupillus obligatur in eo in quo factus sit locupletior.l.j.§.j. in fin.ff.de auth.tut. & in §.sin autem. instit.quib.alie.licet.& in l.fin.C.de vsucap.pro empt.

¶ Et pari ratione† etiā obligāt ecclesia si facta sit locuple- 2
tior:vt not.per gl.& ibi Bar.in auth.qui res.in verb.eum. C.de sacrosan.eccl. Bal.in l.iubemus.§.sanè. in prin.C.de sacrosan.eccl.in l.si prædiū.C. de præd.mino. Abb.in c.si quis presby.in fi.de reb.eccl.nō alien. Alex.consi.iiij.viso processu.col.j.in fi.lib.iij. And.Sicul.in cōsi.xl.col.x.lib.j.

¶ Et hac ratione† si statutum tollit exceptionem,non ha- 3
bet locum si cōtingat alium lucrari cum iactura alterius: quia tali casu officiū iudicis potest implorari:vt not.Bart. in l.plane.in fin.ff.de peti.hæred.Abb.in cap. ex parte.el ij.de offic.deleg.cum simil.vt dixi ibi post Moder.

¶ Et hac ratione iudex ne quis lucretur cum iactura alterius,mouetur etiam ad priuatam vtilitatem:vt not.Abb. post alios in cap.ad nostram.colum.ij.de iureiurand.

Et eadem

¶ Et eadē ratione cōcludit Dy. in d. reg. locupletari. in fi.
4 † ꝙ de æquitate canonica[a] exceptio non numeratæ pecu
A niæ pōt opponi etiam post biennium,[b] & not. Bal. in l. si
B ex cautiōe. ī ix. q. in l. in cōtractib⁹. ī prin. C. de nō nu. pe.
¶ Sed tamen idem videtur de iure ciuili: quia militat ratio regulæ ne creditor lucretur cum iactura debitoris.
5 ¶ † Et hoc si ipse debitor probet se pecuniá non recepisse: quia potest probare etiam post biennium: vt not. per gl. in l. in contractibus. in princip. in ver. nullo modo. C. de non nume. pecu. cum sim. vt tradit Alexan. cons. clviij. in causa & lite col. pen. lib. ij. de quo videndum est quod scribit Fely. in capi. si cautio. de fi. instrum. in iiij. charta.
¶ Et regula limitatur nō ꝓcedere ex causa prout in vsucapione seu præscriptio. gloss. dicit. & in dicta lege, nam hoc natura. & in dicta regula, locupletari.
6 ¶ † Et in casibus in quibus quis priuatur iure suo propter vtilitatem publicam: vt in l. item si verberatum. §. item si ager. ff. de rei vendicatione. & in l. Lucius. ff. de euicti. in l. venditor §. si constat. s̄. communia pręd. cū sim. vt no. in c. quæ ecclesiarum. de consti. & in l. ij. C. si contra ius.
¶ Et idem est in eo qui in alieno ædificat: vt in §. & ex diuerso. instit. de re. diui. & in l. si is contra quē. C. de edifi. priuat. nā imputatur illi q in alieno solo scienter ędificauit: vt p Dy. in d. regula, locupletari. Et quando qs dicat locupletior, dixi. s̄. in regula, ex pœnalibus causis. s̄. eod.

a Canonica. hæc est magis cōis opinio. de qua vide satis latè addit. Dy. in reg. locupletari. hic alleg. super ver. biennium. sed vltra ea quæ ipse alleg. vide Ias. in l. cū quis. C. de iur. & fa. igno. col. viij. ī prin. versicu. sed hic moneo. vbi tenet cōtra Dyn. & cōmuuē. Hierony. Chuc.

b Biennium. ꝓbando semper opponi potest. alioquin non seruatur ī hoc regno. C. M.

In l. Res iudicata. Argumenta.

1 Res iudicata propriè tunc dicitur quando appellari non potest, quæ tunc pro veritate habetur. & nume. 2.
3 Rescriptum principis nil potest contra sententiam, quæ trāsiuit in rem iudicatam.
4 Rei iudicatę renuntiari potest.

REGVLA CCVIII.

RES *iudicata, pro ueritate accipitur.*

1 ¶ QVIA regula loquitur de re iudicata. Notandū
C est † quòd res iudicata dicitur[c] propriè quando appellari non potest: vt not. per gloss. in capit. non solum. in verbo, innouata. de appel. in vj. & Domi. ibi in princip. dicti capitu. non solum. in fin. not. illam gloss. ad statuta quæ de iudicato loquuntur. & not. Barto. in rubri. C. de re iudica. Abba. in rub. de re iudi. facit tex. in cap. dilecti. in fi. de elect. in c. quod ad consultationem. de re iudica. in l. eleganter. §. si quid post. ff. de condictio. indebi.

c Dicitur. Adde Ias. in l. j. s̄. de re iudicata.

¶ Et in no. casu Ro. tradit in consi. cccxxxiiij. circa primũ. col. ij. & Alex. in consi. xciiij. in causa & lite. in princ. lib. ij. vbi propter hoc cõcludit, quod licet dicatur nõ obstãte priori sentẽtia, nõ per hoc videtur esse derogatũ rei iudi. ¶ Et talis res iudicata proveritate [a] habẽt, vt hic. † Et ideo A
sentẽtia lata cõtra rem iudicatã nõ valet. l. j. C. qñ prouocare 2 nõ est neces. & † rescriptũ principis nõ valet cõtra sen 3 tentiã quæ trãsiuit in rẽ iudic. l. fi. C. sen. rescin. nõ posse. l. cãs vel lites. C. de trãsac, & bon⁹ tex. ĩ c. exposita. de arb. ¶ Et hoc intelligitur, nisi præcise constaret de mẽte principis quòd voluisset derogare rei iudicæ: quia potest, cum illud sit ius quæsitum de iure ciuili: vt not. Bal. in l. fi. col. ij. in versi. sed immediatè opponitur. C. sen. rescin. nõ posse. Ang. in l. Lucius. ff. de euict. Paul. de Cast. in l. cum hæredes. de acqui. poss. cum simi. vt tradunt Moder. in c. quæ in ecclesiarum. de constitu. & dixi ibi. col. xj. & hoc modo regula limitatur. ¶ Secundo † regula fallit si renuntiatũ 4 sit rei iudicatæ quia illi renuntiari potest, & valet renuntiatio. l. iurisgentium. §. si paciscar. ff. de pactis. Et non solum expresse, sed etiam tacitè renuntiari potest: quia si quis fuit admissus ad probandum de iniquitate sententiæ, & ita probatum fuit parte non opponente iudex debet primam sententiam quæ transiuerat in rem iudicatam reuocare. vt not. voluit Innoc. in c. cum dilecta. de rescript. in c. cum Bertoldus. de re iudi. & sequitur Alex. in l. iudex postquam. col. ij. versi. sexto fallit. de re iud. & idem Alex. consi. lxxvij. in causa & lite. col. fi. lib. ij. & in consil. ccxij. viso. in princ. lib. ij. & not. Ant. de But. in c. quoniam contra. col. fi. & Abb. ibi de probat. & idem Ant. in consi. xxvij. visis. col. iij. Abb. in consi. lxxxix. in quæstione. lib. j. Rom. consi. clxxxiiij. amplissime doctor. in fi. Arc. consil. lxxiij. diligenter. col. ij. & hoc declaratur vt dixi in d. c. quoniam contra. chart. v. versic. quartus casus.

[a] Veritate. L. ingenuum. de statu hom. Amplia etiam cum iniq; decernit. l. pe. de iusti. & iure. l. seruo inuito. §. cum pretor. ad Treb. l. sed si contra. in prin. de libe. agnosc. etiam in his quæ sunt iuris naturalis. qa naturę cõparatur. l. j. in fi. cũ l. seq de libe. agnosc. l. quoties cunq; de decurio. li. x. C. vbi text. comparat hęc duo naturã & originẽ vel iudicium inter partes latum. & ait gl. in l. si nõ sortem. §. hæredi. de condict. indeb. quod iudices faciũt de non iure ius, & ente nõ ens. Limita per not. Barto. & Alex. in l. Iulianus. verum debitorem. de condi. indebit. & in l. iiij. §. condemnatum. col. j. de re iudica. & ibi Ias. colũ. j. & in l. ij. §. j. column. v. soluto matrimo. C. M.

REGVLA CCIX.

NON põt uideri desijsse habere qui nũquã habuit.

¶ DE ista regula dictum fuit in regula, non videtur rem amittere. supra eodem.

In l. Seruitutem. Argumenta.

1 Seruus morti assimilatur.
2 Seruus pœnæ manumitti non potest.
3 Seruus pœnæ est penitus incapax, nec restitutus habilitatur. & nume. 4.

Seruus

5 Seruus pœnæ propter delictum nullus efficitur hodie.

REGVLA CCX.

SERVITVTEM *mortalitati ferè comparamus.*

1 ¶ ET seruitus† morti assimilatur, vt dicit tex. in l. intercidit. in fi. de condi. & demon. & in l. cùm hic status. §. si donator. ibi, licet seruitus morti cōparetur. & ista regula videtur generaliter procedere siue quis efficiatur seruus pœnæ, prout loquitur tex. in d. l. intercidit. siue efficiatur seruus alicuius priuati. d. l. cùm hic status, §. si donator. ad idem tex. in l. res vxoris. C. de donatio. inter vir. & in l. ex facto. §. si quis rogatus. versi. sed si seruus pœnæ. ff. ad Trebel. & in l. j. §. filius qui mortis. ff. ad
2 Tertul. facit tex. in l. qui vltimo. ff. de pœnis. Aliàs tamen est differentia †quia seruus pœnæ manumitti non potest, vt no. Io. An. in c. ita quorūdam. de iudæ. & ibi Abb. in fi. per tex. in l. ij. C. quib. ad liber. proclam. non licet. & hoc dictum pro singulari tradit Roma. in sing. cccccclxxvj.
3 nullus qui ex suo delicto.

¶ Et† seruus pœnæ est omnino incapax. l. si in metallum. ff. de his quæ pro non scrip. l. si quis mihi bona. §. si quis planè. de acquir. hære. non sic in seruo priuati: quia domino acquiritur. l. si paterfamiliâs. ff. de hære.
4 instit. & not. Bar. in l. si cognatis. de reb. dub. in princ. & ibi propter hoc dicit, † quod seruus pœnæ non habilitatur, dato quod restituatur. l. intercidit. in fin. de condi. & demon. Secus in seruo priuati. l. ex facto. §. fi. de vulg. & pupil. & Imo. ibi sequitur col. ij. quod tamen limitatur & declaratur: vt per Bar. in l. j. §. si filius qui mortis. ff. ad Tertul.

5 ¶ Et quæ dicta sunt de seruo pœnæ procedunt secundùm iura antiqua: hodie† verò propter delictum nullus seruus pœnæ efficitur. auth. sed hodie. C. de dona. inter virum.

¶ Et hoc intelligitur in illis qui viui remanent post cōdemnationem, puta in deportatis. Secus est in damnatis ad mortem: vt not. Barto. in d. authen. sed hodie. & in d. l. qui vltimo. de pœnis. in d. l. si eius. §. si cui. de testa. & in l. si quis mihi bona. §. si seruus. de acquir. hered. & idem Ang. in l. si quis filio. §. irritum. ff. de iniusto rupto.

In l. Quæ ab initio. Argumenta.

1 Institutio inutilis quando reconualescere possit.

REGVLA CCXI.

QVAE *ab initio inutilis fuit institutio: temporis tractu conualescere non potest.*

¶ DE ista regula dictum fuit generaliter in regula, quod ab initio.
1 ff. eod. & quantum ad institutionem de qua specialiter tex. hic loquitur, regula procedit, † quando est defectus in substantialibus. Secus est si defectus sit in accidentalibus, qui extrinsecus contingit: quia tunc confirmatur institutio quæ à principio fuit nulla. l. qui soluendo. la j. vbi Bar.

hoc

hoc dicit.ff.de hæred.instit.ad idem facit tex.in l.pignori.ff.eod.tit.

In l. Seruus Reipub. Argumenta.

1 Seruus quando posit abesse causa reipublicæ.
2 Inhabiles etiam admittuntur quãdo de vtilitate publica tractatur.
3 Inhabiles quo casu ad feudum sint admittendi.
4 Accusare potest homicidium etiam aliàs inhabilis, statuto hoc permittente.
5 Conuentio inter priuatos facta non attenditur, si de vtilitate publica agatur.
6 Promittens aliquem non offendere, potest eum bannitum licitè offendere.

REGVLA CCXII.

SERVVS, *reipublicæ causa abesse non potest.*

¶ISTA regula videtur procedere prout loquitur 1 †quãdo abesset titulo honorabili: aliàs videtur ꝙ seruus cùm posit esse procurator ad negotia.l. seruum quoque.§.j.s̄.de procur.quòd etiam pro republica procurator cõstitui posit: quia officium procuratoris vilissimum est.§.fi.instit.de excep.

¶Et hoc saltem videtur procedere quando non esset alius ęquè idoneus.arg.l.generaliter.§.spurios.ff.de decu. & facit tex.in c.inter quatuor.de relig.domib. cum si.vt dixi in c.ij.de iudic.col.v.in ver.& retenta cõmuni opin.

¶Imò quod fortius est, videtur quòd etiam absolutè seruus abesse posit causa reipub.† quia vbi agitur de vtili- 2 tate publica, etiam inhabiles admittũtur.l.si quis in graui.§.vtrum.in vers.hi quoque.ff.ad Sillan. vbi Bar.dicit, quòd lex vel statutum quod respicit vtilitatem publicã, non respicit restrictionem de habilitate personæ.

¶Et ideo si proclamatũ sit, †ꝙ quicunq; ceperit talem bã 3 nitum, habeat castrũ in feudum, etiam inhabiles ad feudum tali casu admittuntur: vt Alex.[a] concludit post Gul. A de Cug.in l.filiusfa.s̄.si cer.pet.Et si statutum dicat, † ꝙ 4 quilibet admittatur ad accusandum de homic. etiã aliàs inhabiles admittuntur.vt no.Bal in rub.C.qui accus.col.pen.quæro si statutũ.ergo pariter esset dicẽdum, ꝙ seruus propter vtilitatem pub.causa reipub.abesse posit: nisi dicamus hoc nõ procedere in officio honorabili legationis vel quia ita specialiter hic expressum sit. Vel dicamus, vt dixi in dicta l.filiusfamiliàs.quòd inhabiles non admittuntur

A Alex.Cõsil. xxxv.nu.5. libro vj.Alberi. part j.statu. q. clxxxj. Bal. in tract.stat.ver. capere.ver. castrum. Ias. l.j. col.iij.C. de sacrosan. eccles. l.j. §. nũtiatio. de ope.no.nũ. Alcia.de verb. sig.lib.j. char. viij. Sed nõ puto indistinctè verum. C.M.

tuntur.& patet,quia multi ſunt inhabiles ad accuſandum l.ſenatuſconſulto.l.non prohibentur.C.qui acc. non poſ. in l.j.in l.qui accuſare ſuprà.de accuſa.

¶ Et non obſtat tex.in d.l.ſi quis in graui.§ verũ.quia non probat illud quod Bar.& Doc.dicant:quia loquitur in eo ſeruo qui alienatus erat cum illa cõditione,ne manumit
A tteretur ab emptore,& ſic ab homine[a],meritò non habet locum in manumiſsione quæ procedit ex diſpoſitione legis ſecundũ ſenatuſcõſul.Sillania.quia verba prohibitionis,ne manumittatur ab emptore, nõ conueniunt manumiſsioni.quę inducitur à lege propter vtilitatem publi-
5 cam:† quia conuentio facta inter priuatos, non attendit̃ vbi tractatur de vtilitate publica,vt no.Bar. in l.q ſeruũ.
6 de ver.obl.† de illo qui promiſit aliquem non offendere: nam ſi ille bannitus ſit,offendendo illum bannitum, nõ dicitur contrà facere,vt latius dixi in d.l.ſi filiusfa. Et per illum.§.vtrum.non bene infertur ad quæſtionem de feudo:quia inhabiles ad feudũ erant prohibiti à lege,& per illa verba generalia non videntur habilitati:quia ſtatutũ ſatis operatur in habilibus,ergo debet reſtringi ad habiles.l.vt gradatim.§.& ſi lege.de mun.& ho.Secus ſi aliàs ſtatutum nihil operaretur,& ita videtur procedere.quòd not.Bald.in d.rubr.j.qui accu.& latius dixi in dicta lege ſi filiusfamilias,vbi videndum eſt.

a Homine.pariter Curt. Iunior conſ.j.nu. iij.dicit, ꝙ verba gñralia non reſtringunt̃ ad habilitatẽ, quã do ſunt geminata ꝑlata ab homine,ſed nõ eſt ſimpliciter verum.C.M.

HABETIS,feruentiſsimi ſcholares,annotatiões quaſdam ſuper hoc titu.ff.de regu.iur.quas inſtantiſsimis precibus veſtris deuictus coactus fui præcipitato ſtudio abſoluere. Et in his non potui diligentiam maximã adhibere propter onus lectionis quod aſsiduè mihi incũbit.Licet enim multa dicta ſint, plura omiſſa fuerunt.Polliceor tamen vobis,in maiori otio,ſi Deo placuerit,operi imperfecto addere ſupplementum:ita quòd illud quod nunc in rudi maſſa æditum eſt.expolitum magis reddetur.Scio etiam quòd hæc induſtria mea à pleriſq; nõ commendabitur:ex eo quod dici ſolet,laborioſum eſſe opus potius,quàm ſubtile:mihi autem ſatis erit ſcholaſticis meis aliqua ex parte ſatisfeciſſe.Quibus à me vti de me benemeritis, nihil,qualiſcunq; meæ facultatis ſit,denegari poteſt. Philippus Decius Piſis. Ad laudem Dei omnipotentis. Amen.

FINIS.

118695048

LVGDVNI,

EXCVDEBAT

Petrus Fradin,

ANNO

M. D. LIII.

colorchecker CLASSIC

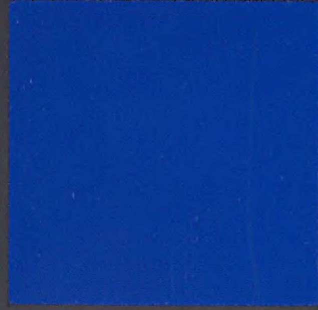

calibrite

mm